

LIPTAY GYÖRGY

SZENT ISTVÁN TÁRSULAT

BUDAPEST 1961

ZSOLTÁRKULCS

CLAVIS PSALTERII

CLAVIS PSALTERII

Collectio latino-hungarica
vocabularii et phraseologiae
Psalmorum et Canticorum
Breviarii Romani

Auctore
GEORGIO LIPTAY

SOCIETAS S. STEPHANI
Budapestini 1961

ZSOLTÁRKULCS

A Zsoltároskönyv
szókincsének és kifejezésanyagának
latin-magyar gyűjteménye

Szerkesztette
LIPTAY GYÖRGY

Kiadja
A SZENT ISTVÁN TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
B u d a p e s t 1 9 6 1

Nihil obstat.

Dr. Nicolaus Töttössy
censor archidioecesanus

Nr. 3220/1961
Imprimatur
Strigonii, die 29. Decembris a. 1961

Dr. Arthurius Schwarz-Eggenhofer
administrator apostolicus

*Minden jog fenntartva,
beleérve a bármilyen eljárással való
sokszorosítás jogát is*

Kiadásért felelős: Esty Miklós delegált administrator

Előszó

A Magyar Püspöki Kar 1957-ben hozott határozatában helyesnek ítélte, hogy a növendékpapság tanítására és a zsolozsmázó papság szolgálatára zsoltárkulcs készüljön a zsoltárok és a canticumok új latin fordításához. Ennek a határozatnak tesz eleget jelen Zsoltárkulcs, amikor teljes szókincsét és kifejezésanyagát nyújtja azoknak a szent szövegeknek, amelyeket a papság a breviárium végzése közben hétről-hétre elmond. Kb. 2600 szó ez az anyag, a belőlük alkotott és itt feldolgozott kifejezések száma 15 000-re becsülhető. Számszerűleg ennyi az a lelki kincstár, amiből minden héten hosszú órákon keresztül gazdagodik a papi lélek.

A Zsoltárkulcs célkitűzése kettős: 1. segíteni akarja a papnövendékeket, amikor tanulni kezdik a zsoltározást; 2. kézikönyvet próbál nyújtani a breviáriumozó oltártestvéreknek, akik otthonosok ugyan a zsoltárok latin szövegében, mégis többször érzik szükségét annak, hogy egy-egy szónak vagy kifejezésnek pontosabban utánanézzenek. Gondolni kellett ebben a tekintetben az elmúlt másfél évtizedben felnövekedett papi nemzedékre, akik a latin nyelv tanulásában már nem találták szembe magukat a korábbi idők szigorú követelményeivel.

A kitűzött cél érdekében a könyv igyekezett lehetőleg mindenben a teljességre törekedni. Szerepel azért benne mindenegy szó, ami előfordul a zsoltárokban és a canticumokban,

csupán a zsoltárok címeinek, feliratainak szavai maradtak el, hiszen ezek nem használatosak a breviáriumban. Az egyes szavak után — leszámítva 248 legáltalánosabban előforduló szót (pl. qui, quae, quod etc.) — ott következnek az illető szóval kapcsolatban előforduló összes kifejezések. A keresés munkáját könnyíti, hogy egy-egy kifejezés (locutio, phrasis) a mondat valamennyi szóelemének címszava alatt megtalálható. Pl. „Neque enim gladio suo occupaverunt terram” Ps 43,4 zsoltárvers kifejezésanyagát három címszó alatt találhatjuk meg: **gladius**, *gladio occupare terram*; **occupo**, *occupare gladio terram*; **terra**, *terram occupare gladio*.

Nyelvtani alakok tekintetében az egyszerűség és a személytelenség volt az irányadó szempont. Az igék tehát infinit. imperf., esetleg praes.imperf.sing.3. alakban állnak. A főnevek és a többi névszók alkalmilag kiegészítést nyernek a névmások és a szövegösszefüggés alapján: pl. „praedicabo nomen tuum” Ps 51,11 — praedicare nomen *Dei*. Ahol ilyen kiegészítésre mód nem nyílhatott, ott a vonzatot a határozatlan névmás megfelelő alakjai (alqm etc.) helyettesítik.

A zsoltárok új latin fordítása (Liber Psalmorum cum Cantibus Breviarii Romani, Romae, 1945) és a belőle készült Zsoltárok Könyve (Budapest, 1955) Sik Sándor fordításával, Szörényi Andor magyarázataival biztos eligazítást adott a szavak és kifejezések magyar jelentésének megállapításánál. Nagy segítséget nyújtott ebben a tekintetben Dr. Kovács Gábor, Zsoltár-fordítás műve (Eger, 1957, az Egri Érseki Hittudományi Főiskolán sokszorosított jegyzet), amely egyenes folytatása a Szent István Társulat 5 kötetes Szentírásában található zsoltárfordításnak és Pataky Arnold jól érthető szép szövegét csak olyan helyeken egészíti ki hasonló szellemben, ahol azt a változott új latin fordítás megköveteli. Olykor alkalmasnak látszott a szavak és kifejezések magyar jelentését néhány legszükségesebb magyarázó megjegyzéssel kiegészíteni. Ezek a megjegyzések zárójelben állnak és semmiképpen nem akarják pótolni a zsoltármagyaráza-

tokat, hanem csak elősegítik a szavak és kifejezések közvetlen érthetőségét.

Legújabb hazai latin-magyar szótárunk: Györkösy Alajos, *Latin-magyar szótár*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1956 szolgált mindvégig alapul a Zsoltárkulcs felépítésénél. Ez a szótár ugyan a klasszikus latin prózáírók és költők szókincsét öleli fel, mégis igen használhatónak bizonyult a jelen összeállításhoz. Az új latin zsoltárfordítás ugyanis egyik alapelveül tűzte ki: „A kritikailag javított héber szöveget igyekeztünk olyan világos és könnyű latin nyelven visszaadni, amely inkább korábbi jobb korok latinságát követi mintsem későbbi idők hanyatló szóhasználatait.” (*Liber Psalmorum, Prolegomena*, II. 2. p. XXI.) Mennyire következetesen megvalósították az új fordítás megalkotói a kitűzött elvet, legjobban megmutatja az a tény, hogy az egész Zsoltárkulcsban mindössze 186 olyan szó akad, amelyik Györkösy professzor klasszikus művekhez készült szótárában nem található meg, ebből is 83 tulajdonnév.

Más kérdés természetesen, hogy egy ugyanaz a szó milyen árnyalatokat ölt és hogyan alakul egyes összetételekben vagy kifejezésekben. Ehhez a munkához vagyis a címszavak alcsoportjainak beosztásához az említett latin-magyar szótáron kívül rendkívül hasznos szempontokat nyújtott két másik mű: Franciscus Zorell S.I., *Lexicon Hebraicum-Chaldaicum Veteris Testamenti*, Róma, 1955 és Albert Blaise, *Dictionnaire latin-français des auteurs chrétiens*, Strasbourg, 1954. A bibliai tulajdonnevek tekintetében és egyes fogalmaknál rövid és korszerű eligazítást szolgáltatott: Herbert Haag, *Bibel-Lexicon*, Benziger, Zürich Köln, 1956. A kifejezések teljes anyagát a szerkesztő saját gyűjteményéből vette, amit kéziratban benyújtott a Budapesti Római Katolikus Központi Hittudományi Akadémiának: *Phraseologia completa Psalmorum et Canticorum Breviarii Romani iuxta Interpretationem Novam Latinam*, Budapestini, 1957.

A kiadó előzékenysége módot nyújtott arra, hogy az önmagában is terjedelmes anyag növelhető legyen a kifejezések

pontos előfordulási helyeivel. A tanulónak biztonságot nyújt, ha preparálás közben ellenőrizni tudja, valóban a helyes kifejezést sikerült-e kikeresnie. A zsoltározásban gyakorlottak viszont minden bizonnyal szívesen fogadják, ha pontos lelőhelyét találják azoknak a szövegeknek, amelyeknek jól ismert mondatait idézni akarják. Szolgálni akart végül a könyv az előfordulási helyek megadásával a konkordancia- és szótárszerkesztőknek, akik egy helyen összegyűjtve kapják az azonos kifejezéseket és a vonatkozó szentírási helyeket. Az előfordulási helyek megadásában a Zsoltárkulcs az idézett Liber Psalmorum zsoltárszámozását (Vulgata szerint) és versbeosztását követi.

XII. Pius pápa „In cotidianis precibus” apostoli levelében azzal a reménységgel szemléli az új latin fordítást, hogy abból a zsolozsmázó papság könnyen átlátja, mit akart a Szentlélek a zsoltáros ajkán kifejezni. Amikor a zsoltárkulccsal nyitogatjuk az imádkozó Egyház szentélyének ajtaját, vessük szívünkbe az idézett motuproprio szavait és tanuljuk meg belőlük, miért kívánja a Szentatya, hogy jobban megértsük a napi zsoltárimádást:

„A szent zsolozsma végzéséből merítsenek mindnyájan egyre több fényt, kegyelmet és vigasztalást. Világosítsa meg és ragadja magával őket az Egyház mai nehéz időiben, hogy mindinkább átalakuljanak és kövessék az életszentségnek ragyogó mintaképét, amint az ott tündöklök a zsoltárokból. Indítsa őket arra, hogy táplálják magukban az Isten szeretetét, a lelki erősséget és a vallásos bűnbánatot, hiszen a zsoltárok olvasása közben ezekre ébreszt minket a Szentlélek.”

Budapest, 1961. október 18. Szent Lukács evangélista ünnepén.

A szerkesztő

Jegyzék az előfordulási hely nélkül hozott címszavakról

a	ab	desuper	ibidem	ne
ac		desursum	idem	...ne
ad		Deus	ideo	nec
admodum	diu		igitur	nequaquam
adversum	Dominus		ille	neque
adversus	donec		illic	ne...quidem
ait	dum		illuc	nemo
alius	duo		immo	nihil
alter	e, ex		in	nimis
amen	ecce		inde	nimum
amplius	ego		inde a	nisi
an	enim		instar	nolo
ante	erga		insuper	non
apud	ergo		inter	nondum
at	et		interdiu	nonne
aut	etenim		intra	nos
autem	etiam		ipse	noster
bene	etsi		is	novi
certe	euge		iste	nullus
circa	fere		iterum	num
cito	fiat		iuxta	nunc
confestim	fio		longe	ob
contra	firmiter		magis	obviam
coram	foras		magnus	octoginta
cotidie	foris		male	olim
crebro	forsitan		malo	omnino
cum (praep.)	frustra		mane	omnis
cum (coni.)	habeo		meridie	paene
cunctus	heu		...met	palam
cur	hic		meus	paulo
de	hodie		milies	penes
decem	humi		mille	penitus
decet	iam		multus	plerique
denuo	ibi		nam	possum

post	(ne . . .)quidem	septies	ubinam
prae	quidquam	septuaginta	ullus
praeter	quis (interr.)	si	ultra
pridem	quis (indet.)	sic	unde
primus	quisnam	sicut	undique
priusquam	quisquam	simul	unquam
pro	quisque	sine	unus
procul	quivis	singuli	unusquisque
profecto	quo	sino	usque
prope	quod	solus	ut
propemodum	quomodo	sub	utinam
propter	quoniam	subtus	utique
propterea	quoque	sum	vae
quadraginta	quot	super	vah
quam	quoties	suus	valde
quamdiu	quousque	talis	valet
quando	repente	tam	vel
quandocumque	retro	tamen	velut
quantum (tantum)	retrosum	tamquam	vere
quantumvis	rursus	tandem	vero
quare	saepenumero	tantum	verumtamen
quasi	saltem	tantum (quantum)	vespere
. . .que	se	tantus	vester
quemadmodum	secundum	totus	vixdum
qui	secus	tu	viritim
quia	sed	tum	vix
quicquam	semel	tuus	volo
quicumque	semper	ubi	vos

Rövidítések — Sigla

alqm — *aliquem* — valakit

alqd — *aliquid* — valamit

alcs — *alicuius* — valakinek a

alci — *alicui* — valakinek

alqo — *aliquo* — valakitől, valamitől

alqa — *aliqua* — valakitől, valamitől

Cant An — *Canticum Annae*, 1 Reg. (Sam) 2,1—10

Cant BMV — *Canticum Beatae Mariae Virginis*, Luc. 1,46—55

Cant Dav — *Canticum David*, 1 Par. 29,10—13

Cant Eccl — *Canticum Ecclesiastici*, Eccli. 36,1—16

Cant Ez — *Canticum Ezechiae*, Ez. 38,10—22

Cant Hab — *Canticum Habacuc*, Hab. 3,2—19

Cant Ier — *Canticum Ieremiae*, Ier. 31,10—14

Cant Is I — *Canticum Isaiae (primum)*, Is. 12,1—6

Cant Is II — *Canticum Isaiae (secundum)*, Is. 45,15—25

Cant Iud — *Canticum Iudith*, Iudith 16,13—17 (Vulg. 16,15—21)

Cant Mo I — *Canticum Moysis (primum)*, Exod. 15,1—18

Cant Mo II — *Canticum Moysis (secundum)*, Deut. 32,1—43

Cant Sim — *Canticum Simeonis*, Luc. 2,29—32

Cant Tob — *Canticum Tobiae*, Tob. 13,2—9 (Vulg. 13,1—9)

Cant 3 puer — *Canticum trium puerorum*, Dan. 3,52—88 (G)

Cant Zach — *Canticum Zachariae*, Luc. 1,68—79

f. — *feminini generis* — nőnemű

G. — *graeca versio alexandrina (Septuaginta)* — a Hetvenes-fordítás

Gr. — *verbum Graecum* — görög eredetű szó

Hebr. — *verbum Hebraeum* — héber (v. sémi) eredetű szó

intr. — *verbum intransitivum* — tárgyatlan ige

m. — *masculini generis* — hímnemű
n. — *neutrius generis* — semleges nemű
pass. — *passivum* — szenvedő alak
plur. — *numerus pluralis* — többes szám
Ps — *Psalmus* — zsoltár
refl. — *reflexivum* — visszaható alak
sing. — *numerus singularis* — egyes szám
tr. — *verbum transitivum* — tárgyas ige
transl. — *translatus sensus* — átvitt értelemben

N. B. A címszavak után zárójelben utalás található az illető szó etimológiájára.

A

a, ab -ból, -ből, -tól, -től, -ról, -ről

Aaron *m. indecl.* *Hebr.* Áron, Mózes testvére, az első főpap; *Aaron domus* Ps 113,B,10.12; 117,3; 134, 19 Áron háza, nemzetsége (=a papság); *Aaron et Moyses* Ps 76,21; 98,6; 104,26; 105,16 Áron és Mózes; *Aaron sanctus Domini* Ps 105,16 Áron az Úr szentje (=választottja); *in barbam Aaron defluit oleum* Ps 132,2 Áron szakállára lecsordul az olaj (vö. a főpapszentelés Ex 30,30)

abditum, *i. n.* (*abditus*) rejtek(hely), búvóhely; *in abdito tabernaculi* Ps 26,5 sátra mélyén; *in abditis sedet catulus leonis* Ps 16,12 búvóhelyén lapul az oroszlánkölyök

abduco 3 *duxi, ductus* (*duco*) elvezet, elvisz, elhurcol: *abducere alqm* Ps 136,3 fogságba hurcolja

abeo 4 *ii, itus* (*eo*) elmegy, eltávozik, elmenekül; *abire procul a spiritu Domini* Ps 138,7 messzire menekül az Úr lelke elől (=a mindenütt jelenlevő Isten elől); *abit plenus ignominia* Cant Is II,16 meg szégyenülten távozik

aberro 1 (*erro*) eltéved, eltévelyedik, eltér; *aberrare a mandatis Domini* Ps 118,10 eltér az Úr rendelkezéseitől; *aberrare a praeceptis Domini* Ps 118,110 eltér az Úr parancsaitól; *aberrare, depravari* Ps 13,3; 52,4 eltévelyedik, megromlik (erkölcsileg); *aberrare ut arcus fallax* Ps 77,57 eltér (a céltől) mint a megbízhatatlan (laza) íj

abhorreo 2 *ui (horreo)* visszariad, visszaborzad, undorodik, utál; *abhorreere culpam* Ps 35,3 undorodik a bűntől

abicio 3 *ieci, iectus (iacio)* elvet, eldob, ellök, eltaszít; *abicere et derelinquere alqm* Ps 26,9 eltaszítja és elhagyja; *abicere et repellere* Ps 88,39 eltaszít és elűz; *abicere tempore senectutis alqm* Ps 70,9 a vénség idején eltaszítja (magától); *abicit Deus alqm* Ps 26,9; 52,6; 70,9; 88,39 Isten eltaszítja (magától), elveti

abiectus 3 (*abicio*) megvetett, nyomorult; *abiecti et pauci* Ps 106,39 nyomorultak és megfogytakozottak

abies, etis, f. fenyőfa; *abietes ciconiae domus* Ps 103,17 a fenyőfák a gólyának a háza

abigo 3 *egi, actus (ago)* elhajt, elűz, elkerget; *abigere cum male agentibus alqm* Ps 124,5 elűzi a gonosztevőkkel együtt

Abiron m. indecl. Hebr. Ábiron (és Dátán) föllázadt Mózes ellen, büntetésből a föld nyelte el (Num 16,12—35); *Abiron caterva* Ps 105,17. 18 Ábiron bandája; *Abiron et Dathan* Ps 105,17 Ábiron és Dátán

abominabilis, e (abominor) utálatos, gyűlöletes; *abominabilem facere alci alqm* Ps 87,9 megutáltatja vele

abominatio, onis, f. (abominor) utálatosság, undokság; *abominationibus irritare Deum* Cant Mo II,16 utálatosságokkal (=bálványimádással) haragra ingerli Istent

abominandus 3 (*abominor*) utálatos; *abominanda agere* Ps 13,1; 52,2 utálatosságokat művel

abominor 1 (*omen*) nem kíván, gyűlöl, megutál, *abominatur anima escam* Ps 106,18 lelke (=ő maga) undorodik az ételtől; *abominatur Dominus hereditatem suam* Ps 105,40 megundorodik az Úr örökségétől (=a választott néptől)

abortivus 3 (*aborior*) koraszülött; *abortivus fetus* Ps 57,9 koraszülött magzat

Abraham m. indecl. (dat. Abrahæ!) Hebr. Ábrahám a választott nép ősatya; *Abrahæ dat verbum sanctum Dominus* Ps 104,42 Ábrahámnak szent ígéretet tesz az Úr; *Abraham Deus* Ps 46,10

Ábrahám Istene; *Abraham et semen eius* Cant BMV 55 Ábrahám és ivadéka (=gyermekai, Jákob fiai, a választott nép); *Abraham pater* Cant Zach 73 ősatyánk Ábrahám; *Abraham semen* Ps 104,6 Cant BMV 55 Ábrahám ivadéka; *Abraham servus Domini* Ps 104,6.42 Ábrahám az Úr szolgája; *cum Abraham init foedus Dominus* Ps 104,9 Ábrahámmal szövetségre lép az Úr

abripio 3 *ripui, reptus (rapio)* elvisz, elragad, elhurcol; *abripere cum peccatoribus alqm* Ps 27,3 elragadja (=megsemmisíti) a bűnösökkel együtt; *abripit aestus turbinis veprem* Ps 57,10 elragadja forgószele heve a rőzsét (a bogrács vagy katlan alól); *abripit Dominus mortales* Ps 89,5 elragadja (=gyorsan elsendorja a halálban) az Úr a halandókat

abscindo 3 *scidi, scissus (scindo)* letép, elszakít, elválaszt; *abscindere a filo alqm* Cant Ez 12 leszakítja a fonálról, elvágja (elmetszi) élete fonálát (mint a szövés befejezésekor); *abscissus a conspectu Domini* Ps 30,23 elvetve az Úr színe elől

absconditum, i, n. (*absconditus*) rejtek(hely); *abscondita cordis* Ps 43,22 a szív rejteke (=a lélek rejtett titkai)

absconditus 3 (*abscondo*) elrejtett, eldugott, titkos, titokzatos *absconditus Deus* Cant Is II,15 a titokzatos Isten

abscondo 3 *di (didi), ditus (condo)* eldug, eltüntet, elrejt, eltitkol; *abscondere ab alqo alqm (alqd)* Ps 16,8; 118,19 elrejtí előle; *abscondere ab alqo se* Ps 54,13 elrejtőzik előle; *abscondere culpam suam* Ps 31,5 rejtegeti, titkolja vétkeit; *abscondere faciem ab alqo* Ps 12,2; 21,25; 26,9; 29,8; 43,25; 68,18; 87,15; 101,3; 103,29; 142,7; Cant Mo II,20; Cant Tob 6 elrejtí, eltakarja előle az arcát (=elfordítja tőle az arcát, elvonja kegyelmét); *abscondere in corde iustitiam Domini* Ps 39,11 szívébe rejtí az Úr igazságát (=bensőleg átéli); *abscondere in tentorio alqm* Ps 26,5 elrejtí sátrában; *abscondere laqueum alci* Ps 9 A,16; 139,6; 141,4 titkon tört vet elébe; *abscondere mandata sua ab alqo* Ps 118,19 elrejtí előle akaratát; *abscondere*

- rete alci* Ps 30,5 titokban hálót vet eléje; *abscondere se* Ps 9 B,1; 54,13; 88,47 elrejtőzik; *abscondere sub umbra alarum alqm* Ps 16,8 szárnyának árnyékában elrejt (oltalmazza)
- absorbeo** 2 *sorbui, sorptus (sorbeo)* felszürcsöl, felhőrpint, elnyel; *absorbet profundum alqm* Ps 68,16 elnyeli a mélység; *absorbetur peritia* Ps 106,27 elenyészik odalesz a bölcsessége.
- absum, abesse, afui, afuturus (sum)** távol van, nincs jelen, nincsen, hiányzik, nincs segítségére, cserbenhagyja; *abesse longe a lege Domini* Ps 118,150 messze távozik, eltér az Úr törvényétől; *abesse longe a precibus* Ps 21,2 nincs segítségére, cserbenhagyja könyörgésében *absumo* 3 *sumpsi, sumptus (sumo)* felhasznál, fölemészt, elemészt; *absumit foris gladius* Cant Mo II,25 kard emésztí kívülről; *absumitur figura alcs* Ps 48,15 elenyészik alakja; *absumi magno terrore* Ps 72,19 tönkremegy a nagy rettegésben
- abundans, ntis (abundo)** árad(oz)ó, bővizű, bő(séges), dús(lakodó), gazdag; *abundanter retribuere alci* Ps 30,24 bőségesen visszafizet (bosszút áll); *abundantes aquas sorbere sibi* Ps 72,10 bőségesen issza a vizet; *abundantium irrisio* Ps 122,4 a dúslakodó gazdagok gúnyolódása
- abundantia, ae, f. (abundans)** kiáradás, bőség, gazdagság; *abundantia frumenti in terra* Ps 71,16 gabonabőség a földön; *abundantia pacis* Ps 71,7 a béke teljessége (=teljes béke)
- abundo** 1 *(undo)* kiárad, kiönt, bővelkedik, gazdag; *abundare tritico et vino* Ps 4,8 bővelkedik gabonában és borban
- ac s, és, meg**
- accedo** 3 *cessi, cessus (cedo)* odamegy, odajön, odalép, közeledik; *accedere ad Dominum* Cant Is II,24 az Úrhoz járul (=tér); *accedere in conspectum Domini* Ps 94,2 odajárul az Úr színe elé; *accedit malum ad alqm* Ps 90,10 eléri a baj; *accedunt salvati ex gentibus* Cant Is II,20 (az Úrhoz) odalépnek a megtérő pogányok
- accelero** 1 *(celer)* siettet; *accelerare tempus* Cant Eccl 10 sietteti az időt

- accendo** 3 *cendi, census (candeo)* gyújt, lángralobbant; *accenditur ignis* Ps 77,21; Cant Mo II,22 lángralobbant (a harag) tüze
- accenseo** 2 *sui, sus (censeo)* hozzászámít, hozzásorol; *accensere alqm colentibus Deum* Ps 86,4 odaszámítja az istenhívők közé; *accenseri descendantibus in foveam* Ps 87,5 a sírba szállók közé számítják
- accepto** 1 (*accipio*) elfogad, átvesz; *acceptare holocaustum* Ps 50,18 elfogadja (az Úr) az égő áldozatot; *acceptare sacrificia legitima, oblationes et holocausta* Ps 50,21 elfogadja (Isten) a törvényes áldozatokat, az ajándékokat, az égő áldozatokat
- acceptus** 3 (*accipio*) elfogadott, kedves; *accepta eloquia oris* Ps 18,15 kedvesek ajkának szavai; *acceptam habere vitam alcs* Ps 36,23 helyesli életútját, kedves előtte az életmódja
- accingo** 3 *cinxi, cinctus (cingo)* felköt, felövez; *refl. és pass.* felkészül; *accingere se ad iudicium* Cant Mo II,41 ítéletre készül; *accinctus potentia* Ps 64,7 erő övezi
- accipio** 3 *cepi, ceptus (capio)* kap, vesz, elfogad; *accipere benedictionem* Ps 23,5 áldást kap; *accipere calicem salutis* Ps 115,4 magához veszi az üdvösség kelyhét; *accipere in donum alqd* Ps 67,19 ajándékba kapja; *accipere mercedem* Ps 23,5 jutalmat nyer; *accipere munera contra innocentem* Ps 14,5 elfogad ajándékokat (=megvesztegetést) az ártatlan kárára; *accipere munus alcs* Ps 108,8 elfoglalja vkinek a hivatalát; *accipere oblationes oris* Ps 118,108 (az Úr) elfogadja (az emberek) ajkának áldozatát (=a könyörgéseket, az ígéreteket, fogadkozásokokat); *accipere vitulum, hircos* Ps 49,9 (Isten) elfogadja (áldozatnak) a tulkot és a kecskebakokat
- acclamo** 1 (*clamo*) odakiált, feléje kiált, éljenez; *acclamare Deo* Ps 80,2; 94,1 ujjong Istennek; *acclamare et cantare* Ps 64,14 ujjong és énekel (=ujjongva énekel); *acclamare nomini Domini* Ps 104,1; Cant Is I,4 ujjong (=ujjongva hódol) az Úr nevének
- accumulo** 1 (*cumulo*) (magasan) fölhalmoz, halomra rak; *transl.* tetéz, halmoz; *accumulare mala super mala* Cant Mo II,23 bajt bajra halmoz

- accusator, oris, m.** (*accuso*) vádló (bűnügyi); *accusator stat a dextris alcs* Ps 108,6 a vádló ott áll (a vádlott) jobbján (vö. Zak 3,1)
- accuso 1** (*causa*) bevádol, vád alá helyez; *accusare alqm* Ps 108,20. 29 vádaskodik ellene; *accusare pro dilectione alqm* Ps 108,4 szeretetét vádaskodással viszonozza
- acer, acris, acre** (*acies, acuo*) éles, kemény, zord; *acriter reicit Deus Israel* Ps 77,59 zordonan elveti Isten Izraelt (=választott népét)
- acervo 1** (*acervus*) halmoz; *acervare cadavera* Ps 109,6 halomra gyűjti a holttesteket
- acetum, i. n.** megsavanyodott bor, ecet; *aceto potare in siti alqm* Ps 68,22 ecettel itatja szomjúságában
- acies, ei, f.** (*acer=éles*) hegye, éle vminek; csatasor; *aciem gladii retundere* Ps 88,44 kardja élet visszafordítja (támadója ellen); *acies perfringere* Ps 59,3 a csatasort áttöri
- acquiesco 3** *quievi, quietus* (*quies*) nyugtot lel, (meg)pihen, (meg)nyugszik; *acquiescere in Domino* Ps 36,7 csendesén az Úrra hagyja magát
- acquiro 3** *quisivi, quisitus* (*quaero*) gyarapít, megszerez; *acquirat dextera Dei montes* Ps 77,54 megszerzi Isten jobbjá (a választott népnek) a hegyeket (=Sion hegyét és a környező hegyvidéket); *acquirat Dominus populum* Cant Mo I,16 megszerzi (magának) az Úr a (választott) népet
- actio, onis, f.** (*ago*) cselekvés, cselekedet, (el)intézés; *actio gratiarum* Ps 68,31; 146,7 hála, köszönetmondás; *actiones ponderantur a Domino* Cant An 3 tetteit leméri az Úr
- actus, us, m.** (*ago*) tevékenység, tett, cselekedet; *actus vident oculi Domini* Ps 138,16 tetteit látja (=ismeri) Isten szeme
- acuo 3** *acui, acutus* (*acus, acer*) élesít, fen, köszörül, hegyez; *acuere fulmen gladii* Cant Mo II,41 élesíti villámló kardját; *acuere gladium* Ps 7,13 élesíti kardját; *acuere linguas ut gladium* Ps 63,4 köszörüli nyelvét mint a kardot; *acuere linguas ut serpens* Ps 139,4 köszörüli a nyelvét mint a kígyó

- acutus** 3 (*acuo*) hegyes, éles; *acuta novacula* Ps 51,4 éles borotva; *acutae sagittae* Ps 44,6; 119,4 hegyes nyílvevesszők, éles nyilak; *acutus gladius* Ps 56,5 éles kard
- ad** -hoz, -hez, -höz, felé, -ra, -re, -ig, ellen
- Adam** *m. indecl.* *Hebr.* Ádám, az első ember; *Adam filii* Cant Mo II,8 Ádám fiai (=az emberek)
- adaquo** 1 (*aqua*) inni ad, megítat; *adaquare copiose alqm* Ps 77,15 inni ad bőségesen neki
- adaugeo** 2 *auxi, auctus (augeo)* (meg)nagyobbít, növel, szaporít; *adaugere dolorem alcs* Ps 68,27 növeli fájdalmát
- addico** 3 *dixi, dictus (dico)* odaitél, átenged; *addictos morti liberare* Ps 101,21 a halálraitélteket kiszabadítja; *addictos morti solvere* Ps 78,11 a halálraitélteket kiszabadítja
- addo** 3 *didi, ditus (do)* hozzáad, ráad, megtold; *addere culpam ad culpam* Ps 68,28 vétket vétekre halmoz; *dare et addere alci alqd* Ps 119,3 ad és tetéz: eskü-formulából vett beszéd mód „ez tegye veled az Isten és ezt adja hozzá, ha...” (vö. 1 Sám 3,17; 14,44; 25,22 stb.)
- adduco** 3 *duxi, ductus (duco)* magához húz; elvezet, odavezet, visz; *adducere Austrum potentia* Ps 77,26 (Isten) elhozza hatalmával a déli szelet; *adducere coturnices* Ps 104,40 (az Úr) hoz nekik fürjeket (vö. Ex 16,13; Num 11,31); *adducere dona* Ps 71,10 ajándékot hoz; *adducere in civitatem munitam alqm* Ps 59,11; 107,11 megerősített (erős) városba vezeti; *adducere in montem sanctum Dei alqm* Ps 42,3 elvezeti Isten szent hegyére (=Sion hegyére); *adducere nubes ab extremo terrae* Ps 134,7 (Isten) odatereli a fellegeket a föld széléről; *adduci ad regem* Ps 44,15 bevezetik a királyhoz
- adepts, adipis, m. f.** zsír, kövérség, háj; *adepts agnorum et arietum* Cant Mo II,14 a bárányok és kosok hája (=kövér bárányok és kosok); *adepts arietum* Ps 65,15; Cant Mo II,14 kosok hája (=kövér kosok); *adepts opimus frumenti* Cant Mo II,14 a búza legjava (=tisza búza, zsíros gabona); *adipe et pinguedine satiari* Ps 62,6 eltelik zsírral és kövérséggel (=zsíros jó fala-

tokkal, bőséges lakomával); *adipem sacrificiorum manducare* Cant Mo II,38 az áldozati állatok háját elfogyasztja; *ut adeps incrassari* Ps 118,70 mint a háj, olyan érzéstelen (kövér)

adhaereo 2 *haesi, haesus (haereo)* odatapad, hozzátapad, odaragad, ráragad; csatlakozik, ragaszkodik vkihez; *adhaerere Beelphegor* Ps 105,28 csatlakozik, átpártol Belfegorhoz (bálványistenség, akit Moáb és Mádián vidékén egy Peor v. Phogor nevű hegyen tiszteltek); *adhaerere Deo (Domino)* Ps 62,9; 90,14; 100,3 ragaszkodik Istenhez, az Úrhoz (=az Istennel, az Úrral tart); *adhaerere opibus corde* Ps 61,11 a kincsekhez tapad szívével; *adhaerere praescriptis Domini* Ps 118,31 ragaszkodik (=hűséges) az Úr parancsaihoz; *adhaeret anima Deo* Ps 62,9 lelke (=ő maga) Istenhez ragaszkodik, Istennel tart; *adhaeret lingua faucibus* Ps 21,16; 136,6 odatapad nyelve az ínyéhez; *adhaerent ossa cuti* Ps 101,6 odatapad bőréhez a csontja (=sovány)

adicio 3 *ieci, iectus (iacio)* odadob; hozzácsatol, szaporít; *adicere dies ad dies regis* Ps 60,7 (Isten) újabb és újabb napokat ad a királynak (=meghosszabbítja életét)

adimpleo 2 *evi, etus (impleo, plenus)* megtölt, teletölt, beteljesít; *adimplere promissum* Ps 118,38 teljesíti ígérteét

adiutor, oris, m. (adiuvo) segítő, támogató, oltalmazó; *adiutor Deus* Ps 29,11; 62,8; 70,7; 80,2; 117,7; 145,5 Isten a segítsége, az oltalmazója; *adiutor et clipeus Dominus* Ps 32,20; 113 B 9,10.11 segítsége és védőpajza az Úr; *adiutor et liberator Deus (Dominus)* Ps 39,18; 69,6 segítője és megszabadítója az Isten, az Úr; *adiutor fortis* Ps 70,7 erős oltalmazó; *adiutor in angustiis* Ps 45,2 segítője (segítsége) a nehéz helyzetekben; *adiutor misero* Ps 71,12 segítője a szegényeknek; *adiutor non est* Ps 21,12; 71,12 nincs segítője, oltalmazója; *adiutor orphano* Ps 9 B,14 segítője az árvának; *adiutorem probare se valde* Ps 45,2 hatalmas segítőnek bizonyul

adiutorium, *ii, n. (adiuvo)* segítség, gyámolítás; *adiutorium in nomine Domini* Ps 123,8 segítsége az Úr nevében (=segítője az Úr)

adiuvo *1 iuvi, iutus (iuvo)* segít, gyámolít, támogat; *adiuvant decreta Domini alqm* Ps 118,175 megsegítik az Úr ítéletei; *adiuvare animam in angustis* Ps 30,8 megsegíti lelkét (=öt magát) nehéz helyzetében; *adiuvare dextera alqm* Ps 59,7; 107,7 (segítő) jobbával támogatja; *adiuvare* Ps 27,7 segítséget talál; *adiuvat Deus (Dominus) alqm* Ps 36,40; 53,6; 78,9; 85,17; 108,26; 117,13; 118, 86.117.175 segíti, támogatja az Isten (az Úr); *adiuvat manus Domini alqm* Ps 118,173 az Úr keze segíti; *ad adiuvandum alqm festinare* Ps 39,14; 69,2 segítségére siet

admirabilis, *e (admiror)* csodálatos, csodálatra méltó; *admirabile nomen Domini* Ps 8,2.10 csodálatos az Úr neve (=az Úr);

admodum (*modus*) legalább, kereken; teljes mértékben, nagyon még

adoro *1 (oro)* könyörög, imádkozik, esdekel vkihez, imád (Istent, bálványt, idegen istent); *adorant reges omnes regem (=Messiam)* Ps 71,11 leborulnak (imádattal) az összes királyok a (Messiás) király előtt; *adorare Deum (Dominum)* Ps 21,30; 28,2; 65,4; 85,9; 95,9 imádja az Istent (az Urat); *adorare deum peregrinum* Ps 80,10 (idegen) jövevény istent imád; *adorare et procidere* Ps 94,6 imádattal leborul; *adorare idolum* Ps 105,19 bálványt imád, bálványimádó

adsto *1 astiti (sto)* mellette áll, ott áll; *adstare ad dexteram alci* Ps 44,10 ott áll mellette jobbán

adsum, *adesse, adfui (sum)* ott van, jelen van, közreműködik, mellette van, segíti; *adest Dominus* Ps 138,8 jelen van az Úr (minden helyen); *adest Dominus alci* Cant Ez 14 vele van, mellette van az Úr; *adest manus Domini* Ps 118,173 vele van az Úr (segítő) keze; *adest misericordia Domini* Ps 118,76 vele van, segíti az Úr irgalma;

adulescens, entis (*adulesco*) serdülő, fiatal, fiatalember, ifjú; fiatal lány, hajadon; *adulescens servat viam suam puram* Ps 118,9 fiatalember (aki) tisztán megőrzi életútját

adulescentia, ae, f. (*adulesco*) ifjúság, fiatalság; *adulescentiae dies brevire* Ps 88,46 ifjúkorát megrövidíti (= hamar elöregszik Dávid királyi háza); *in adulescentia crescentes filii* Ps 143,12 fiatalságukban (= a fiatal kor életerejében) növekedő fiak

adulter, era, erum (*adultero, alter*) házasságtörő, hűtlen, parázna; *cum adulteris pars alcs* Ps 49,18 házasságtörőkkel cimborál

aduro 3 *ussi, ustus (uro)* megéget, megperzsel, felperzsel; *adurere sicut ignis* Ps 117,12 perzsel mint a tűz; *adurit ignis spinas* Ps 117,12 felperzseli a tűz a tüskés gallyakat

advenio 4 *veni, ventus (venio)* odajön megérkezik, megjön; *advenit Deus* Ps 49,3 megjön az Isten; *advenit fletus et exsultatio* Ps 29,6 megjön a sírás, (majd) az ujjongó öröm

adversarius, ii, m. (*adversarius* 3) ellenfél, ellenség; vetélytárs; *adversarii confusi* Ps 111,8 a megszegyenült ellenség; *adversarii Dei* Ps 73,4.23; 88,52; Cant Is II,16 Isten ellenségei; *adversarii exsultant* Ps 12,6 ellenfelei ujjonganak; *adversarii insultant alci* Ps 41,11; 88,52 ellenfelei gúnyt űznek belőle; *adversarii lingunt pulverem* Ps 71,9 az ellenség a földet nyalja; *adversarii obliviscuntur verba Domini* Ps 118,139 ellenfelei elfelejtik az Úr szavait; *adversarii regis (=Messiae)* Ps 71,9 a (Messiás) király ellenségei; *adversarii rugiunt* Ps 73,4 az ellenség üvöltözik; *adversariis cedere* Ps 43,11 az ellenség elől meghátrál; *adversariis reddere ultionem* Cant Mo II,41.43 ellenségein bosszút áll; *adversariis spectantibus* Ps 22,5 ellenségei szemeláttára; *adversariorum voces* Ps 73,23 az ellenség kiáltozása; *adversarios confringere* Cant An 10 az ellenséget szétzúzza, megsemmisíti; *adversarios contemnere* Ps 9 B,5 ellenfelét megveti; *adversarios contundere* Ps 88,24 ellenfeleit összezúzza; *adversarios destruere* Ps 53,7; Cant Mo I,7 az ellenséget megsemmisíti; *adversarios operiunt aquae* Ps 105,11

az ellenséget elborítja a (tenger) vize, (vö. Ex 14); *adversarios repellere* Ps 43,6 az ellenséget visszaveri; *adversarios videre confusos* Ps 111,8 ellenségeit megszégyenülten látja; *adversarium tollere* Cant Eccl 9 ellenfelét elpusztítja; *ab adversariis salvare alqm* Ps 43,8 az ellenségtől megmenti; *contra adversarios parare laudem* Ps 8,3 ellenfeleivel szemben dicséretet szerez (magának); *contra adversarios vertere manum* Ps 80,15 ellenfelei ellen fordítja kezét (= hatalmát); *de manu adversarii redimere alqm* Ps 77,42 az ellenség kezéből (= hatalmából) megmenti; *in adversarios retorquere malum* Ps 53,7 ellenségére visszafordítja a veszedelmet

adversor 1 (*adversus*) ellenez, ellenszegül, ellenáll, akadályoz; elfordul, gyűlöl, üldöz; *adversari (iniuste, sine causa) alci* Ps 3,8; 7,5; 37,20; 68,5 bántja, (igaztalanul) üldözi; *adversari facientes mala* Ps 33,17 elfordul a gonosztevőktől; *adversari vitae alcs* Ps 70,13 üldözi életét; *ab adversantibus salvare confugientes* Ps 16,7 üldözőiktől megmenti a menekülőket

adversum elébe, szembe; szemben, felé, ellen, irányában

adversus elébe, szembe; szemben, felé, ellen, irányában

adverto 3 *verti, versus (verto)* odafordít, irányít; észrevesz, figyel; *advertere ad vias alcs* Ps 138,3 figyelj utait (= tetteit, életmódját); *advertere voci orationis* Ps 5,3 figyelj könyörgő szavára, könyörgésére; *advertit Deus Iacob* Ps 93,7 észreveszi (=figyelemre méltatja) Jákob Istene

aedes, *is, f.* szoba, terem, ház; *plur*, palota; *aedes eburnae* Ps 44, 9 elefántcsont palota

aedifico 1 (*aedes, facio*) épít, építkezik; *aedificantes* Ps 117,22 az építkezők, építők; *aedificare civitates Iuda* Ps 68,36 fölépíti Juda városait; *aedificare domum* Ps 126,1 házat épít; *aedificat Dominus Ierusalem* Ps 146,2 fölépíti (újra) az Úr Jeruzsálemet; *aedificata ut civitas* Ps 121,3 városnak épült

aegroto, *are (aegrotus)* beteg, betegeskedik, szenved; *aegrotant (persecutores)* Ps 34,13 (üldözői) betegeskednek; *aegrotare propter iniquitatem* Ps 106,17 betegség sújtja bűnéért

Aegyptius 3 (*Aegyptus*) egyiptomi; *Aegyptii* Ps 104,38; 135,10 az egyiptomiak

Aegyptus, i, f. Egyiptom; *Aegypti primogenita* Ps 134,8 Egyiptom elsőszülöttei (vö. Ex 12,29); *Aegypti terra* Ps 77,12; 80,6.11 Egyiptom földje (= Alsó-Egyiptom, a Nilus deltavidéke, ahol Izrael népe élt); *de Aegypto exit Israel* Ps 113, A,1 kivonul Egyiptomból Izrael népe (Ex 12 kk.); *ex Aegypto aufert Deus vitem* Ps 79,9 Egyiptomból kihozza Isten a szőlőtövet (= választott népét, vö. Gen 49,22: József buján sarjadó szőlőtő); *ex Aegypto magnates* Ps 67,32 Egyiptom főemberei; *in Aegypto edit Dominus signa, portenta* Ps 134,9 Egyiptomban az Úr csodajeleket, csodákat művel; *in Aegypto facit Deus portenta* Ps 105,21 Egyiptomban Isten csodajeleket visz végbe; *in Aegypto patrat Deus signa* Ps 77,43 Egyiptomban Isten csodajeleket művel; *in Aegypto patres* Ps 105,7 az Egyiptomban (élő) ősatyák; *in Aegyptum intrat Israel* Ps 104,23 Egyiptomba költözik Izrael (= Jákob)

aemulatio, onis, f. (*aemulor*) versengés, vetélkedés; féltékenység; *aemulationem Dei excitare sculptilibus* Ps 77,58 Isten féltékenységét fölkelte bálványaival

aenigma, atis, n. *Gr.* talány, rejtély; *aenigma pandere* Ps 48,5 a rejtélyt (itt=Isten gondviselésének titkát) feltárja;

aequitas, atis, f. (*aequus*) jogegyenlőség, igazságosság, méltányosság; Isten igaz volta ígéretében, gondviselésében (vö. *firmitas, gratia, iustitia*); *aequitas et firmitas* Ps 110,8 méltányosság és biztonság; *aequitas et gratia* Ps 35,11 igazság és jóság; *aequitas et iustitia* Ps 71,2; 97,9 méltányosság és igazságosság; *aequitatem servare alci* Ps 35,11 igazságát megtartja irányában; *aequitatis sceptrum* Ps 44,7 az igazságosság kormánypálcája (= igazságos kormányzás, uralom); *cum aequitate dicere ius* Ps 9 A,9 méltányosan szolgáltat igazságot; *cum aequitate facta praecepta* Ps 110,8 méltányosságból eredő (született) parancsok; *cum aequitate gubernare humiles* Ps 71,2 igazságot (jogvédelmet) szolgáltat az elnyomott szegényeknek;

- cum aequitate regere populos* Ps 66,5; 95,10; 97,9 méltányosan kormányozza (Isten) a népeket; *secundum aequitatem tribuere vitam alci* Ps 118,40 igazsága szerint az életet megadja neki (= méltányosságból élni hagyja)
- aequo** 1 (*aequus*) egyenlővé tesz, kiegyenlít; *aequant anni generationes multas* Ps 60,7 sok nemzedéket tesznek ki évei (életkora); *aequari Domino* Ps 88,7 az Úrhoz fogható (nincsen)
- aequus** 3 egyenlő, egyforma, méltányos; *aequa praenuntiare* Cant Is II,19 a méltányosságot hirdeti; *aeque ac* Ps 48,3; 134,8 éppenúgy mint
- aereus** 3 (*aes*) érc- (ből való); *aerae portae* Ps 106,16 érckapuk; *aereus arcus* Ps 17,35 ércij
- aerumna**, *ae*, *f.* bú, bajlódás, gond, fáradságos munka, viszontagság, nyomorúság; *aerumna consumitur vita* Ps 30,11 búslakodásban tönkremegy (emésztődik) élete; *aerumnae mortaliū* Ps 72,5 a halandók nyomorúsága (= emberi nyomorúság, földi bajok); *aerumnis humiliare cor* Ps 106,12 nyomorúsággal (gyötrelmekkel) megalázza szívét; *in aerumnas incidere* Ps 114,3 belehullik a nyomorúságba; *in aerumnis versari* Ps 72,5 nyomorúságban él
- aestas**, *atis*, *f.* (*aestus*) nyár, nyári idő, hőség; *aestas et hiems* Ps 73,17 nyár és tél
- aestimo** 1 felbecsül, értékel; ítél, vél, gondol, tart vminek; *aestimare improbum contemptibilem* Ps 14,4 hitványnak tartja (ítéli) a gonoszt; *aestimari velut oves mactandae* Ps 43,23 úgy tekintik mint levágásra szánt juhokat
- aestivus** 3 (*aestas*) nyári; *aestivi ardores* Ps 31,4 nyári forróság, hőség
- aestuo** 1 (*aestus*) ég, izzik, lobog; forr, buzog, hullámszik, tajtékszik; háborog; *aestuans ventus* Ps 10,6 perzselő szél; *aestuant aquae maris* Ps 45,4 tajtékszik a tenger vize
- aestus**, *us*, *m.* forróság, hőség, izzás; hullámszás, tengerár; *aestum irae mittere in alqm* Ps 77,49 haragja hevét bocsátja rá (= heves haraggal támad rá); *aestus et ignis benedicunt Domino*

Cant 3 puer 66 a hőség és a tűz áldja az Urat; *austus irae Dei* Ps 77,49 Isten haragjának heve (=izzó haragja); *austus irae Domini comprehendit alqm* Ps 68,25 az Úr haragjának tüze (=izzó haragja) lecsap rá; *austus maris* Ps 92,4 a tenger tajtékzása; *austus turbinis abripit veprem* Ps 57,10 a forgószél heve (=a heves forgószél) elragadja a rőzsét (a bogrács vagy katlan alól)

aetas, atis, f. (*aevitas*) életidő, nemzedék; életkor; kor(szak); *aetatis antiquae arcana proferre* Ps 77,2 a régi kor titkait elmondja

aeternus 3 (*aeviternus*) örök(ös), örökkévaló, időálló, el nem múló; *aeterna ignominia* Ps 77,66 örökös szégyen; *aeterna iustitia Domini* Ps 118,142 az Úr örök igazságossága; *aeterna iustitia praescriptorum Domini* Ps 118,144 örökkévaló (örökkérvényű, változatlan) az Úr parancsainak igazságossága; *aeterna memoria* Ps 111,6 örök emlékezet; *aeterna salute salvari* Cant Is II,17 örökös szabadulással (=örökre, végleg) megszabadul; *aeterni montes* Ps 75,5; Cant Hab 6 örök hegyek (=Jeruzsálem hegyei, főleg Sion hegye); *aeternum foedus* Ps 104,10 örök szövetség; *aeternum facere semen alcs* Ps 88,30 örökkévalóvá teszi ivadékát (=mindig lesz leszármazottja); *ab aeterno* Ps 54,20; 92,2; Cant Hab 6 öröktől, öröktől fogva; *ab aeterno in aeternum* Ps 89,2; 102,17; Cant Dav 10 öröktől fogva mindörökké; (*usque*) *in aeternum* Ps 9 A,6.8.19; 11,8; 14,5; 17,51; 27,9; 28,10; 29,7.13; 30,2; 32,11; 36,18; 40,13; 44,3; 47,9.15; 48,10.12.20; 60,8; 65,7; 70,1; 72,26; 76,8; 78,13; 84,6; 85,12; 88,2.3.5.29.30.37.38.53; 89,2; 91,9; 99,5; 101,13; 102,9.17; 103,31; 104,8; 105,1.31; 106,1; 109,4; 110,3.5.8.9.10; 111,6; 112,2; 113 B,18; 116,2; 117,1.2.3.4.29; 118,89.93.98. 111.152.160; 124,1.2; 134,13; 135,1—26; 137,8; 145,6.10; 148,6; Cant Mo I,40; Cant Dav 10; Cant Tob 2.4; Cant Iud 17

Aethiopia, ae, f. Etiópia; *Aethiopia extendit manus ad Deum* Ps 67,32 Etiópia kinyújtja kezét Isten felé

- Aethiops**, *opis*, *m* etióp, etiópai, szerencsen; *Aethiopum populus*
Ps 86,4 az etióp nép
- aevum**, *i*, *n*. öröklét, örökkévalóság; *ab aevo* Ps 92,2 öröktől fogva
- affectus**, *us*, *m*. (*afficio*) hangulat, kedv, vágy, hajlam, vonzalom
affectum mirabilem facit Ps 15,5 csodálatos vonzódást támaszt benne; *affectus mirabilis in sanctos* Ps 15,3 csodálatos vonzódás (Isten) szentjeihez (=az istenfélő, igaz emberekhez)
- affero**, *ferre*, *attuli*, *allatus* (*fero*) odavisz, odahoz, meghoz; okoz; *pass*. eljön, érkezik, közeledik; *afferre malum alci* Ps 7,5 bajt hoz rá; *afferre pacem et iustitiam populo* Ps 71,3 békét és igazságot hoz a népnek; *afferre cum laetitia et exsultatione* Ps 44,16 közeledik örömujjongásban; *afferunt campi cibum* Cant Hab 17 meghozzák, megtermik a szántóföldek az élelmet; *afferunt montes pacem populo* Ps 71,13 békességet hoznak a népnek a hegyek (=béke az egész vidéken)
- afficio** 3 *feci*, *fectus* (*facio*) ellát, juttat, részesít; hatást gyakorol lelkileg; *afficere opprobrio* (*opprobriis*) *alqm* Ps 49,20; 56,4; 78,12 gyalázattal illeti, gyalázkodik ellene; *affici ignominia* Cant Is II,16 szégyenbe jut; *affici pudore* Ps 34,4; 39,15; 69,3 elfogja a szégyenkezés, szégyenli magát
- afflictio**, *onis*, *f*. (*affligo*) csapás, sanyargatás, szenvedés, kín, gyötrelm, gyötrődés, nyomor(úság); *afflictio et mala* Ps 106,39 csapás(ok) és bajok; *afflictio humilium* Ps 11,6 az ínségesek nyomorgatása; *afflictionem pati* Ps 9 A,14 sanyargatást szenved; *afflictionem videre* Ps 9 A,14; 118,153 nyomorúságát látja (nézi); *afflictionis locus* Ps 43,20 a sanyargatás, gyötr(őd)-és (=gyötrelmek) helye; *afflictionis pressura* Ps 106,39 a csapás(ok) terhe; *in afflictione deficit robur* Ps 30,11 a gyötrődésben elfogy ereje; *in afflictione perire* Ps 118,92 a nyomorúságban elvész, elpusztul; *in afflictione solacium* Ps 118,50 nyomorúságában vigasztalás
- affligo** 3 *flixi*, *flictus* (*fligo*) odacsap, odavág, sújt; *transl.* lever, lesújt, elcsüggeszt, megszorít; sanyargat, gyötör; megaláz;

afflictus Ps 115,1; 118,67.71.107 megalázott; *afflictus corde* Ps 108,16 keseredett szívű (=elkeseredett ember); *affligere alqm* Ps 136,3 sanyargatja; *affligere animam ieiunio* Ps 34,13; 68,11 bőjtrel gyötri lelkét (életerejét); *affligere Deum* Ps 77,40 szomorítja Istent; *affligere hereditatem Domini* Ps 93,5 le-sújtja (letiporja) az Úr örökségét (=választott népét); *affligere immerito alqm* Ps 118,78 gyötri ártatlanul; *affligere iure alqm* Ps 118,75 jogosan sújtja; *affligere oculos elatos* Ps 17,28 megalázza a dölyfös szemeket; *affligi propter delicta* Ps 106,17 gyöt-rődik vétkei miatt; *affligit Dominus alqm* Ps 89,15 megsanyar-gatja az Úr

affulgeo 2 *fulsi* (*fulgeo*) felragyog; *affulget Deus* Ps 79,2 felra-gyog (=tündöklő fényességben megjelenik) az Isten; *affulget Deus ex Sion* Ps 49,2 tündöklő fényességben megjelenik az Isten Sion felől (=a templomból); *affulget Deus ultor* Ps 93,1 tündöklő fényességben megjelenik a bosszúálló Isten

Agareni, orum, m. *Hebr.* az agarénusok: pásztornép az Ámontól és Moábtól keletre fekvő pusztában; *Agareni et Moab* Ps 82,7 az agarénusok és a moabiták

ager, agri, m. (szántó)föld, mező, birtok; *agri bestia(e)* Ps 79,14; 103,11 a mezei vad(ak); *agri flos* Ps 102,15 mezei virág; *agri fructus* Ps 104,35 a föld termése, gyümölcse; *agros seminare* Ps 106,37 földjét beveti; *in agro quidquid movetur* Ps 49,11 ami a mezőn mozog, él (=a mező élőlényei, állatai); *ex pro-ventu agrorum cibare alqm* Cant Mo II,13 a mező(k) termésé-ből táplálja

agger, eris, m. töltés, gát, sánc; *ut agger stant fluenta* Cant Mo I,8 sáncként állnak a hullámok; *ut aggerem statuit Deus aquas* Ps 77,13 sáncként feltorlaszolja Isten a (tenger) vizét (vö. át-keelés a Vörös-tengeren Ex 14,29)

aggredior, gredi, gressus (gradior) odalép, hozzálép; ráront, megtámad; *aggredi caelum ore* Ps 72,9 az ég ellen támad szá-jával; *procurrere et aggredi* Ps 58,5 előront és támad

agito 1 (*ago*) megmozgat; himbál, ráz; *transl.* ingerel, zaklat, gyötör; *agitare caput* Ps 21,8 csóválja a fejét; *agitari in angore* Ps 54,3 hányódik aggodalmak között

agmen, *inis*, *n.* (*ago*) csapat, falka; menetoszlop, sereg; *agmen caelorum* Ps 32,6 az ég (minden) serege (= a csillagok serege?); *agmen muscarum* Ps 104,31 a legyek csapata (=csapatostól a legyek)

agnellus, *i*, *m.* (*agnus*) bárányka, kis bárány; *ut agnelli et arietes saltare* Ps 113 A,4,6 mint a kis bárányok és a bakkecskék úgy ugrál

agnosco 3 *agnovi*, *agnitus* (*nosco*) megismer; elismer; beismer; *agnoscere Deum* Ps 45,11; 78,6 elismeri (urának) az Istent; *agnoscere iniquitatem* Ps 50,5 beismeri bűnét; *agnoscere potentiam Dei* Ps 67,35 elismeri Isten hatalmát

agnus, *i*, *m.* bárány; *agnorum et arietum adeps* Cant Mo II,14 bárányok és kosok hája (=kövér bárányok és kosok)

ago 3 *egi*, *actus*

1. úz, hajt, kerget; *pass.* rohan; *actus ad inferos* Ps 30,18 kárhozatra taszított; *agi in ruinas sempiternas* Ps 9 A,7 a végleges megsemmisülésbe rohan; *agit impium in mortem malitia* Ps 33,22 halálba kergeti az istentelent a gonoszsága;

2. intéz, elintéz, végrehajt, képvisel; *agere causam adversus alqm* Ps 16,1 képviseli ügyét vkivel szemben; *agere causam suam* Ps 34,23 intézi, képviseli a maga ügyét; *agere causam virtute* Ps 53,3 ügyét erőteljesen intézi

3. létrehoz, csinál; *agere abominanda* Ps 13,1; 52,2 utálatosságokat művel; *agere festum Deo* Ps 75,11 ünnepet ül Isten (tisztelőtére); *agere stupenda in terra* Ps 45,9 csodálatos dolgokat visz végbe (az Úr) a földön; *agit radices vitis* Ps 79,10 gyökeret ereszt a szőlő

4. *transl.* bánik, viselkedik; cselekszik, tesz, intéz; előad. kifejez; *acta Domini* Ps 27,5 az Úr tettei; *agendi tempus* Ps 118,126 a cselekvés ideje; *agens iniqua vir* Ps 140,4 gonosztevő *agentes male* Ps 21,17; 25,5; 36,1,9; 91,8,10; 93,16; 100,8;

124,5; gonosztevők; *agentium male caterva* Ps 21,17 a gonosztevők bandája; *agentium male conventus* Ps 25,5 a gonosztevők társasága, gyülekezete; *agere bene* Ps 35,4 jól cselekszik, jót tesz; *agere cum alqo* Ps 102,10; 108,21 bánik (jól, rosszul) vele; *agere dolose in alqm* Ps 104,25 álnokul bánik vele; *agere fortiter* Ps 59,14; 107,14; 117,15.16 bátran viselkedik, küzd; *agere gratias alci* Ps 29,5; 34,18; 106,8.15.21.31; 117,1.19. 21.28.29; 141,8; Cant Is I,1.4 kifejezi háláját, köszönetet mond; *agere impie* Ps 105,6 gonoszul cselekszik; *agere iniqua* Ps 63,3; 140,4.9 gonoszat tesz; *agere integre erga integrum* Ps 17,26 igaz módon bánik az igazzal; *agere iudicium* Ps 81,1 ítéletet tart; *agere male in Deum* Cant Mo II,5 gonoszul viselkedik Istennel szemben; *agere prudenter* Ps 110,10 okosan cselekszik; *agere secundum peccata cum alqo* Ps 102,10 bűnei szerint bánik vele; *agere superbe* Ps 30,24 kevélyen cselekszik, gőgösködik, gőgösen viselkedik; *secundum acta dare alci* Ps 27,4 cselekedetei szerint megfizet neki

5. időt tölt, él, átél; *agere mala* Ps 36,8 bajba jut, pórul jár; *agere sincere coram Deo* Cant Tob 6 igaz módon él Isten színe előtt; *agere secundum legem Domini* Ps 118,85 az Úr törvénye szerint él

ait def. (*aio*) mond, szól

ala, *ae*, *f*. szárny; *alae columbae* Ps 67,14 galambszárnyak; *alae venti* Ps 17,11; 103,3 a szél szárnya; *alas expandere* Cant Mo II,11 szárnyát kiterjeszti; *in umbra alarum Dei exsultare* Ps 62,8 Isten szárnya árnyékában örvendezik; *in umbram alarum Dei confugere* Ps 56,2 Isten szárnyának árnyékába menekül; *sub umbra alarum abscondit Deus alqm* Ps 16,8 szárnyának árnyékában elrejtí (=oltalmazza) az Isten; *sub umbram alarum Dei confugere* Ps 35,8 Isten szárnyának árnyékába menekül; *sub tegmen alarum Dei confugere* Ps 60,5 Isten szárnyának oltalmába menekül; *super alas venti ambulare* Ps 103,3 a szelek szárnyán jár (=repül); *super alas venti ferri* Ps 17,11 tovaszáll a szél szárnyán

algor, *oris*, *m.* fagy, hideg; *algor et frigus* Cant 3 puer 67 fagy és hideg

alienigena, *ae*, *m.* idegen (származású), külföldi; *alienigenae blandiuntur alci* Ps 17,45 az idegenek hízelegnek neki; *alienigenae exeunt tremantes ex arcibus* Ps 17,46 az idegenek remegve kivonulnak a várakból; *alienigenae pallescunt* Ps 17,46 az idegenek (a félelemtől) sápadoznak; *e manu alienigenarum liberare alqm* Ps 143,7.10 az idegenek kezéből (= hatalmából) kiszabadítja

alienus 3 (*alius*)

1. idegen, másé; *in terra aliena* Ps 136,4 idegen földön (= számkivetésben)

2. távolálló, nem rokon; *alieni diripiunt fructum laboris* Ps 108,11 idegenek elpusztítják munkája gyümölcsét; *alienis relinquere divitias* Ps 48,11 idegenekre hagyja gazdagságát

3. külföldi, idegen *alienae gentes* Cant Eccl 3 idegen nemzetek; *alieni dei* Ps 15,4; Cant Mo II,16 idegen istenek; *alienus deus* Ps 43,21; 80,10; Cant Mo II,12 idegen isten

4. *transl.* idegenszerű, közömbös, ismeretlen, barátságtalan, ellenséges; *alienus filiis matris* Ps 68,9 idegenszerű, ismeretlen (saját) anyjának fiai (= testvérei) előtt

alius, *alia*, *aliud* más(ik); többi; egyéb

alleluja *interi*. *Hebr.* (hallelu-jah = dicsőítsétek az Urat! hála az Istennek!) *alleluja* Ps 103,35; 104,45; 105,48; 145,10; 147,20; 148,14; 149,9; 150,5

allevo 1 (*levis*) fölemel; *transl.* könnyít, enyhít; *allevare angustias cordis* Ps 24,17 enyhíti a szív szorongását

allido 3 *lisi*, *lisus* (*laedo*) odaüt, odacsap; *allidere parvulos ad petram* Ps 136,9 sziklához csapkodja a csecsemőket (az elfoglalt város kiirtásakor)

alligo 1 (*ligo*) odaköt, hozzáköt, beköt, megbilincsel; *alligare nobiles manibus ferreis* Ps 149,8 vasbilincsbe veri a nemeseket; *aligare eeges compegius* Ps 149,8 béklyóba (lábbilincsbe) veri a királyokat; *alligare vulnera* Ps 146,3 bekötözi sebeit

- alo** 3 *alui*, *al(i)tus* táplál; *alere in fame alqm* Ps 32,19 táplálja éhségében
- aloe**, *es*, *f.* *Hebr.* ('*ahalim* vagy '*ahalot*, indiai jövevényszó?) az alóé növény, jóillatú fűszer, leveleit ruha, ágynemű és szemfedő illatosítására használták; *aloe et myrrha et cassia fragrare* Ps 44,9 alóé, mirrha és kázia fűszertől illatos
- altare**, *is*, *n.* (*altus*) oltár; *altare Domini circumire* Ps 25,6 körüljárja az Úr oltárát; *altaris cornua* Ps 117,27 az oltár szarvai (az égő áldozatok oltárának négy sarka szarv módjára kiemelkedett vö. Ex 27,2; 29,12; 38,2; Lev. 2,25.30.34); *altaria Domini exercituum* Ps 83,4 a seregek Urának oltárai; *ad altare Dei introire* Ps 42,4 Isten oltára elé járul; *super altare Domini offerre vitulos* Ps 50,21 az Úr oltárán felajánl tulkokat
- alter**, *era*, *erum* egyik a kettő közül, a másik, második
- Altissimus**, *i*, *m.* (*altus*) a Fönséges, a Magasságbeli (=az Isten)
- altitudo**, *inis*, *f.* (*altus*) magasság; *altitudines montium* Ps 94,4 a hegycsúcsok
- altum**, *i*, *n.* (*altus*) a magasság, az ég; a nyílt tenger; a mélység, a messzeség; *de alto porrigere manum* Ps 143,7 a magasból (=a magas égből) kinyújtja (az Úr) a kezét; *ex alto extendere manum* Ps 17,17 a magasból (=a magas égből) kinyújtja (az Úr) a kezét; *ex alto minari oppressionem* Ps 72,8 a magasból (=fennhéjázva) erőszakkal fenyegetődzik; *ex alto Oriens visitat alqm* Cant Zach 78 a magasságból (=az égből) meglátogatja a Napkelet (=eljön hozzá a Messiás); *in alto sedere* Ps 7,8; 112,5 a magasságban trónol; *in altum aquarum venire* Ps 68,3 feneketlen vízbe (=veszedelembbe) jut; *in altum ascendere* Ps 67,19 a magaslatra (Sionra) fölvonul; *in altum ascendere in statera* Ps 61,10 magasba emelkedik a mérlegen (=könnyű, nincs súlya); *in altum efferre undas pelagi* Ps 106,25 magasba veri a tenger hullámain; *in altum suspicientes oculi* Cant Ez 14 magasba tekintő (=égre néző) szeme
- altus** 3 magas, nagy, fenséges; mély, mélységes; *altiores res prosequi* Ps 130,1 önmagát túlhaladó (=megerőltető) dolgokat

hajszol; *altum cornu tribuere populo* Ps 148,14 nagy szarvat (= hatalmat, képességet) ad (Isten) az ő népének
alveus, *i. m. (alvus)* teknő, medence, vízmeder; *alvei maris* Ps 17,16 a tenger medencéje
Amalec *m. indecl. Hebr.* Ps 82,8 Amalek, Izrael népének egyik szomszédja
amaritudo, *inis, f. (amarus)* keserűség; *amaritudinem animae superare* Cant Ez 15 lelke keserűségét leküzdi; *amaritudinem mutare in salutem* Cant Ez 17 keserűségét (= keserű megpróbáltatását) javára fordítja (= visszaadja egészségét)
amarus 3 keserű; keserves, kellemetlen, terhes; *amara pestis* Cant Mo II,24 a keserves dögvész; *amari racemi* Cant Mo II,32 keserű szőlőbogyók
ambulo 1

1. (fizikailag) jár, járkál, jár-kel, bejár, vándorol; *ambulare et recumbere* Ps 138,3 fennjár, majd lefekszik; *ambulare in domo Dei in coetu festivo* Ps 54,15 ünneplő tömegben vonul az Isten házába; *ambulare in circuitu* Ps 11,9 körüljár; *ambulare super alas venti* Ps 103,3 a szelek szárnyán jár (=repül), *pedes habere et non ambulare* Ps 113 B,7 lába van, mégsem jár.

2. (erkölcsileg) él, életutat jár, életmódot folytat; *ambulare coram Deo (Domino)* Ps 55,14; 114,9 az Isten (az Úr) színe előtt jár (=vallásosan él); *ambulare in delictis* Ps 67,22 bűnökben (=bűnös módra) él; *ambulare in innocentia* Ps 25,1.11; 83,12 ártatlanságban (=bűntelenül) él; *ambulare in innocentia cordis* Ps 100,2 szívbeli ártatlanságban, ártatlan szívvel él; *ambulare in lege Dei (Domini)* Ps 77,10; 118,1 az Isten (az Úr) törvénye szerint él; *ambulare in lumine viventium* Ps 55,14 az élők világosságában (=a földön élők dicsőségében, boldogságában) él; *ambulare in lumine vultus Domini* Ps 88,16 az Úr arcának világosságában jár (=kegyes színe előtt él); *ambulare in medio tribulationis* Ps 137,7 szorongatás közt él; *ambulare in praeceptis Domini* Ps 88,31 az Úr parancsai szerint él; *ambulare in regione viventium* Ps 114,9

az élők földjén jár (=a földön él); *ambulare in tenebris* Ps 81,5 (lelki) sötétségben él; *ambulare in veritate Domini* Ps 25,3; 85,11 az Úr igazsága (=törvényei) szerint él; *ambulare in via immaculata* Ps 100,6 szeplőtelen tiszta életúton jár, halad; *ambulare in via spatiosa* Ps 118,45 széles (=jól járható) úton halad (=az Úr törvénye szerint él); *ambulare in viis (via) Domini* Ps 80,14; 118,3; 127,1 az Úr útjain jár (=útmutatásai szerint él); *ambulare recte* Ps 49,23 helyes életúton jár (=helyesen — Isten parancsai szerint — él); *ambulare secundum consilia sua* Ps 80,13 saját elgondolásai szerint él (=rendezi be életét); *ambulare sine macula* Ps 14,2 szeplőtelen tisztán él; *via qua ambulat* Ps 31,8 életút, amelyen jár(nia kell)

amen indecl. *Hebr.* ('amen amiben bízni lehet, ami erős, biztos) megbízható biztos; amen, úgy van, úgy legyen

amicio 4 (*amicui, amixi*), *amictus (iacio)* ráborít, beburkol; *pass.* magára vesz, felölt (ruhát); *amictus lumine sicut pallio* Ps 103,2 beborítja a fényesség mint a palást

amictus, us, m. (*amicio*) felsőruha, öltözet; *amictus filiae regis* Ps 44,14 a királyleány ruhája; *amictus variegatus* Ps 44,15 színpompás öltözk

amicus, i, m. (*amicus* 3) barát, jóbarát, társ; *amici et sodales (amicus et sodalis)* Ps 37,12; (54,14); 87,19 barátja(i) és társa(i); *amico afferre malum* Ps 7,5 barátjára bajt hoz; *amico fidere* Ps 40,10 barátjában bíz; *amicum remove ab alqo* Ps 87,19 barátját eltávolítja tőle; *amicus et familiaris* Ps 54,14 barátja és bizalmasa; *amicus, frater* Ps 34,14 jóbarát, testvér; *amicus custodientium praecepta Domini* Ps 118,63 barátja azoknak, akik megtartják az Úr parancsait; *amicus timentium Dominum* Ps 118,63 barátja az istenfélőknek

Ammon indecl. *Hebr.* Ammon, Izrael népének egyik szomszédja; Ps 82,8

amoena, orum, n. (*amoenus*) kies fekvésű, kedves, kellemes vidék; *in amoena cadunt funes alci* Ps 15,6 kedves vidéket jelöl ki neki a mérőkötel (=a sors)

Amorrhaei, orum, m. Hebr. az amoriták, amorreusok (a Jórdán keleti partján); *Amorrhaeorum rex Sehon* Ps 134,11; 135,19 Sehon az amorreusok királya

amoveo 2 *movi, motus (moveo)* eltávolít, elmozdít, elvesz, megvon; mellőz, félretesz; *amovere misericordiam ab alqo* Ps 65,20 megvonja tőle irgalmát

amplius (amplus) jobban, inkább; tovább, még

amussis, is, f. vonalzó (ácsoknál, kőműveseknél, kőfaragóknál); *ad amussim* Ps 118,33.112 pontosan, tökéletesen

an vajon, talán, -e

Ananias, ae, m. Hebr. (hanania „Isten irgalma”) Ananias, egyike Dániel próféta 3 társának Nábukodonozor udvarában; *Ananias, Azarias, Misael* Cant 3 puer 88 Ananiás, Azariás, Mízael

anceps, cipitis (caput) anceps gladius Ps 149,6 kétélű kard

ancilla, ae, f. szolgáló, cseléd, rabszolganő; *ancilla Domini* Ps 85,16; 115,7; Cant BMV 48 az Úr szolgálóleánya; *ancillae filius* Ps 85,16; 115,7 a rabszolganő fia (=teljesen urának tulajdona, itt: teljesen az Úré); *ancillae oculi ad manus dominae* Ps 122,2 a rabszolgalány szeme úrnője kezén

angelus, i, m. Gr. küldött, hirnök, Isten küldötte, angyal(a); *Angeli laudant Dominum* Ps 148,2 az angyalok dicsérik az Urat; *angeli potentes virtute* Ps 102,20 hatalmas erejű (erős, hatalmas) angyalok; *angelis mandat Dominus de alqo* Ps 90,11 angyalainak parancsol felőle az Úr (=angyalaira bizza); *angelis minor* Ps 8,6 az angyaloknál kisebb (=mögöttük marad méltóságban); *angelus(-i) Domini* Ps 34,5; 90,11; 102,20; 148,2; Cant 3 puer 58 az Úr angyala(i); *in conspectu Angelorum* Ps 137,1 az angyalok színe előtt (=az égben)

angor, oris, m. (ango) szorongás, aggódás, aggodalom; *angoris diem expectare* Cant Hab 16 várja a szorongattatás (=az isteni ítélet) napját; *angoris dies oritur* Cant Hab 16 a szorongattatás napja felvirrad; *in angore agitari* Ps 54,3 aggodalmak közt hányódik; *in angorem et aerumnas incidere* Ps 114,3 szorongattatásba és nyomorúságra jut

angularis, e (*angulus*) szöglethez tartozó, szögleten álló; *angulares columnae* Ps 143,12 sarokpillérek, szegletoszlopok

angulus, i, m. (*ango*) szöglet, szög (mértani); *anguli caput* Ps 117,22 szegletkő, alapkö

angustia, ae, (*angustiae, arum*) f. transl. szorultság, szorongás, gyötrellem, szükség, válságos helyzet, szorult helyzet, válság; *angustia et tribulatio* Ps 118,143 szorongás és gyötrellem; *angustiae cordis* Ps 24,17 szívszorongás; *angustiae dies* Ps 49,15; 58,17; 76,3; 101,3 a szorongatás napja (=ideje); *angustiae iustorum* Ps 33,18 az igazak válságos helyzete; *angustiae miseri* Ps 33,7 a szegény szüksége, szűkös helyzete; *angustiae temporibus* Ps 9 A,10; 9 B,1 szükség idején; *angustiam pandere coram Domino* Ps 141,3 szorult helyzetét feltárja az Úr előtt; *angustias cordis allevare* Ps 24,17 a szív szorongását enyhíti; *ab angustiis servare alqm* Ps 31,7 a szorongatásoktól megőrzi; *de angustiis educere animam alcs* Ps 142,11 szorult helyzetéből kivezeti lelkét (=öt magát); *ex angustiis eripere alqm* Ps 33,18 a szükségből kiragadja; *ex angustiis liberare alqm* Ps 24,22 a szükségből kiszabadítja; *ex angustiis salvare alqm* Ps 33,7 a szükségből kimentí; *in angustiis adiuvare animam alcs* Ps 30,8 nehéz helyzetében segíti lelkét (=öt magát); *in angustiis adiutor* Ps 45,2 nehéz helyzetben segítője; *in angustiis clamare ad Dominum* Ps 106,6.13.19.28 szorongatásban az Úrhoz kiált; *in angustiis esse* Ps 30,10 szorult helyzetben van

anima, ae, f.

1. a lélek, a benső világ, ellentéte a testnek és a külső világnak; *anima, caro* Ps 62,2 lelke, teste; *anima, cor* 15,9; 93,19; Cant Tob 6 lelke, szíve; *anima, cor, insuper caro* Ps 15,9 lelke, szíve, sőt teste; *anima, corpus, oculus* Ps 30,10 lelke, teste, szeme; *anima evigilat* Ps 56,9; 107,2 a lelke ébred; *anima et labia exsultant* Ps 70,23 lelke és ajka (bensőjében és szavával) ujjong; *anima et omnia intra alqm* Ps 102,1 lelke és egész bensője; *anima et substantia alcs* Ps 138,14.15 lelke és teste

2. az élet, elsősorban a veszélyben forgó (pusztulásra szánt, megmentésre váró) élet; *anima, vita* Ps 87,4; 142,3 lelke, élete; *animae liberatio nimio constat* Ps 48,9 életének megmentése sokba kerül; *animam auferre* Ps 25,9 életét elveszi, elpusztítja; *animam custodire* Ps 24,20; 85,2; 120,7 életét megőrzi; *animam discernere* Ps 7,3 életét szétszaggatja; *animam eripere* Ps 6,5; 7,3; életét megmenti; *animam eripere a gladio* Ps 21,21 életét megmenti a kardtól; *animam eripere a morte* Ps 114,8 életét megmenti a haláltól; *animam eripere a hominibus* Ps 16,14 életét megmenti a (gonosz)emberektől; *animam eripere a peccatore* Ps 16,13 életét megmenti a bűnöstől (a gonosztól); *animam eripere de profundis inferni* Ps 85,13 életét megmenti az alvilág mélységéből; *animam insequitur inimicus* Ps 7,6 életére tör az ellenség; *animam iusti invadere* Ps 93,21 az igaz életére törnek, élete ellen támadnak; *animam perdere* Ps 62,10; 140,8 életét elpusztítja; *animam persequitur inimicus* Ps 142,3 életére tör az ellenség; *animam rapere ut leo* Ps 7,3 életét elragadja mint valami oroszlán; *animam subtrahere e manu inferi* Ps 88,49 életét megóvjá az alvilág kezétől (= hatalmától); *animas eruere a morte* Ps 32,19 életüket kimenti a halálból; *animas sanctorum custodit Dominus* Ps 96,10 szentek életét őrzi az Úr; *animas servorum liberat Dominus* Ps 33,23 szolgálói életét megmenti az Úr

3. az ember, az egyén, valaki: *anima* + birtokos névmás a személyes névmás megfelelő személye és esete, pl. *anima mea* = *ego* (én); *animae nostrae* = *nobis* (nekünk); olykor jelenti a visszaható névmást; sokszor rokon a 2. jelentéscsoporttal; *anima abominatur escam* Ps 106,18 lelke (=ő maga) undorodik az ételtől; *anima adhaeret Deo* Ps 62,9 lelke (=ő maga) ragaszkodik Istenhez; Istennel tart; *anima confugit ad Deum* Ps 56,2 lelke (=ő maga) Istenhez menekül; *anima custodit praescripta Domini* Ps 118,167 lelke (=ő maga) betartja az Úr parancsait; *anima erepta* Ps 123,7 lelke (=ő maga) megmenekül; *anima habitat cum alio* Ps 119,6 lelke (=ő

maga) együtt lakik vele; *anima habitat in loco silentii* Ps 93,17 lelke (=ő maga) a csendesség helyén (=az alvilágban) lakik; *anima prostrata in pulvere(m)* Ps 43,26; 118,25 lelkét (=őt magát) a porba tiporják; *anima psallit Deo* Ps 29,13 lelke (=ő maga) zsoltárt zeng Istennek; *anima quiescit in Deo* Ps 61,2,6 lelke (=ő maga) megnyugszik Istenben; *anima satiata despectione, irrisione* Ps 122,4 lelkének (=neki) elege van a lenézésből, a gúnyolódásból; *anima tacet* Ps 29,13 lelke (=ő maga) hallgat; *anima vivit* Ps 118,175 lelke (=ő maga) él; *anima vivit Domino* Ps 21,30 lelke (=ő maga) az Úrnak él; *animae dare vitam* Ps 65,9 lelkének (=neki) életet ad (=élteti); *animae dicere* Ps 10,1; 34,3 lelkének (=neki) azt mondja; *animae facit quanta* Ps 65,16 lelkével (=vele) mily nagy dolgokat tesz; *animae retribuere desolationem* Ps 34,12 lelkét (=őt magát) elhagyatottságba juttatják; *animam adiuvere in angustiis* Ps 30,8 lelkét (=őt magát) megsegíti nehéz helyzetében; *animam apprehendit inimicus* Ps 7,6 lelkét (=őt magát) megragadja ellensége; *animam componere* Ps 130,2 lelkét (=önmagát) megnyugtatta; *animam deprimere* Ps 56,7 lelkét (=őt magát) szorongatják; *animam educere de angustiis* Ps 142,11 lelkét (=őt magát) kiveti a szorongatásból; *animam liberare ab alqo* Ps 48,16; 119,2 lelkét (=őt magát) megszabadítja; *animam novisse perfecte* Ps 138,14 lelkét (=őt magát) tökéletesen ismeri; *animam pacare* Ps 130,2 lelkét (=önmagát) lecsendesíti; *animam redimere* Ps 68,19; 70,23 lelkét (=őt magát) megmenti; *animam redimere in pacem* Ps 54,19 megszabadítja és békeségre juttatja; *animam relinquere apud inferos* Ps 15,10 lelkét (=őt magát) az alvilágban hagyja; *animam repellere* Ps 87,15 lelkét (=őt magát) elveti; *animam servare a fovea interitus* Cant Ez 17 lelkét (=őt magát) megőrzi a pusztulás sírgödörétől; *animam servi laetificare* Ps 85,4 szolgálja lelkét (=szolgáját) megörvendeztet; *animam tribulare* Ps 142,12 lelkét (=őt magát) sanyargatja, üldözi; *ad animam appropinquare* Ps 68,19 lelkéhez (=hozá) közelít, közel jön.

adversus animam loqui mala Ps 108,20 lelke ellen (=ellene) gonoszságot beszél

4. a vegetatív életelv, testi erő, életerő, életkedv, bátorság; az élő, életre vágyó ember; *anima satiatur sicut adipe et pinguedine* Ps 62,6 lelke (=életereje) eltelik mintegy zsírral és kövérséggel; *anima tabescit malis* Ps 106,26 lelke eleped (=életereje kimerül) a bajokban; *animam affligere ieiunio* Ps 34,13; 68,11 lelkét (=életerejét) böjttel sanyargatja; *animam esurientem implere bonis* Ps 106,9 az éhező lelket (=az éhező embert) betölti javaival; *animam famelicam satiare* Ps 106,9 az éhező lelket kielégíti; *animam reficit Dominus* Ps 22,3 lelkét (=életkedvét) felüdíti az Úr; *animam sacerdotum reficere pinguedine* Cant Ier 14 a papok lelkét (=életerejét) bőséggel táplálja; *in anima multiplicare robur* Ps 137,3 lelkijét megsokszorozza, bátorságát megnöveli

5. a lélek mint a sokféle érzés hordozója; *anima conturbata* Ps 6,4 lelke háborog; *anima deprimatur in alqo* Ps 41, 6.7.12; 42,5 lelke levert („deprimált” a hangulata); *anima diligit praescripta Domini* Ps 118,167 lelke szereti (=szívesen fogadja) az Úr parancsait; *anima exultat* Ps 15,9; 34,9; 70,23 lelke ujjong(va örvend); *anima exultat de magnitudine Dei* Cant Tob 9 lelke ujjongva örvend Isten nagyságának; *anima gloriatur in Domino* Ps 33,3 lelke az Úrban dicsekszik (=büszkén tekint az Úrra); *anima odit alqm* Ps 10,5 lelke gyűlöli; *anima renuit consolationem* Ps 76,3 lelke elfordul a vigasztól, nem akar vigasztalódni; *anima satiata despectione, irrisione* Ps 122,4 lelkének elege van a lenézésből, a gúnyolódásból; *anima saturata malis* Ps 87,4 lelke eltelik bajokkal, tele szenvedéssel; *anima stillat lacrimas* Ps 118,28 lelke könnyezik; *anima tabescit maerore* Ps 30,10 lelke eleped a gyötrődéstől; *anima tumultuatur in alqo* Ps 41,6.12; 42,5 lelke nyugtalanodik; *animae amaritudinem superare* Cant Ez 15 lelkének keserűségét leküzdí; *animae desolatio* Ps 34,12 lelki elhagyatottság; *animam componere* Ps 130,2 lelkét megnyugtatja; *animam*

delectant consolationes Ps 93,19 lelkét gyönyörűséggel tölti el, a vigasztalás; *animam laetificare* Ps 85,4 lelkét megörvendezteti; *animam pacare* Ps 130,2 lelkét lecsendesíti; *animam recreare* Ps 18,8 lelkét felüdíti; *in anima volvere dolores* Ps 12,3 lelkében fájdalmat hordoz

6. a vágyódó lélek; *anima concupiscit languens atria Domini* Ps 83,3 lelke epedve vágyakozik, sóvárog az Úr hajlékába; *anima deficit desiderans (desiderio)* Ps 118,20.81 lelke eleped a vágyakozásban; *anima desiderat atria Domini* Ps 83,3 lelke vágyakozik az Úr hajlékába; *anima desiderat Deum* Ps 41,2 lelke vágyakozik az Isten után; *anima exspectat Dominum* Ps 32,20; 129,6 lelke várja az Urat; *anima sitit Deum* Ps 41,3; 62,2; 142,6 lelke szomjuhozza az Istent

7. a lélek mint a valláserkölcsei élet hordozója (vö. még a többi jelentéscsoport ilyen vonatkozású kifejezéseit); *anima adhaeret Deo* Ps 62,9 lelke (=ő maga) ragaszkodik Istenhez; *anima laudat Dominum* Ps 118,175; 145,1 lelke dicséri az Urat; *anima observat praescripta Domini* Ps 118,129 lelke megtartja az Úr előírásait; *anima sperat in verbum Domini* Ps 129,5 lelke reménykedik az Úr szavában (=ígéretében); *animae et spiritus iustorum* Cant 3 puer 86 az igazak lelkei és szellemei (=az igaz, istenfélő lelkek); *animam attollere ad Dominum* Ps 24,1; 85,4; 142,8 lelkét fölemeli az Úrhoz (=lélekben fölemelkedik az Úrhoz); *animam recreat lex Domini* Ps 18,8 lelkét felüdíti az Úr törvénye

animadverto 3 *verti, versus (animum adverto)* figyel, megfigyel, észrevesz; *animadvertere errata* Ps 18,13 észreveszi tévedését
animal, alis, n. (anima) élőlény, állat; *animalia parva cum magnis* Ps 103,25 az apró és a nagy állatok; *animalia tradere pesti* Ps 77,50 az állatokat kiszolgáltatja (Isten) a dögvésznek

animus, i, m. érzület, lelkület, érzés, szív; bátorság, lelki erő; szándék, akarat; *animum effundere intra se* Ps 41,5 érzését (szíve szomorúságát) kiönti magában; *animus deficit alqm* Ps 39,13 lelkierije, bátorsága cserbenhagyja; *animus Deo*

fidelis Ps 77,8 az Istenhez hű lelkület; *in animo habere malum* Ps 27,3 szívében gonoszság van; *in animo habere sacra itinera* Ps 83,6 szándékában vannak a zarándokutak (=zarándokutakra készülődik)

annuntio *1* (*nuntio*) hírül ad, jelent; tudtul ad; hirdet; *annuntiant caeli iustitiam Dei (Domini)* Ps 49,6; 96,6 hirdetik az egek az Isten (az Úr) igazságát; *annuntiare ab antiquo alqd* Cant Is II,21 régtől fogva hirdeti; *annuntiare brachium Dei* Ps 70,18 hirdeti az Isten karjának erejét (=hatalmát); *annuntiare famam laudis Dei* Ps 65,8 szétviszi Isten dicsőségének hírét; *annuntiare fidelitatem Domini* Ps 88,2; 91,3 hirdeti az Úr hűségét; *annuntiare iustitiam (Dei) Domini* Ps 21,31; 49,6; 96,6 hirdeti (az Isten) az Úr igazságosságát; *annuntiare iustitiam Domini in coetu magno* Ps 39,10 hirdeti az Úr igazságosságát a nagy gyülekezetben; *annuntiare laudes(-m) Dei* Ps 9 A,15; 25,7; 50,17; 101,22 hirdeti Isten dicséretét; *annuntiare mirabilia Dei* Ps 70,17 hirdeti Isten csodatetteit; *annuntiare misericordiam Domini* Ps 91,3 hirdeti az Úr irgalmát; *annuntiare nomen (excelsum) Domini* Ps 101,22; Cant Is 4 hirdeti az Úr fölséges nevét; *annuntiare opera Domini* Ps 9 A,12 hirdeti az Úr tetteit; *annuntiare ore fidelitatem Domini* Ps 88,2 hirdeti szája az Úr hűségét; *annuntiare potentiam Dei (Domini)* Ps 70,18; 144,4 hirdeti az Isten (az Úr) hatalmát; *annuntiare praecepta alci* Ps 147,20 tudtul adja parancsait: *annuntiare, quam rectus sit Dominus* Ps 91,16 hirdeti, mily igaz az Úr; *annuntiare salutem Domini* Ps 95,2 hirdeti az Úrtól adott üdvösséget; *annuntiare statuta sua* Ps 147,19 tudtul adja törvényeit; *annuntiare verbum suum* Ps 147,19 tudtul adja rendelkezését; *annuntiare verbum Domini in insulis* Cant Ier 10 hirdeti az Úr ígését a (távoli) szigeteken; *annuntiat Dominus praecepta sua, statuta sua, verbum suum* Ps 147,19 tudtul adja az Úr parancsait, törvényeit, rendelkezését; *annuntiat firmamentum opus manuum Dei* Ps 18,2 hirdeti a mennyboltozat Isten keze művét; *annuntiat os auxilia Dei* Ps 70,15 hirdeti szája

az Istentől adott segítséget; *annuntiat os iustitiam Dei* Ps 70,15 hirdeti szája Isten igaz voltát; *annuntiat os laudem Domini* Ps 50,17 hirdeti szája az Úr dicséretét; *annuntiat laus Domini in Ierusalem* Ps 101,22 hirdetik az Úr dicsőségét Jeruzsálemben
annuo 3 *annui* (*nuo*) fejjel int, igent int, helyesel; *annuere oculis* Ps 34,19 szemével int, hunyorgat, kacsint
annus, *i*, *m*.

1. év, idő; *anni mille in oculis Domini tamquam dies hesternus* Ps 89,4 ezer év az Úr szemében annyi mint a tegnapi nap; *anni quibus vidimus mala* Ps 89,15 évek, amelyekben bajokat értünk meg; *anni transeunt cito* Ps 89,10 az évek gyorsan múlnak; *annos omnium generationum perpendere* Cant Mo II,7 az összes korszakokat átgondolja; *annos pristinos recordari* Ps 76,6 az egykori évekre (=időkre) visszaemlékezik; *annos quadraginta* Ps 94,10 negyven évig; *in decursu annorum* Cant Hab 2 az évek folyamán

2. életkor, életidő, élet; *anni aequant generationes multas* Ps 60,7 évei (=életkora) sok nemzedéket tesz(nek) ki; *anni consumuntur gemitu* Ps 30,11 évei (=élete) sóhajtozásban telnek (telik); *anni Dei durant per omnes generationes* Ps 101,25 Isten évei minden nemzedéken át tartanak (=élete örök); *anni Dei non habent finem* Ps 101,28 Isten éveinek nincsen vége (=élete örök); *anni regis aequant generationes multas* Ps 60,7 a király évei (=életkora) sok nemzedéket tesznek ki; *annorum residuo frustratus* Cant Ez 10 további éveket (=életet) hiába vár (=csalódik, hogy vannak még hátra évei); *annorum summa septuaginta anni* Ps 89,10 éveinek összege (=életideje) 70 esztendő; *annos complere* Cant Ez 15 éveit (=életidejét) betölti; *annos consumere exitio repentino* Ps 77,33 éveinek (=életidejének) hirtelen pusztulással végét veti; *annos finire ut suspirium* Ps 89,9 éveit (=életidejét) bevégez mint valami sóhaj

3. gazdasági év; *annum coronat Deus benignitate* Ps 64,12 a (gazdasági) évet Isten megkoronázza jóságával
ante előtt

antiquus 3 előbbi, ókori, régi, egykori, őskori, hajdani, ősi; (Is-tennel kapcsolatban) örök; *antiqua iudicia Domini* Ps 118,52 az Úr örök ítéletei, végzései; *antiqua mirabilia Domini* Ps 76,12 az Úr egykori csodatettei (Izrael történetének őskorában); *antiqua via deducere alqm* Ps 138,24 az ősrégi úton vezet; *antiquae aetatis arcana proferre* Ps 77,2 a régi kor titkait elmondja; *antiquae fores* Ps 23,7.9 ősi kapuszárnyak; *antiquae gratiae Domini* Ps 88,50 az Úr régi (=egykori) irgalma; *antiqui colles, aeterni montes* Cant Hab 6 ősrégi, örök halmok, örök hegyek (=a legnagyobb halmok és hegyek); *antiqui dies, pristini anni* Ps 76,6 régmúlt napok, régi évek (=az egykori idők); *antiquis diebus* Ps 43,2; Cant Eccl 13 a régi napokban (=egykor); *antiquorum dierum meminisse* Ps 142,5; Cant Mo II,7 a régmúlt napokra (=az ősidőkre, az egykori időkre) visszaemlékezik; *ab antiquo* Ps 73,2.12; Cant Is II,21 ősidőtől, régtől fogva; *per antiquos caelos vehitur Dominus* Ps 67,34 az ősi egeken átvonul az Úr

anxietas, atis, f. (anxius) aggodalom, félelem, töprengés, bú, gond; *anxietates, angustiae cordis* Ps 24,17 a szív aggodalma, szorongása; *anxietates multiplicantur in corde* Ps 93,19 szívének aggodalmai szaporodnak; *de anxietatibus eruere alqm* Ps 24,17 aggodalmaiból kiszabadítja

anxior 1 (*anxius*) aggódik, szorong, elcsügged; *anxiatur spiritus* Ps 141,4 elcsügged benne a lélek

anxius 3 (*ango*) aggódó, szorongó, nyugtalan(kodó); *anxius ob peccatum* Ps 37,19 nyugtalanodik bűne miatt

aper, apri, m. vadkan; *aper silvestris* Ps 79,14 erdei vadkan

aperio 4 *aperui, apertus* megnyit, kinyit; *pass.* megnyílik; *aperire aures alci* Ps 39,7 megnyitja fülét (hallásra); *aperire ianuas caeli* Ps 77,23 megnyitja az ég kapuját; *aperire labia* Ps 50,17 megnyitja (szólásra) az ajkát; *aperire manum* Ps 103,28; 144,16 megnyitja (ajándékozásra) kezét; *aperire oculos* Ps 118,18 megnyitja szemét; *aperire oculos caecorum* Ps 145,8 megnyitja a vakok szemét; *aperire os* Ps 37,14; 118,131 (szólásra) nyitja

száját; *aperire os ad parabolis* Ps 77,2 példabeszédekre (=tanításra) nyitja száját; *aperire os contra alqm* Ps 21,14 száját nyit ellene; *aperire portas iustitiae* Ps 117,19 (körmenetnél) kinyitja (a templom) Igazság-kapuját; *aperire viam irae* Ps 77 50 utat nyit (=szabad folyást enged) haragjának; *aperitur os late contra inimicos* Cant An 1 nagy száját nyit (=nagy szájjal támad) ellenségére; *aperta terra* Ps 105,17 megnyílik a föld

apis, *is*, *f.* méh; *sicut apes circumvenire alqm* Ps 117,12 mint a méhek (=méhrajként) veszik körül

appareo 2 *ui*, *itus*, *iturus* előjön, előtűnik, megjelenik, látszik, mutatkozik; *transl.* szembeszökik, nyilvánvalóvá válik; *apparere tamquam prodigium alci* Ps 70,7 csodajelnek látszik; *apparere alvei maris* Ps 17,1J előtűnik a tenger medencéje; *apparere vestigia Dei* Ps 76,20 látszik az Isten lába nyoma; *apparet Dominus in gloria* Ps 101,17 megjelenik az Úr dicsőségében; *apparet gloria Domini* Ps 89,16 megjelenik az Úr dicsősége; *apparet facies Domini* Ps 20,10 megjelenik az Úr arca (=az Úr); *apparet opus Domini* Ps 89,16 nyilvánvaló lesz az Úr tette

appello 1 néven nevez, megnevez, nevez; *appellare Israel primogenitum* Cant Eccl 14 (az Úr) elsőszülöttjének nevezi (=teszi) Izraelt; *appellare terras nominibus suis* Ps 48,12 országokat neveznek el a maguk nevééről

appono 3 *posui*, *positus* (*pono*) hozzátesz, rátesz; *apponere frenum ori* Ps 38,2 féket tesz a szájára (nyelvére)

apprehendo 3 *di*, *sus* (*prehendo*) megragad, megfog, elfog; *apprehendere clipeum et scutum* Ps 34,2 pajzsot és vértet ragad (védekezésül); *apprehendere et allidere parvulos ad petram* Ps 136,9 megfogja és a sziklához csapkodja a csecsemőket (az elfoglalt város kiirtásakor); *apprehendere, extrahere alqm* Ps 17,17 megfogja, kihúzza; *apprehendere inimicos* Ps 17,38 elfogja az ellenséget; *apprehendere manum dexteram alcs* Ps 72,23 megfogja a jobb kezét, kézen vezeti; *apprehendit inimicus animam alcs* Ps 7,6 megragadja lelkét (=öt magát) az ellenség;

appropinquo 3 (*propinquus*) közeledik *appropinquant persequentes* Ps 118, 150 közelednek üldözői; *appropinquare ad alqm* Ps 31,9; 90,7 közeledik hozzá, közelít feléje; *appropinquare ad animam alcs* Ps 6819, közelít lelkéhez (= hozzá); *appropinquare ad portas mortis* Ps 106,18 közel jut a halál kapujához (= halálveszélybe jut); *appropinquat plaga tabernaculo* Ps 90,10 csapás közelít sátrához (szerencsétlenség fenyegeti otthonát); *appropinquat sors mala alcs* Cant Mo II,35 közeledik balsorsa

apud -nál, -nél, közelében

aqua, ae, f.

1. víz, ital; az állandóság, bőség jelképe; *aqua effunditur* Ps 21,15 a víz szétfolyik; *aqua intrat in interiora* Ps 108,18 a víz behatol belsejébe; *aqua manat* Ps 104,41 a víz folyik; *aquae defluunt* Ps 57,8 a víz elfolyik; *aquam effundere* Ps 78,3 a vizet szétönti; *aquas abundantes sorbere sibi* Ps 72,10 a vizet bőségesen issza; *aquas haurire de fontibus* Cant Is I,3 vizet merít a forrásból; *aquis repletus rivus Dei* Ps 64,10 vízzel teli (= bővízü) az Isten patakja; *quasi aquae dissolvi* Ps 57,8 vízként (= teljesen) szétfolyik; *sicut aqua intrare in interiora* Ps 108,18 vízként (= egyszerre minden oldalról) behatol belsejébe; *sicut aqua effundi* Ps 21,15 vízként (= teljesen) szétfolyik; *ut aqua circumdare perpetuo alqm* Ps 87,18 vízként körülveszi szüntelen; *ut aquam effundere sanguinem* Ps 78,3 vízként (= bőven: ontja véré

2. forrás, kút; *aqua (Aquae) Meriba* Ps 80,8; 105,32 (Me-Meriba=Pörölés Vize) Meriba forrása, amelyet Mózes fakaszt a pusztában (Num 20,1—13); *aquae fluunt* Ps 77,20 víz fakad (a forrásból); *aquarum fons (fontes)* Ps 106,33.35; 113 A,8 vízforrás; *aquarum fontes convertere in terram sitientem* Ps 106,33 a forrásvizeket szomjas földdé változtatja; *ad aquas conducere alqm* Ps 22,2 forráshoz vezet (ahol megpihenhet); *in fontem aquarum convertere rupem* Ps 113 A,8 forrásvízzé változtatja (Isten) a sziklát (= forrást fakaszt a sziklából, vö. Ex 17,6; Num 20,11); *in fontes aquarum convertere terram*

aridam Ps 106,35 forrásvízzé változtatja a kiszáradt földet

3. folyó, patak, tó; *aqua manat* Ps 104,41 a víz folyik; *aquae defluunt* Ps 57,8 a víz elfolyik; *aquae fluunt* Ps 147,18 a víz árad (olvadáskor); *aquae rigescunt coram frigore* Ps 147,17 a vizek befagynak a hidegben; *aquarum lacus* Ps 106,35 tóvíz; *aquarum stagnum* Ps 113 A,8 bővízü tó; *aquarum rivi* Ps 1,3; 41,2; 118,136 patakvíz, folyóvíz (ellentéte az állóvíznek, a ciszterna vizének); *aquarum rivi fluunt de oculis* Ps 118,136 könnyár patakzik a szeméből; *aquas convertere in sanguinem* Ps 104,29 folyóvizeket (Isten) vérré változtatja (Ex 7,17); *aquas deducere ut flumina* Ps 77,16 a vizet folyamként ömleszt; *aquas liquefacere* Ps 147,18 a befagyott (folyó, tó) vizeket megolvasztja; *in lacum aquarum convertere desertum* Ps 106,35 tóvízzé teszi (Isten) a sivatagot (Ex 17,6; Num 20,11); *in stagnum aquarum convertere petram* Ps 113 A,8 bővízü tóvá változtatja a sziklákat

4. tenger, óceán, tengerár; *aquae coacervatae* Cant Mo I,8 a tenger vize feltorlódik; *aquae fugiunt* Ps 103,7 a tenger vize szétfut; *aquae magnae* Ps 106,23 a nagy víz (=a tenger); *aquae (multae) et mare* Ps 73,13; 76,20; 77,13; 92,4 a nagy vizek (óceánok) és a tenger *aquae maris tumultuantur, aestuant* Ps 45,4 a tenger vize zúg, tajtékzik; *aquae, Oceanus* Ps 103,6; Cant Hab 10 a tenger, az óceán; *aquae operiunt adversarios* Ps 105,11 a tenger elborítja az ellenfelet; *aquae operiunt terram* Ps 103,9 a tenger elborítja a szárazföldet; *aquae stant super montes* Ps 103,6 a világoceán vize áll a hegyeken; *aquae tremunt* Ps 76,17 a tenger megremeg; *aquae vident Deum* Ps 76,17 a tenger meglátja Istent (Izrael átkelésekor a Vörös-tengeren); *aquarum multarum lutum* Cant Hab 15 a tenger iszapja; *aquarum multarum voce potentior* Ps 92,4 a tenger zúgásánál hatalmasabb; *aquarum profunda* Ps 134,6 a tenger mélye; *in aquis magnis* Ps 106,23 a nagy vizen (=a tengeren); *in aquis vehementibus submergi* Cant Mo I,10 a viharos tengerben elmerül;

per aquas multas semita Dei Ps 76,20 Isten útja a tengeren keresztül; *quae in aquis moventur* Cant 3 puer 79 a vizi (tengeri) élőlények; *super aquas extendit Dominus terram* Ps 135,6 a tenger vize fölé az Úr kiteríti és megerősíti a földet (régí keleti világkép: a föld szilárd oszlopokon nyugszik a világtenger közepén!); *super aquas multas Dominus* Ps 28,3 a tenger fölött ott az Úr

5. esőfelhő, eső; *aqua tenebrosa, nubila densa* Ps 17,12 sötét esőfelhő, sűrű viharfelhő; *aquae super caelos* Ps 148,4; Cant 3 puer 60 az egek fölötti vizek (keleti világkép szerint az égi óceán); *aquarum imber irrumpit* Cant Hab 19 záporosó (özönvíz) zuhog; *sine aqua terra, arida et sitiens* Ps 62,2 esőtlen vidék, kiszáradt szomjas föld; *super aquas extrui? Deus conclavia* Ps 103,3 a vizek fölé (=az égi óceán fölé) építi Isten a lakóhelyét; *super aquas vox Domini* Ps 28,3 a viharfelhők fölött az Úr hangja (=a mennydörgés)

6. *transl.* az áradat; szorongatás, szenvedés, szerencsétlenség, baj; *aqua submergit alqm* Ps 123,4 a víz (=a szerencsétlenség) elnyeli; *aquae multae irruunt* Ps 31,6 a nagy víz betör (=a nagy szerencsétlenség rátör); *aquae perveniunt ad alqm* Ps 31,6 az áradat (baj, szerencsétlenség) eléri; *aquae tumentes transeunt super alqm* Ps 123,5 a megáradt víz átcsap rajta (=összezsap az áradat fölött); *aquae veniunt usque ad collum* Ps 68,2 az áradat (=a baj) nyakig ér; *aquarum fluctus obruunt alqm* Ps 68,16 az áradat összezsap fölött; *cum aquis moventur montes a fundamentis* Cant Iud 15 mint a víz (=szökőárral együtt!) megrendülnek alapjukban a hegyek; *de aquis multis extrahere alqm* Ps 17,17 a nagy vizekből kihúzza (=a nagy szenvedésből kimenti); *de profundis aquarum liberare alqm* Ps 68,15 a mély vizekből (=szenvedésből) kimenti; *ex aquis multis eripere, liberare* Ps 143,7 a nagy vizekből (=szorongatásból) kimenti; *in altum aquarum venire* Ps 68,3 feneketlen vízbe (=végső veszedelemben) jut; *per aquam et ignem transire* Ps 65,12 tűzön és vizen (=nyomorúságon és veszedelmeken) megy át („tűzön-

- vizen át”); *ut aqua circumdare alqm* Ps 87,18 mint az (ár)víz (fenyegetően, minden oldalról) körülveszi
- aquila, ae, f.** sas, sasmadár; *aquila excitat nidum suum* Cant Mo II,11 a sasmadár (repülésre) ösztönzi fészket (=fészekben lakó fiókáit); *aquila volitat super pullos* Cant Mo II,11 a sasmadár repdes fiókái fölött; *aquilae renovatur iuventus* Ps 102,5 a sasmadárnak megújul ifjúsága („a sasok öregségét fiatalítja a vedlés” — Szt. Jeromos Iz.40,31-hez)
- aquilo, onis, m.** északkeleti szél; észak; *Aquilo et auster* Ps 88,13 Észak és Dél; *aquilo extremus* Ps 47,3 a távol (messze) Észak; *ex aquilone et austro* Ps 106,3 északról és délről
- Arabia, ae, f. (sc. terra)** Arábia; *Arabiae aurum* Ps 71,15 Arábia aranya
- Arabs, bis, m.** arab; *Arabum reges et Saba* Ps 71,10 (a héberben: Sebá és Szebá királyai) az arabok és Szába királyai (Sebá = Arábia egyik vidéke; Szebá = Szába; mindkét vidék aranyban bővelkedett és az Arab-öböl környékén fekhetett)
- arator, oris, m. (aro)** szántó-vető, földműves; *aratores arant supra dorsum alcs* Ps 128,3 szántóvetők(ként) szántanak a hátán (=kegyetlenül sanyargatják)
- arbor, oris, f. (élő)fa**; *arbor plantata iuxta rivus aquarum* Ps 1,3 folyóvíz partjára ültetett fa; *arbor praebe fructum* Ps 1,3 a termőfa gyümölcsöt hoz; *arbores Domini* Ps 103,16 az Úr (keze) által ültetett fák (=szabadon növvő, nem emberi kéztől ültetett fák, ősfák); *arbores confringere in finibus* Ps 104,33 a fákat összetöri (az Úr) határaikban (az egyik egyiptomi csapás); *arbores frugiferae et cedri* Ps 148,9 gyümölcsfák és cédrusok; *arbores silvae* Ps 95,12 az erdő fái; *arboris folia marcescunt* Ps 1,3 a fa lombja (a falevél) hervad; *arbores saturantur* Ps 103,16 a fák megerősödnek
- arca, ae, f. (arceo)** láda, szekrény; *arca maiestatis Domini* Ps 131,8 az Úr fölségének (=fölséges) szekrénye (=a frigyszekrény)

- arcanum**, *i. n. (arca)* titok; *arcana aetatis antiquae proferre* Ps 77,2 a régi kor titkait elmondja
- arceo** 2 *ui* távoltart; *arcere a via erroris alqm* Ps 118,29 távoltartja a tévelygés útjától (=a tévtanoktól)
- arcus**, *us, m. íj*; *arcu pugnare* Ps 77,9 íjjal harcol; *arcum proferre nudatum* Cant Hab 9 az íjat előhúzza tokjából; *arcum tendere (et dirigere)* Ps 7,13; 10,2; 17,35; 20,13; 36,14 íját megfeszíti és céloz; *arcus aereus* Ps 17,35 ércíj; *arcus confringuntur* Ps 36,15; Cant An 4 az íjjuk összetörik; *arcus conterere* Ps 45, 10 az íjjakat szétfűzza; *arcus fallax aberrat* Ps 77,57 a megbízhatatlan íj eltér (a céltől); *arcus fortium* Cant An 4 az erősök (a harcosok) íjja; *arcus fulmina confringere* Ps 75,4 az íj villámait (=a nyílvevőket) összetöri; *ab arcu fugere* Ps 59,6 az íj elől menekül; *in arcu confidere* Ps 43,7 íjjában bíz
- ardeo** 2 *arsi, arsurus* ég, lángol, perzsel; ég a vágytól, indulattól, hevül; *ardens ignis* Ps 103,4 perzselő tűz; *ardent ossa ut ignis* Ps 101,4 égnek csontjai mint a tűz (= mintha tűz — láz — égne a csontjaiban); *ardentes facere sagittas* Ps 7,14 tüzesíti nyilait; *ardet ignis accensus usque ad ima inferni* Cant Mo II,22 ég a lángralobbant tűz egész az alvilág fenekéig; *ardet indignatio ut ignis* Ps 88,47 lobog a méltatlankodása mint a tűz; *ardet zelus Domini velut ignis* Ps 78,5 lobog az Úr bosszúsága mint a tűz
- ardor, oris, m. (ardeo)** égés, tűz, izzó hő, forróság; *ardores aestivi* Ps 31,4 nyári hőség; *ardori solis subtrahi* Ps 18,7 a nap hevétől elrejtőzik
- arduus** 3 meredek; nehéz; nehezen érthető; *ardua consilia Dei* Ps 138,17 nehezen érthetők (az embernek) Isten elgondolásai (nagy tervei, súlyos szándékai)
- arena, ae, f.** homok, fövény, homokos tengerpart; *arena maris* Ps 77,27 a tenger fövénye; *plus quam arena* Ps 138,18 több mint a parti fövény(ben a homokszem)
- aresco** 3 *arui (areo)* szárad, elszárad, kiszárad; *arescit cor exustum ut herba* Ps 101,5 elszárad kiégett szíve mint a fű; *arescit gra-*

men Ps 128,6 elszárad a fű; *aescit guttur tamquam testa* Ps 21, 16 kiszárad torka mint a cserép; *aescit herba* Ps 89,6; 101,5.12 elszárad a fű

argentum, *i, n.* ezüst; *argenti lamina* Ps 67,31 ezüstlemez; *argento nitere* Ps 67,14 ezüstösen csillog; *argentum et aurum* Ps 104,37; 113 B,4; 118,72; 134,15 ezüst és arany; *argentum examinatur igne* Ps 65,10 az ezüstöt megvizsgálják tűzben; *argentum probatum* Ps 11,7 (tűz)próbás (= valódi) ezüst; *argentum purgatum septies* Ps 11,7 hétszeresen megtisztított ezüst; *argentum separatum a terra* Ps 11,7 földtől (salaktól) elválasztott ezüst

arguo 3 *argui, argutus* kimutat; megcáfol; megfedd; *arguit Deus alqm* Ps 49,21 megdorgálja az Isten; *arguit Dominus in ira alqm* Ps 6,2 megfeddi haragjában az Úr

aridus 3 száraz, kiszáradt, kiaszott; *arida terra* Ps 62,2; 106,35; 142,6 kiszáradt föld, talaj; *arida vallis* Ps 83,7 kiszáradt, kiaszott völgy; *aridam terram convertere in fontes aquarum* Ps 106,35 a kiszáradt földet forrásvízzé változtatja; *in aridum convertere mare* Ps 65,6 szárazfölddé teszi (Isten) a tengert (=a Vörös-tengert a választott nép átvonulásakor)

aries, *etis, m.* kos, bak; *arietes et agnelli* Ps 113 A 4.6 bakkecskék és kisbárányok; *arietes et agni* Cant Mo II,14 kosok és bárányok; *arietum adeps* Ps 65,15; Cant Mo II,14 kosok hája (=kövér kosok); *ut arie'es saltant montes* Ps 113 A, 4.6 mint a bakkecskék ugrándoznak a hegyek (=földrengés Izrael honfoglalásakor)

arma, *orum, n.* szerszámok, eszközök; hadiszerszámok, hadifelszerelés; *arma confringere* Ps 75,4 összetöri a harci fegyvereket (kardot, pajzsot stb.)

armentum, *i, n.* (aro) szarvasmarha, csorda, gulya; *armenta in stabulis* Cant Hab 17 a szarvasmarhák az istállókban; *armentū butyrum* Cant Mo II,14 a gulya vaja; *armentorum et pecorum pulli* Cant Ier 12 borjak és bárányok (növéndékmárhák és kisbárányok)

- aro** 1 szánt, földet művel; *arant aratores supra dorsum alcs* Ps 128,3 szántanak a szántóvetők a hátán (=kegyetlenül sanyargatják)
- arundo**, *inis*, *f.* nád, nádas; *arundinis fera* Ps 67,31 a nádas vadja (=Egyiptom, amelynek jelképe a Nílus nádasában lappangó krokodil)
- arvum**, *i*, *n.* szántóföld, mező; *arva vestiuntur gregibus* Ps 64,14 a mezőket elborítják a legelésző nyájak
- arx**, *arcis*, *f.* (*arceo*) magaslat, orom, (felleg)vár; Isten mint választottainak erőssége, irgalmas felkarolója, megszábadítója, sziklavára, oltalma, menedéke, mentsvára; *arces montis Sion* Ps 47,4 Sion hegyének várai (=erős épületei, palotái); *arces Sion* Ps 47,4.14 Sion várai (vö. előbbi); *arx Dominus* Ps 17,3; 30,4; 70,3; 90,2; 143,2 vára neki az Úr; *arx et petra* Ps 30,4 sziklavár; *arx et refugium* Ps 90,2 mentsvár; *arx munita Dominus* Ps 30,3; 70,3 megerősített (erős) vár (=erőd) neki az Úr; *ex arcibus exire* Ps 17,46 a várakból kivonul
- ascendo** 3 *di*, *scensus* (*scando*) fölmege, fölház, föllép; *transl.* fölemelkedik, följut; *ascendere in altum, ducere captivos* Ps 67, 19 felvonul a magaslatra (=Sion hegyére), foglyokat visz magával (=győzelmi menet); *ascendere in altum in statera* Ps 61,10 magasra emelkedik a mérlegen (=könnyű, nincs súlya); *ascendere in caelum* Ps 138,8 felszáll (felemelkedik) az égbe; *ascendere in montem Domini* Ps 23,3 fölmege az Úr hegyére; *ascendere in stratum lecti* Ps 131,3 fellép fekvőhelyére; *ascendere super equos et currus* Cant Hab 8 felszáll a lóra és a (hare)kocsira; *ascendere usque ad caelos* Ps 106,26 az égig emelkedik; *ascendit Deus cum exultatione, Dominus cum voce tubae* Ps 46,6 felmege (=égi trónusára száll) az Isten örömujjongásban, az Úr harsonaszóval; *ascendit fumus et ignis* Ps 17,9 fölszáll a füst és tűz; *ascendit tumultus insurgentium contra Deum* Ps 73,23 felhatol az istenellenes felkelők zaja; *ascendit vox ad Deum* Ps 76,2 Istenhez száll szava

ascia, *ae, f.* szekerce, bárd, fejsze, balta; *ascia et malleo contundere ianuas* Ps 73,6 baltával és kalapáccsal szétzúzza a kapukat

aspectus, *us, m.* (*aspicio*) rátekintés, ránézés, tekintet; *aspectu Domini satiari* Ps 16,15 az Úr színelátásával eltelik

aspergo 3 *spersi, spersus (spargo)* ráhint, behint, meghint; *aspergere hyssoppo alqm* Ps 50,9 meghinti izsóppal (az izsóp növény ágait összekötötték, bemártották az áldozati állat vérébe és meghintették vele a bűntől megtisztítandó személyt vagy tárgyat; vö. Ex 12,22; Lev 14,4—7)

aspicio 3 *spexi, spectus (specio)* rátekint, megtekint, odatekint; *aspicere ad Dominum* Ps 33,6 föltekint az Úrra; *aspicere templum Domini* Ps 26,4 meglátja az Úr templomát; *aspicit Deus* Ps 83, 10 odatekint (irgalmasan) az Isten; *aspicit Deus, commovet nationes* Cant Hab 6 odatekint az Isten, megrendíti a nemzeteket; *aspicit invidiosus* Ps 67,17 nézi irigykedve; *aspiciunt et videntes laetantur* Ps 21,18 báméskodnak és láttára kárörvendeznek; *quamdiu aspicias?* Ps 34,17 meddig nézed (tétlenül = tűröd)?

aspis, *idis, f.* *Gr.* sikló, kígyó; *aspis surda obturat aures* Ps 57,5 az áspis-kígyó betömi a fülét (=mérges kígyó nem hallgat az érvelésre); *aspidis (aspidum) venenum* Ps 57,5; 139,4 viperaméreg; *super aspidem et viperam gradi* Ps 90,13 áspiskígyón és viperán jár (=nagy veszedelemben forog)

asservo 1 (*servo*) őrizetbe vesz, megőriz; *asservari apud Deum* Cant Mo II,34 őrizetben van Istennél, vigyáz rá az Isten

assiduus 3 (*assideo*) folytonos(an ott ülő), állandó, szakadatlan; *assidue clamare ad Dominum* Ps 85,3 szüntelenül kiált az Úrhoz; *inter assiduos gemitus* Ps 31,3 folytonos sóhajtozás közben

assigno 1 (*signo*) kiutal, kioszt, kijelöl; *assignat Altissimus terras gentibus* Cant Mo II,8 kijelöli a Magasságbeli a népeknek országukat

- assumo** 3 *sumpsi, sumptus (sumo)* felvesz, magához vesz, oltalmába fogad; *assumit Deus alqm* Ps 48,16; 64,5 magához vonja, oltalmába fogadja az Isten
- assurgo** 3 *surrexi, surrectus (surgo)* fölkel, föláll; *assurgit Deus in concilio divino* Ps 81,1 föláll Isten (az igaz ügy védelmére kerekedik) az istenek gyülekezetében (az isten-tanács = a bírák mint Isten helyettesei)
- Assyrii, orum, m. Hebr. (ʿassur)** sémi eredetű bevándorlók a Tigris középső folyóvidékén, az asszír birodalom népe, asszírok; *Assyrii consociant se cum alqo* Ps 82,9 az asszírok szövetségre lépnek velük (= Izrael pogány szomszédaival: az asszírok talán csak megszemélyesítik az istenellenes hatalmakat)
- asto** 1 *astiti (sto)* mellette áll, ott áll, segít; *astat Dominus a dextris pauperis* Ps 108,31 jobbjára (= pártjára) áll az Úr a szegénynek
- at de, ellenben, másrészt**
- ater, atra, atrum** fekete, sötét; *atrum nubilum* Ps 17,10 sötét felhő
- atrium, ii, n. (ater)** lakószoba, fogadóterem, csarnok; *plur.* ház, palota; *atria Domini concupiscit, desiderat anima* Ps 83,3 az Úr hajlékába vágyakozik lelke; *atria domus Dei (Domini)* Ps 115,10; 134,2 az Isten (az Úr) házának csarnoka; *(in) atria Domini introire (cum hymno)* Ps 95,8; 99,4 az Úr csarnokába (= templomába) bevonul (dicsőítő énekkel); *in atriis Dei dies unus* Ps 83,11 az Isten házában (töltött) egy nap; *in atriis Dei florere* Ps 91,14 az Isten házában virul; *in atriis Dei inhabitare* Ps 64,5 az Isten hajlékában (házában) lakik; *in atriis domus Dei stare* Ps 134,2 az Isten házának csarnokában megáll
- attendo** 3 *attendi, attentus (tendo)* figyel, megfigyel, keres; *attendere ad acta Domini* Ps 27,5 figyel az Úr tetteire; *attendere ad alqm* Ps 21,3; Cant Mo II,10 figyel rá, nézi; *attendere ad clamorem alcs* Ps 141,7 figyel kiáltására; *attendere ad Deum* Ps 58,10 figyel az Istenre; *attendere ad locum impij* Ps 36,10 keresi (hiába) a gonosz helyét; *attendere ad opera alcs* Ps 32,15 megfigyeli cselekedeteit; *attendere ad praescripta Domini*

Ps 118,95 figyel az Úr parancsaira; *attendere ad statuta Domini*
 Ps 118,117 figyel az Úr rendelkezéseire; *attendere ad vocem obsecrationis* Ps 85,6 figyel könyörgő szavára (könyörgésére);
attendere alci et exaudire alqm Ps 54,3 figyel rá és meghallgatja;
attendere clamorem alcs Ps 16,1 figyel (segély)kiáltására; *attendere gemitum alcs* Ps 5,2 (fel)figyel sóhajtozására; *attendere fini peccatorum* Ps 72,17 megfigyeli a bűnösök végét, halálát;
attendere quis sit finis Cant Mo II,29 várja, mi lesz a vége;
attendere voci precatationis Ps 65,19 figyel könyörgő szavára (könyörgésére)

attero 3 *trivi, tritus (tero)* hozzádörzsöl, ledörzsöl, szét dörzsöl, szétmorzsol; *atterere nationes* Ps 43,3 szétmorzsolja (széttúzza) a nemzeteket

attollo 3 fölemel; *pass.* és *refl.* fölemelkedik; *attollere animam ad Dominum* Ps 24,1; 85,4; 142,8 fölemeli lelkét (=fölemelkedik) az Úrhoz; *attollere manum ad caelum* Cant Mo II,40 égnék emeli kezét; *attollere manum contra gentes* Cant Eccl 3 a pogányok ellen emeli kezét; *attollere manus ad mandata Domini* Ps 118,48 az Úr törvénye felé nyújtja (kereső) kezét; *attollere manus ad templum* Ps 27,2 kitarja kezét a templom felé; *attollere manus in nomine Dei* Ps 62,5 (imádságra) emeli Isten nevében a kezét; *attollere oculos ad Dominum* Ps 122,1 az Úrhoz emeli szemét (tekintetét); *attollere oculos in montes* Ps 120,1 a hegyekre (ahol a szent város és a templom épült) emeli szemét (tekintetét), *attollere pauperem e stercore* Cant An 8 kiemeli a szegényt a szemétből; *attollunt fores antiquae se* Ps 23,7,9 feltáruznak az ősi kapuszárnyak; *attollunt portae capita* Ps 23,7,9 felemelik fejüket (magasra-szélesre táruznak) a kapuk

attraho 3 *traxi, tractus (traho)* odahúz, odavon; *attrahere auram* Ps 118,131 levegőt szív (magába)

attribuo 3 *tribui, tributus (tribuo)* kioszt, juttat; *attribuere sorte in hereditatem gentes* Ps 77,55 kiosztja (Isten) örökségül a pogány népeket (Izraelnek)

audio 4 ivi, itus

1. hall, fülével felfog; hallomásból tud, megtud; *audire auribus* Ps 43,2 (saját) fülével hallja; *audire, auribus percipere* Ps 16,1 hallja, fülével felfogja; *audire de (arca maiestatis Domini)* Ps 131,6 hall a frigyszekrényről; *audire effatum Domini* Cant Hab 2 hallja az Úr szavát; *audire et cognoscere* Ps 77,3 hallja és megtudja; *audire et laetari* Cant Hab 16 hallja (megtudja) és örül; *audire et tremere* Cant Hab 16 hallja és megre-meg; *audire gaudium* Ps 50,10 hallja az öröm (szavát); *audire laetitiam* Ps 50,10 hallja a vígság (szavát); *audire laeta* Ps 91,12 hall vidám dolgokat, jó híreket; *audire linguam quam non novit* Ps 80,6 hall ismeretlen nyelvet, beszédet; *audire opus quod operatus est Deus* Ps 43,2 hall az Úr művéről, amit végbe-vitt; *audire quam essent etc* Ps 140,6 hallja, hogy mennyire stb.; *audire quid loquatur* Ps 84,9 meghallgatja, mit beszél; *audire sibilum multorum* Ps 30,14 hallja a tömeg sziszegését; *audire verbum Domini* Cant Ier 10 hallja az Úr igéjét; *audire, videre* Ps 44,11; 47,9; 93,9 hallja, látja; *audiri facit iudicium* Ps 75,9 hallatja (kihirdeti) az ítéletet; *audit Deus* Ps 54,20; 77,59 meghallja az Isten; *audit Dominus* Ps 77,21 meghallja az Úr; *audiunt gentes alqd* Ps 48,2; Cant Ier 10 meghallják a pogány népek; *audiunt humiles* Ps 33,3 hallják a megalázot-tak; *audiunt populi* Cant Mo I,14 meghallják a pogány népek; *aures habere et non audire* Ps 113 B,6; 134,17 füle van, mégsem hall; *non audire tamquam surdus* Ps 37,14 nem hall mint a süket; *qui non audit homo* Ps 37,15 ember, aki nem hall (süket ember); *quis audit* Ps 58,8 (ugyan) ki hallja meg; *unum loqui, duo audire*; Ps 61,12 egyet (egyszer) szól, kétszer(esen) hallja (=jól megfigyeli, emlékezetébe vési);

2. hallgat, figyel rá; *audi popule* Ps 49,7; 80,9 halljad (figyelj) népem; *audire, inclinare aurem* Ps 44,11 hallja, figyel; *audire mandata Domini* Ps 98,7 figyel az Úr rendelkezéseire; *audire praeceptum Domini* Ps 98,7 figyel az Úr parancsára; *audire vocem fascinatorum* Ps 57,6 hallgat a bűvölők szavára;

audire vocem incantatoris Ps 57,6 hallgat a varázsló szavára;
audit populus Dominum Ps 80,12.14; hallgat a nép az Úrra
(=engedelmeskedik)

3. meghallgatja (Isten az embert); *audire causam iustam*
Ps 16,1 meghallgatja az igaz ügyet; *audire clamorem alcs* Ps
60,2; 144,19 meghallgatja (segély)kiáltását; *audire desiderium*
miserorum Ps 9 B,17 meghallgatja a bajbajutottak kívánságát;
audire gemitus captivorum Ps 101,21 meghallgatja a rabok sóhaj-
tozását; *audire orationem alcs* Ps 53,4; 83,9; 105,44; 142,1 meg-
hallgatja imádságát; *audire pauperes* Ps 68,34; 81,3 meghall-
gatja a szegényeket; *audire precessionem alcs* Ps 6,10 meghall-
gatja könyörgését; *audire vocem alcs* Ps 5,4; 17,7; 26,7; 54,18;
63,2; 80,12; 94,7; 114,1; 118,149; 129,2 meghall(gat)ja (esdek-
lő) szavát; *audire vocem fletus* Ps 6,9 meghallgatja hangos
sírását; *audire vocem obsecrationis* Ps 27,2.6; 30,23; 114,1
meghallgatja esdeklő szavát, esdeklését; *audire verba oris*
Ps 137,1.4; Cant Mo II,1 meghallgatja szájának igéit, beszé-
dét; *audire verbum alcs* Ps 16,6 meghallgatja szavát; *audit*
Deus (alqm) Ps 76,2 meghallgatja az Isten; *audit Dominus*
alqm Ps 17,42; 21,25; 27,1; 29,11; 33,7; 117,21 meghallgatja
az Úr

auditus, *us, m. (audio)* hallás; *ad auditum primum oboedire alci*
Ps 17,45 első hallásra (=első szóra, azonnal) engedelmeskedik
aufero, *ferre, abstuli, ablatum (fero)*

1. elvisz, eltávolít, megvon: *pass.* eltűnik; *auferre con-*
temptum ab alqo Ps 118,22 leveszi róla a megvetettséget; *auferre*
infirmitatem alcs Ps 40,4 eltávolítja (távol tartja) tőle az erőt-
lenséget (=a betegséget); *auferre opprobrium ab alqo* Ps 118,
22.39 leveszi róla megvetettséget; *auferre spiritum sanctum*
ab alqo Ps 50,13 megvonja tőle (az Isten) szent lelkét; *auferre*
verbum veritatis de ore Ps 118,43 elveszi az igazság szavát
szájából; *auferri ut tentorium pastorum* Cant Ez 12 eltűnik
mint a pásztorok sátra (=mint mikor a pásztorok fölszedik
sátrukat);

2. elragad, elrabol, eltűntet, elpusztít; *auferre animam alcs* Ps 25,9 elveszi (elpusztítja) életét; *auferre in dimidio die-rum alqm* Ps 101,25 elragadja (a halálba) napjainak (=életének) felén (=élete virágjában); *auferre spiritum alcs* Ps 103,29 megvonja tőle (az élető) lelket (=az életet); *auferre vitam alcs* Ps 30,14; 39,15 elveszi életét (=megöli); *auferre vitam alcs cum viris sanguinum* Ps 25,9 megöli a vérszomjas férfiakkal együtt

3. elhoz, kihoz; *aufert Deus vitam ex Aegypto* Ps 79,9 kihozza Isten a szőlőtövet (=választott népet) Egyiptomból
aufugio 3 *fugi (fugio)* elfut, elszökik, elmenekül, *aufugere ab alqo* Ps 30,12 elmenekül tőle, elfut előle
augeo 2 *auxi, auctus* növel, gyarapít, szaporít; *pass.* növekszik, gyarapodik, szaporodik; *augere dignitatem alcs* Ps 70,21 növeli méltóságát; *augere potentiam* Ps 72,12 növeli hatalmát; *augentur in myriades oves* Ps 143,13 tízezrekre szaporodnak a juhok
augustus 3 szent, magasztos fölséges, fönsséges; *augustum firmamentum* Ps 150,1 a fönsséges égboltozat
aulaeum, i, n. szőnyeg, takaró, kárpit; *sicut aulaeum extendit Dominus caelum* Ps 103,2 mint sátorponyvát feszíti ki Isten az eget
aura, ae, f. fuvallat, légáramlat, szellő, lehellet; *aura lenis* Ps 106, 29 lágy szellő; *aurae flatus* Ps 143,4 lehellet; *auram attrahere* Ps 118,131 levegőt szív (magába), beszívja a levegőt
aureus 3 (*aurum*) arany, aranyból való; *aurea textura* Ps 44,14 arannyal áttört (aranybrokát) szövet
auris, is, f. fül; *aurem inclinare (ad alqm)* Ps 30,3; 44,11; 70,2; 85,1; 101,3 odafigyel (rá); *aurem inclinare ad clamorem alcs* Ps 87,3 odafigyel (segély)kiáltására; *aurem inclinare ad verba oris* Ps 77,1 odafigyel ajkának szavaira (=beszédére); *aurem inclinare alci* Ps 16,6; 114,2 odafigyel rá; *aurem inclinare, audire, videre* Ps 44,11 odafigyel, hallgat, néz; *aurem inclinare in proverbium* Ps 48,5 odafigyel a példabeszédre (=oktatásra);

aurem plantavit Dominus Ps 93,9 a fület az Úr alkotta; *aurem praebere* Ps 9 B,17 fülét odatartja, meghallgatja; *ares aperire alci* Ps 39,7 fülét megnyitja; *ares audiunt laeta* Ps 91,12 füle vidám dolgokat (=jó híreket) hall; *ares Domini* Ps 33,16 az Úr füle (=figyelme); *ares habere et non audire* Ps 113 B,6; 134,17 füle van, mégsem hall; *ares intentae ad alqd* Ps 129,2 füle figyel(mes) rá; *ares obturare* Ps 57,5 fülét betömi; *ares respiciunt clamorem alcs* Ps 33,16 füle figyelemre méltatja segélykiáltását; *auribus audire* Ps 43,2 (saját) fülével hallja; *auribus percipere alqd* Ps 5,2; 16,1; 48,2; 53,4; 54,2; 83,9 fülével felfogja, figyel rá, figyelemre méltatja, meghallgatja; *in aures introit clamor* Ps 17,7 fülébe hatol, füléhez jut a kiáltás

aurora, *ae, f.* hajnalpír, hajnal; *aurorae pennas sumere* Ps 138,9 a hajnal szárnyait ölti magára (=gyorsan szárnyal mint a hajnal); *auroram excitare* Ps 56,9; 107,3 a hajnalt felkelti (=napkelte előtt felkel); *auroram exspectant custodes* Ps 129,6 a hajnalt várják az (éjjeli) örök;

aurum, *i, n.* arany; *aurum Arabiae* Ps 71,15 Arábia aranya; *aurum et argentum* Ps 104,37; 113 B,4; 118,72; 134,15 arany és ezüst; *aurum et obryzum* Ps 18,11; 118,127 arany és színarany; *aurum ex Ophir* Ps 44,10 Ofir-arany (Ophir: Délarábia vagy Kelet-Afrika tengerpartján fekvő vidék, ahonnan Salamon és Hiram király hajói az aranyat hozták; vö. 3 Kír 9,28; 10. 11.22; Jób 22,24); *aurum purum* Ps 20,4 színarany; *auri flavore nitere* Ps 67,14 aranysárgán csillog; *auro ornata regina* Ps 44, 10 arannyal ékes királynő; *ex auro fusum idolum* Ps 105,19 aranyból öntött bálványszobor

ausculto *1* hallgatózik, hallgat, fülel, figyel; *auscultant caeli* Cant Mo II,1 hallgatják, figyelik az egek; *auscultare doctrinam* Ps 77,1 figyel a tanításra; *auscultare orationem alcs* Ps 85,6 meghallgatja (figyelmesen) imádságát; *auscultare vocem alcs* Ps 140,1 meghallgatja szavát; *auscultare vocem obsecrationis* Ps 139,7 meghallgatja esdeklő, könyörgő szavát (=esdeklését)

Auster (*auster*), *tri, m. (sc. ventus)* déli szél, dél (égtáj); *Austrum adducere potentia* Ps 77,26 a déli szelet elhozza (Isten) hatalmával; *austrum et Aquilonem creavit Dominus* Ps 88,13 a Délt és Északot az Úr teremtette; *ex austro et aquilone* Ps 106,3 délről és északról

australis, *e (auster)* déli, délvidéki; *australis terra* Ps 125,4 a déli vidék (= Negeb sivatagja)

aut vagy

autem pedig, de

auxilior *I (auxilium)* segítségére megy, segít; *auxiliatur Deus alci* Ps 45,6 megsegíti az Isten

auxilium, *ii, n.* segítség, támogatás; *auxilia Dei annuntiare* Ps 70,15 az Istentől kapott segítséget hirdeti; *auxilii desiderio deficit anima* Ps 118,81 a segítség utáni sóvárgásban eleped a lelke; *auxilii desiderio deficiunt oculi* Ps 118,82.123 a segítség utáni sóvárgásban elbágyad a szeme; *auxilium a Domino* Ps 83,6; 120,2 az Úrtól (kapott) segítség; *auxilium dare contra inimicum* Ps 59,13; 107,13 segítséget nyújt az ellenséggel szemben; *auxilium desiderare* Ps 39,17; 69,5 vágyva várja (az Istentől) a segítséget; *auxilium Dominus* Ps 21,20; 26,9 segítése az Úr; *auxilium fidele* Ps 68,14 (az Úrtól adott) segítség megbízható; *auxilium implorare* Ps 118,147 segítségért esdekel; *auxilium mittere alci* Ps 19,3 segítséget küld; *auxilium narrare* Ps 39,11 (az Úrtól kapott) segítséget elbeszéli; *auxilium potens* Ps 139,8 erős (hathatós) segítség; *auxilium praestolari* Ps 118, 166 segítséget vár (az Úrtól); *auxilium secundum promissum* Ps 118,41 (az Úr) ígérete szerinti segítség; *auxilium tuetur alqm* Ps 68,30 (az Isten) segítése oltalmazza; *auxilium venit alci* Ps 120,1 segítése érkezik (segítséget kap); *auxilio magna gloria alcs* Ps 20,6 (az Úr) segítségével nagy a dicsősége; *auxilio visitare alqm* Ps 105,4 segítségével meglátogatja; *de auxilio Domini exsultare* Ps 9 A,15; 12,6; 20,2 az Úrtól kapott segítségnek ujjong; *de auxilio Domini gaudere* Cant An 1 az Úrtól kapott segítségnek örül; *de auxilio Domini laetari* Ps 34,9 az

- Úrtól kapott segítségnek örvendezik; *in auxilio Dei sperare* Ps 77,22 az Isten segítségében bízunk; *in auxilium exsurgere* Ps 34,2; 43,27 segítségére kel (siet)
- avaritia, ae, f.** (avarus) kapzsiság, fukarság; *in avaritiam inclinare cor* Ps 118,36 kapzsiságra hajlik a szíve
- aversor 1** (averto) elfordul; *transl.* elfordul vmitől, megveti; *aversari malum* Ps 35,5 elfordul a rossztól
- averto 3** averti, aversus (verto)
1. elfordít, eltérít; *avertere faciem* Ps 9 B,11 elfordítja tekintetét; *avertere faciem a peccatis* Ps 50,11 elfordítja tekintetét a bűntől (=nem nézi); *avertere manum* Ps 73,11 visszavonja (segítő) kezét; *avertere oculos* Ps 118,37 elfordítja szemét, tekintetét
2. távoltage, elhárít; *avertere iram Domini* Ps 105,23 elhárítja az Úr haragját
- avidus 3** mohó, sóvárgó, vérszomjas; *avide devorare alqm* Ps 56,5 mohón elnyeli (=vérszomjasan elpusztítja)
- avis, is, f.** madár *avis erepta de laqueo venantium* Ps 123,7 vadászok töréből (csapdájából) szabadult madár; *avis solitaria in tecto* Ps 101,8 magányos madár a háztetőn; *avis transvolat in montem* Ps 10,1 a madár elrepül a hegyekbe
- avolo 1** (volo) repül; *transl.* elröppen; *avolare et quiescere* Ps 54,7.8 elrepül és megpihen; *avolare, longe discedere* Ps 54,7.8 elröppen, messze megy; *avolare, transire* Ps 89,10 elröppen, eltűnik (elmúlik)
- Azarias, ae, m. Hebr.** (azarja-hu: segít az Isten) Azariás, Dániel 3 társának egyike Nabukodonozor udvarában; *Azarias, Ananias, Misael* Cant 3 puer 88 Azariás, Ananiás, Mizael

B

- Babel**, *elis, f. Hebr.* (babel) Bábel, másnéven Babilon; *Rahab et Babel* Ps 86,4 Ráháb (=Egyiptom) és Bábel (=Babilon): a két nagy bálványimádó birodalom
- Babylon**, *onis, f. Gr.* Babilon városa az Eufrátesz partján; *Babylonis filia vastatrix* Ps 136,8 Babilon öldöklő leánya (=pusztító népe); *Babylonis flumina* Ps 136,1 Babilon folyói (=a Tigris és az Eufrátesz és ezeknek számos csatornája); *Babylonis terra* Ps 136,2 Babilon földje, országa, Balilónia
- baculus**, *i, m. bot, pálca; baculus et virga Domini* Ps 22,4 az Úrnak (mint a választott nép jópásztornának) pásztorbotja és vesszője
- barba**, *ae, f. szakáll; in barbam Aaron defluit oleum* Ps 132,2 Áron szakállára lecsordul az olaj (vö. főpapszentelés Ex 30,30; Áron volt az első főpap)
- barbarus** 3 külföldi, idegen; *barbarus populus* Ps 113 A,1 idegen nép
- Basan** *indecl. Hebr.* Básán, termékeny vidék a Jordánon túl a Jábbok folyótól északra a Hermon hegy felé, sok legelővel, gazdag állattenyésztéssel, nagy tölgyfaerdőkkel; gyakran úgy emlegetik mint Og király országát, az amorreusok északi birodalmát; *Basan montes excelsi, clivosi* Ps 67,16.17 Básán magas, meredek hegyei; *Basan rex Og* Ps 134,11; 135,20 Básán királya Og (akit az Ígéret földjének elfoglalásakor legyőztek Num 21,33—35); *Basan tauri* Ps 21,13; Cant Mo II,14 Básán

bikái (erőteltjesek és messze földön ismertek vö. Ez 39,18; Ám 4,1); *ex Basan reducere* Ps 67,23 Básánból (=a magas hegyek közül) visszahozza

basis, *is (eos)*, *f. Gr.* alapzat, talapzat, alap; *super bases fundat Dominus terram* Ps 103,5 oszlopokra erősíti az Úr a földet (az ókori Kelet világképe szerint a föld szilárd oszlopokon álló óriási épület)

beatus 3 szerencsés, boldog; *beata gens* Ps 32,12 boldog nép; *beati* Ps 2,11; 83,5; 105,3; 118,1.2 boldogok, szerencsések; *beatum dicere alqm* Cant BMV 48 boldognak mondja, hirdeti; *beatum facere alqm* Ps 40,3 boldoggá teszi; *beatum praedicare alqm* Ps 71,17; *beatus cuius adiutor Deus Iacob* Ps 145,5 boldog, akinek Jákob Istene a segítője; *beatus cuius remissa est iniquitas* Ps 31,1 boldog, akinek bűnét megbocsátja; *beatus esse, bene est alci* Ps 127,2 boldog, jó dolga van; *beatus homo* Ps 1,1; 31,2; 83,13 boldog, szerencsés az az ember; *beatus in terra* Ps 40,3 boldog (már itt) a földön (=e világon); *beatus populus* Ps 88,16; 143,15 boldog nép; *beatus quem eligit et assumit Deus* Ps 64,5 boldog, akit kiválaszt és oltalmába fogad az Isten; *beatus qui cogitat de egeno* Ps 40,2 boldog, aki gondját viseli a szűkölködőnek; *beatus qui rependit alci* Ps 136,8 boldog, aki visszafizet a másiknak (=elégtételt vesz); *beatus qui allidit parvulos ad petram* Ps 136,9 boldog, aki sziklához csapkodja (ellensége) gyermekeit (=bosszút áll); *beatus quicumque timet Dominum* Ps 127,1 boldog, aki félve tiszteli az Urat; *beatus vir* Ps 1,1; 33,9; 39,5; 83,6; 93,12; 111,1; 126,5 boldog ember

Beelphegor indecl. *Hebr.* (*Ba'al Pe'or* = Phegor ura) Belfegor bálványistenség, akit Moáb és Mádián vidékén egy Peor — Phogor — nevű hegyen tiszteltek; *Beelphegor adhaerere* Ps 105,28 Belfegorhoz csatlakozik, pártol

bellator, *oris, m. (bello)* harcos, hős; *bellator Dominus* Ps 77,65; Cant Mo 1,3 az Úr mint (diadalmas) harcos; *bellator salvatus* Ps 32,16 a harcos megszabadul, (kivágja magát a veszede-

lemből); *bellator victus a vino* Ps 77,65 bortól elbágyadt hős; *bellatores irruunt* Cant Hab 14 a harcosok (=az ellenség) rá-törnek; *bellatorum caput confodere hastis* Cant Hab 14 a harcosok (=az ellenség) fejét átdöfi lándzsával; *in manu bellatoris sagittae* Ps 126,4 a harcosok kezében a nyílvevők

bellum, *i, n.* háború; csata; harc, küzdelem; *bellis laetari* Ps 67,31 a háborúban örömet leli; *bellum docere digitos* Ps 143,1 harcra (küzdelemre, az íjj kezelésére) tanítja ujjait; *bellum surgit contra alqm* Ps 26,3 háború indul ellene; *ad bellum urgere* Ps 119,7 sürgeti (sietve előkészíti) a háborút

bene (*bonus*) jól; *bene agere* Ps 35,4 jól cselekszk, jót tesz; *bene cantare cum clangore* Ps 32,3 szépen énekel hangos örömmel; *bene facere alci* Ps 48,19; 56,3; 114,7; 118,17.65; 124,4; 141,8 jót tesz vele; *bene faciens Dominus* Ps 118,68 jót cselekszik az Úr

benedico 3 *dixi, dictus (bene, dico)* dicsér, áld, megáld, áldást mond; *benedicere Deo (Domino)* Ps 15,7; 25,12; 33,2; 62,5; 65,8; 67,27; 102,1.2.20.21.22; 103,1.35; 113 B,18; 133,1.2; 134,19.20; 144,2.10; Cant Tob 7; Cant 3 puer 57–88 áldja az Istent (az Urat); *benedicere domui Aaron* Ps 113 B,12 megáldja Áron nemzetségét (családját); *benedicere domui Israel* Ps 113 B,12 megáldja Izrael nemzetségét (családját); *benedicere e domo Domini alci* Ps 117,26 megáldja az Úr házából (templomából); *benedicere ex Sion alci* Ps 127,5; 133,3 megáldja (az Úr) Sionból; *benedicere filiis Ierusalem* Ps 147,13 megáldja Jeruzsálem fiait (=lakóit); *benedicere generationi rectorum* Ps 111,2 megáldja az igazak nemzedékét; *benedicere germini terrae* Ps 64,11 megáldja a föld termését; *benedicere hereditati* Ps 27,9 megáldja (az Úr) örökségét (=választott népét); *benedicere in nomine Domini* Ps 128,8 áldást mond az Úr nevében; *benedicere in vita sibi* Ps 48,19 szerencsésnek tartja (mondja) magát életében; *benedicere iusto* Ps 5,13 megáldja az igazat; *benedicere, maledicere* Ps 61,5; 108,28 áld(ást mond), átkoz(ódik); *benedicere nomini Domini (Dei)* Ps 95,2; 99,4; 102,1;

144,1.21 áldja az Úr (az Isten) nevét; *benedicere ore* Ps 61,5 áldást mond ajkával, szájával; *benedicere populo cum pace* Ps 28,11 megáldja a népet békességgel; *benedicere regi* Ps 71,15 áldja a királyt; *benedicere semini iusti* Ps 36,26 megáldja az igaz ivadékát (= gyermekeit); *benedicere victui* Ps 131,15 megáldja eleségét; *benedicere viro qui timet Dominum* Ps 127,4 megáldja az istenfélő embert; *benedicit Deus (Dominus) alci* Ps 36,22; 44,3; 66,2.8; 106,38; 108,28 (abs.); 113 B,12.13 megáldja az Isten (az Úr); *benedictum nomen Domini* Ps 71, 17.19; 112,2 áldott az Úr neve; *benedictum nomen sanctum Domini* Cant 3 puer 52 áldott az Úr dicsőséges szent neve; *benedicta Petra* Ps 17,47 az áldott Kőszikla (=az Úr); *benedicti a Domino* Ps 113 B,15 megáldja őket az Úr; *benedictus qui venit in nomine Domini* Ps 117,26 áldott, aki az Úr nevében jön; *benedictus Deus (Dominus)* Ps 27,6; 30,22; 40,14; 65,20; 67,20.36; 71,18; 88,53; 105,48; 118,12; 123,6; 134,21; 143,1; Cant Dav 10; Cant Tob 2; Cant 3 puer 52.53.54.55.56 áldott az Isten (az Úr); *benedicuntur tribus terrae* Ps 71,17 áldást nyernek (a Messiás királyban) a föld (összes) nemzetségei, a világ (összes) népei

benedictio, *onis, f.* (*benedico*) áldás; *benedictio Domini* Ps 128,8 az Úr áldása; *benedictio recedit ab alqo* Ps 108,17 az áldás (=a szerencse) elhagyja; *benedictio super populum Domini* Ps 3,9 az Úr áldása népén; *benedictionem accipere* Ps 23,5 áldást kap, nyer; *benedictionem et vitam largiri* Ps 132,3 áldást és életet ad; *benedictionem nolle* Ps 108,17 az áldás nem kell neki; *benedictionem facere alqm* Ps 20,7 áldássá teszi (=jó-sora közmondásszerű áldás: „Olyan jó dolgod legyen mint ennek!”); *benedictiones faustae* Ps 20,4 boldogító áldás; *benedictionibus praevenire alqm* Ps 20,4 áldással siet elébe; *benedictionibus vestit pluvia vallem* Ps 83,7 áldással borítja az eső a völgyet

beneficium, *ii, n.* (*bene, facio*) jótétemény, jótett, kegy; *beneficia Domini oblivisci* Ps 102,2 az Úr jótéteményeiről megfeledkezik

- beneplacitum**, *i. n.* (*bene, placeo*) tetszés, akarat; *pro beneplacito suo* Ps 104,22 tetszése szerint
- benevolentia**, *ae. f.* jóakarat, jóindulat; *benevolentia circumdare alqm* Ps 5,13 jóindulatával (védőn) körülveszi; *benevolentia Domini in populum* Ps 105,4 az Úr jóakarata, jósága népéhez; *benevolentia Domini per totam vitam* Ps 29,6 az Úr jósága, kegyelme az egész életre (szól); *cum benevolentia satiare omne vivens* Ps 144,16 jóságosan kielégít (az Úr) minden élőlényt; *pro benevolentia sua* Ps 105,4 jóságában, jósága szerint
- benevolus** 3 (*bene, volo*) jóakaró, jóindulatú, kegyes; *benevolus Dominus alci* Cant Tob 8 kegyes az Úr hozzájuk
- Beniamin**, *indecl. m. Hebr.* Benjámin, Jákob legkisebb fia, Izrael 12 törzsének egyike; *Beniamin minimus natu* Ps 67,28 Benjámin a legfiatalabb; *Beniamin, Ephraim, Manasse* Ps 79,3 Benjámin, Efraim, Manassesz (ősanyja mindhármuknak Ráchel: Benjáminnak anyja, Efráimnak és Manassesznek pedig Józsefnek keresztül nagyanyja)
- benignitas**, *atis. f. (benignus)* jóság, jólelkűség; bőkezűség, áldás; *benignitas Domini* Ps 25,3 az Úr jósága; *benignitas et gratia Domini* Ps 22,6 az Úr jósága és kegyelme; *benignitate coronat Deus annum* Ps 64,12 jóságával megkoronázza Isten a (gazdasági) évet
- benignus** 3 jóságos, kegyes, jótékony, bőkezű; *benigna gratia Domini* Ps 68,17 az Úr kegyes jósága; *benigna misericordia Domini* Ps 108,21 az Úr jóságos irgalma; *benigne facere erga alqm* Ps 50,20 jóságosan bánik valakivel; *benignus et iustus Dominus* Ps 114,5 jóságos és igazságos az Úr; *benignus et misericors Dominus* Ps 85,15 jóságos és irgalmas az Úr
- bestia**, *ae. f.* vadállat, ragadozó, vérengző állat; *bestia(e) agri* Ps 79,14 103,11; mezei vad(ak); *bestiae et pecora* Cant 3 puer 81 vadállatok és jószágok (=házi állatok); *bestiae silvae* Ps 103,20 erdei vadak; *bestiae terrae* Ps 78,2 a föld vadállatai, a mezei vadak; *bestiarum dentes* Cant Mo II,24 a vadállatok foga; *bestiarum milia in montibus* Ps 49,10 ezernyi vadállat a hegyeken

bibo 3 *bibi* iszik; *bibere* Ps 77,44 iszik; *bibere de torrente* Ps 109,7 iszik a hegyipatakból; *bibere et comedere* Ps 49,13 iszik-eszik; *bibere sanguinem hircorum* Ps 49,13 kecskéi véréből issza (az áldozat bemutatásakor); *bibere sanguinem uvae* Cant Mo II,14 issza a szőlő véréből; *bibere vinum* Ps 68,13 issza a bort; *bibere vinum libatum* Cant Mo II,38 iszik az italáldozat borából

blandior 4 (*blandus*) hízelkedik, kedvében jár; csábít, ámit; *blandiri linguis* Ps 5,10 hízeleg nyelvvel, hízelgő nyelven beszél; *blandiri sibi in mente* Ps 35,3 ámitja önmagát elméjében; *blandiuntur alienigenae alci* Ps 17,45 hízelegnek az idegenek neki; *blandiuntur inimici Deo* Ps 65,3 hízelegnek az ellenségei Istennek; *blandiuntur qui oderunt Dominum* Ps 80,16 hízelegnek az Úrnak gyűlölői

blandus 3 hízelgő, nyájas; sima; *blandior butyro facies* Ps 54,22 simább a vajnál az arca

blasphemo 1 Gr. gyaláz, szidalmaz, káromol; *blasphemare nomen Dei* Ps 73,10 káromolja az Isten nevét; *blasphemat rapax* Ps 9 B,3 káromkodik a rabló

bona, orum, n. (bonum) birtok, vagyon, gazdagság; jó, java vkinek, jótétemény, jólét; *bona Domini* Ps 26,13 az Úr gazdagsága; *bona domus Dei* Ps 64,5 Isten házának gazdagsága; *bona negare alci* Ps 83,12 javait megtagadja tőle; *bona ostendere alci* Ps 4,7 jótéteményt gyakorol vele; *bona precari alci* Ps 121,9 javát (=jólétét) kívánja; *bona tribuere alci* Ps 12,6 jótéteményt gyakorol, jót tesz vele; *bonis frui* Ps 33,13 a javaikat élvezi; *bonis implere esurientem animam* Ps 106,9 javaival betölti az éhező lelkét (=az éhezőt); *bonis implere esurientes* Cant BMV 53 javaival betölti az éhezőket; *bonis impleri* Ps 103,28 a javakkal eltelik, kielégül; *bonis satiare vitam alci* Ps 102,5 javakkal tölti be életét; *bonis satiari* Ps 64,5; Cant Ier 14 javakkal eltelik; *ad bona Domini confluere* Cant Ier 12 az Úr javaira (=bőségére) összegyűlnek; *in bonis morari* Ps 24,13 boldogságban, jólétben él; *pro bonis mala retribuere* Ps 34,12; 108,5 a jóért rosszal fizet

bonitas, atis, f. (*bonus*) jóság; *bonitas Domini (Dei)* Ps 24,7; 30,20; 50,20; 67,11; 68,14; 87,12; 89,17; 97,3; 118,24; 137,2,8; 144,7; 146,11 az Úr (az Isten) jósága, irgalma(ssága); *bonitatem praestare confugientibus ad se* Ps 30,20 jósággal fogadja a hozzá menekülőket; *bonitatem reservare timentibus se* Ps 30,20 jóságát tartogatja (az Úr) az istenfélőknek; *bonitatis Dei laudem proclamare* Ps 144,7 Isten (nagy) jóságának dicséretét hirdeti; *bonitatis et fidelitatis recordari* Ps 97,3 jóságáról és hűségéről megemlékezik (az Úr); *in bonitate fidere* Ps 146,11 (az Úr) jóságában bízunk; *in bonitate parare pauperi* Ps 67,11 jóságosan gondoskodik a szegényről; *propter bonitatem et fidelitatem celebrare nomen Domini* Ps 137,2 jósága és hűsége miatt magasztalja az Úr nevét (=az Urat); *secundum bonitatem facere cum servo* Ps 118,124 jóságosan bánik szolgájával; *secundum bonitatem magnam exaudire alqm* Ps 68,14 nagy jóságában meghallgatja

bonum, i, n. (*bonus*) fizikai, erkölcsi, szellemi jó; vkinek java, haszon, előny, szerencse, jósors; *bono carere* Ps 33,11; 38,31 a szerencse, a jó sors kerüli; *bonum diligere* Ps 51,5 a jóságot szereti; *bonum et iucundum* Ps 132,1 jó és kellemes dolog; *bonum est celebrare Dominum* Ps 91,2 jó dolog magasztalni az Urat; *bonum facere* 13,1,3; 27,3; 33,15; 36,3,27; 52,2,4 jót tesz, cselekszik; *bonum mihi prope Deum esse* Ps 72,28 jó nekem az Isten mellett lennem; *bonum mihi quod afflictus sum* Ps 118,71 jó nekem, hasznos, javamra válik, hogy megalázott vagyok; *bonum mihi sine Domino non est* Ps 15,2 nem jó nekem az Úr nélkül (semmi); *bonum sectari* Ps 37,21 a jóra törekszik; *in bonum spondere pro alqo* Ps 118,122 javára kezességet vállal; *pro bonis (bono) retribuere (mala) malum alci* Ps 34,12; 37,21 40,11; 108,5 a jóért rosszal fizet vissza

bonus 3 (*melior, optimus*) jó; *boni et recti corde* Ps 124,4 jó- és igazszívűek; *bonum nomen Dei (Domini)* Ps 51,11; 53,8 az Isten (az Úr) jóságos neve (=személye); *bonum verbum effundit cor* Ps 44,2 ünnepi szózat árad szívéből; *bonus Deus* Ps 72,1

jó az Isten; *bonus Dominus* Ps 24,8; 33,9; 72,1; 85,5; 99,5; 105,1; 106,1; 117,1; 118,68; 134,3; 135,1; 144,9; 146,1 jó az Úr; *bonus et benefaciens Dominus* Ps 118,68 jó és jót cselekszik az Úr; *bonus et clemens Dominus* Ps 85,5 jó és jóságos az Úr; *bonus et misericors Dominus* Ps 144,9 jó és irgalmas az Úr; *bonus et rectus Dominus* Ps 24,8; 33,9 jó és igaz az Úr; *bonus et suavis Dominus* Ps 146,1 jó és kedves (nyájas) az Úr; *bonus rectis Deus* Ps 72,1 jó az igazakhoz az Isten; *bonus spiritus Dei* Ps 142,10 az Isten jóságos lelke; *bonus universis Dominus* Ps 144,9 jóságos az Úr mindenkihez; *melior dies unus in atriis Dei quam alii mille* Ps 83,11 jobb egy nap az Isten házában ezer másnál; *melior gratia Dei quam vita* Ps 62,4 jobb, többet ér az Isten kegyelme mint az élet; *melius confugere ad Dominum quam confidere in homine, in principibus* Ps 117,8,9 jobb, többet ér az Úrhoz menekülni mint emberben, fejedelmekben bizakodni; *optimum oleum* Ps 132,2 a legfinomabb olaj

bos, bovis, m.f. ökör, szarvasmarha, tehén; bika (áldozati állat); *boves cum hircis immolare* Ps 65,15 bikákat és kecskebakokat áldoz; *boves, oves, pecora campi* Ps 8,8 szarvasmarhák, juhok, mezei vadak; *boves universi* Ps 8,8 minden szarvasmarha

brachium, ii, n. Gr.

1. kar (testrész); *brachia exercere ad arcum tendendum* Ps 17,35 karját (be)gyakorolja az íj feszítéséhez

2. hatalom, erő; *brachia impiorum confringuntur* Ps 36,17 a gonoszok hatalmát szétzúzzák, megsemmisítik; *braccio extento et manu potenti* Ps 135,12 kinyújtott karral és hatalmas kézzel (=nagy erővel, hatalommal); *braccio facere potentiam* Cant BMV 51 hatalmas erőt fejt ki, hatalmas erővel működik; *braccio potenti dispergere inimicos* Ps 88,11 hatalmas erővel szétszórja az ellenséget; *brachium confirmat alqm* Ps 88,22 (hatalmas) karja (=hatalma) megerősíti; *brachium Domini* Ps 43,4; 70,18; 88,11.14.22 az Úr karja, hatalma; *brachium Dei annuntiare* Ps 70,18 az Isten hatalmát hirdeti; *brachium potens Domini* Ps 88,11.14 az Úr hatalmas karja

(=nagy hatalma); *bracchium dextrum illustrare* Cant Eccl 7 jobbát (=hatalmát) dicsőségesen megmutatja; *bracchium et manus* Ps 88,14,22; 135,12 karja és keze; *bracchium maligni conterere* Ps 9 B,15 a gonosz hatalmát megtöri; *bracchium peccatoris conterere* Ps 9 B,15 a bűnös hatalmát megtöri; *bracchium sanctum Domini* Ps 97,1 az Úr szent karja, hatalma; *fortitudo brachii Domini* Cant Mo I,16 az Úr karjának, hatalmának ereje (=hatalmas ereje); *potentia brachii Dei* Ps 78,11 Isten karjának hatalma (=hatalmas karja, hatalmas ereje)

3. segítség; *brachia praebere alci* Ps 82,9 felé nyújtja (segítő) karját, segítséget nyújt; *bracchium saluat alqm* 54,17; 56,4; 105,21; 108,21; 114,6; 144,19 karja, segítsége megmenti
- brevis** *1* (*brevis*) rövidde tesz, rövidre szab; *breviare dies adulescentiae* Ps 88,46 megrövidíti ifjúkorát (=hamar előregszik Dávid királyi háza)
- brevis**, *e* rövid; *brevi* Ps 93,17 rövidesen, hamarosan; *brevis vita* Ps 88,48 rövid az élete
- bruchus**, *i, m.* sáska; cserebogár; *bruchi sine numero* Ps 104,34 számtalan sáska (cserebogár); *bruchus dare proventus alcis* Ps 77,46 cserebogaraknak adja (Isten) a termésüket (egyiptomi csapás!); *bruchus et locusta* Ps 77,46; 104,34 cserebogár és sáska
- bubalus**, *i, m.* bivaly, bölény; vadbivaly, erős vadállat szarvakkal; *bubali cornu* Ps 91,11 a bölény szarva; *bubalorum cornua* Ps 21,22 a bölények szarva; *bubalorum pullus* Ps 28,6 fiatal bölény
- bucina**, *ae, f.* kürt, trombita, harsona; *bucina clangere* Ps 80,4 a harsonát megfújja; *bucinae sonus* Ps 97,6 kürtszó
- butyrum**, *i, n.* Gr. vaj, írósvaj; *butyro blandior facies* Ps 54,22 vajnál simább az arca; *butyrum armenti* Cant Mo II,14 a gulya (=a szarvasmarhák) vaja

C

cadaver, eris, n. (cado) hulla, holttest; *cadavera acervare* Ps 109,6
a holttesteket halomra gyűjti

Cades indecl. Hebr. Kádes; *Cades desertum* Ps 28,8 Kádes sivatagja (Palesztínától délre vö. Num 13; 20,16)

cado 3 cecidi, casurus

1. leesik, beleesik, hull, zuhan; elesik, elhullik; *cadere a latere alcs* Ps 90,7 elhullik oldala mellől; *cadere a dextris* Ps 90,7 elhullik jobbjára mellől; *cadere gladio* Ps 77,64 elhullik kard által; *cadere in fossam* Ps 56,7 verembe esik; *cadere in foveam* Ps 34,8 verembe esik; *cadere in medium mare* Ps 45,3 belezuhan a tenger közepébe; *cadere in retia sua* Ps 140,10 saját hálójába kerül; *cadere sub pedibus alcs* Ps 17,39 lába elé hullik, földreterül, meghódol; *cadere violentia* Ps 9 B,10 földre esik erőszakosságától; *cadit quivis ex principibus* Ps 81,7 elesik (mint) bármelyik fejedelem; *cadunt pauperes violentia* Ps 9 B,10 földreesnek a szegények az erőszakosságától; *cadunt nives* Ps 67,15 esik a hó; *cadunt volatilia in castra* Ps 77,28 aláhullanak a madarak a sáttáborra (vö. Num 11,31—34)

2. jut, kerül vhová; *cadunt funes in amoena alci* Ps 15,6 kedves vidéket jelöl ki neki a mérőkötel (=a sors)

3. rászik, rászáll, megszállja (*transl.*) *cadit pavor mortis super alqm* Ps 54,5 megszállja a halálfélelem; *cadit timor super alqm* Ps 104,38 megszállja a félelem; *cadunt opprobria super alqm* Ps 68,10 gyalázkodás éri, hullik rá

4. elbukik; *cadere, non prosterni* Ps 36,24 elesik, el nem

bukik; *cadunt inimici* Ps 26,2 elbuknak ellenségei; *collabi et cadere* Ps 19,9 összeroskad és elbukik; *labi et cadere* Ps 26,2 megcsúszik és elbukik; *sustinere omnes qui cadunt* Ps 114,14 felfogja aki elbukik; *ut caderet pulsus impulsus* Ps 117,13 hogy elbukjék, lökik és taszítják

caducus 3 (*cado*) esendő, mulandó; *caducos creat Dominus homines* Ps 88,48 esendőnek teremti az Úr az embereket; *caducus est* Ps 38,5 esendő, gyarló

caecus 3 vak; *caecorum oculos aperire* Ps 145,8 a vakok szemét megnyitja

caedes, *is*, *f.* gyilkosság, mészárlás, vérontás; *caedem facere procerum* Ps 77,31 vérfürdőt rendez a vezetők között

caelum, *i*, *n.* (*plur. caeli, orum, m.*)

1. a levegőég, a felhők, a szelek, a madarak birodalma; a magasságok, az egek; *caeli ianuas aperire* Ps 77,24 az ég kapuját megnyitja (az esőnek!); *caeli panem dare alci* Ps 77,26 az égből (a magasból) ad kenyeret neki (vö. manna Ex 16,4); *caeli stillant ante Deum* Ps 67,9 az ég csepeg (megolvad) az Isten színe előtt; *caeli volatilia* Ps 49,11 az ég madarai, az égi madarak; *caeli volucres* Ps 8,9; 103,12; Cant 3 puer 80 az ég madarai, az égi madarak; *caelos contingit iustitia Dei* Ps 70,19 az égig ér az Isten igazságossága; *caelum contingit misericordia Domini* Ps 35,6 az égig ér az Isten irgalmassága; *caelum eminet super terram* Ps 102,11 az ég magasan áll a föld fölött; *caelum et terram superare* Ps 148,13 égen és földön túlemelkedik; *caelum operit maiestas Dei* Cant Hab 3 az eget beborítja Isten fölsége; *caelum operit nubibus Deus* Ps 146,8 az eget beborítja Isten fellegekkel; *caelum superat maiestas Domini* Ps 148,13 az eget felülmúlja az Úr fölsége; *ad caelum attollere manum* Cant Mo II,40 égnek emeli kezét; *de caelo excitat Deus Eurum* Ps 77,26 az égből keleti szelet támaszt az Isten; *de caelo intonat Dominus* Ps 17,14 az égből mennydörög az Úr; *in caelis tonat Excelsus* Cant An 10 az égben mennydörög a Főnséges; *super caelos effert maiestatem Dominus* Ps 8,2 (magasan) az ég fölé

emeli méltóságát az Úr; *super caelos excelsus apparet Deus* Ps 107,3 az ég fölött fönségesen (az égnél fönségesebben) megjelenik az Úr; *super caelos gloria Domini* Ps 112,4 az eget felülmúlja az Úr dicsősége; *usque ad caelos ascendere* Ps 106,26 az égig (=fel a magasba) emelkedik; *usque ad caelum magna misericordia Domini* Ps 56,11; 107,5 az égig felér az Úr nagy irgalma; *ut caelum exstruere sanctuarium* Ps 77,69 mint az ég (olyan magasra) építi szentélyét

2. a mennyek, az egek, a szentek és az angyalok országa; a mennyország, a magasztos dolgok világa; *caeli annuntiant iustitiam Dei (Domini)* Ps 49,6; 96,6 az egek hirdetik az Isten (az Úr) igazságát (igaz voltát); *caeli auscultant* Cant Mo II,1 az egek hallgatják; *caeli caelorum laudant Dominum* Ps 148,4 az egek egei (=a legmagasabb egek) dicsérik az Urat; *caeli celebrant mirabilia Domini* Ps 88,6 az ég dicsőíti az Úr csodáit; *caeli laudant Deum* Ps 68,35 az ég magasztalja az Urat; *de caelis laudare Dominum* Ps 148,1 az egekből dicséri az Urat; *de caelo mittere et salvare* Ps 56,4 a mennyből küld szabadulást; *in caelo quid alci praeter Dominum* Ps 72,25 az égben mi egyebe van mint az Úr?; *in caelo stabilit fidelitatem Dominus* Ps 88,3 az égben szilárd az alapja az Úr hűségének; *in caelum ascendere* Ps 138,8 az égbe felszáll, felemelkedik

3. az égboltozat, a láthatár, az égitestek birodalma, a csillagos ég; *caeli enarrant gloriam Dei* Ps 18,2 az égboltozat hirdeti Isten dicsőségét; *caeli firmamentum* Cant 3 puer 56 az égboltozat; *caeli stellae benedicunt Domino* Cant 3 puer 63 az ég csillagai áldják az Urat; *caeli terminus* Ps 18,7 az ég (=a láthatár) széle; *caelorum agmen* Ps 32,6 az ég (minden) serege (=a csillagok serege?); *caelos inclinare et descendere* Ps 17,10; 143,5 az égboltozatot lehajlítja (az Úr) és alászáll; *caelorum eloquium* Ps 18,5 az ég szózata (amellyel a Teremtőt hirdeti); *caelum extendere sicut aulaeum* Ps 103,2 az eget (=az égboltozatot) mint sátorponyvát feszíti ki (az Isten); *a termino caeli egressus solis* Ps 18,7 az ég (=a láthatár) szélén a nap-

kelte; *in caelo testis fidelis luna* Ps 88,38 az égen (=égboltozaton) hűséges tanu a hold (=kiszabott pályáján rendületlenül kering); *super caelos aquae* Ps 148,4; Cant 3 puer 60 az ég (boltozat) fölötti vizek (világkép!); *usque ad terminum caeli circuitus solis* Ps 18,7 az ég látóhatárának (másik) széléig elér a nap körútja

4. az ég mint (a földdel együtt) az isteni teremtés eredménye és része; az égi világ, az egek; *caeli creator Dominus* Cant Is II,18 az ég teremtetője az Úr; *caeli dies* Ps 88,30 az ég napjai, ideje (=amíg fennáll az ég, a világ = örökké); *caeli et terra laudant Dominum* Ps 68,35 az ég és a föld magasztalja az Urat; *caeli et terra sunt Domini* Ps 88,12 az ég és a föld az Úré; *caeli facti verbo Domini* Ps 32,6 az eget az Úr igéje teremtetette; *caeli opus digitorum Domini* Ps 8,4 az ég az Úr ujjainak (=kezének) műve; *caelos Domini videre* Ps 8,4 az Úr egét (=az Úr művét az eget) látja, szemléli; *caelos facit Dominus* Ps 95,5 az eget megalkotja az Úr; *caelos facit Dominus cum sapientia* Ps 135,5 az eget megalkotja bölcsességgel az Úr; *caelos vocat desursum et terram Deus* Ps 49,4 az eget és a földet szólítja a magasból az Isten; *caelum et terram facit Dominus* Ps 113 B,15; 120,2; 123,8; 133,3; 145,6 az eget és a földet (=a világmindenséget) az Úr alkotja; *caelum opus manuum Dei* Ps 101,26 az ég(boltozat) Isten kezeműve; *in caelo et in terra facit Dominus quaecumque vult* Ps 134,6 égen és földön azt tesz az Úr, amit akar; *in caelum et in terram demittit oculos Dominus* Ps 112,6 égre és földre alátekint az Úr

5. a menny, Isten székhelye, lakóhelye; *caeli Deum laudare* Ps 135,26 az ég Istenét dicséri; *caeli regis laudes dicere* Cant Tob 9 az ég királyának dicséretét zengi; *caelos inclinare et descendere* Ps 17,10; 143,5 az égboltozatot lehajlítja (=az eget megnyitja) és alászáll; *caelum aggredi ore* Ps 72,9 az ég ellen támad szájával; *caelum est caelum Domini* Ps 113 B,16 az ég az Úr ege (=égi lakóhelye); *caelum sanctum* Ps 19,7 (az Úr) szent ege (=égi lakóhelye); *de caelo audiri facit iudi-*

cium Deus Ps 75,9 az égből hallatja (kihirdeti) Isten az ítéletet; *de caelo intonat Dominus* Ps 17,14 az égből mennydörög az Úr; *de caelo prospicit Dominus in terram* Ps 101,20 az égből letekint az Úr a földre; *de caelo prospicit Deus super filios hominum* Ps 13,2; 52,3 az égből letekint az Isten az emberekre; *de caelo prospicit iustitia* Ps 84,12 az égből alátekint az Úr szabadító irgalma; *de caelo sancto exaudire alqm* Ps 19,7 szent egéből (=égi lakóhelyéről) meghallgatja az Úr; *in caelis habitare* Ps 2,4; 122,1 az égben lakik (az Isten); *in caelis tonat Excelsus* Cant An 10 az égben mennydörög a Főnséges; *in caelo Deus* Ps 113 B,3 az égben (lakik) az Isten; *in caelo sedes Domini* Ps 10,4 az égben (áll) az Úr trónusa; *in caelo statuit sedem Dominus* Ps 102,19 az égben felállítja trónusát az Úr; *per caelos antiquos venit Dominus* Ps 67,34 az ősi egeken átvonul az Úr

caenum, *i, n.* piszok, szenny, fertő; *de luto caeni extrahere alqm* Ps 39,3 a szennyes sárból kihúzza

calamitas, *atis, f.* kár, baj, veszteség, csapás; *calamitas transit* Ps 56,2 a baj elműlik; *calamitatis ministri* Ps 77,49 a csapás szolgálói (=az Istentől kimért büntetés végrehajtói); *calamitatis tempore* Ps 36,19 csapás idején

calcaneum, *i, n. (calx)* sarok; *calcaneum movere contra alqm* Ps 40,10 sarkát emeli ellene (=belerúg)

calceamentum, *i, n. (calceus)* lábbeli, saru; *calceamentum ponere super alqm* Ps 59,10; 107,10 rádobja, rárakja saruját (=a birtokbavétel jeléül: a saru sok keleti népnél a birtokjog jelképe volt)

calco *l* tapos, rálép, megtapos; *calcare insurgentes in se* Ps 43,6 eltiporja a rátámadó ellenséget

caligo *l* elhomályosít; *intr.* elhomályosul, megvakul; *caligat maerore oculus* Ps 6,8 elhomályosul a bánkódástól szeme

caligo, *inis, f.*

1. pára, köd; *caligo et nubes circumdant Dominum* Ps 96,2 sötét pára, ködfelhő veszi körül az Urat (=Isten megjelené-

sének kísérőjelensége, vö. Sinai Ex 20,21; templomszentelés 1 Kir 8,12)

2. sötétség, homály; *caligine operire alqm* Ps 43,20 halálos homályba (*umbra mortis*) borítja (=végső nyomorúságra juttatja); *caligo facta* Ps 104,28 sötét lett; *caligo sicut lux Domino* Ps 138,12 a homály olyan mint a világosság az Úr előtt
calix, icis, m. Gr.

1. serleg, kehely; *ex calice propinare* Ps 74,9 a serlegből inni ad

2. az isteni harag serlege; *calix in manu Domini* Ps 74,9 az Úr kezében (ítéletének, döntésének) serlege; *calix plenus mixto* Ps 74,9 serleg teli keserű itallal (=az isteni harag jelképe); *calix spumat vino* Ps 74,9 (az Úr) serlege bortól (=szikrázó haragjától) habzik (=„megtelt a pohár”)

3. *transl.* a sors, amit Isten mint valami kelyhet nyújt oda, hogy az ember elfogadja és megigya (vö. „múljk el tőlem ez a kehely” Mt 26,39); *calicem salutis accipere* Ps 115,4 az üdvösség keiyhét (magához) veszi; *calicis pars* Ps 10,6; 15,5 osztályrész; *calix uberrimus* Ps 22,5 színültig telt serleg (=jósors)

calumnior *l* (*calumnia*) hamisan vádol, rágalmaz; *calumniari lingua* Ps 14,2 hamisan vádaskodik nyelvvel

campus, i, m. síkság, térség, mező; legelő; föld, vidék; *campi afferunt cibum* Cant Hab 17 a szántóföldek megtermik az ételmet; *campi et latibula terrae* Ps 73,20 az ország minden vidéke és zúga; *campi Gomorrhae* Cant Mo II,32 Gomora földje; *campi laar* Ps 131,6 Jáár mezeje (=Karjatjarim, ahol sokáig a frigyszekrényt őrizték); *campus et omnia in eo* Ps 95,12 a mező és minden élőlénye; *campus gestit* Ps 95,12 a mező vigad; *campus spatiosus* Ps 17,20 tágas mező; *campus Taneos* Ps 77,12.43 Tánisz (alsóegyiptomi város) vidéke; *in campis augentur oves in myriades* Ps 143,13 a legelőkön tízezrekre szaporodnak a juhok; *in campum spatiosum educere alqm* Ps 12,70 tágas mezőre vezeti

- camus**, *i. m.* Gr. szájkosár harapós lovak és szamarak számára; bőrszíjból való kantár, kötőfék; *camo et freno constringitur impetus* Ps 31,9 kantárral és zabolával fékezi (a ló és az öszvér) szilajságát
- canis**, *is, m. (f.)* kutya; *canes multi circumstant alqm* Ps 21,17 ebek falkája veszi körül; *canum linguis portio* Ps 67,24 a kutyák nyelvére falat; *de manu canis eripere vitam alcs* Ps 21,21 a kutya karmából (=az ellenség hatalmából) megmenti életét; *ut canes latrant* Ps 58,7.15 mint a kutyák ugatnak
- cano** 3 *cecini*, *can(ta)tus* hangot ad, énekel; *canere bene cum clangore Domino* Ps 32,3 énekel szépen hangos örömmel az Úrnak; *canere et celebrare fortitudinem Domini* Ps 20,14 éneklí és magasztalja (=énekkal magasztalja) az Úr erejét; *canere nocte Deo* Ps 41,9 énekel Istenhez az éjszakában
- canticum**, *i. n. (cantus)* dal, ének, hang(zat); *cantica et laetitia[m] rogare ab alqo* Ps 136,3 éneket és vigasságot (=víg éneket) követel tőle; *cantica Sion* Ps 136,3 Sion énekei (=a templom szent énekei); *cantico laudare Dominum* Ps 27,7 énekkal dicséri az Urat; *canticum ad citharam* Ps 91,4 lantszó; *canticum Domini cantare* Ps 136,4 az Úr dalát éneklí; *canticum novum cantare Domino* Ps 32,3; 95,1; 97,1; 143,9; 149,1 új dalt énekel az Úrnak; *canticum ponere in ore* Ps 39,4 dalt ad ajkára; *cum canticis exsultare Domino* Ps 94,2 énekszóval ujjong az Úr előtt; *cum cantico laudare nomen Dei* Ps 68,31 dallal magasztalja Isten nevét; *de canticis Sion cantare* Ps 136,3 Sion énekeiből (=a templom szent énekeiből) énekel
- canto** 1 (*cano*) énekel, dalol; énekkal dicsőít, magasztal; *cantant, dum chorum ducunt* Ps 86,7 énekelnek, miközben körtáncot járnak; *cantare Deo (Domino)* Ps 12,6; 26,6; 32,3; 65,4; 67,5.33; 70,23; 95,1.2; 97,1; 103,33; 104,2; 143,9; 146,7; 149,1; Cant Mo I,1; Cant Iud 13 énekel az Istennek (az Úrnak), énekkal dicsőíti, magasztalja; *cantare canticum Domini* Ps 136,4 éneklí az Úr dalát; *cantare canticum novum Domino* Ps 32,3; 95,1; 97,1; 143,9; 149,1 új dalt énekel az Úrnak;

cantare cum gratiarum actione Domino Ps 146,7 énekel hálaadással (=hálásan) az Úrnak; *cantare de canticis Sion* Ps 136,3 énekel Sion énekeiből (=a templom szent énekeiből); *cantare eloquium Domini* Ps 118,172 énekekkel magasztalja az Úr szavát; *cantare et acclamare* Ps 64,14 énekel és ujjong (=ujjongva énekel); *cantare et psallere* Ps 56,8; 67,5; 103,33; 104,2; 107,2 énekel és zsoltárt zeng (=zsoltárt énekel, zsoltározik); *cantare gloriam nominis Dei* Ps 65,2 énekekkel magasztalja Isten nevének dicsőségét (=dicső nevét); *cantare gratiam et iustitiam* Ps 100,1 énekel a kegyelemről és igazságról; *cantare gratias Domini in aeternum* Ps 88,2 énekel az Úr kegyelmeiről mindörökre; *cantare hymnum Domino* Cant Iud 13 himnuszt dalol az Úrnak; *cantare hymnum novum Deo* Cant Iud 13 új himnuszt dalol az Istennek; *cantare iustitiam et gratiam* Ps 100,1 az igazságról és kegyelemről énekel; *cantare laudes Domini* Ps 105,12 éneklir az Úr dicséretét; *cantare nomen Dei* Ps 60,9; 65,4 énekel az Isten nevééről; *cantare potentiam Dei* Ps 58,17 énekel az Isten hatalmáról; *cantare psalmos* Cant Ez 20 zsoltárt énekel; *cantare vias Domini* Ps 137,5 megénekli az Úr útjait (énekel az Úr gondviselésének útjairól)

cantor, *or*, *m. (cano)* énekes; *cantores praecedunt* Ps 67,26 az énekesek elől mennek a körmenetben

capillatus 3 (*capillus*) hajjal benőtt, hajas; *capillatus vertex* Ps 67,22 bozontos üstök

capillus, *i*, *m.* haj; *capilli capitis* Ps 39,13; 68,5 hajsza(ak) a fején

capio 3 *cepi*, *captus*

1. megfog, megragad; *capit rete alqm* Ps 34,8 megfogja a (saját) hálóját; *captus laqueo pes* Ps 9 A,16 csapdába kerül a lába

2. elfog; *persequi*, *capere* Cant Mo I,9 üldöz és elfog

3. *transl.* elfog, elkap, megszáll, hatalmába ejt; *capi superbia*, *maledictis et mendaciis* Ps 58,13 rabja lesz a gőgnek, az átoknak és a hazugságnak; *capitur dolis miser* Ps 9 B,2

hatalmába ejti a cselszövés a szegényt; *capiunt mala alqm* Ps 139,12 elkapja a veszedelem

4. megért, felfog; *capere scientiam Domini* Ps 138,6 megérti az Úr tudását

captivitas, *atis, f.* fogság, rabság; *captivitatis terra* Cant Tob 8 a rabság földje; *in captivitatem tradere alqm* Ps 77,61 fogságba, rabságra juttatja

captivus, *i, m.* (*captivus 3*) (hadi)fogoly, rab; *captivorum et occisorum sanguis* Cant Mo II,42 a (hadi) foglyok és a legyilkolt (áldozatok) vére; *captivorum gemitus audire* Ps 101,21 a rabok sóhajtozását meghallgatja; *captivorum gemitus pervenit ad Deum* Ps 78,11 a rabok sóhajtozása eljut Istenhez; *captivos (captivum) ducere alqs (alqm)* Ps 67,19; 105,46 fogságba hurcolja; *captivos educere ad prosperitatem* Ps 67,7 a foglyokat kiszabadítja és jobb sorsra juttatja; *captivos Sion reducere* Ps 125,1 Sion rabjait (=a fogságba hurcolt zsidó lakosságot) hazavezeti; *captivos solve* Ps 145,7 a foglyok bilincseit leoldja

capto 1 (*capio*) kapdos, kapkod; *captare favorem regis* Ps 44,13 kapkod a király kegye után

caput, *itis, n.*

1. a fej mint testrész; *capita movere* Ps 63,9 a fejét csóválja; *capiti imponere coronam* Ps 20,4 fejére koronát tesz; *capitis capilli* Ps 39,13; 68,5 fejének hajszálai; *capitis oleum* Ps 140,5 (mint) fejen az olaj; *caput agitare* Ps 21,8 fejét csóválja; *caput erigere* Ps 3,4; 26,6 fejét fölemeli; *caput extollere* Ps 82,3; 109,7; 139,10 fejét fölemeli; *caput inungere oleo* Ps 22,5 fejét megkeni olajjal; *caput movere* Ps 108,25 fejét csóválja; *caput movere de alqo* Ps 43,15 fejcsóválva emlegetik; *caput tegere die pugnae* Ps 139,8 a fejét védi harc közben; *in capite oleum optimum* Ps 132,2 mint a fejen a legfinomabb olaj

2. a fej a személyiség kifejezője: feje = ő maga; *capitis galea Ephraim* Ps 59,9; 107,9 fejének sisakja (=védelmezője ügyének, személyének) Efraim; *capitis oleum* Ps 140,5 (mint) fejének az olaj (=kellemes neki); *caput recusat* Ps 140,5 feje

(=ő maga) vonakodik tőle; *caput supergrediuntur culpae* Ps 37,5 fején túlnőnek (=elborítják őt magát) a bűnei; *in capite oleum optimum* Ps 132,2 a fejére a legfinomabb olaj (=személyének fölkenése); *in caput convertitur malitia* Ps 7,17 önfejlése (=saját magára) visszahull gonoszága; *super capita incedere facit homines* Ps 65,12 a fején hagyja járni az embereket (=hagy taposni rajta)

3. élet, életerő, erő székhelye; *capita confringere* Ps 67,22; 73,14 a fejét összetöri, szétzúzza; *capita conterere* Ps 73,13; 109,6; Cant Eccl 12 fejét (=életét) összetöri, megsemmisíti; *capita draconum conterere* Ps 73,13 a sárkánykígyó fejét összetöri, szétzúzza; *capita inimicorum confringere* Ps 67,22 összetöri, szétzúzza az ellenség fejét; *capita principum inimicorum conterere* Cant Eccl 12 az ellenséges fejedelmek fejét összetöri, szétzúzza (=életét megsemmisíti); *capita Leviathan confringere* Ps 73,14 a sárkánykígyó, a krokodilus (=Egyiptom) fejét összetöri (=az istenellenes hatalmakat összetöri); *caput bellatorum confodere hastis* Cant Hab 14 a harcosok (=az ellenség) fejét átdöfi lándzsával

4. teteje, csúcsa vminek; *capita attollunt portae* Ps 23,7,9 fejüket felemelik (magasra, szélesre tárulnak) a kapuk

5. első, fő vmiben; *caput anguli* Ps 117,22 szegletkő, alapkö; *caput ducum inimicorum* Cant Mo II,42 az ellenséges vezérek feje (=vezetője); *caput nationum* Ps 17,44 első a nemzetek között

6. összefoglalása, foglalata vminek; *caput verbi Domini constantia* Ps 118,160 az Úr igéjének lényege (foglalata, veleje) az állandóság

carbo, onis, m. szén, izzó parázs; *carbones genistarum* Ps 119,4 boróka-rózsák paráztüze; *carbones igniti exardescunt* Ps 17,13 az izzó parázs lánggyúl; *carbones ignitos et sulphur plueret* Ps 10,6 izzó parázsat és kén szór rá; *carbones ignitos plueret* Ps 139,11 izzó parázsat szór rá; *carbones succensi* Ps 17,9 lánggyúlt parázs

carcer, eris, m. börtön; *de carcere educere alqm* Ps 141,8 a börtönből kihozza

careo 2 carui, cariturus hiájával van vminek; *carere bono algo* Ps 33,11; 38,3 szükséget lát vmi jóban a szerencse (a jó sors) elkerüli

carmen, inis, n. ének, dal; *carmen dicere regi* Ps 44,2 dalt zeng a királynak; *carmen ponere in ore* Ps 39,4 dalt ad ajkára; *carmina facta statuta Domini* Ps 118,54 dal neki az Úr törvénye

caro, carnis, f.

1. élőlény, állat húsa; *carnem parare populo* Ps 77,20 húst szerez a népnek; *carnes pluit super eos ut pulverem* Ps 77,27 a húst hullatja rájuk mint a port (vö. Num 11,31—34); *carnes taurorum comedere* Ps 49,13 az (áldozati) bikák húsából eszik

2. emberi test, testrész; *carnem meam edunt* Ps 26,2 testemet eszik (=teljes megsemmisítésemre törnek); *carnes vorat gladius* Cant Mo II,42 (ember)húst fal kardja; *caro horrescit* Ps 118,120 teste megborzad; *caro requiescit secunda* Ps 15,9 teste nyugodtan megpihen; *caro tabescit macie* Ps 108,24 a teste sorvad a soványságtól; *caro tremat* Cant Hab 16 teste remeg; *in carne nihil sani* Ps 37,4 testében semmi egészséges nincsen; *in carne nec quicquam sani* Ps 37,8 testében semmi egészséges nincsen; *in carnes gentium mittere ignem et vermes* Cant Iud 17 a pogányok testébe tüzet és férgek bocsát

3. holttest; *carnes sanctorum* Ps 78,2 a szentek holtteste

4. a szellem, a lélek kiegészítője; *caro, cor, anima* Ps 15,9 teste, szíve, lelke (=„testestől-lelkestől”); *caro desiderat, anima sitit Deum* Ps 62,2 teste Istenhez kívánczik, lelke Isten után vágyakozik; *caro et cor deficit* Ps 72,26 teste kimerül, szíve elcsügged; *caro et cor exsultant ad Deum* Ps 83,3 szíve és teste ujjong Istenben

5. a test mint a gyengeség jelképe („csak test”); *caro, halitus* Ps 77,39 (csak) test, olyan mint a pára

6. ember, élőlény; *carni omni escam dat Dominus* Ps 135, 25 minden élőlénynek megadja eledelét; *caro omnis benedicít nomini sancto Domini* Ps 144,21 minden ember áldja az Úr szent nevét; *caro omnis venit ad Deum* Ps 64,3 minden ember Istenhez jut; *caro quid faciet mini?* Ps 55,5 egy (gyöngye) ember mit tehet ellenem?

cassia, *ae, f. Gr.* vad fahéj, kázia; *cassia et myrrha et aloe fragre* Ps 44,9 kázia, mirrha és aloé fűszertől illatos

castigatio, *onis, f. (castigo)* rendreutasítás, fenyítés, büntetés, megfenyítés; *castigationem pati* Ps 72,14 a megfenyítést elszenvedti; *castigationes facere* Ps 149,7 megfenyítést alkalmaz, megfenyít

castigo *l* megfenyít; *castigat Dominus (Deus) alqm* Ps 5,11; 58,6; 93,10; 117,18 megfenyíti az Úr (az Isten)

castrum, *i, n.* erősség, sánc, vár; tábor; *castra ponere circa alqm* Ps 33,8 tábort út körülötte *castra stant adversum alqm* Ps 26,3 (egész) tábor áll szemben vele; *in castra cadunt volatilia* Ps 77,28 a sá-tortáborra aláhullanak a madarak (vö. Num 11,31—34); *in castris invidet Moysi* Ps 105,16 a táborban irigykednek Mózesre (vö. Num. 16.)

cataracta, *ae, f. Gr.* vízesés, zuhatag; *cataractarum fragor* Ps 41,8 a zuhatag harsogása

caterva, *ae, f.* csapat, csoport, banda; *caterva Abiron* Ps 105,17. 18 Abiron bandája (Num 16,12—35); *caterva male agentium* Ps 21,17 gonosztevők bandája; *caterva ministrorum calamitatis* Ps 77,49 a csapás szolgálainak (=az Istentől kimért büntetés végrehajtóinak) csapata

catulus, *i, m.* kölyökállat, állatok kicsinye; *catuli leonum recumbunt in cubilibus* Ps 103,22 az oroszlánkölykök nyugszanak tanyájukon; *catuli leonum rugiunt ad praedam* Ps 103,21 az oroszlánkölykök prédáért üvöltöznek; *catulus leonis sedet in abditis* Ps 16,12 a kölyökoroszlán lapul búvóhelyén

caulae, *arum, f.* karám, akol; *caulae ovium* Ps 77,70 juhakol; *de caulis ovium ferre David* Ps 77,70 a birkaaklok közül emeli

ki (az Úr) Dávidot; *in caulis deficiunt oves* Cant Hab 17 az aklokból elfogynak a juhok; *in caulis oves, in stabulis armenta* Cant Hab 17 aklokban a juhok, istállóknban a szarvasmarha; *inter caulas gregum quiescere* Ps 67,14 a nyájaklok közt pihen
causa, ae, f.

1. ok, alap; *sine causa adversari alci* Ps 37,20 ok nélkül (igaztalanul) bántja, üldözi; *sine causa impugnare alqm* Ps 108,3 alaptalanul megtámadja; *sine causa odisse alqm* Ps 34, 19; 68,5 ok nélkül gyűlöli; *sine causa tendere rete alci* Ps 34,7 ok nélkül hálót vet neki

2. ügy, érdek; *causae favere* Ps 34,27; 81,2 ügyének kedvez; *causam agere adversus alqm* Ps 16,1 ügyét képviseli vkivel szemben; *causam agere suam* Ps 34,23 intézi, képviseli a maga ügyét; *causam agere virtute* Ps 53,3 ügyét erőteljesen intézi, ügyében hatalmasan eljár; *causam defendere* Ps 118,154 ügyét megvédi; *causam iustam audire* Ps 16,1 az igaz ügyet meghallgatja; *causam suscipere* Ps 9 A,5 ügyét védelmébe veszi; *pro causa alcs* Ps 34,23 ügyének érdekében

3. vitás ügy, vita tárgya; *causa iurgii* Ps 79,7 vitás ügy
Cedar indecl. Hebr. Kédár, a szír-arab pusztá nomád népe; *Cedar tentoria* Ps 119,5 Kédár sátrai (=pogány népek)

cedo 3 cessi, cessus lépked, megy; visszavonul, hátrál; *cedere adversariis* Ps 43,11 meghátrál az ellenség elől; *cedere retro* Ps 128,5 meghátrál, visszariad; *cedere retrorsum* Ps 9 A,4; 34,4; 39,15; 69,3 meghátrál, visszariad; *cedit retro cor* Ps 43,19 visszariad a szíve

cédus, i, f. Gr. cédrus, cédrusfa; *cedri Dei* Ps 79,11 Isten cédrusai (öregek, vaskosak és magasak, mintha maga Isten ültette volna); *cedri et arbores frugiferi* Ps 148,9 cédrusok és gyümölcsfák; *cedri Libani quas plantavit Dominus* Ps 103,16 Libanon cédrusai (híres erdővidék ősfákkal!), amelyeket az Úr ültetett; *cedri aperti ramis* Ps 79,11 a cédrusfákat (szőlő)vesszők borítják (=bőség); *cedros confringit Dominus, vox Domini* Ps 28,5 a cédrusfákat összetöri az Úr (mennydörgő) szava

(=a mennydörgést kísérő villámlás); *cedrus crescit* Ps 91,13 a cédrus növekszik; *cedrus frondosa* Ps 36,35 lombos cédrusfa; *cedrus Libani crescit* Ps 91,13 a Libanon cédrusa növekszik
celebro 1 (*celeber*) dicsőít, magasztal, ünnepel; *celebrant opera Domini Dominum* Ps 144,10 magasztalják az Úr teremtményei az Urat; *celebrant populi Deum* Ps 66,4.6 ünneplik, magasztalják a népek az Istent; *celebrant populi regem* Ps 44,18 ünneplik a népek a (Messiás) királyt; *celebrant reges terrae Dominum* Ps 137,4 magasztalják a föld királyai az Urat; *celebrare cithara Dominum* Ps 32,2 citeraszóval magasztalja az Urat; *celebrare corde toto Dominum* Ps 9 A,2; 85,12; 110,1 magasztalja egész szívvel az Urat; *celebrare coram gentibus Deum* Cant Tob 3 a pogányok előtt magasztalja az Istent; *celebrare Deum* Cant Dav 13 magasztalja az Istent; *celebrare Dominum* Ps 74,2; 91,2; 99,4; 104,1; 105,1; 106,1; Cant Tob 8 magasztalja az Urat; *celebrare ex corde toto Dominum* Ps 137,1 magasztalja egész szívéből az Urat; *celebrare fidelitatem (Dei) Domini* 70,22; 88,6 magasztalja (az Isten) az Úr hűségét; *celebrare fidelitatem Dei psalterio* Ps 70,22 magasztalja az Isten hűségét lantszóval; *celebrare fortitudinem Domini* Ps 20,14 magasztalja az Úr erejét; *celebrare in aeternum Dominum* Ps 78,13 magasztalja mindörökkre az Urat; *celebrare in coetu populi Dominum* Ps 106,32 magasztalja a nép gyülekezetében (=az istentiszteletre egybegyűlt nép között) az Urat; *celebrare in nationibus Dominum* Ps 17,50 magasztalja a (pogány) nemzetek között az Urat; *celebrare in rectitudine cordis Dominum* Ps 118,7 magasztalja őszinte szívvel az Urat; *celebrare in saeculum Deum* Ps 51,11 magasztalja mindörökké az Istent; *celebrare mirabilia Domini* Ps 88,6 dicsőíti az Úr csodatetteit; *celebrare nomen Dei (Domini)* Ps 43,9; 53,8; 96,12; 98,3; 105,47; 137,2; 139,14 magasztalja az Isten (az Úr) nevét; *celebrare ore Dominum* Ps 108,30 magasztalja ajkával (=szóval) az Urat; *celebrare ore pleno Dominum* Cant Tob 7 magasztalja lelkes ajakkal (=szóval) az Urat; *celebrare promissum*

Dei Ps 55,5,11 magasztalja az Isten ígérétét; *celebrare rursus Deum* Ps 41,6,12; 42,5 még áldja (majd) az Istent; *celebrat infernus Dominum* (nem!) a pokol magasztalja az Urat; *celebrat universum semen Iacob Dominum* Ps 21,24 magasztalja Jákob minden ivadéka (=az egész választott nép) az Urat; *celebrat vivens Dominum* Cant Ez 19 az magasztalja az Urat, aki életben van (=nem a halott); *ad celebrandum Dominum surgere* Ps 118,62 hogy magasztalja az Urat, fölkel

celer, is, e gyors, fürge, sebes; *celeres pedes* Ps 17,34 gyors lábak

celsus 3 magas, kiemelkedő; *transl.* magasrangú, előkelő; *celsissimus inter reges terrae* Ps 88,28 legfölségesebb a föld királyai között

cera, ae, f. viasz; *cera diffluit ante ignem* Ps 67,3 a viasz elolvad a tüztől; *sicut cera liquescunt petrae* Cant Iud 15 mint a viasz megolvadnak a szikla(hegyek); *tamquam cera cor* Ps 21,15 mint a (megolvadt) viasz olyan a szíve (=erőtlen); *ut cera liquescunt montes* Ps 96,5 mint a viasz megolvadnak a hegyek

certo 1 küzd, harcol; veszekszik, pörlekedik; *certare contra certantes cum alqo* Ps 34,1 pöröl pörölőivel

certus 3 bizonyos, biztos; *certe* Ps 88,36; 93,22 bizonyosan, biztosan

cerva, ae, f. (*cervus*) szarvastehén; *cerva desiderat rivos aquarum* Ps 41,2 a szarvas kívánczik a patak vizére; *cervarum pedes* Ps 17,34; Cant Hab 19 (gyors) szarvaslábak

cesso 1 (*cedo*) abbahagy, véget vet; abbamarad, megszűnik; *cessant manus a cophino* Ps 80,7 megpihen keze a kosár(hordás)tól (=a kényszermunkától); *cessare a desiderio* Ps 77,30 megszűnik (=betelik) a vágya; *cessare a labore* Cant An 5 abbahagyja a munkát; *cessare facit splendorem* Ps 88,45 véget vet tündöklésének; *cessat plaga* Ps 105,30 megszűnik a csapás; *non cessare* Ps 34,15 nem hagyja abba (=szünet nélkül csinálja)

- cetus**, *i, m. Gr. plur. cete n.* nagy tengeri állat, cethal, tonhal; *cete et omnia profunda maris* Ps 148,7 a cethalak és a tenger mélye mind; *cete et omnia quae moventur in aquis* Cant 3 puer 79 a cethalak és minden vízi(tengeri) élőlény
- Cham**, *indecl. m. Hebr.* Kám, Noé fia; *Cham tabernacula* Ps 77 51 Kám sátrai (=Egyiptom — Mizraim — városai: Kám fia Meszráim, vö. Gen 10,6); *Cham terra* Ps 104,23.27; 105,22 Kám földje, országa (=Egyiptom)
- Chanaan**, *indecl. f. Hebr.* Kánaán, Kám fia, a kananeusok őse; Kánaán tartomány Palesztina földjén a Jordán nyugati partján; *Chanaan habitatores* Cant Mo I,15 Kánaán (ős)lakói; *Chanaan reges* Ps 134,11 Kánaán királyai; *Chanaan sculptilibus immolare* Ps 105,38 Kánaán bálványainak áldoz; *Chanaan terra* Ps 104,11 Kánaán földje, tartománya (vidéke)
- Cherub**, *plur. Cherubim, indecl. n. Hebr.* magasabb-rangú angyalok: Isten kerubokra támaszkodik, kerubokon ül, trónját kerubok tartják; *super Cherub vectus Dominus* Ps 17,11 kerubra száll (és tovaröpül) az Úr; *super Cherubim sedet Deus (Dominus)* Ps 79,2; 98,1; Cant 3 puer 55 a kerubokon trónol Isten (az Úr) = felhő alakjában a frigyláda kerubjai fölött
- chorda**, *ae, f. Gr.* bél(húr); *chordis et organo laudare Dominum* Ps 150,4 húros hangszeren és fuvolán dicséri az Urat
- chorus**, *i, m. Gr.* körtánc, kartánc; *choro et tympano laudare Dominum* Ps 150,4 körtáncsal és dobbal dicséri az Urat; *choro laudare nomen Domini* Ps 149,3 körtáncban dicséri az Úr nevét; *chorum ducere* Ps 86,7 (kör)táncot jár; *in choro laetari* Cant Ier 13 körtáncot jár örömeiben; *in chorum convertere planctum* Ps 29,12 (víg) táncra fordítja a sírást
- Christus**, *i, m. Gr.* „Fölkent” (a héber masiah — görögösen Messiás — fordítása); *Christus Domini* Ps 2,2 az Úr Fölkentje (az ószövetségben a királyt és a főpapot fölkenték méltóságára)
- cibaria**, *orum, n. (cibus)* eledel, élelem; *cibaria mittere alci* Ps 77,25 ételmet küld neki

cibo 1 (*cibus*) etet, táplál; *cibare de medulla tritici alqm* Ps 80,17 eteti, jóllakatja a búza javából (=tisza búzával); *cibare ex proventu agrorum alqm* Cant Mo II,13 táplálja a mezők terméséből; *cibare pane lacrimarum alqm* Ps 79,6 eteti a könnyek kenyerével

cibus, *i, m.* élelem, táplálék, eleség; *cibis lautis vesci* Ps 140,4 ingyenc ételekből lakmározik; *cibum afferunt campi* Cant Hab 17 az élelmet megtermik a szántóföldek; *cibum petere* Ps 77,18 eledelt, enivalót kér; *cibum quaerere* Ps 58,16 élelmet keres, eleség után kutat

ciconia, *ae, f.* gólya; *ciconiae domus abietes* Ps 103,17 a gólyának a háza a fenyőfák

cilicium, *ii, n.* (*Cilicia*) kecskeszőr szőnyeg, takaró; szőrzsák (=a gyász és a bűnbánat ruhája); *cilicio indui* Ps 34,13 szőrzsákba öltözik

cingo 3 *cinxi*, *cinctus* övez, felköt, ölt; körülvesz, körüláll; *cingere gladium super femur* Ps 44,4 kardot köt oldalára; *cingere laetitia alqm* Ps 29,12 körülveszi örömmel; *cingi zona* Ps 108,19 övet köt (magára); *cingit caterva male agentium alqm* Ps 21,17 körülveszi a gonosztevők bandája; *cingit superbia alqm* Ps 72,6 körülveszi a kevélység (mint valami nyaklánc); *cingit torquis alqm* Ps 72,6 körülövezi (mint valami) nyaklánc; *cingunt se exsultatione colles* Ps 64,13 vidámságot öltenek magukra a halmok; *cingunt tauri Basan alqm* Ps 21,13 körülveszik Básán bikái (=erős ellenségei); *cinguntur debiles robore* Cant An 4 erő övezi a gyengéket

cinis, *eris, m.* hamu (=a gyász és bűnbánat jelképe); *cinerem comedere tamquam panem* Ps 101,10 a hamut eszi mint kenyeret (=mindennapi kenyeré a gyász); *sicut cinerem spargere pruinam* Ps 147,16 mint hamut szórja a deret

circa köröskörül, körül

circuitus, *us, m.* (*circumeo*) körüljárás, keringés; *circuitus solis* Ps 18,7 a nap körútja, keringése; *in circuitu ambulare* Ps 11,9

körüljár; *in circuitu comburit ignis inimicos Domini* Ps 96,3 a környéken tűz emészti meg az Úr ellenségeit; *in circuitu consistere contra alqm* Ps 3,7 köröskörül felsorakoznak ellene; *in circuitu Ierusalem* Ps 78,3 Jeruzsálem környékén; *in circuitu nostro* Ps 78,4 környékünkön; *in circuitu omnes* Ps 75,12 a környékben mindnyájan (=a környék minden lakója)

circumdo *1 dedi, datus (do)* köréje tesz; körülvesz; *circumdant fluctus mortis alqm* Ps 17,5 körülveszik a halál hullámai (=halálos veszedelmek); *circumdant funes mortis alqm* Ps 114,3 körülveszik a halál kötelei (amelyekkel a halandókra vadászik); *circumdant mala alqm* Ps 39,13 körülveszik a (fenyegető) veszedelmek; *circumdant iusti alqm* Ps 141,8 körülveszik az igazak; *circumdant nubes et caligo Dominum* Ps 96,2 ködfelhő, sötét pára veszi körül az Urat (=Isten megjelenésének kísérő-jelensége, vö. Sinai: Ex 20,21; templomszentelés: 1 Kir 8,12); *circumdant passus alqm* Ps 16,11 (fenyegetően) körülveszik lépései; *circumdare alqm* Ps 43,14; 139,10 körülveszi; *circumdare benevolentia velut scuto alqm* Ps 5,13 körülveszi (oltalmazó) jóságával mint valami pajzzsal; *circumdare gaudio salutis alqm* Ps 31,7 körülveszi a szabadulás örömeivel; *circumdare sermonibus odii alqm* Ps 108,3 körülveszi gyűlölködő szavakkal; *circumdare ut aqua alqm* Ps 87,18 körülveszi mint az (ár)víz (=fenyegetően minden oldalról); *circumdat coetus nationum alqm* Ps 7,8 körülveszi a népek serege (=a pogányok); *circumdat Dominus populum* Ps 124,2 körülveszi (oltalmával) az Úr a népet; *circumdat fidelitas Dominum* Ps 88,9 körülveszi az Urat hűsége; *circumdat misericordia sperantem in Domino* Ps 31,10 körülveszi (védően) az (Úr) irgalmas jósága, aki az Úrban bíz; *circumdat nequitia insidiantium alqm* Ps 48,6 körülveszi a leelkedők gonoszsága (=a gonosz leelkedők); *circumdat nox alqm* 138,11 befödi az éjszaka

circumeo *4 ivi, itus (eo)* körüljár, megkerül, bejár; *circumeunt civitatem violentia et discordia* Ps 54,11 bejárja a várost az erőszak és a viszálykodás; *circumire altare Domini* Ps 25,6

körüljárja az Úr oltárát; *circumire Sion* Ps 47,13 körüljárja Siont (=a szent várost)

circumplecto 3 *circumplector* 3 körülfog, körülvesz, befog; *circumplectuntur funes inferni alqm* Ps 17,6 befognák az alvilág kötelei; *circumplectuntur funes peccatorum alqm* Ps 118,61 befognák a gonoszok kötelékei

circumsto 1 *steti (sto)* körüláll, körülvesz, körülfog; *circumstant canes multi alqm* Ps 21,17 körülveszi az ebek farkája; *circumstant inimici alqm* Ps 26,6 körülfogják az ellenfelei; *circumstant iuveni multi alqm* Ps 21,13 körülveszi sok tulok (=sok ádáz ellenség)

circumvenio 4 *veni, ventus (venio)* körülfog, körülvesz, bekerít, szorongat (fenyegetően, ellenséges szándékkal); *circumveniunt gentes alqm* Ps 117,10.11.12 szorongatják a pogány népek; *circumveniunt inimici alqm* Ps 16,9 körülfogja az ellenség; *circumveniunt terrores Domini alqm* Ps 87,18 körülveszik az Úrtól (rázúdított) borzalmak

Cison indecl. f. Hebr. a Kison folyó Endor közelében a Tábor hegy lábánál (vö. Bir 4 kk.); *Cison torrens* Ps 82,10 a Kison folyó

cithara, ae, f. Gr. négyhúrú lant, citera: a héberek legáltalánosabb hangszere profán és vallásos használatra szólóban vagy kísérettel; *cithara celebrare Dominum* Ps 32,2 citeraszóval magasztalja az Urat; *cithara cum lyra* Ps 80,3 citera lantkisérettel; *cithara dulce sonans* Ps 80,3 édesen zengő citera; *cithara et psalterio laudare Dominum* Ps 150,3 citerán és hárfán dicséri az Urat; *cithara et psalterium* Ps 56,9; 107,3; 150,3 citera és hárfa; *cithara et tympano psallere Deo* Ps 149,3 citera és dobkisérettel zsoldárt zengedez; *cithara psallere Deo* Ps 70,22; 97,5; 146,7 citeraszóra (citerakisérettel) zsoldárt zengedez; *citharam pulsare* Ps 80,3 a citerát pengeti; *citharas suspendere in salicibus* Ps 136,2 lantját a fűzfákra akasztja (=„leteszi a lantot”); *ad citharam canticum* Ps 91,4 lantszó; *cum cithara*

et sonitu psalterii psallere Domino Ps 97,5 citerával és hárfazengéssel zsoltárt zeng az Úrnak; *cum cithara laudare Deum* Ps 42,4 citerával dicséri az Istent; *in cithara celebrare Dominum* Ps 32,2 citerán magasztalja az Urat

citharoedus, *i. m.* (*cithara*) lantos, dalmok; *citharoedi postremi* Ps 67,26 a lantosok a legvégén (jönnek a körmenetben)

cito gyorsan, sebesen, hamar

civitas, *atis, f.* város; *civitas compacta in se tota* Ps 121,3 jól egybeépített város; *civitas Dei (Domini)* Ps 45,5; 47,2.9; 86,3; 100,8; Cant Eccl 15 az Isten (az Úr) városa (=Jeruzsálem); *civitas Domini exercituum* Ps 47,9 a seregek Urának városa (=Jeruzsálem); *civitas habitabilis* Ps 106,4.7.36 lakható, lakott város; *civitas munita* Ps 59,11; 107,11 megerősített (erős) város; *civitas Regis magni* Ps 47,3 a nagy Király (Isten) városa (=Jeruzsálem); *civitas sancta Domini Ierusalem* Cant Eccl 15 az Úr szent városa Jeruzsálem; *civitatem circumeunt violentia et discordia* Ps 54,11 a várost bejárja az erőszak és a viszálykodás; *civitatem condere* Ps 106,36 várost alapít; *civitatem custodire* Ps 126,1 a várost őrzi; *civitatem percurrere* Ps 58, 7.15 a városon végigfut; *civitates Iuda* Ps 47,12; 68,36; 96,8 Juda városai; *civitatis plateae* Ps 54,12 a város utcái; *in civitate violentia et discordia* Ps 54,10 a városban erőszak és viszálykodás; *in medio civitatis Deus* Ps 45,6 a városban ott van az Isten; *in medio civitatis iniquitas et oppressio* Ps 54,11 a városban gonoszság és elnyomás (=gonosz elnyomás); *in medio civitatis insidiae* Ps 54,12 a városban cselszövés; *ut civitas aedificata* Ps 121,3 városnak épült

clamo *I* kiált (segítségért, oltalomért); *clamando defessus* Ps 68,4 a kiáltozásba belefárad; *clamant iusti et Dominus exaudit eos* Ps 33,18 (segítségért) kiáltanak az igazak és az Úr meghallgatja őket; *clamare* 17,42 (segítségért) kiált; *clamare ad Deum (Dominum)* Ps 3,5; 17,7.42; 21,6.25; 27,1.2; 29,3.9; 30,23; 54,17; 56,3; 60,3; 65,17; 85,3.7; 87,10.14; 106,6.13.19.28; 118,146; 119,1; 129,1; 140,1; 141,6; 146,9 (segítségért) kiált az Istenhez

(az Úrhoz); *clamare de profundis* Ps 129,1 kiált a mélységből (= a mély szenvedésből); *clamare ex toto corde* Ps 118,145 kiált egész szívéből; *clamare in tribulatione* Ps 80,8 (segítségért) kiált a bajban; *clamare interdiu, lamentari nocte* Ps 87,2 (segítségért) kiált napközben, siránkozik éjszaka; *clamare ore* Ps 65,17 kiáltozik szájával; *clamare per diem* Ps 21,3 kiáltozik naphosszat; *clamare voce* Ps 3,5; 26,7 fennszóval kiált; *clamare voce magna* Ps 141,2 nagy hangon kiált

clamor, oris, m.

1. kiáltás, segélykiáltás, jajkiáltás; *clamor introit in aures Dei* Ps 17,7 segélykiáltása eljut az Isten füléhez (az Isten fülébe jut); *clamorem attendere* Ps 16,1 segélykiáltására figyel; *clamorem audire* Ps 60,2; 144,19 (segély)kiáltását meghallgatja; *clamorem exaudire* Ps 39,2 (segély)kiáltását meghallgatja; *clamorem iustorum respiciunt aures Domini* Ps 33,16 az igazak segélykiáltását figyelemre méltatja az Úr füle; *clamorem pauperum oblivisci* Ps 9 A,13 a szegények jajkiáltását elfelejti; *clamor verba* Ps 21,2 jajkiáltásának szava; *ad clamorem attendere* Ps 141,7 kiáltására figyel; *ad clamorem inclinare aurem* Ps 87,3 kiáltására figyel

2. szó; *ob clamorem peccatoris conturbari* Ps 54,4 a bűnösök szavától megzavarodik

3. imádság, kérés, könyörgés; *clamor meus, oratio mea* Ps 16,1; 60,2; 87,3; 101,2 könyörgésem, imádságom; *clamor venit ad Dominum* Ps 101,2; 118,169 könyörgése, könyörgő kiáltása eljut az Úrhoz

clangor 3 hangot ad, hangzik; *clangere bucina* Ps 80,4 megfujja a harsonát

clangor, oris, m. hangzás, harsogás; ujjongó öröm; *clangore tubae laudare Dominum* Ps 150,3 harsonazengéssel dicséri az Urat; *cum clangore canere* Ps 32,3 hangos (ujjongó) örömmel énekel

claudio 3 *clausi, clausus* bezár, becsuk; *pass.* fogságba, rabságra jut; *claudit os malitia* Ps 106,42 befogja száját, elhallgat a go-

noszság; *clausus sum neque egredi possum* Ps 87,9 rab vagyok, ki nem mehetek

clemens, *ntis* szelíd, jóságos, elnéző, kegyes; *clemens et bonus Dominus* Ps 85,5 jóságos és jó az Úr; *clemens et fidelis Dominus* Ps 85,15 kegyes és hűséges az Úr; *clemens et misericors et iustus* Ps 111,4 jóságos, irgalmas, igazságos; *clemens et misericors Dominus* Ps 110,4; 144,8 jóságos és irgalmas az Úr; *clemens et tardus ad iram Dominus* Ps 102,8 szelíd és késedelmes a haragra az Úr

clementia, *ae, f.* jóság, irgalom; *pro clementia* Ps 142,11 irgalma szerint, irgalmasan

clipeus, *i, m.*

1. pajzs; *clipeum et scutum apprehendere* Ps 34,2 pajzsot és vértet ragad (=védekezik); *clipeum salvantem dare alci* Ps 17,36 mentőpajzsot nyújt

2. *transl.* Isten mint a jámborok védőpajzsa, menedéke, oltalma, erőssége; *clipeus Deus (Dominus)* Ps 3,4; 7,11; 17,3. 31; 27,7; 32,20; 58,12; 83,10.12; 113 B,9.10.11 védőpajzsa az Isten (az Úr); *clipeus et adiutor Dominus* Ps 32,20; 113 B,9. 10.11; *clipeus et protector Dominus* Ps 118,114 védőpajzs és oltalmazó az Úr; *clipeus et refugium* Ps 143,1 menedék és oltalom; *clipeus et scutum fidelitas Domini* Ps 90,4 pajzs és vért az Úr hűsége; *clipeus et sol Dominus Deus* Ps 83,12 védőpajzs és nap az Úristen

3. a nép vezére, oltalmazója; *clipeus noster, rex noster* Ps 88,19 pajzsunk és királyunk, oltalmazó vezérünk

clivus 3 (*clivus*) szakadékos, lejtős, meredek; *clivosi montes* Ps 67,16.17 meredek hegyek, hegyormok

coacervo 1 (*acervo*) összehalmoz, felhalmoz; *pass.* összetorlódik; *coacervare nec scire quis percipiat ea* Ps 38,7 halmoz és nem tudja, ki kapja meg; *coacervatae aquae* Cant Mo I,8 feltorlódik a tenger vize

coepi, *coepisse* kezd, megkezd; *coepta perficere* Ps 137,8 amit megkezdett, véghezviszi

coetus, us, m. (*coeo*) összejövetel; *transl.* gyűlés, gyülekezet, társaság, sokaság, sereg, tömeg; *coetui magno non occultare gratiam et fidelitatem Domini* Ps 39,11 a nagy gyülekezet (=a népes istentisztelet) előtt nem hallgatja el az Úr kegyességét és hűségét; *coetus et congregatio iustorum* Ps 110,1 az igazak gyülekezete és társasága; *coetus festivus (i)* Ps 41,5; 54,15; 67,27; ünneplő sokaság; *coetus magnus* Ps 21,26; 34,18; 39, 10.11 nagy gyülekezet (=népes istentisztelet, a választott nép, az egész emberiség); *coetus nationum* Ps 7,8 a népek serege (=a pogányok); *coetus populi* Ps 106,32 a nép gyülekezete (=az istentiszteletre egybegyűlt nép); *coetus sanctorum* Ps 88,6; 149,1 a szentek gyülekezete, társasága; *ad coetum patrum ire* Ps 48,20 az (elhunyt) ősök gyülekezetébe elmegy (=megtér őseihez); *in coetu festivo ambulare* Ps 54,15 ünnepi tömegben vonul (be az Isten házába); *in coetu magno annuntiare iustitiam Domini* Ps 39,10 a nagy gyülekezetben (=ünnepi istentiszteletkor) hirdeti az Úr igazságosságát; *in coetu magno gratias agere Domino* Ps 34,18 a nagy gyülekezetben (=ünnepi istentiszteletkor) hálát ad az Úrnak; *in coetu magno venit laudatio a Domino* Ps 21,26 a nagy gyülekezetben (=az emberiségben) az Úrról szól a dicséret; *in coetu medio laudare Dominum* Ps 21,23 a gyülekezet közepén, gyülekezetben dicséri az Urat; *in coetu populi celebrare Dominum* Ps 106,32 a nép gyülekezetében (=az istentiszteletre egybegyűlt nép előtt) magasztalja az Urat; *in coetu sanctorum celebrare fidelitatem Domini* Ps 88,6 a szentek (=angyalok) gyülekezetében magasztalja az Úr hűségét; *in coetu sanctorum sonat laus Domini* Ps 149,1 a szentek gyülekezetében zeng az Úr dicsérete

cogitatio, onis, f. (*cogito*)

1. gondolkodás, gondolat; *cogitatio mendax* Ps 118,118 hazug gondolkodás; *cogitatio omnis* Ps 9 B,4 minden gondolata; *cogitationes hominum* Ps 93,11 emberi gondolatok; *cogitationes inanes* Ps 93,11 hiábavaló gondolatok; *cogitationes intelligere* Ps 138,2 érti gondolatait; *cogitationes novisse* Ps

93,11 ismeri gondolatait; *cogitationes profundae Domini* Ps 91,6 az Úr nagymélységű gondolatai

2. szándék, terv; *cogitationes ad malum* Ps 55,6 gonosz szándék, gonosz tervek; *cogitationes cordis Domini* Ps 32,11 az Úr szívének szándékai; *cogitationes excogitatae* Ps 63,7 kiagyalt szándék; *cogitationes oculiare* Ps 63,7 szándékát titkolja; *cogitationes populorum* Ps 32,10 a nemzetek tervei
cogito 1 (agito)

1. gondol, gondolkodik; *cogitare* Ps 72,15; 93,18 azt gondolja:...; *cogitare recta in corde* Ps 14,2 igazat gondol szívében (= őszintén gondolkodik); *cogitare in corde* Ps 34,25 (így) gondolkodik szívében (= bensejében, magában)

2. szándékozik, tervez; *cogitare mala alci* Ps 34,4 gonoszat tervez ellene; *cogitare mala contra alqm* Ps 40,8 gonoszat tervez ellene; *cogitare mala in corde* Ps 139,3 gonoszat tervez szívében; *cogitat disperdere alqm* Ps 105,23 az a szándéka, hogy elpusztítja őket; *cogitat evertere gressus alcs* Ps 139,5 az a szándéka, hogy elgáncsolja lépteit; *cogitat exercere misericordiam* Ps 108,16 azt tervezi, hogy irgalmat gyakorol

3. gondját viseli, gondoskodik, törődik; *cogitare de egeno et paupere* Ps 40,2 gondját viseli a szűkölködőnek és szegénynek; *cogitat de filio hominis Dominus* Ps 143,3 törődik az ember fiával (= az emberrel) az Úr

cognitio, onis, f. (cognosco) megismerés, fogalom, tudomás; *cognitio in Altissimo* Ps 72,11 tudomása (van róla) a Magaságbelinek

cognosco 3 cognovi, cognitus (nosco) ismer, megismer, tud, megtud, megért; (Istennel kapcsolatban: nem pusztán megismeri értelmileg, hanem szereti, ragaszkodik hozzá, tiszteli); *cognoscere alqd* Ps 72,16 megérti; *cognoscere cor alcs* Ps 138,23 megismeri szívét (érzületét); *cognoscere Dominum* Ps 82,19 megismeri az Urat (= megtudja, ki az Úr); *cognoscere ex praescriptis Domini alqd* Ps 118,152 megtudja az Úr előírásaiból; *cognoscere inde alqd* Ps 40,12 megtudja abból; *cognoscere malum* Ps

100,4 a gonoszt (nem!) ismeri (=nem akar tudni róla); *cognoscere non esse deum praeter Dominum* Cant Eccl 5 megtudja, hogy nincs más isten mint az Úr; *cognoscere praescripta Domini* Ps 118,125 megismeri az Úr előírásait; *cognoscere salutem Dei* Ps 66,3 megismeri az Istentől küldött üdvösséget; *cognoscere sensa alcs* Ps 138,23 megismeri érzületét; *cognoscere viam Dei in terra* Ps 66,3 megismeri Isten (gondviselésének) útját a világban; *cognoscit generatio ventura* Ps 77,6 megtudja a jövőendő nemzedék; *cognoscit sol occasum suum* Ps 103,19 a nap tudja (ismeri) lenyugvásának idejét; *audire et cognoscere* Ps 77,3 hallja és megtudja; *ultra non cognoscit locus alqm* Ps 102,16 már a helye sem tud felőle

cohibeo 2 *hibui, hibitus (habeo)* visszatart, fékez, feltartóztat; *cohibere iram* Ps 77,38 visszatartja haragját; *cohibere labia* Ps 39,10 visszatartja (szólástól) a száját („befogja a száját“); *cohibere labia a verbis dolosis* Ps 33,14 visszatartja száját a gonosz szavaktól; *cohibere linguam a malo* Ps 33,14 visszatartja nyelvét a gonosztól (=fékezi nyelvét a rágalmazástól); *cohibere pedes a via mala* Ps 118,101 visszatartja lábát a rossz úttól; *cohibere persequentes* Ps 34,3 visszatartja (feltartóztatja) az üldözőket; *cohibere spiritum principum* Ps 75,13 fékezi a fedelmek lelkét (=megfékezi gőgjüket)

collabor 3 *lapsus (labor, labi)* összedül, összeroskad; *collabi et cadere* Ps 19,9 összeroskad és elbukik

collaudatio, onis, f. (laudo) (Isten) magasztalás, dicséret; *collaudatio decet rectos* Ps 32,1 az (Isten) dicséret (jól) illik az egyeneslelkűekhez

collaudo, i (laudo) dicsőít, magasztal (Istent); *collaudat populus Dominum* Ps 101,19 magasztalja a nép az Urat

colligo 3 *legi, lectus (lego)* összegyűjt, összeszed, felszed; *colligere dante Domino* Ps 103,28 felszedi, begyűjti, ha ad az Úr; *colligere manipulos* Ps 128,7 markot szed (aratáskor!); *colligere sibi iniqua* Ps 40,7 álnokságot gyűjt magába

- collis**, *is, m.* halom, domb; Sion hegye; *colles antiqui curvantur* Cant Hab 6 az ősrégi (=legnagyobb) halmok meghajolnak; *colles et montes* Ps 71,3; 113 A,4,6; 148,9; Cant 3 puer 75; Cant Hab 10 halmok és hegyek; *colles se cingunt exultatione* Ps 64, 13 a halmok vidámságot öltenek
- colloco** *1 (loco)* odatesz, odaállít, elhelyez, letelepít; *collocare cum principibus alqm* Ps 112,8 (oda)helyezi a főemberek közé; *collocare esurientes* Ps 106,36 letelepíti az éhezőket; *collocare in fovea profunda alqm* Ps 87,7 mély sírgödörbe veti; *collocare in tenebris sicut defunctos* Ps 142,3 sötétségre veti mint a megholtakat; *collocare in via lubrica alqm* Ps 72,18 síkos útra állítja; *collocare in voragine alqm* Ps 87,7 szakadékba dobja; *collocare tendiculas iuxta viam* Ps 139,6 kelepcét állít az út mentén
- collum**, *i, n.* nyak; *collum ligare ferro* Ps 104,18 nyakára vasláncot köt; *usque ad collum veniunt aquae* Ps 68,2 nyakig ér az áradat (=a baj)
- collustro**, *1 (lustro)* megvilágít, bevilágít; *collustrant fulgura orbem* Ps 76,19; 96,4 bevilágítják a villámok a földet
- colo** *3 colui, cultus* művel; tisztel, vallási tiszteletben részesít, szentnek tart, imád; *colentibus Deum accensere alqm* Ps 86,4 az istenhívők közé odaszámítja; *colere Deum (Dominum)* Ps 35, 11; 86,4; 110,10; 134,20 tiszteli, imádja az Istent (az Urat); *colere deos* Cant Mo II,17 (bálvány)isteneket tisztel, imád; *colere idola vana* Ps 30,7 imádja a hamis bálvány (isteneket); *colere sculptilia* Ps 96,7; 105,36 imádja a faragott bálványokat
- columba**, *ae, f.* galamb; *columbae alae et pennae* Ps 67,14 galambszárnyak és tollak; *sicut columba pennas habere* Ps 54,7 mint a galambnak tolla (=szárnya) van; *ut columba gemere* Cant Ez 14 nyög mint a galamb
- columna**, *ae, f.* oszlop; *transl.* erősség; *columna nubis* Ps 98,7 felhőoszlop (vö. Ex 14,19); *columnae angulares* Ps 143,12 sarokpillérek, a falak sarkainak tartóoszlopai; *columnae sculptae templi* Ps 143,12 a templom faragott oszlopai; *columnae*

terrae Ps 74,4; Cant An 8 a föld oszlopai (a régi keleti világkép népies felfogása szerint a föld szilárd oszlopokon áll a világoceánban); *columnas terrae firmare* Ps 74,4 a föld oszlopaait (Isten) megerősíti (=a földet erős oszlopokra helyezi)

combuo 3 *bussi, bustus (uro)* föléget, megéget, eléget, fölperzsel; *comburare fundamenta montium* Cant Mo II,22 fölperzseli a hegyek alapjait; *comburare igni scuta* Ps 45,10 megégeti tűzben a pajzsokat (=megsemmisíti a katonai felszereléseket); *comburare igni vitem* Ps 79,17 felperzseli tűzzel a szőlőt (=kiirtja); *comburare sanctuaria Dei in terra* Ps 73,8 felégeti Isten szentélyeit a földön (=a világon, az országban); *comburit flamma iniquos* Ps 105,18 megemészti a tűz a bűnösöket; *comburit ignis inimicos Domini* Ps 96,3 megemészti a tűz az Úr ellenségeit; *comburit ignis silvam* Ps 82,15 megemészti a tűz az erdőt (=leég az erdő)

comedo 3 *edi, esus (edo)* eszik, megeszik, megemész, elpusztít; *comedere, bibere* Ps 49,13 eszik-iszik; *comedere carnes tauro-rum* Ps 49,13 eszik az (áldozati) bikák húsból; *comedere cinerem tamquam panem* Ps 101,10 eszi a hamut mint a kenyeret (=mindennapi kenyerre a gyász); *comedere faenum* Ps 105,20 szénát eszik (*comedens faenum taurus* = a „Szénaevő” = bika-bálványszobor); *comedere Iacob* Ps 78,7 eszi (=pusztítja) Jákobot (=Izrael népét); *comedere panem* Ps 13,4; 40,10; 52,5; 101,5.10 (meg)eszi kenyerét; *comedere sacrificia deorum* Ps 105,28 eszik a bálványistenek áldozati lakomájából; *comedit ignis iuvenes* Ps 77,63 megemészti a tűz a (nép) fiataljait; *comedit zelus domus Dei alqm* Ps 68,10 megemészti a buzgóság az Úr házáért; *comedunt muscae alqm* Ps 77,45 eleméztik a legyek

commendo 1 (*mando*) rábíz, átad; ajánl; *commendare in manus Domini spiritum* Ps 30,6 az Úr kezébe ajánlja lelkét (=életét)

comminatio, *onis, f. (comminor)* fenyegetés, feddés; *comminatio vultus Dei* Ps 79,17 Isten fenyegető (haragos) tekintete

- comminor** 1 (*minor*) fenyeget, megint; *comminans cotidie Deus* Ps 7,12 a naponta (haragos) büntetéssel fenyegető Isten
- commisceo** 2 *miscui, mixtus (misceo)* Ps 105,35 összekever, vegyít; *commiscere se gentibus* Ps 105,35 összekeveredik a pogányokkal
- commiseror** 1 (*miseror*) sajnál(kozik), szánakozik; *commiserantem exspectare* Ps 68,21 (megértő) szánakozóra vár; *commiserari ruinas Sion* Ps 101,15 sajnálkozik Sion romjain
- committo** 3 *misi, missus (mitto)* rábíz; *committere se Deo* Ps 9 B,14 rábizza magát az Istenre; *committere viam suam Domino* Ps 36,5 rábizza életútját az Úrra
- commodo** 1 szívesnek mutatkozik, kedvében jár, szívésségből juttat, átenged, kölcsönöz; *misereri et commodare* Ps 36,26; 111,5 könyörül és kölcsönad (=könyörületből odaad, kölcsönad)
- commoror** 1 (*moror*) tartózkodik, időzik, lakik, nyugszik; *commorari apud Deum* Ps 5,5 az Úrnál időzik; *commorari in tabernaculo Domini* Ps 14,1 az Úr házában lakik; *commorari sub umbra Omnipotentis* Ps 90,1 (ott) nyugszik a Mindenható árnyékában (= oltalmában)
- commoveo** 2 *movi, motus (moveo)* mozgásba hoz, megmozgat; *pass.* megmozdul, megrendül, meginog, ingadozik; *commota regna* Ps 45,7 megrendülnek a birodalmak; *commota terra* Ps 76,19 megrendül a föld; *commoti fluctus* Ps 76,17 felkavarodnak a hullámok; *commoventur fundamenta terrae* Ps 81,5 megrendülnek a föld alapjai (= oszlopai — a régi keleti világkép szerint!); *commovere nationes* Cant Hab 6 megrendíti a nemzeteket; *commoveri* Ps 9 B,6; 15,8; 20,8; 45,6 meginog, megrendül; *commoveri sinit pedem* Ps 65,9 meginogni hagyja lábát; *commovetur orbis terrarum* Ps 92,1 megremeg a földkerekség
- commuto** 1 (*muto*) megváltoztat; fölcserél; *commutare gloriam suam cum effigie tauri* Ps 105,20 fölcserélik dicsőségüket (= az

Urát) a bika-képpel (=szoborral = az aranyborjúval vö. Ex. 32)

compactus 3 (*compaciscor, compingo*) erős, zömök; *compacta tota in se civitas* Ps 121,3 jól egybeépített város

compes, pedis, m. (pes) békó, lábbilincs; *compedibus alligare reges* Ps 149,8 béklyóba (lábbilincsbe) veri a királyokat

compesco 3 *pescui (parco)* korlátok közé szorít, korlátoz, megfékez; *compescere bella* Ps 45,10 megfékezi a háborút; *compescere inimicum et hostem* Ps 8,3 megfékezi az ellenséget; *compescere sonitum maris* Ps 64,8 megfékezi a tenger zúgását; *compescere tumorem fluctuum* Ps 88,10 megfékezi a hullámok háborgását

complano 1 (*plano*) egyenget; *complanare glebas terrae* Ps 64,11 elegyengeti a talaj göröngyeit (=a göröngyös talajt); *complanare viam coram alqo* Ps 5,9 egyengeti előtte az utat

complector 3 *plexus sum (plector)* körülfog, átkarol; *complecti a tergo et a fronte alqm* Ps 138,5 átkarolja, körülfogja hátulról és elülről

compleo 2 *plevi, pletus (pleo)* megtölt; betölt; bevégez; *complexe annos suos* Cant Ez 15 betölti (élet)éveit; *complexe dimidium dierum suorum* Ps 54,24 betölti napjainak (=életidejének) a felét; *completur vita spiritus alcs* Cant Ez 16 bevégeződik lelkének élete (=végetér élete)

compono 3 *posui, positus (pono)* összerak, összetesz, összeszed; lecsillapít, megnyugtat; *componere et pacere animam* Ps 130,2 megnyugtatja és lecsendesíti lelkét; *componere fines in pace* Ps 147,14 elrendezi békességben határait (=békét ad vidékének)

comprehendo 3 *endi, ensus (prehendo)* megfog, megragad; *transl. utolér, szorongat; comprehendit aestus irae alqm* Ps 68,25 lecsap rá haragjának a heve; (=izzó haragja); *comprehendunt culpa alqm* Ps 39,13 szorongatják bűnei; *persequi et comprehendere alqm* Ps 70,11 üldözi és elfogja

- comprobo** 1 (*probo*) jóváhagy; igazol, bizonyít; *comprobat verbum Domini alqm* Ps 104,19 igazolja az Úr igéje
- concedo** 3 *cessi, cessus (cedo)* megenged, meghagy, enged, engedélyez, teljesít; *concedere desideria alcs* Ps 139,9 teljesíti vágyát; *concedere petitionem alci* Ps 105,15 teljesíti kérését; *concedere quietem palpebris* Ps 131,4 pihenést enged szempil-láinak (=lehunyja szemét); *concedere somnum oculis* Ps 131,4 álmodt engedélyez szemének (=álomra hunyja szemét)
- concido** 3 *cidi, cisus (caedo)* összevagdál, kivág; széttép; *concidere funes impiorum* Ps 128,4 széttépi a gonoszok köteleit; *concidere vitem* Ps 79,17 kivágja a szőlőtövet
- concilio** 1 (*concilium*) egyesít, megbarátkoztat; létrehoz, teremt; *conciliare misericordiam alci* Ps 105,46 irgalmat kelt iránta
- concilium**, ii, n. (*calo*) egyesülés; találkozás; összejövetel, gyülekezet, gyűlés; *concilium divinum* Ps 81,1 istenek gyülekezete, isten-tanács (=a bírák mint Isten helyettesei); *concilium malignorum* Ps 63,3 a gonoszok gyülekezete; *concilium sanctorum* Ps 88,8 a szentek gyülekezete, társasága; *in concilio assurgere* Ps 81,1 a gyűlésen fölkel (szólásra emelkedik); *in concilio iustorum consistere* Ps 1,5 az igazak gyülekezete (színe) előtt megáll (=helytáll)
- concinno** 1 (*concinus*) összefűz, összeilleszt; *transl.* okoz; *concinat lingua dolos* Ps 49,19 cselt szó a nyelve
- concipio** 3 *cepi, ceptus (capio)* magába vesz, fogan, teherbe esik; *concepit iniquitatem, gravidus est malitia* Ps 7,15 gonoszságot fogan és gonoszsággal viselő (=hordozza magában); *concepit mater in peccato alqm* Ps 50,7 bűnben (=bűnre való hajlandósággal) foganja az anyja
- concito** 1 (*concio*) gyors mozgásba hoz; előidéz, támaszt, kelt; *concitare ventum procellosum* Ps 106,25 viharos szélvész, szélvihart támaszt
- conclave**, is, n. (*clavis*) terem, szoba; lakóhely, ház, otthon; *conclavia exstruit Deus super aquas* Ps 103,3 lakóhelyét Isten a vizek (=az „égi óceán”) fölé építi; *de conclavibus rigat Deus*

montes Ps 103,13 (égi) lakóhelyéről öntözi Isten a hegyeket;
in conclavibus pavor, foris gladius Cant Mo II,25 otthonukban
félelem, kívül kard

conculco 1 (*calco*) letapos, lábbal tipor, letipor, eltipor; *transl.*
bántalmaz, elnyom; *conculcant inimici alqm* Ps 55,3 letipor-
ják ellenfelei; *conculcare inimicos* Ps 59,14; 107,14 eltiporja
az ellenséget; *conculcare leonem et draconem* Ps 90,13 letiporja
az oroszlánt és a sárkányt; *conculcare populum Domini* Ps
93,5 elnyomja az Úr népét; *conculcare Rahab transfixum* Ps 88,
11 átszúrja és eltiporja Ráhábot (=a kevélység és lázadás
szörnyetegét); *conculcare vitam in terram* Ps 7,6 földre tiporja
életét; *conculcat homo alqm* Ps 55,2 tapos rajta az ember
(=taposnak rajta)

concupiscentia, *ae, f.* (*concupisco*) vágy, (rendetlen) kívánság;
concupiscentiae indulgere Ps 105,14 a (rendetlen) kívánságnak
enged

concupisco 3 *cupivi, cupitus (cupio)* megkíván; kívánczik;
concupiscere pulchritudinem alcs Ps 44,12 megkívánja szépsé-
gét; *concupiscit anima languens atria Domini* Ps 83,3 epedve
kívánczik, sóvárog lelke az Úr hajlékába

concutio 3 *cussi, cussus (quatio)* összeráz, megrendít, megingat;
pass. megrendül, meginog; *concussa terra* Ps 17,8 megrendül
a föld; *concussa fundamenta montium* Ps 17,8 meginognak
a föld alapjai; *concutere terram* Ps 59,4 megingatja (Isten)
a földet (=földrengés); *concutit vox Domini desertum* Ps 28,8
megrendíti az Úr szava a pusztaságot; *concutiuntur montes*
Ps 45,4 meginognak a hegyek

condemno 1 (*damno*) elítél; *pass.* ítéletre jut, elmarasztaló íté-
letet kap; *condemnare sanguinem innocentem* Ps 93,21 elítéli
az ártatlan vért (=embert); *condemnat Dominus alqm, cum*
iudicatur Ps 36,36 elmarasztalja az Úr, amikor megítélik;
condemnatus exit, cum iudicatur Ps 108,7 elítélten távozik,
amikor megítélik

condensus 3 (*densus*) sűrű, tömött; *in condenso vibrare securim* Ps 73,5 a sűrűben (=a sűrű erdőben) forgatja baltáját (=neki-vág az erdő sűrűjének fejszéjével)

condo 3 *didī, ditus* (do)

1. épít, alapot vet; *condere civitatem habitabilem* Ps 106, 36 lakható várost épít

2. alkot, szerkeszt, összeállít; (Isten tevékenységéről) megalkot, teremt, létrehoz; *condit Deus sodalitatem ab antiquo* Ps 73,2 létrehozta Isten ősidőktől fogva a (választottak) gyülekezetét; *condit Dominus legem in Israel* Ps 77,5 törvényt hoz az Úr Izraelben; *condit Dominus populum* Cant Mo II,6 az Úr alkotja a (választott) népet; *condit Dominus terram* Ps 118, 90 megalkotja az Úr a földet

conduco 3 *duxī, ductus* (duco) odavezet; *conducere ad aquas alqm* Ps 22,2 (oda)vezeti a forráshoz (ahol megpihenhet)

confero, *ferre, tuli, latus* (fero) összehord; odavisz; ráfordít; megad; *conferre ad omnem laudem Dei* Ps 70,14 (oda)fordítja Isten (egyre) teljes(ebb) dicsőségére; *conferre salutem alci* Ps 11,6 megadja szabadulását

confestim (*festino*) tüstént, azonnal

conficio 3 *feci, fectus* (facio) levág, megöl, tönkretesz, legyőz; *conficere inimicos* Ps 17,38 elpusztítja, tönkreteszi az ellenséget; *conficere in terra alqm* Ps 118,87 elemészt, elirtja a földről

confidentia, *ae, f.* (*confido*) önbizalom, bátorság, elbizakodottság; *in confidentia dicere* Ps 29,7 elbizakodottan beszél

confido 3 *fisus sum* (*fido*) erősen bízik, bizakodik; *confidere* Ps 26,3; 115,1 bizakodik, bízik; *confidere consilio Domini* Ps 105,13 bízik az Úr szándékaiban; *confidere et non timere* Ps 55,5.12; Cant Is I,2 bízik és nem fél; *confidere in arcu* Ps 43,7 bízik íjjában; *confidere in Deo (Domino)* Ps 20,8; 21,9; 24,2; 25,1; 27,7; 30,7; 36,34; 37,16; 55,4.5.12; 83,13; 90,2; 113 B,9.10.11; 124,1; 142,8 bízik az Istenben (az Úrban); *confidere in homine* Ps 117,8; 145,3 emberben bíz(akod)ik; *confidere in idolis* Ps 113 B,8; 134,18 bizakodik a bálványokban,

- a bálványistenekben; *confidere in misericordia Dei* Ps 12,6; 51,10 bízik az Isten irgalmában; *confidere in nomine sancto Domini* Ps 32,21 bízik az Úr szent nevében; *confidere in principibus* Ps 117,9; 145,3 bizakodik a fejedelmekben; *confidere mandatis Domini* Ps 118,66 hisz az Úr parancsainak; *confidere opibus* Ps 48,7 bízik kincseiben; *confidere oppressioni* Ps 61,11 bízik az erőszakban; *confidere stulte* Ps 48,14 elbízta magát balgán; *confidit cor* Ps 27,7 bízik a szíve
- confinco** 3 *finxi, fictus (fingo)* költ, kigondol, kohol; *confiningere dolos* Ps 9 B,2 csalárdságot tervez
- confirmo** 1 (*firmitas*) megerősít, megszilárdít, erőt ad; *transl.* felbátorít; *pass.* erős; *confirmare cor alcs* Ps 9 B,17 bátorrá teszi szívet; *confirmare iustum* Ps 7,10 erőt ad az igaznak; *confirmare spiritu generoso alqm* Ps 50,14 megerősíti a nemes lelkületben; *confirmat brachium, alqm* Ps 88,22 megerősíti hatalmas karja (=hatalma); *confirmat Deus civitatem in aeternum* Ps 47,9 megerősíti Isten a városát (=Jeruzsálemet) mindörökre; *confirmata misericordia Domini super alqm* Ps 116,2 erős hozzá (=vele van erősen) az Úr irgalma
- confiteor** 2 *fessus sum (fateor)* bevall, megvall, elismer; *confiteri culpam* Ps 37,19 elismeri vétkét; *confiteri iniquitatem* Ps 31,5 beismeri bűnét; *confiteri peccatum Domino* Ps 31,5 megvallja bűnét az Úr előtt
- confluo** 3 *fluxus (fluo)* összefolyik; egybesereglik, egybegyűl; *confluere ad bona Domini* Cant Ier 12 egybegyűlnek az Úr javaira
- confodio** 3 *fodi, fossus (fodio)* átdöf, átszúr; *confodere hastis caput bellatorum* Cant Hab 14 átszúrja lándzsával a harcosok fejét
- conforto** 1 (*fortis*) megerősít; *pass.* megerősödik; *confortari* Ps 30,25 megerősödik és erős a szíve
- confractus** 3 (*confringo*) törött; *transl.* töredelmes, bánatos; *confracti spiritu* Ps 33,19 a töredelmes lelkületűek; *confractum vas* Ps 30,13 törött edény

confringo 3 *fregi, fractus (frango)*

1. eltör, összetör, széttör; *confringere arbores in finibus* Ps 104,33 összetöri a fákat a határban (az egyik egyiptomi csapás); *confringere arma* Ps 75,4 összetöri a harci fegyvereket; *confringere gladium* Ps 75,4 összetöri a kardot; *confringere fulmina arcus* Ps 75,4 összetöri az íj villámain (=a nyílvevőket); *confringere hastas* Ps 45,10 összetöri a lándzsákat; *confringere ossa sicut leo* Cant Ez 13 összetöri, összezúzza csontjait mint az oroszlán; *confringere portas aereas* Ps 106,16 összetöri az érckapukat; *confringere scutum* Ps 75,4 összetöri a pajzsot; *confringit ventus naves* Ps 47,8 összetöri a szél a hajókat; *confringit vox Domini cedros* Ps 28,5 összetöri az Úr (mennydörgő) szava (=a mennydörgést kísérő villámlás) a cédrusokat; *confringitur os alcs* Ps 33,21 összetörik csontjait; *confringuntur arcus fortium* Cant An 4 összetörik a harcosok íjja; *confringuntur arcus impiorum* Ps 36,15 összetörik a gonoszok íjja

2. megsemmisít; *pass.* megsemmisül; *confringere adversarios* Cant An 10 szétzúzza, megsemmisíti az ellenséget; *confringere capita inimicorum* Ps 67,22 összetöri az ellenség fejét (=szétzúzza) erejét; *confringere capita Leviathan* Ps 73,14 összetöri a sárkánykígyó, a krokodilus (=Egyiptom) fejét (=megsemmisíti hatalmát); *confringere cornua impiorum* Ps 74,11 megsemmisíti a gonoszok hatalmát; *confringere dentes peccatorum* Ps 3,8 szétzúzza a bűnösök fogait (=megsemmisíti harci kedvüket); *confringere gentes* Ps 2,9 szétzúzza, megsemmisíti a (pogány?) nemzeteket; *confringere inimicos* Ps 17,39 szétzúzza, megsemmisíti az ellenséget; *confringuntur brachia impiorum* Ps 36,17 szétzúzzák, megsemmisítik a gonoszok hatalmát

confugio 3 *fugi (fugio)* fut, menekül; *confugere ad Deum (Dominum)* Ps 2,11; 5,12; 7,2; 10,1; 15,1; 17,31; 24,20; 30,2,20; 33,23; 36,40; 56,2; 63,11; 70,1; 117,8,9; 140,8 menekül az Istenhez (az Úrhoz); *confugere ad dexteram Dei* Ps 16,7 mene-

kül az Isten jobbára; *confugere ad petram* Cant Mo II,37 menekül a sziklára (= biztos helyre); *confugere in rupem* Ps 17,3 menekül a kősziklára (=a szilárd, biztos menedékhez); *confugere in umbram alarum Dei* Ps 56,2 menekül Isten szárnyának árnyékába; *confugere sub umbram alarum Dei* Ps 35,8 menekül Isten szárnyának árnyékába; *confugere sub alas Dei* Ps 90,4 menekül az Isten szárnya alá; *confugere sub tegmen alarum Dei* Ps 60,5 menekül az Isten szárnyának oltalmába; *confugientes salvare ab adversantibus* Ps 16,7 a menekülőket megmenti üldözőiktől; *confugientibus bonitatem praestare* Ps 30,20 a (hozzá) menekülőket jósággal fogadja

confundo 3 *fudi, fusus (fundo)* összekever; *transl.* megzavar, megszegyenít; *pass.* zavarba jut, megszegyenül; *confundere alqm* Ps 43,8; 118,31 megszegyeníti, zavarba hozza; *confundere consilium miseri* Ps 13,6 megghiúsítja a bajbajutott ember szándékát; *confundere spem alcs* Ps 118,116 megghiúsítja reménységét; *confundi* Ps 21,6; 24,2.3.20; 30,2.18; 34,4.26; 36,19; 39,15; 52,6; 53,9; 68,7; 69,3; 70,1.13.24; 73,21; 82,18; 85,17; 96,7; 108,28; 111,8; 117,7; 118,6.46.78.80; 126,5; 128,5; Cant Is II,16.17.24 megszegyenül

confusio, onis, f. (confundo) keveredés, zavar; megszegyenülés, szégyen; *confusio et ignominia* Ps 34,26; 43,16; 68,20 szégyen és gyalázat; *confusio et pudor* Ps 69,3.4; 70,13 megszegyenülés és szégyen; *confusio operit faciem alcs* Ps 43,16; 68,8 szégyen borítja arcát; *confusione et ignominia indui* Ps 34,26 szégyen és gyalázat borítja; *confusione induere inimicos* Ps 131,18 szégyennel (szégyenbe) borítja ellenségeit; *confusione operiri* Ps 39,16; 69,4; 70,13; 108,29 szégyen borítja; *confusionem scire* Ps 68,20 (a szenvedő ember) megszegyenülését ismeri (az Úr)

confusus 3 *(confundo)* összezavart; megzavarodott, ijedt; megszegyenült; *confusos videre adversarios* Ps 111,8 megszegyenülten látja ellenségeit; *confusos videre inimicos* Ps 53,9; 117,7 megszegyenülten látja ellenségeit

congregatio, onis, f. (congrego) társulás, egyesülés; *congregatio et coetus iustorum* Ps 110,1 az igazak társasága és gyülekezete

congrego 1 (grex) összegyűjt, egybegyűjt, összehalmoz; *pass.* összegyűl, egybegyülekezik; *congregantur simul populi et regna* Ps 101,23 összegyűlnek a népek és országok; *congregare aquas maris quasi in utre* Ps 32,7 mintegy tömlőbe gyűjti a tenger vizét (Isten); *congregare de nationibus alqos* Ps 105,47 egybegyűjti a (pogány) nemzetek közül őket; *congregare dispersos Israel* Ps 146,2 összegyűjti, akik szétszóródtak Izraelből; *congregare ex gentibus alqos* Cant Tob 5 összegyűjti a pogányok közül őket; *congregare ex terris alqos* Ps 106,3 összegyűjti az országokból őket; *congregare sanctos Deo* Ps 49,5 egybegyűjti a szenteket Istenhez; *congregare tribus Iacob* Cant Eccl 13 összegyűjti Jákob törzseit (=a választott népet); *congregari, venire, accedere* Cant Is II,20 egybegyűl, jön, odalép; *congregat Israel, qui dispersit eum* Cant Ier 10 összegyűjti Izraelt (=a választott népet) aki szétszórta őt (=az Isten); *congregati principes populorum* Ps 46,10 egybegyűlnek a (pogány) népek fejedelmei; *congregati reges* Ps 47,5 egybegyűlnek a királyok

conor 1 készülődik, próbál; *conatur evadere* Cant Eccl 11 próbál kimenekülni

conquasso 1 (quasso, quatio) megrendít, megráz; *conquassantur montes aeterni* Cant Hab 6 megrendülnek az örök hegyek

conscius 3 (scio) (mással együtt) tud vmiről, beavatott; *quorum conscius non est, quaerere ab alqo* Ps 34,11 amiről nem tud, azt kérdezi tőle

conservo 1 (servo) megőriz, épségben tart, megtart; *conservant gratia et fidelitas (Dei) regem* Ps 60,8 megőrzi az (Isten) kegyelme és hűsége a királyt; *conservant gratia et fidelitas Domini alqm* Ps 39,12 megőrzi az Úr kegyelme és hűsége; *conservat Deus alqm* Ps 15,1 megőrzi az Isten; *conservat fideles Dominus* Ps 30,24 megőrzi a hűségeseket az Úr

consensus, us, m. (consido) együttülés, gyűlés, gyülekezet; *consensus seniorum* Ps 106,32 az öregek tanácsulése

considero I

1. megtekint, szemlél, figyel, szemügyre vesz; *considerare Dominum* Ps 104,4 szemléli az Urat; *considerare iustum* Ps 36, 37 figyelni az igaz (embert); *considerare laborem et maerorem* Ps 9 B,14 figyelni gyötrődését és bánkódását; *considerare mirabilia Domini* Ps 105,7 szemléli (figyelmesen nézi) az Úr csodáit; *considerare mirabilia legis Domini* Ps 118,18 szemléli (figyelmesen nézi, vizsgálja) az Úr törvényének csodáit; *considerare potentiam Domini* Ps 104,4 szemléli az Úr hatalmát; *considerare propugnacula Sion* Ps 47,14 szemügyre veszi Sion bástyáit

2. megfontol, fontolóra vesz; *considerare quae facturus sit* Cant Tob 7 megfontolja, hogy mit tesz majd; *considerare vias Domini* Ps 118,15 fontolóra veszi az Úr útjait; *cum considerat, exardescit ignis* Ps 38,4 amikor elmélkedik róla, tűz (=lelkesezés) lobban (gyullad) benne

consido 3 sedi, sessus (sido, sedeo) leül, letelepszik; összeül tanácskozásra; *considerare cum impiis* Ps 25,5 leül az istentelenek közé; *considunt principes* Ps 118,23 összeülnek tanácskozásra a fejedelmek

consigno I (signo) lepecsétel; feljegyez; *consignatae lacrimae in libro Dei* Ps 55,9 följegyzik (=számontartják) könnyeit az Isten könyvében

consiliarius, ii, m. (consilium) tanácsos, tanácsadó; *consilarii statuta Domini* Ps 118,24 tanácsadói az Úr rendelkezései

consilior I (consilium) tanácskozik, tanácsot ad; *consiliantur una inimici* Ps 70,10 közös tanácskozást tart az ellenség; *consilii simul* Cant Is II,21 együttesen tanácskoznak

consilium, ii, n. (consulo)

1. tanács, tanácskozás; *consilio deducere alqm* Ps 72,24 tanácsával vezeti; *consilium Altissimi despicere* Ps 106,11 a Fölséges tanácsát megveti; *consilium dare alci* Ps 15,7 taná-

csot ad; *consilium impiorum sequi* Ps 1,1 a gonoszok tanácsát követi; *absque consilio gens* Cant Mo II,28 tanácstalan nemzet

2. gondolat, elgondolás; terv, szándék, elhatározás; *consilia ardua* Ps 138,17 (Isten) elgondolásai (nagy tervei, súlyos szándékai) nehezen érthetők (az embernek); *consilia dinumerare* Ps 138,18 (Isten) terveit megszámlálja; *consilia iniqui implere* Ps 139,9 a gonosz terveit teljesíti; *consilia moliri contra alqm* Ps 82,4 terveket sző ellene; *consilia narrare et eloqui* Ps 39,6 (az Úr) terveit hirdeti és elsorolja; *consilia pereunt* Ps 145,4 tervei megsemmisülnek; *consiliis exacerbare Dominum* Ps 105,43 szándékaival ingerli az Urat; *consiliis excidere* Ps 5,11 terveibe belebukik; *consilio Domini confidere* Ps 105,13 az Úr szándékaiban bízunk; *consilium Domini* Ps 32,11; 39,6 az Úr terve, szándéka, elgondolása; *consilium implere* Ps 19,5 szándékát teljesíti; *consilium miseri confundere* Ps 13,6 a bajba jutott ember szándékát megghiúsítja; *consilium nationum* Ps 32, 10 a (pogány) népek tervei; *secundum consilia sua ambulare* Ps 80,13 saját elgondolásai szerint él

consisto 3 *stiti (sisto)* odaáll, feláll, felsorakozik; megáll, helytáll; *consistere coram alqo* Ps 5,6 megáll a színe előtt; *consistere contra alqm* Ps 3,7 felsorakoznak ellene; *consistere in concilio iustorum* Ps 1,5 megáll (helytáll) az igazak gyülekezete előtt; *consistere in iudicio* Ps 1,5 megállja helyét az ítéletkor; *consistere in limine domus Dei* Ps 83,11 (ott) áll Isten házának küszöbén; *consistere in via non bona* Ps 35,5 rossz útra lép; *consistunt pedes in portis* Ps 121,2 ott áll lába a kapuban (= éppen belép) .

consocio 1 (*socio*) társít, egyesül; *consociare se cum alqo* Ps 82,9 egyesül, társul

consolatio, onis, f. (consolor) vigasz(talás); *consolationem renuit anima* Ps 76,3 a vigasztalástól elfordul lelke; *consolationes Domini delectant animam* Ps 93,19 az Úrtól (adott) vigasztalás gyönyörűséggel tölti el lelkét

consolor *1 (solor)* vigasztal, bátorít; *consolantes et commiserantes exspectare* Ps 68,21 vigasztalóra és (megértő) szánakozóra vár; *consolantur virga et baculus Domini alqm* Ps 22,4 vigasztalja az Úrnak (mint a választott nép jópásztorának) vesszője és pásztorbotja; *consolari et adiuuare alqm* Ps 85,17 megvigasztalja és segíti; *consolari et laetificare alqm* Cant Ier 13 vigasztalja és megörvendeztet; *consolatur Deus denuo alqm* Ps 70,21 megvigasztalja újra az Isten; *consolatur Dominus alqm* Ps 85,17; 118,82; Cant Is I,1 (meg)vigasztalja az Úr; *consolatur misericordia Domini alqm* Ps 118,76 vigasztalja az Úr irgalma

consors, tis (sors) társ; *prae consortibus ungere alqm* Ps 44,8 társai közül (kiválasztja és) fölkeni

consortium, ii, n. (consors) közösség, részesség; *consortium dulce* Ps 54,15 kedves közösség, kedves (kellemes) együttes; *consortium habere cum alqo* Ps 54,15 közösségben él vele

conspectus, us, m. (conspicio) pillantás, tekintet, látás; Isten színe, tekintete, (maga Isten); *a conspectu Domini abscissus* Ps 30,23 az Úr színe elől elvetve; *a conspectu Domini prodiit iudicium de alqo* Ps 16,2 az Úr színe elől (=az Úrtól) ered ítélete; *in conspectu Angelorum psallere Domino* Ps 137,1 az angyalok színe előtt (=az égben) zsoltárt zengedez az Úrnak; *in conspectu Domini exardescunt carbones igniti* Ps 17,13 az Úr színe előtt lángragyúl az izzó parázs; *in conspectu Domini exultant iusti* Ps 67,4 az Úr színe előtt ujjonganak az igazak; *in conspectu Domini (regis) exsultare* Ps 97,6 az Úrnak (királyának) színe előtt ujjong; *in conspectu Domini habitant recti* Ps 139,14 az Úr színe előtt laknak (=élnek) az igazak; *in conspectu Domini iudicantur gentes* Ps 9 A,20 az Úr színe előtt elítélik a pogány népeket; *in conspectu Domini laetantur iusti* Ps 67,4 az Úr színe előtt örvendeznek az igazak; *in conspectu Domini omnes qui tribulant alqm* Ps 68,20 az Úr színe előtt vannak (=tud róluk), akik sanyargatják a másikat; *in conspectu Domini procumbunt familiae gentium* Ps 21,28 az Úr

színe előtt leborulnak a népcsaládok (=a pogány népek); *in conspectu Domini viae alcs* Ps 118,168 az Úr színe előtt életútja; *in conspectu gentium* Ps 97,2 a pogányok előtt; *in conspectu hominum* Ps 30,20 az emberek szemeláttára; *in conspectu laetificat Dominus gaudio regem* Ps 20,7 színe előtt örömmel tölti el az Úr a királyt; *in conspectu ponere Dominum* Ps 15,8 tekintetbe veszi, szem előtt tartja az Urat; *in conspectu ponit Dominus culpas alcs* Ps 89,8 szem előtt tartja (=nem felejt) az Úr bűneit; *in conspectu ponit Dominus in aeternum alqm* Ps 40,13 színe elé helyezi (=törődik vele) mindörökre az Úr; *in conspectu regum loqui* Ps 118,46 a királyok színe előtt beszél; *in conspectu sanctorum Dei* Ps 51,11 az Isten szentjeinek színe előtt (=előttük, jelenlétükben); *in conspectu timentium Dominum reddere vota* Ps 21,26 az istenfélők színe előtt beváltja fogadalmát; *in conspectum Domini accedere* Ps 94,2 az Úr színe elé lép, (járul); *in conspectum Domini introire* Ps 99,2 az Úr színe elé odalép

conspicio 3 *spexi, spectus (specio)* odanéz, megpillant, meglát; *conspicere hominem inter habitatores terrae* Cant Ez 11 embert lát a föld lakóinak társaságában (=az emberek között él)

conspiratio, *onis, f. (conspiro)* megegyezés; összeesküvés; *conspiratio virorum* Ps 30,21 férfiak összeesküvése

conspiro 1 (*spiro*) egyetért; összeesküszik; *conspirare adversus alqm simul* Ps 2,2 összeesküszik ellene; *conspirare contra alqm* Ps 58,4 összeesküszik ellene; *conspirare de alqo* Ps 63,6 összeesküszik vmire, vmiben

constans, *antis (consto)* állandó; állhatatos, szilárd; *constans cor* Ps 111,8 állhatatos a szíve (=jelleme)

constantia, *ae, f. (constans)* állandóság, állhatatosság; *constantia caput verbi Domini* Ps 118,160 az állandóság az Úr igéjének a lényege (foglalata, veleje)

constituo 3 *stitui, stitutus (statuo)*

1. odaállít, odatesz, állít, felállít; *constituere in securitate alqm* Ps 4,9 biztonságba helyezi, biztonságban megőrzi; *consti-*

tuit Dominus regem super Sion Ps 2,6 királyt állít az Úr Sion fölé

2. megtesz vmivé; *constituere Altissimum munimen suum* Ps 90,9 a Fölségeset választja oltalmául (=oltalmazóul); *constituere caput nationum alqm* Ps 17,44; 104,21 elsővé teszi a nemzetek között; *constituere celsissimum inter reges terrae* Ps 88,28 megteszi legfölségesebbé a föld királyai között; *constituere nubem currum suum* Ps 103,3 (az Úr) megteszi a felleget kocsijának; *constituere principes super terram eos* Ps 44,17 megteszi fejedelmekké az egész föld (=a világ) fölött (=a világ uraivá teszi őket)

consto 1 *stiti, staturus (sto)*

1. együtt áll, szilárdan áll, fennáll; *constare secundum decreta Domini* Ps 118,91 fennáll az Úr rendelése szerint

2. kerül vmibe; *constat nimio liberatio animae alcs* Ps 48,9 sokba kerül életének megmentése

constringo 3 *strinxi, strictus (stringo)* összekötöz, megkötöz, megköt; *constringitur camo et freno impetus* Ps 31,9 kantárral és zabolával fékezi szilajságát

consulto 1 (*consulo*) meggondol, megfontol, tanácskozik; *consultare contra alqm* Ps 82,4 tanácskoznak ellene; *consultare uno corde* Ps 82,6 tanácskoznak egy szívvel-lélekkel (=nagy egyetértésben)

consumo 3 *sumpsi, sumptus (sumo)* felhasznál; felemészt, elpusztít; *pass. felemésztődik, eltelik*; *consumens ignis* Ps 17,9; 49,3 pusztító tűz; *consumere dies et annos alcs* Ps 77,33 véget vet napjainak és éveinek (=életidejének); *consumere in ira alqm* Ps 20,10 megsemmisíti haragjában; *consumere vires* Ps 101,24 fölemészti erejét; *consumit zelus alqm* Ps 118,139 megemészti a buzgóság; *consumitur robur alcs* Ps 31,4 tönkremegy életereje; *consumitur vita aerumna* Ps 30,11 élete tönkremegy (emésztődik) a búslakodásban; *consumuntur anni gemitu* Ps 30,11 telnek az évei sóhajtozásban (=kesergésben múlik az élete)

- consurgo** 3 *surrexi, surrectus (surgo)* felkel; támad; *consurgere adversus alqm* Ps 2,2 támadásra indul ellene; *consurgere contra alqm pro alqo* Ps 93,16 megtámadja a másik védelmében
- contabesco** 3 *tabui (tabesco)* elsorvad, elfogy; *contabescunt habitatores Chanaan* Cant Mo I,15 elsorvadnak (=félelmükben) Kánaán (ős)lakói
- contaminatus** 3 (*contamino*) piszkos, tisztátalan, megfertőzött; *contaminari operibus suis* Ps 105,39 megfertőzik őket „csinál-mányaik” (=bálványaik, amiket maguknak készítenek)
- contemno** 3 *tempti, temptus (temno)* lebecsül, lenéz, megvet; *contemnere adversarios* Ps 9 B,5 megveti ellenfelét; *contemnere victos* Ps 68,34 megveti a foglyokat; *contemptus et parvulus* Ps 118,141 megvetett és kicsiny
- contemplor** 1 (*contemplo, templum*) megfigyel, figyel, szemlél; *contemplari in sanctuario Deum* Ps 62,3 figyel a szentélyben Istenre
- contemptibilis, e** (*contemno*) megvetésre méltó; *contemptibilem aestimare improbum* Ps 14,4 hitványnak tartja (ítéli) a gonoszt
- contemptus, us, m.** (*contemno*) megvetés, lenézés; gyalázat; *contemptum effundere super principes* Ps 106,40 gyalázatot zúdit a vezetőire; *contemptum et opprobrium auferre ab alqo* Ps 118,22 leveszi róla a megvetettséget (a gyalázatot); *in contemptu et superbia loqui insolenter* Ps 30,19 megvetéssel és kevélységgel (eltelve) elbizakodottan beszél
- contendo** 3 *tendi, tentus (tendo)* összeméri erejét; perlekedik, vitatkozik; *contendere cum inimicis in porta* Ps 126,5 vitatkozik ellenfeleivel a (város)kapuban (=a keletiek „fórum”-án); *contendere in perpetuum* Ps 102,9 perlekedik örökösen
- contentio, onis, f.** (*contendo*) verseny; küzdelem, vita, viszály; *contentiones populi* Ps 17,44 a nép viszálykodása, viszálykodás a nép között
- contero** 3 *trivi, tritus (tero)* elkoptat, elhasznál; megsemmisít, összetör, összezúz, szétzúz; *conterere arcus et confringere hastas*; Ps 45,10 szétzúzza az íjjakat és összetöri a lándzsákat;

conterere brachium peccatoris et maligni Ps 9 B,15 összetöri a bűnös és a gonosz hatalmát; *conterere capita draconum in aquis* Ps 73,13 összetöri, összezúzza a sárkánykígyó fejét a tengerben; *conterere capita late per terram* Ps 109,6 szétzúzza fejüket (=életüket) szerteszét a földön (=a csatamezőn); *conterere capita principum inimicorum* Cant Eccl 12 összezúzza a fejét (=megsemmisíti életét) az ellenséges fejedelmeknek; *conterere dentes in ore* Ps 57,7 szétzúzza fogait szájában; *conterere gentes in furore* Cant Hab 12 szétzúzza a nemzeteket haragos indulatában; *conterere gentes in nomine Domini* Ps 117,10.11.12 megsemmisíti az Úr nevében (=erejével) a pogány nemzeteket; *conterere in loco afflictionis alqm* Ps 43,20 összezúzza (megtiporja) a sanyargatás helyén; *conterere oppressorem* Ps 71,4 összezúzza az elnyomót; *conterere ossa* Ps 50,10 összetöri csontjait; *conterere reges die irae* Ps 109,5 megsemmisíti a királyokat haragjának (=haragos ítéletének) napján; *conterere vectes ferreos* Ps 106,16 összetöri az érckapukat; *contritus laqueus* Ps 123,7 széttörtött a csapda

conticesco 3 *ticui (taceo)* elhallgat, elnémul; *transl.* lecsendeseedik; *conticescunt fluctus maris* Ps 106,29 lecsendesednek a tenger hullámai; *conticescunt impii* Ps 30,18 elnémulnak a gonoszok

contineo 2 *tinui, tentus (teneo)* összetart; visszatart; *continere iracundiam* Ps 84,4 visszatartja haragját

contingo 3 *tigi, tactus (tango)* megérint; eljut, elér vhová; *contingit caelos iustitia Dei* Ps 70,19 égig ér az Isten igazsága, igaz volta; *contingit caelum misericordia Domini* Ps 35,6 égig ér az Úr irgalma; *contingit nubes fidelitas Domini* Ps 35,6 a fellegekig ér az Úr hűsége

contorqueo 2 *torsi, tortus (torqueo)* ide-oda csavar; teker, kicsavar; *contorquere quercus* Ps 28,9 többől kicsavarja a tölgyfákat

contra szemben, szemközt, ellen

contremisco 3 *tremui* (*contremo*) összerezzen, reszket, megrendül; *contremiscere et nolle peccare* Ps 4,5 (belsőleg) megrendül és felhagy a bűnnel; *contremiscit terra* Ps 17,8; 95,9; 96,4; 113 A,7 megrendül a föld

contritus 3 (*contero*) bűnbánattól megtört, töredelmes; *contritum cor* Ps 50,19 töredelmes (bűnbánó) szív; *contritus corde* Ps 33,19 töredelmes szívű; *contritus spiritus* Ps 50,19 töredelmes (bűnbánó) lelkület; *contritus valde* Ps 37,9 nagyon bánja bűneit

contueor 2 *tuitus sum* (*tueor*) szemügyre vesz, néz, szemlél; *contueri e longinquo alqm* Ps 137,6 messziről nézi

contumax, *acis* makacs, csökönyös, megátalkodott; *contumax generatio* Ps 77,8 makacs nemzedék

contumelia, *ae, f.* bántalmazás; sértés, szidalom; *contumelia servorum Domini* Ps 88,51 az Úr szolgáinak bántalmazása; *contumeliae in labiis* Ps 58,8 szidalmak (szitkozódás) az ajkán

contundo 3 *tudi, tusus* (*tundo*) összetör, összezúz; *contundere adversarios* Ps 88,24 összezúzza ellenfeleit; *contundere ianuas ascia et malleo* Ps 73,6 szétzúzza a kapukat baltával és kalapáccsal; *contundere ut lutum platearum alqm* Ps 17,43 széttiporja mint az utca sarát

conturbatus 3 (*conturbo*) zavart, ijedt, rémült; *conturbatus fit* Ps 29,8 zavarba jön

conturbo 1 (*turbo*) megzavar, zavarba hoz, rémít, megrendít, szétzavar; *pass.* megrendül, megremeg, zavarba jön; *conturbantur et erubescunt inimici* Ps 6,11; 82,18 zavarba jönnek és pirulnak ellenfelei; *conturbare et dispergere alqm* Ps 143,6 szétzavarja és szétszórja; *conturbare in furore alqm* Ps 2,5 haragjával rémíti; *conturbare procella alqm* Ps 82,16 rémületbe ejti a viharral (Isten az embert); *conturbare robore suo alqm* Ps 58,12 szétzavarja (=megfutamítja) erejével; *conturbari et erubescere* Ps 6,11; 82,18 zavarba jön és pirul; *conturbari in aeternum* Ps 82,18 zavarba jön végképpen; *conturbari nec posse loqui* Ps 76,5 zavarba jön és beszélni sem tud; *conturbari*

ob clamorem peccatoris Ps 54,4 megzavarodik a bűnösök szaván; *conturbari propter vocem inimici* Ps 54,3,4 megremeg a gonosz szavára; *conturbari vehementer* Ps 6,11 zavarba jön nagyon; *conturbata anima* Ps 6,4 háborog a lelke; *conturbata et concussa fundamenta montium* Ps 17,8 megrendül és meg-inog a hegyek alapja (=alapjukban megrendülnek és meg-inognak a hegyek); *conturbata ossa* Ps 6,3 reszketnek csontjai; *conturbati sunt, diffugiunt* Ps 47,6 megzavarodnak, szétfutnak; *conturbatur cor in alqo* Ps 54,5 megremeg a szíve

convenio 4 *veni, ventus (venio)* összegyűl(ekezik); egyetért, összefog; *convenire contra alqm* Ps 30,14; 34,15 összefog ellene; *convenire cum dolosis* Ps 25,4 egyetért a gonoszokkal; *convenire, insidiari* Ps 55,7 egybegyűlnek, leselkednek; *convenire, laetari* Ps 34,15 egybegyűlnek, örvendeznek (=vidáman összefognak)

conventus, us, m. (convenio) összejövétel, gyülekezet; *conventus male agentium* Ps 25,5 gonosztevők társasága; *conventus protervorum* Ps 1,1 hetvenkedők gyülekezete; *in conventibus benedicere Domino* Ps 25,12 az istentiszteleti összejöveteleken áldja az Urat; *locus conventus Dei* Ps 73,4 az istentiszteleti összejövétel helye (=a templom)

converto 3 *verti, versus (verto)*

1. fordít, megfordít, odafordít; *refl. és pass.* megfordul, odafordul, nekifordul, rázúdul; *convertere in fugam alqm* Ps 20,13 megfutamítja; *convertere pedes ad praescripta Domini* Ps 118,59 lábát (=életútját) az Úr parancsai szerint irányítja; *convertere se ad impios* Ps 72,10 átáll a gonoszokhoz; *convertere se ad orationem inopum* Ps 101,18 odafordul a szegények imájára (=figyelemmel meghallgatja); *convertitur malitia in caput* Ps 7,17 visszahull gonoszsága önfejlére (=saját magára); *conventuntur oculi ad Dominum* Ps 140,8 az Úr felé fordul szeme

2. megváltoztat (jóra, rosszra), megtérít; *pass.* megváltozik, megtér; *conversi requirunt Deum* Ps 77,34 megtérnek

és Istent keresik; *convertere cor alcs* Ps 104,25 megfordítja a szívét (=megváltoztatja érzelmeit); *converti ad Deum (Dominum)* Ps 21,28; 50,15; 84,9; 118,79; Cant Tob 6 megtér az Istenhez (az Úrhoz); *convertuntur fines terrae ad Dominum* Ps 21,28 megtérnek a föld (legvégső) határai (=a legtávolabbi földrészek) az Úrhoz; *convertuntur impii* Ps 7,13 megtérnek a gonoszok; *convertuntur peccatores* Ps 50,15 Cant Tob 8 megtérnek a bűnösök

3. ellenkezőre fordít, átváltoztat; *pass.* ellenkezőre fordul, átváltozik, mássá lesz; *convertere aquas in sanguinem* Ps 104,29 vérré változtatja (Isten) folyóvizeiket (Ex 7,17); *convertere desertum in lacum aquarum* Ps 106,35 bővízü tóvá változtatja a pusztaságot; *convertere flumina et rivos in sanguinem* Ps 77,44 vérré változtatja a folyamokat és folyókat (=az egyik egyiptomi csapás vö. fent); *convertere flumina in desertum* Ps 106,33 pusztasággá változtatja a folyamokat; *convertere fontes aquarum in terram sitientem* Ps 106,33 szomjas földdé változtatja a forrásvizet; *convertere luctum in gaudium* Cant Ier 13 öröme fordítja a gyászt; *convertere mare in aridum* Ps 65,6 szárazfölddé teszi (Isten) a tengert (=a Vörös-tengert a választott nép átvonulásakor); *convertere petram in stagnum aquarum* Ps 113 A,8 állóvízzé, bővízü tóvá változtatja a sziklát (=vizet fakaszt a népnek a sziklából); *convertere planctum in chorum* Ps 29,12 (víg) táncra fordítja a sírást; *convertere rupem in fontem aquarum* Ps 113 A,8 forrásvízzé változtatja (Isten) a sziklát (=forrást fakaszt a sziklából, vö. Ex 17,6; Num 20,11); *convertere terram aridam in fontes aquarum* Ps 106,35 forrásvízzé változtatja a kiszáradt földet; *convertere terram fructiferam in salsuginem* Ps 106,34 szikes talajjá változtatja a termőföldet; *convertitur ira Domini* Cant Is I,1 megfordul (=megengesztelődik) az Úr haragja
convicior *1 (convicium)* szidalmaz, gyaláz, becsmérel; *convician-tis et exprobrantis vox* Ps 43,17 becsmérő és szidalmazó szó (=becsmérlés és szidalmazás); *conviciari alci* Ps 68,13 becsmérli

convolvere 3 *volvi*, *volutus* összeteker, összegöngyöl; *convolvere vitam sicut textor* Cant Ez 12 összegöngyöli életét mint a takács (a szövetet) (=befejezi, nem dolgozik tovább rajta)

cophinus, *i*, *m. Gr.* kosár; *a cophino cessant manus* Ps 80,7 a kosár(hordás)tól (=a kényszermunkától) megpihen keze

copiosus 3 (*copia*) bőséges, gazdag; *copiosa fructibus horrea* Ps 143,13 terménnyel teli, terményben gazdag csűrök; *copiosa redemptio* Ps 129,7 bőséges (=teljes) megváltás; *copiosam pluviam demittere* Ps 67,10 bőséges, kiadós esőt hullat alá (az Isten); *copiose ut fluctibus adquare alqm* Ps 77,15 bőségesen mintegy áradatban ad inni neki; *copiose potare lacrimis alqm* Ps 79,6 bőségesen megitatja könnyekkel; *copiosos fluvios siccare* Ps 73,15 a bővízü folyókat kiszárítja

cor, *cordis*, *n*.

1. szív (testi, fiziológiai értelemben); a szív mint az élet-erő központja; *cor arescit exustum* Ps 101,5 szíve (=életereje) kiaszik és kiszárad; *cor deficit* Ps 60,3; 72,26 szíve elcsügged, ereje kimerül; *cor factum tamquam cera* Ps 21,15 szíve olyan (erőtlen) lesz mint a megolvadt viasz; *cor frangit opprobrium* Ps 68,21 szívét (=életerejét) megtöri a gyalázat; *cor hominis laetificat vinum* Ps 103,15 az ember szívét vidámítja a bor; *cor hominis reficit panis* Ps 103,15 az ember szívét megerősíti a kenyér; *cor humiliare aerumnis* Ps 106,12 szívét megalázza nyomorúsággal (gyötrelmekkel); *cor liquescit in visceribus* Ps 21,15 szíve megpuhul (erőtlenné válik) a bensejében; *corda vivunt* Ps 21,27 a szíve él(ed)=jól él); *in corda penetrat gladius* Ps 36,15 szívébe hatol a kard

2. a lélek: ellentéte a testnek és a külsőnek; *cor et anima* Ps 12,3; 15,9; 93,19; Cant Tob 6 szíve-lelke; *cor et animus* Ps 77,8 szíve és lelkülete; *cor et caro* Ps 15,9; 72,26; 83,3 teste-lelke (*deficit* kimerül, *exsultant* ujjong); *cordis abscondita* Ps 43,22 a szív rejteke (=a lélek rejtett titkai)

3. a megismerő, gondolkodó, emlékező értelem; az okos, bölcs ész; gondolkodás; *cor crassum* Ps 16,10; 72,7 durva,

érzéktelen szív (=lelkület, gondolkodás); *cor praecludere* Ps 16,10 elzárja szívét, lelkét, gondolkodását; *cordis abscondita* Ps 43,22 a szív rejteke (=a lélek rejtett titkai); *cordis meditatio* Ps 18,15; 48,4 szívének gondolata, elmélkedése; *cordis meditatio loquitur intelligentiam* Ps 48,4 szívének elmélkedése okosságot beszél (=okossága belső átgondoltságból fakad); *cordis sapientia* Ps 89,12 a szív bölcsessége (=szívbeli bölcsesség); *ex corde excidere oblivione* Ps 30,13 kiesik a szív(ek)ből, feledésbe megy (=elfelejtik); *in corde cogitare* Ps 34,25 szívében (=bensejében, magában) gondolkodik; *in corde cogitare recta* Ps 14,2 szívében igazat gondol (=őszintén gondolkodik); *in corde dicere* Ps 9 B,6.11.13; 13,1; 52,2; 73,8 szívében így szól (=így gondolkodik); *in corde loqui* Ps 35,2 szívében (=magában) így beszél; *in corde meditari* Ps 76,7 szívében töpreng; *in corde recondere eloquium Domini* Ps 118,11 szívébe rejti az Úr szavát; *in cordibus recogitare* Ps 4,5 szívében megfontolja

4. a lélek mint az érzelmek hordozója; *cor confidit* Ps 27,7 szíve bízik; *cor convertere* Ps 104,25 szívét megfordítja (=érzelmeit megváltoztatja); *cor delectare* Ps 18,9 szívét gyönyörűséggel tölti el; *cor effundit verbum bonum* Ps 44,2 szívéből ünnepi szózat árad; *cor et renes* Ps 25,2 szíve és veséi (=legelrejtettebb érzései); *cor exsultat ad Deum* Ps 83,3 szíve ujjong az Istenben; *cor exsultat in Domino* Ps 27,7; Cant An 1 szíve ujjong az Úrban; *cor incalescit* Ps 38,4 szíve felhevül; *cor laetatur* Ps 15,9; 32,21; 104,3 szíve örül; *cor obrigescit intra alqm* Ps 142,4 szíve megdermed benne; *cor opiat* Ps 19,5 szíve óhajta; *cor palpitat* Ps 37,11 szíve vergődik; *cor petit alqd* Ps 36,4 szíve vágyik rá; *cor pungitur* Ps 72,21 szíve bánkódik; *cor reviviscit* Ps 68,33 szíve újjáéled; *cor roboratur* Ps 26,14; 30,25 szíve erős; *cor sauciatum* Ps 108,22 szíve sebzett; *cor timet* Ps 26,3; 111,8 szíve fél; *corda et renes* Ps 7,10 szíve és veséi (=legelrejtettebb érzései); *corde afflictus* Ps 108,16 keseredett szívű (=elkeseredett ember); *corde contritus* Ps 33,19

töredelmes szívű; *corde fractos sanare* Ps 146,3 a megtört szívűeket meggyógyítja; *corde robustus* Ps 75,6 bátorszívű; *cordis angustiae* Ps 24,17 szívszorongás; *cordis desiderium* Ps 20,3 szívének kívánsága; *cordis duritia* Ps 80,13 szívének makacssága; *cordis fremitus* Ps 37,9 szívének keserősége; *cordis gaudium* Ps 118,111 szívöröm; *ex corde prodit iniquitas* Ps 72,7 szívből előtör a gonoszság; *in cor dare laetitiam* Ps 4,8 szívébe örömet ad; *in corde maledicere* Ps 61,5 szívében átkozza; *in corde multiplicantur anxietates* Ps 93,19 szívében szaporodnak az aggodalmak; *in corde volvere maerorem* Ps 12,3 szívében szomorúságot hordoz

5. a lélek mint az akarat és az elhatározások központja; bátorság; *cor cedit retro* Ps 43,19 szíve visszariad; *cor confirmare* Ps 9 B,17 szívét bátorrá teszi; *cor constans* Ps 111,8 szíve állhatatos; *cor conturbatur* Ps 54,5 szíve megremeg; *cor et mens* Ps 63,7; 72,7.21 szíve és esze (=akarata és értelme); *cor molitur insidias* Ps 5,10 szíve cselvetést tervez; *cor pugnax* Ps 54,22 szíve harcias; *corde adhaerere opibus* Ps 61,11 szívével a kincsekhez tapad; *corde consultare* Ps 82,6 egyetértésben tanácskozik; *corde uno* Ps 82,6 egy szívvel-lélekkel (=nagy egyetértésben); *cordis cogitationes* Ps 32,11 szívének szándékai; *in corde cogitare mala* Ps 139,3 szívében gonoszat tervez; *in corde intendere iniquitatem* Ps 65,18 szívében gonosztságot tervez; *in corde patrare iniquitates* Ps 57,3 szívében gonosztságot forgat (fejét gonosztságon töri); *in cordibus tentare Deum* Ps 77,18 szívében megkísérli az Istent

6. a lélek mint az erkölcsi és vallási élet székhelye; lelkület; *cor cognoscere* Ps 138,23 szívét, érzületét megismeri; *cor colligit sibi iniqua* Ps 40,7 szíve álnokságot gyűjt magába; *cor constans* Ps 111,8 szíve, lelkülete állhatatos; *cor contritum et humiliatum* Ps 50,19 töredelmes (bűnbánó) és alázatos szív (=lelkület); *cor dirigere* Ps 85,11 szívét vezeti, irányítja; *cor explorare* Ps 25,2 szívét átkutatja; *cor firmum* Ps 56,8; 107,2; 111,7 erős lelkület (minden jóra elszánt szív); *cor humiliare*

aerumnis Ps 106,12 szívét megalázza nyomorúsággal, gyötrelmekkel; *cor humiliatum et contritum* Ps 50,19 alázatos és bűnbánó szív (lelkület); *cor inclinare ad rem malam* 140,4 szíve elhajlik a rosszra; *cor inclinare ad statuta Domini* Ps 118,112 szíve hajlik az Úr parancsaira; *cor inclinare in avaritiam* Ps 118,36 szíve hajlik a fősvénységre; *cor inclinare in praescripta Domini* Ps 118,36 szíve hajlik az Úr parancsaira; *cor iusti* Ps 36,31 az igaz szíve (=lelke); *cor loquitur Domino* Ps 26,8 szíve az Úrhoz beszél; *cor molitur insidias* Ps 5,10 szíve cselvetést tervez; *cor mundum* Ps 50,12; 72,13 szíve tiszta; *cor perfectum in statutis Domini* Ps 118,80 szíve tökéletes az Úr rendelkezései szerint; *cor pravum* Ps 100,4 szíve (=lelkülete) álnok; *cor profundum* Ps 63,7 szíve (kifürkészhetetlen) mély; *cor rectum* Ps 77,8.37 lelkülete igaz; *cor scrutari* Ps 16,3 szívét próbára teszi; *cor servare mundum* Ps 72,13 szívét megőrzi tisztán; *cor superbit* Ps 130,1 szíve döllyfös; *cor veretur verba Domini* Ps 118,161 szíve fél az Úr ígétől; *corda effundere coram Domino* Ps 61,9 szívét kiönti az Úr előtt; *corda fingit Dominus* Ps 32,15 a szívüket az Úr alkotja; *corda obdurare* Ps 94,8 szívét megkeményíti (=megátalkodik); *corda scrutari* Ps 7,10 szívét próbára teszi; *corde bonus* Ps 124,4 jószívű; *corde contritus* Ps 33,19 töredelmes szívű; *corde converti ad Dominum* Ps 84,9 szívből megtér az Úrhoz; *corde duplex* Ps 118,113 álnokszívű, kétszínű(sködő); *corde duplici* Ps 11,3 álnokszívű, kétszínű(sködő) módon; *corde errans populus* Ps 94,10 szívében tévelygő nép; *corde gravis* Ps 4,3 keményszívű (=megátalkodott); *corde humilis* Cant 3 puer 87 alázatos szívű; *corde inflatus* Ps 100,5 felfuvalkodott szívű, döllyfös lelkületű; *corde mundus* Ps 23,4 tiszta szívű; *corde puro esse* Ps 72,1 tiszta szívű; *corde recto esse* Ps 35,11 igaz lelkű; *corde rectus* Ps 7,11; 10,2; 31,11; 63,11; 93,15; 96,11; 124,4 igaz lelkületű; *corde toto celebrare Dominum* Ps 9 A,2; 85,12; 110,1 egész szívvel magasztalja az Urat; *corde toto custodire legem Domini* Ps 118,34 egész szívvel megtartja az Úr törvényét;

corde toto deprecari faciem Domini Ps 118,58 egész szívéből esdekel az Úr színe előtt; *corde toto observare praecepta Domini* Ps 118,69 egész szívvel megtartja az Úr parancsait; *corde toto quaerere Dominum* Ps 118,2.10 egész szívvel keresi az Urat; *cordis innocentia* Ps 100,2 szívbeli ártatlanság, ártatlan lelkület; *cordis mente superbus* Cant BMV 51 szívének érzületében gőgös (=gőgös lelkületű); *cordis petra* Ps 72,26 szívének kösziklája (szívének Istene: az Isten mint az emberszív sziklamenedéke); *cordis probitas* Ps 77,72 szívbeli becsületesség, becsületesszívűség; *cordis rectitudo* Ps 118,7 őszinteszívűség; *cordis sinceritas* Ps 50,8 szívbeli őszinteség; *ex corde toto celebrare Dominum* Ps 137,1 egész szívből magasztatja az Urat; *ex corde toto clamare* Ps 118,145 egész szívből kiált; *ex corde toto et anima tota* Cant Tob 6 egész szívvel és lélekkel; *in corde abscondere iustitiam Domini* Ps 39,11 szívébe rejti (=bensőleg átéli) az Úr igazságát

coram szembe(n), előtt, színe előtt

cornu, *us*, *n.* szarv; az erő, a hatalom, a bőség jelképe (a szarv az állat dísze, erejének, önvédelmének és épségének eszköze: a héber költészetben ezért a magas szarv a dicsőség, a hatalom és az üdvösség jelképe és Isten különleges kegyét jelenti); *cornu altum tribuere populo* Ps 148,14 nagy erőt ad a népnek; *cornu bubali* Ps 91,11 a bölény szarva; *cornu efferre* Ps 91,11 erőssé teszi; *cornu(a) extollere* Ps 74,5.6.11; 88,18.25; 111,9; Cant An I,10 hatalmát magasra emeli; *cornu extollere contra alqm* Ps 74,6 hatalmával ellene támad; *cornu extollitur* Ps 88,18.25; 111,9; Cant An I hatalma fölemelkedik; *cornu salutis* Ps 17,3; Cant Zach 69 szabadító, erő, erős szabadulás (szabadító); *cornu salutis erigere* Cant Zach 69 erős szabadulást (szabadítót) támaszt; *cornu suscitare David* Ps 131,17 Dávid hatalmát fölemeli; *cornua altaris* Ps 117,27 az oltárszarvak (az égő áldozatok oltárának négy sarka szarv módjára emelkedett ki, vö. Ex 27,2 stb.); *cornua bubalorum* Ps 21,22 a bölények szarva; *cornua impiorum confringere* Ps 74,11 a gonoszok

- hatalmát megtöri („szarvukat letöri”); *cornua iusti extolluntur* Ps 74,11 az igaz hatalma fölemelkedik (=hatalomra jut az igaz)
- cornutus** 3 (*cornu*) szarvas- ; *cornutus et ungulatus iuvenus* Ps 68,32 (fejlett) szarvú és (jó) patájú tulok (=kifogástalan jószág)
- corona**, *ae, f. Gr.* koszorú, korona; *corona de auro puro* Ps 20,4 színarany korona; *coronam imponere capiti* Ps 20,4 koronát tesz fejére, megkoronázza; *coronam imponere potenti* Ps 88,20 megkoronázza a hőst; *coronam profanare humi* Ps 88,40 koronáját földre tiporja
- corono** 1 (*corona*) megkoszorúz, megkoronáz; körülvesz (Isten jóságával kíséri az embert és munkáját); *coronare benignitate annum* Ps 64,12 megkoronázza (Isten) jóságával a (gazdasági) évet; *coronare gloria alqm* Ps 8,6 körülveszi dicsőséggel; *coronare gratia alqm* Ps 102,4 körülveszi kegyelmével; *coronare honore alqm* Ps 8,6 tisztelettel övezi; *coronare miseratione alqm* Ps 102,4 körülveszi irgalmával
- corpus**, *oris, n.* test; holttest; *corpora servorum Dei* Ps 78,2 Isten szolgálóinak holtteste; *corpus pingue et sanum* Ps 72,4 kövér, jól táplált test; *corpus tabescit maerore* Ps 30,10 teste sorvad bánatában
- corripio** 3 *ripui, reatus (rapio)* megragad, elragad, elfog; korhol, megfedd; *corripere in furore alqm* Ps 6,2; 37,2 megfeddi dühösen (keményen); *corripere reges* Ps 104,14 megfenyíti (az Úr) a királyokat; *corripit pavor alqm* Cant Mo I,14 elfogja a rettegés; *corripit tremor alqm* Cant Mo I,15 elfogja a remegés
- corrumpo** 3 *rupi, ruptus (rumpo)* megront; *pass.* megromlik; *corrumpi, abominanda agere* Ps 13,1; 52,2 megromlik (erkölcsi életében), utálatosságokat művel
- corruo** 3 *ruo* összeomlik, összeroskad; *corruere* Ps 12,6 összerogy, leroskad (üldözői előtt); *corruere et perire a facie Domini* Ps 9 A,4 leroskad és elpusztul az Úr színe előtt; *corruere momento* Ps 72,19 összeomlik egy pillanat alatt; *corruunt*

qui patrant iniquitatem Ps 35,13 összeomlanak, akik gonoszat cselekszenek

corruptio, *onis, f.* (*corrumpo*) romlás; romlottság; *corruptionem videre* Ps 15,10 romlást lát (=meghal és végleges romlásra jut, elpusztul)

corvus, *i, m.* holló; *corvorum pulli clamant ad Deum* Ps 146,9 a hollófiókák az Istenhez kiáltanak; *corvorum pullis escam dat Deus* Ps 146,9 a hollófiókáknak megadja eledelét az Isten

cotidie naponként, naponta

coturnix, *icis, f.* fürj; *coturnices adducit Dominus* Ps 104,40 fürjeket hoz nekik az Úr (a pusztai vándorlásban vö. Ex 16,13; Num 11,31)

crassus 3 vastag, kemény; durva, nyers; *crassum cor* Ps 16,10; 72,7 durva, érzéketlen szív (=lelkület, gondolkodás)

creator, *oris, m.* (*creo*) teremő, alkotó (Isten); *creator caeli Dominus* Cant Is II,18 az ég teremője az Úr

creatura, *ae, f.* (*creo*) teremtmény; *creatura omnis servit Domino* Cant Iud 14 (Isten) minden teremtménye szolgál az Úrnak; *creaturis Domini plena terra* Ps 103,24 az Úr teremtményeivel tele a föld

crebro (*creber*) gyakran

credo 3 *didī, ditus* rábíz, átad; hisz vkinek; *credere in Deum* Ps 77,22 hisz Istennek; *credere miraculis Dei* Ps 77,32 hisz Isten csodáinak; *credere verbis Domini* Ps 105,12 hisz az Úr szavainak; *credere verbo Dei* Ps 105,24 hisz az Úr szavának; *credo visurum me bona Domini* Ps 26,13 hiszem, hogy meglátom (=elérem) az Úr javait

creo 1

1. létrehoz; terem, alkot (Isten); *pass.* lesz, életre támad; *creantur, si emittit Dominus spiritum* Ps 103,30 létrejönnek, ha az Úr kibocsátja lelkét; *creantur, si Dominus mittit spiritum* Can Iud 14 létrejönnek, ha az Úr elküldi (éltető) lelkét; *creare, condere, facere alqm* Cant Mo II,6 (Isten) teremti, megalkotja, létrehozza (a választott népet); *creare Aquilonem et austrum*

Ps 88,13 (az Úr) teremti az Északot és a Délt; *creare homines caducos* Ps 88,48 esendőnek teremti (az Úr) az embereket; *creare terram* Cant Is II,18 (az Isten) megteremti a földet; *Dominus iubet et creantur* Ps 148,5 az Úr parancsolja és létrejönnek

2. támaszt; *pass.* támad, keletkezik, megszületik; *creare vexationes sub specie legis* Ps 93,20 kellemetlenséget okoz (kellemetlenkedik) törvény címén; *creatur populus* Ps 101,19 támad, keletkezik, megszületik egy nép

crepito 1 (*crepo*) rövid, éles hangokat ad; (ércesen) cseng, csörög *crepitantibus cymbalis laudare Dominum* Ps 150,5 csengő cintányérral dicséri az Urat

cresco 3 (*crevi, cretus (creo)* nő, növekszik, gyarapodik, szaporodik; nagygyá lesz; *crescentes in adulescentia filii* Ps 143,12 a fiatalságukban (=fiatal kor életerejében) növekedő fiak; *crescere sicut cedrus Libani* Ps 91,13 növekszik mint a Libanon cédrusa; *crescit iustus sicut cedrus* Ps 91,13 növekszik (=gyarapodik Isten kegyelmében) az igaz mint a cédrus(fa); *crescunt opes* Ps 48,17; 61,11 szaporodik vagyona, gyarapodnak kincsei
crimen, inis, n. (cerno) bűn, véték; *crimen in alqo* Ps 58,4 bűne van; *propter crimina multa expellere alqm* Ps 5,11 sok bűne miatt elkergeti

crucio 1 (*crux*) kínoz, gyötör; *cruciare die noctuque alqm* Cant Ez 12,13 gyötöri éjjel-nappal

cruentus 3 (*cruor*) véres, vérrel bemocskolt; *cruentus et dolosus vir* Ps 5,7 vérszomjas és álnok ember

crus, cruris, n. (alsó) lábszár; *crura viri, robur equi* Ps 146,10 a harcos lábszára (=a gyalogos haderő), a ló ereje (=a lovas hadsereg)

cubile, is, n. (cubo) fekvőhely, ágy, nyugvóhely; *transl.* lakóhely, tanya, fészek; *in cubili meditari iniquitatem* Ps 35,5 fekvőhelyén (is) gonoszságon jár az esze; *in cubilibus laetantur sancti* Ps 149,5 nyugvóhelyükön örvendenek a szentek (=boldogan megpihennek a győztes harc után); *in cubilibus recogitare et*

obmutescere Ps 4,5 fekvőhelyén csendben magábaszáll; *in cubilibus recumbunt catuli leonum* Ps 103,22 tanyájukon nyugszanak az oroszlánkölykök

cubo 1 *cubui, cubitus* fekszik; *cubare in pascuis virentibus* Ps 22,2 pihen a zöldelő pázsiton

culix, icis, m. szúnyog; *culices (veniunt) in omnes fines* Ps 104,31 szúnyogok (lepik el) egész határukat (egyiptomi csapások egyike)

culpa, ae, f. vétek, vétség, bűn, hiba; *culpa memoratur* Ps 108,14 vétkét emlegetik; *culpa patrum* Ps 108,14 az (ős) atyák vétké; *culpa peccati* Ps 31,5 súlyos vétek; *culpa populi* Ps 84,3 a nép bűne; *culpaecomprehendunt alqm* Ps 39,13 bűnei szorongatják; *culpaecomgravant alqm* Ps 37,5 bűnei ránehezednek; *culpaecommaiorum* Ps 78,8 az ősök bűnei; *culpaecomsupergradiuntur caput* Ps 37,5 bűnei túlnőnek a fején; *culpam abhorrere* Ps 35,3 a bűntől undorodik; *culpam abscondere* Ps 31,5 vétkét rejtegeti, eltitkolja; *culpam addere ad culpam* Ps 68,28 vétket vétekre halmoz; *culpam confiteri* Ps 37,19 vétkét elismeri *culpam deprehendere* Ps 35,3 bűnét fölfedezi; *culpam dimittere* Ps 77,38; 84,3 vétkét megbocsátja; *culpam imputare alci* Ps 31,2 vétkét felrója; *culpam punire verberibus* Ps 88,33 vétkét veréssel bünteti; *culpam remittere* Ps 31,5 vétkét megbocsátja; *culpas delere* Ps 50,11 bűneit eltörli; *culpas ponere in conspectu* Ps 89,8 vétkét szeme előtt tartja (=nem felejtí el); *culpas recordari* Ps 78,8 bűneit emlékezetben tartja; *culpas remittere alci* Ps 102,3 vétkét megbocsátja; *a culpa lavare alqm* Ps 50,4 bűnétől megmossa (lemossa bűneit); *a culpa servare se* Ps 17,24 a bűntől őrizkedik; *in culpa nasci* Ps 50,7 bűnben (=bűnre való hajlandósággal) születik; *secundum culpas retribuere alci* Ps 102,10 bűnei szerint visszafizet neki; *sine culpa* Ps 58,5 hibáján kívül

cultor, oris, m. (colo) megművelő; tisztelője, imádója; *cultor idolorum* Ps 39,5 bálványimádó

cum coni. amikor; minthogy, mert; bár

cum praep. -val, -vel

cunctor *1* habozik, késlekedik; *cunctatur custodire mandata Domini* Ps 118,60 habozik, késlekedik megtartani az Úr parancsait (nem késlekedik = siet, igyekszik);

cunctus *3* összes, teljes, egész; *plur.* minden; *cuncta in caelo et in terra* Cant Dav 11 minden az égen és földön (égen-földön minden); *cunctae gentes* Cant Eccl 2 minden nép; *cuncti* Cant Is II,20 mindenki, mindnyájan; *cunctis diebus vitae* Ps 22,6; 26,4; 89,14 életének minden napján, egész életében

cupiditas, *atis, f. (cupidus)* kívánság; élvezethajhászás; *secundum cupiditatem cibum petere* Ps 77,18 torkosságból eledelt kér

cupido, *inis, f. (cupio)* vágy; kapzsiság; *de cupidine gloriatur peccator* Ps 9 B,3 kapzsiságával kérkedik a bűnös

cupio *3 cupivi, cupitus* vágyódik, kíván, óhajt; *cupire salutem a Domino* Ps 118,174 óhajtja (=vágyva várja) a szabadulást az Úrtól

cur miért

cura, *ae, f.* gond, aggodalom; gondoskodás; *curam proicere super Dominum* Ps 54,23 gondját az Úrra bízva; *a cura Dei seiungi* Ps 87,6 az Isten gondoskodásából kiesik

curo *1 (cura)* gondoskodik vmiről (vki-ről), törődik vmivel, *curare de alqo* Ps 141,5 törődik vele; *curare praescripta Domini* Ps 118,79 törődik az Úr parancsaival; *curare statuta Domini* Ps 118,155 törődik az Úr rendelkezéseivel; *curat Dominus de filio hominis* Ps 8,5 gondoskodik az Úr az ember fiáról (= az emberről); *curat Dominus de homine* Ps 143,3 gondoskodik az Úr az emberről; *curat Dominus de vita proborum* Ps 36,18 gondoskodik az Úr a becsületes emberek életéről (= gondot visel rá)

curro *3 cucurri, cursus* versenyt fut, szalad, siet; *currere cum fure* Ps 49,18 együtt szalad a tolvajjal; *currere velociter* Ps 147,15 gyorsan fut; *currere viam mandatorum Domini* Ps 118,32 fut (=gyorsan halad) az Úr parancsainak útján; *currit flumen in deserto* Ps 104,41 sebesen folyik a pusztában a folyam;

currit verbum Domini velociter Ps 147,15 gyorsan fut (=oda-
ér rendeltetési helyére) az Úr igéje (=parancsa)

currus, *us, m.* (hadi)szekér, (harc)kocsi, (verseny)kocsi; *currum
constituit Dominus nubes* Ps 103,3 kocsijának megteszi az Úr
a fellegeket; *currus Dei myriades* Ps 67,18 az Isten harcszekere
tízezernyi; *currus et equi* Ps 19,8; 75,7; Cant Hab 8 kocsi és
lovak; *currus et equus* Cant Mo I,1 kocsi és ló; *currus et exer-
citus Pharaonis* Cant Mo I,4 a fáraó harcikocsijai és hadsere-
ge; *currus victores Domini* Cant Hab 8 az Úr győzelmes harci-
szekerei; *super currus ascendere* Cant Hab 8 harcszekereire
felszáll

curvo *I (curvus)* hajlít, görbit, meghajt; *pass.* görnyed, megha-
jol, meghódog; *curvantur colles antiqui* Cant Hab 6 meghajol-
nak az ősrégi (=a legnagyobb) halmok; *curvare sub se re-
sistentes sibi* Ps 17,40 meghódoglásra kényszeríti az ellenálló-
kat; *curvari coram Domino* Ps 21,30 meghódog az Úr előtt;
curvatos erigere Ps 145,8 a görnyedteket fölemeli; *curvatur
omne genu Deo* Cant Is II,23 meghajlik minden térd Isten előtt
Cusan *indecl. f. Hebr.* Kusán (=Etiópia); *Cusan et Madian* Cant
Hab 7 Kusán (=Etiópia) és Mádián földje (vö. Bir. 3,8—10
és Bir 7.) *Cusan tentoria* Cant Hab 7 Kusán (=Etiópia) sátor-
tábora

custodia, *ae, f. (custos)* őrködés, őrzés, felügyelet; *custodiam
ponere ad os* Ps 140,3 őrséget állít szájához (=lakatot tesz a
szájára)

custodio *4 ivi, itus (custos)*

1. megőriz, oltalmaz, védelmez megóv, vigyáz rá; *custo-
dire a generatione hac alqm* Ps 11,8 megőrzi e nemzedéktől
(=az istentelenektől); *custodire a laqueo alqm* Ps 140,9 meg-
őrzi a törvetéstől, a csapdától (=a veszedelemtől); *custodire
a malo alqm* Ps 120,7 megőrzi a bajtól; *custodire a tendiculis
alqm* Ps 140,9 megőrzi a kelepccéktől; *custodire a viro violento
alqm* Ps 139,2,5 megóvjá az erőszakos embertől; *custodire
animam alcs* Ps 24,20; 85,2; 120,7 megőrzi életét; *custodire*

animas sanctorum Ps 96,10 őrzi (az Úr) szentjei életét; *custodire civitatem* Ps 126,1 őrzi a várost; *custodire et servare vivum alqm* Ps 40,3 oltalmazza és életben tartja; *custodire exitum et introitum alcs* Ps 120,8 oltalmazza jártában-keltében (=egész életében); *custodire gregem* Cant Ier 10 őrzi a nyáját; *custodire gressus alcs* Cant An 9 vigyáz lépteire; *custodire in aeternum alqm* Ps 11,8 megőrzi mindörökre; *custodire in viis suis alqm* Ps 90,11 oltalmazza útain (=életében); *custodire introitum et exitum alcs* Ps 120,8 oltalmazza jártában-keltében (=egész életében); *custodire peregrinos* Ps 145,9 oltalmazza a hontalanokat; *custodire pupillam oculi* Ps 16,8; Cant Mo II,10 vigyáz a szemevilágára; *custodire ut pastor gregem* Cant Ier 10 őrzi mint pásztor a nyáját; *custodire ut pupillam oculi* Ps 16,8; Cant Mo II,10 vigyáz rá mint a szemevilágára; *custodire vias suas* Ps 38,2 vigyáz útjaira; *custodire vitam alcs* Ps 63,2 vigyáz életére; *custodit Dominus alqm* Ps 40,3 őrzi az Úr; *custodit Dominus ab omni malo alqm* Ps 120,7 megőrzi az Úr minden bajtól; *custodit Dominus animas sanctorum* Ps 96,10 őrzi az Úr szentjei életét; *custodit Dominus gressus sanctorum* Cant An 9 vigyáz az Úr szentjeinek lépteire (=megóvja a bajtól a jámborokat); *custodit Dominus Israel* Ps 120,4,5 őrzi az Úr Izraelt (=választott népét); *custodit Dominus omnes qui diligunt eum* Ps 144,20 megőrzi az Úr mindazokat, akik szeretik; *custodit Dominus ossa iusti* Ps 33,21 oltalmazza az Úr az igaznak csontjait (=az igaz embert); *custodit Dominus simplices* Ps 114,6 oltalmazza az Úr az egyszerűeket (akik egyszerűen és természetesen reá hagyatkoznak); *custodit pastor gregem* Cant Ier 10 őrzi a pásztor a nyáját;

2. szemmel tart, figyel; megtart; *custodire decreta Domini* Ps 118,106 megtartja az Úr rendelkezéseit; *custodire eloquium Domini* Ps 118,67.158 megtartja az Úr szavát; *custodire iudicia Domini* Ps 18,12 figyel az Úr ítéleteire; *custodire iussa Domini* Ps 118,168 megtartja az Úr parancsait; *custodire legem Domini* Ps 118,34.44.55.136 megtartja az Úr törvényét; *custodire*

mandata Domini Ps 88,32; 118,60 megtartja az Úr parancsait; *custodire pactum Domini* Ps 131,12 megtartja az Úrral kötött szövetséget; *custodire praecepta Domini* Ps 104,45; 118,4. 63.134.168 megtartja az Úr parancsait; *custodire praescripta Domini* Ps 118,88.146.167 figyel az Úrtól adott előírásokra (=arra, amit az Úr előír); *custodire praescripta oris Domini* Ps 118,88 figyel az Úr szájából (származó) előírásokra; *custodire statuta Domini* Ps 118,5.8 megtartja az Úr rendelkezéseit; *custodire verba Domini* Ps 118,9.17.57.101 megtartja az Úr igéit (=parancsait); *custodire vias Domini* Ps 17,22 követi az Úr útjait (=útjain jár); *custodire vias legis* Ps 16,4 megtartja a törvény útjait, a törvényes utat; *custodire vias suas* Ps 38,2 vigyáz útjaira (=hűségesen megtartja Isten parancsait)

custos, *odis*, *m. f.* (*custodio*) őr, őrző; *custodes exspectant auro-ram* Ps 129,6 az (éjjeli)őrség várja a hajnalt; *custos vigilat* Ps 126,1 az (éjjeli)őr virraszt

cutis, *is*, *f.* bőr; *cuti adhaerent ossa* Ps 101,6 bőréhez tapadnak csontjai

cymbalum, *i. n. Gr.* cintányér, réztányér; *cymbalis crepitantibus laudare Dominum* Ps 150,5 csengő cintányérral dicséri az Urat; *cymbalis sonoris laudare Dominum* Ps 150,5 zengő cintányérral dicséri az Urat

D

daemonium, *ii, n.* Gr. szellem, gonosz szellem, ördög; démon, bálványisten; *daemonia non sunt dii* Cant Mo II,17 a démonok nem istenek; *daemoniis immolare* Cant Mo II,17 a bálványisteneknek áldozatot mutat be; *daemoniis immolare filios et filias* Ps 105,37 a bálványoknak feláldozza fiait és leányait (= gyermekáldozatok Kánaán földjén!)

damnum, *i, n.* veszteség, kár; *cum damno iurare* Ps 14,5 önkárára esküszik

Dathan *indecl. m. Hebr.* Dátán; *Dathan et Abiron* Ps 105,17 Dátán és Abiron (föllázadt Mózes ellen, büntetésből a föld nyelte el, vö. Num 16,22—35)

David, *indecl. (dativ. Davidi) m. Hebr.* Dávid király, Izai fia; *David cornu suscitare* Ps 131,17 Dávid hatalmát fölemeli; *David domus* Ps 121,5; Cant Zach 69 Dávid (királyi) háza, családja, udvara; *David et semen eius* Ps 17,51 Dávid és ivadéka (=leszármazottai, utódai); *David ferre de caulis ovium* Ps 77,70 Dávidot a birkaaklok közül emeli ki; *David iurare per fidelitatem* Ps 88,50 Dávidnak megesküszik hűségére (az Úr); *David lactantes sequentem vocat Dominus* Ps 77,71 a szoptató juhokat terelő (=pásztorokodó) Dávidot meghívja (kiválasztottjának) az Úr; *David semen (manet in aeternum)* Ps 17,51; 88,5.37 Dávid ivadéka (megmarad mindörökre); *David servus Domini* Ps 77,70; 88,4.21; 131,10; 143,10; Cant Zach 69 Dávid az Úr szolgája (=szándékainak végrehajtója); *David sollicitudo* Ps 131,1 Dávid fáradozása; *David splendor*

Ps 88,45 Dávid tündöklése; *David thronus* Ps 88,5 Dávid trónusa (=uralma); *Davidi non mentitur Deus* Ps 88,36 Dávidnak nem hazudik az Isten; *in gratiam David* Ps 131,1 Dávid kedvéért (=kedvezésből iránta); *sedes domus David* Ps 121,5 Dávid királyi (udvari) törvényszéke

de -ról, -ről, -től, -től

dealbo 1 (*albus*) fehérít, bemeszel; *dealbari super nivem* Ps 50,9 fehérebb mint a hó

debilis, *e* erőtlen, gyenge, nyomorék; *debiles cinguntur robore* Cant An 4 a gyengéket erő övezi (=erőre kapnak)

debitus 3 (*debeo*) tartozó, köteles, megillető, kijáró; *debitus Deo timor* Ps 89,11 kellő félelem Istennel szemben

decachordus 3 Gr. tízhúrú; *decachordo psalterio psallere* Ps 32,2; 143,9 tízhúrú lanton zsoltárt zengedez; *decachordum psalterium et lyra* Ps 91,4 tízhúrú lant és citera

decedo 3 *cessi*, *cessus* (*cedo*) elmegy, eltávozik; meghal; *decedere et reverti in pulverem* Ps 103,29 meghal és visszatér a földre

decem tíz

decet (*deceo*) illik, illenék

decido 3 *cidi* (*cado*) leesik, földre esik; lehull, elenyészik; *decidere velociter sicut faenum* Ps 36,2 elenyészik gyorsan mint a fű

decipio 3 *cepi*, *ceptus* (*capió*) rászed, megcsal, félrevezet; *decipere ore alqm* Ps 77,36 félrevezeti szavával; *decipit inimicus alqm* Ps 88,23 rászedi ellenfele

declaratio, *onis*, *f.* (*declaro*) megnyilatkozás; magyarázat; *declaratio verborum Domini* Ps 118,130 az Úr igéinek magyarázata

declaro 1 (*claro*) kinyilvánít, kihirdet; *transl.* nyilvánít, minősít vminek; *declarantur iusti apud Dominum* Ps 68,28 igaznak nyilvánítják, igaznak bizonyulnak

declino 1 (*clino*) elhajlít, elfordít; *intrans.* elhajlik, elfordul; eltévelyedik; elhanyaglik, lehanyaglik; *declinare a decretis*

Domini Ps 118,102 elhajlik az Úr parancsaitól; *declinare a lege Domini* Ps 118,51 elhajlik az Úr törvényétől; *declinare a mandatis Domini* Ps 118,21 elhajlik az Úr parancsaitól; *declinare a praescriptis Domini* Ps 118,157 elhajlik az Úr előírásaitól; *declinare ad falsa* Ps 39,5 eltévelyedik a hamisságba (hazugságra); *declinare in vias obliquas* Ps 124,5 eltévelyedik (eltéved) ferde utakra; *declinat umbra* Ps 108,23 elhanyaglik az árnyék

decor, *oris*, *m.* (*deceo*) szépség; dísz, ékesség, pompa; *decor et maiestas* Ps 20,6; 95,6; 103,1 pompa és fönség; *decor et ornatus* Ps 44,4 dísz és ékesség; *decor et splendor* Ps 95,6 ékesség és ragyogás; *decor pratorum* Ps 36,20 a mezők pompája; *decore plena Sion* Ps 49,2 a tökéletes szépségű Sion; *decorem et maiestatem indutus* Ps 103,1 pompába és fönségbe öltözött (en); *decorem ponere super alqm* Ps 20,6 ékességgel elhalmozza **decortico** *l* (*cortex*) lehántja a fát, leszedi a kérgét; *decorticare silvas* Ps 28,9 lehántja az erdőket (=megritkítja az erdő sűrűjét) **decorus** *3* (*decor*) csinos, szép, ékes; *decora filia regis* Ps 44,14 szép királykisasszony

decretum, *i*, *n.* (*decerno*) döntés, határozat, ítélet; parancs, rendelkezés; *decreta Domini adiuvant alqm* Ps 118,175 az Úr ítéletei megsegítik; *decreta Domini custodire* Ps 118,106 az Úr rendelkezéseit megtartja; *decreta Domini desiderare* Ps 118,20 az Úr rendelkezései (=törvénye) után vágyakozik; *decreta Domini docere alqm* Ps 118,108 az Úr határozataira megtanítja; *decreta Domini iucunda* Ps 118,39 az Úr rendelkezései gyönyörűségesek; *decreta Domini iusta* Ps 118,62. 75.106 az Úr igazságos rendelkezései; *decreta Domini proponere sibi* Ps 118,30 az Úr parancsait szem előtt tartja; *decreta Domini timere* Ps 118,120 az Úr ítéleteitől fél; *decreta iustitiae Domini* Ps 118,7 az Úr igazságának (=igazságos) rendelkezései; *decreta oris Domini* Ps 118,13 az Úr ajkának parancsai (=ajkáról jött parancsok); *decretum Domini promulgare* Ps 2,7 az Úr rendelkezését kihirdeti; *decretum firmum statuere*

Ps 104,10 szigorú parancsot ad; *decretum iustitiae Domini* Ps 118,160 az Úr igazságának (=igazságos) rendelkezése; *decretum statuere* Ps 104,10 parancsot ad; *a decretis Domini declinare* Ps 118,102 az Úr parancsaitól elhajlik; *in decretis Domini sperare* Ps 118,43 az Úr döntéseiben reménykedik; *secundum decreta Domini constare* Ps 118,91 az Úr rendelete szerint fennáll; *secundum decreta largiri vitam alci* Ps 118,156 (az Úr) ítéletei szerint életet ad neki (=élteti); *secundum decretum dare vitam alci* Ps 118,149 (az Úr) ítélete szerint életet ad neki (=élteti)

decumbo 3 *cubui* lefekszik, földre hanyatlik; *decumbere in medio leonum* Ps 56,5 oroszlánok közt (=vérszomjas ellenség közepe) lakozik; *decumbere, non amplius resurgere* Ps 40,9 ágyának dől (=betegesen fekszik), többé föl sem kel; *decumbere, obdormi(sc)ere* Ps 3,6; 4,9 lefekszik, alszik

decursus, *us, m.* (*decurro*) lefutás, lefolyás; *in decursu annorum* Cant Hab 2 az évek folyamán;

deduco 3 *duxi, ductus (duco)*

1. elvezet (fizikailag), elszállít, odavisz, odavezet; *deducere ad portum alqm* Ps 106,30 elvezeti a kikötőbe, révbe juttatja; *deducere super excelsa alqm* Cant Hab 19 felviszi a magaslat(ok)ra; *deducere usque in Edom alqm* Ps 59,11; 107,11 elvezeti Edomba

2. irányít, terel, vezet; *deducere aquas ut flumina* Ps 77,16 folyamként ömleszti a vizet; *deducere in semita plana alqm* Ps 26,11 sima ösvényen (=biztos úton) vezet; *deducere ut gregem alqm* Ps 77,52 tereli mint a nyájat

3. juttat, küld, visz; *deducere ad inferos alqm* Cant An 6; Cant Tob 2 elviszi (leviszi) az alvilágba; *deducere et adducere alqm* Ps 59,11; 107,11 elviszi és odavezeti; *deducere et reducere alqm* Cant An 6; Cant Tob 2 elviszi és visszahozza; *deducere in pulverem mortis alqm* Ps 21,16 a halál porába juttatja; *deducere in puteum interitus alqm* Ps 54,24 a halál vermébe taszítja

4. *transl.* vezet (szellemileg), kormányoz; *deducere consilio alqm* Ps 72,24 vezet tanácsával; *deducere et dirigere alqm* Ps 30,4 vezet és irányítja; *deducere in iustitia alqm* Ps 5,9 kormányozza (az Úr) igaz volta szerint; *deducere in semita mandatorum alqm* Ps 118,35 (az Úr) vezet parancsainak útján; *deducere per semitas rectas alqm* Ps 22,3 igaz utakon vezet; *deducere via antiqua alqm* Ps 138,24 vezet az ősrégi úton (=a jámbor vallásos hagyományok útján)

defendo 3 *fendi, fensus* elhárít; véd(ekezik), megvéd(elmez), óv; *defendere causam alcs* Ps 118,154 megvédi ügyét; *defendere oppressum et pupillum* Ps 81,3 megvédi az elnyomottat és az árvát

defensio, onis, f. (*defendo*) védelem; *ad defensionem expergiscit et evigilare* Ps 34,23 oltalmára felsejken és felkel

defetiscor, defetisci, defessus sum (fatiscor) elfárad, ellankad, kimerül; *defessus clamando* Ps 68,4 belefárad a kiáltozásba; *defessus gemitu* Ps 6,7 belefárad a sóhajtozásba

deficio 3 feci, fectus (facio)

1. elfogy, megszűnik, fogy, kiapad, elapad; *deficit gratia Dei* Ps 76,9 elapad az Isten irgalma; *deficit robur in afflictione* Ps 30,11 elfogy ereje a gyötrődésben *deficit vita in alqo* Ps 106,5 elfogy az életerej; *deficiunt oves in caulis* Cant Hab 17 elfogynak a juhok az aklokból; *deficiunt pii* Ps 11,2 fogynak az istenfélő emberek; *deficiunt vires* Ps 70,9 fogy az ereje

2. elsötétül, elhomályosul; *deficit luna* Ps 71,7 elsötétül a hold; *deficit lux oculorum alqm* Ps 37,11 elhagyja a szemvilága, elhomályosul a szeme; *deficiunt oculi* Ps 68,4; Cant Ez 14 elhomályosul, elbágyad a szeme; *deficiunt oculi desiderio* Ps 118,82.123 elbágyad szeme a vágyakozásban

3. ellankad, elcsügged, kimerül; *deficit caro* Ps 72,26 kimerül a teste; *deficit cor* Ps 60,3; 72,26 elcsügged a szíve; *deficiunt manus fortium* Ps 75,6 ellankad az erősek keze; *deficiunt servi et liberi* Cant Mo II,36 kimerül szolga és szabad ember egyaránt

4. elhagy, cserbenhagy; *deficere et praevaricari* Ps 77,57 elpártol és hűtlen lesz; *deficit animus alqm* Ps 39,13 cserbenhagyja a lelkiereje, bátorsága;

5. elpusztul, meghal; *deficiunt adversantes vitae alcs* Ps 70,13 elpusztulnak, akik üldözik életét; *deficiunt inimici* Ps 9 A,7 elpusztulnak ellenségei

6. bátorságát veszti; *deficiunt corde inimici* Ps 44,6 bátorságát veszti az ellenség

7. eleped (a várásban, vágyakozásban); *deficere desiderio* Ps 118,81.82.123 eleped a vágyakozástól; *deficit anima alcs* Ps 118,20.81 eleped lelke; *deficit spiritus alcs (in alqo)* Ps 76,4; 142,4.7 eleped lelke

definio 4 *ivi, itus (finio)* határt szab, megszab, meghatároz, megállapít; *definere numerum stellarum* Ps 146,4 (az Úr) meghatározza a csillagok számát; *definiti dies* Ps 138,16 megszabva napjainak száma (=Isten meghatározza életidejét)

deflecto 3 *flexi, flexus (flecto)* elhajlik, eltér, letér; *deflectit gressus a semita Dei* Ps 43,19 letér lépte az Isten ösvényéről

defluo 3 *fluxi (fluo)* lefolyik; *defluit oleum in alqd* Ps 132,2 lecsordul rá az olaj (=végigcsordul bőségesen rajta); *defluunt aquae* Ps 57,8 elfolyik a víz; *defluunt fontes in rivos* Ps 103,10 a patakokba folynak a források

defunctus 3 (*defungor*) halott, elhúnyt; *defuncti laudant Dominum* Ps 87,11 (talán) a halottak dicsérik az Urat (nem, hanem az élők!); *defuncti surgunt* Ps 87,11 a halottak fölkelnek; *defunctos collocare in tenebris* Ps 142,3 a holtakat sötétségre veti; *pridem defunctus* Ps 142,3 régen halott

degener, eris, m. f. (genus) elfajzott, elkorcsosult; *degeneres filii* Cant Mo II,5 elfajzott gyermekek

degluttio 4 (*glutio*) elnyel, lenyel; *degluttire vivum alqm* Ps 123,3 lenyeli élve (elevenen); *degluttit terra alqm* Ps 105,17 elnyeli a föld (vö. Dátán és Ábiron)

dego 3 (*ago*) időt eltölt; él; *degere in Mosoch* Ps 119,5 Mosoch (Mesek) népénél (=számkivetésben) él; *degere in praesidio*

Altissimi Ps 90,1 a Mindenható oltalmában él; *degere in terra torrida* Ps 67,7 a sivatagban él (tengődik)

deicio 3 *ieci, iectus (iacio)* ledob, levét; földre dönt, ledönt, letaszít; *deiecti, nec surgere possunt* Ps 35,13 földre roskad, nem tud fölkelni; *deicere et efferre alqm* Ps 101,11 földre sújt és fölemel; *deicere in foveam alqm* Ps 139,11 sírgödörbe taszítja; *deicere in mare alqd* Cant Mo I,1 a tengerbe veti; *deicere in terram thronum David* Ps 88,45 földre dönti Dávid trónját

delectatio, *onis, f. (delecto)* élvezet, gyönyörűség; *delectatio lex Domini* Ps 118,77.92.174 gyönyörűség az Úr törvénye

delecto 1 gyönyörködtet, megörvendeztet; *pass.* gyönyörködik, örömet, kedvét leli vmiben; *delectare animam* Ps 93,19 gyönyörűséggel eltölti lelkét; *delectare cor* Ps 18,9 gyönyörűséggel eltölti szívét; *delectare factis suis alqm* Ps 91,5 gyönyörködteti műveivel; *delectari de hostibus* Ps 58,11 gyönyörködik (legyőzött) ellensége fölött; *delectari felicitate electorum* Ps 105,5 gyönyörködik (az Úr) választottainak boldogságában; *delectari in Domino* Ps 36,4 gyönyörűségét találja az Úrban; *delectari in laetitia* Ps 67,4 vigadozik örömeiben; *delectari in sinceritate cordis* Ps 50,8 örömet találja a szívbeli őszinteségekben; *delectari lege Domini* Ps 118,70 örömet találja az Úr törvényében; *delectari malis* Ps 39,15; 69,3 (kár)örömmel nézi (más) baját; *delectari mandatis Domini* Ps 111,1; 118,47 örömet találja az Úr parancsaiban; *delectari mendacio* Ps 61,5 kedvét leli a hazugságban; *delectari multitudine pacis* Ps 36,11 örömet találja a nagy (teljes) békében; *delectari multum* Ps 111,1 nagyon élvezi; *delectari sacrificio* Ps 50,18 örömet találja az áldozatban; *delectari semita mandatorum Domini* Ps 118,35 örömet találja az Úr parancsainak útján; *delectari sorte sua* Ps 48,14 élvezi (jó) sorsát; *delectari statutis Domini* Ps 118,16 gyönyörűségét találja az Úr rendeleteiben; *delectat alqm facere voluntatem Dei* Ps 39,9 örömet okoz neki, hogy megteszi az Isten akaratát; *delectat robur equi alqm* Ps 146,10 gyönyörködteti

a ló ereje (=a lovas hadsereg); *delectat terra alqm* Ps 72,25 örömet okoz neki a föld

deleo 2 *evi, etus* eltöröl; kiirt, megsemmisít, elpusztít; *delere culpas* Ps 50,11 eltörli bűneit; *delere iniquitatem* Ps 50,3 eltörli bűnét; *delere memoriam ex hominibus* Cant Mo II,26 törli emlékezetét az emberek közül; *delere memoriam de terra* Ps 33,17 törli emlékezetét a földről; *delere nomen in aeternum* Ps 9 A,6 kitörli nevét mindörökre; *deleri de libro viventium* Ps 68,29 kitörlik az élők könyvéből; *deletur nomen in generatione altera* Ps 108,13 kivész a neve egy nemzedék alatt; *deletur peccatum* Ps 108,14 eltörlik bűnét

deliciae, arum, f. gyönyörűség, élvezet; *deliciae ad dexteram Domini* Ps 15,11 gyönyörűsége az Úr jobbján; *deliciae mandata Domini* Ps 118,143 gyönyörűsége az Úr parancsai; *deliciae praescripta Domini* Ps 118,124 gyönyörűsége az Úr előírásai; *deliciarum torrens* Ps 35,9 a gyönyörűségek patakja (=Isten házának patakzó bősége)

delictum, i, n. (delinquo) hiba, vétség, véték, bűn; *delicta dimittere* Ps 24,18; 64,4 bűneit megbocsátja; *delicta inventutis meminisse* Ps 24,7 ifjúkori vétkeit nem felejtí el; *delicta non latent Deum* Ps 68,6 vétkei nincsenek rejtve (=jól ismertek) Isten előtt; *delicta opprimunt alqm* Ps 64,4 vétkei ránehezednek; *delicta remove longe ab alqo* Ps 102,12 vétkeit messzire űzi; *delicta universa* Ps 24,18 minden bűne; *delictorum memoriam servare* Ps 129,3 bűneinek emlékét megőrzi; *delictum grande* Ps 18,14 (főbenjáró) nagy bűn; *delictum punire virga* Ps 88,33 a bűnt vesszővel bünteti; *in delictis ambulare* Ps 67,22 bűnökben (=bűnös módra) él; *propter delicta affligi* Ps 106,17 vétkei miatt gyötrődik

demergo 3 *mersi, mersus (mergo)* belemárt, elmerít, elsüllyeszít; *pass.* elsüllyed, elmerül; *demergi in foveam* Ps 9 A,16 belebukik a verembe; *demergi in mari* Cant Mo I,4 elmerül a tengerben

demitto 3 *missi, missus (mitto)* leküld, lebecsát, alábecsát; letaszít; *demittere oculos in caelum et in terram* Ps 112,6 alátekint (az Úr) az égre és a földre; *demittere pluviam copiosam* Ps 67,10 aláhullat (az Isten) bőséges esőt; *demissi principes* Ps 140,6 letaszították fejedelmeiket

denego 1 (*nego*) letagad, eltagad, megtagad; *denegare petitionem* Ps 20,3 megtagadja kérését

dens, dentis, m. fog, agyar; *transl.* ellenségeskedés (= olyan az ellenség mint a fogaival marcangoló állat); *dentis bestiarum* Cant Mo II,24 a vadállatok agyara; *dentis confringere* Ps 3,8 fogait összetöri; *dentis conterere in ore* Ps 57,7 a fogakat összezúzza szájában; *dentis lanceae et sagittae* Ps 56,5 foguk lándzsa és nyíl; *dentis peccatorum* Ps 3,8 a bűnösök foga (= harapós kedve); *dentibus dare in praedam alqm* Ps 123,6 fogai martalékaul átengedi; *dentibus frendere contra alqm* Ps 34,16; 36,12 fogát csikorgatja ellene; *dentibus frendere et tabescere* Ps 111,10 fogát csikorgatja és elpusztul (dühében)

densus 3 sűrű, tömött; *densa nubila* Ps 17,12 sűrű (vihar)fellegek; *densae frondes* Ps 117,27 lombos ágak

denudo 1 (*nudo*) lemeztelenít; *transl.* fölfed, föltár; *denudare fundamentum domus usque ad petram* Cant Hab 13 felforgatja a házat az alapkövéig

denuo (*de, novo*) újra, újból

depascor, pasci, pastus sum (pascor) lelegel, leharapdál; *depascuntur bestiae agri vitem* Ps 79,14 lelegelik a mezei vadak a szőlőt

depono 3 *posui, positus (pono)* letesz, lerak; *transl.* félretesz, felhagy vmivel; *deponere furorem* Ps 36,8 félreteszi a bosszúságot; *deponere indignationem* Ps 84,5 félreteszi méltatlankodását; *deponere potentes de sede* Cant BMV 52 letaszítja a hatalmasokat a székekéből

depravo 1 (*pravus*) elront, megront; *pass.* megromlik; *depravari, aberrare* Ps 13,3; 52,4 megromlik (erkölcsileg), eltévelyedik

deprecatio, onis, f. (*deprecor*) esdeklés (baj elhárításért); Isten segítségül hívása; *deprecatio irrita* Ps 108,7 hiábavaló esdeklés

deprecor 1 (*precor*) esdekel, könyörög; *deprecari Dominum* Ps 5,3 könyörög az Úrhoz; *deprecari faciem Domini* Ps 118,58 esdekel az Úr színe előtt

deprehendo 3 endi, ensus (*prehendo*) megfog; *transl.* észrevesz, felfedez; *deprehendere culpam* Ps 35,3 fölfedezí bűnét

deprimo 3 pressi, pressus (*premo*) lenyom, leszorít; *transl.* elnyom, elfojt, szorongat; *depressos erigere* Ps 144,14 az elnyomottakat fölemeli; *deprimere animam* alcs Ps 56,7 szorongatják lelkét (=őt magát); *deprimere impios usque ad terram* Ps 146,6 földre szorítja (az Úr) a gonoszokat; *deprimit Deus alqm* Ps 54,20 megalázza az Isten; *deprimit Deus iudex hunc et extollit illum* Ps 74,8 ezt megalázza (elnyomja), azt fölemeli az isteni Bíró; *deprimit malignus alqm* Ps 88,23 elnyomja a gonosz; *deprimitur anima* Ps 41,6.7.12; 42,5 levert („deprimált”) a lelke

derelinquo 3 liqui, lictus (*relinquo*) elhagy, cserbenhagy; *transl.* mellőz, elhanyagol; *derelictis parare domum* Ps 67,7 az elhagyatottaknak házat épít; *derelictum videre iustum* Ps 36,25 elhagyatottan látja az igazat; *derelinquere Deum* Cant Mo II,15 elhagyja az Istent; *derelinquere et abicere alqm* Ps 26,9 elhagyja és eltaszítja; *derelinquere legem Domini* Ps 88,31; 118,53 elhagyja az Úr törvényét; *derelinquere praecepta Domini* Ps 118,87 elhagyja (=figyelmen kívül hagyja) az Úr parancsait; *derelinquit Deus (Dominus) alqm* Ps 21,2; 26,9; 36,33; 37,22; 70,9.11.18; 118,8 elhagyja az Isten (az Úr); *derelinquit Dominus hereditatem* 93,14 elhagyja az Úr örökségét (=választott népét); *derelinquit Dominus opus manuum suarum* Ps 137,8 elveti az Úr keze művét (=a választott népet); *derelinquit Dominus quaerentes eum* Ps 9 A,11 (nem!) hagyja cserben az Úr az istenkeresőket; *derelinquit Dominus sanctos* Ps 36,28 (nem!) hagyja cserben az Úr szentjeit; *derelinquit*

robur alqm Ps 37,11 cserbenhagyja az ereje; *derelinquunt pater et mater alqm* Ps 26,10 elhagyja atyja és anyja

derideo 2 *risi, risus (rideo)* kinevet, kigúnyol; *deridere alqm* Ps 21,8 kigúnyolja

descendo 3 *scendi, scensus (scando)* leszáll, lemegy; *transl.* leereszkedik, lehatol; *descendentibus in foveam accenseri* Ps 87,5 a sírbaszállók közé számítják; *descendere ad inferos* Ps 54,16; 113 B,17 leszáll az alvilágba; *descendere in foveam* Ps 27,1; 29,4; 87,5; 142,7; Cant Ez 18 sírba száll; *descendere in locum suum* Ps 103,8 helyére ereszkedik; *descendere in mare navibus* Ps 106,23 hajón tengerre száll; *descendere in profundum* Cant Mo I,5 lesüllyed a mélybe; *descendere in pulverem* Ps 21,30 porba száll (=visszatér a földre); *descendere sicut imber super herbam* Cant Mo II,2 aláhullik mint zápor a fűre; *descendere sicut imbres* Ps 71,6 aláhullik mint a zápor; *descendere ut pluvia super gramen* Ps 71,6; Cant Mo II,2 aláhullik mint az eső a pázsitra; *descendere usque ad ima* Ps 106,26 leszáll a mélybe; *descendit Dominus* Ps 17,10; 143,5 alászáll az Úr; *descendit manus Domini super alqm* Ps 37,3 ránehezedik az Úr keze; *descendit ros super montem Sion* Ps 132,3 aláhull a harmat Sion hegyére; *descendit vivens ad inferos* Ps 54,16 élve leszáll az alvilágba; *descendunt valles* Ps 103,8 lesüllyednek a völgyek; *non descendunt opes cum divite* Ps 48,18 nem viszi magával a sírba vagyonát a gazdag

descensus, us, m. (*descendo*) alászállás, leszállás; *descensus in foveam* Ps 29,10 sírbaszállás

desero 3 *serui, sertus (sero)* elhagy, cserbenhagy; *deserere genus filiorum* Ps 72,15 cserbenhagyja Isten fiainak nemzetségét (=a hitűkhöz hiveket)

desertum, i, n. (*deserto*) pusztaság, sivatag; pusztai vándorlás; *deserti pascua stillant* Ps 64,13 a pusztai legelők (víztől) csurognak (=vízben bővelkednek); *deserti pelicanus* Ps 101,7 pusztai pelikánmadár (=az elhagyatottság jelképe); *desertum*

Cades Ps 28,8 Kades sivatagja (Palesztinától délre vö. Num 13; 20,16); *desertum concutit vox Domini* Ps 28,8 a pusztaságot megrendíti az Úr szava; *desertum convertere in lacum aquarum* Ps 106,35 a pusztaságot bővízü tóvá változtatja; *a deserto, a montibus* Ps 74,7 a pusztaság (=a déli sivatag) felől, a hegyek (=az északi galileai és szíriai hegyek) felől (=Délről és Északról); *in deserto currit flumen* Ps 104,41 a pusztában sebesen folyik a folyam; *in deserto deducere ut gregem alqm* Ps 77,52 a pusztaságban tereli (Isten a népét) mint a nyáját; *in deserto die Massa* Ps 94,8 a pusztaságban (a pusztai vándorláskor) a Kísértés napján (vö. Ex 17,2—7); *in deserto errare* Ps 106,4 a pusztában, a sivatagban bolyong; *in deserto indulgere concupiscentiae* Ps 105,14 a pusztában (pusztai vándorlásban) enged a (rendetlen) kívánságnak; *in deserto manere* Ps 54,8 a pusztaságban (kint) marad; *in deserto offendere Altissimum* Ps 77,17 a pusztaságban (a pusztai vándorlásban) megsérti a Fölségest (az Istent); *in deserto parare mensam* Ps 77,19 a pusztaságban asztalt terít; *in deserto prosternit Dominus alqm* Ps 105,26 a pusztaságban földre sűjtja; *in deserto provocare Deum* Ps 77,40 a pusztaságban (pusztai vándorlásban) haragra ingerli az Istent; *in deserto scindere petras* Ps 77,15 a pusztaságban meghasítja a kősziklákat (=a pusztai vízfakasztás vö. Ex 17; Num 20); *in desertum convertere flumina* Ps 106,33 pusztasággá változtatja a folyamokat; *per deserta invia errare* Ps 106,40 az úttalan pusztaságban bolyong; *per desertum ducere populum* Ps 135,16 a pusztában, a sivatagon át vezeti a népet; *per desertum incedere* Ps 67,8 a pusztán, a sivatagon átvonul; *per desertum vehitur Dominus* Ps 67,5 a pusztán átvonul az Úr; *velut per desertum ducere per fluctus alqm* Ps 105,9 mint a puszta földön vezeti át a habokon

desertus 3 (*desero*) elhagyott, puszta, kietlen; *deserta terra* Cant Mo II,10 kietlen föld, vidék

desiderabilis, *e* (*desidero*) kíváncs; *desiderabilem terram spernere* Ps 105,24 az Ígéret-földjét semmibe veszi; *desiderabilis*

super aurum et obryzum Ps 18,11 kívánatosabb mint az arany és a színarany

desiderium, ii, n. (*desidero*) kívánság, vágyakozás; *desideria iniqui concedere* Ps 139,9 a gonosz vágyát teljesíteni engedi; *desiderio deficere* Ps 118,81.82.123 a vágyakozásban elbágyad; *desiderio auxilii Domini deficere* Ps 118,82.123 a vágyakozásban az Úr segítsége után (=miközben vágyva vár segítséget az Úrtól) elbágyad; *desiderio inimicorum tradere alqm* Ps 26,12 az ellenség kénye-kedvére kiszolgáltatja; *desiderium cordis tribuere alci* Ps 20,3 szíve kívánságát (vágyát) megadja; *desiderium eloquii Domini* Ps 118,82 vágyakozás az Úr szava után; *desiderium implere alci* Ps 77,29 kívánságát teljesíti; *desiderium miserorum audire* Ps 9 B,17 a bajbajutottak kívánságát meghallgatja; *desiderium omne coram Domino* Ps 37,10 minden vágya (ismeretes) az Úr előtt; *desiderium peccatorum perit* Ps 111,10 a bűnösök vágyakozása meghiúsul

desidero I vágyódik, kíván(kozik), sóvárog vmire; *desiderans deficit anima* Ps 118,20.81 a vágyakozásban lelke eleped; *desiderare alqd* Ps 34,25 kívánja, akarja; *desiderare auxilium Domini* Ps 39,17; 69,5 vágyik az Úr segítségére; *desiderare, concupiscere languens alqd* Ps 83,3 vágyódik, epedve sóvárog utána; *desiderare decreta Domini* Ps 118,20 vágyakozik az Úr rendelkezései (=törvénye) után; *desiderare Deum* Ps 41,2; 62,2 kívánczik az Istenhez; *desiderare dies* Ps 33,13 kíván napokat (=hosszú életet); *desiderare mandata Domini* Ps 118,131 vágyódva várja (=lesi) az Úr parancsait; *desiderare praecepta Domini* Ps 118,40 vágyódva várja (=lesi) az Úr parancsait; *desiderare salutem* Ps 11,6 vágyakozik az üdvösségre; *desiderat anima atria Domini* Ps 83,3 vágyakozik lelke az Úr hajlékába; *desiderat anima Deum* Ps 41,2 vágyakozik lelke az Isten után; *desiderat caro Deum* Ps 62,2 teste Istenhez kívánczik; *desiderat cerva rivos aquarum* Ps 41,2 kívánczik a szarvas a patak vizére

desino 3 *desii, desitus (sino)* abbahagy; megszűnik, nincs többé; *desinere, absumi* Ps 72,19 elpusztul, tönkremegy; *desinit fidelitas* Ps 11,2 megszűnik a hűség; *desinit nequitia* Ps 7,10 megszűnik a gonoszság; *desinit sapere et bene agere* Ps 35,4 többé nem okos és jót nem tesz

desisto 3 *stiti (sisto)* eláll vmitől, abbahagy, felhagy vmivel; *desistere et agnoscere Deum* Ps 45,11 abbahagyja (Isten ügyének támadását) és elismeri az Istent; *desistere a furore* Ps 84,4 abbahagyja a dühöngést; *desistere ab ira* Ps 36,8 felhagy a haraggal

desolatio, onis, f. (desolatus) elhagyatottság, vigasztalanság; *desolationem retribuere animae* Ps 34,12 elhagyatottságba juttatják lelkét (=öt magát)

despectio, onis, f. (despicio) lenézés, megvetés; *despectio plebis et opprobrium hominum* Ps 21,7 a nép megvetésének tárgya (=megvetett a nép szemében) és az emberek (emberiség) csúfsága; *despectio superbiorum, irrisio abundantium* Ps 122,4 a gőgösködők lenéző magatartása, a dúslakodó gazdagok gúnyolódása; *despectione satiata anima* Ps 122,4 elege van lelkének (=ő magának) a lenézésből

despicio 3 *spexi, spectus (specio)* lenéz; *transl.* megvet, fitymál, semmibe vesz, lekicsinyel; *despicere consilium Altissimi* Ps 106, 11 megveti (=semmibe veszi) a Fölséges tanácsát; *despicere cor contritum* Ps 50,19 megveti (elutasítja) a töredelmes (bűnbánó) szívet; *despicere inimicos* Ps 91,12 megvetéssel tekint az ellenségre; *despicere petram salutis* Cant Mo II,15 lekicsinyli, semmibe veszi a mentősziklát; *despicit oculus alqm* Ps 91,12 megvetéssel tekint rá (szeme)

despondeo 2 *spondi, sponsus (spondeo)* megígér, odaígér; eljegyez; *desponsata virgo* Ps 77,63 eljegyzett hajadon

destino 1 *(sto)* meghatároz; szán vmire, rendel vmilyen célra; *destinari excidio sempiterno* Ps 91,8 örök pusztulásra rendelik, szánják

destruo 3 *struxi, structus (struo)* leront; *transl.* szétrombol, megsemmisít, tönkretesz; *destruere adversarios* Ps 53,7; Cant Mo I,7 megsemmisíti az ellenséget; *destruere et restituere* Ps 27,5 lerombol és helyreállít; *destruere inimicos (inimicum)* Ps 142,12; Cant Eccl 9 megsemmisíti az ellenséget; *destruere maceriam* Ps 79,13 lerombolja a kerítését (falát); *destruere urbes* Ps 9A,7 lerombolja a városokat; *destruit Deus alqm* Ps 51,7 lerontja, megsemmisíti az Isten; *destruuntur improbi* Ps 36,28 megsemmisülnek a gonoszok; *destruuntur male agentes* Ps 36,9 megsemmisülnek a gonosztevők; *destruuntur quibus maledicit Dominus* Ps 36,22 megsemmisülnek, akiket megátkoz az Úr
desum, esse, fui, futurum (sum) hiányzik, nincs; *deest nihil alci* Ps 22,1 semmije sem hiányzik (=mindene megvan)

desuper felülről, a magasból

desursum felülről

detraho 3 *traxi, tractus (traho)* lehúz, leránt; ócsárol, becsmérel; *detrahentem perdere* Ps 100,5 a becsmérlőt elpusztítja; *detrahere occulte proximo* Ps 100,5 becsmérli titokban felebarátját
detrudo 3 *trusi, trusus (trudo)* lelök, letaszít; *detrudere equos in mare* Cant Hab 15 a tengerbe taszítja a lovakat (vö. átvonulás a Vörös-tengeren); *detrudere Pharaonem et exercitum in Mare Rubrum* Ps 135,15 a Vörös-tengerbe taszítja a fáraót és seregét

deturbo 1 (*turbo*) ledönt, lever, leüt; *deturbare fastigium de domo* Cant Hab 13 leveri a háztetőt

Deus, i, m. Isten: (Elohim) az egy igaz Isten, a választott nép Istene

deus, i, m.

1. pogány isten(ek); *deorum nomina pronuntiare labiis* Ps 15,4 a pogány istenek nevét ajkára veszi; *deos alienos sequi* Ps 15,4 idegen isteneket követ; *deus alienus* Ps 43,21; 80,10; Cant Mo II,12 idegen istenség; *deus peregrinus* Ps 80,10 idegen isten; *dii alieni* Ps 15,4; Cant Mo II,16 idegen istenségek; *dii eorum* Cant Mo II,37 (pogány) isteneik; *dii gentium* Ps 95,5

a pogányok istenei; *dii omnes* Ps 94,3; 95,4; 96,7,9; 134,5 az összes (pogány) istenek; *dii prosternunt se ante Dominum* Ps 96,7 a (pogány) istenek arcra borulnak az (igaz Isten) Úr előtt; *diis alienis provocare Deum* Cant Mo II,16 idegen istenekkel haragra ingerlik az (igaz Istent) (=a választott nép Isténét);

2. bálványistenek, arany és ezüst bálványok, bálvány-szobrok; *deo supplicare* Cant Is II,20 bálványistenhez könyörög; *deorum mortuorum sacrificia comedere* Ps 105,28 a holt bálványistenek áldozatából eszik; *deos colere* Cant Mo II,17 (bálvány)isteneket tisztel, imád; *deus qui salvare nequit* Cant Is II,20 bálványisten, aki nem adhat szabadulást; *diis quos ignoraverant immolare* Cant Mo II,16 ismeretlen bálványisteneknek áldozatot mutatnak be

3. isten: fokozás az igaz Isten fogalmához; *deorum Deus* Ps 83,8; 135,2 az „istenek” Istene (=a fölséges Isten); *deus extra Dominum non est* Cant Is II,21 nincs isten az (igaz Istennen) Úron kívül; *deus iustus extra Dominum* Cant Is II,21 olyan igaz isten mint az Úr (nincsen!); *deus magnus ut Deus* Ps 76,14 olyan nagy isten mint az (igaz) Isten; *deus praeter Dominum non est* Cant Eccl 5; Cant Is II,21 nincs isten az (igaz Istennen) Úron kívül; *deus salvans extra Dominum* Cant Is II,21 olyan szabadulást adó isten mint az Úr (nincsen!); *dii non sunt daemonia* Cant Mo II,17 nem istenek a gonosz szellemek; *inter deos non est par Domino* Ps 85,8 az istenek között nincs olyan mint az Úr; *inter deos omnes summe eminens Dominus* Ps 96,9 az összes istenek között végtelenül magasztos (fölséges) az Úr; *inter deos quis par Domino* Cant Mo I,11 az istenek között ki olyan mint az Úr?; *prae diis omnibus Dominator noster* Ps 134,5 az összes isteneket megelőzi a mi Uralkodónk (=az Isten); *super deos omnes Rex magnus* Ps 94,3 az összes istenek fölött (álló) nagy Király

4. Isten helyettesei: a hatóságok, a bírák; *dii et filii Altissimi* Ps 81,6 istenek és a Fölséges fiai (=a bírák és az előljá-

- rók); *in medio deorum* Ps 81,1 az istenek gyülekezetében (=a bírák és hatalmasok Istentől rendelt és így isteni jogon működő testületében)
- devasto** 1 (*vasto*) elpusztít, feldúl; *devastat aper silvestris vitem* Ps 79,14 pusztítja az erdei vadkan a szőlőt; *devastatae domus* Ps 108,10 feldúlt házak; *devastatur habitatio alcs* Ps 68,26 feldúlják lakóhelyét
- devinco** 3 *vici, victus (vinco)* legyőz; *devincere alqm* Ps 12,5; 128,2 legyőzi
- devio** 1 (*via*) az útról letér, eltéved, eltévelyedik; *deviant impii inde a sinu matris* Ps 57,4 eltévelyednek a gonoszok az anyától fogva (=kora gyermekségüktől)
- devoro** 1 (*vor*) elnyel, felfal, elpusztít; *devorare alqm* Ps 34,25 elpusztítja; *devorare avide alqm* Ps 56,5 elnyeli mohón (elpusztítja vérszomjasan); *devorare filios hominum* Ps 56,5 elnyeli, elpusztítja az embereket *devorare fructus agri* Ps 104,35 fölfalja a mező termését; *devorare herbam* Ps 104,35 föleszi a növényzetet; *devorare pauperem occulte* Cant Hab 14 elemésztí alattomban a szegényt; *devorare populum* Ps 13,4; 52,5 falja (=pusztítja) a népet; *devorare ut stipulam alqm* Cant Mo I,7 elpusztítja mint (a tűz) a tarlót; *devorari flamma irae* Cant Eccl 11 megemésztí a harag lángja; *devorat ignis alqm* Ps 20,10 elemésztí a tűz; *devorat terra alqm* Cant Mo I,12 elnyeli a föld
- devotus** 3 (*devoveo*) odaadó, ragaszkodó; *devotus Deo* Ps 85,2 ragaszkodik Istenhez
- dexter, (e)ra, (e)rum** jobboldali, jobbfelőli, jobb; *dexteram manum apprehendere* Ps 72,23 jobbkezét megragadja; *dextrum brachium illustrare* Cant Eccl 7 jobbját (=hatalmát) dicsőségesen megmutatja; *a dextro latere* Ps 120,5 jobboldalról
- dextera, ae, f. (dexter)** jobbkéz, jobbjá vkinek, Isten jobbjá: hatalmának és gondviselésének jelképe, eszköze; *dextera adiuvare alqm* Ps 59,7; 107,7 (segítő) jobbjával támogatja; *dextera Altissimi mutata* Ps 76,11 a Fölséges (gondviselő) keze megváltozik; *dextera datur oblivioni* Ps 136,5 jobbkeze feledésbe

megy (=elszárad); *dextera Dei acquirit montes* Ps 77,54 Isten jobbja megszerzi (a választott népnek) a hegyeket (=Sion hegyét és a környező hegyvidéket); *dextera Dei plantat vitem* Ps 79,16 az Isten keze szőlőt ültet (=letelepíti a választott népet); *dextera Dei plena iustitia* Ps 47,11 az Isten igazsággal teli keze; *dextera Dei salvat alqm* Ps 43,4 az Isten jobbja megmenti; *dextera Dei sustentat alqm* Ps 17,36; 62,9 az Isten jobbja fenntartja (=őrzi); *dextera Domini agit fortiter* Ps 117,15.16 az Úr jobbja bátran küzd, cselekszik; *dextera Domini erecta* Ps 88,14 az Úr (segítségére) nyújtott jobbkeze; *dextera Domini erigit alqm* Ps 117,16 az Úr jobbja fölemeli; *dextera Domini facit saluum alqm* Ps 137,7 az Úr jobbja megmenti; *dextera Domini parat victoriam* Ps 97,1 az Úr jobbja győzelmet szerez; *dextera Domini percutit inimicum* Cant Mo 1,6 az Úr jobbja megveri az ellenséget; *dextera Domini invenit alqm* Ps 20,9 az Úr keze utóléri; *dextera Domini tenet alqm* Ps 138,10 az Úr keze fenntartja; *dextera et manus* Ps 88,14.26; 138,10 jobbja és keze; *dextera plena muneribus* Ps 25,10 megvesztegetéssel teli jobbkez; *dextera regis docet praeclara gesta* Ps 44,5 a király jobbja dicső tettekre tanítja; *dextera Domini victrix* Ps 19,7 az Úr győzelmes jobbkeze; *dexterarum victricis fortitudo* Ps 19,7 győzelmes jobbjának ereje; *dexteram extendere* Cant Mo 1,12 jobbát kinyújtja (=segítő kezét nyújtja); *dexteram extendere super flumina* Ps 88,26 jobbát kinyújtja (=hatalmát kiterjeszti) a folyamokra (=a Tigris és Eufrátesz vidékére); *dexteram inimicorum efferre* Ps 88,43 az ellenség jobbát felmagasztalja (az ellenség kezébe adja a győzelmet, a sikert); *dexteram retinere in sinu* Ps 73,11 jobbát ölében tartja (=hatalmát tétlenül pihenteti, heverteti); *ad dexteram Dei confugere* Ps 16,7 az Isten jobbára menekül; *ad dexteram Domini deliciae* Ps 15,11 az Úr jobbán gyönyörűsége; *ad dexteram regis adstat regina* Ps 44,10 ott áll a király jobbán a királynő; *ad dextram respicere* Ps 141,5 jobbra tekint; *vir dexterarum Dei* Ps 79,18 Isten jobbjának férfija (=Isten választottja)

dextera, orum, n. (*dexter*) a jobboldal; *a dextris cadere* Ps 90,7 jobbjára mellől elhullik; *a dextris Dominus* Ps 15,8; 109,5 jobbján (áll) az Úr; *a dextris pauperis astare* Ps 108,31 a szegény jobbjára (pártjára) áll; *a dextris sedere* Ps 109,1 jobbján ül; *a dextris stat accusator* Ps 108,6 jobbján áll vádlója (vö. Zak 3,1)

diadema, atis, n. Gr. királyi fejék, diadém, korona; *diadema fulget super regem* Ps 131,18 korona ragyog a királyon

dico 3 *dixi, dictus* mond, beszél, szól, állít, elmond; *dicere* Ps 4,7; 11,5; 12,5; 29,7; 30,15.23; 31,5; 32,9; 34,10.21.25.27; 37,17; 38,2; 39,8.17; 40,5; 54,7; 57,12; 63,6; 67,23; 69,5; 70,11; 72,11; 76,11; 77,19; 78,10; 82,13; 88,3.20; 89,3; 93,7; 94,10; 95,10; 101,25; 104,11.31.34; 105,48; 106,2.25; 113 B,2; 115, 1.2; 117,2.3.4; 125,2; 128,1.8; 136,7; 138,11; 141,6; Cant Mo I,9; Cant Mo II,26.27.37.40; Cant Eccl 12; Cant Is I,4; Cant Ez 10; Cant Is II,18.19; Cant Ier 10 szól, így szól: „... ; azt mondja: „... ; *dicere ad alqm* Ps 2,7 így szól hozzá; „... ; *dicere alci* Ps 10,1; 15,2; 34,3; 39,16; 41,4.10.11; 49,16; 65,3; 69,4; 74,5; 90,2; 109,1; 121,1; 139,7; Cant Mo II,7; Cant Ez 15 azt mondja neki: „... ; *dicere beatum alqm* Cant BMV 48 boldognak mondja; *dicere carmen regi* Ps 44,2 dalt zeng a királynak; *dicere de alqo* Ps 3,3; 86,5 beszél róla; *dicere gloriam regni Domini* Ps 144,11 elmondja az Úr országának dicsőségét; *dicere in confidentia* Ps 29,7 elbizakodottan beszél; *dicere in corde* Ps 9 B,6.11.13; 13,1; 52,2; 73,8 így szól szívében (=így gondolkodik); *dicere in pavore* Ps 115,2 így beszél aggodalmában; *dicere in trepidatione* Ps 30,23 így beszél zavarában; *dicere ius (alci)* Ps 9 A,9; 57,2 igazságot szolgáltat; *dicere laudem Domino* Ps 118,164 dicséretet zeng az Úrnak; *dicere laudes Dei* Cant Tob 4.9 Isten dicséretét zengi; *dicere laudes regis caeli* Cant Tob 9 az ég királyának dicséretét zengi; *dicere laudes regis saeculorum* Cant Tob 7 az örökkévalóság királyának dicséretét zengi; *dicere maledicta* Ps 58,13 átkot mond; *dicere malum de alqo* Ps 40,6 rosszat beszél róla, ki-

beszéli; *dicere mendacium* Ps 57,4; 58,13 hazudik; *dicere potentiam operum Domini* Ps 144,6 beszél az Úr tetteinek hatalmáról (=hatalmas tetteiről); *dixit et venit* Ps 104,34 szólott és (már) jött (is); *dicere portionem suam esse alqd* Ps 118,57 azt állítja: az az osztályrésze; *dicere psalmum* Ps 17,50 zsoltárt zeng, énekel; *dixit et facta sunt* Ps 32,9; Cant Iud 14 szólott és meglett (=egy szavára)

diduco 3 *duxi, ductus (duco)* megnyit, széttár; elhúz; *diducere labia* Ps 21,8 elhúzza a száját, biggyeszt

dies, diei, m. f.

1. (nappali) világosság, nappal (az éjszaka ellentéte); *die ac nocte* Ps 1,2; 41,4; 54,11 éjjel-nappal; *die noctuque* Ps 31,4; Cant Ez 12,13 éjjel-nappal; *die toto* Ps 37,7; 55,6; 70,8,24; 118,97 egész nap(on át); *diei praest sol* Ps 135,8 a nappal uralja a Nap; *dies diei effundit verbum* Ps 18,3 egyik nappal a másikkal zengi; *dies et noctes benedicunt Dominum* Cant 3 puer 71 a nappalok és az éjszakák áldják az Urat; *dies et nox est Dei* Ps 73,16 a nappal és az éjszaka az Istené; *in die* Ps 90,5 nappal, napközben; *in die septies* Ps 118,164 napjában hétszer; *per diem (nocte, per noctem)* Ps 21,3; 41,9; 77,14; 120,6 nappal (éjjel); *ut dies lucet nox* Ps 138,12 mint a fényes nappal olyan az éjszaka

2. a naptári nap (24 óra); *die omni* Ps 60,9; 139,3; 144,2 mindennap; *diebus cunctis* Ps 22,6; 26,4; 89,14 mindennap; *diebus omnibus* Ps 127,5; Cant Ez 20; Cant Zach 75 mindennap; *dies hesternus* Ps 89,4 a tegnapi nap; *dies transit* Ps 89,4,9 a nap elmúlik; *dies unus in atriis Dei* Ps 83,11 egy nap az Isten hajlékában; *in dies* Ps 70,14 napról-napra; *per dies singulos* Ps 67,20 minden napon; *quo die* Ps 19,10; 55,4; 114,2 amely napon (csak) = amikor (bármikor)

3. határnap (ítélet vagy büntetés végrehajtására); *dies angustiae* Ps 49,15; 58,17; 76,3; 101,3 a szorongatás napja (=ideje); *dies angoris oritur* Cant Hab 16 a szorongatás napja felvirrad (=az isteni ítélet napja elérkezik); *dies interi-*

ius Cant Mo II,35 a pusztulás napja; *dies irae Domini Ps 109,5* az Úr haragjának (=haragos ítéletének) napja; *dies iudicii Cant Iud 17* az (isteni) ítélet napja; *dies venturus Ps 36,13* az (isteni ítélet) eljövendő napja

4. híres nap, nevezetes dátum, vmilyen különleges esemény ideje; *dies famis Ps 36,19* az inség napjai (ideje); *dies funestus Ps 17,19* gyásznap (=a nyomorúság napja, ideje); *dies Ierusalem Ps 136,7* Jeruzsálem (emlékezetes) napja (=a város elpusztításának napja 586-ban); *dies ille Cant Is I,4* az a (nevezetes) nap (=a szabadulás nagy napja); *dies Massa Ps 94,8* a Kísértés napja (a pusztai vándorláskor vö. Ex 17, 2—7); *dies ortus Ps 109,3* születésnap; *dies quem facit Dominus Ps 117,24* az (ünnep)nap, amelyet az Úr rendel; *die quo redimit Deus alqm Ps 77,42* a (nevezetes) nap, amikor megszabadítja (népét) az Isten; *dies quibus affligit Dominus alqm Ps 89,15* az (emlékezetes) napok, amikor az Úr megsanyargatja; *dies sollemnis Ps 80,4* ünnepnap; *dies tribulationis Ps 19,2; 85,7* a szorongatás napja (ideje)

5. idő, időszak, korszak; *diebus antiquis Ps 43,2; Cant Eccl 13* a régmúlt napokban (az egykori időkben); *dierum antiquorum meminisse Ps 142,5; Cant Mo II,7* a régmúlt napokról (az elmúlt időkről) megemlékezik; *dies mali Ps 48,6; 93,13* a balszerencse ideje; *dies malus Ps 26,5; 40,2* a veszedelem ideje, veszedelmes idő; *dies proelii Ps 77,9* a harc ideje; *dies pugnae Ps 139,8* a küzdelem ideje; *dies antiquos perpendere Ps 76,6* a régmúlt napokat (időket) átgondolja; *in diebus regis floret iustitia Ps 71,7* a király napjaiban (=uralkodási idejében, uralkodása alatt) virágzik az igazságosság

6. életidő, életkor, évek, élet; *diebus cunctis suis Ps 89,14* egész életében; *dierum dimidium complere Ps 54,24* napjainak (=életidejének) felét betölti; *dierum longitudo Ps 20,5; 90,16; 92,5* napok hosszú sora (=időtlen idők, hosszú élet); *dies ad dies adicere Ps 60,7* újabb és újabb napokat ad (=egyre hosszabb életet); *dies adolescentiae breviate Ps 88,46* ifjúkorát

megrövidíti (=hamar előregszik Dávid királyi háza); *dies alcs* Ps 43,2; 54,24; 101,24; 108,8 életkora; *dies consumare velociter* Ps 77,33 napjainak (=életidejének) véget vet gyorsan; *dies definiti* Ps 138,16 napjainak számát megszabja (=életkorát meghatározza); *dies desiderare* Ps 33,13 napokat (=hosszú boldog életet) kíván; *dies dinumerare* Ps 89,12 napjait (életidejét) számbaveszi; *dies caeli* Ps 88,30 az ég napjai (=amíg fennáll az ég, a világ = örökké); *dies evanescunt* Ps 101,4 napjai (=élete) tovatűnnek; *dies hominis* Ps 102,15; 143,4 az ember napjai (élete); *dies omnes* Cant Zach 75 egész élete; *dies pauci* Ps 108,8 néhány nap (=rövid élet); *dies paucorum palmorum* Ps 38,6 néhány arasznyira szabott) élet; *dies praecidere* Ps 101,24 napjait (életét) elvágja, megszakítja; *dies regis* Ps 60,7; 71,7 a király napjai (=uralkodási és életideje); *dies similes umbrae (protensae)* Ps 101,12; 143,4 élete olyan (csak) mint az (elnyúlt, hosszúra nyúlt) árnyék; *dies vitae* Ps 22,6; 26,4; 127,5; Cant Ez 20 életének napjai (=egész élete); *in dimidio dierum auferre alqm* Ps 101,25 napjainak (=életének) felén (=élete virágában) elragadja (=halálba) *in dimidio dierum vadere ad portas inferi* Cant Ez 10 életének felén elmegy az alvilág kapuihoz (=átlépi a halál küszöbét)

diffluo 3 *fluxi (fluo)* szétfolyik, megolvad, szétmálik; *diffluit cera ante ignem* Ps 67,3 megolvad a viasz a tűztől; *diffluit limax* Ps 57,9 szétmáló csiga; *diffluit terra* Ps 45,7 szétolvad, szerteolvad a föld (Isten színe előtt)

diffugio 3 *fugi, fugiturus (fugio)* szétfut, elmenekül; *conturbari, diffugere* Ps 47,6 megzavarodnak, szétfutnak

diffundo 3 *fudi, fusus (fundo)* kiönt; *pass.* szétfolyik, szétömlik; *diffusa gratia super labia* Ps 44,3 kedvesség ömlik el ajkán
digitus, *i. m.* ujj; *digiti et manus* Ps 143,1 ujjai és keze; *digitorum Domini opus* Ps 8,4 az Úr ujjainak (=kezének) műve; *digitos docere bellum* Ps 143,1 ujjait harcra tanítja (=az íjj kezelésére)

- dignitas, atis, f.** (*dignus*) méltóság; *dignitatem augere* Ps 70,21 méltóságát növeli
- dignus** 3 méltó, érdemes; *digna fide testimonia Domini* Ps 92,5 hitelt érdemlő az Úr tanúsága
- dilatio** 1 (*lanio*) szétmarcangol, széttép; *dilaniare alqm neque cessare* Ps 34,15 marcangolja és nem hagyja abba (=szüntelenül marcangolja)
- dilato** 1 (*latus*) kibővít, kiszélesít, kiterjeszt; *dilatare alqm attritis nationibus* Ps 43,3 kiterjeszti, hagyja szabadon terjeszkedni (népét) a pogány nemzeteket szétmorzsolva (szétszúzza); *dilatare cor alcs* Ps 118,32 kitágítja szívét (=bátorságot, örömet ad belé); *dilatare os* Ps 34,21; 80,11 szélesre tátja a száját (=nagyhangú), tágra nyitja száját (=evéshez)
- dilectio, onis, f.** (*diligo*) kedvelés, szeretet; *pro dilectione accusare alqm* Ps 108,4 szeretetét vádaskodással viszonozza; *pro dilectione retribuere odium* Ps 108,5 a szeretetet gyűlölettel viszonozza
- dilectus** 3 (*diligo*) kedves, szeretett, drága; *dilecta habitatio Domini* Ps 83,2 az Úr kedves hajléka; *dilecti Dei (Domini) liberantur* Ps 59,7; 107,7 az Isten (az Úr) szerettei (=választottai, akiket szeret); *dilectis largitur Dominus in somno* Ps 126,2 kedveltjeinek az Úr még álmukban is ajándékot oszt; *dilectus pinguis factus* Cant Mo II,15 a kedvenc (=a választott nép) elhájjasodott
- diligere** 3 *lexi, lectus (lego)* (nagyra)becsül, tisztel, szeret, kedvel; *diligere bonum* Ps 51,5 szereti a jóságot; *diligere Dominum* Ps 17,2; 30,24; 114,1; 144,20 szereti az Urat; *diligere eloquium Domini* Ps 118,140 szereti az Úr szavát (=tiszteletben tartja parancsát); *diligere habitaculum domus Domini* Ps 25,8 szereti az Úr házának lakóhelyét; *diligere Ierusalem* Ps 121,6 szereti Jeruzsálemet; *diligere iniquitatem* Ps 10,5 szereti a bűnt; *diligere ius* Ps 32,5 szereti az igazságot (a jogszerűséget); *diligere iustitiam* Ps 10,7; 32,5; 36,28; 44,8; 98,4 szereti az igazságosságot; *diligere iustos* Ps 145,8 kedveli (az Úr) az igaza-

kat; *diligere lapides Sion* Ps 101,15 szereti Sion köveit (=romjait); *diligere legem Domini* Ps 118,97.113.165 szereti az Úr törvényét; *diligere maledictionem* Ps 108,17 szereti az átkot (=szeret átkozódni); *diligere malum* Ps 51,5 szereti a gonzságot; *diligere mandata Domini* Ps 118,47.127 szereti (=szívesen fogadja) az Úr parancsait; *diligere mendacium* Ps 51,5 kedveli a hazudozást; *diligere nomen Dei (Domini)* Ps 5,12; 68,37; 118,132 szereti az Isten (az Úr) nevét; *diligere opera Domini* Ps 110,2 szereti az Úr tetteit; *diligere praecepta Domini* Ps 118,159 szereti (=szívesen fogadja) az Úr parancsait; *diligere praescripta Domini* Ps 118,119.167 szereti (=szívesen fogadja) az Úr parancsait; *diligere sermones perniciosos* Ps 51,6 szereti az ártalmas beszédet; *diligere vanitatem* Ps 4,3 szereti a hívságot (=a semmirevaló dolgokat); *diligere vitam* Ps 33,13 szereti az életet (=élni akar); *diliget Dominus alqm* Ps 17,20; 21,9 szereti az Úr; *diliget Dominus foundationem suam* Ps 86,1—2 szereti az Úr alapítását (=Siont); *diliget Dominus Iacob* Ps 46,5 szereti az Úr Jákobot (=a választott népet); *diliget Dominus populum* Ps 149,4 szereti népét az Úr; *diliget Dominus montem, portas Sion* Ps 77,68 szereti az Úr Sion hegyét, kapuit

diluculum, *i, n.* (*diluceo*) virradat, pitymallat, hajnal, pirkadat; *diluculo primo* Ps 45,6 kora hajnalban; *diluculo venire* Ps 118, 147 (már) virradatkor jön

diluvium, *ii, n.* vízözön, vízáradat; *super diluvium sedet Dominus* Ps 28,10 a vízözön fölött trónol (=uralkodik) az Úr

dimetior, *meti, mensus sum (metior)* kimér, felmér, lemér; *dimeti vallem Succoth* Ps 59,8; 107,8 fölméri (=kiosztja) Szukkoth völgyét

dimidium, *ii, n.* (*dimidius*) fele vminek; *dimidium dierum complere* Ps 54,24 napjainak (=életidejének) felét betölti; *in dimidio dierum auferre alqm* Ps 101,25 napjainak (=életének) felén (=élte virágában) elragadja (a halálba); *in dimidio dierum vadere ad portas inferi* Cant Ez 10 életének felén elmegy

az alvilág kapuihoz (=átlépi a halál küszöbét életének derekán)

dimitto 3 *misi, missus (mitto)*

1. elküld, elbocsát; *dimittere divites inanes* Cant BMV 53 elbocsátja üresen (üres kézzel) a gazdagokat; *dimittere in pace alqm* Cant Sim 29 elbocsátja békességben

2. megbocsát; *dimittere culpam* Ps 77,38; 84,3 megbocsátja vétkét; *dimittere delicta* Ps 24,18; 64,4 megbocsátja bűneit; *dimittere peccata* Ps 78,9 megbocsátja bűneit; *dimittere peccatum* Ps 24,11 megbocsátja bűnét

dinumero 1 (*numero*) felsorol, megszámlál; *dinumerare consilia Dei* Ps 138,18 megszámlálja Isten terveit; *dinumerare dies alcs* Ps 89,12 számbaveszi napjait (=életidejét); *dinumerare ossa* Ps 21,18 megszámlálhatja csontjait (=olyan sovány)

dirigo 3 *rex, rectus (rego)*

1. irányít, céloz, lö; *dirigere arcum* Ps 7,13 feszíti az íjját; *dirigere sagittas* Ps 57,8; 63,4 kilövi, elröppenti nyilait; *dirigere verba venenata ut sagittas* Ps 63,4 löveli a mérgezett szavakat mint nyílvesszőket

2. odafordít, irányít, vezérel; *pass.* irányul, tart vmerre; *dirigere cor alcs* Ps 85,11 vezeti, irányítja szívét; *dirigere et deducere alqm* Ps 30,4 irányítja és vezeti; *dirigere gressus ad ruinas perpetuas* Ps 73,3 odairányítja lépteit az örök romhalmaz (=a jeruzsálemi templom romjai) felé; *dirigere gressus alcs* Ps 118,133 irányítja lépteit; *dirigere in iustitia humiles* Ps 24,9 vezérli igazságban az alázatosakat; *dirigere pedes in viam pacis* Cant Zach 79 a békesség útjára vezérli lábát (=lépteit); *dirigitur ad Dominum oratio sicut incensum* Ps 140,2 az Úr elé száll az imádság mint a tömjénfüst

diripio 3 *diripui, direptus (rapio)* széttép, szétszakít, pusztít; *diripere fructum laboris* Ps 108,11 elpusztítja munkája gyümölcsét; *diripiunt transeuntes per viam alqm* Ps 88,42 pusztítják (rabolják) az úton járók (a járókelők)

dirumpo 3 *rupi, ruptus (rumpo)* eltép, eltör, széttör; *dirumpere mare potentia* Ps 73,13 szétválasztja (Isten) a tengert hatalmával; *dirumpere vincula* Ps 2,3; 106,14 széttöri bilincseit

diruo 3 *ruī, rutus (ruo)* leront, lerombol, megsemmisít; *diruere muros* Ps 88,41 lerombolja falait

dirus 3 vészes, ártalmas; *dirum virus serpentium* Cant Mo II,33 kígyók ártalmas mérge, veszedelmes kígyóméreg

discedo 3 *cessi, cessus (cedo)* elmegy, elvonul, eltávozik; otthagyja; *discedere a statutis Dei* Ps 118,118 eltér Isten rendelkezéseitől; *discedere longe* Ps 54,8 messzire távozik; *discedunt maligni ab alqo* Ps 118,115 otthagyják a gonoszok

discerpo 3 *cerpsi, cerptus (carpo)* szétdarabol, széttép, szétszaggat; *discerpere animam alcs* Ps 7,3 szétszaggatja életét

disciplina, ae, f. (discipulus) rend, fegyelem; *disciplinam odisse* Ps 49,17 gyűlöli a fegyelmet

disco 3 *didici* megtanul; megismer, megtud; tanulmányoz; *discere decreta iustitiae Domini* Ps 118,7 tanulmányozza az Úr igazságának (igazságos) határozatait; *discere mandata Domini* Ps 118,73 tanulmányozza az Úr utasításait; *discere opera gentium* Ps 105,35 eltanulja a pogányok cselekedeteit (=a bálványozást); *discere statuta Domini* Ps 118,71 tanulmányozza az Úr parancsait

discordia, ae, f. (discors) egyenetlenség, viszálykodás; *discordia et violentia in civitate* Ps 54,10 viszálykodás és erőszak a városban

disicio 3 *ieci, iectus (iacio)* szétdob, szétkerget, szétszór; *disicere ut pulverem alqm* Ps 17,43 szétszórja mint a port

disiungo 3 *iunxi, iunctus (iungo)* elválaszt, elkülönít; *disiuncta ossa alcs* Ps 21,15 szétválnak csontjai

dispenso 1 (*dispendo*) kioszt, eloszt, szétoszt; *dispensant manus iniustitias in terra* Ps 57,3 méregeti kezük az igazságtalanságot az országban (=hamisan ítélik)

disperdo 3 *didi, ditus (perdo)* tönkretesz, elpusztít; *disperdere cogitat Deus alqm* Ps 105,23 az a szándéka Istennek, hogy

elpusztítja őket; *disperdere gentes* Ps 105,34 kiirtja a pogányokat; *disperdere impios* Ps 144,20 elpusztítja a gonosztevőket; *disperdere protectos Dei* Ps 82,5 elpusztítja (pusztítani akarja) Isten védenceit; *disperdit Deus (Dominus) alqm* Ps 17, 41; Cant Mo II,26 elpusztítja az Isten (az Úr)

dispergo 3 *spersi, spersus (spargo)* széthint, szétszór; *dispergere et conturbare alqm* Ps 143,6 szétszórja és szétzavarja; *dispergere inimicos* Ps 88,11 szétszórja az ellenséget; *dispergere inter gentes* Ps 43,12; Cant Tob 3.5 szétszórja a pogány népek közé; *dispergere inter nationes semen* Ps 105,27 szétszórja (az Úr) ivadékukat a pogány népek közé; *dispergit Deus superbos* Cant BMV 51 szétszórja Isten a gögösöket; *dispergit Dominus alqm* Ps 143,6 szétszórja az Úr; *dispergit Dominus Israel* Cant Ier 10 szétszórja az Úr Izraelt; *dispergit Dominus semen inter nationes* Ps 105,27 szétszórja az Úr ivadékukat a pogány népek közé; *dispergit Omnipotens reges* Ps 67,15 szétszórja a Mindenható a királyokat; *dispergitur fumus* Ps 67,3 eloszlik a füst; *dispergunt bellatores alqm* Cant Hab 14 szétszórják a harcosok (az ellenség); *disperguntur peccatores* Ps 67,3 szétszóródnak a bűnösök; *dispersos Israel congregare* Ps 146,2 összegyűjti, akik szétszóródtak Izraelből

dispono 3 *posui, positus (pono)* elhelyez, felállít; elrendez, besozt; *disponere promissum* Ps 104,8 ígéretet ad; *disponere res suas cum iustitia* Ps 111,5 ügyeit igazságosan intézi

dirumpo (vö. dirumpo)

dissipo 1 (*sipo*)

1. széthány, szétszór; *dissipare gentes* Ps 67,31 szétszórja (Isten) a pogány népeket; *dissipare ossa* Ps 52,6 szétszórja csontjait; *dissipat Dominus per terras alqos* Ps 105,27 szétszórja az Úr őket az országokba; *dissipat et dividit Dominus linguas eorum* Ps 54,10 szétszórja őket az Úr és nyelvükre széthúzást hoz; *dissipat ventus paleam* Ps 1,4 szétszórja a szél a polyvát; *dissipat Dominus alqos* Ps 17,15 szétszórja az Úr őket

2. megsemmisít, felfogat; *dissipare consilium nationum*
Ps 32,10 felfogatja (az Úr) a pogány népek terveit

3. *pass.* széteszik, szétszóródik; *dissipantur inimici Dei*
Ps 67,2 szétszóródnak Isten ellenségei

dissolvo 3 *solvi, solutus (solvo)* felbont, lebont; *pass.* megsemmisül, elenyészik; *dissolvi quasi aquae* Ps 57,8 szétfolyik mint a víz; *dissolvitur habitatio alcs* Cant Ez 12 lebontják hajlékát

disto 1 (*sto*) egymástól külön áll, távol van (térben, időben); *distant iudicia Domini longe a mente impii* Ps 9 B,5 távolállnak az Úr ítéletei a gonosz lelkétől; *distat Deus (Dominus) procul ab alqo* Ps 9 B,1; 37,22 távol marad az Úr (=magára hagyja); *distat oriens ab occidente* Ps 102,12 messze van napkelet napnyugattól

distribuo 3 *tribui, tributus (tribuo)* eloszt, széteszt, ajándékozik; *distribuere, donare pauperibus* Ps 111,9 szétesztja, ajándékol adja a szegényeknek

dito 1 (*dis*) gazdagít, gazdaggá tesz; *ditare et pauperem facere*
Cant An 7 gazdaggá tesz és szegénnyé

diu sokáig, hosszú ideig

dives, *itis, (dis)* gazdag; *dives factus* Ps 48,17 gazdaggá lesz; *dives et pauper* Ps 48,3 gazdag és szegény; *divites dimittere inanes* Cant BMV 53 a gazdagokat üresen (üres kézzel) elbocsátja; *cum divite non des cendunt opes* Ps 48,18 a gazdag nem viszi sírba vagyonát;

divido 3 *visi, visus (viduus)* szétválaszt; feldarabol; eloszt, széteszt; *dividere et dissipare alqd* Ps 54,10 szétszórja őket és szét húzást hoz rájuk; *dividere in partes* Ps 135,13 kettéoszt; *dividere praedam* Ps 67,13 szétesztja a zsákmányt; *dividere sibi vestimenta alcs* Ps 21,19 szétesztják egymásközt ruháit; *dividere spolia* Cant Mo I,9 szétesztja a zsákmányt; *dividit Altissimus filios Adam* Cant Mo II,8 szétesztja a Fölséges Ádám fiait (=az embereket); *dividit Dominus linguas eorum* Ps 54,10 széthúzást hoz nyelvükre az Úr; *dividit Dominus Mare Rubrum in partes* Ps 135,13 kettéosztja az Úr a Vörös-tengert

divinus 3 (*divus*) isteni; *divinum concilium* Ps 81,1 az istenek gyülekezete, isten-tanács (=a bírák mint Isten helyettesei)
divitiae, arum, f. (dives) kincsek, gazdagság; *divitiae et honor* Cant Dav 12 gazdagság és méltóság; *divitiae et opes in domo* Ps 111,3 gazdagság és jólét házában; *divitias relinquere alienis* Ps 48,11 gazdagságát idegenekre hagyja; *de multitudine divitiarum gloriari* Ps 48,7 nagy gazdagságával kérkedik; *in multitudine divitiarum sperare* Ps 51,9 nagy gazdagságában bizakodik; *sicut de omnibus divitiis laetari de alqo* Ps 118,14 mint minden kincsnek (mint a világ minden kincsének) úgy örül neki

do 1 dedi, datus

1. ad, nyújt; *dare consilium alci* Ps 15,7 tanácsot ad; *dare evasionem a morte* Ps 67,21 menekülést ad a halálból (=a halálveszélyből); *dare fructum suum* Ps 66,7; 84,13 megtermi gyümölcsét; *dare ius iurandum alci* Ps 104,9 esküt tesz, megesküszik neki; *dare pecuniam ad usuram* Ps 14,5 pénzt ad uzsorakamatra; *dare praecepta (praeceptum) alci* Ps 98,7; 118,4; 148,6 parancso(ka)t ad; *dare pretium redemptionis* Ps 48,8 váltságdíjat ad; *dare promissum* Ps 118,38.76 ígéretet tesz; *dare robur alci* Ps 67,36; 85,16 erőt ad neki; *dare verbum alci* Ps 104,42 szavát adja, ígéretet tesz

2. ajándékoz, adományoz, odaad, megad, juttat; *dante Domino colligere* Ps 103,28 ha ad az Úr, begyűjti; *dare auxilium contra inimicum* Ps 59,13; Ps 107,13 segítséget nyújt az ellenséggel szemben; *dare bonum* Ps 84,13 megadja javait; *dare clipeum salvantem* Ps 17,36 mentőpajzsot nyújt; *dare de auro Arabiae* Ps 71,15 (ajándékot) ad neki Arábia aranyából; *dare escam bestiis terrae alqd* Ps 78,2 odaadja eledelül a föld vadállatainak; *dare escam carni omni* Ps 135,25 megadja (az Úr) minden élőlénynek az eledelét; *dare escam iumentis* Ps 146,9 megadja eledelét az állatoknak; *dare escam monstris marinis alqm* Ps 73,14 odaadja eledelül a tengeri szörnyeknek; *dare escam pullis corvorum* Ps 146,9 megadja eledelét a hollófió-

káknak; *dare escam tempore suo* Ps 103,27; 144,15 megadja eledelét a kellő időben; *dare escam timentibus se* Ps 110,5 megadja (az Úr) az istenfélőknek az eledelét; *dare escam volatilibus caeli* Ps 78,2 odaadja eledelül az égi madaraknak; *dare et acceptare* Ps 50,18 odaadja és elfogadja; *dare fortitudinem alci* Ps 28,11 erőt ad; *dare gloriam nomini Domini* Ps 113 B,1 megadja a dicsőséget az Úr nevének; *dare hereditatem alci* Ps 60,6; Cant Eccl 13 örökséget hagy rá; *dare in hereditatem alci alqd* Ps 2,8 örökségül adja; *dare in possessionem alci alqd* Ps 2,8 birtokul adja; *dare in sortem hereditariam alqd* Ps 104,11 örökrészül juttatja; *dare laetitiam in cor* Ps 4,8 örömet ad szívébe; *dare mortem et vitam* Cant An 6 halált és életet ad (=élet-halál ura); *dare panem caeli* Ps 77,24 kenyeret ad az égből; *dare panem esurientibus* Ps 145,7 kenyeret ad az éhezőknek; *dare panem populo* Ps 77,20 kenyeret ad a népnek; *dare potentiam alci* Ps 67,36; Cant An 10 hatalmat ad neki; *dare potestatem alci super alqd* Ps 8,7 hatalmat ad neki föltte; *dare prosperitatem* Ps 117,25 sikert ad; *dare quietem alci* Ps 60,3 nyugalmat ad neki; *dare relaxationem alci* Ps 65,12 enyhülést ad neki; *dare requiem a diebus malis* Ps 93,13 menedéket ad nehéz időben; *dare robur alci* Ps 67,36 erőt ad neki; *dare salutem alci* Ps 84,8 menekülést ad, meghozza szabadulását; *dare scientiam salutis populo* Cant Zach 77 az üdvösség ismeretét nyújtja a népnek; *dare sedem inter principes alci* Cant An 8 helyet juttat neki a fejedelmek közt; *dare signum favoris alci* Ps 85,17 kegyének jelét adja, mutatja felé; *dare spem alci* Ps 118,49 reményt nyújt neki; *dare terminos terrae in possessionem* Ps 2,8 a föld határait birtokul adja; *dare terram filiis hominum* Ps 113 B,16 odaadja (az Úr) a földet az embereknek; *dare terram in possessionem* Ps 134,12; 135,21 birtokul ad egy földdarabot, az országot; *dare victoriam regibus* Ps 143,10 győzelmet ad a királyoknak; *dare victorias magnas regi* Ps 17,51 hatalmas győzelmet ad a királynak; *dare vitam alci* Ps 118,37.93.149 életet ad neki; *dare vitam animae* Ps

65,9 életet ad lelkének (=neki magának); *dare vitam et mortem* Cant An 6 életet és halált ad (=élet-halál ura); *dare vitam per viam Domini alci* Ps 118,37 életet ad (=éltet) az Úr útján.

3. felajánl, áldozatul hoz, feláldoz, Istennek szentel; *dare holocaustum* Ps 50,18 égő áldozatot mutat be

4. átad, átruház, kiad, átenged, kiszolgált; *dare oblivioni alqm* Ps 9,19; 136,5 átengedi a feledésnek; *dare praedam dentibus alqm* Ps 123,6 átengedi fogaik martalékaul; *dare proventus brucho* Ps 77,46 sáskáknak (cserebogaraknak) adja (Isten) a termésüket (egyiptomi csapás!); *dat Deus iudicium regi* Ps 71,1 átadja Isten hatalmát a (Messiás)királynak

5. megad, megenged, engedélyez; *dare quod petit cor* Ps 36,4 megadja, amit szíve kíván

6. tesz; *dare et addere alci* Ps 119,3 ad és tetéz: „ezt tegye veled az Isten és ezt adja hozzá, ha...” (esküformula) vö. 1 Sám 3,17; 14,44; 25,22 stb.

7. szerez, okoz, előidéz, létrehoz; *dare grandinem pro pluvia* Ps 104,32 jégesőt támaszt (Isten) eső helyett; *dare ignem flammantem per terram* Ps 104,32 perzselő tüzet zúdít az országra; *dare nivem sicut lanam* Ps 147,16 gyapjúként (=gyapjúfehéren?) küldi (Isten) a havat

8. visszaad, megfizet; *dare secundum acta alci* Ps 27,4 megfizet tettei szerint; *dare secundum malitiam facinorum alci* Ps 27,4 megfizet tetteinek gonoszsága szerint (=gonosz tetteiért); *dare ultionem alci* Ps 17,48 bosszút áll rajta

doceo 2 *docui, doctus* tanít, oktat, megtanít vmire (kettős acc.), megtanít Isten dolgaira; *docentibus prudentior* Ps 118,99 bölcsőbb mint a tanítói; *docere a iuventute alqm* Ps 70,17 ifjú korától tanítja (Isten); *docere decreta Domini alqm* Ps 118,108 megtanítja az Úr határozataira; *docere digitos bellum* Ps 143,1 harcra tanítja ujjait (=az íjj kezelésére); *docere homines scientiam* Ps 93,10 tudományra tanítja az embereket; *docere humiles* Ps 24,9 tanítja (Isten) az alázatosakat; *docere inexpertos* Ps 118,130 tanítja a járatlanokat; *docere iniquos vias Dei* Ps 50,15

Isten útjaira tanítja a bűnösöket; *docere iudicium alqm* Ps 118, 66 ítélkezésre tanítja; *docere manus proelium* Ps 143,1 kezét csatára tanítja; *docere praecepta Domini alqm* Ps 131,12 megtanítja az Úr parancsaira; *docere praeclara gesta alqm* Ps 44,5 dicső tettekre tanítja; *docere sapientiam alqm* Ps 50,8; 104,22 bölcsességre tanítja; *docere scientiam alqm* Ps 93,10; 118,66 tudományra tanítja; *docere senes sapientiam* Ps 104,22 bölcsességre tanítja a véneket; *docere statuta Domini alqm* Ps 118,12.26.64.68.124.135.171 megtanítja az Úr rendelkezéseire; *docere timorem Domini alqm* Ps 33,12 oktatja az Úr félelmére; *docere viam Domini (alqm)* Ps 24,9; 26,11 megtanítja az Úr útjára (=törvényére); *docet Dominus alqm* Ps 24,5; 118,102 az Úr tanítja; *docet Dominus alqm facere voluntatem suam* Ps 142,10 megtanítja az Úr akaratának teljesítésére; *docet Dominus viam suam alqm* Ps 31,8; 85,11 megtanítja az Úr (gondviselésének) az útjára

doctrina, *ae, f. (doceo)* tanítás; tan, tudomány; *doctrina descendit ut pluvia* Cant Mo II,2 tanítása aláhullik mint az eső (=jó-tékonyan); *doctrinam auscultare* Ps 77,1 tanítására figyel

doleo 2 *dolui, doliturus* fájdalmat érez, szenved, szomorkodik, bánkódik; *dolens et miser* Ps 68,30 szenvedő és nyomorult (=nyomorult szenvedő); *dolentes plorant* Cant Iud 17 kínjukban sírnak

dolor, *oris, m. (doleo)* fájdalom, kín, szenvedés; bánat, szomorúság; *dolor coram alqo semper* Ps 37,18 fájdalom mindig ott van szeme előtt; *dolor hic est* Ps 76,11 ez a fájdalom; *dolor recrudescit* Ps 38,3 fájdalom újra előtör; *dolor velut parturientis* Ps 47,7 mint a vajúdó asszony kínja; *dolorem adaugere* Ps 68,27 fájdalmát növeli; *dolores impii* Ps 31,10 az istentelen keservei; *dolores multiplicare* Ps 15,4 sok(szoros) szenvedést okoz; *dolores volvere in anima* Ps 12,3 fájdalmat hordoz lelkében; *doloris lectus* Ps 40,4 betegség

dolosus 3 *(dolos)* csalárd, ravasz, fondorkodó, álnok; *dolosa labia* Ps 11,3.4 álnok ajak; *dolosa lingua* Ps 51,6; 119,2.3 álnok

nyelv; *dolosa verba* Ps 33,14 álnok szavak; *dolose agere in alqm* Ps 104,25 álnokul bánik vele; *dolose rebellare contra Deum* Ps 138,20 álnokul fellázad Isten ellen; *dolosum os* Ps 108,2 álnok szája; *dolosus homo* Ps 42,1 álnok ember; *dolosus vir* Ps 5,7; 54,24 álnok ember; *cum dolosis convenire* Ps 25,4 a gonoszokkal egyetért

dolus, *i, m.* csalás, álnokság, rászedés, csalárdság; *doli patrator* Ps 51,4 cselszövő; *dolis capi* Ps 9 B,2 a csalárdság hatalmába ejti; *dolo plenum os* Ps 9 B,7 álnoksággal teli a szája; *dolos concinnat lingua* Ps 49,19 csalárdságot (cselt) sző nyelve; *dolos confingere* Ps 9 B,2 csalárdságot tervez; *dolum facere* Ps 100,7 álnokságot cselekszik; *dolum moliri* Ps 20,12 álnokságot tervez; *dolum parere* Ps 7,15 álnokságot szül; *dolus et iniquitas* Ps 35,4 cselszövés és gonoszság; *dolus et iniuria* Ps 54,12 cselszövés és erőszak; *dolus in spiritu* Ps 31,2 csalárdság a lelkében (=csalárd lelkületű); *cum dolo iurare* Ps 23,4 hamisan esküszik

domina, *ae, f.* (*dominus*) háziasszony, úrnő; *ad manus dominae oculi ancillae* Ps 122,2 úrnője kezén a rabszolgálan szeme.

dominatio, *onis, f.* (*dominor*) uralom, uralkodás; *dominatio Domini* Ps 144,13 az Úr uralkodása, országa

dominator, *oris, m.* (*dominor*) uralkodó; *dominator Dominus* Cant Hab 19 az Úristen; *Dominator prae omnibus diis* Ps 134,5 Uralkodónk (=az Isten) az összes isteneket megelőzi; *dominator universae terrae* Ps 96,5 az egész föld uralkodója

dominor *1* (*dominus*) uralkodik, ura vminek; *dominantur iusti in (impios)* Ps 48,15 uralkodnak az igazak a gonoszok fölött; *dominari a mari usque ad mare* Ps 71,8 uralkodik tengertől tengerig (=a Földközi-tengertől a Perzsa-öböl); *dominari in alqm* Ps 105,41 uralkodik fölötté; *dominari in medio inimicorum* Ps 109,2 uralkodik ellenségei között; *dominari potentia* Ps 65,7 uralkodik hatalmával; *dominatur Dominus in gentibus* Ps 21,29 uralkodik az Úr a pogányokon; *dominatur nequitia*

in alqo Ps 118,133 urrá lesz rajta a gonoszság; *dominatur superbia in alqo* Ps 18,14 urrá lesz rajta a kevélység

Dominus, *i, m.* az Úr, (Adonaj, Jahve): az Isten, az egy igaz Isten

dominus, *i, m.* (*domus*) úr; uralkodó, gazda; *dominorum Dominus* Ps 135,3 az urak (uralkodók) Ura (=a legfőbb Úr); *dominus alcs* Ps 44,12 ura (és parancsolója); *dominus super domum* Ps 104,21 a ház ura; *ad manus dominorum oculi servorum* Ps 122,2 uruk kezén a rabszolgák szeme

domus, *us, f.*

1. ház, lakás; az Úr háza (temploma); *domum aedificare* Ps 126,1 házat épít; *domum Dei introire* Ps 65,13 Isten házába belép; *domum Domini decet sanctitas* Ps 92,5 az Úr házát szentség illeti; *domum ingredi* Ps 5,8 házába bemegy; *domum invenire* Ps 83,4 otthont talál; *domum parare derelictis* Ps 67,7 házat épít az elhagyottaknak; *domus atria* Ps 115,10; 134,2 (az Isten, az Úr) házának csarnoka; *domus bona* Ps 64,5 (az Isten) házának gazdagsága; *domus ciconiae abietes* Ps 103,17 a gólyának a háza a fenyőfák; *domus devastatae* Ps 108,10 feldúlt házak; *domus Dei (Domini)* Ps 22,6; 25,8; 26,4; 35,9; 41,5; 51,10; 54,15; 64,5; 65,13; 68,10; 83,5,11; 91,14; 92,5; 115,10; 117,26; 121,1,9; 133,1; 134,2; Cant Ez 20 az Isten (az Úr) háza (=temploma); *domus eorum infernus* Ps 48,15 házuk (lakóhelyük) az alvilág; *domus eorum sepulcra* Ps 48,12 házuk (lakóhelyük) a sír; *domus fundamentum* Cant Hab 13 a ház alapja; *domus habitaculum* Ps 25,8; 131,3 házának lakóhelye (=háza és lakóhelye); *domus impii* Cant Hab 13 a gonosz háza; *domus incolae* Ps 67,13 a ház lakói; *domus limen* Ps 83,11 a ház küszöbe; *domus opes crescunt* Ps 48,17 házának vagyona gyarapodik; *domus patris* 44,11 az atyai ház; *domus penetralia* Ps 127,3 a ház belseje; *domus pinguedo* Ps 35,9 (az Úr) házának bősége; *ad domum Dei praecedere alqm* Ps 41,5 az Isten házába legelől vonul be; *de domo vitulus* Ps 49,8 a ház tájáról egy tulok; *de domo deturbare fastigium* Cant Hab 13 a háztetőt

lever; *de domo Dei benedicere alci* Ps 117,26 az Úr házából (templomából) megáldja; *in domo Dei ambulare* Ps 54,15 az Isten házába vonul; *in domo Dei virens oliva* Ps 51,10 az Isten házában viruló olajfa; *in domo Domini cantare psalmos* Cant Ez 20 az Úr házában zsoltárt zengedez; *in domo Domini habitare* Ps 22,6; 26,4; 83,5 az Úr házában lakik; *in domo Domini plantati* Ps 91,14 az Úr házában (=a templom udvarán) elültetett (fák = erősek, életerősek); *in domo Domini stare* Ps 133,1; 134,2 az Úr házában áll; *in domo habitare* Ps 100,7; 112,9 házában lakik; *in domo opes et divitiae* Ps 111,3 házában jólét és gazdagság; *in domo sterilis* Ps 112,9 a házban a meddő asszony (is helyet kap); *in domo sua ambulare* Ps 100,2 házában (otthon) él; *in domum Domini ire* Ps 121,1 az Úr hajlékába (=a templomba) megy; *in habitaculum domus intrare* Ps 131,3 házának otthonába belép; *propter domum Domini* Ps 121,9 az Úr házáért; *super domum dominus* Ps 104,21 a háza; *zelus domus Dei* Ps 68,10 az Isten házáért (a templomért) való buzgóság

2. nemzetség, család; *domus Aaron* Ps 113 B,10.12; 117,3; 134,19 Áron háza, nemzetsége (=a papság); *domus David* Ps 121,5; Cant Zach 69 Dávid (királyi) háza, családja, udvara; *domus Israel* Ps 97,3; 113 B,9.12; 117,2; 134,19 Izrael nemzetsége; *domus Levi* Ps 134,20 Lévi nemzetsége (családja)

donec míg, amíg

dono *1* (*donum*) ad, adományoz, odaajándékozik; *donare et misereri* Ps 36,21 adományoz és könyörül (=könyörületből adományoz); *donare pauperibus* Ps 111,9 ajándékot ad a szegényeknek

donum, *i, n.* (*do*) adomány, ajándék; *dona adducere* Ps 71,10 ajándékot hoz; *donum Domini* Ps 126,3 adomány az Úrtól; *in donum accipere alqd* Ps 67,19 ajándékba kapja

dormio *4* *ivi*, *itus* alszik; *dormire in terra* Ps 21,30 alszik a földben (=a sírban pihen); *dormire somnum suum* Ps 75,6 alussza álmát; *dormit Dominus* Ps 43,24 alszik az Úr (=úgy tesz,

mintha aludnék); *dormitare et dormire* Ps 120,4 szundikál és alszik

dormito *1 avi (dormio)* álmos, (el)szunnyad, elalszik, szundikál; *dormitare et dormire* Ps 120,4 szundikál és alszik

dorsum, *i, n.* hát; *supra dorsum arare* Ps 128,3 a hátán szánt (=kegyetlenül sanyargatja)

draco, *onis, m.* Gr. kígyó, sárkány; *draconem et leonem conculcare* Ps 90,13 a sárkányt és az oroszlánt letiporja; *draconum capita conterere* Ps 73,13 a sárkánykígyó fejét szétzúzza, összetöri; *draconum venenum* Cant Mo II,33 sárkányok mérges nedve, sárkányméreg

duco *3 duxi, ductus*

1. húz, von, vonszol; *ducere sulcos longos* Ps 128,3 hosszú barázdákat húz

2. visz; *ducere captivos* Ps 67,19 magával viszi a foglyokat; *ducere captivum alqm* Ps 105,46 fogságba viszi

3. rendez; *ducere chorum* Ps 86,7 körtáncot jár

4. vezet, terel, irányít; *ducere gregem* Ps 76,21; 79,2 tereli a nyáját; *ducere in terra plana alqm* Ps 142,10 sima földön vezeti; *ducere inde ab utero alqm* Ps 21,10 az anyja méhétől kezdve vezeti; *ducere Ioseph velut gregem* Ps 79,2 nyájként vezeti (az Isten) Józsefet (=Izrael népét); *ducere lumine ignis alqm* Ps 77,14 tűzfénnyel vezeti (=tűzoszloppal a pusztai vándorlásban vö. Ex 13,21.22); *ducere nube alqm* Ps 77,14 felhőoszloppal vezeti (vö.u.o.); *ducere per fluctus alqm* Ps 105,9 átvezeti a habokon; *ducere per diem, per noctem alqm* Ps 77,14 vezeti nappal és éjjel; *ducere populum gratia* Cant Mo I,13 vezeti a népet irgalmasan; *ducere populum per desertum* Ps 135,16 vezeti a népet a pusztában, a sivatagon át; *ducere populum potentia* Cant Mo I,13 vezeti a népet hatalmával; *ducere prudentia manuum alqm* Ps 77,72 okos kézzel vezeti; *ducere via recta alqm* Ps 106,7 egyenes úton vezeti; *ducit Deus alqm* Ps 47,15 vezeti az Isten; *ducit Deus eos securos* Ps 77,53 Isten nyugodt biztonságban vezeti őket; *ducit Domi-*

nus solus populum Cant Mo II,12 egyedül az Úr vezeti népét; *ducit manus Domini alqm* Ps 138,10 vezeti az Úr keze; *ducunt lux et fidelitas Domini alqm* Ps 42,3 az Úr világossága (=kegyelme) és hűsége (ígéreteiben) vezeti

dulcis, *e* édes; kellemes, kedves; *dulce consortium* Ps 54,15 kedves közösség, kedves (kellemes) együttes; *dulce sonans cithara* Ps 80,3 édesen zengő citera; *dulcia eloquia Domini* Ps 118,103 édesek az Úr szavai (=kedvesek parancsolatai); *dulcior melle et liquore favi* Ps 18,11 édesebb mint a méz és a csorduló lépesméz; *dulcis palato* Ps 118,103 édes az ínyének

dum miközben

duo, *duae*, *duo* kettő

duplex, *duplicis* kétrétű, kettős; kétes, kétszínű, álnok; *duplici corde* Ps 11,3 álnokszívű, kétszínű(sködő) módon

duritia, *ae, f. (durus)* keménység, szigorúság, makacsság; *duritia cordis* Ps 80,13 szívének makacssága

duro *1 (durus)* megmarad, tart, kitart; *durare in terra* Ps 139,12 maradása van a földön; *durare per omnes generationes* Ps 101,25 megmarad örökre; *durat ira Dei momento* Ps 29,6 (csak) egy pillanatig tart az Úr haragja; *durat semen coram Deo* Ps 101,29 megmarad az Isten előtt ivadéka (=élvezi Isten gondviselését nemzetsége)

durus *3* kemény, merev; szigorú, rideg; *dura imponere populo* Ps 59,5 kemény terhet rak a népre; *duri laboris panem manducare* Ps 126,2 kemény munkával eszi a kenyerét; *durissimum saxum* Cant Mo II,13 kemény szikla

dux, *ducis, m. f. (duco)* vezér, vezető; *duces electi* Cant Mo I,4 válogatott vezérek; *duces inimici* Cant Mo II,42 az ellenséges vezérek (az ellenség vezérei); *duces Moab* Cant Mo I,15 Moab fejedelmek, a moabita fejedelmek; *duces similes Zebae et Salmana* Ps 82,12 vezéreik olyanok (=úgy járnak) mint Zebaa és Szalmana (=legyőzött vezérek); *ducum inimicorum caput* Cant Mo II,42 az ellenséges vezérek feje (=vezetője)

E

- ebrius** 3 részeg, mámoros; *ut ebrii titubare, nutare* Ps 106,27 mint a részegek (részegen) támolyog, inog
- eburneus** 3 (*ebur*) elefántcsontból való, elefántcsonttal díszített; *eburneae aedes* Ps 44,9 elefántcsont palota
- ecce** íme
- edo** 3 *edi*, *esus* eszik; *edere carnem alcs* Ps 26,2 eszi a húsát (=üldözi, megsemmisítésére tör); *edere et saturari* Ps 21,27 eszik és jóllakik; *edunt pauperes* Ps 21,27 esznek a szegények
- edo** 3 *edidi*, *editus* (*do*) kiad; előidéző, okoz, véghezvisz, művel; *edere portenta et signa* Ps 134,9 csodákat és csodajeleket művel; *edere sonum gutture* Ps 113 B,7 hangot ad torkából; *edere ululatum* Ps 58,16 üvöltést hallat; *edere vocem potentem* Ps 67,34 hallatja hatalmas szavát; *edit vocem oceanus* Cant Hab 10 hallatja hangját az óceán; *edunt vocem inter ramos volucres* Ps 103,12 hallatják hangjukat (=énekelnek, csicseregnek) az ágak közt a madarak
- edocceo** 2 *cui*, *ctus* (*doceo*) megtanít, kioktat vmire (kettős acc.) *edocet Dominus semitas suas alqm* Ps 24,4 megtanítja az Úr ösvényeire; *edocet Dominus viam peccatores* Ps 24,8 tanítja az Úr a (helyes) útra a bűnösöket
- Edom** *indecl. f. Hebr.* Edom, Izrael harcias déli szomszédja a Holttenger és az Akabai-öböl között; *Edom filii* Ps 136,7 Edom népe; *Edom furor* Ps 75,11 Edom dühe; *Edom principes* Cant Mo I,15 Edom fejedelmei, az edomita fejedelmek;

Edom tentoria Ps 82,7 az edomiták sáttortáborá; *super Edom ponere calceamentum* Ps 59,10; 107,10 Edomra saruját dobja (=birtokba veszi); *usque in Edom deducere alqm* Ps 59,11; 107,11 elvezeti egészen Edomba (=az ellenség megerősített fővárosába)

educō 3 *duxi, ductus (duco)* kivezet, kihoz, kiment, kiszabadít; *educere ab inferis alqm* Ps 29,4 visszahozza az alvilágból; *educere ad prosperitatem captivos* Ps 67,7 kiszabadítja (és) jobb sorsra (juttatja) a foglyokat; *educere cum argento et auro alqm* Ps 104,37 kivezeti ezüsttel és arannyal (megrakottan: vö. Egyiptom kifosztása a kivonuláskor Ex 12,31—36); *educere cum exultatione electos* Ps 104,43 kiszabadítja (az Úr) örömujjongásban választottait; *educere cum gaudio populum* Ps 104,43 kiszabadítja (az Úr) örömujjongásban népét; *educere de angustiis animam* Ps 142,11 kimenti szorult helyzetéből lelkét (=őt magát); *educere de carcere alqm* Ps 141,8 kihozza a börtönből; *educere de terra Aegypti populum* Ps 80,11 kihozza (az Úr) Egyiptom földjéről népét; *educere e medio Aegyptiorum Israel* Ps 135,10 kihozza az egyiptomiak közül (az Úr) Izraelt; *educere e reti alqm* Ps 30,5 kihúzza a hálóból; *educere e tenebris alqm* Ps 106,14 kivezeti a sötétségből; *educere e tribulationibus alqm* Ps 106,28 kimenti a szenvedésből; *educere ex obscuro alqm* Ps 106,14 kivezeti a homályból; *educere in campum spatiosum alqm* Ps 19,20 tágas mezőre vezeti; *educere sicut oves populum* Ps 77,52 kivezeti (az Isten) nyájként a népét

effatū, i. n. (effor) mondás, kijelentés: *effatum Domini audire* Cant Hab 2 az Úr szavát meghallja; *effatum labiorum mutare* Ps 88,35 ajkának szavát (=kimondott szavát) megmásítja

effero, ferre, extuli, elatus (fero) kiemel, fölé emel, magasra emel, fölmagasztal; *efferre cornu alcs* Ps 91,11 magasra emeli szarvát (=erőssé teszi); *efferre dexteram inimicorum* Ps 88,43 fölmagasztalja az ellenség jobbját (=az ellenség kezébe adja a győzelmet, a sikert); *efferre electum de populo* Ps 88,20 ki-

emeli választottját a népből; *efferre et deicere alqm* Ps 101,11 fölemeli és lesújtja; *efferre maiestatem suam super caelos* Ps 8,2 fönségét (az Úr) magasan az ég fölé emeli; *efferre super resistentes alqm* Ps 17,49 az ellenállók (=ellenfelei) fölé emeli; *efferre undas pelagi in altum* Ps 106,25 magasba veri a tenger hullámaait

effervesco 3 *efferbui* (*fervesco*) felforr, felbuzog; *effervescit ira contra Israel* Ps 77,21.31 felforr (az Úr) haragja Izrael ellen

efficio 3 *feci, fectus (facio)* létrehoz, alkot, készít; *efficit Deus salutem in medio terrae* Ps 73,12 szabadulást szerez az Isten szerte (mindenütt) a világon

effigies, ei, f. (effingo) kép(más); *effigies tauri* Ps 105,20 bika-kép (=bikaszobor = az aranyborjú, vö. Ex 32)

effor 1 (*for*) kimond, szól, beszél; *effari rectum* Ps 36,30 igazat beszél

effugio 3 *fugi, fugiturus (fugio)* elfut, elmenekül; *effugere manum Dei* Cant Tob 2 elmenekül az Isten keze közül

effundo 3 *fudi, fusus (fundo)* kiönt; *transl. kiküld, kibocsát, kizúdí;* *effundere animum intra se* Ps 41,5 kiönti magában érzését (=szíve szomorúságát;); *effundere corda coram Domino* Ps 61,9 kiönti szívét az Úr előtt; *effundere contemptum super principes* Ps 106,40 gyalázatot zúdí a vezetőkre; *effundere furorem* Ps 77,38; Cant Eccl 8 kiönti (rá) dühét; *effundere indignationem super alqm* Ps 68,25 kiönti rá a mérgét; *effundere iram* Ps 78,6 kiönti haragját; *effundere sanguinem filiorum filiarumque* Ps 105,38 vérét ontja fiainak, leányainak; *effundere sanguinem innocentem* Ps 105,38 ártatlan vért ont; *effundere sanguinem ut aquam* Ps 78,3 ontja a vért mint a vizet; *effundere sollicitudinem coram Domino* Ps 141,3 kiönti gondját az Úr előtt; *effundit cor verbum bonum* Ps 44,2 ünnepi szót árad szívéből; *effundit dies diei verbum* Ps 18,3 egyik nappal a másikkal zengi; *effusus sanguis* Ps 78,10 a kiomlott (kiontott) vér; *effusus sicut aqua* Ps 21,15 szétfolyik mint a víz (=teljesen)

effutio 4 *ivi, itus* (ki)fecseg, kikottyant; *effutire, loqui insolenter* Ps 93,4 fecseg, elbízakodottan beszél

egenus 3 (*egeo*) szűkölködik, hiányt szenved, szegény; *egeno reddere ius* Ps 139,13 a szegénynek igazságot szolgáltat; *egenum erigere e pulvere* Cant An 8 a szegényt fölemeli a porból; *egenum et oppressum liberare* Ps 81,4 a szegényt és elnyomottat (=az elnyomott szegényt) megszabadítja; *egenum sublevare de miseria* Ps 106,41 fölemeli (támogatja) a szegényt bajában; *de egeno et paupere cogitare* Ps 40,2 a szűkölködőnek és szegénynek gondját viseli

ego én

egredior, *egredi*, *egressus sum (gradior)* kilép, kimegy, kivonul; *egredi ad salvandum populum* Cant Hab 13 kivonul a nép szabadítására; *egredi ad salvandum unctum* Cant Hab 13 kivonul fölmentje (=Dávid családja) megmentésére; *egredi cum exercitibus* Ps 43,10; 59,12; 107,12 kivonul seregeikkel együtt az Isten); *egredi foras* Ps 40,7 kilép; *clausus sum neque egredi possum* Ps 87,9 rab vagyok, ki nem mehetek

egressus, *us, m. (egredior)* kimenés, kiszállás; *egressus solis* Ps 18,7 napkelte

ecicio 3 *ieci, iectus (iacio)* kivet, kidob, kitaszít; *ecicere gentes* Ps 77,55 kiűzi a pogány népeket; *ecici e domibus* Ps 108,10 kidobják házukból őket

elanguesco 3 *langui (languesco)* ellenkad; *elanguescere* Ps 37,9; 87,16 elbágyad, ellankad

elatio, *onis, f. (effero)* fölemelés; *elatio manuum* Ps 140,2 kezének fölemelése (imára)

elatus 3 (*effero*) emelkedett; büszke, kevély; *elati oculi* Ps 17,28 döllyfös szemek

electus 3 (*eligo*) kiválasztott, válogatott; Isten választottja(i); *electi Domini, filii Iacob* Ps 104,6 az Úr választottai, Jákob fiai; *electi duces* Cant Mo I,4 válogatott vezérek; *electorum felicitate delectari* Ps 105,5 (az Úr) választottainak boldogságában gyönyörködik; *electos educere cum exsultatione* Ps 104,43 választottait (az Úr) kiszabadítja örömujjongásban;

electum efferre de populo Ps 88,20 választottját kiemeli a népből; *electus Dei Moyses* Ps 105,23 az Isten választottja Mózes

elicio 3 *licui, licitus* kicsal, előcsal; előhoz, előidéz; *elicere flammam ignis* Ps 28,7 tűzlángot csíhol; *elicere fontes et torrentes* Ps 73,15 forrásokat és patakokat fakaszt; *elicere rivos de petra* Ps 77,16 patakokat csal elő a sziklából

eligo 3 *elegi, electus (lego) transl.* kiválogat, kiválaszt, kiszemel; *eligere et assumere alqm* Ps 64,5 kiválasztja és oltalmába fogadja; *eligere hereditatem alci* Ps 46,5 kiszemeli az örökséget neki; *eligere in hereditatem alqm* Ps 32,12 kiválasztja örökségül (=választott népét az Úr); *eligere in peculium sibi alqd* Ps 134,4 kiválasztja birtokául; *eligere populum sibi* Ps 32,12 népéül választja (népet választ magának az Úr); *eligere praecepta Domini sibi* Ps 118,128.173 magáévá teszi az Úr parancsait; *eligere viam* Ps 24,12 életutat választ; *eligere viam veritatis* Ps 118,30 az igazság útját választja; *eligit Dominus Aaron* Ps 104,26 kiválasztja az Úr Áront; *eligit Dominus David* Ps 77,70 kiválasztja az Úr Dávidot; *eligit Dominus Sion* Ps 131,13 kiválasztja az Úr (székhelyéül) Sion (=Jeruzsálemet)

eloquium, ii, n. (*eloquor*) szó, beszéd, szózat; Isten szava, parancsa, ígérete; *eloquia caelorum* Ps 18,5 az ég szózata (amely a Teremtőt hirdeti); *eloquia Domini dulcia* Ps 118,103 édes az Úr szava; *eloquia Domini sincera* Ps 11,7 az Úr szava őszinte beszéd; *eloquia oris* Ps 18,15 ajkának szavai; *eloquia sincera* Ps 11,7 őszinte beszéd; *eloquii Domini desiderium* Ps 118,82 vágyakozás az Úr szava után; *eloquium Dei iustum* Ps 118,123 Isten szava szent; *eloquium Domini cantare* Ps 118,172 az Úr szavát énekkel magasztalja; *eloquium Domini custodire* Ps 118,67.158 megtartja az Úr szavát; *eloquium Domini largitur vitam* Ps 118,50 az Úr szava életet ad; *eloquium Domini meditari* Ps 118,148 az Úr szaváról elmélkedik; *eloquium Domini probatum* Ps 118,140 az Úr szava megállja a próbát; *eloquium Domini probatum igne* Ps 17,31 az Úr szava megállja a tűzpróbát (=tisza, megbízható); *eloquium Domini recon-*

dere in corde Ps 118,11 az Úr szavát szívébe rejti; *eloquium emittere* Ps 147,15 elküldi szavát (=kibocsátja parancsát a Teremtő); *eloquium iucundum* Ps 103,34 kedves beszéd; *eloquium stillat ut ros* Cant Mo II,2 beszéde harmatként csepeg (=jótékony hatású); *contra eloquia Dei rebellare* Ps 106,11 Isten szava (=parancsa) ellen fellázad; *de eloquiis Domini laetari* Ps 118,162 az Úr szavának örül; *secundum eloquium Domini* Ps 118,133.154.170 az Úr szava (ígérete) szerint

eloquor, *eloqui, elocutus sum (loquor)* kimond, elmond, beszél, elsorol; *eloqui consilia Domini* Ps 39,6 elsorolja az Úr terveit; *eloqui iustitiam Dei* Ps 70,24 hirdeti (nyelve) Isten igazságos voltát; *eloqui opera potentiae Domini* Ps 105,2 elmondja az Úr hatalmas tetteit; *eloqui sapientiam* Ps 36,30 bölcsességet (=bölcsen) beszél

emano 1 (*mano*) kifolyik; *emanant torrentes* Ps 77,20 áradnak a patakok;

Emath indecl. f. Hebr. Emáth, Kánaán földjének északi szomszédja; *Emath superstites festum agunt* Ps 75,11 Emáth maradéka (=akik életben maradnak) ünnepet ül

eminens, entis (emineo) kiemelkedő, kiváló; (Istenről) magasztos, mindenekfeletti; *eminens summe Dominus* Ps 96,9 a végtelenül magasztos (fölséges) Úr

emineo 2 *ui* kiáll, kimagaslik; *eminet caelum super terram* Ps 102,11 magasan áll az ég a föld fölött; *eminet princeps super omnes* Cant Dav 11 mindenki fölött áll a fejedelem

emitto 3 *mihi, missus (mitto)*

1. kiküld, elküld, kibocsát, kiereszt; *emittere eloquium suum* Ps 147,15 elküldi szavát (=kibocsátja parancsát); *emittere fidelitatem* Ps 42,3 elküldi (Isten) a hűségét; *emittere lucem* Ps 42,3 elküldi (Isten) világosságát; *emittere spiritum suum* Ps 103,30 elküldi (az Úr) életadó lelkét; *emittere verbum suum* Ps 147,18 elküldi szavát (=kibocsátja parancsát); *emittere vocem* Ps 17,14; 76,18 nekiengedi a hangját, nagy hangot ad; *emittunt vocem nubila* Ps 76,18 megdördülnek a fellegek

2. kilő, kihajít; *emittzre sagittas* Ps 143,6 kilövi nyilait

enarro 1 (*narro*) elbeszél, elmond, hirdet; *enarrare bonitatem Domini* Ps 87,12 hirdeti az Úr jóságát; *enarrare decreta oris Domini* Ps 118,13 hirdeti az Úr ajkának parancsait (=az Úr ajkáról származó parancsokat); *enarrare fidelitatem Domini* Ps 87,12 hirdeti az Úr hűségét; *enarrare gloriam Dei* Ps 18,2 hirdeti (az ég) Isten dicsőségét; *enarrare gloriam Domini inert gentes* Ps 95,3 hirdeti az Úr dicsőségét a pogányok között; *enarrare labiis alqd* Ps 118,13 elbeszéli, hirdeti ajkával; *enarrare laudem Domini* Ps 78,13 (magasztalva) hirdeti az Úr dicséretét; *enarrare laudes Domini* Ps 105,2 (magasztalva) hirdeti az Úr dicséretét; *enarrare magnitudinem Domini* Ps 144,6 hirdeti az Úr nagyságát; *enarrare mirabilia Domini* Ps 9 A,2; 25,7; 74,2; 95,3; 104,2 hirdeti az Úr csodatetteit; *enarrare nomen Domini* Ps 21,23 hirdeti az Úr nevét (=dicsőségét); *enarrare opera Domini* Ps 72,28; 106,22; 117,17; Cant Eccl 10 hirdeti az Úr tetteit; *enarrare opera magna Domini* Cant Eccl 10 hirdeti az Úr nagy tetteit; *enarrare potentiam Dei* Ps 70,16 hirdeti az Isten hatalmát; *enarrare praecepta Dei* Ps 49,16 hirdeti az Isten rendelkezéseit

Endor *indecl. Hebr.* (*en-dor* = Dor forrása) Endor helység a Tábor hegy közelében; *apud Endor interempti* Ps 82,11 Endornál elpusztultak (vö. Bir.4.)

enim ugyanis

enuntio 1 (*nuntio*) kimond, kijelent; (Istenről) hirdet; *enuntiare et proferre verba* Cant Is II,21 kijelenti és megmondja; *enuntiare iustitiam Domini* Ps 34,28 hirdeti az Úr igazvoltát; *enuntiare laudem Domini* Ps 34,28 hirdeti az Úr dicséretét

eo, *ire, ivi, itus* megy; *euntes eunt et plorant* Ps 125,6 útnak indulnak könnyhullatással; *ire ad coetum patrum* Ps 48,20 elmegy az (elhunyt) ősatyák gyülekezetébe (=megtér őseihez); *ire in domum Domini* Ps 121,1 megy az Úr hajlékába (=a templomba)

Ephraim indecl. m. Hebr. Efraim, Izrael 12 törzsének egyike; *Ephraim et Benjamin et Manasse* Ps 79,3 Efraim, Benjámín, Manassessz (ősanya mindhármuknak Ráchel: Benjámínnak anyja, Efráimnak és Manassessznek pedig Józsefen keresztül nagyanyja; a három törzs így jelképezi az összest); *Ephraim filii* Ps 77,9 Efraim fiai (=törzse, törzsének tagjai); *Ephraim galea capitis Dei* Ps 59,9; 107,9 Efraim az Isten fejének sisakja (=ügyének védelmezője mint a legnagyobb törzs); *Ephraim tribus* Ps 77,67 Efraim törzse, nemzetsége

Ephrata indecl. f. Hebr. Efrata (=Dávid városa, Betlehem); *in Ephrata audire de arca Dei* Ps 131,6 Efratában (=Betlehemben) hallanak a frigyszekrényről (=átszállításáról Jeruzsálemben)

equus, i, m. ló; *equi et currus* Ps 19,8; 75,7; Cant Hab 8 lovak és kocsik (harciszekerek); *equi robur* Ps 146,10 a ló ereje (=a lovas hadsereg); *equi impetus* Ps 31,9 a ló szilajtsága; *equos detrudere in mare* Cant Hab 15 a lovakat a tengerbe taszítja (vö. átvonulás a Vörös-tengeren); *equus et currus* Cant Mo I,1 ló és kocsi (harciszekér); *equus et mulus* Ps 31,9 a ló és az öszvér; *equus fallax ad victoriam* Ps 32,17 a ló csalárd (=még nem biztosíték) a győzelemhez; *equus non salvat magnitudine roboris* Ps 32,17 a ló nem menti meg nagy erejével; *super equos ascendere* Cant Hab 8 lóra száll

eradico 1 (*radix*) gyökerestől kitép, kiirt; *eradicare de terra viventium alqm* Ps 51,7 kiirtja az élők országából (=sorából)

erectus 3 (*erigo*) magasra emelt, fölemelt; *erecta dextera Domini* Ps 88,14 az Úr (segítségére nyújtott jobbkeze); *erecta manu iurare* Ps 105,26 (esküre) emelt kézzel megesküszik

erga szemben, iránt

ergo tehát, hát

erigo 3 *rex*, *rectus* (*rego*) felegyenesít, felállít, felemel; *erigere caput alcs* Ps 3,4; 26,6 fölemeli a fejét (=hatalmassá teszi); *erigere cornu salutis* Cant Zach 69 erős szabadulást (szabadítót) támaszt; *erigere curvatos* Ps 145,8 fölemeli a görnyedteket; *erigere depressos* Ps 144,14 fölemeli az elnyomottakat;

erigere egenum e pulvere Cant An 8 fölemeli a szegényt a porból; *erigere pauperem e stercore* Ps 112,7 fölsegíti a szegényt a szemétből; *erigere se contra alqd* Ps 7,7 föláll, szembeszáll vele; *erigere secundum verbum suum alqm* Ps 118,28 fölemeli (az Úr) ígéje (=ígérete szerint); *erigit dextera Domini alqm* Ps 117,16 fölemeli az Úr jobbja; *erigit Dominus alqm* Ps 40,11 fölemeli az Úr; *erigitur caput super inimicos* Ps 26,6 az ellenség fölé emelkedik feje (=legyőzi őket)

eripio 3 *ripui, reptus (rapio)* kiragad, kiránt; megment, kiszabadít; *eripere a gladio animam alcs* Ps 21,21 megmenti a kardtól életét; *eripere a gladio malo alqm* Ps 143,10 megmenti a gonoszok kardjától; *eripere a homine malo alqm* Ps 139,2 megmenti a gonosz embertől; *eripere a hominibus animam alcs* Ps 16,14 megmenti az emberektől életét; *eripere a lacrimis oculos* Ps 114,8 megmenti szemét a könnyhullatástól; *eripere a leonibus rugientibus vitam alcs* Ps 34,17 megmenti az ordító oroszlánoktól (=az ellenségtől) életét; *eripere a morte animam alcs* Ps 114,8 megmenti a haláltól életét; *eripere ab osoribus alqm* Ps 17,18 megmenti gyűlölőitől; *eripere a peccatore animam alcs* Ps 16,13 megmenti a bűnöstől (gonosztól) lelkét (=életét); *eripere a persequentibus alqm* Ps 30,16; 141,7 megmenti üldözőitől; *eripere a praedatore miserum et pauperem* Ps 34,10 megmenti a fosztogatótól a nyomorult szegényt; *eripere a praepotente miserum* Ps 34,10 megmenti a nyomorultat a hatalmaskodótól; *eripere a tribulationibus alqm* Ps 106,6 megmenti a szenvedésekből; *eripere a viro violento alqm* Ps 17,49 megmenti az erőszakos embertől; *eripere de contentionibus populi alqm* Ps 17,44 megmenti a nép viszálykodásától; *eripere de inimicis alqm* Ps 58,2; 142,9 megmenti az ellenségtől; *eripere de lapsu pedes alcs* Ps 55,14; 114,8 megmenti a botlástól lábát (lépteit); *eripere de laqueo venantium alqm* Ps 123,7 kiszabadítja a vadászok csapdájából; *eripere de luto alqm* Ps 68,15 kiment a sárból; *eripere de manu canis vitam alcs* Ps 21,21 megmenti a kutya karmából (=az ellenség ha-

talmából) életét; *eripere de manu impiorum alqm* Ps 81,4; 96,10 megmenti a gonoszok kezétől (= hatalmától); *eripere de manu inimicorum alqm* Ps 30,16 megmenti az ellenség kezétől (= hatalmától); *eripere de manu iniqui alqm* Ps 70,4 megmenti a gonosz kezétől (= hatalmától); *eripere de morte vitam alcs* Ps 55,14 megmenti a haláltól életét; *eripere de patrantibus iniquitatem alqm* Ps 58,3 megmenti a gonosztevőktől; *eripere de profundis inferni animam alcs* Ps 85,13 kiment a világmélységből lelkét (= életét); *eripere de pugno improbi et oppressoris alqm* Ps 70,4 megmenti a gonosz(ok) és garázdák(ak) öklétől; *eripere et liberare alqm* Ps 70,2; 143,7 megmenti és megszabadítja; *eripere ex angustiis alqm* Ps 33,18 kiragadja a szűkségből; *eripere ex aquis multis alqm* Ps 143,7 kiment a nagy vizekből (= szorongatásból); *eripere ex interitu alqm* Ps 106,20 kiment a pusztulásból; *eripere e malis alqm* Ps 33,20 kiment a bajokból; *eripere e timoribus alqm* Ps 33,5 kiment a félelemből, rettegésből; *eripere e tribulatione alqm* Ps 53,9 kiment a gyötreléből; *eripere secundum eloquium suum alqm* Ps 118,170 megmenti ígérete szerint; *eripit angelus Domini alqm* Ps 33,8 megmenti az Úr angyala; *eripit Deus alqm* Ps 69,2; 80,8 megmenti az Istent; *eripit Deus David servum suum* Ps 143,10 megmenti az Istent szolgáját Dávidot; *eripit Dominus alqm* Ps 21,9; 24,20; 30,3; 39,14; 90,15; 118,153.170 megmenti az Urat; *eripit Dominus animam alcs* Ps 6,5 megmenti az Ur lelkét (= életét); *eripit Dominus animam gladio suo* Ps 16,13 kiment az Ur kardjával lelkét (= őt magát); *eripitur anima eius* Ps 123,7 megmenekül a lelke (= ő maga); *non est qui eripiat* Ps 70,11 nincs, aki megmentse (= nincs számára menekülés)

erratum, *i. n. (erro)* tévedés, botlás, hiba; *errata animadvertere* Ps 18,13 tévedését észreveszi

erro *1* bolyong; téved; tévelyeg; *errare* Ps 118,67 tévelyeg (erkölcseileg: vétkezik); *errare corde* Ps 94,10 tévelyeg szívében; *errare in deserto, in solitudine* Ps 106,4 bolyong a pusztában,

- sivatagban; *errare inde ab utero* Ps 57,4 tévelyeg az anyaméh-től (születésétől) fogva; *errare per inuia deserta* Ps 106,40 bolyong az úttalan pusztaságban
- error**, *oris*, *m.* (*erro*) bolyongás, tévelygés, (el)tévedés; *a via erroris arcere alqm* Ps 118,29 a tévelygés útjától (=a tévnapoktól) távoltartja
- erubescio** 3 *rubui* (*rubeo*) elpirul, szégyenkezik; *erubescere et confundi* Ps 34,4.26; 39,15; 68,7; 69,3; 70,24; 82,18 pirul és megszégyenül; *erubescere et conturbari* Ps 6,11; 82,18 pirul és zavarba jön; *erubescunt facies alcs* Ps 33,6 pirul az orcája (arca)
- erudio** 4 *ivi*, *itus* (*rudis*) oktat, tanít, művel; *erudire alqm et docere viam* Ps 31,8 oktatja és megtanítja (az Úr gondviselése) útjára; *erudire gentes* Ps 93,10 oktatja (az Úr) a népeket; *erudire proceres* Ps 104,22 oktatja a vezetőket; *erudiri* Ps 2,10 okul, tanul; *erudit Dominus alqm* Ps 93,12 oktatja az Úr
- erumpo** 3 *rupi*, *ruptus* (*rumpo*) kitör, előtör; *erumpunt figmenta mentis* Ps 72,7 előtörnek lelkének (lelkéből) koholmányai
- eruo** 3 *ru*, *rutus* (*ruo*) kiszabadít; *eruere a morte animas* Ps 32,19 kiszabadítja a halálból lelküket (=életüket); *eruere de anxietatibus alqm* Ps 24,17 kiszabadítja aggodalmaiból; *eruere de laqueo pedes alcs* Ps 24,15 kiszabadítja a csapdából lábát
- esca**, *ae*, *f.* (*edo*) étel, eledel; *esca in ore* Ps 77,30 szájában az étel; *escam abominatur anima* Ps 106,18 undorodik az ételtől lelke (=ő maga); *escam dare bestiis terrae carnes sanctorum Dei* Ps 78,2 odaadja eledelül a föld vadállatainak Isten szentjeinek holttestét; *escam dare carni omni* Ps 135,25 megadja az eledelét minden élőlénynek; *escam dare iumentis* Ps 146,9 megadja eledelét az állatoknak; *escam dare monstris marinis alqm* Ps 73,14 odaadja eledelül a tengeri szörnyeknek; *escam dare pullis corvorum* Ps 146,9 megadja eledelét a hollófiókáknak; *escam dare tempore suo alci* Ps 103,27; 144,15 megadja eledelét kellő időben; *escam dare timentibus se* Ps 110,5 megadja (az Úr) az istenfélőknek eledelét; *escam dare volatilibus*

caeli corpora servorum Dei Ps 78,2 odaadja eledelül az égi madaraknak az Isten szolgáinak holttestét; *escam petere sibi ab alio* Ps 103,21 enni kér; *in escam indere fel* Ps 68,22 ételéb^r epét tesz (közmondás: megkeseríti életét)

esurio 4 *ivi (edo)* éhes, éhez; *transl. vágyódik; esurientem animam implere bonis* Ps 106,9 az éhez^ő lelket (= az éhez^{őt}) betölti javaival; *esurientes collocat Dominus* Ps 106,36 az éhez^őket letelepíti az Úr; *esurientes implere bonis* Cant BMV 53 az éhez^őket betölti javaival; *esurit Deus* Ps 49,12 (nem!) éhes az Úr (a mi emberi áldozatainkra); *esuriunt potentes* Ps 33,11 éhséget szenvednek a hatalmasok; *esurientibus panem dare* Ps 145,7 az éhez^őknek enni ad; *esurire et sitire* Ps 106,5 éhez-
zik-szomjazik (fizikailag)

et és, is

etenim mert, (tudniillik), ugyanis, hiszen

etiam (iam) még, is

etsi ha mindjárt, habár, jóllehet, noha

euge *Gr.* jól van! derék!

Eurus, i, m. *Gr.* délkeleti szél; *Eurus et Auster* Ps 77,26 a keleti és déli szél; *Eurum excitare de caelo* Ps 77,26 keleti szelet támaszt (Isten) az égből

evado 3 *vasi, vasus (vado)* kimegy, kijut, kiszabadul, megmenekül; *evadere conatur* Cant Eccl 11 kiszabadulni próbál; *evadit salvus* Ps 140,10 megmenekül épségben

evagino 1 (*vagina*) hüvelyéből kihúz; *evaginare gladium* Ps 36,14; Cant Mo I,9 kihúzza hüvelyéből kardját, kardot ránt

evanesco 3 *vanui (vanesco)* eltűnik, tovatűnik, elenyészik, elvész; *evanescere quemadmodum fumus* Ps 36,20 elenyészik mint a füst; *evanescere sicut umbra* Ps 108,23 tovatűnik mint az árnyék; *evanescere ut fumus* Ps 101,4 elenyészik mint a füst; *evanescunt dies* Ps 101,4 tovatűnnek napjai (=élete); *evanescunt inimici Domini* Ps 36,20 elenyésznek az Úr ellenségei (mint a füst)

- evasio, onis, f. (evado)** elmenekülés, kimenekülés; *evasionem dare a morte* Ps 67,21 menekülést ad a halálból (=a halál-veszélyből)
- eveho 3 vexe, vectus (veho)** kivisz, kihord; *pass.* síkraszáll, kiáll; *evehi pro fide et iustitia* Ps 44,5 kiáll (síkraszáll) a hűségért és igazságosságért
- evello 3 velli, vulsus (vello)** kitép, kiszakít; *evellitur gramen* Ps 128,6 kitépik a füvet
- evenio 4 veni, ventus (venio)** kijön; *transl.* megesik, megtörténik, osztályrészül jut vmi; sikerül (jól-rosszul); *evenit male alci* Ps 105,32 bajba kerül
- everto 3 verti, versus (verto)** felkavar, felborít, felforgat, feldül; *evertere fundamenta* Ps 10,3; 136,7 feldúlja alapjait, fenekestől felforgatja, alapjáig lerontja; *evertere gressus alcs* Ps 139,5 elgáncsolja lépteit
- evigilo 1 (vigilo)** felébred, ébred; *evigilans satiatur aspectu Domini* Ps 16,15 amikor felébred (a halál álmából), eltelik az Úr színelátásával (a feltámadás reménye!); *evigilant psalterium et cithara* Ps 56,9; 107,3 ébred (=megpendül) a hárfa és a citera; *evigilare et expurgisci ad defensionem alcs* Ps 34,23 fölkel és fölserken oltalmára; *evigilat anima alcs* Ps 56,9; 107,2 ébred a lelke; *evigilat Dominus* Ps 43,24; 58,5 fölébred, fölkel az Úr (hosszú hallgatás után!); *evigilat quis* Ps 72,20 (mint) aki most ébred álmából
- ex -ból, -ből**
- exacerbo 1 (acerbus)** elkeserít, feldühít; *exacerbare Dominum* Ps 105,43 elkeseríti az Urat; *exacerbare Sanctum Israel* Ps 77,41 keseríti Izrael Szentjét (=az Urat); *exacerbare spiritum alcs* Ps 105,33 elkeseríti lelkét
- exalto 1 (altus)** felemel, magasra emel, felmagasztal; *exaltare humiles* Cant BMV 52 felmagasztalja (Isten) az alázatosakat
- examino 1 (examen)** megmér, megvizsgál, mérlegel; *examinare igne alqm* Ps 65,10 tűzpróbának veti alá; *examinatur argentum igne* Ps 65,10 megvizsgálják az ezüstöt tűzben („tűzpróbás”)

exardesco 3 *ars*, *arsurus* (*ardesco*)

1. meggyullad, lángot vet, lángra lobban; *exardescit ignis in catervam Dathan et Abiron* Ps 105,18 tűz gyullad fel Dátán és Ábiron bandája ellen (vö. Lev 16.); *exardescunt carbones igniti* Ps 17,13 lángra gyúl az izzó parázs

2. *transl.* kitör, fellobban, felgyullad (harag, indulat stb.); *exardescere contra alqm* Ps 77,62 fellobban ellene (haragja); *exardescere furore* Ps 77,21.59 haragra gyullad (lobban); *exardescit furor* Ps 105,40; Cant Hab 8 felgyullad haragja; *exardescit ignis* Ps 38,4 tűz (=lelkesezés) gyullad benne (=fellobban benne a lelkesezés); *exardescit ira* Ps 2,11; 73,1; Cant Hab 8 felgyullad haragja

exaspero 1 (*asper*) elvadít, elkésérít; *exasperatur mens* Ps 72,21 nekikésередik a lelke

exaudio 4 *ivi*, *itus* (*audio*) meghall(gat); *exaudire cito alqm* Ps 68,18 hamar meghallgatja (az Úr); *exaudire clamorem alcs* Ps 39,2 meghallgatja (segély)kiáltását; *exaudire cum iustitia alqm* Ps 64,6 meghallgatja (az Isten) hűsége szerint (=hűségesen); *exaudire de caelo sancto* Ps 19,7 meghallgatja (az Úr) szent egéből (=égi lakóhelyéről); *exaudire de monte sancto alqm* Ps 3,5 meghallgatja (az Úr) szent hegyéről (=Sionról = a jeruzsálemi templomból); *exaudire in die tribulationis alqm* Ps 19,2 meghallgatja (az Úr) szorongatás idején; *exaudire iustos* Ps 33,18 meghallgatja (az Úr) az igazakat; *exaudire orationem alcs* Ps 4,2; 101,2 meghallgatja (az Úr) imádságát; *exaudire preces alcs* Ps 64,3 (Isten) meghallgatja könyörgését; *exaudire pro iustitia alqm* Ps 142,1 (az Úr) meghallgatja igazsága szerint; *exaudire secundum magnam bonitatem alqm* Ps 68,14 (Isten) meghallgatja nagy jóságában; *exaudire signis stupendis alqm* Ps 64,6 (Isten) meghallgatja bámulatos csodajelek mellett; *exaudire velociter alqm* Ps 101,3; 142,7 hamar meghallgatja (az Úr); *exaudit Deus* Ps 21,3; 65,19 meghall(gat)ja Isten *exaudit Deus alqm* Ps 4,2; 16,6; 54,3; 59,7; 107,7 meghallgatja az Isten; *exaudit Dominus* Ps 37,16; 65,18 meghall-

(gat)ja az Úr; *exaudit Dominus alqm* Ps 4,4; 12,4; 19,10; 26,7; 33,5.18; 68,17; 85,1.7; 90,15; 98,6.8; 117,5; 118,26.145; 119,1; 137,3 meghallgatja az Úr

excandescio 3 *dui (candeo)* felhevül, haragra gyúl; *excandescere* Ps 36,8 haragra gyullad; *excandescere de eo qui prospere procedit* Ps 36,7 haragra gyullad miatta, aki (bűnös létére) sikeresen halad (élet)útján; *excandescere propter male agentes* Ps 36,1; haragra gyullad a gonosztevők (jó sorsa) miatt; *excandescit furor in alqm* Ps 123,3 felgyullad haragja ellene

excavo 1 (*cavo*) kiváj; *excavare fossam* Ps 7,16 vermet ás

excello 3 (*celsus*) kiemelkedik, kitűnik, kimagaslik; *excellere potentia* Cant Mo I,6 kitűnik hatalmával; *excellere sanctitate* Cant Mo I,11 kimagaslik (élet)szentségével

excelsus 3

1. kimagasló, magas; *excelsa* Ps 77,58 a magaslatok (=a bálványoltárok a magaslatokon vö. 3 Kir 12,31); *excelsi montes* Ps 67,16; 103,18 magas hegyek; *excelsis lacessere ad iram Deum* Ps 77,58 magaslataikkal (=bálványoltáraikkal vö. fent) haragra ingerlik az Istent; *super excelsa deducere alqm* Cant Hab 19 magaslatra vezeti (=ahol nem érheti baj); *super excelsa statuere alqm* Ps 17,34 magaslatra állítja (=biztos helyre, ahová nem ér el az ellenség); *super excelsa terrae vehere alqm* Cant Mo II,13 hegyes tájra viszi

2. magasztos, fönséges; a Fönséges (=Isten); *excelsum nomen Domini* Ps 148,13 az Úr fölséges neve; *excelsum nomen Domini annuntiare* Cant Is I,4 hirdeti az Úr fölséges nevét; *excelsus Deus (Dominus)* Ps 46,3.10; 56,6.12; 91,9; 98,2; 107,6; 112,4; 137,6; Cant Mo I,1; Cant An 10 a Fönséges Isten (Úr); *Excelsus ipse firmat Sion* Ps 86,5 maga a Fönséges (Isten) megerősíti Siont; *excelsus in gentibus Deus* Ps 45,11 fönséges az Isten a nemzetek között; *excelsus in terra Deus* Ps 45,11 fönséges az Isten az (egész) világon; *excelsus super caelos apparet Deus* Ps 107,6 az ég fölött fönségesen (az égnél fönségesebben) megjelenik az Úr; *excelsus super gentes* (po-

pulos) *Dominus* Ps 112,4; 98,2 fönséges az Úr az (összes) népek fölött; *excelsus super totam terram Dominus solus* Ps 82, 19; 96,9 fönséges az Úr az egész föld (világ) fölött; *excelsus tonat in caelis* Cant An 10 a Fönséges mennydörög az égben

3. égi; *de excelso sanctuario respicit Dominus* Ps 101,20 az ég szentélyéből (égi szentélyéből) alátekint az Úr; *in excelsis laudare Dominum* Ps 148,1 a magasságban (az égben) dicséri az Urat; *in excelsis potens Dominus* Ps 92,4 az égben hatalmas az Úr

4. előkelő, hatalmas; *excelsus reddere et humilem* Cant An 7 fölmagasztal és megaláz; *ex excelso loco pelleret alqm* Ps 61,5 magas méltóságából elkergeti

excidium, *ii, n. (excido)* teljes bukás, romlás, pusztulás; *excidio destinari* Ps 91,8 pusztulásra szánt, rendelt; *excidio tradere munitiones* Ps 88,41 pusztulni engedi az erődítményeket; *excidio tradi* Ps 108,13 kipusztul; *excidium impiorum* Ps 36,34 a gonoszok veszte; *excidium sempiternum* Ps 91,8 örök pusztulás

excido 3 *cidi (cado)* kiesik; *transl.* eltűnik, elenyészik, feledésbe megy; *excidere consiliis suis* Ps 5,11 kiesik terveiből, belebukik terveibe; *excidere ex corde oblivione* Ps 30,13 kiesik a szívekből, feledésbe megy (elfelejtik)

excito 1 (*cito*)

1. felver, felriaszt, felébreszt; *excitare auroram* Ps 56,9; 107,3 felveri (énekével) a hajnalt

2. előidéz, okoz, támaszt; *excitare Eurum de caelo* Ps 77,26 keleti szelet támaszt (Isten) az égből; *excitare lites* Ps 139,3 viszályokat támaszt

3. kihív, előszólít; *excitare potentiam* Ps 79,3 előveszi hatalmát

4. indít vmire, gerjeszt, ösztönöz; *excitare aemulationem Dei sculptilibus* Ps 77,58 fölkelte Isten féltékenységét bálványaival; *excitat aquila nidum suum* Cant Mo II,11 ösztönzi (t.i. repülésre) a sasmadár fészket (=fészekben lakó fiókáit)

- excogito** 1 (*cogito*) kigondol, kitalál; *excogitare nefaria* Ps 63,7 kigondolja a gazságot; *excogitatae cogitationes* Ps 63,7 kiagyalt, kitervelt szándék
- excubiae, arum, f. (excubo)** őrállás, őrség; őr(szem); *excubias ponere ad ostium labiorum* Ps 140,3 őrt állít ajkának kapujához
- excutio** 3 *cussi, cussus (quatio)* leráz; *excuti ut locusta* Ps 108,23 lerázzák mint egy sáskát
- exeo** 4 *ivi, itus (eo)* kimegy, kivonul, eltávozik, elmegy; *exire ad laborem suum* Ps 103,23 elmegy munkája után; *exire ad opus suum* Ps 103,23 elmegy munkája után; *exire ante populum* Ps 67,8 kivonul a nép élén; *exire ex arcibus* Ps 17,46 kivonul a várakból; *exeunt alienigenae tremantes* Ps 17,46 remegve vonulnak ki az idegenek; *exit condemnatus* Ps 108,7 elítélten távozik; *exit Israel de Aegypto* Ps 113 A,1 kivonul Izrael népe Egyiptomból; *exit sonus alcs* Ps 18,5 elhatol hangja; *exit spiritus alcs* Ps 145,4 elszáll belőle a lélek (= az élet); *exit veritas de ore* Cant Is II,23 igaz szó hagyja el száját
- exerceo** 2 *ui, itus (arceo)* foglalkozik vmivel, gyakorol, üz, folytat, végez; *exercere brachia* Ps 17,35 gyakorlatoztatja karját; *exercere ius et iustitiam* Ps 118,121 gyakorolja a jogot és az igazságosságot (= megvalósítja, gyakorlatilag szerinte él); *exercere manus* Ps 17,35 gyakorlatoztatja kezét; *exercere misericordiam* Ps 108,16 irgalmat gyakorol; *exercet Dominus ius et iustitiam in Iacob* Ps 98,4 az Úr jogot és igazságot szolgáltat Jákobnak (= választott népének)
- exercitus, us, m. (exerceo)** (had)sereg, csapat; *exercitu multo vincere* Ps 32,16 nagy hadseregével győz; *exercitus Domini benedicunt Domino* Ps 102,21; Cant 3 puer 61 az Úr seregei (= az angyalok különféle rendjei) áldják az Urat; *exercitus Domini laudant Dominum* Ps 148,2 az Úr seregei (= az angyalok különféle rendjei) áldják az Urat; *exercitus Pharaonis* Ps 135,15; Cant Mo I,4 a fáraó hadserege; *exercituum Dominus (Deus)* Ps 23,10; 45,4.8.12; 47,9; 58,6; 68,7; 79,5.15; 83,2.4; Cant

Iud 17 a seregek (az égi seregek: a csillagok és angyalok) Ura (Istene); *exercituum reges fugiunt* Ps 67,13 a seregek királyai (=a királyok seregestől) futnak; *cum exercitibus egredi* Ps 43,10; 59,12; 107,12 kivonul (az Isten) seregeikkel együtt

exhibeo 2 *hibui, hibitus (habeo)* előállít; ad, juttat, nyújt; *exhibere misericordiam alci* Ps 108,12 irgalmat gyakorol vele

exhilario 1 (*hilarus*) felvidít, megörvendeztet, vidámít; *exhilarare faciem oleo* Ps 103,15 vidámítja arcát olajjal (=sima, derűs, ragyog az arca); *exhilarari* Ps 33,6 felvidul

exiguus 3 (*exigo*) kicsiny, csekély; *exigui et peregrini in terra* Ps 104,12 kevesek és jövevények azon a vidéken

existimo 1 (*aestimo*) értékel; vél, gondol; *existimare alqd* Ps 49,21 azt gondolja

exitium, ii, n. (*exeo*) romlás, bukás, pusztulás; *exitio repentino consumere annos alcs* Ps 77,33 hirtelen pusztulással végét veti éveinek (=életének)

exitus, us, m. (*exeo*) kijárás; *exitum et introitum custodire* Ps 120,8 jártában-keltében (=egész életében) oltalmazza

expando 3 *pandi, passus (pando)* kitár, kinyit, széttár; *expandere alas* Cant Mo II,11 kitárja szárnyát; *expandere manus ad alqm* Ps 43,21; 87,10; 142,6 felé tárja kezét; *expandere nubem in tegumentum* Ps 104,39 felhőt terjeszt (az Úr) oltalmul föléje; *expandere se ut cedrus frondosa* Ps 36,35 terjeszkedik mint a lombos cédrusfa

expavesco 3 *pavi (pavesco)* megretten, megrémül; *expavescere et silere* Ps 75,9 megrémül és elcsendesedik; *expavescit terra* Ps 75,9 megrémül a föld, a világ

expello 3 *puli, pulsus (pello)* kiűz, elkerget; *expellere gentes* Ps 43,3; 79,9 elkergeti, kiűzi a pogány népeket (=helyet csinál az Úr választott népének); *expellere propter crimina multa alqm* Ps 5,11 elkergeti sok bűne miatt

expergefio, fieri, factus sum (*facio*) felébred; *expergefieri e somno* Ps 77,65 felébred álmából

- expergiscor**, *expergisci*, *experrectus sum* (*expergo*) felébred, felserken; *expergisci*, *castigare gentes* Ps 58,6 felserken (az Úr), megfenyíti a pogány népeket; *expergisci et evigilare ad defensionem* Ps 34,23 felserken és felkel oltalmára; *expergiscitur Dominus* Ps 43,24 felserken az Úr (népe oltalmára)
- expio** 1 (*pius*) kiengesztel, (bűntől) megtisztít; *expiare terram et populum* Cant Mo II,43 kiengeszteli földjét és népét
- exploro** 1 kikémlel, kikutat, megvizsgál; *explorare cor* Ps 25,2 átkutatja szívét (=legelrejtettebb érzéseit); *explorare magnitudinem Domini* Ps 144,3 kifürkészi az Úr nagyságát; *explorare renes* Ps 25,2 átkutatja veséit (=legelrejtettebb érzéseit); *exploratum habere alqd* Ps 43,22 ismeri
- expono** 3 *posui*, *positus* (*pono*) kitesz, kirak; *exponere vias suas* Ps 118,26 föltárja utait (=életét)
- exprobro** 1 (*probrum*) szemére hány, szemére vet vmit; felhány; szemrehányást tesz; szidalmaz, gyaláz; *exprobrantes Deo* Ps 68,10 az istengyalázók; *exprobrantibus respondere verbum* Ps 118,42 szidalmazóinak megfelel; *exprobrantis vox* Ps 43,17 szidalmazó szó, szidalmazás; *exprobrantium opprobria* Ps 68,10 az (isten)gyalázók szidalmi; *exprobrare alci* Ps 54,13; 68,10; 73,18; 118,42 szidalmazza, gyalázza; *exprobrare et blasphemare* Ps 73,10 szidalmaz és káromol; *exprobrare et conviciari* Ps 43,17 szidalmaz és becsmérel
- exquiro** 3 *quisivi*, *quisitus* (*quaero*) kikutat, kutat, fürkészk; *exquirere praecepta Domini* Ps 118,45 kutatja (=tanulmányozza) az Úr parancsait
- excindo** 3 *scidi*, *scissus* (*scindo*) kiszakít, kitép; *transl.* elpusztít, megsemmisít; *excinditur posteritas impiorum* Ps 36,38 kivésznek a gonoszok utódai; *excinditur semen impiorum* Ps 36,28 kipusztul az istentelenek nemzetsége
- exsero** 3 *serui*, *sertus* (*sero*) előrenyújt; *transl.* (meg)mutat; *exserere potentiam* Ps 67, 29 megmutatja hatalmát
- exsicco** 1 (*sicco*) kiszárít; *pass.* kiszárad; *exsiccatum Mare Rubrum* Ps 105,9 kiszárad a Vörös-tenger (vö. csoda a kivonuláskor)

exsilium *ii, n. (exsul)* számkivetés (idegenben); *exsilii vias notare* Ps 55,9 számkivetettségének útjait följegyzí, számontartja; *exsilium, ruptura moenium, planctus in plateis* Ps 143,14 számkivetés, rés a falakon, jajveszékelés az utcákon

expectatio, *onis, f. (expecto)* (feszült) várakozás, sóvárgás; *expectatio alcs Deus* Ps 70,5 Isten a várakozása, a vágya

expecto *1 (specto)* vár(akozik), vár vmire; *expectare a Domino alqd* Ps 103,27 az Úrtól várja; *expectare auroram* Ps 129,6 várja a hajnalt; *expectare commiserantem et consolantes* Ps 68,21 (megértő) szánakozóra és vigasztalóra vár; *expectare diem angoris* Cant Hab 16 várja a szorongattatás (= az isteni ítélet) napját; *expectare (Deum) Dominum* Ps 26,14; 32,20; 68,4; 129,5.6.7 várja (az Istent) az Urat; *expectant custodes auroram* Ps 129,6 várják az (éjjeli) örök a hajnalt; *expectant peccatores alqm* Ps 118,95 lesben állnak rá a gonoszok; *expectat anima Dominum* Ps 32,20; 129,5.6 várja lelke az Urat; *expectat quietus* Cant Hab 16 vár nyugodtan; *propone preces et expectare* Ps 5,4 előadja kérését és várakozik

extinguo *3 tinxí, tinctus (stinguo)* kiolt; *extinguere sitim* Ps 103,11 eloltja szomját

extirpo *1 (stirpo)* kiirt; *extirpare labia dolosa* Ps 11,4 kiirtja az álnok ajkakát (= ajkúakat); *extirpare memoriam alcs e terra* Ps 108,15 kiirtja emlékét a földről; *extirpare peccatores* Ps 36,38 kiirtja a bűnösöket

exsto, *are (sto)* kiáll; létezik, van, létrejön; *exstare, fieri* Ps 32,9 lesz, létrejön

extruo *3 struxi, structus (struo)* felhalmoz; felépít, épít, emel; *extruit Deus conclavia super aquas* Ps 103,3 a vizek (= az „égi óceán”) fölé építi Isten lakóhelyét; *extruit Dominus ut caelum sanctuarium* Ps 77,69 mint az ég (olyan magasra!) építi az Úr a szentélyét

exultatio, *onis, f. (exsulto)* ujjongás, vidámság, öröm, örömujjongás; *exultatio advenit et fletus* Ps 29,6 megjön az ujjongó öröm és a sírás; *exultatio et laetitia* Ps 42,4; 44,16; 99,2

ujjongás és öröm (=ujjongó öröm); *exultatione cingunt se colles* Ps 64,13 vidámságot öltenek a halmok; *exultatione repletur lingua* Ps 125,2 tele van ujjongással a nyelve (=szava, beszéde); *exultationis et laetitiae Deus* Ps 42,4 ujjongásom és örömöm Istene (=örömujjongás nekem az Isten); *exultationis et salutis vox* Ps 117,15 örömkialtás és üdv(diadal)kiáltás; *exultationis hostiae* Ps 26,6 örömujjongás(sal bemutatót) áldozat; *exultationis voces* Ps 41,5 hangos örömujjongás; *cum exultatione ascendit Deus* Ps 46,6 örömujjongásban fölmege (=égi trónusára száll) az Isten; *cum exultatione educere electos* Ps 104,43 örömujjongásban kiszabadítja (az Úr) választottait; *cum exultatione et laetitia offeri* Ps 44,16 örömujjongásban közeledik; *cum exultatione enarrare opera Domini* Ps 106,22 örömujjongással hirdeti az Úr tetteit; *cum exultatione introire in conspectum Domini* Ps 99,2 örömujjongással lép az Úr színe elé; *cum exultatione venire* Ps 125,6 ujjongva jön; *in exultatione metere* Ps 125,5 (könnyek közt vet), örömujjongással arat; *inter voces exultationis et laudis* Ps 41,5 hangos örömujjongás és (isten)dicséret közepette

exulto 1 (*exsilio*) felugrál; *transl.* ujjong; *exsultant adversarii* Ps 12,6 ujjonganak ellenfelei; *exsultant civitates Iuda* Ps 47,12; 96,8 örvendeznek Juda városai; *exsultant cor et caro ad Deum vivum* Ps 83,3 ujjong szíve és teste az élő Isten után; *exsultant inimici de alio* Ps 24,2 ellenfelei (kárörömmel) ujjonganak rajta; *exsultant iusti* Ps 67,4 ujjonganak az igazak; *exsultant labia et anima* Ps 70,23 ujjong az ajka és a lelke; *exsultant montes* Ps 97,8 ujjonganak a hegyek; *exsultant nationes* Ps 66,5 ujjonganak a nemzetek; *exsultant ossa alcs* Ps 50,10 ujjonganak csontjai (=teste); *exsultant recti corde* Ps 31,11 ujjonganak az igazszívűek; *exsultant sancti exsultantes* Ps 131,9.16 ujjongva örvendeznek a szentek; *exsultant sancti de gloria* Ps 149,5 ujjongva örvendeznek a szentek a dicsőségnek; *exsultant terrae omnes Domino* Ps 97,4; 99,1 az egész világ ujjong az Úr előtt; *exsultantibus labiis laudat os* Ps 62,6 ujjongó ajak-

kal dicséri szája; *exsultare coram Domino* Ps 67,5; 97,8.9 ujjong az Úr színe előtt; *exsultare cum canticis* Ps 94,2 ujjong énekszóval az Úr előtt; *exsultare de auxilio Domini* Ps 9 A,15 12,6; 20,2 ujjong az Úr(tól) kapott segítségnek; *exsultare de Deo* Ps 9 A,3 ujjong (magának) az Istennek; *exsultare de gloria* Ps 149,5 ujjongva örvend dicsőségének; *exsultare de iustitia (Dei) Domini* Ps 50,16; 144,7 ujjong, örvendezik Isten (az Úr) igaz voltának; *exsultare de magnitudine Dei* Cant Tob 9 ujjongva örvend Isten nagyságának; *exsultare de miseratione Domini* Ps 30,8 ujjongva örvend az Úr irgalmasságának; *exsultare de misericordia Dei* Ps 58,17 ujjongva örvend Isten irgalmának; *exsultare de nomine Domini* Ps 88,13 ujjong az Úr nevének; *exsultare de operibus manuum Domini* Ps 91,5 ujjong az Úr kezének tettein; *exsultare de populo Domini* Cant Mo II,43 örvendezik az Úr népének; *exsultare de rege suo* Ps 149,2 ujjong királyának; *exsultare Deo (Domino)* Ps 2,11; 46,2; 65,1; 80,2; 94,1.2; 97,4; 99,1 ujjong az Isten (az Úr) előtt; *exsultare et gaudere* Ps 31,11 ujjong és örvend; *exsultare et laetari* Ps 13,7; 30,8; 34,9.27; 39,17; 47,12; 52,7; 66,5; 67,4; 69,5; 89,14; 95,11; 96,1; 117,24; 149,5 ujjong és örvendezik; *exsultare et laudare* Cant Is I,6 ujjong és dicsőít; *exsultare et psallere* Ps 74,10 ujjong és zsoltárt zengedez; *exsultare in conspectu (regis) Domini (Dei)* Ps 67,4; 97,6; ujjong a (király) az Úr (az Isten) színe előtt; *exsultare in Deo (Domino)* Ps 32,1; 34,9; Cant Hab 18; Cant BMV 47 ujjong az Istenben (az Úrban); *exsultare in monte Sion* Cant Ier 12 örvendezik Sion hegyén; *exsultare in perpetuum* Ps 5,12 örvendezik mindörökre; *exsultare in umbra alarum Dei* Ps 62,8 örvendezik Isten szárnyának árnyékában; *exsultare novit populus* Ps 88,16 tud ujjongani a nép; *exsultare ut gigas percurrens viam* Ps 18,6 ujjong mint a hős, aki befutja útját; *exsultare voce laetitiae* Ps 46,2 ujjong örömkialtással; *exsultat anima alcs* Ps 15,9; 34,9; 70,23 ujjong(va örvend) a lelke; *exsultat cor alcs* Ps 27,7 ujjong(va örvend) a szíve; *exsultat cor in Domino* Ps 27,7;

Cant An 1 ujjong szíve az Úrban; *exsultat Deus* Ps 59,8; 107,8 ujjong(va tesz vmit) Isten; *exsultat inimicus de alqo* Ps 40,12 ellenfele (kárörömmel) ujjong rajta; *exsultat lingua de iustitia Dei* Ps 50,16 ujjongva örvend Isten igaz voltának; *exsultat terra* Ps 95,11; 96,1 ujjong a föld, a világ

exsurgo 3 *surrexi, surrectus (surgo)* feláll, felkel, védelmére kel; *exsurgere ad iudicium* Ps 75,10 fölkel ítéletre; *exsurgere in auxilium* Ps 34,2; 43,27 fölkel segítségére; *exsurgere in ira* Ps 7,7 fölkel (Isten) haraggal (=haragos ítéletre); *exsurgit Dominus* Ps 3,8; 7,7; 9 A,20; 9 B,12; 11,6; 16,13; 20,14; 73,22; 93,2; 101,14 fölkel (védelmére) az Úr; *exsurgit Dominus in potentia* Ps 20,14 fölkel, előlép hatalmával az Úr; *decumbere, obdormire, exsurgere* Ps 3,6 lefekszik, elalszik, fölkel

extendo 3 *tendi, tentus v. tensus (tendo)* kifeszít, kiterjeszt (térben); kinyújt, elnyújt (időben); *extendere caelum sicut aulaeum* Ps 103,2 kifeszíti (az Úr) az eget mint sátorponyvát; *extendere dexteram* Cant Mo I,12 kinyújtja jobbát (=segítő kezét nyújtja feléje); *extendere dexteram super flumina* Ps 88,26 kinyújtja jobbát (=kiterjeszti hatalmát) a folyamokra (=a Tigris és Eufrátesz vidékére); *extendere funes ut rete* Ps 139,6 kötelet feszít eléje csapdának; *extendere iram in omnes generationes* Ps 84,6 kiterjeszti haragját minden nemzedékre (=végeképpen megharagszik); *extendere manum contra iram inimicorum* Ps 137,7 (segítségére) nyújtja kezét az ellenség dühével szemben; *extendere manum ex alto* Ps 17,17 kinyújtja (Isten) a kezét a magasból (=a magas égből); *extendere manum super alqd* Ps 88,26 kinyújtja a kezét rá (=birtokbavétel); *extendere manus ad Deum* Ps 67,32 kezét az Isten felé nyújtja; *extendere manus ad iniquitatem* Ps 124,3 kezét gonoszságra nyújtja; *extendere manus contra familiares* Ps 54,21 kezét barátai ellen nyújtja; *extendere palmites usque ad mare* Ps 79,12 kiterjeszti indáit egész a tengerig (=a Perzsa-öböl); *extendere propagines usque ad flumen* Ps 79,12 kiterjeszti vesszőit (Izrael mint Isten választott szőlője) egészen a (nagy) folyamig (=az Eufrá-

teszig); *extendere terram super aquas* Ps 135,6 kiteríti és megerősíti (az Úr) a földet a vizek (=a tenger) fölé (világkép!); *extenditur manus indefessa* Ps 76,3 feléje nyújtják kezüket lan-kadatlanul; *extento bracchio et potenti manu* Ps 135,12 ki-nyújtott karral és hatalmas kézzel (=nagy erővel és hatalom-mal)

extermino 1 (*termino*) kiutasít; kiűz; *exterminare male agentes* Ps 100,8 kiűzi a gonosztevőket

extollo 3 (*tollo*)

1. fölemel, magasra emel, megemel (hangot); *extollere caput* Ps 82,3; 109,7; 139,9 fölemeli a fejét; *extollere de portis mortis alqm* Ps 9 A,14 fölemeli a halál kapujából (=kiemeli a halálvesztélyből); *extollere de profundis terrae alqm* Ps 70,20 kiemeli a föld mélységéből (=kimenti az alvilágból); *extollere fragorem suum* Ps 92,3 hangosra emeli zúgását (hangosan zúg); *extollere in petram alqm* Ps 26,5; 60,3 kősziklára (=biztonságba) emeli; *extollere lumen vultus super alqm* Ps 4,7 ráragyogtatja fényes orcáját (az Úr); *extollere manum* Ps 9 B,12 magasra emeli kezét (=megmozdítja cselekvésre); *extollere manus ad sancta* Ps 133,2 kitérzi kezét a szentély felé; *extollere vexilla* Ps 19,6 magasba emeli a zászlót; *extollere vocem suam* Ps 92,3 hangosan zúg; *extollunt flumina vocem* Ps 92,3 hango-san zúgnak a folyamok; *extolluntur impii* Ps 74,5 kevélyked-nek az istentelenek; *extolluntur oculi, superbit cor* Ps 130,1 (gőgösen) fennhordja a szemét (tekintetét), dölőfős a szíve

2. *transl.* magasabbra emel (hatalomra, méltóságra); *extollere cornu(a)* Ps 74,5.6.11; 88,18.25; 111,9; Cant An 1.10 magasra emeli hatalmát, hatalomra juttatja; *extollere cornu contra Altissimum* Ps 74,6 hatalmával a Magasságbeli ellen támad; *extollere, deprimere alqm* Ps 74,8 fölemeli (az egyiket), lenyomja (a másikat); *extollere se* Ps 11,9; 12,4; 65,7 fennhéjázik, dölőfösködik; *extollere se contra alqm* Ps 34,26 ellene támad, fölkel ellene; *extolli cum gloria* Ps 111,9 megdicsőül; *extolli iustitia Domini* Ps 88,17 magasra emelkedik az Úr igaz

volta (hűsége) miatt; *extollitur cornu alcs* Ps 88,18.25; 111,9 fölemelkedik hatalma; *extollitur cornu in Deo* Cant An 1 magasra emeli fejét Istenben; *extolluntur cornua iusti* Ps 74,11 fölemelkedik az igaz hatalma (= hatalomra jut az igaz); *extolluntur impii* Ps 74,5 kevélykednek az istentelenek

3. kiemel, magasztal, dicsőít; *extollere Deum laudibus* Ps 17,47; 117,28 magasztalja Istent dicséreteiben; *extollere Dominum Deum* Ps 98,5.9 magasztalja az Úristent; *extollere nomen Domini* Ps 33,4 magasztalja az Úr nevét

extraho 3 *traxi, tractus (traho)* kihúz; kiragad, megszabadít; *extrahere de aquis multis alqm* Ps 17,17 kihúzza a nagy vízből (= kimenti a nagy szenvedésből); *extrahere de fossa interitus alqm* Ps 39,3 kihúzza a halálos veremből; *extrahere de luto caeni alqm* Ps 39,3 kihúzza a szennyes sárból (a sáros mocsokból); *extrahere de tentorio alqm* Ps 51,7 kirángatja sátrából
extraneus 3 (*extra*) külső, kívülről jövő; idegen; *extraneus fit fratribus* Ps 68,9 idegenné válik testvérei előtt

extremus 3 legszélső, legvégső, legtávolabb eső; *extrema Orientis et Occidentis* Ps 64,9 Kelet és Nyugat legvégső széle (a Távol-Kelet és Távol-Nyugat); *extremus aquilo* Ps 47,3 a távoli Észak; *ab extremo terrae nubes adducere* Ps 134,7 a föld széléről odatereli a fellegeket (Isten); *ab extremis terrae* Ps 60,3 a föld széléről

exuro 3 *ussi, ustus (uro)* kiéget, perzsel, felperzsel; *exurit flamma montes* Ps 82,15 láng perzseli a hegyeket; *exustum cor* Ps 101,5 kiégett szív

F

fabricator, oris, m. (*fabricor*) alkotó, mester, készítő; *fabricatores idolorum* Cant Is II,16 bálványkészítők (bálványfaragók)
fabula, ae, f. (*for*) szóbeszéd, mende-monda; *fabula inter gentes* Ps 43,15 szóbeszéd tárgya a pogány népek között
fabulor 1 (*fabula*) fecseg, cseveg, beszél(get); *fabulari contra alqm* Ps 68,13 gúnyosan emlegeti
facies, ei, f. (*facio*)

1. külső alak, felszín (ami szembetűnik); *faciem terrae renovare* Ps 103,30 a föld felszínét megújítja (az Úr)

2. arc, tekintet, maga az arc birtokosa, a személy (vö. *Gr. prosópon, Lat. persona*); Isten arca (=Isten); *faciem abscondere ab alqo* Ps 12,2; 21,25; 26,9; 29,8; 43,25; 68,18; 87,15; 101,3; 103,29; 142,7; Cant Mo II,20; Cant Tob 6 arcát elrejti, eltakarja előle (=Isten elvonja tőle a kegyelmét); *faciem avertere a peccatis* Ps 50,11 tekintetét elfordítja a bűntől (=nem törődik vele); *faciem Dei Iacob quaerere* Ps 23,6 Jákob Istenének arcát (kegyes tekintetét) keresi; *faciem Dei videre* Ps 10,7; 16,15; 41,3 meglátja az Isten arcát (=az Istent); *faciem Domini deprecari* Ps 118,58 az Úr színe előtt esdekel; *faciem Domini quaerere* Ps 26,8; 104,4 az Úr arcát (=kegyes tekintetét) keresi; *faciem Domini vident recti* Ps 10,7 meglátják az Úr arcát az igazlelkűek; *faciem Domini videre in iustitia* Ps 16,15 meglátja az Úr arcát (=az Urat) ártatlanságban (ártatlan lélekkel); *faciem exhilarare oleo* Ps 103,15 arcát olajjal

vidámítja; *faciem operit confusio* Ps 43,16; 68,8 arcát szégyen borítja; *faciem uncti repellere* Ps 131,10 fölkentjének arcát (=fölkentjét) eltaszítja; *faciem uncti respicere* Ps 83,10 fölkentjének arcára tekint (=tekintetére méltatja, kegyesen reátekint, törődik vele); *facies blandior butyro* Ps 54,22 arca simább a vajnál; *facies Domini apparet* Ps 20,10 az Úr arca (=az Úr) megjelenik; *facies erubescunt* Ps 33,6 orcája (arca) pirul; *facies implere ignominia* Ps 82,17 arcát szégyennel tölti el (=megszégyeníti); *facies quaerit Dominum* Ps 26,8 tekintete az Urat keresi; *facies uncti Dei* Ps 83,10; 131,10 Isten fölkentjének arca (=Isten fölkentje); *a facie Dei (Domini) fugere* Ps 67,2; 138,7 az Isten (az Úr) színe előtt menekül; *a facie Domini contremiscit terra* Ps 113 A,7 az Úr színe előtt megrendül a föld; *a facie proicere alqm* Ps 50,13 színe előtt elveti; *ante faciem Dei graditur pestis* Cant Hab 5 az Isten színe előtt jár a dögvész (=mint vészjósló hírnök); *ante faciem Domini liquescunt petrae* Cant Iud 15 az Úr színe előtt megolvadnak a szikla(hegyek); *ante faciem Domini praeire* Cant Zach 76 az Úr előtt jár előhírnökként; *ante faciem omnium populorum* Cant Sim 31 minden nép szemeláttára

facinus, oris, n. (facio) tett, gaztett, gonosztett; *facinora patrare impie* Ps 140,4 istentelen(ül) gonosztetteket művel; *facinoribus fornicari* Ps 105,39 gonosz tetteivel megszegi (Isten iránti) hűségét; *facinoribus provocare Dominum* Ps 105,29 gaztetteivel ingerli az Urat; *facinorum malitia* Ps 27,4 gaztetteinek gonoszsága

facio 3 *feci, factus*

1. tesz, csinál, cselekszik, véghezvisz, művel, végrehajt, megtesz, teljesít, elkövet; *facere bonum* Ps 13,3; 33,15; 36,3,27; 52,2.4 jót tesz; *facere dolum* Ps 100,7 álnokságot cselekszik; *facere gloriosa* Cant Is I,5 dicsőséges tetteket visz végbe; *facere haec* Ps 14,5; 21,31; 49,21; 108,27 ezt teszi, megteszi ezt; *facere iniquitatem* Ps 6,9; 13,1.4; 27,3; 36,1; 52,5; 105,6; 118,3 gonoszságot művel; *facere istud* Ps 7,4 megteszi, teszi

azt; *facere iussa Domini* Ps 102,20 teljesíti az Úr parancsát; *facere iustitiam* Ps 14,2 igazságosan cselekszik; *facere iustum* Ps 105,3; Cant Tob 8 igazságosan cselekszik; *facere magna* Ps 70,19; Cant BMV 49 nagy dolgokat művel; *facere mala (malum)* Ps 14,3; 33,17; 50,6 gonoszat művel, rosszat tesz; *facere mandata Domini* Ps 118,166 végrehajtja az Úr rendelkezéseit; *facere mercaturam* Ps 106,23 kereskedik; *facere mirabilia* Ps 39,6; 71,18; 77,4; 85,10; 87,11; 97,1; 104,5; 105,22; 135,4 csodákat művel; *facere miracula* Ps 77,12 csodákat művel; *facere misericordiam alci* Ps 17,51; Cant Tob 8 irgalmat gyakorol vele; *facere misericordiam cum alqo* Cant Zach 72 irgalmat gyakorol vele; *facere portenta* Ps 105,21 csodajeleket visz végbe; *facere potentiam brachio* Cant BMV 51 hatalmas erőt fejt ki, hatalmas erővel működik; *facere praecepta Domini* Ps 102,18 teljesíti az Úr parancsait; *facere praevaricationes* Ps 100,3 kötelességszegést, törvénszegést követ el (törvénszegő); *facere quaecumque vult* Ps 134,6 azt tesz, amit (csak) akar; *facere stupenda* Ps 105,22 csodákat művel; *facere verbum Domini* Ps 148,8 végrehajtja az Úr parancsát; *facere voluntatem Dei (Domini)* Ps 39,9; 102,21; 142,10 megteszi az Isten (az Úr) akaratát; *facere voluntatem timentium se* Ps 144,19 teljesíti (az Úr) az istenfélők kívánságát; *facere vota Deo* Ps 55,13; 75,12 fogadalmat tesz Istennek; *quae facturus sit considerare* Cant Tob 7 hogy mit tesz majd, megfontolja; *quanta fecerit Deus animae* Ps 65,16 mennyi mindent tett lelkének (=neki) az Isten; *quid facere valet iustus* Ps 10,3 mit tehet az igaz? *quid faciet mihi caro* Ps 55,5 mit tehet nekem (ellenem) egy (gyöngé) ember? *quid faciat (faciet) mihi homo* Ps 55,11; 117,6 mit tehet (ellenem) nekem egy (gyöngé) ember?

2. készít, alkot, megalkot, létrehoz, terem (Isten); *facere caelos* Ps 95,5 megalkotja (az Úr) az eget; *facere caelos cum sapientia* Ps 135,5 megalkotja (az Úr) az eget bölcsességével; *facere caelum et terram* Ps 113 B,15; 120,2; 123,8; 133,3; 145,6 megteremti (az Úr) az eget és a földet; *facere diem* Ps

117,24 (ezt) a napot (az Úr) alkotta; *facere et condere alqm* Cant Mo II,6 létrehozza és megalkotja; *facere et formare alqm* Ps 118,73 megteremti és kiformálja (kialakítja); *facere et stabilire terram* Cant Is II,18 megteremti és megszilárdítja (az Isten) a földet; *facere gentes* Ps 85,9 megteremti (az Úr) a nemzeteket; *facere idola* Ps 113 B,8 134,18 bálványokat készít; *facere Leviathan* Ps 103,26 a tengeri szörnyet, a sárkánykígyót (is az Úr) teremtette; *facere lumina magna* Ps 135,7 megalkotja (az Úr) a nagy világítótesteket; *facere lunam* Ps 103,19; 135,9 megalkotja (az Úr) a holdat; *facere mare* Ps 94,5 megalkotja (az Úr) a tengert; *facere omnia cum sapientia* Ps 103,24 megalkot (az Úr) mindent bölcsességgel; *facere pluviam fulguribus* Ps 134,7 esőt teremt (az Úr) a villámokkal (világkép!); *facere solem* Ps 135,8 a napot megteremti (az Isten); *facere stellas* Ps 135,9 megteremti a csillagokat (az Isten); *facere tenebras* Ps 103,20 elhozza (az éj) sötétjét (az Úr); *facere viam latam gressibus* Ps 17,37 széles utat készít lépteinek; *facere vitulum in Horeb* Ps 105,19 aranyborjút csinál(nak) Hóreb hegyénél (vö. Ex 32); *facit Dominus alqm* Ps 94,6; 99,3 megteremti az Úr; *facta cum firmitate et aequitate* Ps 110,8 megalkotva hűségben és igazságban; *facti verbo Domini caeli* Ps 32,6 az Úr parancsa (szava) teremtette az eget; *factus mirifice* Ps 138,14 csodálatosan megalkotott (az ember)

3. tesz vmivé (kettős acc.); *facere abominabilem alci alqm* Ps 87,9 megutáltatja vele; *facere aeternum semen alcs* Ps 88,30 örökkévalóvá teszi ivadékát (=mindig lesz leszármazottja); *facere ardentis sagittas* Ps 7,14 tüzesíti nyilait; *facere beatum alqm* Ps 40,3 boldoggá teszi; *facere benedictionem alqm* Ps 20,7 áldássá teszi; *facere causam iurgii alqm* Ps 79,7 civódás tárgyává teszi (=vitás ügyé a szomszédok előtt); *facere celeres pedes* Ps 17,34 gyorsá teszi lábát; *facere fabulam inter gentes alqm* Ps 43,15 szóbeszéd tárgyává teszi a pogányok között; *facere fontem vallem aridam* Ps 83,7 forrássá változ-

tatja a kiaszott völgyet; *facere fortiozem inimicis alqm* Ps 104, 24 erősebbé teszi mint az ellenfele; *facere grandem alqm* Ps 17, 36 nagyvá teszi; *facere integram viam suam* Ps 17,33 feddhetetlenné (szeplötelenenné) teszi útját (életútját); *facere irritas cogitationes populorum* Ps 32,10 megghiúsítja a nemzetek terveit; *facere ministros suos ignem ardentem* Ps 103,4 szolgájává teszi a perzselő tüzet; *facere minorem Angelis hominem* Ps 8,6 (csak kevésse) kisebbé teszi az angyaloknál az embert; *facere mirabilem alqm* Ps 4,4; 15,3 csodálatossá teszi; *facere notum alqd* Ps 38,5; 76,15; 77,5; 97,2; 102,7; 104,1; 142,8; 144,12; Cant Is 1,4; Cant Ez 19; Cant Hab 2 megismerteti; *facere numerosas familias* Ps 106,41 népessé teszi a családokat; *facere nuntios suos ventos* Ps 103,4 követeivé teszi a szeleket; *facere opprobrium vicinis alqm* Ps 43,14 gyalázattá, csúffá teszi a szomszédok előtt; *facere pauperem et ditare* Cant An 7 szegénnyé tesz és gazdaggá; *facere pedes celeres* Ps 17,34 gyorsá teszi lábát; *facere saluum alqm* Ps 3,8; 6,5; 17,20.28.42; 27,9; 53,3; 68,2; 71,4; 75,10; 79,3; 85,2.16; 105,47; 108,31; 117,25; 118, 94.146; 137,7 megmenti; *facere sanum alqm* Cant Ez 16 meggyógyítja; *facere sapientiozem inimicis alqm* Ps 118,98 bölcsébbé teszi mint ellenségei; *facere securum alqm* Ps 21,10 megnyugtatja; *facere similes Oreb et Zeb principes* Ps 82,12 hasonlává teszi fejedelmeiket Oreb és Zeb (megvert vezérekhez); *facere vivum rursus alqm* Ps 70,20 újból életre kelti

4. cselekvésre indit, végeztet: műveltető ige -tat, -tet; *facit audire gaudium alqm* Ps 50,10 hagyja, hogy örömet halljon; *facit audiri iudicium* Ps 75,9 hallatja (kihirdeti) az ítéletet; *facit cedere adversariis alqm* Ps 43,11 meghátrálásra bírja az ellenség elöl; *facit cessare splendorem alcs* Ps 88,45 véget vet tündöklésének; *facit, cito percipiat gratiam* Ps 142,8 segít, hogy gyorsan elnyerje (az Úr) kegyelmét; *facit cubare in pascuis virentibus alqm* Ps 22,2 pihenteti a zöldelő pázsiton; *facit errare per invia deserta* Ps 106,40 bolyongani hagyja az úttalan pusztaságban; *facit habitare alqm* Ps 77,55; 112,9 letelepíti;

facit incedere homines super capita alcs Ps 65,12 engedi, hogy a feje tetején járjanak az emberek; *facit oriri iustitiam sicut lumen* Ps 36,6 felragyogtatja igazságát; *facit oriri meridiem* Ps 36,6 felragyogtatja a déli verőfényt; *facit splendere lucernam alcs* Ps 17,29 felragyogtatja (=meggyújtja) mécsesét; *facit subsilire alqm* Ps 28,6 ugrándoztatja; *facit tremere terram* Cant Hab 6 megremegteti a földet; *facit, ut delectetur de hostibus* Ps 58,11 megadja, hogy gyönyörködhessek (legyőzött) ellensége fölött;

5. rendez, (meg)tart, végrehajt; *facere caedem procerum* Ps 77,31 vérengzést rendez a főemberek között; *facere castigationes* Ps 149,7 megfenyítést alkalmaz, megfenyít; *facere iudicium* Ps 9,17; 118,84; 149,9 ítéletet tart; *facere iudicium de alqo* Ps 118,84 ítéletet tart fölötté; *facere iudicium praestitutum alci* Ps 149,9 végrehajtja rajta a megállapított ítéletet; *facere vindictam in gentibus* Ps 149,7 bosszút áll a nemzeteken

6. bánik vkivel, viselkedik, cselekszik; *facere bene alci* Ps 48,19; 56,3; 114,7; 118,17.65; 124,4; 141,8 jól bánik vele; *facere benigne erga alqm* Ps 50,20 jóságosan bánik vele; *facere ita ulli nationi* Ps 147,20 úgy (így) bánik valamelyik nemzettel; *facere magnifice cum alqo* Ps 125,2.3 nagylelkűen bánik vele; *facere secundum bonitatem cum alqo* Ps 118,124 jóságosan bánik vele

7. értékkel, becsül, megszab; *facere diem* Ps 117,24 megszabja az (ünne)pnapot (az Úr); *facere magnum super omnia nomen et promissum Domini* Ps 137,2 mindennél többre becsüli az Úr nevét és ígéretét; *facere paucorum palmorum dies alcs* Ps 38,6 (csak) néhány arasznyira szabja napjait (=életét); **factor, oris, m. (facio)** aki vmit csinál, a teremtő, az alkotó, Isten a Teremtő; *factorem suum Deum derelinquere* Cant Mo II,15 teremtő Istenét elhagyja; *factoris sui Dei oblivisci* Cant Mo II,18 teremtő Istenéről megfeledkezik; *de factore suo laetari* Ps 149,2 örvend(ezik) Teremtőjében

- factum**, *i, n.* (*facio*) tett, cselekedet, mű; *facta manuum Domini perpendere* Ps 142,5 fontolóra veszi az Úr kezeműveit; *facta sua reddere alci* Ps 27,4 tetteiért visszafizet; *factis delectare alqm* Ps 91,5 műveivel gyönyörködteti (az Úr); *factorum Domini memor* Ps 76,12 az Úr tetteiről megemlékezik
- factura**, *ae, f.* (*facio*) megalkotottság, (sajátos) készítés, alkotás; *facturae alcs esse* Ps 102,14 vmiféle alkotású, megalkotottságú
- faenerator**, *oris, m.* (*faenero*) uzsorás, tőkepenzes; *faenerator insidiatur possessioni alcs* Ps 108,11 az uzsorás les a vagyonára
- faenum**, *i, n.* széna, lekaszált fű; *faeno similis* Ps 102,15 olyan mint a lekaszált fű (=gyorsan hervad); *faenum comedens taurus* Ps 105,20 a „Szénaevő” (=bika-bálványszobor); *faenum decidit velociter* Ps 36,2 (mint) a lekaszált fű hamar hervad
- faex**, *faecis, f.* borseprő; *usque ad faeces sorbere* Ps 74,9 fenéig issza, seprejéig kiszürcsöli, lehörpinti
- fallax**, *acis* csalfa, csalárd, ravasz, hűtlen; *fallaces filii virorum* Ps 61,10 csalárdak az emberek fiai (=az emberek); *fallacia loqui* Ps 11,3 csalárdságot beszél; *fallax arcus aberrat* Ps 77, 57 a megbízhatatlan (laza) íj eltér a céltől; *fallax equus ad victoriam* Ps 32,17 csalárd (=még nem biztosíték) a ló a győzelemhez; *fallax homo omnis* Ps 115,2 álnok minden ember
- fallo** 3 *fefelli, falsus* megtéveszt, megcsal, csalódást okoz, ámit; *fallere fidem* Ps 88,34 megszegi a hűséget; *fallit opus olivae* Cant Hab 17 csalódást okoz (=várakozáson aluli) az olajfa termése
- falsus** 3 (*fallo*) álnok, hamis, hazug; *falsam viam odio habere* Ps 118,128 a hamis utat (=a kinyilatkoztatással ellenkező világnézetet) gyűlöli; *falsum iurat dextera* Ps 143,8.10 hamiságra (hazugságra) esküszik a jobbjá; *ad falsa declinare* Ps 39,5 hazugságra hajlik
- fama**, *ae, f.* (*for*) szóbeszéd, hír; *famam laudis Dei annuntiare* Ps 65,8 Isten dicsőségének hírét szétviszi

- famelicus** 3 (*fames*) éhes, kiéhezett; *famelicam animam satiare* Ps 106,9 az éhező lelket (=az éhezőt) kielégíti; *famelici a labore cessant* Cant An 5 az éhezők abbahagyják a munkát (=olyan bőségre jutnak, hogy nem kell tovább dolgozniuk sem)
- fames**, *is*, *f.* éhség, éhinség; inség, szükség; *fame lassari* Cant Mo II,24 az éhségtől ellankad; *famem vocat Dominus super terram* Ps 104,16 éhséget bocsát az Úr a földre; *famis dies* Ps 36,19 az inség napjai (ideje); *in fame alere alqm* Ps 32,19 éhségében táplálja
- familia**, *ae*, *f.* (*famulus*) háznép, család; *familiae gentium* Ps 21, 28 a népcsaládok (=a pogány népek); *familiae populorum* Ps 95,7 a népcsaládok (=a pogány népek); *familias numerosas facere* Ps 106,41 a családokat népessé teszi;
- familiaris**, *e* (*familia*) családi; bizalmas, meghitt; *familiaris Dominus timentibus eum* Ps 24,14 bizalmas az Úr az istenfélőkhöz
- familiaris**, *is*, *m.* (*familiaris*, *e*) meghitt jó barát, bizalmasa vki-nek; *familiares alcs tenebrae* Ps 87,19 bizalmasa a homály; *familiaris meus* Ps 54,14 bizalmasom, bizalmas jóbarátom; *contra familiares extendere manus* Ps 54,21 barátai ellen nyújtja kezét
- fascinator**, *oris*, *m.* (*fascino*) bűvölő; *fascinatorum vocem audire* Ps 57,6 a bűvölők szavára hallgat
- fastidio** 4 *ivi*, *itus* (*fastidium*) undorodik, megcsömörlik; utál, megvet; *fastidire miseriam miseri* Ps 21,25 megveti a szegény nyomorát; *videt Dominus et fastidit* Cant Mo II,19 látja az Úr és undorodik; *videre et fastidire* Cant Mo II,19 látja és megutálja
- fastigium**, *ii*, *n.* (*fastigo*) emelkedés, csúcs; oromtető, tető, oromzat; *fastigium de domo deturbare* Cant Hab 13 a háztetőt leveri
- fatigo** 1 (*ago*) hajszol, kerget, kifáraszt; *fatigatum reficere* Ps 67,10 az elfáradtat felüdíti

- faustus** 3 (*faveo*) üdvös, áldásos, szerencsés, kedvező; *faustis benedictionibus praevenire alqm* Ps 20,4 boldogító áldással siet elébe
- faux, faucis, f.** torok, gége; *fauces raucae factae* Ps 68,4 a torka bereked; *faucibus adhaeret lingua* Ps 21,16; 136,6 az ínyéhez tapad nyelve; *ad fauces inferni sparsa ossa* Ps 140,7 az alvilág torkába szórják csontjait (=a sír szélére juttatják)
- faveo** 2 *favi, fautus* kedvez, elősegít, pártját fogja, támogatja; *favere causae alcs* Ps 34,27; 81,2 támogatja az ügyét; *favere saluti alcs* Ps 34,27 elősegíti szabadulását; *favet Dominus alci* Ps 40,12 támogatja, segíti az Úr
- favor, oris, m.** (*faveo*) jóindulat, kedvezés, kegy; *favor Domini* Ps 29,8; 85,17; 88,18 az Úr kegye; *favore extollitur cornu* Ps 88,18 (az Úr) kegyéből fölemelkedik hatalma; *favorem captare* Ps 44,13 kegyét hajszolja; *favoris signum dare alci* Ps 85,17 jóakarátának jelét adja; *in favore praestare alci* Ps 29,8 kegyesen megadja neki
- favus, i, m.** lép; lépeszméz; *favi liquore dulcior* Ps 18,11 a csorduló lépeszméznél édesebb
- febris, is, f.** (*ferveo*) láz, hideglelés; *febri vorari* Cant Mo II,24 láz emészti, sorvasztja; *febris sequitur vestigia Dei* Cant Hab 5 (pusztító) láz jár az Isten (ítéletének) nyomában
- fecundus** 3 termékeny, szapora; *fecundae milies oves* Ps 143,13 ezerszeresen szapora juhok
- fel, fellis, n.** epe; *fel indere in escam alcs* Ps 68,22 epét tesz ételbe (közmondás: megkeseríti életét)
- felicitas, atis, f.** (*felix*) szerencse, boldogság, siker; *felicitas electorum Domini* Ps 105,5 az Úr választottainak boldogsága
- felix, icis,** sikeres, szerencsés; *feliciter evehi pro fide et pro iustitia* Ps 44,5 szerencsésen sikraszáll a hűségért és az igazságosságért
- femur, oris, n.** comb; *super femur cingere gladium* Ps 44,4 oldalára kardot köt
- fera, ae, f.** (*ferus*) vadállat; *ferae et iumenta* Ps 148,10 a vadállatok és a jószágok; *ferae silvarum et bestiae in montibus* Ps

49,10 az erdei vadak és a vadállatok a hegyeken; *feram arundinis increpare* Ps 67,31 a nádlakó vadat (= Egyiptomot, amelynek jelképe a Nilus nádasában lappangó krokodilus) megfenyíti

ferre majdnem, mintegy

ferio 4 üt, vág, ver, csap; lenyilaz; *ferire innocentem* Ps 63,5 lenyilazza az ártatlant; *ferire sagittis alqm* Ps 63,8 leteríti nyilaival, lenyilazza; *ferit sol alqm* Ps 120,6 szúrja a nap (= nap-szúrást kap)

fero, ferre, tuli, latus

1. hord, hordoz; *expandere alas et ferre alqm* Cant. Mo II,11 kitárja a szárnyat és hordozza (szárnyain hordja)

2. hoz, terem; *ferre fructum* Ps 91,15 gyümölcsöt terem

3. hoz, visz; *ferre David de caulis ovium* Ps 77,70 elhozza (az Úr) Dávidot a juhaklok közül (=a birkaaklok közül emeli ki); *ferre munus Terribili* Ps 75,12 áldozati adományt visz a félelmetes(en nagy) Istennek; *ferre opem alci* Ps 40,4 segítséget visz, megsegíti

4. *pass.* megy, utazik, tovaszáll; *ferri super alas venti* Ps 17,11 tovaszáll a szél szárnyán

ferreus 3 (*ferrum*) vasból való, vas; *ferrea virga regere gentes* Ps 2,9 vasvesszővel (=szigorúsággal) kormányozza a népeket; *ferreis manicis alligare nobiles* Ps 149,8 vasbilincsbe veri a nemeseiket; *ferreos vectes conterere* Ps 106,16 az érckapukat összetöri

ferrum, i, n. vas, vasszerszám; *ferro et miseria ligari* Ps 106,10 vasra verve és nyomorban; *ferro ligare collum* Ps 104,18 vasláncot köt a nyakára

festino 1 siet; *festinare ad adiuvandum alqm* Ps 39,14; 69,2 segítségére siet; *festinare ad iuvandum alqm* Ps 21,20; 70,12; segítségére siet; *festinare et non cunctari* Ps 118,60 siet és nem habozik; *festinare in auxilium alcs* Ps 37,23 segítségére siet; *festinare, ut eripiat alqm* Ps 30,3 siet, hogy megmentse (kiszabadítsa)

festivus 3 (*festus*) ünnepi, ünnepélyes; *festivus coetus* Ps 41,5; 54,15; 67,27 ünneplő tömeg (menet, sokaság)

festum, *i. n.* (*festus*) ünnep(nap); *festum agere Deo* Ps 75,11 ünnepet ül Isten (tiszteletére)

fetus, *us, m.* szülés; magzat; *fetus abortivus mulieris* Ps 57,9 az asszony koraszülött magzata

fiat (*fio*) úgy legyen!

ficus, *us, f.* füge(fa) *ficus et vites percutere* Ps 104,33 a fügefákat és a szőlőket elveri (a 7. egyiptomi csapás vö. Ex 9,22 kk.); *ficus floret* Cant Hab 17 virágzik a fügefa

fidelis, *e* (*fides*) hű, hűséges; becsületes, megbízható; biztos; *fidele auxilium* Ps 68,14 megbízható (az Úrtól adott) segítség; *fideles conservat Dominus* Ps 30,24 a hűségeseket megőrzi az Úr; *fideles terrae* Ps 100,6 az ország megbízható emberei; *fidelia et iusta opera Domini* Ps 110,7 hívek (helytállóak) és igazak az Úr tettei; *fidelia mandata Domini* Ps 118,86.151 hitelt érdemelnek az Úr utasításai; *fidelis Deo animus* Ps 77,8 hűséges lelkület Istennel szemben (=hűségesen ragaszkodik Istenhez); *fidelis Deus* Ps 30,6 hűséges az Isten (=szabadulást ad, lehet számítani rá); *fidelis et absque iniquitate Deus* Cant Mo II,4 hűséges az Isten álnokság nélkül; *fidelis et summe clemens Deus* Ps 85,15 hűséges és nagyírgalmú az Isten; *fidelis in foedere Dei* Ps 77,37 hűséges(en kitart) az Istennel kötött szövetségben; *fidelis in verbis suis Dominus* Ps 144,13 hűséges ígéreteiben az Úr; *fidelis testis in caelo luna* Ps 88,38 hűséges tanu az égen (—a kiszabott pályáján rendületlenül keringő —) hold

fidelitas, *atis, f.* (*fidelis*) hűség, megbízhatóság; az Isten (az Úr) jósága, kegyessége, igazságossága, irgalma, amellyel ígéretéhez híven segíti az embert; *fidelitas circumdat Dominum* Ps 88,9 hűség veszi körül az Urat; *fidelitas desinit inter filios hominum* Ps 11,2 vége a megbízhatóságnak az emberek (fiai) között; *fidelitas Domini contingit nubes* Ps 35,6 az Úr hűsége a fellegekgig ér; *fidelitas Domini in generationem et generatio-*

nem Ps 99,5; 118,90 az Úr hűsége nemzedékről nemzedékre (=örökre); *fidelitas Domini manet in aeternum* Ps 116,2 az Úr hűsége megmarad örökre; *fidelitas Domini scutum et clipeus* Ps 90,4 az Úr hűsége pajzs és vért; *fidelitas Domini usque ad nubes* Ps 56,11; 107,5 az Úr hűsége egész a fellegekig (ér); *fidelitas et gratia conservant alqm* Ps 39,12; 60,8 (az Úr) hűsége és kegyessége megőrzi; *fidelitas et gratia Domini cum alqo* Ps 88,25 az Úr hűsége és kegyessége (jósága) vele van; *fidelitas et gratia praecedunt Dominum* Ps 88,15 hűség és kegyesség (kegyes jóság) jár az Úr előtt; *fidelitas et gratia semitae Domini* Ps 24,10 hűség és kegyesség (kegyes jóság) az Úr (gondviselésének) minden útja; *fidelitas et lux ducunt alqm* Ps 42,3 az (Úr) hűsége (igéreteiben) és világossága (kegyelme) vezeti; *fidelitas et misericordia* Ps 56,11; 84,11; 91,3; 99,5; 107,5; 113 B,1; 116,2 (az Úr) hűsége és irgalma; *fidelitas et misericordia obviam veniunt sibi* Ps 84,11 a hűség és az irgalom találkozik; *fidelitas germinat ex terra* Ps 84,12 hűség sarjad a földből (= emberi hűség); *fidelitatem Dei celebrare psalterio* Ps 70,22 Isten hűségét lantszóval magasztalja; *fidelitatem Domini annuntiare ore* Ps 88,2 az Úr hűségét hirdeti szája; *fidelitatem Domini annuntiare per noctes* Ps 91,3 az Úr hűségét hirdeti (még) éjszaka (is); *fidelitatem Domini celebrare in coetu sanctorum* Ps 88,6 az Úr hűségét magasztalja a szenteknek (= az angyaloknak, az ég lakóinak) gyülekezetében); *fidelitatem Domini enarrare* Ps 87,12 az Úr hűségét hirdeti; *fidelitatem Domini notam facere* Cant Ez 19 az Úr hűségét megismerteti, (másoknak) hirdeti; *fidelitatem Domini praedicare* Ps 29,10 az Úr hűségét magasztalja; *fidelitatem Domini sperare* Cant Ez 18 az Úr hűségében bízik; *fidelitatem et auxilium Domini narrare* Ps 39,11 az Úr hűségét hirdeti és a tőle kapott segítséget elbeszéli; *fidelitatem et gratiam Domini non occultare* Ps 39,11 az Úr hűségét és kegyességét (kegyes jóságát) nem titkolja el (= nyíltan hirdeti); *fidelitatem et gratiam mittit Deus* Ps 56,4; 60,8 hűségét és kegyelmét kiárasztja az

Isten; *fidelitatem et lucem emittit Deus* Ps 42,3 hűségét (ígéreteiben) és világosságát (kegyelmét) elküldi az Isten; *fidelitatem stabilit in caelo Dominus* Ps 88,3 az Úr hűségének szilárd az alapja az égben; *fidelitatis et bonitatis recordari* Ps 97,3 hűségéről és jóságáról megemlékezik (az Úr); *cum fidelitate regere populos* Ps 95,13 hűségben (=ígéretei szerint) kormányozza a népeket (az Úr); *per fidelitatem iurat Dominus David* Ps 88, 50 hűségére megesküszik az Úr Dávidnak; *pro fidelitate destruere adversarios* Ps 53,7 hűsége szerint (ígéreteihez híven) megsemmisíti az ellenséget; *pro fidelitate percipere obsecrationem* Ps 142,1 hűsége szerint (ígéreteihez híven) figyel könyörgésére; *propter fidelitatem, bonitatem, misericordiam* Ps 113 B,1; 137,2 hűsége, jósága, irgalma miatt;

fides, *ei, f. (fido)*

1. hűség; *fidem fallere* Ps 88,34 a hűséget megszegi; *fidem frangere* Ps 24,3 a hűséget megszegi; *fidem servare* Ps 145,6 a hűséget megőrzi; *fides et bonitas Domini* Ps 137,2 az Úr hűsége és jósága; *fides et gratia Domini* Ps 88,34 az Úr hűsége és kegyessége (kegyes jósága); *fides nulla est* Cant Mo II,20 nincs hűség; *pro fide et iustitia evehi* Ps 44,5 a hűségért és igazságosságért síkraszáll

2. szavahihetőség, bizonyosság (ígéretnél); *fide digna testimonia Domini* Ps 92,5 az Úr tanúsága hitelt érdemel

fides, *ium, f.* lant, líra, hárfa (húros hangszer); *fidium sonus* Ps 44,9 lantszó

fido 3 *sisus sum* megbízik, bízik, hisz vkiben; *fidere amico* Ps 40,10 bízik barátjában; *fidere in bonitate Domini* Ps 146,11 bízik az Úr jóságában

fiducia, *ae, f. (fido)* bizalom, bizakodás, remény; *fiducia miserorum perit* Ps 9 A,19 a nyomorgók reménye odavész

fidus 3 *(fido)* hű, megbízható; *fidum opus Domini* Ps 32,4 hűséges az Úr tette (=hűséges az Úr cselekedeteiben)

figmentum, *i, n. (fingo)* koholmány, kitalálás, képzelgés; *képzet*; *figmenta dii gentium* Ps 95,5 koholmányok a pogányok

istenei; *figmenta mentis erumpunt* Ps 72,7 lelkének koholmányai előtörnek; *figmentum peccatorum spernere* Ps 72,20 a bűnösök képzelgését elveti

figo 3 *fixi, fixus* odatűz, odaerősít, szilárdít; *figere pedes* Ps 68,3 megveti a lábát vhol

figulus, *i, m.* (*figo*) fazekas; *figuli vas* Ps 2,9 fazekas (alkotta) cserépedény

figura, *ae, f.* (*figo*) külső alak; *figura absumitur* Ps 48,15 alakja elenyészik

filia, *ae, f.*

1. leánya vkinek; *filia regis* Ps 44,14 királyleány; *filiae regum* Ps 44,10 királyleányok; *filiarum filiorumque sanguinem effundere* Ps 105,38 leányainak, fiainak vérének ontja (=gyermekáldozatok!); *filias et filios immolare daemoniis* Ps 105,37 leányait és fiait föláldozza a bálványisteneknek (=gyermekáldozatok Kánaán földjén)

2. az emberek mint Isten fiai, leányai (gyermekei); *a filiabus et filiis irritatus Dominus* Cant Mo II,19 leányai és fiai (gyermekei) haragra ingerlik az Urat

3. asszonyoknál becézés; *audi filia* Ps 44,11 halljad leányom

4. városnevek és országok neve mellett elismerő kiemelés: az illető város vagy annak népe, esetleg mindkettő; *filia Babylonis vastatrix* Ps 136,8 Babilon öldöklő leánya, pusztító népe; *filia Sion* Ps 9 A,15; 72,28 Sion népe (városa); *in portis filiae Sion* Ps 9 A,15; 72,28 Sion városának (Jeruzsálemnek) kapujában

5. lányok (fiúk-lányok); *filiae quasi columnae angulares* Ps 143,12 lányaik mint a sarokpillérek, szegleteszlopok (=erősek); *filiae sculptae ut columnae templi* Ps 143,12 lányaik szép alakúak mint a templom faragott oszlopai

filius, *ii, m.*

1. szülői, nagyszülői joron fia, unokája, gyermeke; *filii crescentes in adulescentia* Ps 143,12 fiatalságukban (=a fiatal-kor életterében) növekedő fiak; *filii donum Domini* Ps 126,3

a fiak (gyermek) adomány az Úrtól; *filii et uxor alcs* Ps 127,3 fiai (gyermek) és felesége; *filii filiorum* Ps 77,6; 102,17; 127,6; 131,12 a gyermek gyermek, az unokák; *filii iuven-tutis* Ps 126,4 a fiatal korban nemzett fiak (gyermek); *filii nascuntur* Ps 77,6 gyermek születnek; *filii loco patrum* Ps 44, 17 fiak az atyák helyébe (=nagy gyermekáldás); *filii orphani* Ps 108,9 árva(ságra jutó) gyermek; *filii similes plantis* Ps 143,12 fiai (gyermek) olyanok mint a (növekedő) palánták; *filiis narrare* Ps 77,6 gyermekeinek elmondja; *filiis nota facere* Ps 77,6 gyermekeivel megismerteti; *filiorum filiarumque sanguinem effundere* Ps 105,38 fiainak, leányainak vérént ontja; *filiorum mater laetans* Ps 112,9 gyermekeinek örvendező anya; *filiorum miseretur pater* Ps 102,13 fiaikhoz irgalmas az atya; *filios et filias immolare daemoniis* Ps 105,37 fiait és leányait föláldozza a bálványisteneknek (=gyermekáldozatok Kánaán földjén); *filios filiorum videre* Ps 127,6 gyermekeinek gyermekeit (az unokákat) meglátja (=hosszúéletű); *filios multiplicat Dominus* Ps 113 B,14 fiait megsokasítja az Úr; *filius regis* Ps 71,1 a királyfi, a trónörökös; *a filiis occultare alqd* Ps 77,4 fiaik előtt eltitkolja; *filiis notam facit pater fidelitatem Domini* Cant Ez 19 fiaik előtt az atya hirdeti az Úr hűségét

2. leszármazott, utód, ivadék, törzs; *filii Adam* Cant Mo II,8 Ádám fiaik (=az emberek); *filii David* Ps 88,31 Dávid utódai; *filii degeneres* Cant Mo II,5 elfajzott gyermek, elkorcsosult utódok; *filii Ephraim* Ps 77,9 Efraim törzse; *filii Iacob* Ps 76,16; 104,6 Jákob fiaik, leszármazottai (=az izraeliták); *filii in quibus non est fides* Cant Mo II,20 fiaikban (leszármazottaikban) nincs meg a hűség; *filii Ioseph* Ps 76,16 József fiaik, leszármazottai (=a zsidó nép); *filii Israel* Ps 102,7; 148, 14; Cant Mo II,8; Cant Tob 3 Izrael fiaik (12 fia), Izrael leszármazottai, ivadékai, utódjai, törzse stb.; *filii Lot* Ps 82,9 Lót „fiaik” (=leszármazottai: a moabiták és az ammoniták); *filii mendicant* Ps 108,10 utódai koldulnak (=koldusbotra jutnak); *filii patrum* Ps 77,4.5 az ősatyák, a pátriárkák le-

származottai; *filii servorum Dei (Domini)* Ps 89,16; 101,29 az Isten (az Úr) szolgáinak utódai (= Izrael népe); *filii vagantur instabiles* Ps 108,10 utódai szerteszét kóborolnak

3. Isten előtt kedves, Istenhez közelálló; az angyalok; a bírák és előljárók mint Isten helyettesei; az emberek mint Isten gyermekei; a jámbor, vallásos emberek; *filii Altissimi* Ps 81,6 a Fölséges fiai (=a bírák és előljárók mint Isten helyettesei); *filii Dei* Ps 28,1; 72,15; 88,7 Isten fiai (=az angyalok? a választott nép? a papok?); *filius meus es tu* Ps 2,7 Fiam vagy te (=a Messiás, aki sajátos értelemben Isten Fia); *a filiis et filiabus irritatus Dominus* Cant Mo II,19 fiai és leányai (=gyermekei) haragra ingerlik az Urat; *genus filiorum Dei deserere* Ps 72,15 Isten fiainak nemzetségét (=a hitükhöz híveket) cserbenhagyja; *inter filios Dei similis Domino* Ps 88,7 az Isten angyalai közül (ki) hasonlítható az Úrhoz; vhová tartozó, vhonnan származó; *filii hominum* Ps 10,4; 11,2; 13,2; 16,14; 20,11; 32,13; 35,8; 44,3; 52,3; 56,5; 57,2; 61,10; 65,5; 89,3; 106,8.15.21.31; 113 B,16 az emberek fiai (=az emberek; Isten vagy az angyalok ajkán az „emberek fiai” kifejezés utal az emberek kicsinységére, jelentéktelenségére); *filii virorum fallaces* Ps 61,10 a férfiak fiai (=az emberek fiai = az emberek) csalárdak; *filius hominis* Ps 8,5; 79,18; 143,3 emberfia (=a kis, gyöngé ember vö. fentebb)

4. vmely város, vidék lakója, népe; *filii Edom* Ps 136,7 Edom népe; *filii Ierusalem* Ps 147,13 Jeruzsálem lakói; *filii Sion* Ps 149,2 Sion (=Jeruzsálem) lakói

5. tulajdonság jelző (gen.qual.-al egybekapcsoltan melléknevet pótol); *filii pauperum* Ps 71,4 a szegények (=a szegénység) fiai (=a szegények); *filius ancillae Domini* Ps 85,16; 115,7 az Úr rabszolganőjének fia (=az Úr rabja: a rabszolganő fiai teljes jogon urának tulajdona); *filius matris meae (tuae)* Ps 49,20; 68,9 anyám (anyád) fia (=testvérem, testvéred)

6. kedves megszólítás; *venite filii, audite me* Ps 33,12 jöjjetek fiaim, hallgassatok rám

filum, *i, n.* szál, fonál; életfonál; *a filo abscindere alqm* Cant Ez 12 a fonálról leszakítja (=élete fonalát elvágja; vö. egy hajszálon függ az élete)

findo 3 *fidi, fissus* hasít, hasogat; *findere et sulcare terram* Ps 140,7 hasítja a földet és barázdát szánt (=felszántja a földet és barázdát von)

finigo 3 *finxi, fictus* alakít, képez, alkot, készít; *figit Dominus corda omnium* Ps 32,15 az Úr alkotja a szíveket; *figit Dominus oculum* Ps 93,9 az Úr alkotja a szemet (is)

finio 4 *ivi, itus (finis)* bevégez, befejez; *finire annos suos ut suspirium* Ps 89,9 bevégezi éveit (=életidejét) mint egy sóhajt (olyan gyorsan)

finis, *is, m.*

1. határ; *fines terrae convertuntur ad Dominum* Ps 21,28 a föld (legvégső) határai megtérnek az Úrhoz; *fines terrae et maria procul* Ps 64,6 a távoli földrészek és tengerek; *fines terrae iudicat Dominus* Cant An 10 a föld határait (=az egész földet) megítéli (ítéletével kormányozza) az Úr; *fines terrae recordantur* Ps 21,28 a föld (legvégső) határai (=a távoli földrészek) megfontolják; *fines terrae salvi fiunt* Cant Is II,22 a távoli földrészek (is) megmenekülnek; *fines terrae timeant Deum* Ps 66,8 a föld határai (=a távoli földrészek) félve tisztelik az Istent; *fines terrae vident salutem Dei* Ps 97,3 a föld határai (=a távoli földrészek) meglátják az Istentől küldött szabadulást (szabadítót); *finium terrae spes Deus* Ps 64,6 a legtávolabbi földrészek reménye az Isten; *ad fines terrae pertingit laus Dei* Ps 47,11 a föld határáig (=legtávolabbi részéig) elér az Isten dicsérete; *usque ad finem terrae* Ps 45,10 a föld határáig (=a legtávolabbi földrészig); *usque ad fines orbis* Ps 18,5 a földkerekség határáig (=a legtávolabbi földrészekig); *usque ad fines terrae* Ps 58,14 a föld határáig (=a legtávolabbi földrészekig)

2. terület, vidék; *fines componere in pace* Ps 147,14 határait békességben elrendezi (=vidékének békét ad); *in fines*

veniunt culices Ps 104,31 határukat szúnyogok lepik el (az egyiptomi csapások egyike); *in finibus arbores confringere* Ps 104,33 határaikban összetöri a fákat (az Úr: az egyik egyiptomi csapás)

3. vég, befejezés, halál; *finem habere* Ps 101,28 elfogy; *finem statuere* Cant Eccl 10 megállapítja a véget; *fini peccatorum attendere* Ps 72,17 a bűnösök végét (halálát) megfigyeli; *finis eorum* Ps 48,14; Cant Mo II,20.29 ez a végük; *ad finem pervenire* Ps 138,18 végére ér; *quis sit finis, attendere* Cant Mo II,29 várja, mi lesz a vége

fio, fieri, factus sum (facio) lesz, létrejön, keletkezik

firmamentum, i, n. (firmo) az égboltozat; *firmamentum annuntiat opus manuum Dei* Ps 18,2 az égboltozat hirdeti Isten kezeművét; *firmamentum augustum Domini* Ps 150,1 az Úr fönséges égboltozata; *firmamentum caeli* Cant 3 puer 56 az égboltozat

firmitas, atis, f. (firmo) szilárdság, biztonság, erő, kitartás; *cum firmitate et aequitate fieri* Ps 110,8 biztonságból és méltányosságból ered; *cum firmitate magna* Ps 118,138 nagy szilárdsággal

firmo I (firmus) megerősít, megszilárdít; *firmare columnas terrae* Ps 74,4 megerősíti (az Úr) a föld oszlopait (=erős oszlopokra helyezi; világkép!); *firmare et magnificare omnia* Cant Dav 12 erőssé és nagyszerűvé alkot (az Úr) mindent; *firmare gressus alcs* Ps 36,23; 39,3 megszilárdítja lépteit; *firmare montes virtute* Ps 64,7 szilárdná teszi (Isten) erejével a hegyeket; *firmare oculos super alqm* Ps 31,8 rászeyezi tekintetét, rajta tartja a szemét; *firmare orbem terrarum* Ps 92,1 szilárdnak alkotja (az Úr) a földkerekséget; *firmare orbem terrarum super flumina* Ps 23,2 szilárdnak alkotja (az Úr) a földkerekséget a folyók fölé (világkép!); *firmare seras portarum* Ps 147,13 erőssé teszi a kapuzárakat (=erős zárat tesz a kapukra); *firmare Sion* Ps 86,5 szilárd alapokra helyezi (a Fölséges) Siont

firmus 3 szilárd, erős, biztos, megbízható, kitartó, állhatatos, elszánt; *firma lex Domini* Ps 118,142 erős az Úr törvénye; *firma manus Domini* Ps 88,14 erős az Úr keze; *firma praecepta Domini* Ps 110,7 erőteljesek, határozottak az Úr parancsai; *firma sedes Domini* Ps 92,2 szilárd az Úr trónszéke; *firmae viae alcs* Ps 118,5 szilárdak útjai (=megbízható az életmódja); *firmiter inhaerere alci* Ps 16,5 szilárdan hozzátapad, ragaszkodik; *firmiter proponere sibi alqd* Ps 63,6 elszántan elhatározza; *firmum cor* Ps 56,8; 107,2; 111,7 erős lelkület, elszánt (minden jóra kész) szív; *firmum decretum statuere* Ps 104,10 erős parancsot ad; *firmum foedus* Ps 88,29 erős szövetség; *firmum praescriptum Domini* Ps 18,8 az Úr erős parancsa; *firmum promissum iurare* Ps 131,11 erős fogadással esküszik; *firmus spiritus* Ps 50,12 szilárd lelkület

flagello 1 (*flagellum*) ostoroz, korbácsol, fenyít; *flagellare et misereri* Cant Tob 2 ostoroz, majd megkönyörül; *flagellare propter iniquitates* Cant Tob 5 ostorozza bűneiért; *flagellari cum hominibus* Ps 72,5 csapások érik a (többi) emberrel együtt

flagellum, i. n. (*flagrum*) korbács, ostor; *flagella pati* Ps 72,14 ostorcsapásokat (ostoroztatást) szenved (=túri, hogy ostorozzák)

flagro 1 lángol, ég; hevül, tüzel; *flagrare ira* Ps 17,8 ég a haragtól

flamma, ae. f. (*flagro*) láng, tűz; *flamma comburit iniquos* Ps 105,18 tűz emészti meg a bűnösöket; *flamma exurit montes* Ps 82,15 láng perzseli a hegyeket; *flamma ignis* Ps 28,7 tűzláng; *flamma irae devorari* Cant Eccl 11 a harag lángja megemészti

flammo 1 (*flamma*) meggyújt, perzsel; *flammans ignis* Ps 104,32 perzselő tűz

flatus, us, m. (*flo*) fúvás, lehelet; *flatus aurae* Ps 143,4 lehelet; *flatus furoris Domini* Cant Mo I,8 az Úr haragjának lehelete; *flatus spiritus irae Domini* Ps 17,16 az Úr haragos leheletének fúvása

- flavor, oris, m.** (*flavus*) aranysárga (sápadt) szín; *flavore auri nitere* Ps 67,14 aranysárgán csillog
- flecto** 3 *flexi, flexus* hajlít; *flectere genua Domino* Ps 94,6 térdet hajt az Úr előtt
- fleo** 2 *flevi, fletus* sír, könnyez; *flere cum recordaretur Sion* Ps 136,1 sír, amikor Siont (=Jeruzsálemet) emlegeti (=sírva emlegeti); *sedere et flere* Ps 136,1 leül és sír
- fletus, us, m.** (*fleo*) sírás, zokogás; könnyár, könnyzár; *fletu rigare lectum* Ps 6,7 könnyekkel áztatja ágyát; *fletus et exultatio* Ps 29,6 a sírás és ujjongó öröm; *fletus vox* Ps 6,9 hangos sírás; *cum fletu miscere potum* Ps 101,10 könnyekkel vegyíti italát
- flo** 1 fűj; *flare iubet ventum* Ps 147,18 (Isten) parancsára fúj a szél; *flare vento* Cant Mo I,10 fúj (az Úr) a szélvészben
- floreo** 2 *ui (flos)* virágzik, virágjában van, virul; *florent incolae urbium* Ps 71,16 virágzik a városok lakossága; *florere et vivere* Ps 89,6 virágzik és virul (díszik); *florere in atriis Dei* Ps 91,14 virul az Ister házában; *florere ut gramina* Ps 71,16 virul (virágzik) mint a (rét) füve; *florere ut herba* Ps 91,8 virul mint a fű; *florere ut palma* Ps 91,13 virul mint a pálma; *florent impii* Ps 91,8 virágzanak a gonoszok (=jó soruk van); *floret ficus* Cant Hab 17 virágzik a fügefá; *floret flos agri* Ps 102,15 virul a mezei virág; *floret iustitia* Ps 71,7 virágzik (virul) az igazság; *floret iustus* Ps 91,13 virágzik (virul) az igaz (=fejlődik, előrejut)
- flos, floris, m.** virág; *flos agri* Ps 102,15 mezei virág
- fluctus, us, m.** (*fluo*) áramlás, áradat, hullámozás, hullám; *fluctibus adquare copiose alqm* Ps 77,15 bőségesen mintegy áradatban ad innia; *fluctibus opprimere alqm* Ps 87,8 hullámaival elborítja; *fluctus aquarum* Ps 68,16 a hullámok, az áradat; *fluctus commoti* Ps 76,17 a hullámok felkavarodnak; *fluctus et undae Dei* Ps 41,8 az Isten(től küldött) áradatok és hullámok (=csapások); *fluctus in medio mari* Cant Mo I,8 hullámok (hullámverés) a tenger közepén (a nyílt tengeren); *fluctus*

maris Ps 64,8; 88,10; 106,29 a tenger hullámai (hullámozása); *fluctus mortis circumdant alqm* Ps 17,5 a halál hullámai (=a halálos veszedelmek) körülveszik; *fluctus obruunt alqm* Ps 68,3.16 a hullámok összecsapnak fölötté (=veszedelemben elmerül); *fluctus operiunt alqm* Cant Mo I,5 a hullámok elborítják; *fluctus ponere in receptaculis* Ps 32,7; a hullámokat (az Úr) tartályokba rakja (világkép!); *fluctus transeunt super alqm* Ps 41,8 a hullámok (=a csapások) átsapnak rajta; *fluctuum tumor* Ps 88,10 a hullámok háborgása; *per fluctus ducere alqm* Ps 105,9 átvezeti (az Úr) a habokon (vö. átkelés a Vörös-tengeren)

fluentum, *i, n. (fluo)* áramlás, áradat; hullám; *fluenta stant ut agger* Cant Mo I,8 a hullámok sáncként állnak (vö. átvonulás a Vörös-tengeren Ex 14,29)

flumen, *inis, n. (fluo)* folyam, folyó(víz); *flumen currit in deserto* Ps 104,41 folyam hömpölyög a sivatagban; *flumen et montes* Ps 79,11.12 a folyam (=Eufrátesz) és a (déli) hegyek (=Palesztina eszményi határai); *flumen transire pedibus* Ps 65,6 a folyón (száraz) lábbal átkel; *flumina Babylonis* Ps 136,1 Babilon folyamai (=a Tigris és az Eufrátesz és ezek csatornáai); *flumina convertere in desertum* Ps 106,33 a folyamokat pusztasággá változtatja; *flumina convertere in sanguinem* Ps 77,44 a folyamokat (és a folyókat) vérré változtatja (vö. egyik egyiptomi csapás Ex 7,17); *flumina et mare* Ps 88,26; Cant Hab 8 a folyamok és a tenger; *flumina et maria benedicunt Domino* Cant 3 puer 78 a folyamok és a tengerek áldják az Urat; *flumina et montes* Ps 97,8 a folyamok és a hegyek; *flumina extollunt fragorem suum* Ps 92,3 a folyamok hangosra emelik zúgásukat (hangosan zúgnak); *flumina extollunt vocem suam* Ps 92,3 a folyamok hangosan zúgnak; *flumina plaudunt manibus* Ps 97,8 a folyamok tapsolnak kezükkel (=hódolnak az Úr előtt); *fluminis rivuli* Ps 45,5 folyóvízü (bővízü) patakok; *in flumina exardescit ira Domini* Cant Hab 8 a folyamok ellen fellobban az Úr haragja; *in flumina scindere terram* Cant Hab 9 folyókat

hasít a földbe (=sebes patakokat nagy esőzéseknél); *super flumina extendere dexteram* Ps 88,26 a folyamokra (=a Tigris és az Eufrátesz vidékére) kinyújtja jobbát (=hatalmát); *super flumina firmare orbem terrarum* Ps 23,2 a folyók (tengeráramlatok) fölé szilárdnak alkotja (az Úr) a földkerekséget (világkép!); *usque ad flumen extendere propagines* Ps 79,12 egész a (nagy) folyamig (=az Eufráteszig) kiterjeszti vesszőit (=ivadékainak hatalmát); *ut flumina deducere aquas* Ps 77,16 folyamként ömleszt a vizet; *a flumine usque ad terminos terrae* Ps 71,8 a (nagy) folyamtól (=az Eufrátesztől) egész a föld határáig

fluo 3 *fluxi, fluxus* folyik, árad; *fluunt aquae* Ps 77,20; 147,18 árad a víz (fakad a forrásból — folyik olvadáskor); *fluunt rivi de oculis* Ps 118,136 könnypatakok folynak (könnyár patakzik) szeméből

fluvius, *ii, m.* (*fluo*) folyó(víz); *fluvios copiosos siccare* Ps 73,15 a bővízü folyókat kiszárítja

fodio 3 *fodi, fossus*

1. ás, kiás, felás; *fodere fossam (ante alqm)* Ps 7,16; 56,7 vermet ás (elébe = útjába); *fodere foveam impio* Ps 93,13 vermet ás a gonosznak (=előkészíti vesztét); *fodere foveam vitae alcs* Ps 34,7 vermet ás életének (=élete elpusztítására); *fodiunt superbi foveas alci* Ps 118,85 vermet ásnak a dölyfösek (=az istentelenek a jámboroknak)

2. átszúr, átdöf; *fodere manus et pedes alcs* Ps 21,17 átszúrja kezét-lábát

foedus, *eris, n.* (*fides*) szövetség; *foederis recordari* Ps 105,45; Cant Zach 72 a (megkötött) szövetséget emlékezetben tartja; *foederis memor in aeternum* Ps 104,8; 110,5 szövetségéről megemlékezik mindörökre (az Úr); *foedus aeternum* Ps 104,10 örök szövetség; *foedus Dei (Domini)* Ps 24,10.14; 43,18; 49,16; 73,20; 77,10.37; 88,29.35; 102,18; 104,8; 105,45; 110,59; Cant Zach 72 az Istennek (az Úrnak) szövetsége (az emberrel); *foedus firmum* Ps 88,29 erős szövetség; *foedus inire contra*

alqm Ps 82,6 szövetségre lép ellene; *foedus inire cum alqo* Ps 88,4; 104,9 szövetségre lép vele; *foedus in ore habere* Ps 49,16 (az Istennel kötött) szövetséget ajkán hordja; *foedus manifestare* Ps 24,14 szövetségüket feltárja; *foedus observare* Ps 24,10 a szövetséget megtartja; *foedus pangere* Ps 49,5 szövetséget köt; *foedus sanctum Domini* Cant Zach 72 szent szövetség az Úrral; *foedus servare* Ps 77,10; 102,18 a szövetséget megtartja; *foedus spernere* Ps 88,40 a szövetséget felmondja; *foedus statuere* Ps 110,9 szövetséget köt; *foedus violare* Ps 43, 18; 88,35 a szövetséget megszegi; *in foedere fidelis* Ps 77,37 hűséges(en kitart az Istennel kötött) szövetségben; *in foedus suum respicere* Ps 73,20 a szövetségre tekintettel van

foeteo 2 bűzlik; *foetunt, tabescunt livores* Ps 37,6 bűzlenek, rothadnak sebei

folium, *ii, n.* (növény)levél; *folia arboris marcescunt* Ps 1,3 a levelek hervadnak; *folia rotata turbine* Ps 82,14 szélvihartól (forgószéltől) kergetett levelek

fons, *fontis, m.* forrás(víz); *fons vitae apud Deum* Ps 35,10 az élet forrása az Istennél; *fontem facere vallem aridam* Ps 83,7 forrássá változtatja a kiszáradt (kiaszott) völgyet; *fontes aquarum convertere in terram sitientem* Ps 106,33 a forrásvizet szomjas földdé változtatja; *fontes benedicunt Domino* Cant 3 puer 77 a források áldják az Urat; *fontes defluunt in rivos* Ps 103,10 a források patakokba folynak (=patakok lesznek belőlük); *fontes elicere* Ps 73,15 forrásokat fakaszt; *fontes et torrentes* Ps 73,15 források és patakok; *fontes mei omnes sunt in te (Sion)* Ps 86,7 számomra minden (jó) forrása benned van (Sion = Jeruzsálem); *de fontibus salutis haurire aquas* Cant Is 1,3 a szabadulás forrásából (=a Silóé forrásból) vizet merít (=a sátoros ünnep egyik szertartása); *in fontem aquarum convertere rupem* Ps 113 A,8 forrásvízzé változtatja (Isten) a sziklát (=forrást fakaszt a sziklából, vö. Ex 17,6; Num 20,11); *in fontes aquarum convertere terram aridam* Ps 106,35 forrásvízzé változtatja a kiszáradt földet

foras ki, kifelé
foris kívülről, kint
foris, *is*, *f.* ajtószárny; *plur. (fores, ium, f.)* kétszárnyú ajtó, kapu; *fores antiquae* Ps 23,7.9 ősi kapuszárnyak
forma, *ae, f.* forma, minta; *transl.* alak, külső; *forma speciosus* Ps 44,3 ékes külsejű (=csinos megjelenésű)
formido *1* fél, retteg, borzad vmitől; *formidare opprobrium* Ps 118,39 a szégyentől retteg
formido, *inís, f.* rettegés, borzadás, félelem; *formido irruit super alqm* Cant Mo I,16 rettegés szállja meg
formo *1 (forma)* alakít; alkot, készít; teremt (Isten); *formant manus Domini alqm* Ps 118,73 az Úr keze formálja; *formant manus Domini terram* Ps 94,5 az Úr keze formálja a földet; *formare et facere alqm* Ps 118,73 kiformalja (kialakítja) és megteremti (fordítva!); *formari in occulto* Ps 138,15 titokban készül, a rejtekben alakul; *format Deus aestatem et hiemem* Ps 73,17 Isten teremti a nyarat és a telet; *format Deus terram* Cant Is II,18; Cant Hab 3 Isten teremti a földet; *format Dominus renes alcs* Ps 138,13 az Úr alkotja meg (=ezért ismeri) veséit (=titkos gondolatainak, érzéseinek székhelyét)
fornax, *acis, f.* kályha, kemence, kohó; *fornax ignis* Ps 20,10 tüzes kemence
fornicor *1 (fornix)* paráználkodik, megszegi (a házastársi) hűségét (analógia alapján: hűtlenné válik Istenhez); *fornicari a Deo* Ps 72,27 megszegi Isten iránti hűségét (=hűtlenné válik); *fornicari facinoribus* Ps 105,39 megszegi (Isten iránti) hűségét gonosz tetteivel
forsitan (*fors sit an*) talán
fortis, *e* erős; *transl.* bátor, merész; *fortior inimicis* Ps 104,24 erősebb ellenfeleinél; *fortiores alqo persequentes* Ps 141,7 üldözői erősebbek nála; *fortis adiutor* Ps 70,7 erős oltalmazó; *fortis est* Ps 26,14 erős; *fortis et potens* Ps 23,8 erős és hatalmas; *fortis in robore suo* Cant An 9 erős önerejéből; *fortis lingua sua* Ps 11,5 merész beszédjében; *fortis nomine Domini*

Dei Ps 19,8 bátor az Úristen nevében; *fortis turris contra inimicum* Ps 60,4 erős torony az ellenséggel szemben; *fortissimus inimicus* Ps 17,18 erős ellenfél; *fortiter agere* Ps 59,14; 107,14; 117,15.16 bátran viselkedik; *fortium arcus confringuntur* Cant An 4 az erősek (=a harcosok) íjja összetörik; *fortium manus deficiunt* Ps 75,6 az erősek (=a harcosok) keze erőtlenné válik; *fortium panem manducare* Ps 77,25 az erősek (=az angyalok?) kenyerét eszi

fortitudo, *inis*, *f.* (*fortis*) erő; bátorság; *fortitudine praecingit Deus alqm* Ps 17,33.40 erővel övezi (a harcra) Isten; *fortitudinem dare* Ps 28,11 erőt ad; *fortitudinem Domini canere et celebrare* Ps 20,14 az Úr erejét énekli és magasztalja (=énekkel magasztalja); *fortitudo brachii Domini* Cant Mo I,16 az Úr karjának ereje (=erős karja); *fortitudo dexterarum victricis Domini* Ps 19,7 az Úr győzelmes jobbjának ereje; *fortitudo est Deus (Dominus)* Ps 17,2; 42,2 erő az Isten (az Úr); *fortitudo et robur Dominus* Ps 117,14; Cant Mo I,2; Cant Is I,2 bátorsága és ereje az Úr

fossa, *ae*, *f.* (*fodio*) árok; verem; *fossam excavare* Ps 7,16 vermet ás; *fossam fodere (ante alqm)* Ps 7,16; 56,7 vermet ás (előbe = útjába); *de fossa interitus extrahere alqm* Ps 39,3 a halálos veremből (=a végzetes nyomorúságból) kihúzza; *in fossam cadere* Ps 56,7 verembe esik

fovea, *ae*, *f.* verem, gödör, sírgödör; *foveam facere* Ps 7,16; 9,16 vermet ás; *foveam fodere impio* Ps 93,13 vermet ás a gonosznak (=előkészíti vesztét); *foveam fodere vitae alcs* Ps 34,7 vermet ás életének (=élete elpusztítására); *foveas fodiunt superbi alci* Ps 118,85 vermet ásnak a dölyfösök (=az istentelenek a jámboroknak); *a fovea interitus servare alqm* Cant Ez 17 a pusztulás sírgödörétől (=a halálos veremtől, a végzetes nyomorúságtól) megőrzi; *in fovea profunda collocare alqm* Ps 87,7 mély sírgödörbe veti; *in foveam cadere* Ps 34,8 verembe esik; *in foveam deicere alqm* Ps 139,11 sírgödörbe taszítja; *in foveam demergi* Ps 9 A,16 a verembe (be) lebukik; *in foveam descen-*

dere Ps 27,1; 29,4; 87,5; 142,7; Cant Ez 18 sírba száll; *in foveam descensus* Ps 29,10 sírbaszállás; *in foveam incidere* Ps 7,16 a verembe belezuhan

foveo 2 *fovi*, *fotus* melegít, melenget; ápol, véd; *fovet Dominus populum* Cant Mo II,10 dédelgeti az Úr a népét

fragor, *oris*, *m.* recsegés, ropogás, harsogás; *fragor cataractarum* Ps 41,8 a zuhatag harsogása; *fragorem extollunt flumina* Ps 92,3 hangosra emelik zúgásukat (=hangosan zúgnak) a folyamok

fragro, *are* illatozik, szaga van, illatos; *fragrare myrrha et aloe et cassia* Ps 44,9 illatos kázia, mirrha és aloé fűszertől

frango 3 *fregi*, *fractus*

1. tör, eltör, széttör; *franguntur ossa* Ps 41,11 összetörök csontjait

2. *transl.* megtör, megszeg; *frangere fidem* Ps 24,3 megszegi a hűséget

3. megingat, megrendít, összetör (lelkileg); *fractus corde sanare* Ps 146,3 a megtört szívűeket meggyógyítja; *frangit cor opprobrium* Ps 68,21 megtöri szívét (=életerejét) a gyalázat

frater, *tris*, *m.* fítestvér, fivér, testvér; társ a vallási életben, hitestvér; *frater, amicus* Ps 34,14 testvér, jóbarát; *fratres habitant in unum* Ps 132,1 a testvérek egyetértésben élnek; *fratribus enarrare nomen Domini* Ps 21,23 (hit)testvéreinek (=társainak Istenben) hirdeti az Úr nevét; *fratribus fit extraneus* Ps 68,9 testvérei előtt idegenné válik; *adversus fratrem suum loqui* Ps 49,20 testvére ellen beszél; *propter fratres et sodales loqui* Ps 121,8 testvérei és társai érdekében szól (így beszél); *velut pro fratre incedit tristis* Ps 34,14 mint testvéréért (mintha csak testvérét gyászolná) szomorúan jár-kel

fraus, *dis*, *f.* álnokság, csalás, csalárdság, csel; *fraude plenum os* Ps 9 B,7 csalárdsággal teli a szája; *fraudes machinari contra alqm* Ps 118,69 cselet sző ellene; *fraudes meditari* Ps 34,20 csalárdságot tervez; *fraudes moliri* Ps 37,13 cselet sző

fremitus, us, m. (*fremo*) prüszkölés, horkanás; morgás, zúgolódás; *fremitus cordis* Ps 37,9 szívének keserősége; *propter fremitum cordis rugire* Ps 37,9 szívének keserőségében üvölt

fremo 3 *ui, itus* horkant; üvölt, ordít; zajong, lármázik, lázadozik; *fremunt gentes* Ps 45,7 lázadoznak a pogányok; *fremunt labia ad sonum* Cant Hab 16 reszket az ajka hallatára

frendo, ere fogát csikorgatja; *frendere dentibus contra alqm* Ps 34,16; 36,12 fogát csikorgatja ellene; *frendere dentibus et tabescere* Ps 111,10 fogát csikorgatja és elpusztul (dühében)

frenum, i, n. (*frendo*) fék, zabola, kantár; *freno et camo constringitur impetus* Ps 31,9 zabolával és kantárral fékezi szilajságát; *frenum apponere ori* Ps 38,2 féket tesz a szájára (nyelvére)

frigus, oris, n. (*frigeo*) hideg, fagy; *frigus et albor* Cant 3 puer 67 a hideg és a fagy; *coram frigore rigescunt aquae* Ps 147,17 a hidegben befagynak a vizek (=a folyók, tavak stb.)

frondosus 3 (*frons*) lombos, dús lombozatú; *frondosa cedrus* Ps 36,35 lombos cédrusfa

frons, ndis, f. lomb(ozat), lombkoszorú; *cum frondibus densis ordinare pompam* Ps 117,27 lombos ágakkal ünnepi körmenetet rendez

frons, ntis, f. homlok, homlokzat; *a fronte et a tergo complecti alqm* Ps 138,5 elülről és hátulról körülveszi

fructifer 3 termékeny; *fructifera terra* Ps 106,34 termőföld; *fructifera vitis* Ps 127,3 termékeny szőlőtő

fructus, us, m. (*fruor*)

1. haszon, nyereség, jövedelem, gyümölcs, jutalom; *fructus est iusto* Ps 57,12 meg van az igaz jutalma; *fructus laboris* Ps 77,46; 108,11 munkájának, fáradságának gyümölcse; *fructus operum Domini satiatur terra* Ps 103,13 az Úr kezeművének gyümölcséből jóllakik a föld; *fructus ventris est merces* Ps 126,3 az anyaméh gyümölcse a jutalom (=a gyermekáldás)

2. termés; *fructibus copiosa horrea* Ps 143,13 terményben gazdag, teli csűrök; *fructum dat terra* Ps 66,7; 84,13 gyümöl-

csét megtermi a föld; *fructum ferre* Ps 91,15 gyümölcsöt hoz; *fructum praebet arbor* Ps 1,3 gyümölcsöt hoz a termőfa; *fructus agri devorare* Ps 104,35 a mező termését fölfalja; *fructus frumenti strepit in summis montium* Ps 71,16 gabonatermés zúg (= búzatábla reng) a hegytetőkön; *fructus in vineis* Cant Hab 17 termés a szőlőben; *fructus terrae vorare* Cant Mo II,22 a föld termését megemészti

fruges, um (*frux*), *f.* (*fruor*) gyümölcs; termés; *frugum proventus obtinere* Ps 106,37 bőséges termést takarít be

frugifer 3 (*fruges, fero*) terméshozó, termékeny; *frugifera terra* Ps 106,34 termékeny föld, termőföld; *frugiferae arbores* Ps 148,9 gyümölcsfák

frumentum, i, n. (*fruor*) gabona, búza; *frumenti abundantia in terra* Ps 71,16 gabonabőség a földön; *frumenti adeps opimus* Cant Mo II,14 a búza legjava (=tisza búza, zsiros gabona); *frumenti fructus strepit in summis montium* Ps 71,16 gabonatermés zúg (= búzatábla reng) a hegytetőkön; *frumento operiuntur valles* Ps 64,14 gabona borítja a völgyeket; *frumentum et vinum et oleum* Cant Ier 12 gabona, bor, olaj (=a bőséges termés); *frumentum parare* Ps 64,10 gabonát termel

frui, frui, fructus sum élvez; *frui bonis* Ps 33,13 élvezi a javakat; *frui securitate* Ps 36,3 biztonságot élvez; *frui suavitate Domini* Ps 26,4 élvezi az Úr jóságát

frustra (*fraus*) tévedésből, hiába

frustro(r) 1 (*frustra*) ámit, megcsal; *pass.* csalódik; *frustratus residuo annorum* Cant Ez 10 hiába vár további éveket (életet), elesik maradék (élet)éveitől (csalódik, hogy vannak még hátra évei)

frustulum, i, n. (*frustum*) darabocska, falatocska; *ut frustula panis proicere glaciem* Ps 147,17 mint kenyérmorzsát szórja (az Isten) a jeget

fuga, ae, f. futás, menekülés; *in fugam convertere alqm* Ps 20,13 megfutamítja; *in fugam vertere alqm* Ps 17,41 megfutamítja

fugio 3 *fugi, fugiturus* elfut, elmenekül; *fugere a facie Dei (Domini)* Ps 67,2; 138,7 menekül az Isten (az Úr) színe elől; *fugere ab arcu* Ps 59,6 menedéket keres az íjj (a nyilazás) elől; *fugere increpante Domino* Ps 103,7 szétfutnak, amikor az Úr rájuk kiált; *fugit mare* Ps 113 A,3.5 elfut a tenger (=lefut a vize); *fugiunt montes* Ps 103,7 szétfutnak a hegyek; *fugiunt reges exercituum* Ps 67,13 futnak a seregek királyai (=a királyok seregestől)

fugo 1 (*fuga*) megfutamít; elűz, elkerget; *fugant duo decem milia* Cant Mo II,30 megfutamítanak ketten tízezet

fulgeo 2 *fulsi* villog, csillog, ragyog; *fulget diadema super regem* Ps 131,18 ragyog a korona a királyon

fulgor, oris, m. (*fulgeo*) villámlás, villogás; *ob fulgorem exardescunt carbones igniti* Ps 17,13 a villámlástól lángra gyúl az izzó parázs

fulgur, uris, n. (*fulgeo*) villám, villámlás; *fulgura collustrant orbem* Ps 76,19; 96,4 a villámlások beragyogják a földet; *fulgura et nubes benedicunt Domino* Cant 3 puer 73 a villámok és fellegek áldják az Urat; *fulgura mittere* Ps 17,15 villámokat szór; *fulguribus facere pluviam* Ps 134,7 a villámokkal (az Úr) esőt teremt (világkép!)

fulguro, are (*fulgur*) villámlik; tündöklök, ragyog; *fulgurantis hastae splendor* Cant Hab 11 a tündöklő lándzsa ragyogása

fulmen, inis, n. (*fulgeo*) (villám)csapás, mennykő; *fulmen gladii acuire* Cant Mo II,41 villámló kardját élesíti; *fulmen fulminare* Ps 143,6 villámot cikkáztat; *fulmina arcus confringere* Ps 75,4 az íjj villámain (=a nyílvevőket) összetöri; *fulminibus tradere greges* Ps 77,48 a villámok (prédájául) kiszolgáltatja a nyáját

fulmino, are (*fulmen*) villámokat szór; *fulminare fulmen* Ps 143,6 cikkáztatja villámát

fumo 1 (*fumus*) füstölög, gőzölög; *fumant montes* Ps 103,32; 143,5 füstölögnek, füstöt vetnek a hegyek (az Úr érintésére = tűzhányók? ködben úszó hegycsúcsok?)

fumus, *i, m.* füst, gőz; *fumus ascendit* Ps 17,9 a füst fölszáll; *fumus dispergitur* Ps 67,3 a füst eloszlik; *fumus e naribus Dei* Ps 17,9 füstöt (lövelnek) az Isten orrlyukai (=az isteni harag jelképe: haragjában fúj, remeg az orrcimpája stb.); *fumus et ignis* Ps 17,9 füst és tűz; *fumus evanescit* Ps 36,20; 101,4 a füst elenyészik

fundamentum, *i, n.* (*fundo*) alap(zat), alapépítmény; *fundamenta evertere* Ps 10,3; 136,7 feldúlja az alapjait, alapjáig lerontja, fenekestől felforgatja; *fundamenta montium comburere* Cant Mo II,22 a hegyek alapjait felperzseli; *fundamenta montium conturbata et concussa* Ps 17,8 a hegyek alapja (=alapjaiban) megrendül és meginog; *fundamenta orbis terrarum* Ps 17,16 a földkerekség alapjai: (=a földet tartó oszlopok — régi keleti világkép!); *fundamenta terrae* Ps 81,5 a föld alapjai (vö. fentebb); *fundamentum domus denudare usque ad petram* Cant Hab 13 alapkövéig felforgatja a házat; *fundamentum solii Domini* Ps 96,2 az Úr trónjának alapja; *fundamentum throni Domini* Ps 88,15 az Úr trónjának alapja; *a fundamentis moveri* Cant Iud 15 alijában megrendül

fundatio, *onis, f.* (*fundo*) alapítás, alapítvány; *fundatio Domini in montibus sanctis* Ps 86,1 az Úr alapítása a szent hegyen (=Sion)

fundo *1* (*fundus*)

1. lerakja alapját, alapít; *fundant sanctuarium manus Domini* Cant Mo I,17 megalapítja a szentélyt az Úr keze

2. megalapoz, szilárdan felállít; *pass.* szilárdan áll; *fundare orbem terrarum super maria* Ps 23,2 (az Úr) szilárd alapokra helyezi a földkerekséget a tengerek fölé (világkép!); *fundare terram super bases* Ps 103,5 (az Úr) oszlopokra erősíti a földet (az ókori Kelet világképe szerint a föld szilárd alapon álló óriási épület); *fundare thronum David in omnes generationes* Ps 88,5 megalapozza (biztos alapokra helyezi) Dávid trónját minden nemzedéken át (mindörökre); *fundata gratia*

in aeternum Ps 88,3 szilárdan áll a kegyelem mindörökre, irgalmának alapja örök

3. alkot, megalkot, terem (Isten); *fundare lunam et stellas* Ps 8,4 megalkotja (az Úr) a holdat és a csillagokat; *fundare praescripta in aeternum* Ps 118,152 örökre (=örökérvényűnek) megalkotja (az Úr) parancsait; *fundare orbem terrarum et quod eum replet* Ps 88,12 megalkotja (az Úr) a földkerekséget és amit azt betölti (=az élőlényeket); *fundare terram* Ps 77,69; 101,26; 103,5 megteremti az Isten (az Úr) a földet

fundo 3 *fudi, fusus*

1. kiont, kiönt, önt; *fusum ex auro idolum* Ps 105,19 aranyból öntött bálvány

2. ont, áraszt; *fundere preces intra se* Ps 34,13 buzgón imádkozik magában; *fundunt labia hymnum* Ps 118,171 himnusz árad ajkáról

funestus 3 (*funus*) gyászos; vészes; *funestus dies* Ps 17,19 gyászos nap (=a nyomorúság napja, ideje)

funis, *is, m.* kötél, kötelék, kötélből font hurok; mérőkötél (=sors); *funes cadunt in amoena alci* Ps 15,6 a mérőkötél (=a sors) kellemes vidéket jelöl ki neki; *funes extendere ut rete* Ps 139,6 kötelet feszít eléje csapdának; *funes impiorum concidere* Ps 128,4 a gonoszok (a gonoszság) köteleit széttépi; *funes inferni* Ps 17,6 az alvilág kötelékei; *funes mortis* Ps 114,3 a halál kötelei (amelyekkel a halandókra vadászik); *funes peccatorum* Ps 118,61 a gonoszok kötelékei

fur, *furis, m. f.* tolvaj; *furem videre et cum eo currere* Ps 49,18 tolvajt lát és vele együtt szalad (=vele tart)

furo, *ere* tombol, dühöng; *furere contra alom* Ps 101,9 dühöng ellene; *furit tempestas circa alqm* Ps 49,3 tombol körülötte a vihar

furor, *oris, m. (furo)* düh, harag, haragos indulat, haragos kitörés; *furor Domini exardescit in mare* Cant Hab 8 felgyullad az Úr haragja a tenger ellen; *furor Domini exardescit in populum* Ps 105,40 felgyullad az Úr haragja népe ellen; *furor*

Edom glorificat Deum Ps 75,11 (még) Edom haragja (is) megdicsőíti az Istent (=mindegy akárhogyancsarkodnak is a pogányok); *furor et indignatio Dei (Domini)* Ps 77,49; 101,11 az Isten (az Úr) haragja és bosszúsága; *furor excandescit* Ps 123,3 felgyullad haragja; *furor irae Domini* Ps 84,4 (az Úr) haragos kitörése; *furor satiatur* Cant Mo 1,9 dühe kielégül; *furore exardescere* Ps 77,21.59 haragra gerjed; *furem deponere* Ps 36,8 a haraggal felhagy; *furem effundere* Ps 77,38; Cant Eccl 8 dühét kiönti (rá); *furem mittere* Ps 77,49 dühét rábocsátja; *furoris flatus* Cant Mo 1,8 (az Úr) haragjának lehelete; *a fure irae desistere* Ps 84,4 haragos kitörését megszünteti; *in fure contere gentes* Cant Hab 12 haragos indulatában szétzúzza a nemzeteket; *in fure conturbare alom* Ps 2,5 haragos kitörésével megrémíti; *in fure corripere alom* Ps 6,2; 37,2 haragos indulatában megfenyíti; *cum fure circumvenire alom* Ps 16,9 dühödtlen körülötte rajzanak

futurus 3 (sum) jövő, jövőendő; *futura generatio* Ps 47,14; 77,4 a jövőendő nemzedék

G

Galaad *indecl.* *Hebr.* Galaad, a Jordántól keletre fekvő vidék;
Galaad terra Ps 59,9; 107,9 Galaad földje, vidéke
galea, *ae, f.* sisak; *galea capitis Dei Ephraim* Ps 59,9; 107,9 Ephraim az Isten fejének (=ügyének) sisakja (=védelmezője)
gaudeo 2 *gavisus sum* örül, örvendezik; *gaudent arbores silvae* Ps 95,12 (még) az erdő fái (is) örvendeznek; *gaudent inimici iniusti de alqo* Ps 34,19 galád ellenfelei kárörvendeznek rajta; *gaudent iusti* Ps 31,11 örvendeznek az igazak; *gaudere de auxilio Domini* Cant An 1 örül az Úrtól kapott segítségnek; *gaudere de gaudio populi* Ps 105,5 osztozik a nép örömében; *gaudere et exsultare* Ps 31,11 örvend és ujjong; *gaudere et laetari (in Domino)* Ps 31,11 örül és örvend az Úrban; *gaudere et psallere* Ps 97,4 örvendezik és zsoltárt zengedez (=örömszoltárt zengedez)
gaudium, *ii, n.* (*gaudeo*) öröm; *gaudio circumdare alom* Ps 31,7 örömmel körülveszi; *gaudio implere alqm* Ps 88,43 örömmel tölti el; *gaudio laetificare alqm* Ps 20,7 megörvendeztetni vidámsággal; *gaudio replere extrema Orientis et Occidentis* Ps 64,9 örömmel eltölti a távol Keletet és Nyugatot; *gaudio salutis circumdare alqm* Ps 31,7 a szabadulás örömeivel körülveszi; *gaudiorum ubertas* Ps 15,11 az örömek telje; *gaudium audire* Ps 50,10 az öröm (szavát) hallja; *gaudium cordis* Ps 118,111 szívöröm; *gaudium et laetitia* Ps 50,10 öröm és vigasság; *gaudium populi Domini* Ps 105,5 az Úr népének öröme; *gaudium*

salutis Ps 31,7 a szabadulás öröme; *gaudium universae terrae* Ps 47,3 az egész föld (világ) öröme; *cum gaudio educere populum* Ps 104,43 örömujjongásban kiszabadítja (az Úr) a népet; *cum gaudio haurire aquas de fontibus salutis* Cant Is 1,3 örömmel merít vizet a szabadulás forrásából (=a Siloé forrásból: a sátoros ünnep egyik szertartása); *de gaudio populi gaudere* Ps 105,5 a nép örömében osztozik; *in gaudium convertere luctum* Cant Ier 13 örömmre fordítja gyászát

Gebal *indecl. Hebr.* Gebal 82,8 az idumeusok földje a Holt-tengertől délre

gelu, *us, n.* fagy; *gelu et glacies benedicunt Domino* Cant 3 puer 69 a fagy és a jég áldja az Urat

gemitus, *us, m. (gemo)* sóhaj, sóhajtás, sóhajtozás, nyögés, kesergés; óhajtozás, kívánczóság, kívánság; *gemitu consumuntur anni* Ps 30,11 kesergésben telnek évei (=élete); *gemitu defestisci* Ps 6,7 a sóhajtozásba belefárad; *gemitum attendere* Ps 5,2 sóhajtozására (fel)figyel; *gemitus audire* Ps 101,21 sóhajtozását meghallgatja; *gemitus captivorum* Ps 78,11; 101,21 a rabok sóhajtozása; *gemitus non latet Dominum* Ps 37,10 sóhajtása nincs rejtve (=jól ismert) az Úr előtt; *gemitus pauperum* Ps 11,6 a szegények sóhajtozása; *gemitus pervenit ad Deum* Ps 78,11 sóhajtozása eljut Istenhez; *gemitus vehementia* Ps 101,6 nyögéseinek hevesége (=heves nyögései); *inter gemitus assiduus* Ps 31,3 folytonos sóhajtozás közben

gemo 3 *ui, itus* sóhajt, nyög, panaszkodik, bánkódik; *gemere et lamentari* Ps 54,18 sóhajtozik és panaszkodik; *gemere ut columba* Cant Ez 14 nyög mint a galamb

generatio, *onis, f. (genus)* nemzedék, nemzetség, fiak, utódok; fajzat; *generatio altera* Ps 108,13 második nemzedék; *generatio contumax* Ps 77,8 makacs nemzedék (fajzat); *generatio futura* Ps 47,14; 77,4 a jövőendő nemzedék; *generatio generationi praedicat opera Domini* Ps 144,4 egyik nemzedék a másik nemzedéknek magasztalja az Úr tetteit; *generatio haec* Ps 11,8; 70,18 ez a nemzedék (=a jelenkor; máskor: gonosz, gyöngö

nemzedék); *generatio iusta* Ps 13,5 igaz nemzedék; *generatio perversa* Cant Mo II,5.20 elvetemült nemzedék (fajzat); *generatio prava* Cant Mo II,5 gonosz nemzedék (fajzat); *generatio quaerentium Dominum* Ps 23,6 istenkereső nemzedék (=a valóságos emberek); *generatio rebellis* Ps 77,8 pártütő nemzedék; *generatio rectorum* Ps 111,2 az igazak nemzetsége (=fiai, leszármazottai); *generatio ventura* Ps 21,31; 77,6; 101,19 a jövőendő nemzedék; *generationes mille* Ps 104,8 ezernyi nemzedék (=minden korszak); *generationes multae* Ps 60,7 sok nemzedék; *generationes omnes* Ps 70,18; 71,5; 76,9; 84,6; 88,2,5; 101,13.25; 105,31; Cant Mo II,7; Cant BMV 48 minden nemzedék; *generationes universae* Ps 144,13 az összes nemzedékek; *generationi futurae (e)narrare* Ps 47,14; 77,4 a jövőendő nemzedéknek elmondja; *generationi huic annuntiare brachium Dei* Ps 70,18 kora nemzedékének hírül adja Isten karjának erejét; *generationibus venturis annuntiare potentiam Dei* Ps 70,18 a jövőendő nemzedékeknek hirdeti az Isten hatalmát; *generationis illius taedet Dominum* Ps 94,10 attól a nemzedéktől undorodik az Úr; *generationum omnium annos perpendere* Cant Mo II,7 az összes korszakokat átgondolja; *a generatione hac in aeternum* Ps 11,8 ettől a nemzedéktől mindörökre; *a generatione in generationem* Ps 9 B,6; 78,13; 89,1 nemzedékről nemzedékre; *in generatione altera deletur nomen alcs* Ps 108,13 a második (=a következő) nemzedékre (=egy nemzedék alatt) kivész a neve; *in generationem et generationem* Ps 32,11; 44,18; 99,5; 118,90; 134,13; 145,10 nemzedékről nemzedékre (=örökre); *in generationes omnes* Ps 71,5; 76,9; 84,6; 88,5; 101,13; 105,31 minden nemzedékre; *in generationes omnes usque in aeternum* Ps 105,31 minden nemzedékre mindörökké; *in generationes mille* Ps 104,8 ezernyi (=minden) nemzedékre (=minden korszakban); *per generationes omnes* Ps 88,2; 101,25 minden nemzedéken át (=örökre); *per generationes universas* Ps 144,13 minden nemzedéken át (örökre)

generosus 3 (*genus*) nemes, nemes fajú, nemes fajtájú; *generoso spiritu confirmare alqm* Ps 50,14 megerősíti a nemes lelkületben; *generosum vinum* Cant Mo II,14 nemes bor (=fajbor)
genista, *ae, f.* rekettye; (szagos) jeneszter (*spartium iunceum L.*)
genistarum carbones Ps 119,4 a rőzsék paráztüze, boróka fenyő parazsa (=a keményfa állandó és erős parazsa)
gens, *gentis, f. (geno, gigno)*

1. nemzetség, nemzedék, népség; *gens non sancta* Ps 42,1 istentelen nemzetség (népség); *gens peccatrix* Cant Tob 8 bűnös nemzetség (népség); *gens stulta* Cant Mo II,21 okatlan népség

2. nép, nemzet, néptörzs; *gens absque consilio* Cant Mo II,28 tanácstalan nemzet; *gens beata* Ps 32,12 boldog nép; *gentes adorant Dominum* Ps 85,9 a nemzetek imádják az Urat; *gentes alienae* Cant Eccl 3 idegen nemzetek; *gentes audiunt* Ps 48,2 a népek hallják; *gentes benedicunt Domino* Ps 65,8 a nemzetek áldják az Urat; *gentes confringere* Ps 2,9 a (pogány?) nemzeteket szétzúzza, megsemmisíti; *gentes conterere* Cant Hab 12 a nemzeteket szétzúzza (az Úr); *gentes cunctae* Cant Eccl 2 minden nép; *gentes dat Dominus (Filio) in hereditatem* Ps 2,8 a nemzeteket az Úr örökségül adja Fiának (=a Messiás világuralma); *gentes erudire* Ps 93,10 a népeket oktatja (az Úr); *gentes facere* a nemzeteket megteremti (az Úr); *gentes laetantur bellis* Ps 67,31 a népek örömeiket lelik a háborúban; *gentes laudant Dominum* Ps 116,1 az (összes) népek magasztalják az Urat; *gentes multae* Ps 134,10 sok nép; *gentes multas percussit Dominus* Ps 134,10 sok népet lever az Úr; *gentes observant oculi Domini* Ps 65,7 a nemzeteket figyeli az Isten szeme (=rajtuk a szeme); *gentes omnes* Ps 48,2; 66,3; 71,17; 81,8; 85,9; 112,4; 116,1 az összes népek, nemzetek; *gentes percutere* Ps 134,10 a népeket leveri; *gentes possidet iure Deus* Ps 81,8 a nemzeteket joggal birtokában tartja az Isten; *gentes praedicant nomen Domini* Ps 85,9 a nemzetek magasztalják az Úr nevét; *gentes praedicant regem beatum* Ps 71,17 a nemzetek

boldognak hirdetik a királyt; *gentes regere virga ferrea* Ps 2,9 a népeket vasvesszővel (= szigorúsággal) kormányozza; *gentes serviunt regi* Ps 71,11 (minden) nép szolgál a (Messiás) királynak; *gentes tumultuantur* Ps 2,1 a nemzetek háborognak; *gentes veniunt* Ps 85,9 a nemzetek eljönnek; *gentibus assignat terras Altissimus* Cant Mo II,8 a népeknek kijelöli országukat a Fölséges; *gentibus inicere timorem* Cant Eccl 2 a nemzetekben félelmet támaszt (az Isten); *gentium possessio* Ps 110,6 a (kánaáni) néptörzsek földbirtoka; *de gente in gentem migrare* Ps 104,13 nemzetről nemzetre vándorol; *in gentibus cognoscere salutem Dei* Ps 66,3 a nemzetek között megismerik az Istentől küldött üdvösséget; *in gentibus excelsus Dominus* Ps 45,11 a nemzetek között fönséges az Úr; *in gentibus facere vindictam* Ps 149,7 a nemzeteken bosszút áll; *super gentes excelsus Dominus* Ps 112,4 az (összes) nemzetek fölött fönséges az Úr

3. a pogány népek (haggojim): a választott néppel — sokszor — ellenségesen szembenálló népek; *gentes (non) agnoscunt Dominum* Ps 78,6 a pogányok (nem) ismerik el az Urat; *gentes attribuire sorte in hereditatem* Ps 77,55 kiosztja (Isten) örökségül a pogány népeket (Izraelnek); *gentes audiunt verbum Domini* Cant Ier 10 a pogányok hallják az Úr igéjét; *gentes castigat Dominus* Ps 58,6 a pogányokat megfenyíti az Úr; *gentes circumveniunt alqm* Ps 117,10.11.12 a pogány népek (fenyegetőleg) körülveszik; *gentes conterere in nomine Domini* Ps 117,10.11.12 a pogány nemzeteket megsemmisíti az Úr nevében; *gentes demersae in foveam* Ps 9 A,16 a pogányok belebuknak (saját) vermükbe; *gentes dicunt* Ps 78,10 a pogányok (azt) mondják, állítják; *gentes disperdere* Ps 105,34 a pogányokat kiirtja; *gentes dissipare* Ps 67,31 a pogány népeket szétszórja; *gentes eicere* Ps 77,55 a pogány népeket kiűzi; *gentes expellere* Ps 43,3; 79,9 a pogányokat elkergeti; *gentes exsultant de populo Domini* Cant Mo II,43 a pogányok örvendeznek az Úr népének; *gentes fremunt* Ps 45,7 a pogányok lázadoznak; *gentes habere ludibrio* Ps 58,9 a pogány népeket

kigúnyolja; *gentes increpat Dominus* Ps 9 A,6 a pogány népet megdorgálja az Úr; *gentes insurgentes contra populum Domini* Cant Iud 17 az Úr népe ellen támadó pogányok; *gentes iudicantur in conspectu Domini* Ps 9 A,20 a pogányokat elítéli az Úr színe előtt; *gentes obliviscuntur Dei* Ps 9 A,18 a pogányok megfeledkeznek Istenről; *gentes omnes* Ps 58,6; 71,11; 117,10; Cant Tob 5 az összes pogány népek; *gentes pereunt de terra populi Domini* Ps 9 B,16 a pogányok kivesznek az Úr népének földjéről; *gentes reverentur nomen Domini* Ps 101,16 a pogányok tisztelik az Úr nevét; *gentes sciunt* Ps 9 A,21 a pogányok (is) tudják; *gentes veniunt in hereditatem Dei* Ps 78,1 pogányok jönnek Isten örökségébe (=a választott nép helyébe); *gentibus commiscere se* Ps 105,35 a pogányok közé keveredik; *gentibus vae* Cant Iud 16 jaj a pogányoknak; *gentium dii figmenta* Ps 95,5 a pogányok istenei koholmányok; *gentium familiae universae* Ps 21,28 valamennyi népcsalád (=a pogány népek); *gentium idola* Ps 113 B,4; 134,15 a pogányok bálványai; *gentium inimicitiae* Ps 88,51 a pogányok acsarkodása; *gentium opera discere* Ps 105,35 a pogányok cselekedeteit (=a bálványozást) eltanulja; *gentium possessio* Ps 110,6 a (kánaáni) pogány néptörzsek birtoka; *ad revelationem gentium lumen* Cant Sim 32 világosságul (=hogy világosságot vigyen) a pogányoknak; *contra gentes attollere manum* Cant Eccl 3 a pogányok ellen emeli kezét; *coram gentibus celebrare Deum* Cant Tob 3 a pogányok előtt magasztalja az Istent; *ex gentibus congregare eos* Cant Tob 5 a pogányok népek közül egybegyűjti őket; *ex gentibus salvati* Cant Is II,20 akik megmenekülnek a pogány népek közül (=a megtérő pogányok); *in carnes gentium* Cant Iud 17 a pogányok testébe; *in conspectu gentium* Ps 97,2 a pogányok előtt; *in gentibus dominari* Ps 21,29 a pogányokon uralkodik; *in manus gentium tradere alqm* Ps 105,41 a pogányok kezére juttatja; *inter gentes dicere* Ps 95,10; 125,2 a pogány népek között hirdeti;...; *inter gentes dispergere eos* Ps 43,12; Cant Tob 3.5

a pogány népek közé szétszórja; *inter gentes enarrare gloriam Domini* Ps 95,3 a pogányok között hirdeti az Úr dicsőségét; *inter gentes fabulam facere alqm* Ps 43,15 a pogány népek között szóbeszéd tárgyává teszi; *inter gentes nota facere opera Domini* Ps 104,1 a pogányokkal megismerteti az Úr tetteit

genu, us, n. térd; *genu curvare Deo* Cant Is II,23 térdet hajt Isten előtt; *genu flectere Domino* Ps 94,6 térdet hajt az Úr előtt; *genua vacillant ob ieiunium* Ps 108,24 térdei remegnek (=erőtlenek) a böjtöléstől;

genus, eris, n. (gigno) születés; törzs, nemzetség, nép; *generis suboles* Ps 131,11 nemzetségének sarjadéka (=utódja; itt Dávid nemzedékének sarjadéka: a Messiás); *genus filiorum Dei deserere* Ps 72,15 Isten fiainak nemzetségét (=a hitükhöz híveket) cserbenhagyja;

germen, inis, n. (geno) csíra, rügy, bimbó, hajtás; termés; *germini terrae benedicere* Ps 64,11 a föld termését megáldja

germino 1 (germen) csírázik, hajt, sarjad; *germinantia universa in terra* Cant 3 puer 76 a föld minden sarja; *germinare ex terra* Ps 84,12 kihajt, sarjad a földből

gesta, orum, n. (gero) tett, cselekedet; *gesta Domini perpendere* Ps 76,13 az Úr tetteit végiggondolja; *gesta praeclara docere alqm* Ps 44,5 dicső tettekre tanítja

gestio 4 *ivi, itus* örvendez, ujjong, vigad; *gestit campus* Ps 95,12 vigad a mező

gigas, ntis, m. Gr. gigász, óriás, hős; *gigas percurrens viam* Ps 18,6 mint egy hős befutja útját

gigno 3 *genui, genitus* (geno) nemz, szül; terem, alkot; *gignere tamquam rorem alqm* Ps 109,3 úgy szüli mint a harmatot (=titokzatosan és láthatatlanul, ahogyan a harmat képződik); *gignit petra alqm* Cant Mo II,18 megalkotja a Szikla (=az Isten); *gignuntur montes* Ps 89,2 megszületnek a hegyek

glacies, ei, f. (gelu) jég; *glaciem proicere ut frustula panis* Ps 147,17 szórja a jeget mint a kenyérmorzsát; *glacies et gelu benedicunt Domino* Cant 3 puer 69 a jég és a fagy áldja az Urat

gladius, *ii, m.* kard; *transl.* halálos veszedelem; *gladii aciem retundere* Ps 88,44 kardja élet visszafordítja (támadója ellen); *gladii ancipites in manibus* Ps 149,6 kétélű kard a kezükben; *gladii fulmen acuere* Cant Mo II,41 villámló kardját élesíti; *gladii stricti* Ps 54,22 kivont kard; *gladio cadere* Ps 77,64 kard által hullik el; *gladio eripere animam* alcs Ps 16,13 kardjával kimenti lelkét (=öt); *gladio occupare terram* Ps 43,4 karddal elfoglalja az országot; *gladio tradere populum* Ps 77,62 kard-élre juttatja a népet; *gladium acuere* Ps 7,13 kardját élesíti; *gladium cingere super femur* Ps 44,4 kardot köt oldalára; *gladium et arma et scutum confringere* Ps 75,4 a kardot, a harci fegyvereket és a pajzsot összetöri; *gladium evaginare* Ps 36,14; Cant Mo I,9 kardját kihúzza hüvelyéből, kardot ránt; *gladius absumit foris* Cant Mo II,25 kard emészti kívülről; *gladius acutus* Ps 56,5 éles kard; *gladius anceps* Ps 149,6 kétélű kard; *gladius malus* Ps 143,10 gonosz (ellenséges) kard; *gladius penetrat in corda* Ps 36,15 kard hatol szívébe; *gladius salvat alqm* Ps 43,7 kardja megszabadítja; *gladius vorat carnes* Cant Mo II,42 kardja (ember)húst fal; *a gladio eripere animam* Ps 21,21 a kardtól (=a halálos veszedelemből) megmenti életét; *a gladio malo eripere alqm* Ps 143,10 a gonosz (ellenséges) kardtól megmenti; *in manus gladii tradi* Ps 62,11 kardélre jut; *ut gladium acuere linguas* Ps 63,3 mint kardot köszörüli nyelvét

gleba, *ae, f.* rög, göröngy; *glebas terrae complanare* Ps 64,11 a talaj göröngyeit (=a göröngyös talajt) elegyengeti

gloria, *ae, f.* dicsőség, nagyság; dicsőítés, hódolat; az Isten (az Úr) dicsősége: ragyogó megjelenése, istenségének különleges megnyilvánulása (theophania); Isten dicsősége a teremtés, a gondviselés művében és egyéb tetteiben; olykor maga az isteni lényeg, amely megnyilatkozik; az ember részéről Isten dicsőségének elismerése, a neki kijáró tisztelet megadása; Isten mint az ember személyes kincse (*gloria mea!*); *gloria apparet filiis servorum Domini* Ps 89,16 dicsősége megjelenik az Úr szolgálóinak utódai (=Izrael népe) előtt; *gloria coronare*

alqm Ps 8,6 dicsőséggel körülveszi; *gloria Dei super omnem terram* Ps 56,6.12; 107,6 az Isten dicsősége az egész földön (ragyog); *gloria Domini in aeternum* Ps 103,31 az Úr dicsősége mindörökre (megmarad); *gloria Domini repletur terra* Ps 71,19 az Úr dicsőségével tele a föld; *gloria Domini super caelos* Ps 112,4 az Úr dicsősége felülmúlja az egeket; *Gloria! dicere in templo Domini* Ps 28,9 Dicsőség! kiáltja az Úr templomában; *gloria et honore coronat Dominus hominem* Ps 8,6 dicsőséggel és tisztelettel körülveszi az Úr az embert; *gloria et laude Dei plenum os* Ps 70,8 Isten dicsőítésével és dicséretével teli a szája; *gloria et maiestas Domino* Cant Dav 11 a dicsőség és a fönség az Úr (legyen); *gloria et robur Dei* Ps 77,61 Isien dicsősége és ereje; *gloria et salus penes Deum* Ps 61,8 dicsősége és üdvössége Istennél (=sikert és szabadulást Isten ad neki); *gloria et splendor Domino* Cant Dav 11 a dicsőség és tündöklés az Úr (legyen); *gloria habitat in terra alcs* Ps 84,10 dicsőség (=hatalom és jólét) lakozik országában; *gloria Iacob* Ps 46,5 Jákob dicsősége (=az Ígéret-földje, amellyel a választott nép ékeskedik, dicsekedhetik); *gloria magna auxilio Domini* Ps 20,6 nagy a dicsősége az Úr segítségéből; *gloria magnifica maiestatis Domini* Ps 144,5 az Úr fönségének magasztos dicsősége; *gloria magnifici regni Domini* Ps 144,12 az Úr nagyszerű országának dicsősége (=hatalma és tekintélye); *gloria maiestatis Domini* Ps 144,5 az Úr fönségének dicsősége; *gloria mea Dominus* Ps 3,4 dicsőségem (kincsem, erőm) az Úr; *gloria nominis (Dei) Domini* Ps 28,2; 65,2; 78,9; 95,8 az (Isten) Úr nevének dicsősége; *gloria penes Deum* Ps 61,8 dicsősége (=büszkesége) az Istenben (van); *gloria plebis Israel* Cant Sim 32 Izrael népének dicsősége; *gloria regni Domini* Ps 144,11.12 az Úr országának dicsősége; *gloria replere templum* Cant Eccl 16 dicsőségével betölti a templomot (az Úr); *gloriae (Domini) nomen sanctum* Cant 3 puer 53 az Úr dicsőséges szent neve; *gloriae (Domini) tabernaculum* Ps 25,8 az Úr dicsőséges lakóhelye; *gloriae sanctae (Domini) templum* Cant 3 puer 53

az Úr szent dicsőségének temploma (=a mennyország); *gloriae esse sanctis Domini* Ps 149,9 dicsősége az Úr szentjeinek; *gloriae rex* Ps 23,7.8.9.10 a dicsőség királya (=a dicsőséges király = az Isten); *gloriae solium tribuere alci* Cant An 8 a dicsőség trónját juttatja neki (=előkelő helyre ülteti); *gloriam dare nomini Domini* Ps 113 B,1 a dicsőséget megadja az Úr nevének; *gloriam Dei enarrant caeli* Ps 18,2 Isten dicsőségét hirdeti az ég; *gloriam Domini enarrare inter gentes* Ps 95,3 az Úr dicsőségét magasztalva hirdeti a pogányok között; *gloriam Domini revereri* Ps 101,16 az Úr dicsőségét félve tiszteli (=az Urat félve tiszteli); *gloriam et gratiam largitur Dominus* Ps 83, 12 dicsőséget és kegyelmet ad az Úr; *gloriam (et potentiam) Dei videre* Ps 62,3; 96,6 az Isten dicsőségét (nagyságát és hatalmát) meglátja; *gloriam et potentiam tribuere Domino* Ps 28,1; 95,7 a dicsőséget és a hatalmat (hódolatot) megadja az Úrnak; *gloriam largitur Dominus* Ps 83,12 dicsőséget ad az Úr (=sikerre juttat); *gloriam maiestatis Domini loqui* Ps 144,5 az Úr fönségének dicsőségét hirdeti; *gloriam nominis tribuere Domino* Ps 28,2; 95,8 az Úr nevének kijáró tiszteletet megadja; *gloriam regni Domini dicere* Ps 144,11 az Úr országának dicsőségét hirdeti; *gloriam regni Domini notam facere* Ps 144,12 az Úr országának dicsőségét megismerteti; *gloriam suam commutare cum effigie tauri* Ps 105,20 dicsőségét (=az Urat) fölcseréli a bika szobrával (az aranyborjúval vö. Ex 32); *gloriam tradere in manus inimici* Ps 77,61 ékességüket (=a frigy-ládát) az ellenség kezére juttatja (vö. 1 Kir 4,11); *gloriam tribuere Deo (Domino)* Ps 28,1; 95,7; Cant Mo II,3 a dicsőséget (dicsőítést, hódolatot) megadja az Istennek (az Úrnak); *cum gloria extolli* Ps 111,9 dicsőségesen fölemelkedik (megdicsőül); *de gloria exultare* Ps 149,5 dicsőségének ujjong; *in gloria apparet Dominus* Ps 101,17 dicsőségében (=dicsőségesen) megjelenik az Úr; *in gloriam suscipit Dominus alqm* Ps 72,24 dicsőségébe (=dicsőséges országba) befogadja az Úr; *propter gloriam nominis Dei* Ps 78,9 az Isten nevének dicsőségéért (=Istenért).

glorifico 1 (*gloria, facio*) dicsőít, magasztal; *glorificat Deum furor Edom* Ps 75,11 megdicsőíti Istent (még) Edom haragja (is) = akárhogyancsarkodnak is a pogányok; *glorificatus Dominus in saecula* Cant 3 puer 56 dicsőséges az Úr mindörökké

glorior 1 (*gloria*)

1. dicsekszik; kérkedik, nagyra van; *gloriari cum hereditate Domini* Ps 105,5 együtt dicsekszik az Úr örökségével (=népével); *gloriari de cupidine sua* Ps 9 B,3 kérkedik kapzsiságával (a bűnös); *gloriari de laude Domini* Ps 105,47 dicsekszik az Úr dicsőségével; *gloriari de multitudine divitiarum* Ps 48,7 kérkedik nagy gazdagságával; *gloriari de nomine sancto Domini* Ps 104,3 dicsekszik az Úr szent nevével; *gloriari in Domino (Deo)* Ps 33,3; 43,9 büszkesége az Úr (az Isten); *gloriari in idolis* Ps 96,7 kérkedik (nagyra van) bálványaiával; *gloriari in malitia* Ps 51,3 kérkedik gonoszságával; *gloriari in rapina vane* Ps 61,11 hiába van nagyra a rablott jószággal

2. diadalmas örömben ujjong (jó és gonosz); *gloriantur impii* Ps 93,3 diadalt ülnek a gonoszok; *gloriantur recti corde* Ps 63,11 ujjonganak az igazlelkűek; *gloriat qui iurat per Deum* Ps 62,12 diadalmaskodik, aki Istenre esküszik

gloriosus 3 (*gloria*) dicsőséges, dicséretes; *gloriosa facere* Cant Is 1,5 dicsőséges tetteket művel; *gloriosa praedicare de alqo* Ps 86,3 dicső dolgokat hirdet róla (felőle); *gloriosum nomen Domini* Ps 71,19 az Úr dicsőséges neve; *gloriosum se praeber* Cant Eccl 4 dicsőségesen (be-) megmutatkozik; *gloriosus Dominus* Cant Iud 13 dicsőséges az Úr

Gomorrha, *ae, f. Hebr.* Gomorra városa: Szodoma és Gomorra az erkölcsi romlottság jelképe; *de campis Gomorrhae et de vite Sodomorum vitis* Cant Mo II,32 Gomorra határából és Szodoma szőlőjéből származó szőlő (=keserű ízű = borát keserves inni = sorsa keserű)

gradior, *gradi, gressus sum* lép(eget), halad, megy; *gradi ante faciem alcs* Cant Hab 5 színe előtt (=előtte) jár (mint hirnök);

gradi super aspidem et viperam Ps 90,13 áspiskígyón és viperán jár (=nagy veszedelmekben forog)

gramen, *inis*, *n.* fű, gyep, pázsit; *gramen arescit* Ps 128,6 a fű elszárad; *gramen evellere* Ps 126,6 a füvet kitépi; *gramen producere* Ps 103,14; 146,8 füvet sarjaszt (az Úr); *gramen tectorum* Ps 128,6 a háztetőn nőtt fű; *gramina terrae florent* Ps 71,16 a rét füve virul; *super gramen descendit pluvia* Ps 71,6; Cant Mo II,2 a pázsitra aláhullik a (jótékony) eső

grandis, *e*

1. nagy, erős; *grande delictum* Ps 18,14 nagy (főbenjáró) bűn; *grande peccatum* Ps 24,11 nagy (főbenjáró) bűn; *grandem facere alqm* Ps 17,36 nagyvá teszi; *grandes res prosequi* Ps 130,1 nagy dolgokat hajszol (=nagyra tör)

2. hatalmas, nagyszerű, fönséges, magasztos; *grandia opera Domini* Ps 150,2; Cant Is I,4 az Úr hatalmas tettei („grandiózus” művei)

grando, *inis*, *f.* jégeső; *grandine percutere vineas* Ps 77,47 jégesővel elveri (Isten) a szőlőket (egyiptomi csapás); *grandinem pro pluvia dare* Ps 104,32 jégesőt ad eső helyett; *grandini traderiumenta* Ps 77,48 a jégesőnek (martalékaúl) kiszolgáltatja a nyáját; *grando et ignis laudant Dominum* Ps 148,8 a jégeső és villám áldja az Urat

gratia, *ae*, *f.* (*gratus*)

1. Isten irgalma, jósága, kegye(ssége) az emberek iránt, elsősorban választott népe felé; *gratia Dei deficit* Ps 76,9 az Isten irgalma elapad; *gratia Dei melior quam vita* Ps 62,4 Isten jósága jobb mint az élet; *gratia Dei pretiosa* Ps 35,8 Isten drágalátos kegyelme; *gratia Domini benigna* Ps 68,17 az Úr kegyes jósága; *gratia Domini plena est terra* Ps 32,5; 118,64 az Úr jóságával tele a föld; *gratia Domini sustentat alqm* Ps 93,18 az Úr irgalma fönntartja; *gratia ducere populum* Cant Mo I,13 irgalmasan vezeti (az Úr) a népet; *gratia et aequitas* Ps 35,11 jóság és igazság; *gratia et benignitas sequuntur alqm* Ps 22,6 (az Úr) jósága és kegyelme nyomon követi (vele jár);

gratia et fidelitas (Dei) Domini conservant alqm Ps 39,12; 60,8 az Úr kegyessége és hűsége megőrzi; *gratia Domini in terra oblivionis* Ps 87,13 az Úr jósága az enyészet helyén; *gratia et fidelitas Domini cum alqo* Ps 88,25 az Úr kegyessége és hűsége vele van; *gratia et fidelitas omnes semitae Domini* Ps 24,10 kegyesség és hűség az Úr minden ösvénye (=gondviselésének útjai); *gratia et fidelitas praecedunt Dominum* Ps 88,15 kegyesség és hűség jár az Úr előtt; *gratia et fides Domini* Ps 88,34 az Úr kegyessége és hűsége; *gratia et miseratione coronare alqm* Ps 102,4 kegyelmével és irgalmával körülveszi; *gratia et potentia Deo Domino* Ps 61,12 az irgalom és a hatalom az Úristené; *gratia fundata in aeternum* Ps 88,3 (az Úr) irgalmának alapja örök; *gratia manifestatur* Ps 87,13 (az Úr) jósága megmutatkozik; *gratiae antiquae Domini* Ps 88,50 az Úr régi (egykori) irgalma; *gratiae multae Dominus* Ps 144,8 nagyirgalmú az Úr; *gratiae multitudo* Ps 5,8 (az Úr) kegyelmének bősége (=bőséges kegyelme); *gratiae tempore oratio ad Dominum* Ps 68,14 a kegyelem idején imádsága az Úrhoz (száll); *gratiam Domini percipere* Ps 142,8 az Úr kegyelmét elnyeri; *gratiam Domini sperare* Ps 32,18 az Úr irgalmát reméli; *gratiam et fidelitatem Domini occultare* Ps 39,11 elhallgatja az Úr kegyességét és hűségét (nem hallgatja el = hirdeti); *gratiam et fidelitatem mittit Deus* Ps 56,4; 60,8 hűségét és kegyelmét kiárasztja az Isten; *gratiam et gloriam largitur Dominus* Ps 83,12 kegyelmet és dicsőséget ad az Úr; *gratiam et iustitiam cantare* Ps 100,1 a kegyelemről és igazságról énekel; *gratiam largitur Dominus per diem* Ps 41,9 kegyelmét adja az Úr napközben; *gratiam servare alci* Ps 35,11; 88,29 kegyelmét tartogatja neki; *gratiam subtrahere alci* Ps 88,34 kegyelmét megvonja tőle (az Úr); *gratiarum multitudo* Ps 105,7 (az Úr) kegyelmeinek bősége (=bőséges kegyelme); *gratias Domini cantare* Ps 88,2 az Úr kegyelmeiről énekel; *pro gratia destruit Dominus inimicos* Ps 142,12 irgalmából (népe iránt) megsemmisíti az Úr az ellenséget; *propter gratiam Altissimi non com-*

moveri Ps 20,8 a Főnséges irgalma miatt (irgalmából) nem ingadozik

2. kedvesség, szeretetreméltóság, báj; *gratia diffusa super labia* Ps 44,3 kedvesség ömlik el ajkán

3. szivesség, kedvezés, kegy, jóság; *in gratiam David meminit Dominus sollicitudinis eius* Ps 131,1 Dávid kedvéért (=kedvezésből iránta) megemlékezik az Úr fáradozásáról; *in gratiam domus Israel recordari bonitatis et fidelitatis* Ps 97,3 Izrael nemzetségének (a választott népnek) javára megemlékezik jóságáról és hűségéről; *in gratiam eorum recordari foederis* Ps 105,45 kedvezésből irántuk emlékezetében tartja a (megkötött) szövetséget

4. köszönet, hála; *gratias agere Deo (Domino)* Ps 34,18; 106,8.15.21.31; 117,1.19.21.28.29; Cant Is I,1.4 hálát ad az Istennek (az Úrnak); *gratias agere nomini Domini* Ps 29,5; 141,8 hálát ad az Úr nevének; *gratiarum actio* Ps 68,31; 146,7 hálaadás

gratus 3 (*gratia*) kedves, szívesen látott, szívesen fogadott; *gratum habere holocaustum* Ps 19,4 szívesen veszi (az Úr) az égő áldozatot

gravidus 3 (*gravis*) terhes, viselős; *gravidus malitia* Ps 7,15 gonoszszággal viselős (=hordozza magában)

gravis, *e*

1. súlyos, nehéz; *grave onus gravat alqm* Ps 37,5 súlyos teher nehezedik rá; *grave onus imponere lumbis* Ps 65,11 súlyos terhet rak ágyékára (=hátára = keményen próbára teszi)

2. kemény, szigorú, erős; *gravis corde* Ps 4,3 keményszív (=megátalkodott); *gravis manus Domini super alqm* Ps 31,4 súlyosan ránehezedik az Úr keze; *graviter irasci* Ps 88,39 erősen haragszik

gravo 1 (*gravis*) megterhel, terhel, ránehezedik; *gravant culpae alqm* Ps 37,5 ránehezednek bűnei; *gravat indignatio super alqm* Ps 87,8 ránehezedik méltatlankodása (neheztelése); *gravat onus grave alqm* Ps 37,5 súlyos teher nehezedik rá

gremium, *ii, n.* öle vkinek; *in gremio matris parvulus* Ps 130,2 anyja ölében a gyermek

gressus, *us, m. (gradior)* lépés, járás; *gressibus facere latam viam* Ps 17,37 lépteinek tág teret nyit; *gressibus parare rete* Ps 56,7 lépteinek hálót vet; *gressibus uncti Domini insultare* Ps 88,52 az Úr föl Kentjének (=a királynak) lépteit gúnyolják; *gressus custodire* Cant An 9 lépteire vigyáz (=megóvj a bajtól); *gressus deflectit a semita Dei* Ps 43,19 lépte letér az Isten ösvényéről; *gressus dirigere* Ps 118,133 lépteit irányítja; *gressus dirigere ad alqd* Ps 73,3 lépteit odairányítja; *gressus evertere* Ps 139,5 lépteit elgáncsolja; *gressus firmare* Ps 36,23; 39,3 lépteit megszilárdítja; *gressus iusti non vacillant* Ps 36,31 az igaz léptei nem bizonytalanok (=járása, életútja nem bizonytalan); *gressus inhaeret semitis Domini* Ps 16,5 szilárd a járása (=szilárdan jár) az Úr ösvényén (=parancsainak útján); *gressus labuntur* Ps 72,2 léptei meginognak; *gressus sanctorum custodire* Cant An 9 szentjeinek lépteire vigyáz (=az Úr megóvj a jámborokat a bajtól); *gressus titubatur* Cant Hab 16 lépése tántorog; *gressus vacillant* Ps 36,31 léptei (járása) bizonytalanává válnak (válnak); *gressuum via* Ps 84,14 (az Úr) lépteinek útja (nyoma)

grex, *gregis, m.* nyáj, csorda; *gregem custodire* Cant Ier 10 a nyáját őrzi; *gregem deducere* Ps 77,52 a nyáját tereli; *gregem ducere* Ps 76,21; 79,2 a nyáját tereli; *greges numerosae* Ps 106, 41 nagyszámú csorda; *greges tradere fulminibus* Ps 77,48 a nyáját kiszolgáltatja a villámok (prédájául); *gregibus vestiuntur arva* Ps 64,14 a (legelésző) nyájak elborítják a mezőket; *gregum caulae* Ps 67,14 a nyájaklok; *grex Dei habitat in hereditate eius* Ps 67,11 az Isten nyája (=népe) ott lakik örökségében (=az Ígéret-földjén); *de gregibus hirci* Ps 49,9 kecskebakok a nyájból; *ut gregem deducere alqm* Ps 77,52 nyájként tereli; *ut gregem ducere populum* Ps 76,21 nyájként tereli a népet; *velut gregem ducere Ioseph* Ps 79,2 nyájként vezeti (az Isten) Józsefet (=Izrael népét)

guberno *1* Gr. kormányoz, igazgat, vezet, ural; *gubernare cum aequitate, cum iustitia* Ps 71,2 igazságosan kormányoz, igazságot (jogvédelmet) szolgáltat; *gubernare nationes* Ps 66,5 kormányozza (gondviselésével, ítélkezésével az Úr) a nemzeteket; *gubernare populum* Ps 71,2 kormányozza, uralja a népet; *gubernare terram* Ps 2,10 uralja a földet; *gubernare universa* Ps 102,19 uralja a mindenséget

gurges, itis, m. örvény, forgatag, mélység; *gurges gurgitem vocat* Ps 41,8 örvény örvénynek kiált (=csapás csapást ér = a csapások özöne elborítja)

gusto *1* megízlel; megismer; *gustare et videre* Ps 33,9 megízleli és látja

guttur, uris, n. (m.) gége, torok; beszélőszerv; *guttur arescit tamquam testa* Ps 21,16 torka kiszárad mint a cserép; *guttur sepulcrum patens* Ps 5,10 torka (olyan mint a) tátongó sír; *guttur edere sonum* Ps 113 B,7 torkából hangot ad; *in gutture praeconia Dei* Ps 149,6 ajkán (nyelvén) az Isten magasztalása

H

habeo 2 *habui*, *habitus* tart, hord, visel; bír, birtokol

habitabilis, *e* (*habito*) lakható; *habitabilis civitas* Ps 106,4.7.36 lakható (lakott)város

habitaculum, *i, n.* (*habito*) lakóhely, lakás; *habitacula in progeniem et progeniem* Ps 48,12 lakóhelye nemzedékről nemzedékre (=mindörökre); *habitaculum Dei* Ps 77,60 az Isten lakóhelye (=a templom); *habitaculum domus Domini* Ps 25,8 az Úr házának lakóhelye (=háza és lakóhelye); *habitaculum relinquere* Ps 77,60 lakóhelyét elhagyja; *habitaculum sanctum Dei (Domini)* Ps 67,6; Cant Mo I,13 az Isten (az Úr) szent lakóhelye (=a templom); *habitaculum Silo* Ps 77,60 (Isten) lakóhelye Siló; *in habitaculo suo manet luna* Cant Hab 11 lakóhelyén marad a hold; *in habitaculum domus intrare* Ps 131,3 házának otthonába belép

habitatio, *onis, f.* (*habito*) lakás, lakóhely, hajlék; *habitatio Dei in Sion* Ps 75,3 Isten lakóhelye Sion hegyén (=a jeruzsálemi templom) *habitatio Domini exercituum* Ps 83,2 a seregek Urának hajléka (=temploma); *habitatio devastatur* Ps 68,26 lakóhelyét feldúlják; *habitatio dissolvitur* Cant Ez 12 hajlékát lebontják (=a halálban); *habitationem Iacob vastare* Ps 78,7 Jákob lakóhelyét földülják; *habitationem invenire Potenti Iacob* Ps 131,5 lakóhelyet talál Jákob Erősének (=az Istennek); *in habitationem Domini intrare* Ps 131,7 az Úr hajlékába belép; *in habitationibus nequitiae* Ps 54,16 hajlékukban gonosz-

ság lakik (=otthonos közöttük); *locus habitationis Domini* Ps 32,14; Cant Eccl 15 az Úr lakóhelye

habitor, *oris, m. (habito)* lakó, lakós; *habitatores Chanaan* Cant Mo I,15 Kánaán (ös)lakói; *habitatores terrae* Cant Ez 11 a föld lakói (=az emberek)

habito *1 (habeo)* lakik; tartózkodik, nyugszik, időzik, él vhol; *habitant fideles terrae cum Domino* Ps 100,6 az ország megbítható emberei az Úrnál laknak (=háza oltalmában); *habitant fratres in unum* Ps 132,1 egyetértésben élnek a testvérek; *habitant securi filii servorum Dei* Ps 101,29 nyugodt biztonságban élnek Isten szolgálóinak (=a választott népnek) fiai; *habitant volucres caeli* Ps 103,12 (ott) élnek az égi madarak; *habitare apud Dominum Deum* Ps 67,19 az Úristennél lakni (nem akarnak a pártütők); *habitare cum eis qui oderunt pacem* Ps 119,6 együtt lakik azokkal, akik gyűlölnek a békét (=a békétlenekkel); *habitare in caelis* Ps 2,4; 122,1 az égben lakik; *habitare in conspectu Domini* Ps 139,14 az Úr színe előtt lakik (=él) *habitare facit alqm* Ps 77,5; 112,9 házában lakni engedi, letelepíti; *habitare in domo* Ps 100,7; 112,9 házában lakik; *habitare in domo Domini* Ps 22,6; 26,4; 83,5; az Úr házában lakik; *habitare in hereditate Dei* Ps 67,11 az Isten örökségében (=a választott nép földjén) él; *habitare in Ierusalem* Ps 134,21 Jeruzsálemben lakik, él; *habitare in loco silentii* Ps 93,17 a csendesség helyén (országában = az alvilágban, a holtak országában) lakik; *habitare in monte (sancto Domini)* Ps 14,1; 67,17 az (Úr szent) hegyén (=Sion hegyén) lakik; *habitare in orbe terrarum* Ps 23,1; 97,7 a földkerekségen laknak; *habitare in sanctuario* Ps 21,4 a szentélyben lakik (az Úr); *habitare in Sion* Ps 9 A,12; 68,36; 131,14; Cant Is I,6 Sionban (=a szent városban) lakik; *habitare in tabernaculis* Ps 68,26; 77,55 sátorban él, sátorlakó; *habitare in tabernaculo Dei* Ps 60,5 Isten hajlékában (=különleges oltalma alatt) él; *habitare in tentoriis Cedar* Ps 119,5 Kédár sátraiban (=pogány népek között) él; *habitare in termino maris* Ps 138,9 a tenger tulsó szélén

(=tengerentúl = a legtávolabbi nyugaton) lakik; *habitare in terra* Ps 84,10; 106,34 egy vidéken, az országban él; *habitare in unum* Ps 132,1 együtt lakik; *habitare inter homines* Ps 77,60 az emberek között él; *habitare orbem* Ps 48,2 a földkerekséget lakja; *habitare placet Deo in monte* Ps 67,17 úgy tetszik Istennek, hogy (azon) a hegyen lakik (=Sion hegyén); *habitare super terram* Ps 36,29 a földön él; *habitare terminos terrae* Ps 64,9 a föld határain (legtávolabbi részein) lakik; *habitare terram* Ps 32,14; 36,3; Cant Is II,18 lakja a földet (=a világot — az országot — az Ígéret-földjét); *habitat anima cum alqo* Ps 119,6 lelke (=ő maga) együtt lakik vele; *habitat gloria in terra* Ps 84,10 dicsőség lakozik országában; *habitat grex Dei in hereditate eius* Ps 67,11 Isten nyája ott lakik örökségében (=Isten népe az Ígéret-földjén); *ad habitandum parare locum* Cant Mo I,17 lakóhelyet készít

halitus, *us, m. (halo)* lehelet; pára; kigőzölgés; *halitus in ore* Ps 134,17 lehelet a szájban (=lélegzet); *halitus tantum filii hominum* Ps 61,10 csak mint egy sóhaj olyanok az emberek fiai (=az emberek = gyorsan tovatűnnek, elmúlnak); *halitus vadit et non revertitur* Ps 77,39 a lehelet tovaszáll és vissza nem tér; *ut halitus tantum stat omnis homo* Ps 38,6 csak mint a leheletnek olyan az állandósága minden embernek; *levior quam halitus* Ps 61,10 könnyebb mint a lehelet

hasta, *ae, f.* lándzsa, dárda; *hastae fulgurantis splendor* Cant Hab 11 a tündöklő lándzsa ragyogása; *hastas confringere* Ps 45,10 a lándzsákat összetöri; *hastis confodere caput bellatorum* Cant Hab 14 lándzsával átszúrja a harcosok fejét

haurio 4 *hausi, haustus* merít, mer; *haurire aquas de fontibus salutis* Cant Is I,3 vizet merít a szabadulás forrásából (=a Siloé forrásból; a sátoros ünnepe egyik szertartása)

herba, *ae, f.* zöld fűszál, gyep, fű, növényzet; *herba arescit* Ps 89,6; 101,5.12 a fű elszárad; *herba floret* Ps 89,6; 91,8 a fű virul; *herba marcescit* Ps 36,2 a fű (el)fonnyad; *herba servit homini* Ps 103,14; 146,8 a fű az ember szolgálatára van; *herba*

succiditur Ps 89,6 a füvet lekaszálják; *herba virescens* Ps 89,5 a kizöldülő (sarjadó) fű; *herba viret* Ps 89,6 a fű sarjad; *herba viridis* Ps 36,2 zöld(elő) rét, gyep; *herbam devorare* Ps 104,35 a növényzetet föleszi; *herbam producere* Ps 103,14; 146,8 füvet sarjaszt (az Isten); *super herbam descendit imber* Cant Mo II,2 a fűre aláhullik a zápor

hereditarius 3 (*heres*) örökségi, örökösödési; *hereditaria sors Domini* Iacob Cant Mo II,9 az Úr örökségrésze (=birtoka) Jákob (=a választott nép); *in hereditariam sortem dare terram alci* Ps 104,11 örökségül adja neki az országot

hereditas, atis, f. (heres) örökség; Isten (az Úr) öröksége: a választott nép hazája és földje; maga a választott nép; *hereditas perplacet alci* Ps 15,6 öröksége (=kijelölt sorsa) tetszik neki; *hereditas praescripta Domini* Ps 118,111 örökség(ül kapja) az Úr előírásait; *hereditas proborum* Ps 36,18 az igazak öröksége (=az Ígéret-földje); *hereditas timentium nomen Dei* Ps 60,6 az istenfélők öröksége (=az Ígéret-földje); *hereditatem abominatur Dominus* Ps 105,40 örökségétől (=népétől) megundorodik az Úr; *hereditatem dare alci* Ps 60,6; Cant Eccl 13 örökséget ad neki (örökségül adja); *hereditatem derelinquit Dominus* Ps 93,14 örökségét (=népét) elhagyja az Úr; *hereditatem Domini affligere* Ps 93,5 az Úr örökségét (=a választott népet) lesújtja (letiporja); *hereditatem eligere alci* Ps 46,5 örökségül kiválasztja neki; *hereditatem parare pauperi* Ps 67, 11 örökséget szerez (Isten) a szegénynek; *hereditatem (=Israel) pascit Dominus* Ps 77,71 örökségét (=Izraelt, a választott népet) kormányozza az Úr; *hereditati benedicat Dominus* Ps 27,8 örökségét (=választott népet) megáldja az Úr; *hereditatis pars* Ps 15,5 örökrész, örökség; *contra hereditatem suam exardescit Deus* Ps 77,62 öröksége (=népe) ellen haragra gyullad az Isten; *in hereditate Dei habitare* Ps 67,11 az Isten örökségében (=a választott nép földjén) él; *in hereditatem attribuire sorte alqd* Ps 77,55 örökségül hagyja, kiosztja; *in hereditatem dare alqd* Ps 2,8 örökségül hagyja; *cum hereditate*

Domini gloriari Ps 105,5 az Úr örökségével (=népével) együtt dicsekszik; *in hereditatem Dei veniunt gentes* Ps 78,1 Isten örökségébe (=a választott nép hazájába) pogányok jönnek; *in hereditatem demittit Deus pluviam copiosam* Ps 67,10 örökségére (=a választott népre és földjére) bőséges esőt hullat alá az Isten; *in hereditatem eligere alqd* Ps 32,12 örökségü kiválasztja

heredito 1 (*heres*) örököl; *hereditare Iudam (Sion?)* Ps 68,47 birtokba veszi Juda földjét (=Palesztinát)

Hermon indecl. *Hebr.* a Hermon hegy; *Hermon et Iordanis terra* Ps 41,7 a Hermon és a Jordán földje, vidéke (=Palesztina); *Hermon et Thabor* Ps 88,13 a Hermon és a Tábor hegység; *Hermon ros* Ps 132,3 Hermon hegyének harmata (=bőséges)

hesternus 3 (*heri*) tegnapi; *hesternus dies* Ps 89,4 a tegnapi nap
heu ó, jaj

hic, haec, hoc ez

hiccine, haecine, hoccine vajjon ez? ez-e? (*Cant Mo* II,6)

hiems, hiemis, f. tél; *hiems et aestas* Ps 73,17 tél és nyár

hircus, i, m. kecskebak (mint áldozati állat); *hircorum sanguinem bibere* Ps 49,13 kecskebakok vérért issza (áldozati lakomán); *hircos cum adipe frumenti dare* *Cant Mo* II,14 kecskebakok (húsát) és a búza legjavát (=teljes bőséget) megadja; *hircos accipere* Ps 49,9 a kecskebakokat elfogadja (áldozatnak az Isten); *hircus de gregibus* Ps 49,9 kecskebak a nyájból; *cum hircis immolare boves* Ps 65,15 kecskebakokat és bikákat áldoz

hirundo, inis, f. fecske; *hirundinis pulli* Ps 83,4 a fecskefiókák; *hirundo invenit nidum sibi* Ps 83,4 a fecske fészket talál magának; *ut hirundo pipiare* *Cant Ez* 14 mint a fecske csipog

hodie ma, a mai napon

holocaustum, i, n. Gr. egészen elégő áldozat; *holocausta acceptat Dominus* Ps 50,21 az égő áldozatot elfogadja az Úr; *holocausta coram Deo semper* Ps 49,8 égő áldozata mindig az Isten színe előtt; *holocausta, oblationes* Ps 19,4; 50,21 égő áldozatok, ajándékok (— áldozatfajták —); *holocausta pinguum ovium*

offere Deo Ps 65,15 kövér juhokból álló égő áldozatot mutat be Istennek; *holocausta, sacrificia legitima* Ps 49,8; 50,18.21 égő áldozatok, törvényes áldozatok (— áldozatfajták —); *holocaustum acceptare* Ps 50,18 az égő áldozatot elfogadja (az Úr); *holocaustum dare* Ps 50,18 égő áldozatot mutat be; *holocaustum et victima pro peccato* Ps 39,7 egészen eléggő áldozat és bűnért való (=engesztelő) áldozat (— áldozatfajták —); *holocaustum gratum habere* Ps 19,4 az égő áldozatot (az Úr) szívesen veszi; *cum holocaustis introire domum Dei* Ps 65,13 égő áldozatokkal lép az Isten házába; *in holocaustum Deo* Cant Iud 16 egészen eléggő áldozatul Istennek

homo, inis, m.

1. általános alany: az ember, az emberek, az emberiség, mindenki, mindnyájan; *hominem conspicere inter habitatores terrae* Cant Ez 11 embert lát a föld lakóinak társaságában (=emberek között él); *homines dicunt* Ps 57,12 az emberek azt mondják; *homines docere scientiam* Ps 93,10 az embereket (az emberiséget) tudományra tanítja; *homines facit incedere super capita alcs* Ps 65,12 hagyja az embereket, hogy a fején járjanak (=hagyja, hogy a fejetetején járjanak); *homines omnes* Ps 88,48 mindenki; *homini servire* Ps 103,14; 146,8 az emberek (az emberiség) szolgálatára; *hominis cor laetificat vinum* Ps 103,15 az ember(ek) szívét vidámitja a bor; *hominis cor reficit panis* Ps 103,15 az ember(ek) szívét (életerejét) megerősíti (táplálja) a kenyér; *hominis gressus firmantur a Domino* Ps 36,23 az ember lépteit megszilárdítja (szilárddá teszi) az Úr; *hominis viam acceptam habet Dominus* Ps 36,23 az ember életútját elfogadja (helyesli) az Úr; *hominum filii* Ps 10,4; 11,2; 13,2; 16,14; 20,11; 32,13; 35,8; 44,3; 52,3; 56,5; 57,2; 61,10; 65,5; 89,3; 106,8.15.21.31; 113 B,16; 144,12; Cant 3 puer 82 az emberek fiai (=az emberek), az „emberfiak” (*halitus tantum* Ps 61,10 csak mint a lehelet: gyarlók, esendők); az emberek utódai; a népek, nemzetek; *homo conculcat alom* Ps 55,2 az emberek taposnak rajta; *homo manducat panem*

fortium Ps 77,55 eszik az erősek (az angyalok?) kenyerét; *homo omnis* Ps 38,6; 115,2 mindenki; *cum hominibus flagellari* Ps 72,5 a (többi) emberekkel együtt ostorozzák a csapások; *ex hominibus delere memoriam alcs* Cant Mo II,26 az emberek közül törli emlékezetét; *in conspectu hominum* Ps 30,20 az emberek szemeláttára; *inter homines habitare* Ps 77,60 az emberek közt él; *sicut homines mori* Ps 81,7 meghal mint a többi ember

2. az ember a maga sajátos természetében (szembeállítva és alárendelve Istennek, elkülönítve és felette az állatvilágnak); *homines aequae ac pecora* Ps 134,8 ember és állat egyaránt; *homines caduci* Ps 88,48 esendő, mulandó emberek; *homines et iumenta salvat Dominus* Ps 35,7 embert és állatot megment az Úr; *hominum cogitationes inanes* Ps 93,11 az emberi gondolatok hiábavalók; *hominum more* Ps 16,4 emberi szokás szerint; *hominum subsidium vanum* Ps 59,13; 107,13 az emberi segítség meddő; *homo exit ad opus suum* Ps 103,23 az ember kimegy munkája után; *homo paulo minor Angelis* Ps 8,6 az ember csak kevéssel kisebb az angyaloknál; *homo praevallet* Ps 9 A,20 az ember dölyfösen szembeszáll (Istennel); *homo terrenus* Ps 9 B,18 a földből való ember (a por-ember); *ab oppresione hominum liberare alom* Ps 118,134 az emberi erőszakoságtól megszabadítja; *opera manuum hominum* Ps 134,15 emberkezek művei; *opus manuum hominum* Ps 113 B,4 emberkéz munkája (alkotása); *vermis et non homo* Ps 21,7 féreg és nem ember

3. egy-egy sajátos emberfajta, embertípus; sajátos tulajdonságú, helyzetű ember; *homines accipere in donum* Ps 67,19 rabszolgákat kap ajándékba; *homines insurgunt in alqm* Ps 123,2 az (ellenséges, gonosz) emberek ellene támadnak; *homines quorum portio haec vita* Ps 16,14 a földies beállítottágú emberek; *hominum vilissimi* Ps 11,9 hitvány emberek; *homo afflictus corde* Ps 108,16 keseredett szívű (=elkeseredett) ember; *homo dolosus* Ps 42,1 álnok ember; *homo fallax* Ps 115,2 álnok ember; *homo iniquus* Ps 42,1 gonosz ember; *homo inops* Ps 108,16

szegény ember (=a szegény); *homo invalescit in sceleribus* Ps 51,9 a gonoszságnak nekibátorodó (vakmerő) ember; *homo machinans mala* Ps 36,7 ember, aki gonoszat tervez; *homo malus* Ps 139,2 gonosz ember; *homo miser* Ps 108,16 a nyomorult ember; *homo permanet in opulentia* Ps 48,13 ember, aki állandó jólétben (jómódban) él; *homo qui non audit* Ps 37,15 ember, aki nem hall (süket); *homo qui non habet responsum in ore* Ps 37,15 ember, aki nem tud válaszolni; *homo senex* Cant Mo II,25 öreg ember; *homo sperat in multitudine divitiarum* Ps 51,9 ember, aki nagy gazdagságában bizakodik; *homo statuit Deum praesidium suum* Ps 51,9 ember, aki Istent választja védelméül (=védelmezőjéül); *homo vivens in opulentia* Ps 48,21 ember, aki jólétben él (=jómódú ember); *a homine malo eripere alqm* Ps 139,2 a gonosz embertől megmenti; *ab hominibus eripere animam alcs* Ps 16,14 a (gonosz) emberektől megmenti életét

4. a természeténél fogva gyenge, esendő ember; *homines caduci* Ps 88,48 az esendő (mulandó) emberek; *homines sunt gentes* Ps 9 A,21 a pogányok (is csak) emberek; *hominis dies* Ps 102,15; 143,4 az ember napjai (=röpke élete); *hominis filius (hominum filii)* Ps 8,5; 79,18; 143,3 emberfia (=a gyarló, esendő ember); *homo pertransit ut umbra* Ps 38,7 az ember elenyészik mint az árnyék; *homo stat ut halitus tantum* Ps 38,7 az ember állandósága olyan csak mint a lehelet; *homo similis flatui aurae* Ps 143,4 az ember (csak) olyan mint a lehelet (=gyorsan tovatűnik); *homo similis pecudibus quae pereunt* Ps 48,13.21 az ember (csak) olyan mint a pusztulásra szánt vágóállat; *homo terrenus* Ps 9 B,18 a földből való ember (a por-ember); *de homine curat, de filio hominis cogitat Dominus* Ps 143,3 az emberrel törődik, az emberfiára gondol az Úr; *in homine confidere* Ps 117,8; 145,3 emberben bíz(akod)jik; *per hominem non est salus* Ps 145,3 embertől nem jön szabadság; *quid est homo (filius hominis)* Ps 8,5; 143,3 mi az ember (az emberfia)? *quid faciat mihi homo* Ps 117,6 mit tehet nekem

(ellenem) egy ember? *quid faciet mihi homo* Ps 55,11 mit tehet nekem (ellenem) egy ember; *sicut homines mori* Ps 81,7 meghal mint minden ember

5. az; az aki; olyan aki (mutatónévmás helyett); *beatus homo qui* Ps 1,1; 31,2; 83,13 boldog az, aki; *ecce homo qui* Ps 51,9 íme egy olyan ember, aki; *quis est homo qui* Ps 33,13 ki az, aki

6. egy, valaki; *in hominem irruere* Ps 61,4 valakire rárontani

honor, *oris*, *m.* tisztelet; kitüntetés; *transl.* méltóság, becsület; *honor et divitiae* Cant Dav 12 méltóság és gazdagság; *honor et gloria* Ps 8,6 tisztelet és dicsőség; *honor et potentia* Ps 29,8 méltóság és hatalom; *honore coronare alqm* Ps 8,6 tisztelettel övezi; *honorem praestare alci* Ps 29,8 méltóságot ad neki; *honorem prosternere in pulverem* Ps 7,6 becsületét porba („sárba”) tiporja

honoro 1 (*honor*) megtisztel, megbecsül, kitüntet; *honorare Deum* Ps 49,15.23 megadja a tiszteletet az Istennek; *honorare timentes Dominum* Ps 14,4 tiszteli az istenfélőket

hora, *ae*, *f.* *Gr.* óra; idő(szak), ideje vminek; *hora venit* Ps 101,14 az ideje eljön; *horis nocturnis* Ps 133,1 az éjjeli órákban

Horeb *indecl.* *Hebr.* Horeb hegye, ahol Isten a tízparancsolatot adta (a Sinai hegy — feltevés szerint — egyik része a Hóreb hegységének); *in Horeb* Ps 105,19 Hóreb hegyénél

horresco 3 *horru* (*horreo*) borzad, rémül; *horrescere timore* Ps 118,120 borzong a félelemtől; *horrescit caro* Ps 118,20 megborzad a teste

horreum, *i*, *n.* magtár, csűr; *horrea plena, copiosa fructibus* Ps 143,13 teli, terményben gazdag csűrök

horror, *oris*, *m.* (*horreo*) borzadás, irtózat; *horror et formido* Cant Mo I,16 borzadás és rettegés; *horror irruit super alqm* Cant Mo I,16 borzadás szállja meg; *horror operit alqm* Ps 54,6 ráborul az irtózat

hortus, *i*, *m.* *Gr.* kert; *hortus irriguus* Cant Ier 12 öntözött kert

hospes, itis, m. (f.) idegen, jövevény; *hospes in terra* Ps 118,19 jövevény az országban (=az Igéret-földjén); *hospes in terra Cham* Ps 104,23 jövevény Kám földjén (=Egyiptomban)

hostia, ae, f. áldozati állat, áldozat; *hostiae exultationis* Ps 26,6 örömujjongás(sal bemutatott) áldozat; *hostias immolare* Ps 26,6 áldozatot mutat be

hostilis, e (hostis) ellenséges, az ellenségé; *hostiles turmae* Ps 17,30 az ellenséges csapatok

hostis, is, m. ellenség; *hostem compescere* Ps 8,3 az ellenséget megfékezi; *hostes Dei efferunt se perfide* Ps 138,20 az Isten ellenségei álnokul öölyfösködnek; *hostes et inimici* Ps 26,2; 88,43 ellenségei és ellenfelei; *hostes implere gaudio* Ps 88,43 az ellenséget betölti (kár)örömmel; *hostes intelligunt perperam* Cant Mo II,27 az ellenség félreérti; *hostis et inimicus* Ps 8,3; 43,17 az ellenség és ellenfél; *de hostibus delectari* Ps 58,11 (iegyőzött) ellensége fölött gőnyörködik

humerus, i, m. váll; *humerum liberare ab onere* Ps 80,7 vállát megszabadítja a tehertől (=a kényszermunkától), leemeli a terhet róla

humi (humus) földön, földre; *humi profanare coronam alcs* Ps 88,40 földre tiporja koronáját; *humi prosternere se* Ps 9 B,10 földre borul

humilio I (humilis) megaláz; *humiliare cor aerumnis* Ps 106,12 megalázza szívét nyomorúsággal (gyötrelmekkel); *humiliatum et contritum cor* Ps 50,19 az alázatos és töredelmes (bűnbánó) szív (lelkület)

humilis, e (humus)

1. megalázott, nyomorult, üldözött, elnyomott; *humilem reddere alqm* Cant An 7 megalázza; *humiles audiunt et laetantur* Ps 33,3 a megalázottak hallják és örvendeznek; *humiles gubernare cum aequitate* Ps 71,2 az elnyomott szegényeknek igazságot szolgáltat; *humiles populi tuetur Deus* Ps 71,4 az elnyomottakat a nép közül (a nép sorából) védelmezi az Úr; *humiles salvos facere* Ps 75,10 az elnyomottakat megszabadítja; *humiles*

sublevare Ps 146,6 az elnyomottakat fölemeli; *humiles terrae* Ps 75,10 az elnyomottak a földön; *humiles tuetur Deus* Ps 71,4 az elnyomottakat védelmezi az Isten; *humiles vident et laetantur* Ps 68,33 a megalázottak látják és örvendeznek; *humili ius reddere* Ps 81,3 a nyomorultnak igazságot szolgáltat; *humilis confusus revertitur* Ps 73,21 a megalázott szégyennel (szégyenkezve) távozik

2. szegény, szűkölködő, ínséges (=támogatásra, vigaszra szorul); *humilium afflictio* Ps 11,6 az ínségesek nyomorgatása

3. az alacsony sorban élő, a kisember; *humiles natu aequae ac proceres* Ps 48,3 közemberek és főemberek egyaránt

4. egyszerű, alázatos, alázatos lelkületű, igaz lelkületű (=Istentől vár oltalmat, üdvösséget: a választottak ellentétben a gőgös, öntelt, istentelen pogánysággal); *humilem populum salvum facit Dominus* Ps 17,28 az egyszerű (alázatos lelkületű) népet megmenti az Úr (=üdvözíti); *humilem respicit Dominus* Ps 137,6 az alázatosra rátekint az Úr; *humiles corde benedicunt Domino* Cant 3 puer 87 az alázatos szívűek áldják az Urat; *humiles dirigit Deus* Ps 24,9 az alázatosokat vezérli az Isten; *humiles docet Deus* Ps 24,9 az alázatosokat tanítja az Isten; *humiles exaltat Dominus* Cant BMV 52 az alázatosokat felmagasztalja az Úr; *humiles ornare victoria* Ps 149,4 az alázatosoknak juttatja a győzelem dicsőségét

humilitas, atis, f. (humilis)

1. megaláztatás, elnyomatás, nyomorúság; *in humilitate recordari alcs* Ps 135,23 nyomorúságában megemlékezik róla

2. alázatosság; *humilitatem ancillae respicit Dominus* Cant BMV 48 szolgálóleányának alázatosságára (=alázatos szolgálóleányára) rátekint az Úr

hymnus, i, m. Gr. himnusz, dicsőítő ének; *hymnum cantare Domino* Cant Iud 13 himnuszt dalol az Úrnak; *hymnum fundunt labia* Ps 118,171 himnusz árad ajkáról; *hymnum novum cantare Deo* Cant Iud 13 új éneket (újult lelkesedéssel, erővel) énekel az Úrnak; *hymnum psallere* Ps 46,8 himnuszt zeng; *hymnus decet*

Deum Ps 64,2 dicsőítő ének illeti az Urat, jár az Úrnak; *cum hymno introire atria Domini* Ps 99,4 dicsőítő énekkel vonul be az Úr csarnokába (templomába)

hyrax, *hyracis*, *m.* *Gr.* hegyi egér, hörcsög, borz (Lev 11,5); „choerogryllus”, *Hyrax syriacus*; *hyracibus perfugium praestant petrae* Ps 103,18 a borzoknak menedéket adnak a sziklák

hysoppus, *i.* *m.* *Gr.* az izsóp növény (*hysoppus officinalis* L.): az izsóp ágait használták rituális meghintésekkor, hosszú szára miatt alkalmas eszköz erre. (Vö. Ex 12,22; Lev 14,4—7); *hysoppo aspergere alqm* Ps 50,9 izsóppal meghinti (személyt vagy tárgyat az áldozati állat véréből)

I

Iaar indecl. Hebr. Jáár (=Karjatjarim) városa; *in campis Iaar* Ps 131,6 Jáár mezején (=Karjatjarimban, ahol a frigyszekrényt sokáig őrizték)

Iabin indecl. Hebr. Jábin, Ászor királya, akinek serege vereséget szenvedett a Kison-pataknál (Bir. 4,15; 5,21); *Iabin ad torrentem Cison* Ps 82,10 Jábin a Kison-pataknál

iaceo 2 *iacui* fekszik, hever, pihen; *iacere in sepulcro* Ps 87,6 a sírban fekszik; *iacet venter in terra* Ps 43,26 a földhöz tapad (=a földön fetreng) a teste

Iacob indecl. Hebr.

1. Jákob pátriárka, Izsák fia, Izrael népének ősatya; *Iacob annuntiat Deus verbum suum* Ps 147,19 Jákobnak tudtul adja az Isten rendelkezését; *Iacob domus* Ps 113 A,1 Jákob nemzetsége; *Iacob electus Domini* Ps 104,6 Jákob az Úr választotta; *Iacob eligit sibi Dominus* Ps 134,4 Jákobot kiválasztja magának az Úr; *Iacob et Ioseph filios redimere* Ps 76,16 Jákob és József fiait (=leszármazottait) megszabadítja (az Isten); *Iacob filii* Ps 76,16; 104,6 Jákob fiai (=az izraeliták); *Iacob hospes in terra Cham* Ps 104,23 Jákob jövevény Kám (=Egyiptom) földjén; *Iacob semen* Cant Is II,19 Jákob ivadéka; *Iacob semen universum* Ps 21,24 Jákob minden ivadéka

2. Izrael népe, a választott nép; *Iacob comedere* Ps 78,7 Jákobot (=Izrael népét) pusztítja; *Iacob Dei nomen* Ps 19,2 Jákob (=a választott nép) Istenének a neve; *Iacob Deus* Ps

19,2; 23,6; 45,4.8.12; 74,10; 75,7; 80,2.5; 83,9; 93,7; 113 A,7; 145,5 Jahve, a választott nép Istene; *Iacob diligit Dominus* Ps 46,5 Jákobot (=a választott népet) szereti az Úr; *Iacob exsultat* Ps 13,7; 52,7 Jákob (=a választott nép) ujjong; *Iacob gloria* Ps 46,5 Jákob (=a választott nép) dicsősége (=az Igéret-földje, amellyel a választott nép ékeskedik, dicsekedhetik); *Iacob habitationem vastare* Ps 78,7 Jákobnak (=a választott népnek) lakóhelyét feldúlja; *Iacob manducat* Cant Mo II,14 Jákob (=a választott nép) eszik (Kánaán földjén jólétben él); *Iacob populus Domini* Ps 77,21 Jákob az Úr népe; *Iacob Potens* Ps 131,2 Jákob Erőse (=a választott nép erős Istene; vö. Gen 49,24; Iz 1,24; 49,26; 60,16); *Iacob redimit Dominus* Cant Ier 11 Jákobot (=a választott népet) megváltja az Úr; *Iacob satiatur* Cant Mo II,14 Jákob (=a választott nép) jóllakott (Kánaán földjének bőségéből); *Iacob sors hereditaria Domini* Cant Mo II,9 Jákob (=a választott nép) az Úr örökségrésze (=birtoka); *Iacob tabernacula* Ps 86,2 Jákob hajlékai (=Palesztina városai); *Iacob tribuere victorias* Ps 43,5 Jákobnak (=a választott népnek) győzelmet ad; *Iacob tribus omnes* Cant Eccl 13 Jákob (=Izrael népének) minden törzse; *contra Iacob ignis accensus* Ps 77,21 Jákob (=a választott nép) ellen lángralobban (az isteni harag) tüze; *in Iacob exercere iustitiam et ius* Ps 98,4 Jákob (=Izrael népe) fölött igazság és jogszolgáltatást gyakorol (az igazság- és jogszolgáltatást végzi); *in Iacob regnat Deus* Ps 58,14 Jákob (=Izrael népe) fölött uralkodik az Isten; *in Iacob statuere praeceptum* Ps 77,5 Jákobnak (=a választott népnek) parancsot ad; *pro Iacob statuere firmum decretum* Ps 104,10 Jákobnak (=a választott népnek) szigorú parancsot ad

iactantia, *ae, f. (iacto)* dicsekvés, kérdés; *iactantiam inimici timere* Cant Mo II,27 az ellenség kérdésétől (fél, tart)

iacto *1 (iacio)* dobál; *refl. transl. hányaveti, kérkedik, nagyra van; iactant se qui patrant iniqua* Ps 93,4 kérkednek a gonosztevők; *iactare se ore* Ps 58,8 kérkedik szájával (=hányaveti szájhős)

iam már, most; mindjárt; eddig, végre

ianua, *ae. f. (Ianus)* kapu, ajtó; *ianuas caeli aperire* Ps 77,23

az ég kapuját megnyitja; *ianuas contundere ascia et malleo*

Ps 73,6 a (templom) kapuit összetöri fejszével és kalapáccsal

ibex, *ibicis, m.* zerge; *ibicibus perfugium praestant montes* Ps 103,18

a zergéknek menedéket nyújtanak a hegyek

ibi ott; akkor

ibidem ugyanott; ugyanabban

idem, *eadem idem* ugyanaz

ideo ezért

ieiunium, *ii, n. (ieiunus)* böjt(ölés), koplalás; *ieiunio affligere*

animam Ps 34,13; 68,11 böjttel gyötri lelkét (=életerejét);

ob ieiunium vacillant genua Ps 108,24 a böjtöléstől remegnek

térdei (=gyöngék)

idolum, *i, n. Gr.* bálvány (kép, szobor); *idola colere* Ps 30,7 bál-

ványokat imád; *idola facere* Ps 113 B,8; 134,18 bálványokat

készít; *idola gentium* Ps 113,B,4; 134,15 a pogányok bálványai;

idola vana Ps 30,7; Cant Mo II,21 hamis bálványok; *idolis*

irritare Dominum Cant Mo II,21 bálványaival bosszantja

az Urat; *idolorum cultores* Ps 39,5 bálványimádók; *idolorum*

fabricatores Cant Is II,16 bálványkészítők (faragók); *idolum*

adorare Ps 105,19 bálványt imád, bálványimádó; *idolum fusum*

ex auro Ps 105,29 aranyból öntött bálványszobor; *in idolis*

confidere Ps 113 B,8; 134,18 a bálványokban bizakodik; *in*

idolis gloriari Ps 96,7 bálványaival kérkedik, nagyra van

Ierusalem *indecl. f. Hebr.* Jeruzsálem, Izrael népének, később

Júda törzsének fővárosa; *Ierusalem aedificat Dominus* Ps 146,2

Jeruzsálemet újra fölépíti az Úr; *Ierusalem aedificata ut civitas*

Ps 121,3 Jeruzsálem városnak épült; *Ierusalem circuitus* Ps 78,3

Jeruzsálem környéke; *Ierusalem circumdant montes* Ps 124,2

Jeruzsálemet hegyek veszik körül; *Ierusalem civitas sancta*

Domini Cant Eccl 15 Jeruzsálem az Úr szent városa; *Ierusalem*

diem recordari Ps 136,7 Jeruzsálem napjára (=a város el-

pustításának napja 586-ban) visszaemlékezik; *Ierusalem filiis*

benedicere Ps 147,13 Jeruzsálem lakóit megáldja; *Ierusalem laudat Dominum* Ps 147,12 Jeruzsálem dicséri az Urat; *Ierusalem muri* Ps 50,20 Jeruzsálem falai; *Ierusalem oblivisci* Ps 136,5 Jeruzsálemről megfeledkezik; *Ierusalem ponere super omnem laetitiam* Ps 136,6 Jeruzsálemet többre becsüli minden öröménél; *Ierusalem portae* Ps 121,2 Jeruzsálem kapui; *Ierusalem prosperitatem videre* Ps 127,5 Jeruzsálemet jólétben látja; *Ierusalem redigere in ruinas* Ps 78,1 Jeruzsálemet rombadönti, romhalmazzá teszi; *in circuitu Ierusalem* Ps 78,3 Jeruzsálem körül; *in Ierusalem annuntiatur laus Domini* Ps 101,22 Jeruzsálemben hirdetik az Úr dicséretét; *in Ierusalem habitat Dominus* Ps 134,21 Jeruzsálemben lakik az Úr; *in Ierusalem templum Dei* Ps 67,30 Jeruzsálemben (van) az Isten temploma; *quae ad pacem sunt Ierusalem* Ps 121,6 ami Jeruzsálem békességére szolgál

igitur tehát; azért

ignis, *is*, *m.* tűz; villám (tűz az égből); *igne examinare sicut argentum* Ps 65,10 tűzpróbának veti alá mint az ezüstöt; *igne probare* Ps 16,3; 17,31 tűzpróbának veti alá; *ignem dare per terram* Ps 104,32 tüzet zúdit az országra *ignem et vermes mittere in carnes gentium* Cant Iud 17 tüzet és férgek bocsát a pogányok testébe (isteni büntetés!); *igni comburere alqd* Ps 45,10; 79,17 tűzben megégeti; *igni tradere alqd* Ps 73,7 felgyújtja, lángba borítja; *ignis accenditur* Ps 77,21; Cant Mo II,22 lángralobban a (harag) tüze; *ignis adurit spinas* Ps 117,12 a tűz felperzseli a tüskés gallyakat; *ignis ardens (ardet)* Ps 78,5; 88,47; 101,4; 103,4; Cant Mo II,22 perzselő tűz; *ignis ascendit* Ps 17,9 tűz száll föl; *ignis comburit inimicos Domini* Ps 96,3 tűz emészti meg az Úr ellenségeit; *ignis comburit silvam* Ps 82,15 tűz emészti meg az erdőt; *ignis comedit alqm* Ps 77,63 a tűz megemészti; *ignis consumens* Ps 17,9; 49,3 pusztító tűz; *ignis devorat alqm* Ps 20,10 a tűz elemészti; *ignis et aestus benedicunt Domino* Cant 3 puer 66 a tűz és a hőség áldja az Urat; *ignis et fumus* Ps 17,9 tűz és füst; *ignis et grando laudant Dominum* Ps 148,8

a villám és a jégeső áldja az Urat; *ignis et vermes* Cant Iud 17 (emésztő) tűz és férgek; *ignis exardescit* Ps 38,4 a tűz lángra-lobban (=lelkesezés gyullad) benne; *ignis exardescit in cater-vam Abiron* Ps 105,18 a tűz felgyullad Ábiron bandája ellen; *ignis ex ore Dei* Ps 17,9 tűz az Isten szájából (=villám); *ignis flamma* Ps 28,7 tűzláng; *ignis flammans* Ps 104,32 perzselő tűz; *ignis fornax* Ps 20,10 tüzes kemence; *ignis lucet per noctem* Ps 104,39 tűz világít az éjszakában; *ignis lumen* Ps 77,14 tűzfény (a tűzoszlop, vö. Ex 13,21.22); *ignis praecedit ante Domi-num* Ps 96,3 tűz (=villám) jár az Úr színe előtt (=mint hatalmának előhírnöke); *ante ignem diffluit cera* Ps 67,3 a tűztől elolvad a viasz; *per ignem et aquam transire* Ps 65,12 tűzön és vízen (nyomorúságokon, veszedelmeken) megy át (=„tűzön-vízen keresztül”); *ut ignis ardere* Ps 101,4 mint a tűz ég; *velut ignis ardet zelus Domini* Ps 78,5 mint a tűz lobog az Úr méltatlankodása

ignitus 3 (*ignis*) tüzes, izzó; *igniti carbones exardescunt* Ps 17,13 izzó parázs; *ignitos carbones pluere super alqm* Ps 10,6; 139,11 izzó parazsat zúdít rájuk (Szodoma és Gomorra)

ignominia, *ae, f. (nomen)* csúfság, szégyen, gyalázat; *ignominia aeterna* Ps 77,66 örökös szégyen; *ignominia affici* Cant Is II,16 szégyenbe jut; *ignominia implere facies alcs* Ps 82,17 szégyennel tölti el arcát (=megszégyeníti); *ignominia indui* Ps 34,26; 108,29 szégyen borítja; *ignominia operire alqm* Ps 88,46 szégyennel borítja; *ignominia perpetuo coram alqo* Ps 43,16 szégyene mindig ott van előtte (szeme előtt); *ignominia plenus abit* Cant Is II,16 (gyalázattal telve) megszégyenülten távozik; *ignominiam habere* Cant Is II,17 gyalázat éri; *ignominiam infligere alci* Ps 77,66 gyalázatot zúdít rá (csúffá teszi); *ignominiam scire* Ps 68,20 (a szenvedő ember) szégyenét ismeri (az Úr)

ignoro 1 (*ignarus*) nem tud, nem ismer; *dii quos ignoraverant* Cant Mo II,17 ismeretlen (bálvány)istenek
ille, illa, illud az, az a

illic ott, amott

illuc oda, ahhoz

illucesco 3 *luxi* (*lucescō*) világítani kezd, felragyog; *illucescit Dominus alci* Ps 117,27 reá ragyog az Úr

illudo 3 *lusi, lusus* (*ludo*) játszik; gúnyt, csúfot űz belőle; *illudit Dominus alci* Ps 2,4 kigúnyolja őket az Úr

illumino 1 (*lumen*) megvilág(os)ít, fölvilágosít, tanít; *illuminare alqm* Cant Zach 79 megvilágosítja (=világosságot hoz az isteni kinyilatkoztatás fényével); *illuminare inexpertos* Ps 118, 130 tanítja (fölvilágosítja) a járatlanokat; *illuminare tenebras alcs* 17,29 világossá teszi sötétségét (=ami sötét benne v. előtte)

illustro 1 (*lustro*) megvilágít; ékesít, megdicsőít, magasztal; *illustrare brachium dextrum* Cant Eccl 7 hatalmát dicsőségesen megmutatja; *illustrare manum* Cant Eccl 7 hatalmát dicsőségesen megmutatja; *illustrare oculos* Ps 12,5; 18,9 felderíti („kinyitja”) a szemét, tiszta látást ad neki

imber, bris, m. zápor, záporosó, zivatar; *imber aquarum irrumpit* Cant Hab 10 záporosó zuhog; *imber descendit super herbam* Cant Mo II,2 a zápor aláhullik a före; *imber et ros benedicunt Domino* Cant 3 puer 64 a záporosó és a harmat áldja az Urat; *imbres irrigant terram* Ps 71,6 záporosók öntözik a földet; *imbribus mollire terram* Ps 64,11 (az Isten) záporosókkal puhítja (porhanyóvá teszi) a földet; *sicut imbres descendere* Ps 71,6 mint a zápor aláhullik

immaculatus 3 (*macula*) szeplőtelen tiszta, büntelen; *immaculata via* Ps 118,1 szeplőtelen tiszta életút; *in immaculata via ambulare* Ps 100,6 szeplőtelen tiszta úton jár (=bűn nélkül él); *in immaculata via incedere* Ps 100,2 szeplőtelen tiszta életúton jár (=bűn nélkül él)

immemor, oris (*memor*) nem emlékezik, megfeledkezik, nem törődik vele; *immemores Dei* Ps 49,22 megfeledkeznek Istentől, nem törődnek Istennel (istentelenek)

immergo 3 *mersi, mersus* (*mergo*) bemárt, belemerít; *immergi in limo profundi* Ps 68,3 belesüllyed a mély iszapba

immerito (*immeritus*) meg nem érdemelten, ártatlanul; *immerito affligere alqm* Ps 118,78 ártatlanul gyötri; *immerito persequi alqm* Ps 118,86 ártatlanul üldözi

immitto 3 *misi, missus (mitto)* ráküld, rábocsát; *immissa pestis maligna alci* Ps 40,9 rátör a gonosz betegség; *immittere dentes bestiarum in alqm* Cant Mo II,24 rábocsátja a vadállatok agyaráit

immo sőt

immolo 1 (*mola*) áldoz, feláldoz; *immolare boves cum hircis* Ps 65,15 bikákat és kecskebakokat áldoz; *immolare daemioniis* Cant Mo II,17 áldozatot mutat be a bálványisteneknek; *immolare diis* Cant Mo II,15 áldozatot mutat be a bálványisteneknek; *immolare filios et filias daemioniis* Ps 105,37 feláldozza fiait és leányait a bálványisteneknek (emberáldozatok Kánában!); *immolare hostias* Ps 26,6 bemutatja az áldozatot; *immolare in tabernaculo Domini* Ps 26,6 áldozatot mutat be az Úr templomában; *immolare sacrificium laudis* Ps 49,14.23; bemutatja a dicsérő áldozatot; *immolare sculptilibus Chanaan* Ps 105,38 áldoz Kánánán bálványainak

impello 3 *puli, pulsus (pello)* megüt, taszít; *impulsus ut caderet* Ps 117,13 taszítják, hogy elbukják

imperium, ii, n. (impero) uralom, kormányzás; *imperio regere omnia* Cant Dav 12 uralmával kormányoz mindent

impero 1 (*paro*) elrendel; parancsol, uralkodik; *imperare superbiae maris* Ps 88,10 parancsol a tenger gőgjének

impetus, us, m. (peto) lendület; *transl.* hevedség, szilajság; *impetus aquarum maris* Ps 45,4 a tengerár ereje; *impetus equi et muli* Ps 31,9 a ló és az öszvér szilajsága

impius 3 (*pius*)

1. istentelen, gonosz; *impie agere* Ps 105,6 gonoszul cselekszik, él; *impie patrare facinora* Ps 140,4 istentelen(ül) gonosztetteket művel; *impium os* Ps 108,2 gonosz száj

2. a gonosz ember, az istentelen, a gonosz; *impii ambulant in circuitu* Ps 11,9 a gonoszok körüljárnak; *impii cadunt*

in retia sua Ps 140,10 a gonoszok a saját hálójukba kerülnek; *impii confunduntur* Ps 30,18 a goncszok megszégyenülnek; *impii conticescunt* Ps 30,18 a gonoszok elnémulnak; *impii convertuntur* Ps 7,13 a gonoszok megtérnek; *impii deviant inde a sinu matris* Ps 57,4 a gonoszok eltévelyedtek az anya-
öltől fogva (=kora gyermekségüktől) *impii dicunt mendacium* Ps 57,4 a gonoszok hazudnak; *impii dolores* Ps 31,10 az istentelen keservei; *impii domus* Cant Hab 13 a gonosz háza; *impii evaginant gladium* Ps 36,14 a gonoszok kardot rántanak; *impii extolluntur* Ps 74,5 az istentelenek kevélykednek; *impii florent ut herba* Ps 91,8 a gonoszok virulnak mint a rét füve; *impii gloriantur* Ps 93,3 a gonoszok diadalt ülnek; *impii, insolentes* Ps 74,5 istentelen(ek), kevélyek; *impii non consistunt coram Deo* Ps 5,6 a gonoszok nem áll(hat)nak meg Isten színe előtt; *impii non consistunt in iudicio* Ps 1,5 a gonoszok nem állják meg helyüket az ítéletkor; *impii non sunt ultra* Ps 103,35 a gonoszok nincsenek többé (eltűnnek); *impii pereunt* Ps 36,20 az istentelen gonoszok elpusztulnak; *impii pereunt in tenebris* Cant An 9 a gonoszok elvesznek a sötétségben; *impii posteritas traditur excidio* Ps 108,13 a gonosz utódai kipusztulnak; *impii tendunt arcum* Ps 36,14 a gonoszok feszítik íjjukat; *impii terrae* Ps 74,9 a föld gonoszai; *impii tolluntur* Ps 103,35 a gonoszok kivesznek (a földről); *impiis dicere* Ps 74,5 a gonoszoknak azt mondja: „... ; *impiis invidere* Ps 72,3 a gonoszokra irigykedik (jó sorsuk miatt); *impiis venenum* Ps 57,5 mérge van az istenteleneknek; *impio fodere foveam* Ps 93,13 a gonosznak vermet ás (=előkészíti vesztét); *impiorum brachia confringuntur* Ps 36,17 a gonoszok hatalmát szétzúzzák, megsemmisítik; *impiorum causae favere* Ps 81,2 a gonoszok ügyének kedvez; *impiorum consilium sequi* Ps 1,1 a gonoszok tanácsát követi; *impiorum cornua confringere* Ps 74,11 a gonoszok hatalmát megtöri; *impiorum excidium* Ps 36,34 a gonoszok veszte; *impiorum funes concidere* Ps 128,4 a gonoszok (a gonoszság) köteleit széttépi; *impiorum nequitia* Ps 7,10 az isten-

telenek gonoszsága; *impiorum opulentia* Ps 36,16 a gonoszok gazdagsága; *impiorum posteritas excinditur* Ps 36,38 a gonoszok utódai kivesznek; *impiorum sceptrum super sortem iustorum* Ps 124,3 a gonoszok (a gonoszság) uralkodói jogara (= hatalma) az igaza sorsa (élete) fölött; *impiorum semen excinditur* Ps 36,28 az istentelenek nemzetsége kipusztul; *impiorum via perit* Ps 1,6 a gonoszok útja pusztulás(ba visz); *impios deprimere* Ps 146,6 a gonoszokat (=az ellenséget) viaszozítja; *impios disperdere* Ps 144,20 a gonosztevéket elpusztítja; *impium agit in mortem malitia* Ps 33,22 az istentelent halálba kergeti a gonoszsága; *impium occidere* Ps 138,19 a gonoszt elpusztítja; *impium perdere* Ps 9 A,6 a gonosztevéket elpusztítja; *impium quaerere* Ps 36,36 az istentelent (hiába) keresi (=nincs többé); *impium scrutatur Dominus* Ps 10,5 a gonoszt megvizsgálja az Úr; *impium suscitare contra alqm* Ps 108,6 a gonoszt rászabadítja; *impius ait in superbia mentis* Ps 9 B,4 az istentelen kevély lelkülettel így beszél: „...; *impius est coram alqo* Ps 38,2 a gonosz ott van előtte (=közé); *impius molitur mala iusto* Ps 36,12 a bűnös gonoszságot tervez az igaz ellen; *impius mutuatur et non reddit* Ps 36,21 a gonosz kölcsönvesz és nem adja vissza; *impius non est* Ps 36,10 a gonosz nincs többé; *impius observat iustum* Ps 36,32 az istentelen leselkedik az igazra; *impius spernit Deum* Ps 9 B,13 a gonosz megveti az Istent; *impius studet occidere iustum* Ps 36,32 az istentelen halálra keresi az igazat; *impius superbiens* Ps 36,35 a kérkedő istentelen; *impius superbit* Ps 9 B,2 az istentelen kérkedik; *ab impiis liberare alqm* Ps 36,40 a gonoszoktól megmenti; *ad impios convertere se* Ps 72,10 a gonoszokhoz áll; *ad impium loquitur iniquitas in corde* Ps 35,2 az istentelennel beszélget magában a gonoszság; *ad locum impii attendere* Ps 36,10 a gonosz helyét (hiába) keresi; *a mente impii longe distant iudicia Domini* Ps 9 B,5 a gonosz lelkétől távolállnak az Úr ítéletei; *cum impiis non considerare* Ps 25,5 az istentelenek közé nem ül le; *de manu impiorum*

eripere alqm Ps 81,4; 96,10 a gonoszok kezétől (fiatalmától) megmenti

impleo 2 *evi, etus (plenus)*

1. megtölt, betölt, teletölt; *implere facies ignominia* Ps 82,17 eltölti arcát szégyennel (=megszégyeníti); *implere manum gramine* Ps 128,7 megtölti kezét fűvel (=markol egyet a marokszedő); *implere mare* Ps 95,11 betöltik a tengert (az élőlények); *implere pharetram sagittis* Ps 126,5 megtölti tegezét nyilakkal; *implere sinum* Ps 128,7 megtölti ölét (=telirakja marokszedéskor); *implere terram* Ps 79,10 betölti a földet; *implere ventrem opibus* Ps 16,14 megtölti gyomrát javakkal; *implet vitis terram* Ps 79,10 betölti a szőlőtő (=a választott nép) az országot (=az Ígéret földjét)

2. eltölt, kielégít; *implere animam esurientem bonis* Ps 106,9 kielégíti az éhező lelket (=az éhezőt) javaival; *implere esurientes bonis* Ps 103,28; Cant BMV 53 betölti (kielégíti) az éhezőket javaival; *implere gaudio alqm* Ps 88,43 betölti örömmel; *impleri bonis* Ps 103,28 eltelik, kielégül javakkal

3. végrehajt, teljesít; *implere consilia iniqui* Ps 139,9 teljesíti a gonosz terveit; *implere consilium alcs* Ps 19,5 teljesíti szándékát; *implere desiderium alci* Ps 77,29 teljesíti kívánságát; *implere petitiones alcs* Ps 19,6 teljesíti kéréseit (minden kérését); *implere statuta Domini* Ps 118,112 végrehajtja az Úr rendelkezéseit; *impletur praedictio* Ps 104,19 beteljesül a jóvendülés

imploro 1 (*ploro*) könyörögve kér, esdekel, esedezik; *implorare auxilium* Ps 118,147 segítségért esdekel; *implorare misericordiam Dei* Ps 29,9 esedezik az Isten irgalmáért

impono 3 *posui, positus (pono)*

1. rátesz, ráhelyez; *imponere coronam capiti* Ps 20,4 megkoronázza a fejét; *imponere coronam potenti* Ps 88,20 megkoronázza a hőst

2. kivet, kiszab, kiró; *imponere dura populo* Ps 59,5 kemény terhet rak a népre; *imponere praescripta* Ps 118,138 ki-

szabja a parancsokat; *imponere tribulationes alci* Ps 70,20 megpróbáltatásokat küld rá

3. rátesz, ráhelyez; *imponere onus grave lumbis* Ps 65,11 súlyos terhet rak ágyékára (= hátára), keményen próbára teszi
imprecor 1 (*precor*) kíván; rosszat kíván, átkoz; *imprecantur (inimici) nomine alcs* Ps 101,9 átkozza nevét (az ellenség)

improbis 3 (*probus*) gonosz; *impii destruuntur* Ps 36,28 a gonoszok megsemmisülnek; *improbum aestimare contemptibilem* Ps 14,5 a gonoszt hitványnak tartja (ítéli); *improbis et oppressor* Ps 70,4 gonosz és garázda; *de pugno improbi eripere alqm* Ps 70,4 a gonosz öklétől megmenti

improperium, ii, n. (*impropero*) gyalázás, gyalázat; *improperii recordari* Ps 73,22 a gyalázkodásra visszaemlékezik; *improperium inferre alci* Ps 73,22 gyalázkodással illeti (gyalázza)

improvisus 3 (*provisus*) előre nem látott, váratlan; *improvisus* Ps 34,8 váratlanul; *de improviso ferire alqm* Ps 63,5.8 váratlanul (rejtékből) lenyilazza; *de improviso percutere vulneribus alqm* Ps 63,8 váratlanul sebet üt rajta

impugno 1 (*pugno*) megtámad, lerohan, harcol ellene; *impugnare impugnantes alqm* Ps 34,1 harcol az ellene harcolókkal; *impugnare sine causa alqm* Ps 108,3 alaptalanul megtámadja

imputo, are (*puto*) felró, beszámít; *imputare culpam alci* Ps 31,2 felrója vétjét; *imputare in meritum alqd* Ps 105,31 beszámítja érdeméül

imus 3 (*infernus*) legalsó, legalacsonyabb, utolsó, végső; *usque ad ima inferni* Cant Mo II,22 az alvilág fenekéig (mélyéig); *usque ad ima, usque ad caelos* Ps 106,26 egész a mélybe, az egekig

in -ba, -be; -ban, -ben; -ra, -re

inanis, e

1. üres; *inanes dimittere divites* Cant BMV 53 üresen (üres kézzel) bocsátja el a gazdagokat

2. tartalmatlan, értéktelen, hiábavaló; *inanes cogitationes hominum* Ps 93,11 hiábavaló emberi gondolatok; *inania*

loqui Ps 40,7 hiábavalóságokat beszél; *inania meditari* Ps 2,1 hiábavalóságokat tervez; *inaniter tumultuari* Ps 38,7 hiába nyugtalanodik

incalesco 3 *calui* (*calesco*) megmelegszik, felhevül, lángragyúl; *incalescit cor* Ps 38,4 felhevül a szíve

incantator, *oris*, *m.* (*incanto*) varázsló, ráolvasó; *incantator incantans perite* Ps 57,6 ráolvasásban jártas varázsló; *incantatoris voci audire* Ps 57,6 a varázsló szavára hallgat

incanto 1 (*canto*) ráénekel; varázsigét mond, ráolvas, megbűvöl; *incantare perite* Ps 57,6 jártas a varázslásban (ráolvasásban)

incedo 3 *cessi*, *cessus* (*cedo*) jár, kel, vonul; *incedere ante alqm* Ps 84,14 előtte jár; *incedere facit homines super capita alcs* Ps 65,12 hagyja, hogy a feje tetején járjanak (az emberek); *incedere in turba* Ps 41,5 tömegben vonul; *incedere in valle tenebrosa* Ps 22,4 sötét völgyben jár; *incedere in via immaculata* Ps 100,2 szeplőtelen tiszta életúton jár (=bűn nélkül él); *incedere per desertum* Ps 67,8 a pusztán (sivatagon) átvonul; *incedere per terram* Cant Hab 12 bejárja a földet; *incedere super colles antiquos* Cant Hab 6 az ősi dombokon (=a magasban) jár (az Isten); *incedere via* Ps 141,4; 142,8 jár az úton (az útján); *incedere via prava* Ps 138,24 rossz úton jár (rossz útra téved); *incedere via recta* Ps 36,14 igaz úton jár; *incedit tristis* Ps 34,14; 41,10; 42,2 szomorúan jár-kel; *incedit maestus tota die* Ps 37,7 egész nap szomorúan jár-kel

incensum, *i*, *n.* (*incendo*) füstölő, tömjén, tömjénfüst; *sicut incensum dirigitur oratio ad Dominum* Ps 140,2 mint a tömjénfüst száll az Úr elé az imádság

incido 3 *cidi* (*cado*)

1. belezuhan, beleesik (fizikailag); *incidere in foveam* Ps 7,16 belezuhan a verembe

2. beleesik, belejut, belekerül vmibe; *incidere in aerumnas* Ps 114,3 belehullik a nyomorúságba; *incidere in angorem* Ps 114,3 szorongattatásba jut

inclinatus 3 (*inclino*) lehajlott, megdőlt; *inclinatus paries* Ps 61,4 megdőlt fal

inclino 1

1. hajlít; odahajlít; *intr.* hajlik; *inclinare aurem (alci)* Ps 16,6; 44,11; 85,1; 114,2 odahajlja fülét, odafigyel; *inclinare aurem ad clamorem alcs* Ps 87,3 figyel kiáltására; *inclinare aurem ad verba oris* Ps 77,1 figyel ajka igéire; *inclinare aurem in proverbium* Ps 48,5 odafigyel a példabeszédre (= az oktatásra); *inclinare cor ad rem malam* Ps 140,4 hagyja elhajlani szívét a rosszra; *inclinare cor ad statuta Domini* Ps 118,112 odahajlítja szívét (= készségesen hajlik szíve) az Úr parancsaira; *inclinare cor in avaritiam* Ps 118,36 hagyja elhajolni szívét a fösvénységre (hajlik szíve a fösvénységre); *inclinare cor in praescripta Domini* Ps 118,36 odahajlítja szívét (= készségesen hajlik szíve) az Úr parancsaira; *inclinari, incurvari* Ps 37,7 meghajlik, meggörnyed; *inclinat Deus (Dominus) aurem alci* Ps 16,6; 114,2 odafigyel rá, figyelemre méltatja az Isten (az Úr); *inclinat Dominus aurem ad alqm* Ps 30,3; 70,2; 101,3 odafigyel rá, figyelemre méltatja az Úr; *inclinat Dominus se ad alqm* Ps 39,2 lehajlik hozzá az Úr

2. lehajt, lehajlít, dönt; *inclinat Dominus caelos et descendit* Ps 17,10; 143,5 lehajlítja az Úr az eget és alá száll; *inclinatus paries* Ps 61,4 megdőlt fal

inclitus 3 (*clueo*) híres, nevezetes, dicső; *inclitum nomen Dei* Cant Dav 13 az Isten dicső neve

incola, ae, m. (f.) (*incolo*) lakó, lakos; *incolae domus* Ps 67,13 a ház lakói; *incolae orbis* Ps 32,8 a földkerekség lakói; *incolae Philistaeae* Cant Mo I,14 Filisztea lakói, a filiszteusok; *incolae terrae* Ps 74,4 a föld lakói; *incolae Tyri* Ps 82,8 Tirusz lakói; *incolae urbium* Ps 71,16 a városok lakói

incolumis, e sértetlen, ép, egész; *incolumem sustentare alqm* Ps 40,13 sértetlenül megőrzi, épségben megtartja

inconsultus 3 (*consulo*) meggondolatlan, oktalan; *inconsulte loqui labiis* Ps 105,33 meggondolatlanul beszél ajkával

incrasso 1 (*crassus*) sűrűvé tesz; *pass.* megsűrűsödik: kövér, érzéktelen lesz; *incrassari ut adeps* Ps 118,70 érzéktelen (kövér) mint a hár; *incrassatum cor* Ps 118,70 érzéktelen, durva szív (gondolkodás)

increpo 1 *crepui* (*avi*), *crepitus* (*crepatus*) (*crepo*) ráripakodik, rákiált, szid, megfedd, megdorgál, megfenyít; *increpante Domino fugiunt aquae* Ps 103,7 amikor az Úr rákiált, szétfut a (tenger) vize; *increpare feram arundinis* Ps 67,31 megfenyíti a nádlakó vadat (=Egyiptomot, amelynek jelképe a Nilus nádasaiban lappangó krokodilus); *increpare gentes* Ps 9 A,6 megdorgálja az Úr a pogányokat; *increpare Mare Rubrum* Ps 105,9 rárivall az Úr a Vörös-tengerre; *increpare superbos* Ps 118,21 megdorgálja a kevélyeket

incultus 3 (*cultus, colo*) műveletlen, ápolatlan, gondozatlan; *incultus locus* Cant Mo II,10 meg nem művelt hely (=pusztaság)

incurro 3 *curri* (*cucurri*), *cursus* (*curro*) fut; beront; *incurrere in turmas hostiles* Ps 17,30 beront az ellenséges hadak közé

incurvo 1 (*incurvus*) befelé görbit, hajlít; *pass.* meghajlik, meggörnyed; *incurvari, inclinari* Ps 37,7 meggörnyed, meghajlik; *incurvari, prosternere se humi* Ps 9 B,10 meggörnyed, földre borul; *incurvatur maestus* Ps 34,14 meggörnyed szomorúan

incutio 3 *cussi, cussus* (*quatio*) odaüt; *transl.* kelt, ébreszt, okoz; *incutere terrorem alci* Ps 9 A,21; 9 B,18 félelmet kelt benne

inde, inde a (*ab*) innen; ezidőtől, ettől fogva

indefessus 3 (*defessus*) fáradhatatlan, lankadatlan; *indefessa extenditur manus* Ps 76,3 lankadatlanul felé nyújtják kezüket

indico 1 (*index*) jelent, megjelöl; jelez, megmond; *indicare alci* Cant Mo II,7 megmondja neki

indico 3 *dixi, dictus* (*dico*) bejelent, kihirdet, közhírré tesz; *indicare iudicium* Ps 7,7 meghirdeti az ítéletet

indignatio, onis, f. (*indignor*) méltatlankodás, felháborodás, harag, bosszúság; *indignatio ardet ut ignis* Ps 88,47 méltatlankodása lobog mint a tűz; *indignatio Dei* (*Domini*) Ps 37,4;

77,49; 84,5; 87,8; 89,11; 101,11 az Isten (az Úr) haragja; *indignatio et furor (Dei) Domini* Ps 101,11 az (Isten) Úr haragja és bosszúsága; *indignatio gravat super alqm* Ps 87,8 méltatlankodása ránehezedik (= „nehéz”-telése); *indignatio propter peccatores* Ps 118,53 bosszúsága a bűnösök (= a bűnösök jó sora) miatt; *indignatio tenet alqm* Ps 118,53 bosszúság fogja el; *indignationem deponere* Ps 84,5 méltatlankodását félreteszi; *indignationem effundere super alqm* Ps 68,25 haragját (mérgét) kiönti rá; *indignationem perpendere* Ps 89,11 (az Úr) haragját mérlegeli

indignor 1 (*dignus, indignus*) méltatlannak tart; méltatlankodik, felháborodik, bosszankodik; *indignatur peccator* Ps 111,10 bosszankodik a bűnös

indo 3 *didi, ditus (do)* beletesz; *indere fel in escam* Ps 68,22 epét tesz ételébe (közmondás: megkeseríti életét)

indulgeo 2 *dulsi, dultus* hódol, átadja magát vminek; *indulgere concupiscentiae* Ps 105,14 enged a rendetlen kívánságnak

indumentum, *i, n. (induo)* öltözkék, ruha; *indumenta dividunt sibi* Ps 21,19 ruháit szétosztják

induco 3 *dux, ductus (duco)* bevezet, bevisz; *inducere in laqueum alqm* Ps 65,11 csapdába vezeti, törbe csalja

induo 3 *indui, indutus*

1. felölt, magára ölt, felvesz, öltözik vmibe; *induere aquam tenebrosam ut tegumentum* Ps 17,12 sötét esőfelhőt ölt magára (beleburkolódnak) takaróként; *induere nubila densa ut tegumentum* Ps 17,12 sűrű viharfelleget ölt magára (beléjük burkolódnak) takaróként; *induere saccum pro vestimento* Ps 68,12 szőrsákba öltözik ruha helyett; *induere tenebras ut velamentum* Ps 17,12 sötétséget ölt magára lepelnek (sötétségbe burkolódnak); *induitur amictu variegato* Ps 44,15 fölveszi színpompás öltözkékét; *induitur cilicio* Ps 43,13 szőrsákba öltözik

2. felruház, díszít, ékesít; *indutus decorem et maiestatem* Ps 103,1 pompába és fölségbe öltözött(en); *indutus maiesta-*

tem Ps 92,1; 103,1 fölségbe öltözött(en); *indutus potentiam* Ps 92,1 hatalomba öltözött(en)

3. körülvesz, elborít; *induere confusione inimicos* Ps 131, 18 szégyennel (szégyenbe) borítja ellenségeit; *induere salute sacerdotes* Ps 131,16 körülveszi (üdvözítő) segítségével papjait; *indui confusione* Ps 34,26 szégyen borítja; *indui confusione et ignominia* Ps 34,26; 108,29 szégyen és gyalázat borítja; *indui maledictione sicut vestimento* Ps 108,18 körülveszi az átok mint valami ruha

inebrio 1 (*ebrius*) megrészeget, kábít, bódít; *inebrianti vino potare alqm* Ps 59,5 kábító borral itatja; *inebriare sagittas sanguine* Cant Mo II,42 megrészegeti nyilait vérrel

ineo 4 *ivi, itus (eo)* bemegy; belemegy, belefog vmibe; *inire foedus contra alqm* Ps 82,6 szövetséget köt ellene; *inire foedus cum alqo* Ps 88,4; 104,9 szövetségre lép vele

inexpertus 3 (*experior*) tapasztalatlan, járatlan; *inexpertos docere* Ps 118,130 a járatlanokat tanítja; *inexpertos illuminare* Ps 118,130 a járatlanokat fölvilágosítja (tanítja)

infamis, e (fama) hirhedt, rossz hírű; *infamis praepotens* Ps 51,3 hirhedt hatalmaskodó

infans, ntis, m. f. (for) kisgyermek, csecsemő; *infantes et lactentes* Ps 8,3 a kisdedek és a csecsemők; *ex ore infantium parare laudem* Ps 8,3 gyermekek ajkán készít dicséretet (az Úr magának = az ártatlanok magasztalják)

infelix, icis (felix) szerencsétlen, boldogtalan; *infelix est* Ps 9 B,6 boldogtalan

inferi, orum (inferus, i) m. (inferus 3)

1. az alvilág, a másvilág, a halál utáni állapot, a „pokol tornáca”; *inferi et mors* Ps 114,3 az alvilág és a halál; *inferis propinquat vita alcs* Ps 87,4 az alvilág felé közeledik élete; *inferorum laquei* Ps 114,3 az alvilág hurkai (=csapdái, veszedelmei); *ab inferis educit Dominus animam* Ps 29,4 az alvilágból kivezeti lelkét (=őt) az Úr; *ab inferis liberat Dominus*

animam Ps 48,16 az alvilágból megszabadítja lelkét (=őt) az Úr; *ad inferos deducere et reducere* Cant An 6; Cant Tob 2 levisz az alvilágba és visszahoz (az Úr); *ad inferos descendere* Ps 54,16; 113 B,17 az alvilágba leszáll (=meghal; a bűnös elkárhozik); *ad portas inferi vadere* Cant Ez 10 az alvilág kapuihoz elmegy (=a halál küszöbét átlépi); *apud inferos enarratur fidelitas Domini* Ps 87,12 (nem!) az alvilágban (=a sírban) hirdetik az Úr hűségét (— hanem itt az élők világában!); *apud inferos laudare Dominum* Ps 6,6 az alvilágban (ki) dicséri az Urat; *apud inferos relinquere animam* alcs Ps 15,10 az alvilágban hagyja lelkét (=elfeledkezik róla a másvilágon, a halál után); *apud inferos sternere se* Ps 138,8 az alvilágba veti le magát; *e manu inferi subtrahere animam* Ps 88,49 az alvilág kezétől (=hatalmától) megóvjja lelkét (=életét)

2. a kárhozat, a pokol; *ad inferos actus* Ps 30,18 kárhozatra taszított; *ad inferos recedere* Ps 9 A,18 visszatér a kárhozatba (=„pokolra vele”)

infernus, *i. m.* (*inferus*) az alvilág; *inferni funes* Ps 17,6 az alvilág kötelei (amelyekkel a halandókra vadászik); *infernus domus* alcs Ps 48,15 az alvilág a lakóhelye; *infernus et mors* Cant Ez 18 az alvilág és a halál; *non infernus celebrat Dominum* Cant Ez 18 nem a pokol magasztalja az Urat; *ad fauces inferni sparsa ossa* Ps 140,7 az alvilág torkába szórják csontjait (=a sír szélére juttatják); *de profundis inferni eripere animam* Ps 85,13 az alvilág mélységéből megmenti lelkét (=életét); *in inferno ponuntur sicut oves* Ps 48,15 az alvilágba terelődnek juhok módjára; *usque ad ima inferni* Cant Mo II,22 az alvilág mélyéig (a pokol fenekére)

infero, *ferre, intuli, illatus (fero)* okoz, támaszt, kelt, ébreszt; *inferre improperium* alci Ps 73,22 gyalázkodással illeti (gyalázza); *inferre mala* alci Ps 54,4; 136,8 bajt okoz neki; *inferre malum* alci Ps 104,15 bajt okoz, rosszat tesz neki; bántalmazza, *inferre opprobrium* alci Ps 14,3 gyalázzal illeti (gyalázkodik); *inferre vim* alci Ps 16,9 erőszakoskodik vele

- infesto** 1 (*infestus*) nyugtalanít, megtámad, bánt; *infestant ranae alqm* Ps 77,45 békák támadnak rá; *infestare (in ira) alqm* Ps 37,21; 54,4.19; 77,45 ellene támad (haraggal)
- infigo** 3 *fixi, fixus (figo)* beledöf, átver; *infixae sagittae alci* Ps 37,3 átverik a nyílvevesszők
- infirmitas, atis, f. (in-firmus)** gyengeség, erőtlenség; *infirmi-
tatem auferre* Ps 40,4 az erőtlenséget eltávolítja, a betegséget távol-
tartja tőle; *infirmi-
tates sanare* Ps 102,3 gyöngeségeit meggyó-
gyítja
- infirmus** 3 (*firmus*) gyenge, erőtlen; *infirmus* Ps 6,3; 104,37 gyön-
ge, erőtlen
- inflammatio, onis, f. (inflammo)** gyulladás; láz heve; *inflammatio-
ne pleni lumbi* Ps 37,8 gyulladással teli az ágyéka
- inflatus** 3 (*inflo*) felfuvalkodott, döllyfös; *inflatus corde et super-
bus oculis* Ps 100,5 döllyfös lelkiületű és kevély tekintetű
- infigo** 3 *flixi, flictus (fligo)* rácsap, rázúdít; okoz; *infligere igno-
miniam alci* Ps 77,66 gyalázatot zúdít rá (csúffá teszi)
- ingemisco** 3 *ingemui (ingemo)* felsóhajt, sóhajtozik; *ingemiscere* Ps 76,4; 101,8 sóhajtozik (Isten után — álmatlanul)
- ingens, entis, igen** nagy, roppant nagy; *ingens summa* Ps 138,17 hatalmas a száma (=roppant nagy)
- ingredior, gredi, gressus sum (gradior)** belép, bemegy; bevonul; rálép (útra); *ingredi domum* Ps 5,8 belép a házba; *ingredi in palatium* Ps 44,16 bevonul a palotába; *ingredi per portas iusti-
tiae* Ps 117,19 bevonul (körmenetnél a templom) Igazság-ka-
puján; *ingredi viam peccatorum* Ps 1,1 a bűnösök útjára tér; *ingreditur rex gloriae* Ps 23,7.9 bevonul a dicsőség királya
- ingressus, us, m. (ingredior)** bemenés, bevonulás; *ingressus Dei in sanctum* Ps 67,25 Isten bevonulása a szentélybe; *ingressus Dei videre* Ps 67,25 Isten bevonulását látja (szemléli)
- inhabito** 1 (*habito*) lakik; *inhabitare in atriis Dei* Ps 64,5 az Isten hajlékában lakik

inhaereo 2 *haesi, haesurus (haereo)* ragaszkodik vkihez (vmihez) *inhaerere firmiter alci* Ps 16,5 szilárdan hozzátapad, ragaszkodik; *inhaeret gressus semitis Domini* Ps 16,5 szilárd a járása (=szilárdan jár) az Úr ösvényén

inhio 1 (*hio*) száját kitátja, mohón kap vmi után; áhítozik, vágyódik, sóvárog; *inhiaere praedae* Ps 16,12 sóvárog a zsákmányra

inicio 3 *ieci, iectus (iacio)* beledob; kelt, támaszt, okoz; *inicere timorem gentibus* Cant Eccl 2 félelmet támaszt (az Isten) a nemzetekben

inimicitia, ae, f. (inimicus) ellenséges érzület; *plur.* ellenségeskedés; *inimicitiae gentium* Ps 88,51 a pogányok acsarkodása

inimicus, i, m. (amicus)

1. személyes ellenfél, rosszakaró, gyűlölködő; *inimici circumstant alqm* Ps 26,6 ellenfelei körülfogják; *inimici circumveniunt cum furore alqm* Ps 16,9 ellenfelei dühödten körülötte rajzanak; *inimici conculcant alqm* Ps 55,3 ellenfelei tipornak rajta (elnyomják); *inimici confusi* Ps 53,9; 117,7 a megszégyenült ellenfelek (ellenfelei megszégyenülnek); *inimici consiliantur una* Ps 70,10 ellenfelei közös tanácskozást tartanak; *inimici conturbantur* Ps 6,11 ellenfelei zavarba jönnek; *inimici dicunt malum de alqo* Ps 40,6 ellenfelei rosszat beszélnek felőle (rágalmaznak); *inimici erubescunt* Ps 6,11 ellenfelei pirulnak (szégyenükben és zavarukban); *inimici exsultant de alqo* Ps 24,2 ellenfelei ujjonganak rajta (kárörömmel); *inimici gaudent de alqo* Ps 34,19 ellenfelei kárörvendeznek rajta; *inimici iniusti* Ps 34,19 a galád ellenfelek; *inimici insultant alci* Ps 101,9 ellenfelei gyalázzák; *inimici mei* Ps 5,9; 6,8; 24,19; 26,2; 29,2; 30,12; 68,19 ellenfeleim, ellenségeim, rosszakaróim; *inimici observant alqm* Ps 70,10 ellenfelei szemmel tartják; *inimici timor* Ps 63,2 rettegés az ellenféltől; *inimicis fortior* Ps 104,24 ellenfeleinél erősebb; *inimicis sapientior* Ps 118,98 ellenségeinél bölcsőbb; *inimicus apprehendit animam alcs* Ps 7,6 az ellenfél megragadja lelkét (=öt); *inimicus conculcat in terram vitam alcs* Ps 7,6 ellenfele földre tiporja életét; *inimicus decipit*

alqm Ps 88,23 ellenfele rászedi; *inimicus extollit se super alqm* Ps 12,4 ellenfele dölyfösködik, fennhéjázik fölötte; *inimicus exsultat de alqo* Ps 40,12 ellenfele ujjong rajta (kárörömmel); *inimicus fit alci* Ps 138,22 ellenségévé lesz; *inimicus fortissimus* Ps 17,18 erős ellenfél; *inimicus et hostis* Ps 8,3; 43,17 ellenfél és ellenség; *inimicus insequitur animam alcs* Ps 7,6 ellenfele üldözi lelkét (=az életére tör); *inimicus meus* Ps 12,5 ellenfelem; *inimicus persequitur animam alcs* Ps 142,3 ellenfele üldözi lelkét (=életére tör); *inimicus prosternit honorem in pulverem* Ps 7,6 ellenfele porba (sárba) tiporja a becsületét; *inimicus prosternit vitam in terram* Ps 142,3 ellenfele földre tiporja életét; *ab inimicis liberare alqm* Ps 17,49; 135,24; Cant Zach 71 ellenségeitől megszabadítja; *ab inimicis pati afflictionem* Ps 9 A,14 ellenségeitől sanyargatást szenved; *contra inimicos late aperitur os* Cant An 1 ellenfeleire nagy száját nyit; *cum inimicis contendere in porta* Ps 126,5 ellenfeleivel vitatkozik a városkapuban (=a keletiek „fórum”-án)

2. ellenség, ellenfél a csatamezőn; ellenséges sereg, ellenséges nép; *inimici acti in ruinas sempiternas* Ps 9 A,7 a véglegesen tönkrement ellenség; *inimici cadunt* Ps 26,2 ellenségei elbuknak; *inimici cedunt retrorsum* Ps 9 A,4 az ellenség meghátrál; *inimici deficiunt* Ps 9 A,7 ellenségei elpusztulnak; *inimici deficiunt corde* Ps 44,6 az ellenség bátorságát veszti; *inimici duces* Cant Mo II,42 az ellenséges vezérek; *inimici et hostes* Ps 26,2; 88,43 ellenfelei és ellenségei; *inimici iactantiam timere* Cant Mo II,27 az ellenség kérkedésétől fél, (tart); *inimici illudunt alci* Ps 79,7 az ellenség gúnyolódik rajta; *inimici labuntur* Ps 26,2 ellenségei elcsúsznak; *inimici procidunt coram rege* Ps 71,9 az ellenség földreborul (arcra borul) a király előtt; *inimici recedunt retrorsum* Ps 55,10 az ellenség meghátrál; *inimici regis* Ps 44,6 a király ellenségei; *inimicis supervenit manus regis* Ps 20,9 az ellenségre rácsap a király keze; *inimicorum capita confringere* Ps 67,22 az ellenség fejét összetör; *inimicorum capita conterere* Cant Eccl 12 az ellenség fe-

jét szétzúzza; *inimicorum desiderio tradere alqm* Ps 26,12 az ellenség kényekedvére kiszolgáltatja; *inimicorum dexteram efferre* Ps 88,43 az ellenség jobbját (= hatalmát, erejét) föl-emeli (az Isten); *inimicorum principum capita conterere* Cant Eccl 12 az ellenséges fejedelmek fejét (=életét) szétzúzza; *inimicorum voluntati tradere alqm* Ps 40,3 az ellenség kényekedvére kiszolgáltatja; *inimicos apprehendere* Ps 17,38 az ellenséget elfogja; *inimicos conculcare* Ps 59,14; 107,14 az ellenséget eltiporja; *inimicos conficere* Ps 17,38 az ellenséget elpusztítja, tönkreteszi; *inimicos confringere* Ps 17,39 az ellenséget szétzúzza, megsemmisíti; *inimicos deprimere* Ps 80,15 az ellenséget viasztorítja; *inimicos despiciere* Ps 91,12 az ellenségre megvetéssel tekint; *inimicos destruere* Ps 142,12 az ellenséget megsemmisíti; *inimicos dispergere* Ps 88,11 az ellenséget szétszórja; *inimicos induere confusione* Ps 131,18 az ellenséget szégyennel (szégyenbe) borítja; *inimicos insequi* Ps 17,38 az ellenséget üldözi; *inimicos laetificare de algo* Ps 29,2 ellenségeit örvezni engedi rajta; *inimicos operit mare* Ps 77,53 ;Cant Mo I,10 az ellenséget elborítja a tenger; *inimicos percutere a tergo* Ps 77,66 az ellenséget hátba (fenékebe) döfi (=Isten a filiszteusokat alfelükön támadt kelésekkel büntette; vö. 1 Kir 5,6.12; 6,5); *inimicos ponere scabellum pedum* Ps 109,1 az ellenséget lába zsámolyává teszi (nyakára hág); *inimicos vertere in fugam* Ps 17,41 az ellenséget megfutamtja; *inimicum destruere* Cant Eccl 9 az ellenséget megsemmisíti; *inimicum percutere* Cant Mo I,6 az ellenséget megveri; *inimicum suscitare contra alqm* Ps 108,6 az ellenséget rászabadítja; *inimicus et hostis* Ps 43,17 az ellenfél és ellenség; *inimicus vastat in sanctuario* Ps 73,3 az ellenség pusztít a szentélyben; *ab inimicis salvus* Ps 17,4 az ellenségtől megszabadul; *ab inimico oppressus* Ps 41,10; 42,2 az ellenség szorongatja; *contra inimicum dare auxilium* Ps 59,13; 107,13 az ellenséggel szemben segítséget nyújt; *contra inimicum turris fortis* Ps 60,4 az ellenséggel szemben erős torony; *contra iram inimicorum*

extendere manum Ps 137,7 az ellenség dühével szemben segítségre nyújtja kezét (az Úr); *de inimicis eripere alqm* Ps 58,2; 142,9 az ellenségtől megmenti; *de manu inimici liberare alqm* Ps 105,10 az ellenség kezéből megszabadítja; *de manu inimici redimere alqm* Ps 106,2 az ellenség keze közül kiváltja; *de manu inimicorum eripere alqm* Ps 30,16 az ellenség kezéből megmenti; *e manu inimicorum liberari* Cant Zach 74 az ellenség keze közül kiszabadul; *ex inimicis portio canum* Ps 67,24 az ellenség (teste) falat a kutyák nyelvére; *in manum (in manus) inimici tradere alqm (alqd)* Ps 30,9; 77,61 az ellenség kezére adja; *in medio inimicorum dominari* Ps 109,2 ellenségei között uralkodik

3. az Úr ellenségei, Isten népének és ügyének ellenségei, a bálványimádók, a bálványistenek; *inimici Dei blandiuntur Deo* Ps 65,3 Isten ellenségei hízelegnek Isten előtt; *inimici Dei dissipantur* Ps 67,2 Isten ellenségei szétszóródnak; *inimici Domini evanescent quemadmodum fumus* Ps 36,20 az Úr ellenségei elenyésznek mint a füst; *inimici Domini marcescunt ut decor pratorum* Ps 36,20 az Úr ellenségei elhervadnak mint a mező pompája; *inimici Domini pereunt* Ps 82,18; 91,10 az Úr ellenségei elpusztulnak; *inimici nostri* Cant Mo II,31; Cant Zach 71 ellenségeink (=a hívek ellenségei); *inimici tribulant alqm* Ps 105,42 az ellenség nyomorgatja (az Úr népét); *inimici tumultuantur* Ps 82,3 (az Úr) ellenségei háborognak; *inimicos comburit ignis* Ps 96,3 (az Úr) ellenségeit tűz emészti meg; *inimicum compescere* Ps 8,3 ellenségeit megfélemezteti (az Úr); *inimicus exprobrat Deo* Ps 73,18 ellensége (=az istentelen) gyalázza az Istent; *inimicus vastat in sanctuario* Ps 73,3 az ellenség pusztít a szentélyben

4. a gonoszok, az elvetemültek, a jó ügy ellenségei, a bűnösök; *inimici dicunt malum de alqo* Ps 40,6 gonosz ellenfelei rosszat beszélnek felőle (rágalmaznak); *inimici loquuntur de alqo* Ps 70,10 a gonoszok beszélnek róla (rágalmaznak); *propter vocem inimici conturbati* Ps 54,4 a gonosz szavára megremegek

iniquitas, atis, f. (iniquus)

1. igaz(ság)talanság, álnokság, gonoszság, hamisság, méltánytalanság; *iniquitas et dolus* Ps 35,4 gonoszság és cselszövés; *iniquitas et oppressio* Ps 54,11 gonoszság és elnyomás (gonosz elnyomás); *iniquitas ex crasso corde* Ps 72,7 a durva (érzéketlen) szív gonoszsága; *iniquitas in alqo* Ps 91,16 igazságtalanság van benne; *iniquitas in manibus* Ps 7,4 gonoszság tapad kezéhez; *iniquitas in medio civitatis* Ps 54,11 gonosz (elnyomás) a városban; *iniquitas loquitur in corde* Ps 35,2 a gonoszság beszélget magában; *iniquitas non placet Deo* Ps 5,5 a hamisság nem tetszik Istennek; *iniquitas peccatorum* Ps 72,7 a bűnösök gonoszsága; *iniquitas prodit ex corde* Ps 72,7 a gonoszság előtör szívéből; *iniquitatem concipere* Ps 7,15 gonoszságot fogan (tervez, elgondol); *iniquitatem facere (facientes)* Ps 6,9: 13,1.4; 27,3; 36,1; 52,5; 105,6; 118,3 gonoszat művel, gonosztevő; *iniquitatem intendere in corde* Ps 65,18 gonoszságot tervez szívében; *iniquitatem invenire in alqo* Ps 16,3 gonoszságot talál benne; *iniquitatem meditari* Ps 35,5 gonoszságon jár az esze; *iniquitatem odisse* Ps 44,8 a gonoszságot gyűlöli; *iniquitatem patrare* Ps 35,13; 58,3 gonoszat cselekszik; *iniquitatem rependere alci* Ps 93,23 az igazságtalanságért visszafizet; *iniquitates patrare in corde* Ps 57,3 gonoszságot forgat szívében, gonoszságon tör a fejét; *iniquitatis viam odisse* Ps 118,104 a hamis utat gyűlöli; *absque iniquitate* Cant Mo II,4 hamisság nélkül; *ad iniquitatem extendere manus* Ps 124,3 gonoszságra nyújtja kezét; *pro iniquitate rependere alci* Ps 55,8 gaszágáért megfizet

2. vétek, bűn; *iniquitas remissa* Ps 31,1 bűnét megbocsátják; *iniquitatem agnoscere* Ps 50,5 bűnét beismeri; *iniquitates confiteri* Ps 31,5 bűnét beismeri; *iniquitatem delere* Ps 50,3 bűnét eltörli; *iniquitatem diligere* Ps 10,5 a bűnt szereti; *ex iniquitatibus redimere alqm* Ps 129,8 bűneiből megváltja; *ob iniquitates prostrati* Ps 105,43 bűneik miatt lesújt rájuk; *propter iniquitatem suam aegrotare* Ps 106,17 bűnéért betegség sújtja;

propter iniquitates flagellat Dominus Cant Tob 5 a bűnökért ostoroz az Úr; *propter iniquitates venit ad Dominum omnis caro* Ps 64,3,4 bűneinek terhével járul az Úr elé minden ember
iniquum, *i. n. (iniquus)* méltánytalan(ság), igazságtalan(ság), gonosz(ság); *iniqua agentes* Ps 63,3; 140,4,9 gonosztevő; *iniqua colligere sibi* Ps 40,7 álnokságot gyűjt magába; *iniqua loqui* Ps 62,12 gonoszszágot beszél; *iniqua patrare* Ps 5,6; 93,4,16 gonoszat cselekszik, gonosztevő

iniquus 3 (*aequus*) méltánytalan, igazságtalan, gonosz, álnok; *inique iudicare* Ps 81,2 igazságtalanul ítélkezik; *inique persequi alqm* Ps 118,150 álnokul üldözi; *iniqui viri* Ps 25,4 gonosztevők, gonoszok; *iniquum labium* Ps 119,2 gonosz ajak (nyelv); *iniquum tribunal* Ps 93,20 igazságtalan törvénykezés; *iniquus homo* Ps 42,1 gonosz ember; *ab iniquo homine liberare alqm* Ps 42,1 a gonosz embertől megszabadítja; *ab iniquo labio liberare animan* Ps 119,2 a gonosz nyelvtől megszabadítja lelkét (=őt); *cum iniquis viris sedere* Ps 25,4 a gonoszokkal együtt időzik, egyetért

iniquus, *i. m. 3 (iniquus)*

1. a gonosz; *iniqui consilia implere* Ps 139,9 a gonosz terveit teljesíti; *iniqui desideria concedere* Ps 139,9 a gonosz vágyát teljesíteni engedi; *a manibus iniqui salvare alqm* Ps 139,5 a gonosz kezéből (hatalmából) megmenti; *de manu iniqui eripere alqm* Ps 70,4 a gonosz kezéből (hatalmából) kiragadja; *in sanguine iniqui lavare pedes* Ps 57,11 a gonoszok vérében mossa a lábát (=„vérben gázol”)

2. a bűnös; *iniquos comburit flamma* Ps 105,18 a bűnösöket tűz emészt meg; *iniquos docere vias Dei* Ps 50,15 a bűnösöket Isten útjaira tanítja

initium, *ii. n. (ineo)* kezdet; *initium sapientiae timor Domini* Ps 110,10 a bölcsesség kezdete az Úr féltelme

iniuria, *ae. f. (iniurius)* jogtalanság, törvénysértés, igazságtalanság, erőszak; *iniuria et dolus* Ps 54,12 erőszak és cselszövés; *iniuria et oppressio* Ps 71,14 erőszak és elnyomás; *iniurias*

- ulcisci* Ps 98,8 a jogtalanságokat megtorolja; *ab iniuria liberare alqm* Ps 71,14 az erőszaktól megmenti
- iniustitia**, *ae, f.* (*iniustus*) igazságtalanság, jogtalanság; *iniustitias dispensant manus in terra* Ps 57,3 igazságtalanságot méreget kezük az országban (=hamisan ítélik)
- iniustus** 3 (*iustus*) igazságtalan, jogtalan, galád; *iniustam rem ponere ante oculos* Ps 100,3 igaztalan dologra veti a szemét; *iniuste adversari alci* Ps 7,5; 68,5 igazságtalanul bántja; *iniuste odisse alqm* Ps 37,20 igazságtalanul (ok nélkül, alaptalanul) gyűlöli; *iniusti inimici* Ps 34,19 a galád ellenfelek
- innitor**, *niti, nixus (nisus) sum* támaszkodik; *inniti Deo* Ps 70,6 Istenre támaszkodik
- innocens**, *entis* ártatlan, becsületes, feddhetetlen; *innocens manibus* Ps 23,4 tisztakezü (becsületes); *innocentem ferire* Ps 63,5 az ártatlant lenyilazza; *innocentem occidere in occultis* Ps 9 B,8 az ártatlant megöli aittomban; *innocentem sanguinem condemnare* Ps 93,21 az ártatlan vért (=az ártatlan embert) elítéli; *innocentem sanguinem effundere* Ps 105,38 ártatlan vért ont; *contra innocentem munera accipere* Ps 14,5 az ártatlan kárára ajándékokat (vesztegetést) fogad el
- innocentia**, *ae, f.* (*innocens*) ártatlanság, becsületesség, feddhetetlenség; *innocentia cordis* Ps 100,2 szívbeli ártatlanság; *innocentia et probitas* Ps 24,21 ártatlanság és becsület; *in innocentia (cordis) ambulare* Ps 15,1.11; 83,12; 100,2 ártatlanságban (ártatlan szívvel, büntelenül) él; *in innocentia lavare manus* Ps 25,6; 72,13 ártatlanságban mossa kezét (=minden bűntől tartózkodik)
- innotesco** 3 *notui (notesco)* ismeretessé, köztudomásúvá lesz; *innotescere in universa terra* Cant Is 1,5 ismeretessé válik az egész földön; *innotescere inter gentes* Ps 78,10 ismeretessé válik a pogányok között; *innotescit Deus in Iuda* Ps 75,2 ismeretessé válik az Isten Judában
- inopia**, *ae, f.* (*inops*) szükség, hiány, szegénység; *inopia non est timentibus Deum* Ps 33,10 nem látnak szükségét az istenfélők

inopinans, *antis (opinor)* nem sejtő, nem gyanító, gyanútlan; *inopinantem percutere* Ps 34,15 váratlanul rajtaüt (rátör)

inops, *opis (ops)* szegény, gyámoltalan, elhagyott; *inopem sublevare a pulvere* Ps 112,7 a szegényt fölemeli a porból; *inops et miser* Ps 108,16.22 nyomorult (és) szegény; *inops et pauper* Ps 71,13; 73,21; 112,7 nyomorult (és) szegény; *inops homo* Ps 108,16 szegény ember (=a szegény); *inopum oratio* Ps 101,18 a szegények imája

insector *1 (sequor)* üldöz, szorongat; *insectatur angelus Domini alqm* Ps 34,6 üldözőbe veszi az Úr angyala

insequor, *sequi, secutus sum (sequor)* üldöz; *insequi inimicos* Ps 17,38 üldözi az ellenséget; *insequitur inimicus animam alcs* Ps 7,6 üldözi ellenfele a lelkét (=életére tör)

insidiae, *arum, f. (insideo)*

1. leshely; *in insidiis sedere* Ps 9 B,8 lesben ül
2. cselvetés, csalárdság, fondorlat; *insidiae in medio civitatis* Ps 54,12 csalárdság (lakozik) a városban; *insidias moliri* Ps 5,10 cselvetést tervez

insidiar *1 (insidiae)* lesben áll, megles, leselkedik; *insidiantium nequitia* Ps 48,6 a leselkedők gonoszsága (=az álnok leselkedők); *insidiari in latebris* Ps 9 B,9 leselkedik rejtekhelyéről; *insidiari, observare vestigia* Ps 55,7 leselkedik, figyelí lépteit; *insidiari possessioni alcs* Ps 108,11 les a vagyonára; *insidiari vitae alcs* Ps 37,13; 58,4; 85,14 les életére

insipiens, *entis (sapiens)* oktalan, balga, dőre; esztelen (=akiből hiányzik az Isten gyakorlati ismerete és a jámborság), istentelen, istentagadó, gonosz; *insipiens dicit: „Non est Deus”* Ps 13,1; 52,2 az istentelen (istentagadó) így szól; „Nincs Isten”; *insipiens non intelligit* Ps 72,22 oktalan, nem érti; *insipiens et stultus pariter pereunt* Ps 48,11 az oktalan és balga egyaránt elpusztul (a halálban); *insipiens et stultus populus* Cant Mo II,6 az oktalan és balga nép; *insipiens infert improprium Deo* Ps 73,22 az istentagadó gyalázza az Istent; *insipiens populus maledicit nomini Domini* Ps 73,18 az oktalan nép szidalmazza

az Úr nevét; *insipiens vir non cognoscit* Ps 91,7 az oktalán ember nem érti (Isten gondolatait); *insipientes et stulti in populo* Ps 93,8 az oktalánok és a balgák a nép közül; *insipientes sapiunt* Ps 93,8 az oktalánok észbekapnak

insipientia, *ae, f. (insipiens)* oktalanság, balgaság; gonoszság, bűn(össég); *insipientiam scire* Ps 68,6 balgaságát (=bűneit) ismeri; *propter insipientiam foetent, tabescunt livores* Ps 37,6 oktalansága (=bűnei, gonoszsága) miatt bűzlenek, rothadnak sebei

insolens, *entis (soleo)* elbizakodott, öntelt, gőgös, kevély; *insolenter loqui* Ps 93,4 elbizakodottan beszél; *insolenter loqui in superbia et contemptu* Ps 30,19 elbizakodottan beszél kevélységgel és megvetéssel (eltelve); *insolentes et impii* Ps 74,5 a kevélyek és az istentelenek; *insolentes insolescunt* Ps 74,5 a kevélyek elbizakodnak

insolentia, *ae, f. (insolens)* elbizakodottság, önteltség, kevélység; *insolentia prodit ex ore* Cant An 3 dölyfösség fakad ajkán

insolesco, *ere (insolens)* elbizakodottá válik, felfuvalkodik; *insolescunt insolentes* Ps 74,5 elbizakodnak a kevélyek

insomnis, *e (somnus)* álmatlan; *insomnis ingemiscit* Ps 101,8 álmatlanul sóhajtozik

insono *l sonui (sono)* hangzik, megszólal; *insonat mare* Ps 95,11; 97,7 zúg a tenger

instabilis, *e (stabilis)* ingadozó; *transl. állhatatlan, változékony; instabiles vagantur* Ps 108,10 szerteszét kóborolnak

instar indecl. n. (insto) egyenlő; -ért, -ként, -képpen, helyett

instauratio *l* megújít, megismétel; újjáépít, újra felépít; *instaurare mirabilia* Cant Eccl 6 megismétli csodáit; *instaurat Dominus Sion* Ps 101,17 újra felépíti az Úr Siont (=Jeruzsálemet)

instituo *3 stitui, stitutus (statuo)* tanít, oktat; *instituere rudem* Ps 18,8 tanítja a tudatlant; *instituere via praeceptorum alqm* Ps 118,27 oktatja parancsainak útjára

institutum, *i, n. (institutio)* intézmény, szokás; utasítás, rendelkezés; *institutum Israel* Ps 80,5 rendelkezés ez Izraelnek

instruo 3 *struxi, structus (struo)* oktat, (ki)tanít; *instruit Dominus alqm* Ps 31,8; 118,34,73.125.144 tanítja, oktatja az Úr; *instruit Dominus lege sua alqm* Ps 93,12 tanítja törvényével az Úr; *instruit Dominus secundum verbum suum alqm* Ps 118,169 tanítja az Úr ígérete szerint

insula, *ae, f.* sziget; *insulae et terra* Ps 96,1 a szigetek és a szárazföld (=Palesztina és a szigetek, amelyeket elválaszt tőle a Földközi tenger); *insulae multae laetantur* Ps 96,1 a sok sziget (a szigetvilág) örvendezik; *insulae procul* Cant Ier 10 a távoli szigetek (=a görög tenger szigetei); *insularum et Tharsis reges* Ps 71,10 a (Földközi-tenger) szigeteinek királyai

insulto 1 (*insilio*) gúnyt űz vkiből, kigúnyol; *insultant adversarii alci* Ps 41,11 kigúnyolják ellenfelei; *insultant adversarii Domini* Ps 88,52 az Úr ellenségei gúnyt űznek; *insultant adversarii gressibus uncti Domini* Ps 88,52 ellenfelei gúnyolják az Úr fölkejtjének (=a királynak) lépteit; *insultant inimici alci* Ps 101,9 ellenségei gúnyt űznek belőle; *insultant superbi alci* Ps 118,51 gúnyt űznek (a jámborokból) a dölyfösek (=az istentelenek)

insuper fölötte; azonfelül

insuperabilis, *e (superabilis)* legyőzhetetlen; *insuperabilis Dominus* Cant Iud 13 legyőzhetetlen az Úr

insurgo 3 *surrexi, surrectus (surgo)* felemelkedik; felkel, fellázad; *insurgere adversus alqm* Ps 3,2 fellázad ellene; *insurgere contra alqm* Ps 53,5; 54,13; 58,2; 73,23; 85,14; 91,12; Cant Iud 17 felkel, fellázad ellene; *insurgere in alqm* Ps 26,12; 43,6; 108,28; 123,2; 138,21 ellene támad

integer, *gra, grum (tango)* érintetlen, ép; romlatlan, tiszta; kifogástalan, becsületes, igaz, szent; *integer coram Domino* Ps 17,24 kifogástalan az Úr szemében; *integer et mundus* Ps 18,14 feddhetetlen és tiszta; *integer et pius* Ps 17,26 igaz és jámbor; *integra via* Ps 17,31.33 tiszta út (=egyenes és becsületes eljárás); *integre agere erga integrum* Ps 17,26 igaz módon bánik

az igazzal; *nilh integri in ossibus* Ps 37,4 semmi ép(ség) csontjaiban (=nincs egy ép csontja)

intellectus, *us, m. (intellego)* megértés; *sine intellectu esse* Ps 31,9 értelmetlen

intellegens, *ntis (intellego)* értelmes, okos; *intellegens fit* Ps 118,104 értelmessé válik; *intellegentior senibus* Ps 118,100 okosabb az öregeknél

intellegentia, *ae, f. (intellego)* értelem, okosság, belátás; *intellegentiam loquitur meditatio cordis* Ps 48,4 okosságot beszél szívének elmélkedése (=okossága benső átgondoltságából fakad)

intellego 3 *lexi, lectus (lego)* megismer, megért felfog, belát (természetfölötti okosság: Istent keresi, törődik vele); *intellegere cogitationes* Ps 138,2 ismeri (érti) gondolatait; *intellegere, erudiri* Ps 2,10 belátja, okul; *intellegere et quaerere Deum* Ps 13,2; 52,3 (helyes) belátásra jut és keresi az Istent; *intellegere haec* Ps 49,22; 91,7; Cant Mo II,29 megérti azt (ezt); *intellegere perperam* Cant Mo II,27 félreérti, helytelenül fogja föl; *intellegere, sapere* Ps 93,8 megérti, (helyes) belátásra jut; *non intellegere, non sapere* Ps 81,5 balga és értelmetlen; *intellegunt reges* Ps 2,10 belátják (belátásra jutnak) a királyok; *intellegunt sapientes* Cant Mo II,9 belátásra jutnak az okosok; *intellegunt stulti in populo* Ps 93,8 (mikor?) jutnak (helyes) belátásra a nép oktalanjai (=a gonoszok, az istentelenek); *non intellegit insipiens* Ps 72,22 nem érti az oktalant (az Úr végzéseit); *non intellegit stultus* Ps 91,7 nem érti az oktalant (az Úr végzéseit)

intendo 3 *tendi, tentus (tendo)* kinyújt, kiterjeszt, irányít; *transl* tervez, figyel; *intedere ad mandata Domini* Ps 118,6 figyel az Úr parancsaira; *intendere iniquitatem in corde* Ps 65,18 gonosztságot tervez szívében; *intendere mentem ad vana* Ps 23,4 hiábavalóságokra figyel, hiábavalóságokkal törődik; *intendere oculos* Ps 16,11 rászzegezi szemét; *intendere orationi alcs* Ps 60,2 figyel könyörgésére

intento 1 (*intendo*) fenyegetően felé nyújt; fenyeget; *intendere malum in alqm* Ps 20,12 álnokságot tervez ellene

intentus 3 (*intendo*) kifeszített; *transl.* feszült, figyelmes; *intentaes aures ad vocem obsecrationis* Ps 129,2 figyel(mes) a füle könnyörgő szavára

inter között, közé

intercedo 3 *cessi, cessus (cedo)* közbenjár; *intercedere apud Deum* Ps 105,23 közbenjár Istennél

interdiu (*dies*) napközben

intereo 4 ii, *iturus (eo)* elpusztul, tönkremegy; *intereunt pariter insipiens et stultus* Ps 48,11 egyaránt elpusztul (a halálban) az oktalan és a balga

interimo 3 *emi, emptus (emo)* megöl; *interempti apud Endor* Ps 82,11 elpusztultak Endornál (vö. Bir 4.)

interior, *ius* belső; *in interiora intrare* Ps 108,18 a belsejébe behatol

interitus, *us, m. (intereo)* pusztulás, romlás, halál; *interitum videre* Ps 48,10 halált lát (=meghal); *interitus dies* Cant Mo II,35 a pusztulás napja; *interitus venit alci* Ps 34,8 a pusztulás eléri (rájön); *ab interitu redimere vitam alcs* Ps 102,4 a pusztulástól megmenti életét; *a fovea interitus servare alqm* Cant Ez 17 a pusztulás sírgödörétől (=a végzetes nyomorúságtól) megőrzi; *de fossa interitus extrahere alqm* Ps 39,3 a halálos veremből (=a végzetes nyomorúságból) kihúzza; *ex interitu eripere alqm* Ps 106,20 a pusztulástól kiment; *in interitum ruere* Cant Eccl 11 pusztulásba rohan; *in puteum interitus deducere alqm* Ps 54,24 a pusztulás vermébe taszítja

interrogo 1 (*rogo*) kérdez, megkérdez; *interrogare patrem suum* Cant Mo II,7 megkérdezi atyját (a régmúlt időkről)

intingo 3 *tinxi, tinctus (tingo)* belemárt, áztat; *intingere pedem in sanguine* Ps 67,24 vérben áztatja a lábát (=„vérben gázol”)

intono 1 *tonui, tonatus (tono)* dörög, megdördül; mennydörög; *intonat Deus maiestatis* Ps 28,3 mennydörög a fönséges Isten; *intonat Deus voce sua* Ps 45,7 megdördül az Isten hangja; *intonat Dominus de caelo* Ps 17,14 mennydörög az Úr az égből

intra belül; alatt

intro 1 belép, behatol, bemegy; *intrare in habitaculum domus* Ps 131,3 belép házának otthonába; *intrare in habitationem Domini* Ps 131,7 belép az Úr hajlékába; *intrare in interiora alcs* Ps 108,18 behatol a belsejébe; *intrare in ossa sicut oleum* Ps 108,18 átjárja csontjait mint az olaj (=mint csontot a velő=egész a velejéig); *intrare in sancta Dei* Ps 72,17 bemegy az Isten szentélyébe; *intrare per portam Domini* Ps 117,20 belép az Úr (templomának) kapuján; *intrat Israel in Aegyptum* Ps 104,23 Egyiptomba költözik Izrael (=Jákob)

ntrodu co 3 *duxi, ductus (duco)* bevezet; *introducitur Dominus populum* Cant Mo I,17 bevezeti az Úr népét (Kánaán földjére)

introeo 4 ii, *itus (eo)* bemegy, belép; *introire ad altare Dei* Ps 42,4 odajárul az Isten oltára elé; *introire atria Domini* Ps 99,4 bevonul az Úr csarnokába (=templomába); *introire domum Dei cum holocaustis* Ps 65,13 belép az Isten házába égő áldozatokkal; *introire in atria Domini* Ps 95,8; 99,4 bevonul az Úr csarnokába (=templomába); *introire in conspectum Domini* Ps 99,2 odalép az Úr színe elé; *introire in profunda terrae* Ps 62,10 leszáll a föld mélyébe; *introire in requiem Domini* Ps 94,11 bemegy az Isten nyugalmába (=az Úrtól készített boldog nyugalomba, az Igéret-földjére); *introire portas Domini cum laude* Ps 99,4 belép az Úr kapuján (=a templomkapun) dicsőítéssel (dicsőítő énekkel); *introit clamor in aures* Ps 17,7 eljut füléhez (fülébe) kiáltása

introitus, us, m. (introeo) bemenés, bevonulás, belépés; *introitum et exitum custodire* Ps 120,8 jártában-keltében (=egész életében) oltalmazza

intueor, intueri, intuitus sum (tueor) néz, szemlél; *intueri profunda* Cant 3 puer 55 szemléli a mélységet

inungo 3 *unxi, unctus (ungo)* megken, beken; *inungere caput oleo* Ps 22,5 megkeni fejét olajjal

invado 3 *vasi, vasus (vado)*

1. megtámad, rátámad, fenyeget; *invadere die funesto alqm* Ps 17,19 megtámadja nyomorúságának napján (idején); *invadere animam iusti* Ps 93,21 életére törnek (élete ellen támadnak) az igaznak; *invadunt laquei mortis alqm* Ps 17,6 fenyegeti a halál csapdája; *invadunt maligni alqm* Ps 26,2 rátámadnak a gonoszok

2. elfogja, meglepi, erőt vesz rajta; *invadit timor alqm* Ps 55,4 megszállja a félelem; *invadit tremor alqm* Ps 47,7 elfogja a rettegés

invalesco 3 *valui* (*valesco*) megerősödik, növekedik, erőre kap; *invalescere in sceleribus* Ps 51,9 nekibátorodik a gaztetteknek
invalidus 3 (*validus*) erőtlen, gyenge, tehetetlen; *invalidus vir* Ps 87,5 tehetetlen ember

invenio 4 *veni, ventus* (*venio*) rátalál, megtalál; elér, utolér; *invenire arcam Domini in campis Jaar* Ps 131,6 megtalálja az Úr szekrényét Jaar mezején (=Karjatjarimban, ahol sokáig a frigyszekrényt őrizték); *invenire commiserantem et consolantes* Ps 68,21 (megértő) szánakozóra és vigasztalókra talál; *invenire domum sibi* Ps 83,4 otthont talál magának; *invenire habitacionem Potenti Iacob* Ps 131,5 lakóhelyet talál Jákob Erősének; *invenire iniquitatem in alqo* Ps 16,3 gonoszságot talál benne; *invenire locum Domino* Ps 131,5 helyet talál az Úrnak (=templomot); *invenire nidum sibi* Ps 83,4 fészket talál magának; *invenire populum in terra deserta* Cant Mo II,10 megtalálja népét egy kietlen vidéken; *invenire praedam multam* Ps 118,162 bőséges zsákmányra bukkan; *invenire viam ad civitatem habitabilem* Ps 106,4 utat talál a lakott város felé; *invenit dextera Domini alqm* Ps 20,9 utoléri az Úr keze; *invenit Dominus David servum suum* Ps 88,21 rátalál az Úr Dávidra, szolgájára; *inventus non est* Ps 36,36 nem találják (=nem található, nyoma sincs)

inveterasco 3 *avi atus* (*invetero*) megöregszik; *inveterascit oculus* Ps 6,8 előregszik elgyengül a szeme

invideo 2 *vidi, visus* (*video*) irigykedik féltékeny; *invidere facientibus iniquitatem* Ps 36,1 irigykedik a gonosztevőkre (jó sorsuk

- miatt); *invidere impiis* Ps 72,3 irigykedik a gonoszokra (jó sorsuk miatt); *invidere Moysi in castris* Ps 105,16 féltékenykednek Mózesre a táborban (vö. Num 16.)
- invidiosus** 3 (*invidia*) irigy, féltékeny, gyűlölködő; *invidiosi montes clivosi* Ps 67,17 irigy(kedve néznek Sionra) a meredek hegyek (a hegyormok)
- inviso** 3 *visi, visus (viso)* szemléli, megtekint, látogat; *venit, ut invisat* Ps 40,7 látogatóba jön
- invius** 3 (*via*) úttalan, járhatatlan, meg nem közelíthető; *per invia deserta errare* Ps 106,40 az úttalan pusztaságban bolyong
- invoco** 1 (*voco*) segítségül hív; *invocantem liberat rex* Ps 71,12 aki segítségül hívja (szegény, nyomorult), azt megszabadítja a (Messiás) király; *invocare* Ps 4,2 segítségül hív(ja az Urat); *invocare Deum (Dominum)* Ps 4,4; 13,4; 16,6; 17,4; 19,10; 30,18; 49,15; 52,5; 55,10; 85,5; 90,15; 98,6; 101,3; 114,2; 117,5; 137,3; 144,18 segítségül hívja az Istent (az Urat); *invocare nomen Domini* Ps 78,6; 98,6; 114,4; 115,4,8 segítségül hívja az Úr nevét
- Iordanis**, *is, m. Hebr.* Jordán, Palesztina főfolyója; *Iordanis et Hermon terra* Ps 41,7 a Jordán és a Hermon földje (=Palesztina); *Iordanis vertit se retrorsum* Ps 113 A,3,5 a Jordán (vize) visszafordul (vö. Józs. 3.)
- Ioseph indecl. m. Hebr.**
1. József, Jákob pátriárka fia; *Ioseph filii* Ps 76,16 József fiai, leszármazottai (=az egész zsidó nép)
 2. Izrael országa és népe; *Ioseph tabernaculum reicere* Ps 77,67 József sátrát (=a siloi szentélyt Efraim földjén vagyis Izrael külön istentiszteletét) elveti (az Úr); *Ioseph velut ovem ducere* Ps 79,2; 80,6 Józsefet (=Izrael népét) nyájként vezeti (az Isten)
- ipse, ipsa, ipsum** ő, maga
- ira, ae, f.** harag, elkeseredés, düh; Isten haragos ítélete; *ira convertitur* Cant Is I,1 (az Úr) haragja megfordul, megengesztelődik; *ira durat momento* Ps 29,6 (az Úr) haragja (csak) egy

pillanatig tart; *ira effervescit contra alqm* Ps 77,21,31 (az Úr) haragja felforr (Izrael ellen); *ira exardescit* Ps 2,11; 73,1; Cant Hab. 8 (az Úr) haragja felgyullad; *ira flagrare* Ps 17,8 haragtól ég; *irae aestum mittere in alqm* Ps 77,49 haragja hevét rábocsátja (=heves haraggal rátámad); *irae aestus comprehendit alqm* Ps 68,25 haragjának tüze (=izzó haragja) lecsap rá; *irae dies* Ps 109,5 (az Úr) haragjának (=haragos ítéletének) napja; *irae flamma devorari* Cant Eccl 11 a harag lángja (=lángoló haragja) megemészti; *irae furor* Ps 84,4 (az Úr) harag(os) kitörése; *irae potentia* Ps 89,11 (az Úr) haragjának hatalma (=hatalmas haragja); *irae spiritus* Ps 17,16 (az Úr) haragos lehellete; *irae transeunt super alqm* Ps 87,17 (az Úr) haragja rázúdul; *irae vehementia* Ps 75,8 (az Isten) haragjának hevessége (=heves haragja); *irae viam aperire* Ps 77,50 a haragnak utat nyit (=szabad folyást enged); *iram avertere* Ps 105,23 (az Úr) haragját elhárítja; *iram cohibere* Ps 77,38 haragját visszatartja; *iram effundere* Ps 78,6 haragját kiönti; *iram extendere in omnes generationes* Ps 84,6 haragját kiterjeszti minden nemzedékre (=véggéppen megharagszik); *iram mittere* Cant Mo I,7 haragját rábocsátja (=haragosan rátámad); *iram suscitare* Cant Eccl 8 haragját felszítja; *ab ira accensus ignis* Cant Mo II,22 (az Úr) haragjának lángralobban tüze; *ab ira desistere* Ps 36,8 a haraggal felhagy; *ad iram lacessere alqm* Ps 77,58 haragra ingerli; *ad iram tardus* Ps 85,15; 102,8; 144,8 a haragra késedelmes (=nem haragszik meg egykönnyen); *contra iram inimicorum extendere manum* Ps 137,7 az ellenség dühével szemben segítségre nyújtja a kezét; *in ira arguere alqm* Ps 6,2; 37,2 haragjában megfeddi; *in ira consumere alqm* Ps 20,10 haragjában megsemmisíti (végez vele); *in ira exsurgere* Ps 7,7 haragos ítéletre felkel (az Úr); *in ira incedit Dominus per terram* Cant Hab 12 haragosan bejárja az Úr a földet; *in ira infestare alqm* Ps 37,21; 54,4.19; 77,45 haraggal támad ellene; *in ira iurare* Ps 94,11 haragjában megesküszik; *in ira loqui* Ps 2,5 haragosan szól hozzá; *in ira me-*

minisse miserationis Cant Hab 2 a haragos ítéletkor gondol az irgalomra; *in ira perdere alqm* Ps 58,14 haragjában elpusztítja; *in ira prosternere populos* Ps 55,8 haragjában földre sújtja a népeket; *in ira repellere alqm* Ps 26,9 haragosan elkergeti; *in ira transeunt dies alci* Ps 89,9 (az Úr) haragja miatt elsuhanak (gyorsan múlnak) napjai (=élete)

iracundia, *ae, f. (iracundus)* hirtelen harag, indulatosság, heveség; *iracundiam continere* Ps 84,4 haragját visszatartja

irascor, *irasci (ira)* (meg)haragszik; *irasci graviter* Ps 88,39 erősen megharagszik; *irasci perpetuo* Ps 78,5 (meg)haragszik végképpen; *irascitur Deus* Ps 59,3 haragszik az Isten; *irascitur Deus graviter uncto suo* Ps 88,39 erősen haragszik Isten az ő fölkeztjére (=Dávidra); *irascitur Deus in aeternum alci* Ps 84,6 haragszik az Isten mindörökké (=végképpen) *irascitur Dominus (alci)* Ps 2,11; 78,5; Cant Is I,1 (meg)haragszik (rá) az Úr; *iratus occludit Deus misericordiam* Ps 76,10 haragjában az Isten elzárja (visszatartja) irgalmát

irretio 4 *ivi, itus (rete)* hálóbba kerít; *irretitus peccator* Ps 9 A,17 hálóbba kerül a gonosz

irrevocabilis, *e (revocabilis)* visszavonhatatlan, megmásíthatatlan; *irrevocabile verbum* Cant Is II,23 visszavonhatatlan szó

irrideo 2 *risi, risus (rideo)* nevet, gúnyolódik; kigúnyol; *irridere alci* Ps 34,16; 36,13; 58,9 kigúnyolják, gúnyolódnak rajta; *irridere et loqui maligne* Ps 72,8 gúnyolódik és rosszakaratúlag beszél

irrigo 1 (*rigo*) vizet vezet vhová; öntöz, áztat; *irrigant imbres terram* Ps 71,6 záporosők öntözik a földet; *irrigat Deus sulcos terrae* Ps 64,11 megöntözi Isten a föld barázdáit; *irrigat Deus terram* Ps 64,10 megöntözi Isten a földet

irriguus 3 (*irrigo*) öntöző; öntözött; *irriguus hortus* Cant Ier 12 öntözött kert

irrisio, *onis, f. (irrideo)* gúnyolódás, gúnyolás, csúfolódás; csúfság, nevetség tárgya; *irrisio abundantium* Ps 122,4 a dúslakodó

gazdagok gúnyolódása; *irrisio fieri alci* Ps 78,4 nevetséggé (nevetségessé) válik előtte; *irrisione satiari* Ps 122,4 a gúnyolódásból elege van; *irrisionem facere alqm* Ps 43,14 nevetséggé (nevetségessé) teszi

irrito 1 ingerel, felfingerel, megharagít; *pass.* bosszankodik; *irritare Deum abominationibus* Cant Mo II,16 haragra ingerlik az Istent utálatosságokkal (=bálványimádásukkal); *irritare Deum vanis idolis* Cant Mo II,21 haragra ingerlik az Istent hamis bálványaikkal; *irritare Dominum ad Aquas Meriba* Ps 105,32 megharagították az Urat a Pörölés-vizénél; *irritari* Cant Mo II,19 haragszik, bosszankodik

irritus 3 (*ratus*) érvénytelen; eredménytelen, hatástalan, hiábavaló, sikertelen; *irrita deprecatio* Ps 108,7 hiábavaló esdeklés; *irrita promissio* Ps 76,9 üres (=teljesületlenül maradt) ígélet; *irritas facere cogitationes populorum* Ps 32,10 megghiúsítja a nemzetek terveit

irrumpo 3 *rupi, ruptus (rumpo)* betör, beront; *irrupit imber aquarum* Cant Hab 10 zuhog a záporosó

irruo 3 *rui (ruo)* beront, berohan, nekiron, rátör; *irruere in hominem* Ps 61,4 ráront valakire; *irruere simul* Ps 47,5 rárontanak együttesen; *irruit formido et horror super alqm* Cant Mo I,16 rettegés és borzadás szállja meg; *irruit mors super alqm* Ps 54,16 lesújt rá a halál; *irruit plaga super alqm* Ps 105,29 rátör a csapás; *irruunt aquae multae* Ps 31,6 betör a nagy víz (=rátör a nagy szerencsétlenség); *irruunt ut dispergant alqm* Cant Hab 14 rátörnek, hogy szétszórják

is, ea, id az, ő

Ismaelita, ae, m. *Hebr.* izmaelita; néptörzs Arábia pusztájában, amelyet a Szentírás Izmael leszármazottainak mond (Gen 25,11 kk.); *Ismaelitae* Ps 82,7 az izmaeliták

Israel, indecl. m. *Hebr.*

1. Izsák fia (Gen 32,29) Jákob, akinek Isten az Izrael nevet adja, a zsidó nép ősatya; *Israel domus* Ps 97,3; 113 B,9.12; 117,2; 134,19 Izrael nemzetsége; *Israel eligit sibi Do-*

minus in peculium Ps 134,4 Izraelt kiválasztja az Úr birtokul magának; *Israel filii* Ps 102,7; 148,14; Cant Mo II,8; Cant Tob 3 Izrael fiai (Jákob 12 fia), leszármazottai, ivadékai, utódai, törzse stb.; *Israel intrat in Aegyptum* Ps 104,10 Izrael (Jákob) levonul Egyiptomba; *Israel pater noster* Cant Dav 10 Izrael a mi ősatyánk; *Israel semen omne* Ps 21,24; Cant Is II,25 Izrael minden ivadéka; *Israel servus Dei* Ps 135,22; Cant BMV 54 Izrael az Isten szolgája

2. Izrael utódai; az Úr választott népe, Izrael népe; *Israel annuntiat Dominus statuta et praecepta* Ps 147,19 Izrael (népének) tudtul adja az Úr törvényeit és parancsait; *Israel appellat Dominus primogenitum* Cant Eccl 14 Izraelt az Úr elsőszülöttjének nevezi (=kiválasztja népéül); *Israel benedicit Domino* Cant 3 puer 83 Izrael (népe) áldja az Urat; *Israel congregare* Cant Ier 10 Izraelt (a választott népet) egybegyűjti; *Israel cuatodit Dominus* Ps 120,4 Izrael (népét) (=a választott népet) őrzi az Úr; *Israel Deus Dominus* Ps 40,14; 58,6; 67,9,36; 71,18; 105,48; Cant Dav 10; Cant Is II,15; Cant Zach 68 a választott nép Istene az Úr; *Israel dicit* Ps 123,1 Izrael (népe) megvall(hat)ja; *Israel dispergere* Cant Ier 10 Izraelt (=választott népet) szétszórja; *Israel dispersos congregare* Ps 146,2 Izrael (népének) szétszórtjait (=a távolélő zsidókat) összegyűjti; *Israel educit Dominus e medio Aegyptiorum* Ps 135,11 Izrael (népét) kivezeti az Úr az egyiptomiak közül; *Israel exit de Aegypto* Ps 113 A,1 Izrael (népe) kivonul Egyiptomból; *Israel hereditas Dei* Ps 79,2 Izrael az Isten öröksége; *Israel institutum* Ps 80,5 Izrael népének ez rendelkezés; *Israel iuvenes* Ps 77,31 Izrael (népének) ifjai; *Israel laetatur* Ps 13,7; 52,7; 149,2 Izrael (népe) ujjong; *Israel laus* Ps 21,4 Izrael (népének) dicsősége (=az Úr); *Israel liberare* Ps 24,22 Izrael (népét) megszabadítja (az Isten); *Israel nomen non memoratur ultra* Ps 82,5 Izrael (népének) nevét nem emlegetik többé; *Israel pascit Deus* Ps 79,2 Izrael (népének) pásztora az Isten (=vezérli népét); *Israel plebs Domini* Cant Sim 32 Izrael az Úr népe;

Israel populus Dei (Domini) Ps 80,9; 134,12; Cant Zach 68
 Izrael az Isten (az Úr) népe; *Israel redimit Dominus ex iniquitatibus* Ps 129,8 Izraelt (=választott népét) megváltja az Úr bűneiből; *Israel regnum* Ps 113 A,2 Izrael az Úr országa; *Israel reicit acriter Deus* Ps 77,59 Izraelt zordonan elveti az Isten; *Israel salus* Ps 13,7; 52,7 Izrael (népének) szabadulása (=szabadítója), üdvössége (=üdvözítője); *Israel salvatus a Domino* Cant Is II,17 Izraelt (=választott népét) megszabadította az Úr; *Israel Sanctus* Ps 70,22; 77,41; 88,19; Cant Is I,6 Izrael (népének) Szentje (=az Úr, a választott nép Istene); *Israel sperat in Domino* Ps 130,3 Izrael népe bízik az Úrban; *Israel traducere per medium maris* Ps 135,14 Izrael (népét) átvezeti a tengeren; *Israel tribus* Ps 77,55; 104,37 Izrael (népének) törzsei; *contra Israel effervescit ira Domini* Ps 77,21 Izrael (népe) ellen felforr az Úr haragja; *ex Israel nati* Ps 67, 27 Izrael népének szülöttei; *in Israel legem condit Dominus* Ps 77,5 Izrael (népében) törvényt hoz az Úr; *in Israel magnum est nomen Dei* Ps 75,2 Izrael (népében) nagy az Isten neve; *pro Israel foedus aeternum* Ps 104,10 Izrael (népe) számára örök szövetség; *super Israel maiestas Domini* Ps 67,35 Izrael (a választott nép) fölött az Úr fönsége (ragyog); *super Israel pax* Ps 124,5; 127,6 Izrael (népén) békesség, békesség Izraelnek

iste, ista, istud ez (itt), az (ott)

iter *itineris, n. (ire)* menés, út, utazás; *itineria sacra* Ps 83,6 szent (zarándok)út, zarándoklat

iterum ismét, újra

iubeo 2 *iussi, iussus* meghagy, parancsol; végeztet vmit (műveltető segédige); *iubet Dominus et creata sunt* Ps 148,5 parancsol az Úr és minden létrejön; *iubet Dominus defluere fontes in rivos* Ps 103,10 az Úr parancsára, a források a folyókba folynak; *iubet Dominus flare ventum* Ps 147,18 az Úr parancsára fúj a szél; *iubet Dominus gentes alqm* Ps 105,34 parancsot ad neki az Úr a pogányok felől; *iubet Dominus reverti*

mortales in pulverem Ps 89,3 az Úr visszaparancsolja a halandókat a (föld) porába

iucundus 3 (*iuvo*) kellemes, kedves, gyönyörűsleges; *iucunda decreta Domini* Ps 118,39 gyönyörűségesek az Úr rendelkezései; *iucundus eloquium Domino* Ps 103,34 kedves a beszéde az Úr előtt; *iucundum et bonum* Ps 132,1 kellemes és jó (dolog)

Juda *indecl.* Hebr. Jákob pátriárka fia; (Izrael és Juda szétválása után) Juda országa; *Juda civitates* Ps 47,12; 68,36; 96,8 Juda városai; *Juda principes* Ps 67,28 Juda fejedelmek; *Juda sanctuarium Domini* Ps 113 A,2 Juda az Úr szentélye; *Juda sceptrum Dei* Ps 59,9; 107,9 Juda az Isten királyi jogára; *Juda tribus* Ps 77,68 Juda törzse; *in Juda innotescit Deus* Ps 75,2 Judában ismeretessé válik az Isten

iudex, icis, m. (dico) bíró; *iudex Deus* Ps 49,6; 74,8 a bíró Isten (lesz, legyen = ő ítél, ítéljen); *iudex iustus* Ps 7,12; 9 A,5 igazságos bíró; *iudex populorum Dominus* Ps 7,9 a népek bírója az Úr; *iudices terrae* Ps 148,11 a föld bírái (=a pogány népek vezetői); *a iudicibus saluum facere pauperem* Ps 108,31 (igazságtalan) bírától megmenti a szegényt

iudicium, ii, n. (iudex)

1. ítélkezés, törvénykezés; Isten ítélkezése az ember fölött; *iudicii dies* Cant Iud 17 az (isteni) ítélet napja; *iudicii sedes* Ps 121,5 bírói szék, ítélő szék; *iudicium agere* Ps 81,1 ítéletet tart, ítélkezik; *ad iudicium accingere se* Cant Mo II,41 ítélkezésre készül; *ad iudicium exsurgere* Ps 75,10 ítélkezésre (hogy ítélkezzék) fölkel; *in iudicio consistere* Ps 1,5 az ítélkezéskor megállja a helyét; *in iudicio rectus Deus* Ps 50,6 az ítélkezésben igaz az Isten; *in iudicio surgere pro aliquo* Ps 7,7 ítélkezéskor védelmére kel; *in iudicium vocare aliquem* Ps 142,2 törvény elé idézi

2. peres ügy; *iudicium et causam suscipere* Ps 9 A,5 peres ügyét felkarolja

3. ítélet, bírói döntés; Isten (felmentő, kárhoztató) ítélete; *iudicia custodire* Ps 18,12 (az Úr) ítéleteire figyel; *iudicia iusta*

Ps 118,164 (az Úr) ítéletei igazságosak; *iudicia oris Domini* Ps 104,5 az Úr szájának ítéletei; *iudicia valent* Ps 104,7 (az Úr) ítéletei érvényesek; *iudicia vera* Ps 18,10 (az Úr) ítéletei igazak; *iudicium audiri facit* Ps 75,9 az ítéletet hallatja (kihirdeti); *iudicium facere* Ps 9 A,17; 118,84; 149,9 ítéletet mond, ítélkezik; *iudicium indicit Dominus* Ps 7,7 az ítéletet meghirdeti az Úr; *iudicium praestitutum facere alci* Ps 149,9 megállapított ítéletét végrehajtja; *iudicium prodit a conspectu Domini* Ps 16,2 ítélete az Úr színe előtt jön (származik); *iudicium rectum* Ps 118,137 (az Úr) ítélete igaz; *propter iudicia exsultant civitates Iuda* Ps 47,12; 96,8 (az Isten, az Úr) ítéleteinek (az ellenség fölött) ujjonganak Juda városai

4. az Isten (az Úr) döntése, végzése, parancsa, törvénye; *iudicia Domini antiqua* Ps 118,52 az Úr örök végzései; *iudicia Domini distant longe a mente impii* Ps 9 B,5 az Úr végzései távol állnak a gonosz lelkétől („nem megy fejébe”); *iudicia Domini sicut mare profundum* Ps 35,7 az Úr végzései mint a mélységes tenger

5. igazságszolgáltatás, ítélő hatalom, igazságos ítélkezés; *iudicium dare regi* Ps 71,1 az ítélőhatalmat (az Úr) átadja a (Messiás) királynak; *iudicium et scientiam docere alqm* Ps 118, 66 ítélkezésre és tudományra (=az ítélkezés tudományára) tanítja; *iudicium redit ad iustitiam* Ps 93,15 az ítélkezés visszatér az igazságossághoz (=az igazságnak megfelelően történik)

iudico 1 (iudex)

1. ítél, ítéletet tart, ítéletet mond, igazságot szolgáltat; *iudicare inique* Ps 81,2 igazságtalanul ítélkezik; *iudicare recte* Ps 57,2 helyesen (igazul) ítélkezik; *iudicare secundum ius* Ps 74,3 igazság szerint (igazságosan) ítélkezik; *iudicare secundum iustitiam suam alqm* Ps 34,24 (az Úr) megvédi (saját) igazolta szerint vkinek az igazát; *iudicat Phinees* Ps 105,30 ítéletet tart Fineesz (vö. Num 25,7); *ad iudicandum stabilit Dominus solium suum* Ps 9 A,8 ítéletre készen tartja az Úr trónusát; *iudicari* Ps 36,33; 108,7 ítélik, törvénybe idézik

2. igazságos ítélettel, jogszolgáltatással kormányoz(z) a világot Isten); *iudicantur gentes in conspectu Domini* Ps 9 A,20 az Úr színe előtt (kárhoztató) ítéletet nyernek a pogány népek; *iudicare fines terrae* Cant An 10 (az Úr) kormányozza a föld határait; *iudicare orbem cum iustitia* Ps 9 A,9 (az Úr) igazságban kormányozza a földkerekséget; *iudicare nationes* Ps 109,6 (az Úr) kormányozza a nemzeteket; *iudicare populum* Ps 49,4 (az Isten) kormányozza a népet; *iudicat Deus in terra* Ps 57,12 igazságot tesz Isten a földön

iumentum, *i. n.* (*iungo*) igavonó állat, igásmarha, állat, barom; *iumenta et homines salvat Dominus* Ps 35,7 állatot és embert (egyaránt) megment az Úr; *iumenta et ferae* Ps 148,10 a háziállatok és a vadállatok; *iumenta onusta* Ps 143,14 megrakott igásállatok; *iumenta tradere grandini* Ps 77,48 a nyájat kiszolgáltatja (martalékul) a jégesőnek; *iumentis dare escam* Ps 146,9 az állatoknak megadja eledelét; *iumentis producere gramen* Ps 103,14 az állatoknak füvet sarjaszt (az Úr); *ut iumentum esse* Ps 72,22 olyan mint a barom

iurgium, *ii. n.* (*iurgo*) veszekedés, civódás, vita, szóváltás, perpatvar; *iurgii causa* Ps 79,7 vitás ügy; *iurgium linguarum* Ps 30,21 nyelvek vitája = civódó, marakodó nyelvek

iuro *1* (*ius*) esküszik, megesküszik; *iurare cum damno* Ps 14,5 önkárára esküszik; *iurare cum dolo* Ps 23,4 hamisan esküszik; *iurare Domino* Ps 131,2 esküvél ígéri az Úrnak; *iurare erecta manu alci* Ps 105,26 (esküre) emelt kézzel megesküszik neki; *iurare et statuere alqd* Ps 118,106 megesküszik, felteszi magában; *iurare falsum* Ps 143,8.10 hazugságra (hamisságra) esküszik; *iurare in ira* Ps 94,11 haragjában megesküszik; *iurare iusiurandum* Cant Zach 73 (ünnepélyes) esküt tesz, esküvel fogadja; *iurare per Deum* Ps 62,12 megesküszik Istenre („Isten bizony”); *iurare per fidelitatem* Ps 88,50 megesküszik (az Úr) hűségére; *iurare per sanctitatem* Ps 88,36 megesküszik (az Isten) szentségére; *iurare per semetipsum* Cant Is II,23 önmagára esküszik; *iurare promissum firmum* Ps 131,11 meg-

küszik erős fogadással; *iurat Dominus David* Ps 88,4.50; 131,11 esküvel ígéri az Úr Dávidnak; *iurat Dominus et non paenitet eum* Ps 109,4 megesküszik az Úr és nem bánja meg (=fenntartja szavát)

ius, iuris, n.

1. jog, igazság; *ius et iustitia fundamentum solii Domini* Ps 96,2 jog és igazság az Úr trónusának alapja; *ius et iustitia fundamentum throni Domini* Ps 88,15 jog és igazság az Úr trónusának alapja; *ius et iustitiam diligere* Ps 32,5 a jogot és igazságot szereti; *ius et iustitiam exercere (in Iacob)* Ps 98,4; 118,121 jogot és igazságot szolgáltat (Jákobnak); *ius oriri facit sicut meridiem* Ps 36,6 a jogot fölkelti mint a déli verőfényt; *ius orphani et oppressi tueri* Ps 9 B,18 az árva és az elnyomott jogát védi; *ius populi tueri* Cant Mo II,36 a nép jogát védi; *secundum ius iudicare* Ps 74,3 igazság szerint (igazságosan) ítélkezik

2. bírói határozat, döntés, ítélet, igazságszolgáltatás; *ius dicere cum aequitate alci* Ps 9 A,9 igazságot szolgáltat méltányosan neki; *ius dicere vere* Ps 57,2 igazul ítélkezik; *ius dicunt potentes* Ps 57,2 ítélkeznek a hatalmasok; *ius reddere egeno* Ps 139,13 igazságot szolgáltat a szegénynek; *ius reddere humili* Ps 81,3 igazságot szolgáltat az elnyomottnak; *ius reddere oppressis* Ps 102,6; 145,7 igazságot szolgáltat az elnyomottaknak; *ius reddere pauperi* Ps 81,3 igazságot szolgáltat a szegénynek; *ius reddere secundum iustitiam alci* Ps 7,9 igazságot szolgáltat neki (az Úr) igaz volta szerint; *ius reddit Deus (Dominus) alci* Ps 7,9; 25,1; 42,1 igazságot szolgáltat neki az Isten (az Úr)

3. jogigény, jogosultság, kiváltság; *iure affligere alqm* Ps 118,75 jogosan sújtja; *iure possidere alqd* Ps 81,8 jogosan birtokolja; *ius suum obtinere in Domino* Cant Is II,25 jogosultságot (jogot a megigazultságra) az Úrtól kap

iusiurandum, iurisiurandi, n. eskü; *iusiurandum dare alci* Ps 104,9 esküt tesz; *iusiurandum iurare alci* Cant Zach 73 (ünnepélyes) esküt tesz, esküvel fogadja neki

iussum, *i. n. (iubeo)* parancs; *iussa Domini custodire* Ps 118,168 az Úr parancsait megtartja; *iussa Domini facere* Ps 102,20 az Úr parancsait teljesíti

iustitia, *ae. f. (iustus)*

1. Isten igaz volta, igazsága, hűsége ígéreteiben, irgalmas gondviselése; *iustitia contingit caelos* Ps 70,19 az (Isten) igaz volta (igazsága) az égig ér; *iustitia erga filios hominum* Ps 102,17 (az Úr) irgalmas gondviselése az emberekhez; *iustitia extolli* Ps 88,17 (az Úr) igaz volta miatt (hűsége által) magasra emelkedik; *iustitia incedit ante Dominum* Ps 84,14 igazság jár az Úr színe előtt; *iustitia manet in aeternum* Ps 110,3 (az Úr) irgalma örökre megmarad; *iustitia plena dextera Dei* Ps 47,11 igazsággal teli az Isten jobbjá (=hűségesen megvéd); *iustitia sicut montes Dei* Ps 35,7 (az Úr) igazsága (magasztos) mint az Isten hegyei (=a legmagasabb hegyek); *iustitiae opera patrat Dominus* Ps 102,6 igaz tetteket cselekszik, igaz tetteiben az Úr; *iustitiam (non) abscondere in corde* Ps 39,11 (az Úr) igaz voltát (nem) rejtí szívébe (=nyíltan megvallja); *iustitiam annuntiant caeli* Ps 49,6; 96,6 (az Úr) igazságát (igaz voltát) hirdetik az egek; *iustitiam annuntiare in coetu magno* Ps 39,10 (az Úr) igazságosságát hirdeti a nagy gyülekezetben; *iustitiam annuntiare populo* Ps 21,31 (az Úr) igaz voltát hirdeti a népnek; *iustitiam eloquitur lingua* Ps 70,24 (Isten) igaz voltát hirdeti a nyelve; *iustitiam anuntiare* Ps 34,28 (az Úr) igaz voltát hirdeti; *iustitiam praedicare* Ps 70,16 (az Úr) igaz voltát magasztalja; *cum iustitia exaudit Deus alqm* Ps 64,6 hűségesen meghallgatja az Isten; *de iustitia exsultare* Ps 144,7 (az Úr) igaz voltának ujjongva örvend; *de iustitia exsultat lingua* Ps 50,16 (Isten) igaz voltának ujjongva örvend a nyelve (ujjongva magasztalja); *in iustitia deducere alqm* Ps 5,9 igaz volta szerint kormányozza (az Úr); *in iustitia dirigere alqm* Ps 24,9 igaz volta szerint vezérli; *in iustitia liberare alqm* Ps 30,2 igaz volta szerint (hűségesen, híven) megszabadítja; *pro iustitia exaudire alqm* Ps 142,1 igazsága szerint meghallgatja (az Úr); *pro iustitia*

laudare Dominum Ps 7,18 igaz voltáért áldja az Urat; *secundum iustitiam eripere alqm* Ps 70,2 igaz volta szerint (hűségesen, híven önmagához) kimenti; *secundum iustitiam iudicare alqm* Ps 34,14 igaz volta szerint megvédi (az Úr) övéi igazát; *secundum iustitiam liberare alqm* Ps 70,2 igaz volta szerint (hűségesen, híven önmagához) megszabadítja

2. Isten igaz volta a Messiás (az üdvösség) megigérésében és küldésében; *iustitia prospicit de caelo* Ps 84,12 (az Úr) szabadító irgalma alátekint az égből; *iustitiae portas aperire* Ps 117,19 megnyitja az Igazság-kapuját (körmenetnél a templomudvarban), a megigazulás ajtaját (az üdvözítésben); *per portas iustitiae ingredi* Ps 117,19 bevonul az Igazság-kapuján (körmenetnél a templomudvarban), a megigazulás ajtaján (az üdvözítésben)

3. Isten igazságossága ítéleteiben, parancsaiban, végzéseiben; *iustitia aeterna Domini* Ps 118,142 az Úr örök igazságossága; *iustitia et ius fundamentum solii Domini* Ps 96,2 igazságosság és jog az Úr trónusának alapja; *iustitia et ius fundamentum throni Domini* Ps 88,15 igazságosság és jog az Úr trónusának alapja; *iustitia et misericordia* Ps 102,17 igazságosság és irgalmasság; *iustitia et pax osculantur inter se* Ps 84,11 az igazságosság (=szigor) és a béke (=irgalom) megcsókolják egymást; *iustitia et potentia in Domino* Cant Is II,24 az igazságosság és a hatalom az Úrban; *iustitia praescriptorum Domini aeterna* Ps 118,144 az Úr parancsainak örökkévaló (örökörvényű) igazságossága; *iustitiae decreta* Ps 118,7 (az Úr) igazságosságának (=igazságos) ítéletei; *iustitiae decretum* Ps 118,160 (az Úr) igazságosságának (=igazságos) ítélete; *iustitiam suam revelat Dominus* Ps 97,2 igazságosságát megmutatja az Úr; *cum iustitia imponere praescripta* Ps 118,138 igazságosan kiszabja parancsait; *cum iustitia iudicare* Ps 9 A,9 igazságosan ítél (=igazságos ítélettel kormányoz); *cum iustitia iudicare alqm* Ps 34,24 igazságosan ítélkezik fölötté

4. igazság a kormányzásban, vezetésben; az igazságos kormányzás erénye; a Messiás király igazsága, amellyel boldogítja híveit és viasztasorítja az ellenséget; *iustitia et aequitas* Ps 71,2; 97,9 igazság és méltányosság; *iustitia et pax* Ps 71,3 igazság és béke; *iustitia floret in diebus regis* Ps 71,7 igazság virul (virágzik) a (Messiás) király napjaiban (= uralkodása idején); *iustitiam afferre populo* Ps 71,3 igazságot hoz a népnek; *iustitiam afferunt colles* Ps 71,3 igazságot hoznak a halmok (= igazság uralkodik az egész országban); *iustitiam et ius exercere in Iacob* Ps 98,4 igazságot és jogot szolgáltat Jákobnak (= a választott népnek); *iustitiam filio regis dat Deus* Ps 71,1 ítélő hatalmát a királyfinak (= a Messiásnak) átadja az Isten; *cum iustitia gubernare populum* Ps 71,2 igazságban kormányozza a népet; *cum iustitia iudicare orbem* Ps 9 A,9 igazságos ítélettel kormányozza (az Úr) a világot; *cum iustitia regere orbem terrarum* Ps 95,13; 97,9 igazságban kormányozza a földkerekséget

5. igazságosság (megadni kinek-kinek a magáét); „az igazság”; megadni Istennek, ami az Istené: igazlelkűség, a parancsok megtartása; *iustitia et fides* Ps 44,5 igazságosság és hűség; *iustitiam diligere* Ps 10,7; 32,5; 36,28; 44,8; 98,4 az igazlelkűséget szereti; *iustitiam et gratiam cantare* Ps 100,1 igazlelkűségről és jószágról énekel; *iustitiam et ius diligere* Ps 32,5 az igazságot és a jogot szereti; *iustitiam exercere* Ps 118,121 az igazságosságot gyakorolja (= gyakorlatilag szerinte él); *iustitiam facere* Ps 14,2 igazságosan cselekszik (= él); *ad iustitiam redit iudicium* Ps 93,15 az igazságossághoz visszatér az ítélkezés (= szerinte történik); *cum iustitia disponere res suas* Ps 111,5 igazságosan intézi ügyeit; *in iustitia coram Domino* Cant Zach 75 igazlelkűségben az Úr színe előtt; *in iustitia dirigere alqm* Ps 24,9 az igazságban vezérli; *pro iustitia evehi* Ps 44,5 az igazságosságért síkraszáll

6. valakinek az igaza, joga, jussa: ami kijár neki; *iustitiam oriri facit sicut lumen* Ps 36,6 igazát felragyogtatja mint

anapfényt; *iustitiam reddere pauperibus* Ps 139,13 jogot szolgáltat a szegényeknek; *pro iustitia evehi* Ps 44,5 az igazságért síkra száll

7. egyéni igaz állapot, ártatlanság, becsület, tisztesség; *iustitiae meae Deus* Ps 4,2 igazságom Istene; *in iustitia videre faciem Domini* ártatlanságban (ártatlan lélekkel) meglátja az Úr arcát; *secundum iustitiam reddere ius alci* Ps 7,9 igaz volta szerint szolgáltat igazságot neki; *secundum iustitiam rependere alci* Ps 17,21 igaza szerint megfizet neki; *secundum iustitiam retribuere alci* Ps 17,25 igaza szerint megfizet neki

iustum, *i*, *n.* (*iustus*) ami igaz(ság), igazságos, törvényszerű, jogszerű; *plur. iusta, orum, n.* (u.a.); *iusta loqui* Ps 51,5 igazat beszél; *iusta promittere* Cant Is II,19 igazat ígér (igaz, amit megígér); *iustum coram Domino facere* Cant Tob 8 azt cselekszi, ami igaz az Úr színe előtt; *quod iustum est facere* Ps 105,3 ami igaz, azt cselekszi

iustus 3 (*ius*) igaz; (Istenről) szent, hűséges, igazságos, kegyes, irgalmas; (Isten törvényéről, szaváról) szent, méltányos, igazságos, helyes; *iusta causa* Ps 16,1 igaz ügy; *iusta decreta Domini* Ps 118,62.75.106 az Úr igazságos rendelkezései; *iusta et fidelia opera manuum Domini* Ps 110,7 igazak és hívek (helytállóak) az Úr tettei; *iusta generatio* Ps 13,5 igaz nemzedék; *iusta iudicia* Ps 118,164 (az Úr) igazságos ítéletei; *iusta mandata Domini* Ps 118,172 szentek az Úr parancsai; *iusta opera Domini* Ps 110,7 igazak az Úr művei; *iusta sacrificia* Ps 4,6 igaz áldozatok; *iustae viae Dei* Cant Mo II,4 igazak az Isten útjai (=törvényei, parancsai); *iusto Domino benedicere* Cant Tob 7 az igaz (szent) Urat áldja; *iustum eloquium Domini* Ps 118,123 szent az Úr szava; *iustus Deus (Dominus)* Ps 7,10; 10,7; 114,5; 118,137; 128,4; 144,17 igaz (szent) az Isten (az Úr); *iustus Deus in sententia sua* Ps 50,6 igazságos az Isten ítéletében; *iustus et clemens et misericors* Ps 111,4 igazságos, kegyes, irgalmas; *iustus et salvans Deus* Cant Is II,21 igaz(i) és szabadulást adó istenség; *iustus iudex* Ps 7,12; 9 A,5 igazságos bíró; *iustus vir* Ps 111,4 igazságos ember

iustus, i, m. (plur. iusti, orum, m.) igaz, igazlelkületű, ártatlan; becsületes, tisztességes, törvénytisztelő, jámbor; *plur.* az igazak, a szentek; *iusti animam invadere* Ps 93,21 az igaz ember életére törnek; *iusti celebrant nomen Domini* Ps 139,14 az igazak magasztalják az Úr nevét; *iusti circumdant alqm* Ps 141,8 az igazak körülveszik; *iusti clamant et Dominus exaudit* Ps 33,18 az igazak kiáltanak és az Úr meghallgatja; *iusti cor* Ps 36,31 az igaz ember szíve (lelke, lelkülete); *iusti cornua extolluntur* Ps 74,11 az igaz hatalma fölemelkedik (=az igaz hatalomra jut); *iusti declarantur* Ps 68,28 igaznak találják, igaznak bizonyulnak; *iusti dominantur* Ps 48,15 az igazak uralkodnak (a túlvilágon); *iusti exsultant in Domino* Ps 32,1 az igazak ujjonganak az Úrban; *iusti gaudent* Ps 31,11 az igazak örvendeznek; *iusti gressus non vacillant* Ps 36,31 az igaz lépte (=életútja) nem bizonytalan; *iusti in conspectu Dei exsultant* Ps 67,4 az igazak az Úr színe előtt ujjonganak; *iusti intrant per portam Domini* Ps 117,20 az igazak belépnek az Úr kapuján (=üdvözülnek); *iusti lingua effatur rectum* Ps 36,30 az igaz nyelve igazat mond; *iusti mala multa* Ps 33,20 az igaznak (is) sok a baja; *iusti os eloquitur sapientiam* Ps 36,30 az igaz ajka bölcsességet beszél; *iusti ossa custodit Dominus* Ps 33,21 az igaz csontjait (=az igaz embert) oltalmazza az Úr; *iusti laetantur (in Domino)* Ps 31,11; 67,4; 96,12 az igazak örvendeznek (az Úrban); *iusti semen* Ps 36,25.26 az igaz ember ivadéka; *iusto benedicit Dominus* Ps 5,13 az igazat megáldja az Úr; *iusto fructus est* Ps 57,12 az igaznak megvan a jutalma; *iusto molitur mala impius* Ps 36,12 az igaz ellen gonoszságot tervez a gonosz; *iusto oritur lux* Ps 96,11 az igazra menekülés, szabadulás virrad; *iustorum angustiae* Ps 33,18 az igazak válságos helyzete; *iustorum animae* Cant 3 puer 86 az igazak lelke (=az igaz lelkek); *iustorum coetus* Ps 110,1 az igazak gyülekezete; *iustorum clamor* Ps 33,16 az igazak segélykiáltása; *iustorum concilium* Ps 1,5 az igazak társasága; *iustorum congregatio* Ps 110,1 az igazak társasága;

iustorum refugium Ps 36,39 az igazak menedéke; *iustorum salus a Domino* Ps 36,39 az igazak szabadulása az Úrtól (jön) (=megmenti őket); *iustorum sors* Ps 124,3 az igazak öröksége; *iustorum spiritus* Cant 3 puer 86 az igazak lelkei (=az igaz lelkek); *iustorum tabernacula* Ps 117,15 az igazak házai (=otthonai, esetleg a Sátoros ünnepen emelt hajlékok); *iustorum via* Ps 1,6 az igazak (élet)útja; *iustos diligit Dominus* Ps 145,8 az igazakat kedveli az Úr; *iustos exaudit Dominus* Ps 33,18 az igazakat meghallgatja az Úr; *iustos respiciunt oculi Domini* Ps 33,16 az igazakra vigyáz (figyel) az Úr szeme (=gondviselése); *iustos sustentat Dominus* Ps 36,17 az igazakat támogatja az Úr; *iustum confirmare* Ps 7,10 az igaznak erőt ad (az Isten); *iustum considerare* Ps 36,37 az igaz embert figyel; *iustum derelictum videre* Ps 36,25 az igazat elhagyatottan látja; *iustum observat impius* Ps 36,32 az igazra leselkedik az istentelen; *iustum occidere studet impius* Ps 36,32 az igazat halálra keresi az istentelen; *iustum odisse* Ps 33,22 az igazat gyűlöli; *iustum scrutatur Dominus* Ps 10,5 az igazat megvizsgálja az Úr; *iustum vacillare non sinit Dominus* Ps 54,23 az igazat nem engedi meginogni az Úr; *iustus coram Domino* Ps 142,2 igaz az Úr színe előtt; *iustus et clemens et misericors* Ps 111,4 igazságos, jóságos, irgalmas; *iustus et misericors vir* Ps 111,4 igazságos és irgalmas ember; *iustus et probus* Ps 36,37 az igaz és a becsületes; *iustus floret ut palma* Ps 91,13 az igaz virul mint a pálma; *iustus habet modicum* Ps 36,16 (ami) kevese van az igaznak; *iustus increpat alqm* Ps 140,5 az igaz megdorgálja; *iustus in memoria aeterna* Ps 111,6 az igaz örök emlékezetben (marad); *iustus in viis suis Dominus* Ps 144,17 igazságos útjaiban (=intézkedéseiben) az Úr; *iustus laetatur (in Domino)* Ps 57,11; 63,11 az igaz örvendezik (az Úrban); *iustus misereatur et donat* Ps 36,21 az igaz könyörül és adományoz (=könyörületből adományoz); *iustus percutit alqm* Ps 140,5 az igaz megfeddi; *iustus quid facere valet* Ps 10,3 az igaz mit tehet? *contra iustum loqui* Ps 30,19 az igaz ellen beszél; *cum*

iustus scribi Ps 68,29 az igazakkal veszik számba (=az igazak közé számítják); *super sortem iustorum sceptrum impiorum* Ps 124,3 az igazak életsorsa fölött a gonoszok uralkodói jogára (=a gonoszság hatalma)

iuuencus, *i, m.* (*iuuenis*) tinó, tulok; *iuuenci multi, tauri* Basan Ps 21,13 sok tulok, Básán bikái (=ádáz ellenségek); *iuuencus cornutus et ungulatus* Ps 68,32 (fejlett) szarvú és (jó) patájú tulok (=kifogástalan jószág)

iuuenis, *is, m.* ifjú; fiatalember; *iuuenes comedit ignis* Ps 77,63 (a nép) fiataljait megemészti a tűz; *iuuenes et senes simul* Cant Ier 13 fiatalok és öregek együtt; *iuuenes et virgines* Ps 77,63; 148,12 fiúk és leányok; *iuuenes Israel* Ps 77,31.63 Izrael ifjai; *iuuenis et virgo* Cant Mo II,25 fiú és leány

iuuentus, *utis, f.* (*iuuenis*) fiatalkor, ifjúkor, ifjúság; *iuuentus renovatur ut aquilae* Ps 102,5 ifjúsága megújul mint a sasmadárnak („a sasok öregségét fiatalítja a vedlés” — Szt. Jeromos írja Iz. 40,31-hez); *iuuentutis filii* Ps 126,4 fiatal korban (nemzett) fiak; *iuuentutis peccata* Ps 24,7 ifjúkori bűnök; *a iuuentute docere alqm* Ps 70,17 ifjúkorától tanítja; *a iuuentute Dominus spes alcs* Ps 70,5 fiatalkorától az Úr a reménye; *a iuuentute et usque nunc* Ps 70,17 ifjúságától mindeddig; *a iuuentute multum oppugnare alqm* Ps 128,1.2 ifjúságától kezdve sokat ostromolják

iuuo *l iuvi, iutus* támogat, segít, gyámolít; *iuuat Dominus alqm* Ps 93,17 segíti az Úr; *ad iuvandum alqm festinare* Ps 21,20; 70,12 segítségére siet

iuxta mellette, közel; mellett; -nál, -nél

L

labium, *ii, n.* ajak; száj, a nyelv (mint a beszéd szerve); *labia aperire* Ps 50,17 ajkát megnyitja (=szólásra indítja); *labia cohibere* Ps 39,10 száját visszatartja (a szólástól: „szájára lakatot tesz”); *labia cohibere a verbis dolosis* Ps 33,14 száját (nyelvét) visszatartja az álnok szavaktól; *labia diducere* Ps 21,8 száját elhúzza, biggyeszt; *labia dolosa* Ps 11,3,4; 16,1 álnok ajak; *labia et anima exsultant* Ps 70,23 az ajka és lelke ujjong (bensőjében és szavával); *labia fremunt* Cant Hab 16 reszket az ajka; *labia fundunt hymnum* Ps 118,171 ajkáról himnusz árad; *labia mendacia* Ps 30,19 hazug ajkak; *labia nostra pro nobis sunt* Ps 11,5 ajkunk érettünk van („azért van szánk, hogy beszéljünk”); *labia praedicant Deum* Ps 62,4 ajka dicsőíti Istent; *labia proferunt vota* Ps 65,14 ajka fogadalmat tesz; *labiis enarrare decreta oris Domini* Ps 118,13 ajkával (magasztalva) hirdeti az Úr szájának parancsait; *labiis exsultantibus laudat os* Ps 62,6 ujjongó ajakkal dicsér(i) szája; *labiis loqui inconsulte* Ps 105,33 ajkával meggondolatlanul beszél; *labiis pronuntiare nomina* Ps 15,4 ajkára veszi a nevüket; *labiorum effatum mutare* Ps 88,35 ajkának szavát (=kimondott szavát) megmásítja; *labiorum malitia obruit alqm* Ps 139,10 ajkának gonoszsága elborítja; *labiorum ostium* Ps 140,3 ajkának kapuja; *labiorum petitio* Ps 20,3 ajkának kérése (amit ajka kér); *labiorum sermo* Ps 58,13 a szó ajkán; *labiorum verba* Ps 16,4 ajkának ígéi; *labium iniquum* Ps 119,2 gonosz ajak

(nyelv); *a labio iniquo liberare animam alcs* Ps 119,2 a gonosz nyelvtől megszabadítja lelkét (=öt); *in labiis contumeliae* Ps 58,8 ajkán szidalmak (szitkozódás); *sub labiis venenum aspidum* Ps 139,4 ajkain (szavaiban) vipera-méreg; *super labia diffusa gratia* Ps 44,3 ajkán kedvesség ömlik el

labor, labi, lapsus sum siklik, csúszik; *labi et cadere* Ps 26,2 megcsúszik és elbukik; *labitur pes* Ps 37,17 megcsúszik a lába; *labuntur gressus* Ps 72,2 megcsuszamlanak léptei; *labuntur inimici* Ps 26,2 megcsúsznak ellenségei

labor, oris, m.

1. fáradság, munka; *labor durus* Ps 126,2 kemény munka; *laborem manuum manducare* Ps 127,2 keze munkáját eszi (élvezi); *laboris duri panem manducare* Ps 126,2 kemény munkával eszi a kenyerét; *laboris fructus* Ps 77,46; 108,11 fáradsága, munkája gyümölcse; *a labore cessare* Cant An 5 a munkát abbahagyja; *ad laborem exire* Ps 103,23 munkája után elmegy (munkája után lát)

2. baj, szorongatás, nyomorúság, szenvedés, gyötrődés; *labor et vanitas* Ps 89,10 szenvedés és hiábavalóság (=hiába való fáradalom); *labor et vexatio sub lingua alcs* Ps 9 B,7 gyötrés és zaklatás a nyelven; *laborem et maerorem considerare* Ps 9 B,14 gyötrődését és bánkódását figyeli; *laborem et miseriam videre* Ps 24,18 baját és nyomorúságát látja (=ismeri)

laboriosus 3 (*labor*) fáradságos, fárasztó, nehéz; *laboriosum videtur* Ps 72,16 nehéznek tűnik

laboro 1 (*labor*) fáradozik, dolgozik; *laborare in vanum* Ps 126,1 hiába dolgozik

lac, lactis, n. tej; *lac ovium* Cant Mo II,14 a juhok teje

laccio 3 *ivi, itus* ingerel, izgat; *laccio ad iram Deum excelsis* Ps 77,58 haragra ingerli az Istent a magaslatok(on állított bálványoltárokkal)

lacrima, ae, f. könny; *lacrimae consignatae in libro Dei* Ps 55,9 könnyeit följegyzik (=számontartják) az Isten könyvében; *lacrimae panis die ac nocte alci* Ps 41,4 könny a kenyeré éjjel-

nappal; *lacrimae reconditae in utre Dei* Ps 55,9 könnyeit Isten-nél tömlőbe gyűjtik (=nem feledkeznek meg róla, számon-tartják); *lacrimarum pane cibare alqm* Ps 79,6 a könnyek ke-nyerével eteti; *lacrimas stillare ex maerore* Ps 118,28 könnye-ket hullat (könnyezik) bánatában; *lacrimis perfundere stratum* Ps 6,7 könnyeivel áztatja fekhelyét; *lacrimis potare alqm* Ps 79,6 könnyekkel itatja; *a lacrimis eripere oculos* Ps 114,8 a könnyektől (=a könnyhullatástól) megmenti szemét; *in lacri-mis seminare* Ps 125,5 könnyek között vet (örömben arat)

lactens, entis (*lac*) szopó(s) csecsemő; *lactentem cum sene absu-mit gladius* Cant Mo II,25 csecsemőt és aggastyánt egyaránt elemészt a kard; *ex ore lactentium et infantium parat Dominus laudem sibi* Ps 8,3 a csecsemők és kisdedek ajkán készít magá-nak dicséretet az Úr (=az ártatlanok magasztalják)

lacto *l* *avi* (*lac*) tejet ad, szoptat; *lactantes sequentem David vocat Dominus* Ps 77,71 a szoptató juhokat terelő (=pásztor-kodó) Dávidot hívja meg az Úr

lacus, us, m. tó; *lacus aquarum* Ps 106,35 tóvíz (bővízű tó)

laetifico, are (*laetus, facio*) megörvendeztet, vidámít, felderít; *laetificant rivuli fluminis civitatem Dei* Ps 45,5 megörvendez-teti a folyó árja (=az isteni kegyelmek bősége) az Isten váro-sát; *laetificare a maerore alqm* Cant Ier 13 megörvendezteteti bánatában; *laetificare animam* Ps 85,4 megörvendezteteti lelkét; *laetificare gaudio alqm* Ps 20,7 megörvendezteteti vidámsággal; *laetificare inimicos de algo* Ps 29,2 örvendezni engedi rajta ellenségeit; *laetificare pro diebus quibus affligit Dominus alqm* Ps 89,15 örömet ad a napok (az idő) fejében, amikor megsa-nyargatja az Úr; *laetificat Dominus animam servi sui* Ps 85,4 megörvendezteteti az Úr szolgálja lelkét (=szolgáját); *laetificat sonus fidium alqm* Ps 44,9 felderíti a lantszó; *laetificat vinum cor hominis* Ps 103,15 vidámítja a bor az emberek szívét

laetitia, ae, f. (*laetus*) öröm, vígság, jókedv, vidámság; *laetitia cingere alqm* Ps 29,12 örömmel körülveszi; *laetitia et exsul-*

tatio Ps 42,4; 44,16; 99,2 örömujjongás; *laetitia et gaudium* Ps 50,10 vigasság és öröm; *laetitia oritur rectis corde* Ps 96,11 öröm derül az igaz szívűekre; *laetitia salutis Dei* Ps 50,14 öröm az Istentől küldött szabadulás fölött; *laetitia Deus* Ps 42,4 örömének Istene; *laetitiae oleo ungere alqm* Ps 44,8 az öröm olajával fölkeni; *laetitiae vox* Ps 46,2 örömkkiáltás; *laetitiam audire* Ps 50,10 a vígság (szavát) hallja; *laetitiam dare in cor* Ps 4,8 örömet ad szívébe; *laetitiam et cantica rogare ab alqo* Ps 136,3 vigasságot és éneket (=víg éneket) követel tőle; *laetitiam reddere alci* Ps 50,14 örömet visszaadja; *cum laetitia et exsultatione* Ps 44,16; 99,2 örömujjongással; *cum laetitia servire Domino* Ps 99,2 jókedvvel szolgál az Úrnak; *in laetitia delectari* Ps 67,4 örömmel vigadozik; *super laetitiam omnem ponere Ierusalem* Ps 136,6 minden örömnél többre tartja Jeruzsálemet

laetor 1 (*laetus*) örül, örvend(ezik); *laetans mater filiorum* Ps 112,9 gyermekein örvendező anyja; *laetantes facti* Ps 125,3 megörültek; *laetantur caeli* Ps 95,11 örvendezik az ég; *laetantur et exsultant nationes* Ps 66,5 örülnek és ujjonganak a nemzetek; *laetantur humiles* Ps 33,3; 68,33 örvendeznek a megalázottak; *laetantur insulae multae* Ps 96,1 örvendezik a sok sziget (a szigetvilág); *laetantur iusti* Ps 31,11; 67,4; 96,2 örvendeznek az igazak; *laetantur qui confugiunt ad Deum* Ps 5,12 örvendeznek, akik odamenekülnek Istenhez; *laetantur qui timent Dominum* Ps 118,74 örvendeznek az istenfélők; *laetantur quod siluerunt (fluctus)* Ps 106,30 örvendeznek, hogy elcsendesültek (a hullámok); *laetantur recti* Ps 106,42 örvendeznek az igazak (az igaz lelkűek); *laetantur sancti in cubilibus* Ps 149,5 örvendeznek a szentek nyugvóhelyükön (=boldogan megpihennek a győztes harc után); *laetantur videntes* Ps 21,18 örülnek, amikor látják (kárörvendeznek láttára); *laetari bellis* Ps 67,31 örömet leli a háborúban; *laetari de alqo* Ps 34,24; 37,17 (kár)örvendezik rajta; *laetari de auxilio Domini* Ps 34,9 örvendezik az Úrtól kapott segítségnek; *laetari de*

Deo (Domino) Ps 5,12; 9 A,3; 65,6; 69,5 örvend az Istennek (az Úrnak); *laetari de divitiis* Ps 118,14 örül a kincsnek; *laetari de eloquiis Domini* Ps 118,162 örül az Úr szavainak (parancsainak); *laetari de factore suo* Ps 149,2 örvendezik Teremtőjében; *laetari de malis alcs* Ps 34,26 (kár)örvendezik a másik baján; *laetari de miseratione Domini* Ps 30,8 örül az Úr irgalmának; *laetari de nomine Domini* Ps 88,17 örvendezik az Úr nevében; *laetari de operibus suis* Ps 103,31 örömet találja műveiben (alkotásában); *laetari de potentia Domini* Ps 20,2 örvend az Úr hatalmának (erejének); *laetari de profectione alcs* Ps 104,38 örül elvonulásának (=hogyan elment); *laetari de via praescriptorum Domini* Ps 118,14 örömet találja az Úr parancsainak az útján; *laetari de victoria Domini* Ps 19,6 örül az Úr győzelmének; *laetari et convenire (contra) alqm* Ps 34,15 örül (a vesztének) és összefog (ellene); *laetari et gaudere et psallere* Ps 97,4 örvendezik, örül és zsoltárt zeng (=örömben zsoltárt zengedez); *laetari et exsultare* Ps 13,7; 30,8; 34, 9,27; 39,17; 47,12; 52,7; 66,5; 67,4; 69,5; 89,14; 95,11; 96,1; 117,24; 149,5; Cant Hab 18 örvendezik és ujjong; *laetari in choro* Cant Ier 13 örömében körtáncot jár; *laetari in Deo (Domino)* Ps 31,11; 32,21; 39,17; 62,12; 63,11; 84,7; 96,12; 103,34; Cant Hab 18 örvend az Istenben (az Úrban); *laetari quia dicunt ei* Ps 121,1 örvend, mert azt mondják neki; *laetatur cor* Ps 15,9; 32,21; 104,3 örül a szíve; *laetatur Israel* Ps 13,7; 52,7; 149,2 örül Izrael népe; *laetatur Israel de factore suo* Ps 149,2 örvendezik Izrael népe teremtőjében; *laetatur iustus* Ps 57,11; 63,11 örül az igaz; *laetatur mons Sion* Ps 47,12 örvend Sion hegye (=Jeruzsálem); *laetatur rex* Ps 20,2; 62,12 örvend a király; *laetatur servus Domini* Ps 108,28 örvendezik az Úr szolgája; *laetatur Sion* Ps 96,8 örvendezik Sion (=Jeruzsálem, a választott nép); *audire et laetari* Cant Hab 16 hallja és örül

laetus 3 víg, derűs, örvendetes, vidám; *laeta audire* Ps 91,12 vidám dolgokat (=jó híreket) hall; *laeta nuntiare* Ps 67,12

- jó hírt hoz; *laetus videt excidium impiorum* Ps 36,34 örömmel látja a gonoszok vesztét
- lamentor** 1 (*lamenta*) jajgat, siránkozik, panaszkodik; *lamentari coram Domino* Ps 87,2 siránkozik az Úr előtt; *lamentari et clamare* Ps 87,2 siránkozik és (segítségért) kiált; *lamentari et gemere* Ps 54,18 panaszkodik és sóhajtozik
- lamina**, *ae, f.* lap, lemez; *lamina argenti* Ps 67,31 ezüstlemez
- lana**, *ae, f.* gyapjú; *sicut lanam dare nivem* Ps 147,16 gyapjúként (=gyapjúfehéren?) küldi (Isten) a havat
- lancea**, *ae, f.* lándzsa; *lanceae et sagittae* Ps 56,5 lándzsák és nyilak; *lanceam vibrare* Ps 34,3 lándzsáját forgatja
- languo** 2 *langui* bágyadt, lankadt, erőtlén; *languens concupiscit alqd* Ps 83,3 epedve sóvárog, kívánczik, vágyakozik utána
- languesco** 3 *langui* (*languo*) elbágyad, ellankad, elernyed; *languescit parens multorum* Cant An 5 meddővé válik (pedig) sok gyermek anyja; *ultra non languescunt* Cant Ier 12 többé nem lankadnak el
- lapis**, *idis, m.* kő; *lapis descendit in profundum* Cant Mo I,5 a kő lesüllyed a (víz) mélyébe; *lapis quem reprobaverunt aedificantes* Ps 117,22 kő, amit az építők elvetettek; *lapides Sion* Ps 101,15 Sion kövei (=romjai); *ad lapidem offendere pedem* Ps 90,12 kőbe üti a lábát; *ut lapis obrigescere* Cant Mo I,16 kővé merevedik
- lapsus**, *us, m.* (*labor, labi*) esés, elcsúszás, elbotlás; *lapsui proximus* Ps 37,18 a bukáshoz közel van; *de lapsu eripere pedes alcs* Ps 55,14; 114,8 a botlástól megmenti lábát
- laqueus**, *i, m.* kötél, (madárfogó) hurok, háló; csapda, veszedelem; *laquei inferorum* Ps 114,3 az alvilág hurkai (=csapdái, veszedelmei); *laquei mortis* Ps 17,6 a halál hurkai (=halálos veszedelmek); *laqueo captus pes* Ps 9 A,16 csapdába kerül a lába; *laqueos proicere* Ps 2,3 a hurkot lerázza (magáról); *laqueos tendere* Ps 37,13; 63,6 tört vet, csapdát állít; *laqueum abscondere alci* Ps 9 A,16; 139,6 titkon tört vet elébe; *laqueum*

- abscondere in via alci* Ps 141,4 titkon tört vet élébe útján; *laqueum ponere alci* Ps 118,110; 140,9 tört vet, csapdát állít neki; *laqueus contritus* Ps 123,7 széttörött csapda; *laqueo fieri alci* Ps 68,23; 105,36 kelepceje (csapdája) lesz; *laqueus venantium* Ps 90,3; 123,7 a vadászcsapda; *a laqueo custodire alqm* Ps 140,9 a törvetéstől, a csapdától (=a veszedelemtől) megőrzi; *de laqueo erueri pedes* Ps 24,15 a csapdából kiszabadítja lábát; *de laqueo venantium eripi* Ps 123,7 a vadászcsapdából kiszabadul; *de laqueo venantium liberare alqm* Ps 90,3 a vadászcsapdából kiszabadítja; *in laqueum inducere alqm* Ps 65,11 csapdába vezeti, törbe csalja
- largior, iri, itus sum (largus)** bőven ad, adományoz, ajándékoz (Isten ajándékait osztja az embereknek); *largiri benedictionem* Ps 132,3 áldást ad bőségesen (az Úr); *largiri dilectis in somno* Ps 126,2 ajándékot oszt (az Úr) még álmukban is kedveltjeinek; *largiri gloriam* Ps 83,12 dicsőséget (sikert) ad bőségesen (az Úr); *largiri gratiam* Ps 41,9; 83,12 kegyelmet ad bőségesen (az Úr); *largiri legem alci* Ps 118,29 törvényt szab neki (az Úr); *largiri vitam alci* Ps 118,50.154.156; 132,3 életet ad neki (élteti)
- lasso 1 (lassus)** fáraszt, ellankaszt; *lassantur manus* Cant Mo II,36 lankad a keze; *lassari fame* Cant Mo II,24 ellankad az éhségtől
- latebra, ae, f. (lateo)** búvóhely, rejtékhely; *ex latebris ferire innocentem* Ps 63,5 lesből lenyilazza az ártatlant; *in latebris insidiari* Ps 9 B,9 búvóhelyéről leselkedik
- lateo 2 ui** rejtve van, ismeretlen előtte; *(non) latent Deum delicta alcs* Ps 68,6 (nincs) rejtve (=jól ismert) Isten előtt a vétke; *(non) latet Dominum gemitus alcs* Ps 37,10 (nincs) rejtve az Úr előtt (=jól ismert) a sóhajtása; *(non) latet Dominum substantia alcs* Ps 138,15 (nincs) rejtve (=jól ismert) az Úr előtt a lényege
- latibulum, i, n. (lateo)** rejtékhely, búvóhely; *latibula terrae* Ps 73,20 az ország minden zúga

latro 1 csahol, ugat; *latrare ut canes* Ps 58,7.15 ugatnak mint a kutyák

latus 3

1. széles; *lata via* Ps 17,37 széles (tágas) út;

2. tág(as), messzire terjedő, nagykiterjedésű, nagy; *late aperitur os contra inimicos* Cant An 1 nagy száját nyit ellenségére; *late patens mare* Ps 103,25 a messze-széles tenger (a hatalmas kiterjedésű tenger); *late per terram* Ps 109,6 szerte a földön

3. bő, terjedelmes, részletes, gazdag; *latissime patet mandatum Domini* Ps 118,96 mindenre kiterjed (mindent felölel = tökéletes) az Úr törvénye

latus, *eris*, *n.* oldal(a vkinek, vminek); *a latere cadunt mille* Ps 90,7 oldala mellől ezrével elhullanak; *a latere dextro protectio Dominus* Ps 120,5 jobboldalról (jobbfelől) oltalma (oltalmazója) az Úr

laudabilis, *e* (*laudo*) dicséretes, dicséretreméltó; *laudabile et superexaltatum nomen Domini* Cant 3 puer 52 dicséretes és fölötté magasztos az Úr neve; *laudabilis Dominus* Ps 17,4; 47,2; 144,3 dicséretreméltó az Úr; *laudabilis et glorificatus Dominus* Cant 3 puer 56 dicséretreméltó és dicsőséges az Úr; *laudabilis et superexaltatus Dominus* Cant 3 puer 52,54.55 dicséretreméltó és fölötté (mindenek fölött) magasztos az Úr

laudatio, *onis*, *f.* (*laudo*) dicséret; *laudatio decet Deum* Ps 146,1 dicséret illeti az Istent; *laudatio venit a Domino* Ps 21,26 a dicséret az Úrról szól

laudo 1 (*laus*) dicsér, magasztal; *laudandus Dominus* Ps 95,4 dicséretreméltó az Úr; *laudant Angeli Dominum* Ps 148,2 dicsérik az angyalok az Urat; *laudant aquae super caelos Dominum* Ps 148,4 dicsérik az ég(boltozat) fölötti vizek az Urat; *laudant caeli caelorum Dominum* Ps 148,4 dicsérik az egek egei (=a legmagasabb egek) az Urat; *laudant caeli et terra Dominum* Ps 68,35 dicséri az ég és a föld az Urat; *laudant defuncti Dominum* Ps 87,11 (talán) a halottak dicsérik az Urat

(nem, hanem az élők); *laudant exercitus Dominum* Ps 148,2 áldják az (Úr) seregei (=az angyalok különféle rendjei) az Urat; *laudant gentes omnes Dominum* Ps 116,1 magasztalják az összes népek az Urat; *laudant mortui Dominum* Ps 113 B,17 (nem) a megholtak dicsérik az Urat (hanem az élők); *laudant (Dominum) qui quaerunt Dominum* Ps 21,27 dicsérik az Urat az istenkeresők; *laudant (Dominum) qui timent Dominum* Ps 21,24 dicsérik az Urat az istenfélők; *laudant sol et luna Dominum* Ps 148,3 dicséri a nap és a hold az Urat; *laudant stellae lucentes Dominum* Ps 148,3 dicsérik a ragyogó csillagok az Urat; *laudare apud inferos Dominum* Ps 6,6 (ki) dicséri az Urat az alvilágban; *laudare cantico Dominum* Ps 27,7 dicséri énekkel az Urat; *laudare chordis Dominum* Ps 150,4 dicséri húros hangszeren az Urat; *laudare choro Dominum (nomen Domini)* Ps 150,4; 149,3 dicséri körtáncsal az Urat (az Úr nevét; *laudare cithara Dominum* Ps 150,3 citerán dicséri az Urat; *laudare clangore tubae Dominum* Ps 150,3 dicséri harsonazengéssel az Urat; *laudare cum cithara Deum* Ps 42,4 dicséri citerán az Istent; *laudare cymbalis crepitantibus Dominum* Ps 150,5 dicséri csengő cintányérral az Urat; *laudare cymbalis sonoris Dominum* Ps 150,5 dicséri zengő cintányérral az Urat; *laudare cum cantico nomen Dei* Ps 68,31 dallal magasztalja az Isten nevét; *laudare de caelis Dominum* Ps 148,1 dicséri az egekből az Urat; *laudare de terra Dominum* Ps 148,7 dicséri a földről az Urat; *laudare Deum caeli* Ps 135,26 magasztalja az ég Istenét; *laudare Deum deorum* Ps 135,2 magasztalja az „istenek” Istenét (=a fölséges Istent); *laudare Deum patris sui* Cant Mo I,2 magasztalja ősatyjának Istenét; *laudare Deum vitae suae* Ps 41,9 magasztalja életének Istenét; *laudare Dominum* Ps 138,14 magasztalja az Urat; *laudare Dominum dominorum* Ps 135,3 magasztalja az uralkodók Urát (=a legfőbb Urat); *laudare Dominum quia bonus* Ps 134,3; 135,1; 146,1 magasztalja az Urat, mert jó; *laudare et exultare* Cant Is I,6 dicsőít és ujjong; *laudare et superexaltare Dominum*

Cant 3 puer 74.81.88 dicsőíti és magasztalja az Urat; *laudare in aeternum Dominum Deum* Ps 29,13 dicsőíti mindörökre az Úristent; *laudare in consessu seniorum Dominum* Ps 106,32 magasztalja az öregek tanácsülésén az Urat; *laudare in excelsis Dominum* Ps 148,1 dicséri a magasságban (az égben) az Urat; *laudare in firmamento augusto Dominum* Ps 150,1 dicséri a fönséges égboltozaton az Urat; *laudare in medio coetu Dominum* Ps 21,23 dicséri a gyülekezet közepén az Urat; *laudare in medio multorum Dominum* Ps 108,30 dicséri a sokaság közepett az Urat; *laudare in populo multo Dominum* Ps 34,18 magasztalja az Urat a nagy tömeg előtt; *laudare in populis Deum (Dominum)* Ps 56,10; 107,4 dicséri a (pogány) népek között az Istent (az Urat); *laudare in sanctuario Dominum* Ps 150,1 magasztalja a templom szentélyében az Urat; *laudare in vita Dominum* Ps 145,2 magasztalja életében (=amíg él) az Urat; *laudare labiis exsultantibus* Ps 62,6 dicséretet mond ujjongó ajakkal; *laudare lingua Deum* Ps 65,17 magasztalja nyelvvel az Istent; *laudare nomen Dei (Domini)* Ps 68,31; 73,21; 112,1.3; 134,1; 144,2; 148,5.13; 149,3; Cant Dav 13 magasztalja az Isten (az Úr) nevét; *laudare nomen Dei inclitum* Cant Dav 13 magasztalja az Isten dicső nevét; *laudare organo Dominum* Ps 150,4 dicséri fuvolán az Urat; *laudare perpetuo Dominum* Ps 83,5 magasztalja örökké az Urat; *laudare pro iustitia Dominum* Ps 7,18 magasztalja igazságosságáért az Urat; *laudare propter grandia opera Dominum* Ps 150,2 dicséri hatalmas tetteiért az Urat; *laudare propter summam maiestatem Dominum* Ps 150,2 dicséri fönsége(s) nagyságáért az Urat; *laudare psalterio Dominum* Ps 150,3 hárfán dicséri az Urat; *laudare tympano Dominum* Ps 150,4 dicséri dobbal az Urat; *laudat anima Dominum* Ps 118,175; 145,1 dicséri lelke az Urat; *laudat Ierusalem Dominum* Ps 147,12 dicséri Jeruzsálem az Urat; *laudat mors Dominum* Cant Ez 18 (nem) a halál dicsőíti az Urat; *laudat pulvis Deum* Ps 29,10 (talán) a por(ladó) ember dicséri az Istent? *laudat os labiis exsultantibus* Ps 62,6 dicsé-

retet mond szája ujjongó ajakkal; *laudet Sion Deum* Ps 147,12
dicséri Sion az Istent

laus, *laudis*, *f.* dicséret, dicsőség; *laude plenum os* Ps 70,8 (az Istent) dicséretével teli a szája; *laudem annuntiare* Ps 25,7; 50,17; 101,22 (az Úr) dicséretét hirdeti; *laudem dicere Domino* Ps 118,164 dicséretet zeng az Úrnak; *laudem enarrare* Ps 78,13 (az Úr) dicséretét hirdeti; *laudem enuntiare* Ps 34,28 (az Úr) dicséretét hirdeti; *laudem loqui* Ps 144,21 (az Úr) dicséretét elmondja (hirdeti); *laudem parare ex ore infantium et lactentium* Ps 8,3 dicséretet szerez magának (az Úr) a kisdedek és csecsemők ajkán (= az ártatlanok magasztalják); *laudem proclamare* Ps 144,7 dicséretét hangoztatja (hangosan dicséri); *laudem reddere Deo* Ps 65,2 a dicsőítést megadja Istennek; *laudes annuntiare* Ps 9 A,15 (az Úr) dicséretét hirdeti; *laudes cantare* Ps 105,12 (az Úr) dicséretét énekli; *laudes dicere* Cant Tob 4.7.9 (az Isten, az ég királya) dicséretét zengi; *laudes enarrare* Ps 105,2 (az Úr) dicséretét hirdeti; *laudes narrare* Ps 77,4 (az Úr) dicséretét hirdeti; *laudes regis caeli* Cant Tob 9 az ég királyának dicsérete; *laudes regis saeculorum* Cant Tob 7 az örökkévalóság királyának dicsősége; *laudibus extollere Deum* Ps 17,47; 117,28 dicséreteiben magasztalja az Istent; *laudibus replere Sion* Cant Eccl 16 dicséretével (=főnségével) betölti (az Úr) Siont (=a templomot); *laudis fama* Ps 65,8 (az Isten) dicsőségének a híre; *laudis plena terra* Cant Hab 3 (az Isten) dicséretével telve a föld; *laudis sacrificium persolvere Deo* Ps 55,13 dicsérő áldozatot mutat be az Istennek; *laudis sacrificia sacrificare* Ps 106,22 dicsérő áldozatot mutat be; *laudis sacrificium immolare Deo* Ps 49,14.23 dicsérő áldozatot mutat be az Istennek; *laudis sacrificium sacrificare Domino* Ps 115,8 dicsérő áldozatot mutat be az Úrnak; *laudis voces* Ps 41,5 hangos (isten)dicséret, dicsérő ének; *laus Domini annuntiatur in Ierusalem* Ps 101,22 az Úr dicséretét hirdetik Jeruzsálemben; *laus in ore* Ps 33,2 (az Úr) dicsérete az ajkán; *laus Israel* Ps 21,4 Izrael dicsősége (=az Úr); *laus magnae*

bonitatis Domini Ps 144,7 az Úr nagy jóságának dicsérete; *laus manet in aeternum* Ps 110,10 (az Úr) dicsérete megmarad örökre; *laus mea Dominus* Ps 108,1 dicsőségem az Úr; *laus pertingit ad fines terrae* Ps 47,11 (az Isten) dicsérete elér a föld határáig (= legtávolabbi részéig); *laus praeclara* Ps 65,2 lelkes dicsőítés; *laus sanctis Domini* Ps 148,14 dicséret (tárgya) az Úr szentjeinek (= dicsérik az Úr szentjei); *laus sonat in coetu sanctorum* Ps 149,1 (az Úr) dicsérete zeng a szentek gyülekezetében; *ad laudem omnem Dei conferre* Ps 70,14 Isten (egyre) teljesebb dicsőségére fordítja; *cum laude introire portas Domini* Ps 99,4 dicsőítéssel (dicsőítő énekkel) lép be az Úr kapuján (= a templomkapun); *cum laudibus accedere in conspectum Domini* Ps 94,2 dicsőítéssel (= dicsőítő énekkel) lép az Úr színe elé; *de laude Domini gloriari* Ps 105, 47 az Úr dicsőségével dicsekszik

lautus 3 (*lavo*) megmosott, tiszta; finom, előkelő; *lautis cibis vesci* Ps 140,4 ingyenc ételekből lakmározik

lavo 1 *lavi*, *lavatus* (*lautus*) megmos; *lavare a culpa alqm* Ps 50,9 megmossa bűnétől; *lavare manus in innocentia* Ps 25,6; 72,13 ártatlanságban mossa kezét (= minden bűntől tartózkodik); *lavare pedes in sanguine iniqui* Ps 57,11 a gonoszok vérében mossa lábát (= „vérben gázol”); *lavat Deus alqm* Ps 50,9 (tisztára) mossa az Isten

laxo 1 (*laxus*) tágít; megnyit; *laxare os ad malum* Ps 49,19 gonoszságra nyitja száját

lectus, *i*, *m*. fekvőhely, ágy; *lectum rigare fletu* Ps 6,7 ágyát könnyekkel áztatja; *in lecto doloris opem ferre alci* Ps 40,4 beteg-ágyán segítséget visz neki; *in stratum lecti ascendere* Ps 131,3 fekvőhelyére fellép

legitimus 3 (*lex*) törvényszerű, törvényes; *legitima sacrificia* Ps 49,8; 50,18.21 törvényes (a mózesi törvény szerinti) áldozatok

lenis, *e* enyhe, szelíd, lágy, lassú; *lenia verba* Ps 140,6 szelíd szavak; *lenis aura* Ps 106,29 lágy szellő

leo, onis, m. Gr. oroszlán; *leo inhiat praedae* Ps 16,12 az oroszlán zsákmányra sóvárog; *leo in spelunca sua* Ps 9 B,9 az oroszlán a maga barlangjában; *leo rapax* Ps 21,14 ragadozó oroszlán; *leo rugiens* Ps 21,14; 34,17 ordító oroszlán; *leonem et draconem conculcare* Ps 90,13 az oroszlánt és a sárkányt letiporja; *leonis catulus* Ps 16,12 oroszlánkölyök; *leonis os* Ps 21,22 az oroszlán torka (=halálos veszedelem); *leonum catuli recumbunt in cubilibus* Ps 103,22 az oroszlánkölykök nyugszanak tanyájukon; *leonum catuli rugiunt ad praedam* Ps 103,21 az oroszlánkölykök prédáért üvöltenek; *leonum molares confringere* Ps 57,7 az oroszlánfogakat (=az igazságtalan bírák hatalmát) összetöri; *a leonibus eripere vitam alcs* Ps 34,17 az oroszlánoktól (=az ellenségtől) megmenti életét; *in medio leonum decumbere* Ps 56,5 oroszlánok közt (=vérszomjas ellenség közepeit) lakozik; *sicut leo confringere ossa alcs* Cant Ez 13 oroszlán módjára (=vadul és kegyetlenül) összetöri; *ut leo rapere* Ps 7,3 mint az oroszlán úgy ragadozik

Levi indecl. m. Hebr. Lévi, Jákob fia; Lévi törzse; *Levi domus* Ps 134,20 Lévi nemzetsége (családja)

Leviathan indecl. Hebr. mitológikus tengeri szörny, sokfejű sárkány, a gonosz erők megszemélyesítője; krokodil (=Egyiptom?); *Leviathan capita confringere* Ps 73,14 a sárkánykígyó fejét (=az istenellenes hatalmakat), a krokodilus (=Egyiptom?) fejét összetöri; *Leviathan fecit Dominus* Ps 103,26 a sárkánykígyót (a tengeri szörnyet) is az Úr teremtette; *Leviathan ludit in mari* Ps 103,26 a tengeri szörny játszadozik a tengerben (— éppenúgy mint Isten többi teremtménye, tehát nincs neki isteni hatalma)

levis, e könnyű; *levior quam halitus* Ps 61,10 könnyebb mint a lehelet

lex, legis, f. törvény; a Törvény (Tóra): foglalata és gyűjteménye azoknak a valláserkölcsei parancsoknak, amelyekkel Isten a választott nép életét szabályozta; *lege delectari* Ps 118,70 (az Úr) törvényében örömet találja; *lege instruere alqm* Ps

93,12 a törvényben oktatja; *legem condere* Ps 77,5 törvényt hoz; *legem custodire* Ps 118,34.44.55.136 (az Úr) törvényét megtartja; *legem derelinquere* Ps 88,31; 118,53 (az Úr) törvényét elhagyja; *legem diligere* Ps 118,97.113.165 (az Úr) törvényét szereti; *legem largiri alci* Ps 118,29 törvényt ad neki; *legem oblivisci* Ps 118,61.109.153 (az Úr) törvényét elfelejti; *legem observare* Ps 118,34 (az Úr) törvényét megtartja; *legem statuere* Ps 80,6 törvényt szab; *legem violare* Ps 118,126 (az Úr) törvényét megsérti; *leges observare* Ps 104,45 (az Úr) törvényeit (parancsait) megtartja; *legis mirabilia considerare* Ps 118,18 (az Úr) törvényének csodáit figyelmesen szemléli (nézi); *legis vias custodire* Ps 16,4 a törvény útjait (a törvényes utat) megtartja; *lex delectatio alcs* Ps 118,77.92.174 (az Úr) törvénye a gyönyörűsége; *lex firma* Ps 118,142 (az Úr) törvénye erős; *lex in corde alcs* Ps 36,31 (az Isten) törvénye ott van szíve mélyén; *lex in praecordiis alcs* Ps 39,9 (az Isten) törvénye ott van szíve mélyén; *lex melior quam milia auri et argenti* Ps 118,72 (az Úr) törvénye értékesebb mint ezrenyi arany és ezüst; *lex oris Domini* Ps 118,72 az Úr szájának (=ajkáról jött) törvénye; *lex perfecta* Ps 18,8 (az Úr) törvénye tökéletes; *lex recreans animam* Ps 18,8 (az Úr) törvénye felüdíti a lelket; *a lege declinare* Ps 118,51 (az Úr) törvényétől elhajlik; *a lege longe abesse* Ps 118,150 (az Úr) törvényétől messze távozik (eltér); *in lege ambulare* Ps 77,10; 118,1 (az Isten, az Úr) törvénye szerint él; *in lege voluptas alcs* Ps 1,2 (az Úr) törvényében gyönyörűsége (telik); *secundum legem agere* Ps 118,85 (az Úr) törvénye szerint él; *sub specie legis vexationes creare* Ps 93,20 törvény címén kellemetlenségeket okoz (kellemetlenkedik)

Libanus, i, m. Gr. a Libanon hegység Dél-Szíriában; *Libani cedri quas plantavit Dominus* Ps 103,16 Libanon cédrusai, amelyeket még az Úr ültetett (Libanon ősfái); *Libani cedros confringit Dominus* Ps 28,5 Libanon cédrusait összetöri az Úr; *Libani cedrus crescit* Ps 91,13 a Libanon cédrusa növekszik; *Libanum facit Dominus subsilire ut vitulum* Ps 28,6 Libanont

úgy ugrándoztatja (földrengéssel) az Úr mint a kisborjút; *ut Libanus strepit fructus frumenti* Ps 71,16 mint a Libanon zúg a gabonatermés (=reng a búzatábla)

libatio, onis, f. (libo) italáldozat; *libationum sanguinem libare* Ps 15,4 a véres italáldozatokon résztvesz (=italáldozatot mutat be a vágóáldozatok véréből)

liber, libri, m. irat; könyv; Isten könyve a földön élő emberekről és cselekedeteikről; *libri volumen* Ps 39,8 könyvtekercs; *de libro viventium deleri* Ps 68,29 az élők könyvéből kitörlik (a halálban); *in libro consignari* Ps 55,9 feljegyzi könyvébe (=számontartja); *in libro Domini scripti actus alcs* Ps 138,16 az Úr könyvébe beírják cselekedeteit; *in libro populorum scribit Dominus* Ps 86,6 a népek könyvébe beírja az Úr

liber, era, erum szabad; szabad ember; *liberi et servi* Cant Mo II,36 szabadok és szolgák

liberatio, onis, f. (libero) megszabadítás; *liberatio animae alcs* Ps 48,9 életének megmentése

liberator, oris, m. (libero) felszabadító, megmentő; *liberator Dominus* Ps 17,3 szabadítója az Úr; *liberator et adiutor Dominus* Ps 39,18; 69,6 megszabadítója és segítője az Úr; *liberator et praesidium Dominus* Ps 143,2 szabadítója és menedéke az Úr

libero l (liber) megszabadít, kiszabadít, felszabadít, megment, kiment, kivált, megvált; *liberantur dilecti Dei* Ps 59,7; 107,7 megszabadulnak Isten kedveltjei (választottai); *liberare a peste pernicioza alqm* Ps 90,3 megmenti a veszedelmes ragálytól; *liberare a poena sanguinis alqm* Ps 50,16 megmenti a vérontásért járó büntetéstől (vö. Uriás legyilkoltatása 2 Kir 12,9); *liberare a tribulationibus alqm* Ps 106,13.19 megszabadítja a gyötrelmekből; *liberare ab homine iniquo et doloso alqm* Ps 42,1 megmenti a gonosz és álnok embertől; *liberare ab impiis alqm* Ps 36,40 megmenti a gonoszoktól; *liberare ab inferis animam alcs* Ps 48,16 megszabadítja lelkét (=öt) az alvilágból; *liberare ab inimicis alqm* Ps 17,49; 135,24; Cant

Zach 71 megszabadítja ellenségeitől; *liberare ab iniuria alqm* Ps 71,14 megmenti az erőszaktól; *liberare ab onere humerum* Ps 80,7 megszabadítja vállát a tehertől, a kényszermunkától (leemeli a terhet róla); *liberare ab oppressione alqm* Ps 71,14; 118,134 megmenti az elnyomatástól; *liberare addictos morti* Ps 101,21 megszabadítja a halálraítélteket; *liberare de laqueo venantium alqm* Ps 90,3 kiszabadítja a vadászcspadából; *liberare de manu inimici alqm* Ps 105,10 kiszabadítja az ellenség kezéből; *liberare de manu praepotentis alqm* Cant Ier 11 kiszabadítja a hatalmaskodó kezéből; *liberare de profundis aquarum alqm* Ps 68,15 kimenti a mély vizekből (=szenvedésből); *liberare egenum* Ps 81,4 megszabadítja a szegényt; *liberare e manu alienigenarum alqm* Ps 143,7.10 kiszabadítja az idegenek kezéből (=hatalmából); *liberare e manu omnium qui oderunt alqm* Cant Zach 71 megmenti gyűlölőinek kezéből (hatalmából); *liberare ex angustis alqm* Ps 24,22 kiszabadítja a szűkségből; *liberare ex aquis multis alqm* Ps 143,7 kimenti a nagy vizekből (=szorongatásból); *liberare in iustitia alqm* Ps 30,2 (az Úr) igaz volta szerint (=hűségesen, híven önmagához) megszabadítja; *liberare miserum* Ps 71,12 megmenti a nyomorultat; *liberare oppressum* Ps 81,4 megszabadítja az elnyomottat; *liberare pauperem* Ps 71,12 megmenti a szegényt; *liberare propter inimicos alqm* Ps 68,19 megmenti az ellenség miatt (=nehogy kárörvendezhessék a jámbor emberen); *liberare propter misericordiam alqm* Ps 43,27 megmenti irgalmasságból; *liberare secundum iustitiam alqm* Ps 70,2 megszabadítja igaz volta szerint (híven önmagához); *liberare seipsum* Ps 48,8 megváltja önmagát (=lehetetlenség!); *liberari* Ps 123,7 megszabadul; *liberari e manu inimicorum* Cant Zach 74 kiszabadul az ellenség kezéből (=hatalmából); *liberat Deus (fidelis) alqm* Ps 30,6; 49,15; 78,9 megszabadítja a (hűséges) Isten; *liberat Dominus alqm* Ps 7,2; 21,9; 29,2; 30,6; 36,40; 70,2; 90,14; 105,43; 117,5 megszabadítja az Úr; *liberat Dominus animas servorum suorum* Ps 33,23 megmenti

az Úr szolgálai lelkét, életét (=szolgáit); *liberat princeps popu-
lorum alqm* Ps 104,20 szabadon bocsátja a népek fejedelme
(=a fáraó vö Gen. 41.)

libo 1 italáldozatot mutat be; áldoz, szentel; *libare sanguinem
libationum* Ps 15,4 résztvesz a véres italáldozatokon (italál-
dozatot mutat be az áldozatok véréből); *libatum vinum bibere*
Cant Mo II,38 az italáldozatck borából iszik

lignum, *i, n.* fahasáb, fa; fából készült tárgy; *lignum sculptile
portare* Cant Is II,20 a faragott fabálványt hordozza

ligo 1 (meg)köt, körülköt; *ligare collum ferro* Ps 104,18 vaslán-
cot köt a nyakára; *ligari miseria et ferro* Ps 106,10 nyomorban
és vasra verve

limax, *acis, f.* csiga; *limax quae diffluit* Ps 57,9 szétmáló csiga
limen, *inis, n.* küszöb; *in limine consistere* Ps 83,11 a küszöbön
áll

limus, *i, m.* iszap, fenék, alj; *in limo profundi immergi* Ps 68,3
a mély iszapba belesüllyed

lingo 3 *linxi, linctus* nyal; *lingere pulverem* Ps 71,9 nyalja a földet
lingua, ae, f.

1. nyelv, beszélőszerv; *lingua adhaeret faucibus* Ps 21,16;
136,6 nyelve ínyéhez tapad; *lingua calumniari* Ps 14,2 nyelvél-
vel hamisan vádaskodik; *lingua cantat eloquium Domini* Ps
118,172 nyelve énekkel magasztalja az Úr szavát; *lingua con-
cinnat dolos* Ps 49,19 nyelve csalárdságot (cselt) sző; *lingua
dolosa* Ps 51,6; 119,2.3 álnok nyelv; *lingua effatur rectum*
Ps 36,30 nyelve igazat mond; *lingua eloquitur iustitiam Dei*
Ps 70,24 nyelve hirdeti az Isten igaz voltát; *lingua enuntiat
iustitiam Domini* Ps 34,28 nyelve hirdeti az Úr igaz voltát;
lingua exsultat de iustitia Dei Ps 50,16 nyelve ujjongva örvend
az Isten igaz voltának; *lingua gladius acutus* Ps 56,5 nyelve
éles kard; *lingua iurat* Cant Is II,23 nyelve esküszik, esküt
mond; *lingua iusti effatur rectum* Ps 36,30 az igaz nyelve igazat
mond; *lingua laudare Deum* Ps 65,17 nyelvél magasztalja
az Istent; *lingua loqui* Ps 38,4; 108,2 nyelvél beszél; *lingua*

magniloqua Ps 11,4 kérkedő nyelv; *lingua mendaci loqui* Ps 108,2 hazug nyelven beszél; *lingua mentiri alci* Ps 77,36 nyelvével hazugságot beszél (hazudozik) neki; *lingua omnis iurat* Cant Is II,23 minden nyelv (rá)esküszik; *lingua parat ruinam* Ps 63,9 nyelve romlást hoz rá; *lingua peccare* Ps 38,2 nyelvvel vétkezik; *lingua peccatorum perstringit terram* Ps 72,9 a bűnösök nyelve a földet sepri (=a földieken jár); *lingua repleta exultatione* Ps 125,2 telve a nyelve ujjongással; *lingua stilus scribae velocis* Ps 44,2 nyelve a gyorsíró íróvesszeje; *lingua velut novacula acuta* Ps 51,4 nyelve mint az éles borotva; *lingua sua fortis* Ps 11,5 beszédében merész; *linguae malae vir* Ps 139,12 gonosz nyelvű ember; *linguam cohibere a malo* Ps 33,14 nyelvét visszatartja (fékezi nyelvét) a gonosztól; *linguarum iurgium* Ps 30,21 nyelvek vitája (=cívódó, marakodó nyelvek); *linguas acuere ut gladium* Ps 63,4 nyelvét köszörüli mint kardot; *linguas acuere ut serpens* Ps 139,4 nyelvét köszörüli mint a kígyó; *linguas dividere* Ps 54,10 nyelvükre széthúzást hoz; *linguis blandiri* Ps 5,10 nyelvvel hízeleg, hízeltető nyelven beszél; *linguis canum portio ex inimicis* Ps 67,24 falat a kutya nyelvére az ellenség (teste); *sub lingua labor et vexatio* Ps 9 B,7 nyelvén gyötres és zaklatás; *super linguam verbum* Ps 138,4 nyelvén a szó

2. beszéd, beszélt nyelv; *linguam quam non noveram audivi* Ps 80,6 ismeretlen beszédet (szózatot) hallottam; *linguas dividere* Ps 54,10 nyelvükre széthúzást hoz; *lingua sua fortis* Ps 11,5 beszédjében merész

liquefacio 3 *feci, factus (liqueo)* folyékonnyá tesz, megolvaszt; *liquefacere aquas* Ps 147,18 megolvasztja a (befagyott) vizeket
liquesco 3 *cui (liqueo)* folyékonnyá válik, olvad; *liquescere (sic) ut cera* Ps 96,5; Cant Iud 15 megolvad mint a viasz; *liquescit cor in visceribus* Ps 21,15 megpuhul (erőtlené válik) szíve a bensejében; *liquescent montes ut cera* Ps 96,5 megolvadnak a hegyek mint a viasz; *liquescent petrae ante faciem Domini* Cant Iud 15 megolvadnak a szikla(hegyek) az Úr színe előtt

liquor, oris, m. folyadék; *liquor favi* Ps 18,11 a csorduló lépesmész
lis, litis, f. perlekedés, viszály, vita; *lites excitare* Ps 139,3 viszályokat támaszt

livor, oris, m. (*liveo*) kékes szín, kék folt; *livores foetent, tabescunt*
Ps 37,6 sebei bűzlenek, rothadnak

loco 1 (*locus*) elhelyez, felállít; *refl.* elhelyezkedik, elszegődik;
locare se pro pane Cant An 5 kenyérért (munkába) elszegődik

locupletio 1 (*locuples*) gazdagít, gazdaggá tesz, gazdagon felruház; *locupletat Deus terram* Ps 64,10 gazdaggá teszi Isten a földet

locus, i, m.

1. hely, tér; *transl.* helyzet, állapot; *loci potestatis Domini* Ps 102,22 az Úr hatalmának helye (=ahol uralkodik); *locum statuere alci* Ps 103,8 a helyét kijelöli; *locus afflictionis* Ps 43,20 a sanyargatás, gyötr(őd)és ,gyötrelmek helye: számuízetés vagy pusztaság; *locus incultus* Cant Mo II,10 meg nem művelt hely: pusztaság; *locus peregrinationis* Ps 118,54 zarándokságának helye (=a föld); *locus ultra non cognoscit alqm* Ps 102,16 a helye sem tud már felőle; *in loco silentii habitare* Ps 93,17 a csendesség helyén (=az alvilágban) lakik; *in loco spatioso statuere pedes alcs* Ps 30,9 tágas térre állítja lábát (=szabadságra vezeti); *in loco terrae obscuro* Cant Is II,19 a föld sötét helyén (=rejtett zúgban); *in locum suum descendere* Ps 103,8 helyére ereszkedik

2. lakóhely, szállás, hajlék; az Isten háza: a templom; *locum invenire Domino* Ps 131,5 hajlékot (=templomot) talál az Úrnak; *locum parare ad habitandum* Cant Mo I,17 lakóhelyet készít; *locus conventus Dei* Ps 73,4 az istentiszteleti összejövetel helye (=a templom); *locus habitationis Domini* Ps 32,14; Cant Eccl 15 az Úr lakóhelye; *locus impii* Ps 36,10 a gonosz helye (lakóhelye, birtoka az Ígéret-földjén); *locus tabernaculi gloriae Domini* Ps 25,8 az Úr dicsőséges lakóhelye; *ad locum impii attendere* Ps 36,10 a gonosz helyét (hiába) keresi; *in loco sancto stare* Ps 23,3 (az Úr) szent helyén (=a

templomban) megáll; *in locum quietis surgere* Ps 131,8 nyugvó-helyére tér (=megállapodik)

3. rang, tekintély, állás; *e loco excelso pelleret alqm* Ps 61,5 magas méltóságából elkergetik

4. helyett, helyébe; *loco patrum filii* Ps 44,17 az atyák helyébe fiak (=nagy gyermekáldás)

locusta, *ae, f.* sáska; *locustae dat Deus fructus laboris* Ps 77,46 a sáskának adja Isten fáradtságuk gyümölcsét; *locustae veniunt* Ps 104,34 sáskák támadnak; *ut locusta excuti* Ps 108,23 mint egy sáskát lerázzák

longinquus 3 (*longus*) hosszú, távoli, messze; *e longinquo con-
tueri alqm* Ps 137,6 messziről nézi; *e longinquo intellegere
cogitationes* Ps 138,2 messziről érti („kívülről tudja”) gondo-
latait; *e longinquo stare* Ps 37,12 messze (=elkülönül) tőle

longitudo, *inis, f.* (*longus*) hosszúság, időtartam; *longitudine
dierum satiare alqm* Ps 90,16 hosszú élettel kielégíti; *longitu-
dinem dierum tribuere alci* Ps 20,5 hosszú életet ad neki; *in
longitudinem dierum* Ps 92,5 mindig, örökre; *longitudo die-
rum* Ps 20,2; 90,16; 92,5 = napok hosszú sora, időtlen idők;
hosszú élet

longus 3 hosszú; messzire nyúló; *longe abesse a lege Domini* Ps 118,150 messze távozik (=eltér) az Úr törvényétől; *longe
abesse a precibus alcs* Ps 21,2 nincs segítségére, cserbenhagyja
könyörgésében; *longe discedere* Ps 54,8 messzire távozik;
longe distare a mente alcs Ps 9 B,5 távoláll lelkétől; *longe salus
a peccatoribus* Ps 118,155 távol az üdvösség a bűnösöktől;
longe stare ab alqo Ps 21,12.20 messze áll tőle (=magára hagy-
ja); *longos sulcos ducere* Ps 128,3 hosszú barázdákat húz;
in longissima tempora Ps 22,6 hosszú-hosszú idők

loquor, *loqui, locutus sum* szól, beszél; *loqui* Cant Mo II,1 be-
szél; *loqui adversus fratrem* Ps 49,20 beszél testvére ellen;
loqui contra alqm Ps 30,19; 77,19; 118,23 ellene beszél; *loqui
de praescriptis Domini* Ps 118,46 beszél az Úr törvényéről;
loqui et dicere Ps 88,20 szól és azt mondja; *loqui et vocare*

terram Ps 49,1 beszél és szólítja a földet; *loqui fallacia* Ps 11,3 csalárdságot beszél; *loqui gloriam magnificam maiestatis Domini* Ps 144,5 hirdeti az Úr fönségének magasztos dicsőségét; *loqui inania* Ps 40,7 hiábavalóságokat beszél; *loqui iniqua* Ps 62,12 gonosztságot beszél; *loqui in conspectu regem* Ps 118, 46 beszél királyok színe előtt; *loqui in corde* Ps 35,2 (így) beszél szívében (=magában); *loqui in ira ad alqm* Ps 2,5 haragosan szól hozzá; *loqui in occulto* Cant Is II,19 rejtekben beszél; *loqui in visione* Ps 88,20 szól (az Isten) látomásban; *loqui inconsulte labiis* Ps 105,33 meggondolatlanul beszél ajkával; *loqui insolenter contra alqm* Ps 30,19; 93,4 elbizakodottan beszél ellene; *loqui intelligentiam* Ps 48,4 okosságot beszél; *loqui iusta* Ps 51,5 igazat beszél; *loqui labiis* Ps 105,33 beszél ajkával; *loqui laudem Domini* Ps 144,21 hirdeti az Úr dicsőségét; *loqui lingua* Ps 38,4 beszél nyelvével; *loqui lingua mendaci cum alqo* Ps 108,2 hazug nyelven beszél vele; *loqui mala adversus alqm* Ps 108,20 gonosztságot beszél ellene; *loqui maligne* Ps 72,8 rosszindulatúan beszél; *loqui mendacia (mendacium)* Ps 5,7; 100,7; 143,8.10 hazugságot beszél (hazudozik); *loqui multa* Cant An 3 sokat beszél; *loqui non potest (conturbatur)* Ps 76,5 nem képes beszélni (zavarba jön); *loqui ore* Ps 16,10 beszél a szája (járatja a száját, szájaskodik); *loqui pacem* Ps 27,3; 84,9; 119,7 békét (békességet) hirdet; *loqui per os sanctorum, prophetarum* Cant Zach 70 beszél a szentek, a próféták ajkán; *loqui potentiam Domini* Ps 144,11 hirdeti az Úr hatalmát; *loqui propter fratres et sodales* Ps 121,8 (így) szól testvérei és társai érdekében; *loqui proterva contra Deum* Ps 74,6 vakmerően Isten ellen beszél; *loqui quae pacis sunt* Ps 34,20 a békességről beszél; *loqui sapientiam* Ps 48,4 bölcsességet hirdet; *loqui superbe* Ps 16,10; Cant An 3 kevélyen beszél; *loqui unum, audire duo* Ps 61,12 egyet (egyszer) szól, kétszeresen hallja (=jól megfigyeli, emlékezetébe vési); *loqui ut illi (=impii)* Ps 72,15 úgy beszél mint azok (=az istentelenek); *loquitur cor Domino* Ps 26,8 beszél szíve az Úrhoz;

loquitur Deus ad patres Cant BMV 55 szól az Isten az ősatyákhoz; *loquitur Dominus in columna nubis* Ps 98,7 szól az Úr a felhőoszlopból (Ex 14,19); *loquitur iniquitas ad impium in corde* Ps 35,2 (így) beszélget a gonoszság az istentelennel magában; *loquitur Deus* Ps 49,7 (így) szól az Isten; *loquitur Deus in sanctuario* Ps 59,8; 107,8 (így) szól az Isten a szentélyben; *loquitur Dominus Deus alqd* Ps 84,9 azt mondja az Úristen; *loquitur meditatio cordis intelligentiam* Ps 48,4 szívének elmélkedése okosságot beszél; *loquitur os laudem Domini* Ps 144,21 hirdeti ajka az Úr dicsőségét; *loquitur os mendacium* Ps 148,8.10 ajka hazugságot beszél; *loquitur os sapientiam* Ps 48,4 ajka bölcsességet hirdet; *loquuntur inimici de alqo* Ps 70,10 beszélnek ellenségei (a gonoszok) róla; *non loquuntur idola (gentium)* Ps 113 B,5; 134,16 nem szólalnak meg (nem tudnak beszélni) a (pogányok) bálványai; *quid loquar* Cant Ez 15 mit mondjak?

Lot *indecl. m. Hebr.* Lót, Árán fia, Ábrahám unokaöccse (Gen 11,27), a moabiták és ammoniták ősatya (Gen 19,30–38); *Lot filii* Ps 82,9 Lót fiai (=leszármazottai: a moabiták és az ammoniták)

lotio, onis, f. (lavo) mosás, füröztetés; *lotionis pelvis* Ps 59,10; 107,10 mosdótál (=alantas szolgálatra rendelt edény)

lubricus 3 sikamlós, síkos, csúszós; *lubrica et tenebrosa via* Ps 34,6 csuszamlós sötét út; *in lubrica via collocare alqm* Ps 72,18 síkos útra állítja

luceo 2 *luxi (lux)* világít, fénylik; *lucentes stellae* Ps 148,3 ragyogó csillagok; *lucet ignis per noctem* Ps 104,39 világít a tűz az éjszakában; *lucet nox sicut dies* Ps 138,12 mint fényes nappal olyan az éjszaka; *lucet sol* Ps 71,17 ragyog a nap

lucerna, ae, f. (lux) (olaj)lámpa, mécses; *lucerna pedibus verbum Domini* Ps 118,105 mécses lábainak (lépteihez) az Úr igéje (=parancsa, törvénye); *lucernam parare uncto* Ps 131,17 fényt gyújt (az Úr) fölkentjének (=előkészíti a fölkent király — a

- Messiás — megjelenését); *lucernam splendere facit* Ps 17,29 felragyogtatja (=meggyújtja) mécsesét
- lucifer**, *eri*, *m.* hajnalcsillag; *ante luciferum* Ps 109,3 a hajnalcsillag előtt (=1. az éjszaka titokzatosságában; 2. öröktől fogva)
- lucror** 1 (*lucrum*) nyer, kap; *lucrari multum* Ps 43,13 sokat nyer, nagy nyereségre tesz szert
- lucrum**, *i*, *n.* nyereség, haszon; *quid lucri ex sanguine alcs* Ps 29,10 mi haszna a vére ontásának (=mire jó, ha vérét ontják?)
- luctus**, *us*, *m.* (*lugeo*) gyász, szomorúság, siralom; *luctum convertere in gaudium* Cant Ier 13 a gyászt örömmre fordítja
- ludibrium**, *ii*, *n.* (*ludo*) gúny, csúfság; *ludibrio fieri alci* (*vicinis*) Ps 68,12; 78,4; 88,42 gúny tárgya (csúffá) lesz (a szomszédok előtt); *ludibrio habere gentes* Ps 58,9 kigúnyolja (az Úr) a pogány népeket; *ludibrium facere vicinis alqm* Ps 43,14 csúffá teszi a szomszédok előtt; *ludibrium fieri vicinis* Ps 30,12 csúffá lesz a szomszédai előtt
- ludo** 3 *lusi*, *lusus* játszik; *ludit in mari Leviathan* Ps 103,26 játszadozik a tengeri szörny a tengerben (— éppenúgy mint Isten többi teremtménye, tehát nincs neki isteni hatalma)
- lugeo** 2 *luxi* gyászol; *lugere matrem* Ps 34,14 gyászolja az anyját
- lumbus**, *i*, *m.* ágyék (=test), dereka, háta; *transl.* az erő székhelye a testben; *lumbi pleni inflammatione* Ps 37,8 gyulladással teli az ágyéka (=a teste); *lumbi vacillant* Ps 68,24 roskadozik a dereka; *lumbis imponere onus grave* Ps 65,11 ágyékára (=háttára) súlyos terhet rak (=keményen próbára teszi)
- lumen**, *inis*, *n.* világosság, fény; (fényadó) égitest; *lumen ad revelationem gentium* Cant Sim 32 világosságot a pogányoknak; *lumen ignis* Ps 77,14 tűzfény; (=a tűzoszlop vö. Ex 13,21.22); *lumen oriri facit* Ps 36,6 fölkelte (az Úr) a napfényt; *lumen oritur in tenebris* Ps 111,4 világosság támad a sötétben; *lumen oritur rectis* Ps 111,4 fényesség támad az igazaknak; *lumen ortus solis* Cant Hab 10 a napkeltének fénye; *lumen semitae alcs* Ps 118,105 világosság (élet)ösvényének számára; *lumen*

videre Ps 48,20 meglátja a napfényt (=felkerül újra az alvilágból); *lumen videre in lumine Dei* Ps 35,10 a világosságot Isten világosságában látja (=Isten tudásából kap ismeretet, jószágától boldogságot); *lumen viventium* Ps 55,14 az élők világossága (=a földön élők dicsősége, boldogsága); *lumen vultus Domini* Ps 4,7; 88,16; 89,8 az Úr arcának világossága, fényessége (=kegyes tekintete, figyelme, megjelenése); *lumina magna* Ps 135,7 a nagy égitestek (nap, hold, csillagok); *lumine amictus Dominus* Ps 103,2 fényesség borítja (veszi körül) az Urat; *in lumine viventium ambulare* Ps 55,14 az élők világosságában (=a földön élők dicsőségében, boldogságában) jár (=él, résztvesz életükben); *in lumine vultus Domini ambulare* Ps 88,16 az Úr arcának világosságában jár (=kegyes színe előtt él); *sicut lumen oriri facit iustitiam alcs* Ps 36,6 mint a napfényt felragyogtatja igazát

luna, ae, f. (luceo) hold(világ); *luna deficit* Ps 71,7 a hold elsötétül; *luna et sol* Ps 71,5; 73,16; 120,6; Cant 3 puer 62 a hold és a nap; *luna et sol benedicunt Domino* Cant 3 puer 62 a hold és a nap áldja az Urat; *sol et luna laudant Dominum* Ps 148,3 a hold és a nap dicséri az Urat; *luna manet in aeternum* Ps 88,38 (mint az égen) a hold állandóan megmarad; *luna manet in habitaculo suo* Cant Hab 11 a hold lakóhelyén marad (=nem világít; *luna per noctem, sol per diem* Ps 120,6 éjjel a hold nappal a nap; *luna signat tempora* Ps 103,19 a hold jelzi az időt (=a zsidó időszámítás és ünneprendszer a hold változatain alapult); *luna testis in caelo fidelis* Ps 88,38 a hold hűséges tanu az égen (=kiszabott pályáján rendületlenül kering); *lunam et solem stabilit Deus* Ps 73,16 a holdat és a napot Isten erősíti az égre (világkép!); *lunam et stellas facit Dominus* Ps 135,9 a holdat és a csillagokat az Úr alkotja; *lunam et stellas fundat Dominus* Ps 8,4 a holdat és a csillagokat az Úr alkotja meg (teremti); *lunam facit Dominus ad tempora signanda* Ps 103,19 a holdat az Úr azért alkotja, hogy jelezze az időt; *sicut luna in omnes generationes* Ps 71,5 (él) mint a hold mindörökké

lutum, *i. n.* sár pizsok; *lutum aquarum multarum* Cant Hab 15 a tenger iszapja; *lutum platearum* Ps 17,43 az utcák sara; *de luto eripere alqm* Ps 68,15 a sárból kiment; *de luto caeni extrahere alqm* Ps 39,3 a szennyes sárból (a sáros mocsokból) kihúzza

lux, *lucis*, *f. (luceo)*

1. fény, világosság, napfény, nappal; *luce splendere* Ps 75,5 fényben ragyog; *lux et tenebrae* Cant 3 puer 72 világosság és sötétség; *lux oculorum* Ps 37,11 a szeme világa; *lux sagittarum quae volant* Cant Hab 11 a cikkázó nyilak (villámok) fénye; *ante lucem surgere* Ps 126,2 hajnal (virradat) előtt fölkel; *instar lucis nox* Ps 138,11 nappal helyett az éjszaka; *sicut lux caligo est Domino* Ps 138,12 mint a világosság olyan a homály az Úr előtt; *sicut lux splendor alcs* Cant Hab 4 mint a napfény olyan a ragyogása

2. *transl.* az Isten kegyelme; üdv(össég), menekülés, szabadulás; *lux et fidelitas Dei ducunt alqm* Ps 42,3 az Isten világossága (=kegyelme) és hűsége (ígéreteiben) vezeti; *lux et salus Dominus* Ps 26,1 világossága (=boldogsága) és üdvössége az Úr; *lux oritur iusto* Ps 96,11 fény (szabadulás) virrad az igazra

lyra, *ae, f. Gr.* lant, líra; *lyra et psalterio decachordo* Ps 91,4 lanton (kobozzal) és tízhúrú lanton; *ad sonum lyrae* Ps 48,5 lantszó mellett; *cum lyra sonare citharam* Ps 80,3 lantkísérettel citerán játszik

M

- maceria**, *ae, f.* fal, kerítés; *maceria vitis* Ps 79,13 a szőlőskert fala; *maceriam destruere* Ps 79,13 falát (kerítését) lerontja
- machinor** *1 (machina)* kieszél, kigondol, megvalósít; *machinari fraudes contra alqm* Ps 118,69 csejt sző ellene; *machinari mala* Ps 36,7 gonoszságot tervez
- macies**, *ei, f. (maceo)* soványság; sorvadás; *macie tabescit caro* Ps 108,24 soványságtól sorvad a teste
- macto** *1* leöl, levág; *mactandae oves* Ps 43,12.23 levágásra szánt juhok
- macula**, *ae, f.* folt, szennyfolt; *transl.* szégyenfolt, hiba; *sine macula ambulare* Ps 14,2 szeplőtelen tisztán él
- Madian** *indecl. Hebr.* nomád arab törzs az Akaba-öböl környékéről, amelyet Gedeon a Jordán nyugati vidékén véglegesen legyőz (vö. Bir 7); *sicut Madian facere inimicis* Ps 82,10 mint Mádiánnal úgy bánik az ellenséggel (=legyőzi, megsemmisíti); *tabernacula terrae Madian* Cant Hab 7 a mádiániták országának sátrai
- maeror**, *oris, m. (maereo)* néma kesergés, bú, bánat, bankódás, fájdalom; *maeror et labor* Ps 9 B,14 bankódás és gyötrődés; *maerore caligat oculus* Ps 6,8 a bankódástól elhomályosul a szeme; *maerore tabescere* Ps 30,10 bánatában elsorvad; *maerorem considerare* Ps 9 B,14 bankódását figyeli; *maerorem volvere in corde* Ps 12,3 szomorúságot hordoz a szívében; *a maerore laetificare alqm* Cant Ier 13 bánatában

- megörvendeztet; *ex maerore stillare lacrimas* Ps 118,28 bánatában könnyeket hullat
- maestus** 3 (*maereo*) szomorú, bánatos; *maestus incedit* Ps 37,7 szomorúan jár-kel; *maestus incurvatur* Ps 34,14 szomorúan meggörnyed
- magis** inkább
- magnates**, *ium, m.* (*magnus*) a nép nagyjai, főemberei; *magnates ex Aegypto* Ps 67,32 Egyiptom főemberei
- magnificentia**, *ae, f.* (*magnificus*) nagyszerűség; *magnificentia et maiestas Domini* Ps 110,3 nagyszerűség és fönség az Úr (minden) tette; *magnificentia et potentia Domini* Cant Dav 11 az Úré a fönség és a hatalom; *cum magnificentia vox Domini* Ps 28,4 fönséggel (teljes) az Úr szava
- magnifico** *are* (*magnificus*) nagyá tesz; magasztal, dicsőít; *magnificare Dominum* Ps 33,4; 34,27; 39,17; 69,5; Cant BMV 46 dicsőíti az Urat; *magnificare et firmare omnia* Cant Dav 12 nagyá és erőssé tesz mindent
- magnificus** 3 (*magnus, facio*) nagyszerű, fényes, dicső, magasztos, fölséges; *magnifica gloria maiestatis Domini* Ps 144,5 az Úr fönségének magasztos dicsősége; *magnifica opera Domini* Ps 91,6 az Úr nagyszerű művei; *magnifice facere cum alio* Ps 125,2,3 nagylelkűen bánik vele; *magnificum regnum Domini* Ps 144,12 az Úr nagyszerű országa
- magniloquus** 3 (*loquor*) kérkedő, dicsekvő; *magniloqua lingua* Ps 11,4 kérkedő nyelv
- magnitudo**, *inis, f.* (*magnus*) nagyság; Isten nagysága (ereje, tekintélye, hatalma); *magnitudinem enarrare* Ps 144,6 (az Úr) nagyságát (magasztalva) hirdeti; *magnitudinem explorare* Ps 144,3 (az Úr) nagyságát kifürkészi; *magnitudinem ostendere* Cant Tob 4,8 (az Isten) nagyságát megmutatja (másoknak hirdeti); *magnitudo et potentia Dei* Cant Tob 8 az Isten nagysága és hatalma; *magnitudo roboris Dei* Ps 65,3 az Isten erejének nagysága (=nagy ereje); *magnitudo roboris equi* Ps 32,17

a ló erejének nagysága (=nagy ereje); *de magnitudine Dei exsultare* Cant Tob 9 az Isten nagyságának ujjongva örvend
magnus 3

1. nagy (térben), tágas, kiterjedt; *magna animalia* Ps 103,25 a nagy állatok; *magna lumina* Ps 135,7 a nagy égitestek (nap, hold, csillagok); *magnae aquae* Ps 106,23 a nagy víz (=a tenger); *magno coetui non occultare gratiam et fidelitatem Domini* Ps 39,11 a nagy gyülekezet (=a népes istentisztelet) előtt nem titkolja el (=nyíltan hirdeti) az Úr kegyelmét és hűségét; *magnum mare* Ps 103,25 a nagy (széles) tenger (az óceán); *magnus coetus* Ps 21,26; 34,18; 39,10.11 a nagy gyülekezet (=a népes istentisztelet; a választott nép; az egész emberiség); *in magnis aquis* Ps 106,23 a tengeren; *in magno coetu* Ps 21,26; 34,18; 39,10 a nagy gyülekezetben

2. *transl.* tekintélyes, hatalmas, jelentős, fontos; nagyfokú, erős; (Istennél) nagy, végtelen nagy és hatalmas; *magna bonitas Domini* Ps 30,20; 68,14; 144,7 az Úr nagy jósága; *magna facere* Ps 70,19 nagy dolgokat művel; *magna facere alci* Cant BMV 49 nagy dolgokat művel vele; *magna gloria regis* Ps 20,6 a király nagy (=hatalmas) dicsősége; *magna mirabilia facere* Ps 135,4 nagy csodákat művel; *magna misericordia Domini* Ps 56,11; 85,13; 107,5 az Úr nagy irgalma; *magna opera Domini* Ps 110,2 az Úr nagy tettei; *magna opera Domini enarrare* Cant Eccl 10 az Úr nagy tetteit hirdeti; *magna usque ad caelum misericordia Domini* Ps 56,11; 107,5 felér az égig az Úr nagy irgalma; *magna voce clamare ad Dominum* Ps 141,2 fennszóval (nagy szóval, hangos szóval) kiált az Úrhoz; *magna voce obsecrare Dominum* Ps 141,2 hangos szóval könyörög az Úrhoz; *magnas victorias dare regi* Ps 17,51 hatalmas győzelmet ad a királynak; *magni reges* Ps 135,17 a hatalmas királyok; *magno robore* Ps 32,16 nagy erővel; *magno terrore absumi* Ps 72,19 a nagy rettegésben tönkremegy; *magnos reges percutere* Ps 135,17 a hatalmas királyokat megveri; *magnum facere nomen alcs* Ps 137,2 nagyra értékeli nevét (=őt

magát); *magnum mare* Ps 103,25 a nagy tenger (=az óceán); *magnum nomen Dei* Ps 75,2; 137,2 nagy az Isten neve; *magnus coetus* Ps 21,26; 34,18; 39,10.11 nagy gyülekezet; *magnus deus ut Deus noster* Ps 76,14 (ki olyan) hatalmas isten mint a mi Istenünk? *magnus Deus (Dominus)* Ps 47,2; 76,14; 85,10; 94,3; 95,4; 98,2; 103,1; 134,5; 144,3; 146,5; Cant Iud 13 a nagy (a hatalmas) Isten (Úr); *magnus in medio Sanctus Israel* Cant Is 1,6 nagy közöttünk Izrael Szentje (=az Úr mint a választott nép Istene); *magnus Rex (rex)* Ps 46,3; 47,3; 94,3 a nagy Király (=az Isten); *magnus et tremendus prae omnibus Deus* Ps 88,8 a mindenkben (mindenek fölött) nagy és félelmetes Isten; *magnus undique* Cant Iud 16 nagy (hatalmas) mindenképpen; *maiolem laetitiam dare in cor* Ps 4,8 nagyobb örömet ad a szívébe; *cum magna firmitate* Ps 118,138 nagy szilárdsággal

maiestas, atis, f. (maius) nagyság, fönség, méltóság; *maiestas et decor praecedunt Dominum* Ps 95,6 fönség és pompa jár az Úr előtt; *maiestas et magnificentia opus Domini* Ps 110,3 fönség és nagyszerűség (=fönséges és nagyszerű) az Úr minden tette; *maiestas et splendor et gloria Deo* Cant Dav 11 Istené a fönség, a tündöklés és a dicsőség; *maiestas operit caelum* Cant Hab 3 (az Isten) fönsége beborítja az eget; *maiestas summa Domini* Ps 150,2; Cant Mo 1,7 az Úr igen nagy (=végtelen) fönsége; *maiestas super Israel* Ps 67,35 (az Úr) fönsége (ragyog) a választott nép fölött; *maiestas superat terram et caelum* Ps 148,13 (az Úr) fönsége meghaladja a földet és az eget; *maiestatem efferre super caelos* Ps 8,2 fönségét magasabbra emeli az égnél; *maiestatem et decorem ponere super alqm* Ps 20,6 méltóságot és pompát rak rá (méltósággal és pompával elhalmozza, felruházza); *maiestatem indutus Dominus* Ps 92,1; 103,1 fönségbe öltözik az Úr; *maiestatis arca* Ps 131,8 (az Úr) fölségének (=fönséges) szekrénye (=a frigyszekrény; *maiestatis Deus* Ps 28,3 a fönséges Isten; *maiestatis gloria magnifica* Ps 144,5 (az Úr) fönségének magasztos dicsősége

maior, maius (*magnus*) nagyobb; *maiolem laetitiam dare in cor* Ps 4,8 nagyobb örömet ad szívébe
maiores, um, m. (*maior*) a felnőttek, az idősebbek, az öregek; az ősök; *maiorum culpas recordari* Ps 78,8 az ősök bűneit emlékezetben tartja; *tam pusilli quam maiores* Ps 113 B,13 a kicsinyek és a nagyok
maledico 3 *dixi, dictus* (*dico*) (meg)átkoz, átkozódik; szid, gyaláz, ócsárol; *maledicere, benedicere* Ps 108,28 átkozódik, áldást mond; *maledicere in corde, benedicere ore* Ps 61,5 átkozza szívében, áldja ajkával; *maledicere nomini Domini* Ps 73,18 szidalmazza az Úr nevét; *maledicit Dominus alci* Ps 36,22 megátkozza az Úr; *maledictus* Ps 118,21 átkozott
maledictio, onis, f. (*maledico*) átok, átkozódás; *maledictio venit alci* Ps 108,17 az átok utóléri; *maledictione indui sicut vestimento* Ps 108,18 az átok mint valami ruha körülveszi; *maledictione plenum os* Ps 9 B,7 átokkal teli száj; *maledictionem diligere* Ps 108,17 az átko(zódás)t szereti (=szeret átkozódni)
maledictum, i, n. (*maledico*) átok; *maledicta dicere* Ps 58,13 átkot mond; *maledictis capi* Ps 58,13 az átok megfog rajta
malignus 3 (*malus, gigno*)

1. gonosz, rosszindulatú, rosszakaratú, veszedelmes; *maligna pestis* Ps 40,9 gonosz (veszedelmes) betegség; *maligne loqui* Ps 72,8 rosszindulatúan beszél

2. a rosszindulatú, gonosz ember, (az Isten és az ember) ellensége; *maligni brachium contere* Ps 9 B,15 a gonosz hatalmát megtöri; *maligni discedunt ab alqo* Ps 118,115 a gonoszok eltávoznak tőle; *maliqui insurgunt contra alqm* Ps 91,12 a gonoszok ellene támadnak; *maligni invadunt alqm* Ps 26,2 a gonoszok megtámadják; *malignorum concilium* Ps 63,3 a gonoszok gyülekezete; *malignos videre* Ps 63,9 a gonoszokat meglátja; *malignus deprimat alqm* Ps 88,23 a gonosz elnyomja; *malignus et peccator* Ps 9 B,15 a gonosz és a bűnös; *malignus non commoratur apud Deum* Ps 5,5 a gonosz nem időzik az Istennél

malitia, *ae, f.* (*malus*) gonoszság, álnokság; *malitia agit impium in mortem* Ps 33,22 gonoszsága halálba kergeti az istentelent; *malitia claudit os suum* Ps 106,42 a gonoszság befogja a száját (=elhallgat); *malitia convertitur in caput* Ps 7,17 gonoszsága visszahull önfejére (=sajátmagára); *malitia facinorum* Ps 27,4 a gaztettek gonoszsága; *malitia gravidus* Ps 7,15 gonoszsággal viselős (=hordozza magában); *malitia habitantium in terra* Ps 106,34 a vidék lakóinak gonoszsága; *malitia labiorum obruit alqm* Ps 139,10 ajkának gonoszsága elborítja; *malitia perdit alqm* Ps 93,23 a gonoszság vesztét okozza; *malitiam vindicare* Ps 9 B,15 a gonoszságot megtorolja; *in malitia gloriari* Ps 51,3 gonoszságával kérkedik

malleus, *i, m.* kalapács, bunkó; *malleo et ascia contundere ianuas* Ps 73,6 kalapáccsal és baltával zúzza szét a kapukat

malo, *malle, malui (magis, volo)* inkább akar, jobban szeret

malum, *i, n.* (*malus*)

1. (fizikai) baj, csapás, vész, veszedelem, szerencsétlenség; *mala accumulare super mala* Cant Mo II,23 bajt bajra halmoz; *mala agere* Ps 36,8 bajba jut, pórul jár; *mala capiunt alqm* Ps 139,12 a veszedelem elkapja; *mala circumdant alqm* Ps 39,13 a (fenyegető) veszedelmek körülveszik; *mala et afflictio* Ps 106,39 bajok és csapás(ok); *mala inferre alci* Ps 54,4; 136,8 rosszat tesz, bajokat (szenvedést) okoz neki; *mala iusti multa* Ps 33,20 sok a baja az igaznak (is); *mala quaerere alci* Ps 70,13 vesztére tör; *mala super mala accumulare* Cant Mo II,23 bajt bajra halmoz; *mala videre* Ps 89,15 bajokat ér meg; *malis delectari* Ps 39,15; 69,3 (más) baját (kár)örömmel nézi; *malis saturata anima* Ps 87,4 bajokkal eltelik a lelke; a bajokból elege van; *malis tabescere* Ps 106,26 a bajok közt eleped, kimerül; *malorum numerus non est* Ps 39,13 a baj számtalan; *malorum pressura* Ps 106,39 a bajok terhe; *malum accedit ad alqm* Ps 90,10 a baj eléri; *malum afferre amico* Ps 7,5 bajt hoz barátjára; *malum et plaga* Ps 90,10 baj és csapás; *malum inferre alci* Ps 104,15 rosszat tesz, bajt (szenvedést) okoz neki;

malum quaerere alci Ps 37,13; 70,24 vesztére tör; *malum retorquere in adversarios* Ps 53,7 a veszedelmet visszafordítja az ellenségre; *a malo custodire alqm* Ps 120,7 a bajtól megőrzi; *de malis laetari* Ps 34,36 (más) baján kárörvendezik; *e malis eripere alqm* Ps 33,20 a bajokból kimenti; *sub malis orare* Ps 140,5 a bajban imádkozik

2. (erkölcsi) rossz, gonoszság, hitványság; *mala cogitare (alci) contra alqm* Ps 34,4; 40,8 gonoszat tervez ellene; *mala cogitare in corde* Ps 139,3 gonoszat tervez szívében; *mala facere* Ps 33,17 gonoszat művel, rosszat tesz; *mala loqui adversus alqm* Ps 108,20 gonoszságot beszél ellene; *mala machinari* Ps 36,7 gonoszságot tervez, gonoszságban mesterkedik; *mala moliri alci* Ps 36,12 gonoszságot tervez ellene; *mala rependere alci* Ps 136,8 gonoszságáért visszafizet; *mala retribuere pro bonis* Ps 34,12; 108,5 rosszal viszonzozza a jót; *malum aversari* Ps 35,5 a rossztól elfordul; *malum cognoscere* Ps 100,4 a gonoszat ismeri; *malum coram Deo* Ps 50,6 gonoszság Isten előtt; *malum dicere de alqo* Ps 40,6 rosszat beszél róla, kibeszéli; *malum diligere* Ps 51,5 a gonoszságot szereti; *malum et bonum* Ps 51,5 rossz és jó; *malum facere* Ps 14,3; 50,6 gonoszat művel, rosszat tesz; *malum habere in animo* Ps 27,3 gonoszság van a szívében; *malum intentare in alqm* Ps 20,12 álnokságot tervez ellene; *malum machinari* Ps 36,7 gonoszat tervez; *malum odisse* Ps 96,10 a gonoszságot gyűlöli; *malum retribuere pro bono alci* Ps 37,21; 40,11 rosszal viszonzozza a jót; *a malo cohibere linguam* Ps 33,14 a gonosztól (=a rágalmazástól) visszatartja (fékezi) a nyelvét; *a malo recedere* Ps 33,15; 36,27 a gonoszsággal felhagy; *ad malum cogitationes* Ps 55,6 gonosz szándék, gonosz tervek; *ad malum laxare os* Ps 49,19 gonoszságra nyitja száját; *quod malum non cognoscere* Ps 100,4 ami gonosz, nem ismeri (=nem akar tudni róla)

malus 3

1. gonosz, elvetemült, aljas; *mala res* Ps 140,4 gonosz-

ság; *malae linguae vir* Ps 139,12 gonosz nyelvű ember; *malam rem proponere sibi* Ps 63,6 gonoszságra határozza el magát; *male agentes* Ps 21,17; 25,5; 36,1,9; 91,8,10; 93,16; 100,8; 124,5 gonosztevők; *male agentium caterva* Ps 21,17 gonosztevők bandája; *male agentium conventus* Ps 25,5 gonosztevők társasága, gyülekezete; *male agere in Deum* Cant Mo II,5 gonoszul viselkedik Istennel szemben; *malus et violentus* Ps 139,2 gonosz és erőszakos; *malus gladius* Ps 143,10 a gonosz (ellenséges) kard; *malus homo* Ps 139,2 gonosz ember; *a mala via cohibere pedes* Ps 118,101 a rossz úttól visszatartja lábát

2. ártalmas, káros, veszedelmes, szerencsétlen; *mala sors propinquat* Cant Mo II,35 balsorsa közeledik; *male evenit alci* Ps 105,32 bajba kerül; *mali dies* Ps 48,6; 93,13 balszerencse ideje; *malo die* Ps 26,5; 40,2 veszedelem idején

Manasse indecl. m. *Hebr.* Mánásszé, József egyik fia, később Izrael népének egyik hatalmas törzse (vö. Gen 48.); *Manasse terra* Ps 59,9; 107,9 Mánásszé földje, törzsi birtoka; *coram Ephraim et Benjamin et Manasse* Ps 79,3 Efráim, Benjámin és Mánássze előtt (=Ráchel leszármazottai = 3 törzs az összes zsidó törzsek helyett)

mandatum, i, n. (*mando*) megbízás, utasítás, parancs, rendelkezés, törvény; *mandata abscondere ab alio* Ps 118,19 akaratát elrejtí előle; *mandata audire* Ps 98,7 (az Úr) parancsaira figyel; *mandata custodire* Ps 88,32; 118,60 (az Úr) parancsait megtartja; *mandata deliciae alcs* Ps 118,143 (az Úr) parancsa a gyönyörűsége; *mandata desiderare* Ps 118,131 (az Úr) parancsát vágyódva várja; *mandata diligere* Ps 118,47.127 (az Úr) parancsait szereti; *mandata discere* Ps 118,73 (az Úr) parancsait (=törvényét) tanulmányozza; *mandata facere* Ps 118,166 (az Úr) rendelkezéseit végrehajtja; *mandata fidelia* Ps 118,86.151 (az Úr) parancsai hitelt érdemelnek; *mandata iusta* Ps 118,172 (az Úr) parancsai szentek; *mandata oblivisci* Ps 118,176 (az Úr) parancsait (=törvényét) elfelejti; *mandata observare* Ps 77,7; 118,115 (az Úr) parancsait követi; *mandata*

prae oculis habere Ps 17,23 (az Úr) parancsait (=törvényét) szem előtt tartja; *mandatis confidere* Ps 118,66 (az Úr) parancsainak hisz; *mandatis delectari* Ps 111,1; 118,47 (az Úr) parancsaiban örömet találja; *mandatorum semita* Ps 118,35 (az Úr) parancsainak ösvénye; *mandatorum via* Ps 118,32 (az Úr) parancsainak útja; *mandatum facit sapientio rem alqm* Ps 118,98 (az Úr) parancsa (törvénye) nagyon okossá teszi; *mandatum illustrans oculos* Ps 18,9 (az Úr) parancsa (törvénye) felderíti („kinyitja”) a szemét, tiszta látást ad; *mandatum latissime patet* Ps 118,96 (az Úr) parancsa (törvénye) mindent felölel (=tökéletes); *mandatum mundum* Ps 18,9 (az Úr) parancsa (törvénye) világos; *a mandatis aberrare* Ps 118,10 (az Úr) rendelkezéseitől eltér; *a mandatis declinare* Ps 118,21 (az Úr) parancsaitól elhajlik; *ad mandata attollere manus* Ps 118,48 (az Úr) parancsai felé nyújtja kezét (=törvényét keresi); *ad mandata intendere* Ps 118,6 (az Úr) parancsaira figyel; *in mandatis custodiendis sedulus* Ps 18,12 (az Úr) parancsainak megtartásában serény

mando *I* (*manus, do*) parancsol; parancsot, megbízást ad; rábíz; *mandat Deus nubibus* Ps 77,23 parancsot ad Isten a felhőknek; *mandat Dominus Angelis de alqo* Ps 90,11 angyalainak parancsol felőle (angyalaira bizza) az Úr; *mandat Dominus et exstant* Ps 32,9 az Úr kiadja a parancsát és létrejönnek; *mandat Dominus patribus* Ps 77,5 parancsot ad az Úr az ősatyáknak

manduco *I* (*manus, duco*) eszik, elfogyaszt valamit; *manducare adipem sacrificiorum* Cant Mo II,38 az áldozati állatok háját (el)fogyasztja; *manducare et satiari* Cant Mo II,14 eszik és eltelik (jóllakik); *manducare et saturari* Ps 77,29 eszik és jóllakik; *manducare laborem manuum* Ps 127,2 élvezi keze munkáját; *manducare panem duri laboris* Ps 126,2 kemény munkával eszi a kenyerét; *manducare panem fortium* Ps 77,25 eszi az erősek (=az angyalok?) kenyerét; *manducat Iacob et satiat* Cant Mo II,14 eszik Jákob (=a választott nép) és jóllakik;

ad manducandum pluit Deus manna Ps 77,24 eledelül az Isten mannát hullat rájuk

mane reggel, jókor; *mane annuntiare misericordiam Domini* Ps 91,3 (már) kora reggel hirdeti az Úr irgalmát; *usque ad mane vociferari* Cant Ez 13 (egész éjszakán át) reggelig kiáltozik

maneo 2 *mansi, mansus*

1. marad, tartózkodik, lakik vhol; *manere in deserto* Ps 54,8 (kinnt)marad a pusztaságban; *manet in habitaculo luna* Cant Hab 11 lakóhelyén marad (=nem jön elő) a hold

2. megmarad (időben), állandóvá lesz; *manere in aeternum* Ps 32,11; 88,29.37.38; 101,13; 110,3.10; 116,2; 124,1; 134,13; 137,8 megmarad örökre; *manere in perpetuum* Ps 80, 16; Cant Tob 2 megmarad állandóan; *manere in sempiternum* Ps 36,27 megmarad mindörökre; *manere per universas generationes* Ps 144,13 megmarad minden nemzedéken át (=örökre); *manere semper* Ps 111,3.9 megmarad mindig; *manet sceptrum impiorum super sortem iustorum* Ps 124,3 a gonoszok uralkodói jogara (=hatalma) megmarad az igazak sorsa fölött

manica, ae, f. (manus) kézbilincs; *manicis ferreis alligare nobiles* Ps 149,8 vasbilincsbe veri a nemeseket

manifesto 1 kézzelfoghatóvá tesz, világossá tesz; kinyilvánít, bemutat, megmutat, feltár, megismertet; *pass.* kinyilvánul, megnyilvánul; *manifestantur mirabilia in tenebris* Ps 87,13 (az Úr) csodatettei (nem) a sötétben nyilvánulnak meg; *manifestare foedus* Ps 24,14 feltárja szövetségüket; *manifestare opus suum* Cant Hab 2 bemutatja művét; *manifestare potentiam* Ps 105,8 megmutatja hatalmát; *manifestare potentiam operum* Ps 110,6 megmutatja hatalmas tetteit; *manifestare praecepta alicui* Ps 147,20 megismerteti a parancsait vele; *manifestare se* Ps 9 A,17 megmutatkozik; *manifestatur Deus iustus, rectus* Ps 50,6 igazságosnak, igaznak bizonyul az Isten; *manifestatur gratia in terra oblivionis* Ps 87,13 (az Úr) jósága (nem) az enyészet helyén mutatkozik meg

manipulus, *i, m.* (*manus*) egy maroknyi, egy csomó; *manipulos colligere* Ps 128,7 marokszedő; *manipulos portare* Ps 125,6 a kévét (be)hordja

manna, *indecl.* *Hebr.* manna: titokzatos táplálék, amelyből a zsidók pusztai vándorlásuk idején éltek (Ex 16,4—35; Deut 8,3—16; Neh 9,20); *manna pluit Dominus ad manducandum* Ps 77,24 mannat hullat az Úr eledelül

mano *I* *avi* folyik; *manant rivi inter montes* Ps 103,10 csörgedeznek a patakok a hegyek között; *manat aqua* Ps 104,41 folyik a víz

mansuetus *3* (*manus, suesco*) kezes, szelíd; *mansueti possident terram* Ps 36,11 a szelídek (=az igazak) birtokukba veszik az országot (=az Ígéret-földjét)

manus, *us, f.*

1. a kéz (mint testrész); *manus dextera* Ps 72,23 jobbkez; *manus erecta* Ps 105,26 (esküre) emelt kéz; *manus et brachium* Ps 88,14.22; 135,12 keze és karja; *manus et dextera* Ps 88, 14.26; 138,10 keze és jobbja; *manus et digiti* Ps 143,1 a kéz és az ujjak; *manus et pedes* Ps 21,17 a kezek és a lábak; *manus et pes* Ps 35,12 kéz és láb; *manus fodire* Ps 21,17 kezét átszúrja; *manus habere et non palpare* Ps 113 B,7 keze van, mégsem tapint; *manus lavare in innocentia* Ps 25,6; 72,13 kezét ártatlanságban mossa (=minden bűntől tartózkodik); *e manu prodeunt radii* Cant Hab 4 Isten kezéből fénysugarak törnek elő; *in manibus gladii ancipites* Ps 149,6 kezében a kétélű kard; *in manu bellatoris sagittae* Ps 126,4 a harcos kezében a nyílvesszők

2. a kéz taglejtései, mozdulatai; *manibus plaudere* Ps 46,2; 97,8 kezével tapsol; *manu erecta iurare* Ps 105,26 (esküre) emelt kézzel megesküszik; *manum apprehendere* Ps 72, 23 kézen fogja; *manum attollere ad caelum* Cant Mo II,40 kezét az égnek emeli; *manus attollere ad mandata Domini* Ps 118,48 (kereső) kezét az Úr törvénye felé nyújtja; *manus attollere ad templum* Ps 27,2 kezét kitarja a templom felé;

manus attollere in nomine Dei Ps 62,5 kezét az Isten nevében (imádságra) emeli; *manus expandere ad Deum (Dominum)* Ps 43,21; 87,10; 142,6 kezét az Isten (az Úr) felé tárja; *manus extollere ad sancta* Ps 133,2 kezét kitárja a szentély felé; *manus extendere ad Deum* Ps 67,32 kezét az Isten felé nyújtja; *manus extenditur indefessa* Ps 76,3 kezüket lankadatlanul felé nyújtják; *manuum elatio* Ps 140,2 kezének fölemelése (imára)

3. az adakozó, adományozó, segítő kéz; *manu eripere a hominibus animam alcs* Ps 16,14 kezével megmenti az emberektől életét; *manum aperire* Ps 103,28; 144,16 kezét megnyitja (= bőkezűség); *manum avertere* Ps 73,11 (segítő) kezét visszavonja; *manum Domini scire* Ps 108,27 megtudja, hogy (ez) az Úr keze; *manum extendere contra iram inimicorum* Ps 137,7 kezét (segítségre) nyújtja az ellenség dühével szemben; *manus Domini adest* Ps 118,173 ott az Úr keze; *manus Domini adiuvat alqm* Ps 118,173 az Úr keze segíti; *manus Domini cum alqo* Ps 88,22 az Úr (segítő) keze vele van; *manus Domini ducit alqm* Ps 138,10 az Úr keze vezeti; *in manibus ponere alqd* Ps 9 B,14 kezébe veszi; *in manibus portare alqm* Ps 90,12 kezében (tenyerén) hordozza

4. a dolgozó kéz (tart, visz, hoz, vezet stb.); alkotó, (Istennél) teremő kéz (tesz, végez, alkot, cselekszik); *manibus innocens* Ps 23,4 tisztakezü, becsületes; *manu plantare alqm* Ps 43,3 (erős) kézzel letelepíti; *manum implere alqo* Ps 128,7 kezét megtölti vele; *manus cessant a cophino* Ps 80,7 keze megpihen a kosár(hordás)tól (=a kényszermunkától); *manus Domini faciunt alqm* Ps 118,73 az Úr keze megteremti; *manus Domini formant alqm* Ps 118,73 az Úr keze formálja; *manus Domini formant terram* Ps 94,4 az Úr keze formálja (alkotja meg) a földet; *manus Domini fundant sanctuarium Cant Mo I,17* az Úr keze megalapítja a szentélyt; *manus Domini oves* Ps 94,7 az Úr kezes bárányai; *manus extenditur indeffessa* Ps 76,3 kezüket lankadatlanul felé nyújtják; *manus lassantur Cant Mo II,36* a keze lankad; *manuum facta perpendere* Ps

142,5 kezeműveit fontolóra veszi; *manuum hominum opera* (*opus*) Ps 134,15; 113 B,4 emberkéz alkotása(i); *manuum laborem manducare* Ps 127,2 keze munkáját élvezi; *manuum opera* Ps 8,7; 9 A,17; 91,5; 134,15 kezének művei, tettei; *manuum opus* Ps 18,2; 27,4.5; 89,17; 101,26; 113 B,4; 137,8 kezének műve, tette; *manuum puritas* Ps 17,21.25 kezének tisztasága (=tisztá keze)

5. büntető, sújtó, romboló, öldöklő, erőszakos kéz; *manum attollere contra gentes* Cant Eccl 3 kezét a pogányok ellen emeli; *manum effugere* Cant Tob 2 keze közül elmene-kül; *manum vertere contra adversarios* Ps 80,15 kezét (=hatalmát) ellenfelei ellen fordítja; *manus accingit se ad iudicium* Cant Mo II,41 keze ítéletre készül; *manus Domini descendit super alqm* Ps 37,3 az Úr keze ránehezedik; *manus Domini gravis super alqm* Ps 31,4 az Úr keze súlyosan ránehezedik; *manus dispensant iniustitias in terra* Ps 57,3 kezük igazságtalanságot méreget az országban (=hamisan ítéleznek); *manus docere proelium* Ps 143,1 kezét gyakorlatoztatja a csatára; *manus exercere* Ps 17,35 kezét gyakorlatoztatja; *manus extendere ad iniquitatem* Ps 124,3 kezét gonoszságra nyújtja; *manus extendere contra familiares* Ps 54,21 kezét barátai ellen nyújtja; *manus peccatoris movet alqm* Ps 35,12 a gonosz keze megingatja (=elűzi); *manus regis supervenit alci* Ps 20,9 a király keze rácsap; *manus spoliat alqm* Cant Mo I,9 keze kifosztja; *manus supervenit inimicis* Ps 20,9 keze rácsap az ellenségre; *in manibus iniquitas* Ps 7,4 kezéhez gonoszság (tapad); *in manibus scelus* Ps 25,10 keze gonoszsággal tele; *in manu bellatoris sagittae* Ps 126,4 a harcos kezében nyílveszők; *in manum inimici tradere alqm* Ps 30,9 az ellenség kezére juttatja

6. uralkodó, parancsoló kéz; irányító, vezető, gondoskodó, gondviselő kéz; *manum extendit Dominus ex alto* Ps 17,17 lenyúl az Úr a magasból; *manum extendere super mare* Ps 88,26 kinyújtja kezét a tengerre (=birtokba veszi); *manum ponit Dominus super alqm* Ps 138,5 kezét felette tartja az Úr;

manum porrigit Dominus de alto Ps 143,7 kezét kinyújtja a magasból az Úr; *manus Domini oves* Ps 94,7 az Úr kezes bárányai; *manuum prudentia ducere alqm* Ps 77,72 okos kézzel vezeti; *ad manus dominae oculi ancillae* Ps 122,2 a rabszolgalány szeme úrnője kezén; *ad manus dominorum oculi servorum* Ps 122,2 a rabszolgák szeme uruk kezén; *in manu Domini calix* Ps 74,9 az Úr kezében (döntésének, ítéletének) serlege; *in manu Domini potentia et robur* Cant Dav 12 az Úr kezében a hatalom és erő; *in manu Domini profunda terrae* Ps 94,4 az Úr kezében a föld mélységei; *in manu Domini sortes alcs* Ps 30,16 az Úr kezében életsorsa; *in manus Domini commendare spiritum* Ps 30,6 az Úr kezébe ajánlja lelkét (=életét); *per manum Moysis et Aaron* Ps 76,21 Mózes és Áron keze által (=vezetésével)

7. a kéz mint az erő és a hatalom székhelye; erő, hatalom; *manu potenti et brachio extento* Ps 135,12 hatalmas kézzel és kinyújtott karral; *manum extollere* Ps 9 B,12 kezét magasra emeli (=megmozdítja cselekvésre); *manum illustrare* Cant Eccl 7 hatalmát dicsőségesen megmutatja; *manum vertere contra adversarios* Ps 80,15 kezét ellenfelei ellen fordítja; *manus Domini est haec* Ps 108,27 az Úr keze (=hatalma) ez; *manus Domini firma* Ps 88,14 az Úr erős keze; *manus Domini recordari* Ps 77,42 az Úr kezéről (=hatalmas tetteiről) megemlékezik; *manus fortium deficiunt* Ps 75,6 a harcosok keze erőtlenné válik; *manus peccatoris movet alqm* Ps 35,12 a gonosz keze megingatja (elűzi); *a manibus iniqui salvare alqm* Ps 139,5 a gonosz kezéből (=hatalmából) megmenti; *de manu adversarii redimere alqm* Ps 77,42 az ellenség kezéből (=hatalmából) megmenti; *de manu canis eripere vitam alcs* Ps 21,21 a kutya karmából (=az ellenség hatalmából) megmenti életét; *de manu impiorum eripere alqm* Ps 81,4; 96,10 a gonoszok kezétől (=hatalmától) megmenti; *de manu inimici liberare alqm* Ps 105,10 az ellenség kezéből (=hatalmából) kiszabadítja; *de manu inimici redimere alqm* Ps 106,2 az ellenség keze

közül kiváltja; *de manu inimicorum eripere alqm* Ps 30,16 az ellenség kezétől (=hatalmától) megmenti; *de manu iniqui eripere alqm* Ps 70,4 a gonosz kezétől (=hatalmától) megmenti; *de manu osoris salvare alqm* Ps 105,10 gyűlölője kezéből (=hatalmából) kimenti; *de manu praepotentis liberare alqm* Cant Ier 11 a hatalmaskodó kezéből (markából, hatalmából) megszabadítja; *e manu alienigenarum liberare alqm* Ps 143,7.10 az idegenek kezéből (=hatalmából) kiszabadítja; *e manu inimicorum liberari* Cant Zach 74 az ellenség kezéből (=hatalmából) kiszabadítja; *e manu Dei salvare alqm* Cant Mo II,39 az Isten (büntető) kezéből megmenti; *e manu inferi subtrahere animam* Ps 88,49 az alvilág hatalmától megóvjaa életét; *in manu Domini magnificare et firmare omnia* Cant Dav 12 az Úr keze tesz nagygyá és erőssé mindent; *in manu Domini robur et potentia* Cant Dav 12 az Úr kezében erő és hatalom; *in manum inimici tradere alqm* Ps 30,9 az ellenség kezére (=hatalmába) juttatja; *in manus gentium tradere alqm* Ps 105,41 a pogányok kezére juttatja; *in manus gladii tradi* Ps 62,11 kardélre jut; *in manus inimici tradere gloriam* Ps 77, 61 ellenség kezére adja (hagyja jutni) dicsőségét; *sub manu inimicorum opprimi* Ps 105,42 az ellenség keze (=hatalma) alatt elnyomást szenved

marcesco, *ere (marceo)* elfonnyad, elbágyad, elernyed, elhervad; *marcescit decor pratorum* Ps 36,20 elhervad a mezők pompája; *marcescit herba viridis* Ps 36,2 elhervad a zöldelő rét; *marcescunt folia arboris* Ps 1,3 hervad a falevél

mare, *is, n.* tenger, tengervíz; *mare convertere in aridum* Ps 65,6 a tengert (=Vörös-tengert az Isten) szárazföldre teszi; *mare dirumpere potentia* Ps 73,13 a tengert szétválasztja (Isten) a hatalmával; *mare dividere in partes* Ps 135,13 (az Úr) kettéosztja a (Vörös)tengert (a választott nép kivonulásakor); *mare et aquae (multae)* Ps 73,13; 76,20; 77,13; 92,4 a tenger és a nagy vizek (=az óceánok); *mare et flumina* Ps 88,26; Cant Hab 8 a tenger és a folyamok; *mare et Iordanis* Ps 113

A,3.5 a tenger és a Jordán folyó; *mare et lutum aquarum multarum* Cant Hab 15 a tenger és a nagy vizek óceánja; *mare et montes* Ps 79,11 a (Földközi) tenger és a (déli) hegyek (=Palesztina eszményi határai); *mare et terra(sicca)* Ps 94,5; 134,6; 145,6 a tenger és a (száraz)föld; *mare facere* Ps 94,5 a tengert megalkotja (az Úr); *mare fugit* Ps 113 A,3.5 a tenger elfut (=vize lefut); *mare implere* Ps 95,11 a tengert betölti (=betöltik az élőlények); *mare insonat* Ps 95,11; 97,7 a tenger zúg; *mare late patens* Ps 103,25 a messze széles (hatalmas kiterjedésű) tenger; *mare magnum* Ps 103,25 a nagy tenger (az óceán); *mare operit alqm* Ps 77,53; Cant Mo I,10 a tenger elborítja; *mare profundum* Ps 35,7 a mély tenger; *Mare Rubrum* Ps 105, 7.9.22; 135,13.15; Cant Mo I,4 a Vörös-tenger; *mare scindit Deus* Ps 77,13 a tengert kettéosztja az Isten; *maria et fines terrae* Ps 64,6 a tengerek és a távoli földrészek; *maria et flumina* Cant 3 puer 78 a tengerek és a folyamok; *maria et terra* Ps 68,35 a tengerek és a szárazföld; *maria procul* Ps 64,6 a távoli tengerek; *maris aestus* Ps 92,4 a tenger tajtékzása; *maris alvei* Ps 17,16 a tenger medencéje; *maris aquae* Ps 32,7; 45,4 a tenger vize; *maris aquarum impetus* Ps 45,4 a tengerár ereje; *maris arena* Ps 77,27 a tenger (part) fövénye; *maris fluctus* Ps 64,8; 88,10; 106,29 a tenger hulláma(i); *maris fluctuum tumor* Ps 88,10 a tenger hullámainak háborgása; *maris pisces* Ps 8,9 a tenger halai, a tengeri halak; *maris profunda (profundum)* Ps 67,23; 148,7 a tenger mélye; *maris sonitus* Ps 64,8 a tenger zúgása; *maris superbiae imperare* Ps 88,10 parancsol a tenger gögjének; *maris terminus* Ps 138,9 a tenger túlsó széle (=a tengerentúl, a legtávolabbi nyugat); *marium semitae* Ps 8,9 a tengerek ösvényei; *a mari usque ad mare* Ps 71,8 tengertől- tengerig (=a Földközi tengertől a Perzsa öböl-ig); *e profundo maris educere alqm* Ps 67,23 a tenger mélyéről (is) visszahozza; *in mare deicere alqm* Cant Mo I,1 a tengerbe veti; *in mare descendere navibus* Ps 106,23 tengerre száll hajón; *in mare detrudere equos* Cant Hab 15 a tengerbe taszítja

a lovakat; *in mare detrudere Pharaonem et exercitum* Ps 135,15 a tengerbe taszítja a fáraót és seregét; *in mare exardescit furor Domini* Cant Hab 8 a tenger ellen felgyullad az Úr haragja; *in mare proicere alqm* Cant Mo 1,4 a tengerbe veti; *in mare medium cadere* Ps 45,3 a tenger közepébe zuhan; *in mari demergi* Cant Mo 1,4 a tengerben elmerül; *in mari medio* Cant Mo 1,8 a tenger közepén; *in maribus quidquid movetur* Ps 68, 35 minden tengeri élőlény; *in termino maris habitare* Ps 138,9 a tenger túlsó szélén (=tengerentúl, a legtávolabbi nyugaton, „a világ végén”); *per mare facta via* Ps 76,20 a tengeren út nyílik; *per medium maris traducere Israel* Ps 135,14 a tengeren átvzeti Izrael népét; *super maria fundat Dominus orbem terrarum* Ps 23,2 a tengerek fölé helyezi az Úr a földet (világkép!); *usque ad mare* Ps 71,8; 79,12 egész a (másik) tengerig (=a Perzsa-öböl)

marinus 3 (*mare*) tengeri; *marina monstra* Ps 73,14 tengeri szörnyek

Massa *indecl. Hebr.* Massza („Kísértés-helye”), ahol pusztai vándorlásukban a zsidók Isten ellen lázadtak (Ex 17,1—7; Lev 20,2—13); *die Massa in deserto* Ps 94,8 Massza (a Kísértés) napján a pusztában

mater, *tris, f.* anya; *mater concipit in peccato alqm* Ps 50,7 anyja bűnben (=bűnre való hajlandósággal) foganja; *mater et pater* Ps 26,10 anyja és atyja; *mater filiorum laetans* Ps 112,9 gyermekein örvendező anya; *matrem lugere* Ps 34,14 az anyját gyászolja; *matris filius* Ps 49,20; 68,9 anyjának fia (=testvére); *matris gremium* Ps 130,2 anyaöl; *matris peccatum* Ps 108, 14 anyjának (=őseinek) gonoszsága; *matris sinus* Ps 57,4 az anyaöl; *matris ubera* Ps 21,10 az anyakebel; *matris uterus* Ps 21,11; 138,13 az anyaméh; *a ventre matris* Ps 70,6 az anyaméhtől (=születésétől) fogva; *inde a sinu matris* Ps 57,4 az anyaméhtől (=gyermekségüktől) fogva; (*inde*) *ab utero matris* Ps 21,10.11; 70,6 az anyaméhtől kezdve (születése óta)

matutinus 3 (*Matuta*) reggeli; *matutinum somnium* Ps 89,5 reggeli (=gyorsan múló, tovatűnő) álom

maxilla, *ae. f.* (*mala*) állkapocs; *maxillam percutere* Ps 3,8 arcul veri

meditatio, *onis, f.* (*meditor*) gondolkodás, elmélkedés; gondolat; *meditatio cordis* Ps 18,15; 48,4 szívének gondolata, elmélkedése; *meditatio de praescriptis Domini* Ps 118,99 elmélkedése az Úr parancsairól; *meditatio lex Domini* Ps 118,97 elmélkedés(nek tárgya) az Úr törvénye

meditor 1

1. elmélkedik, (el)gondolkodik, töpreng; *meditari de Deo* Ps 62,7 elmélkedik az Istenről; *meditari de lege Domini* Ps 1,2 elmélkedik az Úr törvényéről; *meditari de operibus Domini* Ps 142,5 elmélkedik, elgondolkodik az Úr tettein; *meditari de praeceptis Domini* Ps 118,15.78 elgondolkodik az Úr parancsain; *meditari de statutis Domini* Ps 118,23 elgondolkodik az Úr rendelkezésein; *meditari eloquium Domini* Ps 118,148 elmélkedik az Úr szaváról; *meditari in corde* Ps 76,7 töpreng szívében; *meditari mirabilia Domini* Ps 118,27 elmélkedik az Úr csodáiról; *meditari opera Domini* Ps 76,13 elmélkedik az Úr tetteiről; *meditari statuta Domini* Ps 118,48 elmélkedik az Úr parancsairól; *meditari, ut cognosceret alqd* Ps 72,16 gondolkodik, hogy megértse

2. készül vmire, tervez; *meditari fraudes* Ps 34,20 csalárd-ságot tervez; *meditari inania* Ps 2,1 hiábavalóságokat tervez; *meditari iniquitatem* Ps 35,5 gonoszságon jár az esze; *meditari perniciem* Ps 51,4 (más) vesztén töri a fejét

medium, *ii, n.* közepe vminek; *e medio Aegyptiorum educit Dominus Israel* Ps 135,11 az egyiptomiak közül kivezeti az Úr Izraelt; *in medio civitatis* Ps 45,6; 54,11.12 a város közepén, a városban; *in medio deorum* Ps 81,1 az istenek (=a bírák a hatalmasok) gyülekezetében; *in medio eorum nequitiae* Ps 54,16 (ott lakik) közöttük (otthonos) a gonoszság; *in medio Ierusalem* Ps 115,10 Jeruzsálem közepén, Jeruzsálemben; *in*

- medio inimicorum dominari* Ps 109,2 ellenségei között uralkodik; *in medio leonum decumbere* Ps 56,5 oroszlánok közt (=vérszomjas ellenség közepett) lakozik; *in medio multorum* Ps 108,30 sokaság közepett; *in medio terrae efficit Deus salutem* Ps 73,12 szerte a földön (mindenütt a világon) szabadulást szerez az Isten; *in medio tribulationis ambulare* Ps 137,7 szorongattatás közt él; *in medio vestri Sanctus Israel* Cant Is I,6 köztetek Izrael Szentje (=az Úr); *per medium maris traducit Dominus Israel* Ps 135,14 a tengeren átveteti az Úr Izraelt
- medius** 3 középső, középen lévő; közepe vminek; *media nocte* Ps 118,62 az éjszaka közepén, éjfélkor; *in medio coetu* Ps 21,23 a gyülekezet közepén; *in medio mari* Cant Mo I,8 a tenger közepén; *in medium mare cadere* Ps 45,3 a tenger közepébe zuhan
- medulla**, *ae, f.* velő; *transl.* vminek a belseje, legjava; *de medulla tritici cibare alqm* Ps 80,17 a búza javából (=tisztá búzával) eteti; *medulla tritici satiare alqm* Ps 147,14 a búza javából jóllakítja
- mel**, *mellis, n.* méz; *mel de petra* Ps 80,17 a szikla(hasadék) méze (=még a kősziklák is mézzel folynak); *mel ori* Ps 118,103 (mint) a méz a számban; *mel sugere de petra* Cant Mo II,13 mézet szopik a sziklából („tejjel-mézzel folyó ország”); *melle de petra saturare alqm* Ps 80,17 a szikla(hasadék) mézével jóltartja; *melle dulcior* Ps 18,11 méznél édesebb; *super mel esse ori* Ps 118,103 jobb (édesebb) mint a méz a számban
- Melchisedech** *indecl. m. Hebr.* Melkizedek, papkirály Ábrahám korában, aki kenyeret és bort áldozott: előképe a Messiás örök papságának (vö. Zsid. 7,11–28); *secundum ordinem Melchisedech* Ps 109,4 Melkizedek papi rendje szerint (=valóban pap mint Melkizedek)
- memini, meminisse**

1. emlékszik észben tart, nem felejt el; *meminisse contumeliae* Ps 88,51 emlékezik a bántalmazásra (=nem felejt el);

meminisse delicta iuventutis Ps 24,7 emlékezik ifjúkori vétkeire (=nem felejtí el); *meminisse dierum antiquorum* Ps 142,5; Cant Mo II,7 emlékezik a régmúlt napokra (=az ősidőkre, az egykori időkre); *meminisse Ierusalem* Ps 136,6 visszaemlékezik Jeruzsálemre (=nem felejtí el); *meminisse mirabilia Domini* Ps 104,5 megemlékezik az Úr csodáiról (=nem felejtí el); *meminisse secundum misericordiam alcs* Ps 24,7 megemlékezik irgalmasan róla; *meminisse sollicitudinis alcs* Ps 131,1 megemlékezik fáradozásáról (=nem felejtí el)

2. gondol rá; *meminisse miserationis in ira* Cant Hab 2 gondol az irgalomra még a haragos ítéletkor is; *meminisse quam brevis sit vita* Ps 88,48 gondol rá, milyen rövid az élet

memor, *oris* emlékező: emlékszik, gondol vmire; *memor Dei super stratum* Ps 62,7 (még) fekvőhelyén (is) Istenre gondol; *memor Dominus hominis* Ps 8,5 megemlékezik az Úr az emberről; *memor factorum Domini* Ps 76,12 megemlékezik az Úr tetteiről; *memor foederis sui Dominus in aeternum* Ps 104,8; 110,5 megemlékezik szövetségéről az Úr mindörökre; *memor iudiciorum antiquorum Domini* Ps 118,52 megemlékezik az Úr örök végzéseiről, ítéleteiről; *memor mirabilium Domini* Ps 76,12 visszagondol az Úr csodáira; *memor multitudinis gratiarum Domini* Ps 105,7 visszaemlékezik az Úr kegyelmeinek bőségére (=bőséges kegyelmére); *memor nominis Domini nocte* Ps 118,55 megemlékezik az Úr nevééről (még) éjszaka (is); *memor occisorum* Ps 87,6 (többé nem) emlékezik a legyilkolt áldozatokról; *memor oblationum* Ps 19,4 megemlékezik áldozatáról; *memor praeceptorum Domini* Ps 102,18 megemlékezik az Úr parancsairól; *memor verbi (sancti) sui Dominus* Ps 104,42; 118,49 megemlékezik (szent) ígéretéről az Úr

memorandus 3 (*memor*) emlékezetes, nevezetes, különös, ritka; *memoranda mirabilia Domini* Ps 110,4 az Úr emlékezetes csodái

memoria, ae, f. (memor)

1. emlékező képesség, emlékezet, emlék; *memoria in generationem et generationem* Ps 134,13 (az Úr) emlékezete nemzedékről nemzedékre (=örökre fennmarad); *memoria perit* Ps 9 A,7 emléke elenyészik; *memoriam delere de terra* Ps 33, 17 emlékezetét eltörli a földről; *memoriam delere ex hominibus* Cant Mo II,26 emlékezetét eltörli az emberek közül; *memoriam exstirpare e terra* Ps 108,15 emlékét kiirtja a földről; *in memoria aeterna iustus* Ps 111,6 örök emlékezetben (marad) az igaz (=jó hírneve örökre fennmarad)

2. (meg)emlékezés, gondolata, tudata vminek; *memoriam delictorum servare* Ps 129,3 bűneinek emlékét megőrzi (=emlékszik rájuk)

memoro I (memor) emlékeztet; említ, emleget, elmond; *memorare nomen alcs* Ps 44,18; 82,5 emlegetik (elmondják) nevét; *memoratur culpa patrum* Ps 108,14 emlegetik az ősatyák vétkeit

mendacium, ii, n. (mendax) hazugság; *mendacia loqui* Ps 100,7 hazugságot beszél, hazudozik; *mendaciis capi* Ps 58,13 a hazugságoknak (hazugságnak) rabja lesz; *mendacio delectari* Ps 61,5 a hazugságban kedvét leli; *mendacium dicere* Ps 57,4; 58,13 hazugságot mond, hazudik; *mendacium diligere* Ps 51,5 a hazudozást kedveli; *mendacium loqui* Ps 5,7; 143,8.10 hazugságot beszél, hazudozik; *mendacium loquitur os* Ps 143, 8.10 hazugságot beszél (hazudozik) a szája; *mendacium quaerere* Ps 4,3 hazugságot hajszol

mendax, acis (mendum) hazug, ámtító; *mendaces testes* Ps 26,12 hamis tanuk; *mendaci lingua loqui* Ps 108,2 hazug nyelven beszél; *mendacia labia* Ps 30,19 hazug ajkak; *mendax cogitatio* Ps 118,118 hazug gondolkodás

mendico I (mendicus) koldul; *mendicant filii* Ps 108,10 koldulnak (=koldusbotra jutnak) utódai; *mendicare et vagari* Ps 108,10 koldul és kóborol (koldus csavargó); *mendicare panem* Ps 36,25 kenyeret kéreget

mens, mentis, f.

1. gondolkodó képesség, értelem, ész; lélek; *mens cuiusque et cor profunda* Ps 63,7 esze és szíve (kifürkészhetetlen mélység); *mens exasperatur* Ps 72,21 lelke nekikeseredik; *mentem intendere ad alqd* Ps 23,4 figyel rá, törődik vele; *mentis figmenta erumpunt* Ps 72,7 lelkének koholmányai előtörnek (=lelkéből előtörnek a koholmányok); *a mente impii longe distant iudicia Domini* Ps 98,5 a gonosz lelkétől távolállnak az Úr ítéletei („nem mennek fejébe”); *in mente blandiri sibi* Ps 35,3 elméjében ámitja önmagát

2. gondolkodásmód; érzület, lelkület; *mente cordis superbus* Cant BMV 51 szívének érzületében gőgös (=gőgös-lelkületű); *mentis superbia* Ps 9 B,4 lelkületének kevélysége (=kevély lelkülete)

mensa, ae, f. (metior) étkezés, ebéd; *transl.* asztal; *mensa fit laqueus alci* Ps 68,23 asztala kelepccévé (csapdává) válik; *mensam parare* Ps 22,5; 77,19 asztalt terít; *circa mensam filii* Ps 127,3 asztala körül a gyermekek („családi kör”)

mensura, ae, f. (metior) mérés; *transl.* mérték, nagyság; *mensura auxiliorum Dei* Ps 70,15 az Istentől kapott segítség nagysága; *mensura dierum alcs* Ps 38,5 napjainak (=életidejének) hosszúsága; *mensura sapientiae Domini non est* Ps 146,5 nincs mértéke (határa) az Úr bölcsességének (=határtalan)

mentior, mentiri, mentitus sum (mens) kohol; hazudik; *mentiri alci* Ps 88,36 hazudik neki, becsapja; *mentiri lingua* Ps 77,36 hazudik (hazudozik) nyelvével; *certe non mentitur Davidi Deus* Ps 88,36 biztosan nem csapja be Dávidot az Isten

mercatura, ae, f. (mercor) kereskedés; *mercaturam facere* Ps 106,23 kereskedik

merces, edis, f. (merx)

1. bér, díj, jutalom; *mercedem accipere* Ps 23,5 jutalmat nyer; *merces est fructus ventris* Ps 126,3 jutalom (Istentől) a gyermekáldás

2. fizetség; fizetség a rosszért, büntetés; *mercedem peccatorum videre* Ps 90,8 a bűnösök bűnhődését meglátja (megéri); *merces a Domino* Ps 108,20 fizetség az Úrtól (=megfizet neki az Isten)

mereor, *mereri*, *meritus sum* megérdemel, meg szolgál; *quod merentur reddere superbis* Ps 93,2 amint megérdemlik, megfizet a gőgösöknek

Meriba indecl. *Hebr.* Meriba („Cívódás, Perlekedés helye”), ahol pusztai vándorlásukban a zsidók Isten ellen lázadtak (Ex 17, 1—7; Lev 20, 2—13); *ad Aquas Meriba* Ps 105,32 Meriba vizénél (=a vízfakasztásnál Meribában); *apud aquam Meriba* Ps 80,8 Meriba vizénél (=a vízfakasztásnál Meribában); *in Meriba, die Massa in deserto* Ps 94,8 Meribánál, Maszsa (a Kísértés) napján a pusztában

meridies, *ei*, *f.* (*medius, dies*) dél; *meridie* Ps 90,6 délben; *meridiem oriri facit* Ps 36,6 a déli verőfényt felragyogtatja

meritum, *i*, *n.* (*mereo*) érdem; *in meritum imputare alci alqd* Ps 105,31 érdemül beszámítja

-met ragszótag az *ego, tu (meus)* névmáshoz: magam, saját, tulajdon

meto, *ere*, (*messem feci*), *messus* levág, lekaszál, arat; *metere in exultatione* Ps 125,5 (könnyek közt vet), örömujjongással arat; *qui metit, qui manipulos colligit* Ps 128,7 az arató, a marokszedő

meus 3 enyém

migro 1 költözik, vándorol; *migrare de gente in gentem* Ps 104, 13 vándorol nemzetről nemzetre; *migrare de regno hoc ad populum illum* Ps 104,13 vándorol egyik országból a másik néphez

mille ezer

minister, *tri*, *m.* szolga, segítő; *ministri calamitatis* Ps 77,49 a csapás szolgálai (=az Istentől kimért büntetés végrehajtói); *ministri Domini, qui faciunt voluntatem eius* Ps 102,21 az Úr

szolgái, akaratának (parancsának) végrehajtói; *ministros facit Dominus ignem ardentem* Ps 103,4 szolgájává teszi az Úr a perzselő tüzet

ministro *1* (*minister*) szolgál; *ministrare Domino* Ps 100,6 szolgál az Úrnak

minor *1* fenyeget(ődzik); *minari oppressionem ex alto* Ps 72,8 erőszakkal fenyegetődzik a magasból (=fennhéjázva); *minari perniciem* Ps 37,13 romlással fenyegeti

mirabilia, *ium, n. (mirabilis)* csodatettek, csodák; *mirabilia annuntiare* Ps 70,17 (az Isten) csodatetteit hirdeti; *mirabilia antiqua Domini* Ps 76,12 az Úr egykori csodatettei (=az őskorban, Izrael őstörténetében); *mirabilia celebrant caeli* Ps 88,6 (az Úr) csodatetteit dicsőíti az ég; *mirabilia considerare* Ps 105,7; 118,18 (az Úr, a törvény) csodáit szemléli (figyelmesen nézi); *mirabilia enarrare* Ps 9 A,2; 25,7; 74,2; 95,3; 104,2 (az Úr) csodatetteit (magasztalva) hirdeti; *mirabilia erga filios hominum* Ps 106,8.15 (az Úr) csodái az emberekkel; *mirabilia facere* Ps 39,6; 71,18; 77,4; 85,10; 87,11; 97,1; 104,5; 105,22; 135,4 csodákat művel; *mirabilia in pelago* Ps 106,24 (az Úr) csodálatos tettei a tengeren (=szabadulást ad a viharból); *mirabilia instaurare* Cant Eccl 6 csodáit megismétli; *mirabilia legis Domini* Ps 118,18 az Úr törvényének csodái; *mirabilia magna facere* Ps 135,4 nagy csodákat művel; *mirabilia manifestantur* Ps 87,13 (az Úr) csodatettei kinyilvánulnak; *mirabilia meditari* Ps 118,27 (az Úr) csodáiról elmélkedik; *mirabilia meminisse* Ps 104,5 (az Úr) csodáira emlékezik (nem felejtí el); *mirabilia memoranda* Ps 110,4 (az Úr) emlékezetes csodái; *mirabilia multa facere* Ps 39,6 sok csodát művel; *mirabilia narrare* Ps 77,4 (az Úr) csodáit elbeszéli; *mirabilia numerare* Ps 39,6 (az Úr) csodáit felsorolja; *mirabilia oblivisci* Ps 77,11 (az Isten) csodatetteit elfelejti; *mirabilia ostendere alci* Ps 77,11 csodáit megmutatja; *mirabilia patrare* Ps 76,15; Cant Mo I,11 csodákat művel; *mirabilia pervulgare* Ps 144,5 (az Úr) csodatetteit hirdeti; *mirabilia videre* Ps 106,24

- (az Úr) csodálatos tetteit meglátja; *mirabilium memor* Ps 76,12
 (az Úr) csodáira visszagondol
- mirabilis, e** (*miror*) csodálatos, különös, csodálatraméltó, rendkívüli; *mirabile in oculis alcs* Ps 117,23 csodálatraméltó a szemében (=csodálatosnak látja); *mirabilem facere alqm* Ps 4,4 csodálatossá teszi (=csodálatosan vezérli); *mirabilia opera Domini* Ps 138,14 az Úr csodálatos művei; *mirabilia praescripta Domini* Ps 118,129 csodálatosak az Úr előírásai; *mirabilis affectus in sanctos* Ps 15,3 csodálatos vonzódás (az Isten) szentjeihez; *mirabilis misericordia Dei (Domini)* Ps 16,7; 30,22 csodálatos az Isten (az Úr) irgalma; *mirabilis potentia Dominus* Cant Iud 13 csodálatos hatalmában (csodálatos hatalmú) az Úr; *mirabilis scientia Domini* Ps 138,6 csodálatos az Úr tudása
- miraculum, i, n.** (*miror*) csoda; *miracula facere* Ps 77,12 csodákat művel; *miraculis credere* Ps 77,32 (az Isten) csodáinak hisz
- mirificus 3** (*mirus, facio*) csodálatos, bámulatos; *mirifice factus* Ps 138,14 csodálatosan megalkotott
- Misael indecl. m.** *Hebr.* Mizaél, Dániel három társának egyike (vö. Dán 1 kk.); *Ananias, Azarias, Misael benedicunt Domino* Cant 3 puer 88 Ananiás, Azariás, Mizaél áldja az Urat
- Misar indecl. Hebr.** Mizár hegye (valószínűleg a mai Zaorah) a Jordán forrásvidékén; *Misar mons* Ps 41,7 a Mizár hegye
- misceo 2 miscui, mixtus** kever, vegyít; *miscere potum cum fletu* Ps 101,10 könnyekkel vegyíti italát; *mixto plenus calix spumat* Ps 74,9 a keserű itallal teli habzó serleg (=az isteni harag jelképe)
- miser, era, erum** nyomorult, szájalomraméltó, szerencsétlen; a bajbajutott ember, a szenvedő; *miser capitur dolis* Ps 9 B,2 a szegényt hatalmába ejti a cselszövés; *miser clamat et Dominus audit* Ps 33,7 a nyomorult (segítségért) kiált és az Úr meghallgatja; *miser et dolens* Ps 68,30 nyomorult szenvedő; *miser et inops* Ps 108,16.22 nyomorult szegény; *miser et moribundus*

Ps 87,16 halálravált nyomorult; *miser et pauper* Ps 34,10; 36,14; 39,18; 69,6; 71,12; 85,1 szerencsétlen szegény (szegény ágrólszakadt); *miser et solus* Ps 24,16 szerencsétlen elhagyott; *miser fit* Ps 141,7 nyomorúságra jut; *miser homo* Ps 108, 16 a nyomorult ember; *miser vexatur* Ps 9 B,2 a nyomorultat gyötrik; *miseri angustiae* Ps 33,7 a szegény szüksége, szűkös helyzete; *miseri consilium confundere* Ps 13,6 a bajbajutott ember szándékát megghiúsítja; *miseri miseria* Ps 21,25 a szenvedő ember nyomorúsága; *misero adiutor* Ps 71,12 a szegénynek segítője; *miserorum desiderium audire* Ps 9 B,17 a bajbajutottak kívánságát meghallgatja; *miserorum fiducia perit* Ps 9,19 a nyomorgók reménye odavész; *miserum eripere a praedatore* Ps 34,10 megmenti a (nyomorult) szegényt a fosztogatótól; *miserum eripere a praedatore* Ps 34,10 a nyomorultat megmenti a hatalmaskodótól; *miserum liberare* Ps 71, 12 a nyomorultat megmenti; *miserum prosternere* Ps 36,14 a nyomorultat (szegényt) letiporja; *miserum rapere* Ps 9 B,9 a szegényt megkaparintja (hatalmába kaparintja a gazdag uzsorás); *miserum salvare* Ps 21,22 (a megalázott szenvedőt) szájalomraméltó helyzetéből megszabadítja; *miserum trahere in rete* Ps 9 B,9 a szegényt hálójába hurcolja (a gazdag uzsorás)

miseratio, onis, f. (miseror) Isten irgalmassága, irgalma, irgalmas szeretete, könyörülete; *miseratione et gratia coronare alqm* Ps 102,4 irgalmával és kegyelmével körülveszi; *miserationes et misericordiae* Ps 24,6 könyörülete és irgalma; *miserationes multae* Ps 118,156 (az Úr) nagy irgalma; *miserationes prohibere ab alqo* Ps 39,12 irgalmát megvonja tőle; *miserationes super alqm* Ps 118,41 (az Úr) kegyelme, könyörülő irgalma rajta; *miserationes veniunt alci (super alqm)* Ps 118,77 (az Úr) kegyelme, könyörülő irgalma reászáll; *miserationis meminisse in ira* Cant Hab 2 az irgalomra a haragos ítéletkor (is) gondol; *miserationum multitudo* Ps 50,3 (az Isten) irgalmának bősége (=nagy irgalmassága); *miserationum reminisci* Ps 24,6 könyörületes jóságára visszagondol; *de misera-*

tione exsultare et laetari Ps 30,8 (az Úr) irgalmasságának
ujjongva örvend

miserereor, *eri, er(i)tus sum* (*miser*) könyörül, irgalmaz; *misereri civitatis sanctae Ierusalem* Cant Eccl 15 irgalmaz (az Úr) a szent városnak Jeruzsálemnek; *misereri et commodare* Ps 36, 26; 111,5 könyörül és kölcsönad (=könyörületből kölcsönad); *misereri et donare* Ps 36,21 könyörül és adományoz (=könyörületből adományoz = könyöradomány); *misereri et flagellare* Cant Tob 2 ostoroz, majd megkönyörül; *misereri inopis* Ps 71,13 megkönyörül a szegényen; *misereri obliviscitur Deus* Ps 76,10 irgalmazni elfelejt (talán) az Isten; *misereri pauperis* Ps 71,13 megkönyörül a szegényen; *misereri perfidorum* Ps 58,6 irgalmaz a hitszegőknek; *misereri populi* Cant Eccl 14 irgalmaz a népnek; *misereri pupillorum* Ps 108,12 könyörül az árvákon; *misereri secundum misericordiam suam* Ps 50,3 irgalmasan megkönyörül; *misereri secundum promissum* Ps 118,58 megkönyörül rajta ígérete szerint; *misereri servorum* Cant Eccl 15 megkönyörül szolgálín; *misereri Sion* Ps 101,14 megkönyörül Sionon; *miseretur Deus (Dominus) alcs* Ps 4,2; 6,3; 9 A,14; 24,16; 25,11; 26,7; 29,11; 30,10; 40,5.11; 50,3; 55,2; 56,2 (bis); 66,2; 85,3.16; 118,132; 122,2.3 (bis); Cant Eccl 1,14.15 megkönyörül rajta az Isten (az Úr); *miseretur Dominus timentium se* Ps 102,13 megkönyörül az Úr az istenfélőkön; *miseretur iterum Dominus Deus* Cant Tob 5 újra megkönyörül az Úristen; *miseretur pater filiorum* Ps 102,13 irgalmas az atya fiaihoz

miseria, *ae, f.* (*miser*) nyomorúság, baj, inség, nyomor; *miseria et ferro ligari* Ps 106,10 nyomorban és vasra verve; *miseria et labor* Ps 24,18 nyomorúság és baj; *miseria et oppressio* Ps 43,25 inség és szorongattatás; *miseria miseri* Ps 21,25 a szenvedő ember nyomorúsága; *miseriae oblivisci* Ps 43,25 nyomorúságában megfeledkezik róla; *miseriam fastidire* Ps 21,25 nyomorát megveti; *miseriam respicere* Ps 30,8 nyomorúságát észreveszi; *miseriam spernere* Ps 21,25 nyomorúságában meg-

veti; *miseriam videre* Ps 24,18 nyomorúságát nézi; *de miseria sublevare egenum* Ps 106,41 bajában fölemeli a szegényt; *ob miseriam tabescunt oculi* Ps 87,10 az ínségtől elbágyad a szeme
miseriordia, *ae, f. (misericors)* könyörületeség, irgalom, az Isten irgalmas jósága az emberekhez; *miseriordia circumdat alqm* Ps 31,10 (az Úr) irgalmas jósága (védőn) körülveszi; *miseriordia Deus* Ps 58,11.18 Isten maga az irgalom (=végtelenül irgalmas); *miseriordia Domini ab aeterno in aeternum* Ps 102,17 az Úr irgalma öröktől fogva mindörökké; *miseriordia Domini a progenie in progenies* Cant BMV 50 az Úr irgalma nemzedékről nemzedékre; *miseriordia Domini adest* Ps 118,76 az Úr irgalma vele van, segíti; *miseriordia Domini benigna* Ps 108,21 az Úr jóságos irgalma; *miseriordia Domini confirmata super alqm* Ps 116,2 az Úr irgalma erős hozzá (=erősen vele van); *miseriordia Domini consolatur alqm* Ps 118,76 az Úr irgalma vigasztalja; *miseriordia Domini contingit caelum* Ps 35,6 az Úr irgalma az égig ér; *miseriordia Domini erga timentes eum* Ps 102,11.17 az Úr irgalma az istenfélők-höz; *miseriordia Domini in aeternum* Ps 99,5; 105,1; 106,1; 117,1.2.3.4.29; 135,1—26 az Úr irgalma mindörökké (megmarad); *miseriordia Domini magna* Ps 56,11; 85,13; 107,5; az Úr nagy irgalma; *miseriordia Domini magna usque ad caelum* Ps 56,11; 107,5 az Úr nagy irgalma felér az égig; *miseriordia Domini mirabilis* Ps 16,7; 30,22 az Úr irgalma csodálatos; *miseriordia Domini multa* Ps 105,45 az Úr nagy irgalmassága; *miseriordia Domini obvenit alci* Ps 78,8 az Úr irgalmassága elébe siet; *miseriordia Domini praevalet* Ps 102,11 nagy az Úr irgalma; *miseriordia et arx Dominus* Ps 143,2 irgalom és (erős) vár az Úr; *miseriordia et fidelitas* Ps 56,11; 84,11; 91,3; 99,5; 107,5; 113 B,1; 116,2 irgalom és hűség; *miseriordia et iustitia* Ps 102,17 irgalmasság és igazságosság; *miseriordia et redemptio copiosa* Ps 129,7 irgalom és bőséges (=teljes) megváltás; *miseriordia satiare alqm* Ps 89,14 irgalmával eltölti; *miseriordiae et miseraciones* Ps 24,6 irgalom

és könyörület; *misericordiae multitudo* Ps 68,17 (az Úr) irgalmanak teljessége; *misericordiae plenus Dominus* Ps 85,5 irgalommal teljes az Úr; *misericordiae recordari* Cant BMV 54 (az Úr) megemlékezik irgalmáról (=rágondol irgalmas ígéreteire); *misericordiae viscera* Cant Zach 78 (az Úr) irgalmas szíve; *misericordiam amovere ab alqo* Ps 65,20 irgalmát megvonja tőle; *misericordiam annuntiare* Ps 91,3 (az Úr) irgalmát hirdeti; *misericordiam conciliare alci* Ps 105,46 irgalmat kelt iránta; *misericordiam exercere* Ps 108,16 irgalmat gyakorol; *misericordiam exhibere alci* Ps 108,12 irgalmat gyakorol vele; *misericordiam facere alci* Ps 17,51; Cant Tob 8 irgalmat gyakorol vele; *misericordiam facere cum alqo* Cant Zach 72 irgalmat gyakorol vele; *misericordiam implorare* Ps 29,9 irgalomért esedezik; *misericordiam occludere* Ps 76,10 irgalmát elzárja, visszatartja; *misericordiam ostendere* Ps 16,7; 84,8 irgalmasságát megmutatja; *misericordiam praebere alci* Ps 30,22 irgalmasságot gyakorol vele; *misericordiam recolere* Ps 47,10 irgalmasságára visszaemlékezik; *misericordias Domini perpendere* Ps 106,43 az Úr irgalmasságát megfontolja; *de misericordia Dei exsultare* Ps 58,17 az Isten irgal(masság)ának ujjongva örvend; *in misericordia Dei confidere* Ps 12,6; 51,10 az Isten irgalmában bízunk; *in misericordia salvare alqm* Ps 30,17 irgalmasan megmenti; *pro misericordia Domini gratias agere* Ps 106,8.15.21.31 az Úr irgalmáért hálát ad; *propter misericordiam liberare alqm* Ps 43,27 irgalmasságból megszabadítja; *propter misericordiam multam paenitet Dominum* Ps 105,45 nagy irgalmában szánalomra gerjed az Úr; *propter misericordiam, propter fidelitatem* Ps 113 B,1 irgalma miatt, hűsége miatt; *propter misericordiam saluum facere alqm* Ps 6,5 irgalomból megmenti; *secundum misericordiam audire vocem alcs* Ps 118,149 irgalmasan figyel szavára; *secundum misericordiam meminisse alcs* Ps 24,7 irgalmasan megemlékezik róla; *secundum misericordiam misereri alcs* Ps 50,3 irgalmasan megkönyörül rajta; *secundum misericordiam salvare alqm* Ps

108,26 irgalmasan (irgalomból) megmenti; *secundum misericordiam servare vivum alqm* Ps 118,88.159 irgalmasan életben tartja

misericors, *dis (cor)* könyöröletes, irgalmas; *misericors Deus* Ps 114,5 irgalmas az Isten; *misericors erga opera sua Dominus* Ps 144,9 irgalmas minden teremtményéhez az Úr; *misericors et benignus Deus (Dominus)* Ps 85,15; 114,5 irgalmas és jóságos az Isten (az Úr); *misericors et bonus Dominus* Ps 144,9 irgalmas és jó az Úr; *misericors et clemens Dominus* Ps 110,4; 144,8 irgalmas és jóságos az Úr; *misericors et clemens vir* Ps 111,4 irgalmas és kegyes ember; *misericors et iustus Dominus* Ps 114,5 irgalmas és igazságos az Úr; *misericors et iustus vir* Ps 111,4 irgalmas és igazságos ember; *misericors et propitius Dominus* Ps 102,8 irgalmas és könyöröletes az Úr

miseror *1 (miser)* sajnál; (Isten) irgalmaz, kegyesen megszán; *miserans Deus dimittit culpam alcs* Ps 77,38 az irgalmas Isten megbocsátja vétkeit

mitto *3 misi, missus*

1. hajít, vet, lő, dob; *mittere sagittas (in alqm)* Ps 17,15; Cant Mo II,23 kilövi nyilait (rá); *mittere sortem de alqo* Ps 21,19 sorsot vet rá

2. küld, meneszt; *mittere auxilium alci* Ps 19,3 segítséget küld neki; *mittere cibaria alci* Ps 77,25 ételt küld neki; *mittere de caelo et salvare* Ps 56,4 a mennyből küld szabadulást; *mittere et solvere alqm* Ps 104,20 érte küld és feloldja (bilincseiből); *mittere redemptionem populo* Ps 110,9 szabadulást küld népének; *mittere verbum suum* Ps 106,20 elküldi szavát (=kiadja parancsát); *mittere virum* Ps 104,17 küld egy férfit

3. bocsát, kibocsát, rábocsát, kiáraszt, áraszt; *mittere aestum irae in alqm* Ps 77,49 rábocsátja haragja hevét (=heves haraggal támad rá); *mittere fidelitatem suam* Ps 56,4 (az Isten) kiárasztja rá hűségét; *mittere gratiam* Ps 56,4 (az Isten) kiárasztja rá kegyelmét; *mittere fulgura* Ps 17,15 villámokat

szór; *mittere furorem* Ps 77,49 rábocsátja dühét; *mittere ignem et vermes in carnes gentium* Cant Iud 17 a pogányok testébe tüzet és férgek bocsát; *mittere iram suam* Cant Mo I,7 rábocsátja haragját (=haragosan rátámad); *mittere muscas in alqm* Ps 77,45 rábocsátja a legyeket (vö. Ex 8,21.24); *mittere ranas* Ps 77,45 rábocsátja a békákat (vö. Ex 8,5 kk.); *mittere spiritum suum* Cant Iud 14 kiárasztja lelkét; *mittere tenebras* Ps 104,28 sötétséget bocsát rá; *mittere tribulationem in alqm* Ps 77,49 szorongattatást bocsát rá; *mittere vermes et ignem in carnes gentium* Cant Iud 17 férgek és tüzet bocsát a pogányok testébe

Moab *indecl.* Hebr. Moáb, a moábiták: nomád nép a Jordán keleti partvidékén a Holt-tenger és a szír-arab pusztá között; *Moab duces* Cant Mo I,15 a moábita fejedelmek; *Moab — Edom* Ps 82,7; Cant Mo I,15 Moáb és Edom, Izrael két szomszédja: az első a Holt-tengertől keletre, a másik délre; *Moab et Agareni* Ps 82,7 a moábiták és keleti szomszédjaik: az agarénus pásztornép; *Moab pelvis lotionis meae* Ps 59,10; 107,10 Moáb a mosdótálam (=alantás szolgálatra rendelt rabom)

modicus 3 (*modus*) megfelelő; közepes; csekély, kevés; *modicum et non erit impius* Ps 36,10 (még) egy kis idő és nincs többé a gonosz; *modicum quod habet iustus* Ps 36,16 ami kevese van az igaznak

modus, *i, m.* mérték; mód; *modo pari* Ps 48,3 ugyanúgy

moenia, *ium, n.* várfal városfal; *moenium ruptura* Ps 143,14 rés a falakon; *in moenibus pax* Ps 121,7 a város falai között béke

molaris, *is, m.* (*mola, molo*) malomkő; zúzófogak; *molaes leonum confringere* Ps 57,7 az oroszlánfogakat (=az igazságtalan bírók hatalmát) összetör

molior, *iri, itus sum* (*moles*)

1. tervez vmit, belekezd vmibe; *moliri consilia contra alqm* Ps 82,4 terveket sző ellene; *moliri dolum* Ps 20,12 álnokságot tervez; *moliri fraudes* Ps 37,13 cselt sző; *moliri insidias*

Ps 5,10 cselvetést tervez; *moliri mala alci* Ps 36,12 gonoszsgot tervez ellene

2. f6radozik, pr6b6lkozik; *molitur pellere alqm* Ps 61,5 pr6b6lja el6zni

mollio 4 *ivi, itus (mollis)* megpuh6t; *mollire terram imbribus* Ps 64,11 z6pores6kkel puh6tja (Isten) a f6ldet (=porhany6v6 teszi)

mollis, *e* l6gy, puha, hajl6kony; *transl.* csendes, b6k6s, szel6d; gyeng6d, beh6zelg6; *molliores oleo sermones* Ps 54,22 olajn6l l6gyabb (=sim6bb, beh6zelg6bb) a besz6de

momentum, *i, n. (moveo)* mozg6s tartama, pillanat; *momento corruere* Ps 72,19 egy pillanat alatt 6sszeomlik; *momento durare* Ps 29,6 (csak) egy pillanatil tart

moneo 2 *ui, itus* figyelmeztet, int; *monere populum* Ps 80,9 (meg)inti n6p6t

mons, *montis, m.* hegy(s6g); *mons Domini* Ps 23,3 az 6r hegye (=Sion); *mons Domini sanctus* Ps 2,6; 3,5; 14,1; 42,3; 47,2; 98,9 az 6r szent hegye (=Sion); *mons in quo habitat Deus* Ps 67,17 a hegy, ahol az Isten lakik; *mons Misar* Ps 41,7 Miz6r hegye, a Jord6n forr6svid6k6n; *mons Pharan* Cant Hab 3 F6r6n hegye, Palesztin6t6l d6lnyugatra; *mons possessionis Domini* Cant Mo 1,17 az 6r tulajdon hegye (=term6keny hegyvid6k, amit az 6r tulajdon6ul v6lasztott); *mons sanctus Domini* (v6. fent); *mons Sion* Ps 47,3.12; 73,2; 77,68; 124,1; Cant Ier 12 Sion hegye (=a templom hegye); *montes aeterni* Ps 75,5; Cant Hab 6 6r6k hegyek (=Jeruzs6lem hegyei, f6leg Sion hegye); *montes afferunt pacem populo* Ps 71,3 a hegyek (=az eg6sz vid6k) b6kess6get hoznak a n6pnek (=b6ke az eg6sz vid6ken); *montes acquirit dextera Dei* Ps 77,54 a hegyeket (=Sion hegy6t 6s a k6rnyez6 hegyvid6ket) megsz6rzi (a v6lasztott n6pnek); Isten jobbja; *montes Basan excelsi, clivosi* Ps 67,16.17 B6s6n magas, mered6k hegyei; *montes cadunt in medium mare* Ps 45,3 a hegyek a tenger k6z6p6be zuhannak (=f6ldreng6s 6s tenger6r); *montes circumdant Ierusalem* Ps

124,2 a hegyek körülveszik Jeruzsálemet; *montes clivosi* Ps 67,16.17 meredek hegyek; *montes concutiuntur impetu maris* Ps 45,4 a hegyek meginognak a tengerár erejétől (=földrengés és tengerár); *montes cum aquis moventur a fundamentis* Cant Iud 15 a hegyek a vízzel együtt (=mint a víz) megrendülnek alapjukban; *montes Dei* Ps 35,7; 49,10 az Isten hegyei (=a legmagasabb hegyek); *montes et colles* Ps 71,3; 113 A,4.6; 148,9; Cant 3 puer 75; Cant Hab 10 a hegyek és a halmok; *montes et desertum* Ps 74,7 a hegyek és a pusztaság (=az északi: galileai és szíriai hegyek és a délvidéki sivatag = Észak és Dél); *montes et flumen* Ps 79,11.12 a hegyek és a folyam (=a Judától délre fekvő hegyek és az Eufrátesz, Palesztina eszményi határai); *montes et flumina* Ps 97,8 a hegyek és a folyóvizek; *montes et mare* Ps 79,11 a hegyek és a tenger (=a Judától délre fekvő hegyek és a Földközi tenger, Palesztina eszményi határai); *montes et petrae* Cant Iud 15 a hegyek és a sziklák (=a sziklás hegyek); *montes et silva* Ps 82,15 a hegyek és az erdő (=az erdős hegyek); *montes et terra* Ps 79,11; 89,2; 103,13 a hegyek és a (sík) föld; *montes et terra sancta Dei* Ps 77,54 a hegyek és az Isten szent országa (=Kánánán); *montes et valles* Ps 71,3; 113 A,4.6; Cant 3 puer 74; Cant Hab 6 a hegyek és a völgyek; *montes excelsi* Ps 67,16; 103,18 magas hegyek; *montes exsultant* Ps 97,8 a hegyek ujjonganak; *montes exurit flamma* Ps 82,15 a hegyeket láng perzseli; *montes firmare virtute* Ps 64,7 a hegyeket szilárdná teszi erejével (az Isten); *montes fugiunt* Ps 103,7 a hegyek szétfutnak; *montes fumant* Ps 103,32; 143,5 a hegyek (az Úr érintésére) füstölögnek, füstöt vetnek (=tűzhányók? ködben úszó hegy-csúcsok?); *montes gignuntur* Ps 89,2 a hegyek megszületnek; *montes liquescunt ut cera* Ps 96,5 a hegyek megolvadnak mint a viasz, viaszként olvadoznak (=vulkánkitörés? földrengés?); *montes moventur a fundamentis* Cant Iud 15 a hegyek megrendülnek alapjukban; *montes operiti umbra* Ps 79,11 a hegyeket árnyék borítja; *montes praestant perfugium* Ps 103,18 a hegyek

menedéket nyújtanak; *montes rigat Dominus de conclavibus* Ps 103,13 a hegyeket öntözi az Úr égi lakóhelyéről (világképl!); *montes saltant ut arietes* Ps 113 A,4,6 a hegyek ugrálnak mint a bakkecskék (=földrengés a Sínai-hegynél); *montes sancti* Ps 86,1 a szent hegyek (=Sion hegye és Jeruzsálem többi magaslatai); *montes tremunt* Cant Hab 10 a hegyek megrendülnek; *montes trepidant* Ps 103,7 a hegyek rettegnek; *montium altitudines* Ps 94,4 a hegycsúcsok; *montium fundamenta comburere* Cant Mo II,22 a hegyek alapjait felperzseli; *montium fundamenta conturbata et concussa* Ps 17,8 a hegyek alapja megrendül és meginog (a hegyek alapjukban megrendülnek és meginognak); *montium summa* Ps 71,16 a hegytető(k); *a montibus, a deserto* Ps 74,7 az (északi, galileai és szíriai) hegyek felől, a (déli) pusztaság (sivatag) felől = Északról és Délről; *de monte sancto exaudit Dominus alqm* Ps 3,5 szent hegyéről (=Sion hegyéről, a jeruzsálemi templomból) meghallgatja az Úr; *in monte sancto Domini habitare* Ps 14,1 az Úr szent hegyén (=Sion hegyén) lakik (=az Úr oltalmában él); *in monte Sion exsultare* Cant Ier 12 Sion hegyén ujjong; *in monte Sion ponere sedem* Ps 73,2 Sion hegyét választja székhelyül; *in montem Domini ascendere* Ps 23,3 az Úr hegyére fölmege; *in montem transvolare sicut avis* Ps 10,1 elröpül a hegy(ek)be (=a hegyek közé) mint a madár; *in montes attollere oculos* Ps 120,1 a hegyekre (amelyeken a szent város és a templom épült) emeli szemét, tekintetét; *in montibus bestiarum milia* Ps 49,10 a hegyeken ezernyi vadállat; *in montibus producere gramen et herbam* Ps 146,8 a hegyeken fűvet sarjast (az Isten); *in montibus sanctis fundatio Domini* Ps 86,1 a szent hegyen (=Sionon) az Úr alapítása; *in summis montium* Ps 71,16 a hegytetőkön; *inter montes manant rivi* Ps 103,10 a hegyek között patakok csörgedeznek; *super montem descendit ros* Ps 132,3 (Sion) hegyére alászáll a harmat; *super montes stant aquae* Ps 103,6 a hegyeket (tenger)víz borítja (=a világ-óceán vize)

- monstro** 1 (*monstrum*) mutat; *refl.* mutatkozik, vmilyennek mutatja magát, vhogyan bánik vkivel; *monstrare se purum erga purum* Ps 17,27 a tisztával mint tiszta bánik
- monstrum**, *i. n.* ijesztő jelenség, szörnyeteg; *monstra marina* Ps 73,14 tengeri szörnyek
- morbus**, *i. m.* betegség; *in morbo auferre infirmitatem alcs* Ps 40,4 betegségében távoltartja tőle az erőtlenséget
- moribundus** 3 (*morior*) haldokló, halálravált; *moribundus et miser* Ps 87,16 halálravált nyomorult
- morior**, *mori*, *mortuus sum* meghal; *mori sicut homines* Ps 81,7 meghal mint a többi ember; *mori, tollere quidquam secum* Ps 48,18 meghal, (semmit nem) visz magával; *mori vivere* Ps 117,17 meghal, él; *moritur et perit nomen eius* Ps 40,6 meghal és kipusztul a neve; *moriuntur sapientes* Ps 48,11 meghalnak a bölcsék (is); *mortui* Ps 87,6.10; 113 B,17 a megholtak, halottak; *mortui laudant Dominum* Ps 113 B,17 (nem) a megholtak dicsérik az Urat (hanem az élők); *mortuorum deorum sacrificia* Ps 105,28 a holt bálványistenek áldozatai; *inter mortuos stratum alcs* Ps 87,6 a halottak közt a fekhelye (=sírban fekszik); *quasi mortuus excidere ex corde* Ps 30,13 mint valami halott kiesik a szívekből (=elfelejtik)
- moror** 1 időzik, tartózkodik vhol; *morari in bonis* Ps 24,13 boldogságban (=jóéletben) él; *morari in Sion* Ps 68,37 a Sion hegyén lakik; *morari in tabernaculis peccatorum* Ps 83,11 a bűnösök sátrában lakik (=a pogányok városaiban v. bűnben él)
- mors**, *mortis, f. (morior)* halál; *mors et inferi* Ps 114,3 a halál és az alvilág; *mors et infernus* Cant Ez 18 a halál és az alvilág; *mors et vita* Cant An 6 halál és élet; *mors irruit super alqm* Ps 54,16 a halál lesújt rá; *mors laudat Dominum* Cant Ez 18 (nem!) a halál dicséri az Urat; *mors pascit alqm* Ps 48,15 a halál legelteti (=a halál az alvilágra jutó lelkek korlátlan pásztora); *mors sanctorum Domini* Ps 115,6 az Úr szentjeinek

(=a jámboroknak) a halála; *mortem dare et vitam alci* Cant An 6 halált és életet ad, osztogat (=élet-halál ura); *mortem videre* Ps 88,49 halált lát (=meghal); *morti addictos liberare* Ps 101,21 a halálraítélteket megszabadítja; *morti addictos solvere* Ps 78,11 a halálraítélteket kiszabadítja; *morti tradere alqm* Ps 117,18 a halálnak átengedi; *mortis fluctus* Ps 17,5 a halál hullámai (=halálos veszedelmek); *mortis funes* Ps 114,3 a halál kötelei (amelyekkel a halandókra vadászik); *mortis laquei* Ps 17,6 a halál hurkai (=halálos veszedelmek); *mortis pavor cadit super alqm* Ps 54,5 halálfélelem szállja meg; *mortis portae* Ps 9 A,14; 106,18 a halál kapui (=végső, halálos veszedelem); *mortis pulvis* Ps 21,16 a halál pora (=a sír); *mortis tela parare alci* Ps 7,14 halálos fegyvert készít ellene; *mortis umbra* Cant Zach 79 a halál árnyéka (=az árnyékvilág, a holtak világa); *a morte dare evasionem* Ps 67,21 a halálból (=a halálveszélyből) menekülést ad; *a morte eripere animam* Ps 114,8 a haláltól megmenti lelkét (=életét); *a morte eruire animam* Ps 32,19 a halálból megszabadítja lelküket (=életüket); *a morte servare alqm* Ps 77,50 a haláltól megóvjja; *ad portas mortis appropinquare* Ps 106,18 a halál kapujához közel jut (=halálveszélybe jut); *de morte eripere vitam alcs* Ps 55,14 a haláltól megmenti életét; *de portis mortis extollere alqm* Ps 9 A,14 a halál kapujából (=a halálveszélyből) kiemeli; *in morte recordari Domini* Ps 6,6 a halálban (=az alvilágban) emlegeti az Urat (=az Ószövetség régebbi felfogásában a halál után az alvilágban az Urat senki sem dicsérheti); *in morte obdormire* Ps 12,5 halálba szenderül; *in mortem agit impium malitia* Ps 33,22 halálba kergeti az istentelent gonoszsága; *in pulverem mortis deducere alqm* Ps 21,16 a halál porába (=a sírba juttatja)

mortalis, *is, m.* a halandó, az ember; *mortales abripit Deus* Ps 89,5 a halandókat elragadja (=gyorsan elsodorja a halálban) az Isten; *mortales reverti iubet Deus in pulverem* Ps 89,3 a halandókat Isten visszatéríti a (föld) porába (=a földbe); *mor-*

talium aerumnae Ps 72,5 a halandók nyomorúsága (=emberi nyomorúság, földi bajok)

mortuus (vö. *morior*) halott

mos, moris, m. szokás; *more hominum* Ps 16,4 emberi szokás szerint, embermódra

Mosoch indecl. Hebr. Mosoch (Mesek vö. Gen 10,2), nép a Fekete-tenger és a Káspi-tó között; *in Mosoch degere* Ps 119,5 Mesek népénél (=számkivetésben) él

moveo 2 *movi, motus* (meg)mozgat, mozdít; *moventur montes* Cant Iud 15 megrendülnek a hegyek; *movere calcaneum contra alqm* Ps 40,10 sarkát emeli ellene (=belerúg); *movere capita* Ps 63,9 fejét csóválja; *movere caput* Ps 108,25 fejét csóválja; *movere caput de alqo* Ps 43,15 fejcsóválva emlegetik; *moveri* Ps 14,5; 61,3,7 meginog, megrendül; *moveri a fundamentis* Cant Iud 15 megrendül alapjában; *movet manus peccatoris alqm* Ps 35,12 megingatja (=elűzi) a gonosz keze (=a gonoszok hatalma); *movetur orbis* Ps 95,10 megrendül a földkerekség; *movetur terra* Ps 67,9; 74,4; 98,1 megrendül a föld; *non movetur in aeternum* Ps 14,5 soha meg nem inog; *quae moventur in aquis* Cant 3 puer 79 a vízi (tengeri) élőlények; *quidquid movetur in maribus* Ps 68,35 minden tengeri élőlény; *quidquid movetur in agro* Ps 49,11 ami mozog (=él) a mezőn (=a mező élőlényei, állatai)

Moyses, is, m. Hebr. Mózes, a zsidók törvényadója és vezére az Ígéret-földjére; *Moyses electus Dei* Ps 105,23 Mózes az Isten választottja; *Moyses et Aaron* Ps 76,21; 98,6; 104,26; 105,16 Mózes és Áron; *Moyses et filii Israel* Ps 102,7 Mózes és Izrael fiai; *Moyses servus Domini* Ps 104,26 Mózes az Úr szolgája; *Moysi invident in castris* Ps 105,16 Mózesre irigykednek a táborban (vö. Num 16); *Moysi male evenit* Ps 105,32 Mózes bajba kerül; *Moysi notas facit Dominus vias suas* Ps 102,7 Mózesel megismerteti az Úr utait

mulier, eris, f. asszony, nő; *mulieris fetus abortivus* Ps 57,9 az asszony koraszülött magzata

multiplico 1 (*multiplex*) megsokszoroz, megsokasít, szaporít, nagyobbít, növel; *multiplicantur anxietates in corde* Ps 93,14 szaporodnak szívének aggodalmai; *multiplicare dolores* Ps 15,4 sok(szoros) szenvedést okoz; *multiplicare eos et filios eorum* Ps 113 B,14 megsokszorosítja őket és fiaikat; *multiplicare populum* Ps 104,24 megsokasítja népét; *multiplicare robur in anima* Ps 137,3 megsokszorozza lelki erejét; *multiplicari* Ps 106,38 (bis) sokasodik, szaporodik

multitudo, *inis*, *f.* (*multus*) sokaság, tömeg; nagyság; (*gen. part.*) sok; *multitudo divitiarum* Ps 48,7; 51,9 gazdaságának nagysága (=nagy gazdagsága); *multitudo gratiae (gratiarum)* Ps 5,8; 105,7 kegyelmeinek bősége (=bőséges kegyelme); *multitudo miserationum* Ps 50,3 irgalmának bősége (=nagy irgalma); *multitudo misericordiae* Ps 68,17 irgalmának teljessége; *multitudo nuntiantium laeta* Ps 67,12 sokan hozzák a jó hírt; *multitudo pacis* Ps 36,11 nagy (teljes) béke

multum (*multus*) sokat, nagyon; sokszor; *multum delectari* Ps 111,1 nagyon élvezi; *multum locupletat Deus terram* Ps 64,10 nagyon gazdaggá teszi Isten a földet; *multum lucrari* Ps 43,13 sokat nyer; *multum oppugnare a iuventute alqm* Ps 128,1.2 sokszor ostromolják ifjúságától kezdve; *multum satiari* Ps 122,3 nagyon elege van

multus 3 jelentékeny, nagy, bőséges; *plur.* sok, számos; *multa crimina* Ps 5,11 sok bűne; *multa loqui* Cant An 3 sokat beszél; *multa mala iusti* Ps 33,20 sok a baja az igaznak (is); *multa mirabilia facit Dominus* Ps 39,6 sok csodát művel az Úr; *multa misericordia Domini* Ps 105,45 az Úr nagy irgalma; *multa opera Domini* Ps 103,24 számosak az Úr művei; *multa pax* Ps 118, 165 bőséges békesség; *multa praeda* Ps 118,162 bőséges zsákmány; *multae aquae irruunt* Ps 31,6 a nagy víz betör; *multae generationes* Ps 60,7 sok nemzedék; *multae gentes* Ps 134,10 sok nép; *multae gratiae Dominus* Ps 144,8 nagy irgalmú az Úr; *multae insulae laetantur* Ps 96,1 a sok sziget (=a szigetvilág) örvendezik; *multae miserationes Domini* Ps 118,156 az

Úr nagy irgalma; *multam praedam invenire* Ps 118,162 bőséges zsákmányra bukkan; *multarum aquarum lutum* Cant Hab 15 a tenger iszapja; *multarum aquarum vox* Ps 92,4 a tenger zúgása; *multas gentes percutit Dominus* Ps 134,10 sok népet lever az Úr; *multi canes circumstant alqm* Ps 21,17 sok kutya (ebek falkája) körülállja; *multi dicunt* Ps 3,3; 4,7 sokan azt mondják:....; *multi dolores impii* Ps 31,10 sok a keserve az istentelennek; *multi inimici* Ps 24,19 sok az ellensége; *multi iuveni circumstant alqm* Ps 21,13 sok tulok (=sok ádáz ellenség) állja körül; *multi persequuntur et tribulant alqm* Ps 118,157 sokan üldözik és szorongatják; *multi vident* Ps 39,4 sokan látják; *multorum parens languescit* Cant An 5 sok gyermek anyja, mégis meddővé válik; *multorum sibilum audire* Ps 30,14 sokak (=a tömeg) sziszegését hallja; *multus exercitus* Ps 32,16 nagy hadsereg; *a multo vino vinci* Ps 77,65 a sok bor (=a bőséges borital) legyőzi (=erőt vesz rajta); *de multis aquis extrahere alqm* Ps 17,17 nagy szenvedésből kimenti; *ex multis aquis eripere, liberare alqm* Ps 143,7 a nagy szorongatásból kiszabadítja; *in multam noctem sedere* Ps 126,2 késő éjjelig fennmarad (=ül a munkája mellett); *in multo populo* Ps 34,18 nagy tömeg előtt; *in medio multorum* Ps 108,30 sokaság közepett, a sokaság előtt; *per multas aquas semita Dei* Ps 20,9 Isten útja a tengeren keresztül; *propter multam misercordiam* Ps 105,45 nagy irgalmában; *super multas aquas Dominus* Ps 28,3 a tenger fölött ott az Úr

mulus, *i, m. Gr.* öszvér; *mulus et equus* Ps 31,9 az öszvér és a ló; *muli impetus* Ps 31,9 az öszvér szilajsága

mundo *1 (mundus)* (meg) tisztít; *pass.* megtisztul; *mundare a peccato alqm* Ps 50,4 megtisztítja bűnétől; *mundare ab occultis alqm* Ps 18,13 megtisztítja rejtett hibáitól; *mundari* Ps 50,9 megtisztul

mundus *3* tiszta, világos; *mundum cor* Ps 50,12 tiszta a szíve; *mundum mandatum Domini* Ps 18,9 az Úr parancsa világos; *mundum servare cor* Ps 72,13 tisztán megőrzi a szívét; *mundus*

corde Ps 23,4 tiszta szívű; *mundus et integer* Ps 18,14 tiszta és feddhetetlen

munificentia, *ae, f.* (*munificus*) jótékonyság, bőkezűség; *munificentia manet semper* Ps 111,3.9 bőkezűsége örökre megmarad

munimen, *inis, n.* erősítés, védfal; *transl.* oltalom; *munimen constituere Altissimum* Ps 90,9 oltalmául (= oltalmazóul) a Föl-ségest választja; *munimen tutum* Ps 47,4 biztos oltalom (= megbízható oltalmazó)

munio 4 *ivi, itus (moenia)* épít; megerősít; *munita arx* Ps 30,3; 70,3 megerősített (erős) vár; *munita civitas* Ps 59,11; 107,11 megerősített (erős) város; *munita urbs* Ps 30,22 megerősített (erős) város

munio, *onis, f.* (*munio*) erőd, vár, sánc; *munitiones tradere excidio* Ps 88,41 az erődítményeket pusztulni engedi

munus, *eris, n.*

1. ajándék, adomány (megvesztegetés); *munera accipere contra innocentem* Ps 14,5 ajándékot (= megvesztegetést) fogad el az ártatlan kárára; *muneribus plena dextera* Ps 25,10 megvesztegetéssel teli jobbkez; *cum muneribus venire* Ps 44,13 ajándékokkal jön

2. áldozati ajándék, adomány; *munera offerre Deo* Ps 67,30 áldozati ajándékot ajánl fel Istennek; *munera offerre, dona adducere* Ps 71,10 áldozati adományt ajánl föl, ajándékot hoz; *munus ferre Terribili* Ps 75,12 áldozati adományt visz a félelmetes(en nagy) Istennek

3. hivatal, megbízatás, munka, foglalkozás; *munus alcs accipit alter* Ps 108,8 hivatalát más nyeri (foglalja) el

murmuro 1 (*murmur*) morog, zúg; *murmurare in tabernaculis* Ps 105,25 zúgolódnak a sátoztáborban (vö. a zsidók elégedetlenkedése a pusztai vándorlásban Num 14,1—4; Deut 1,27)

murus, *i, m.* (város)fal; *muri civitatis* Ps 54,11 a városfalak; *muros diruere* Ps 88,41 falait lerombolja; *muros Ierusalem reaedificare* Ps 50,20 Jeruzsálem falait újra felépíti; *murum transilire*

Ps 17,30 a (vár)falat (is) átugorja; *murus ruens* Ps 61,4 omladozó fal

musca, *ae, f.* légy; *muscae comedunt alqm* Ps 77,45 a legyek elemésztik; *muscarum agmen* Ps 104,31 legyek csapata (csapatostul); *muscas mittere in alqm* Ps 77,45 a legyeket rábocsátja (Isten az egyiptomiakra csapásképpen vö. Ex 8,21.24)

muto *1*

1. megváltoztat; *pass.* megváltozik; *mutare amaritudinem alci in salutem* Cant Ez 17 keserűségét (=keserű megpróbáltatását) javára fordítja (=visszaadja egészségét); *mutare effatum labiorum* Ps 88,35 megmásítja ajkának szavát (=kimondott szavát); *mutari, timere Deum* Ps 54,20 megváltozik, istenfélővé lesz; *mutari, veterascere, perire* Ps 101,27 elváltozik, elöregszik, elpusztul; *mutata dextera Altissimi* Ps 76,11 megváltozik a Magasságbeli (az Isten) gondviselő jobbkeze; *non mutat, etsi iurat cum damno* Ps 14,5 nem változtatja meg, még ha önkárára esküdött is

2. vált (ruhát), felvált, cserél; *mutare ut vestimentum alqd* Ps 101,7 változtatja mint a ruhát

mutuor *1 (mutuus)* kölcsönöz, kölcsönvesz, kölcsönad; *mutuari et reddere* Ps 36,21 kölcsönvesz, visszaad

mutus *3* néma, szótlan; *muta fiunt labia mendacia* Ps 30,19 elnémulnak a hazug ajkak; *mutus non aperiens os suum* Ps 37,14 (mint) a néma nem nyitja (szólásra) száját

myrias, *adis, f. Gr.* tízezernyi; *myriades currus Dei* Ps 67,18 tízezernyi a harciszekere Istennek; *myriades mille et mille* Ps 67,18 tízezernyi: ezer és ezer; *in myriades augeri* Ps 143,13 tízezrekre szaporodik

myrrha, *ae, f.* mirha, jóillatú gyanta, amely olajjal vegyítve kellemes illatszer; *myrrha et aloe et cassia fragrare* Ps 44,9 mirha, aloé és kázia fűszertől illatos

N

nam mert, ugyanis

naris, *is*, *f.* orrlyuk; *pl. nares, ium, f.* orr; *nares habere et non odorari* Ps 113 B,6 (a bálványszobroknak) orruk van, mégsem szagolnak); *e naribus fumus* Ps 17,9 orrlyukaiból füst lövell (=az isteni harag jelképe: haragjában fúj, remeg az orrcimpája stb.)

narro *l* (*gnarus*) (el)beszél, (el)mond; hirdet; *narrant patres alci alqd* Ps 77,3 elbeszélnek neki az ősatyák; *narrare auxilium Domini* Ps 39,11 elbeszéli az Úrtól kapott segítséget; *narrare consilia Domini* Ps 39,6 hirdeti az Úr terveit; *narrare fidelitatem Domini* Ps 39,11 hirdeti az Úr hűségét; *narrare filiis* Ps 77,6 elbeszéli (elmondja) fiainak; *narrare generationi futurae* Ps 77,4 elmondja a jövőendő nemzedéknek; *narrare generationi venturae de Domino* Ps 21,31 beszél az eljövőendő nemzedéknek az Úrról; *narrare laudes Domini* Ps 77,4 hirdeti az Úr dicséretét; *narrare mirabilia Domini* Ps 77,4 elbeszéli az Úr csodáit; *narrare opus Dei* Ps 43,2 elbeszéli az Úr tettét (tetteit); *narrare potentiam Domini* Ps 77,4 hirdeti az Úr hatalmát; *narrare quanta Deus fecerit animae* Ps 65,16 elmondja, milyen nagy dolgot tett Isten a lelkével (=vele)

nascor, *nasci, natus sum* születik, megszületik; létrejön, keletkezik; *nasci in culpa* Ps 50,7 bűnben (=bűnre való hajlandósággal) születik; *nascitur orbis* Ps 89,2 megszületik a világ; (*qui*) *nascitur populus* Ps 21,31 egy eljövőendő (születendő) nép; *nascitur terra* Ps 89,2 megszületik a föld; *nascuntur filii*

Ps 77,6 születnek gyermekei; *nati ex Israel* Ps 67,27 Izrael (=a választott nép) szülöttei; *nati in Sion* Ps 86,4.5.6 Sion (=a választott nép) szülöttei

natio, onis, f. (nascor) nemzet, nép(törzs); pogány népek, nemzetek; *nationes atterere* Ps 43,3 a nemzeteket szétmorzsolja (szétzúzza); *nationes commovere* Cant Hab 6 a nemzeteket megrendíti; *nationes exsultant* Ps 66,5 a nemzetek ujjonganak; *nationes gubernare* Ps 66,5 a nemzeteket kormányozza (az Úr); *nationes in terra* Ps 68,5 a föld népei; *nationes iudicat Dominus* Ps 109,6 a pogány népeket elítéli az Úr; *nationes laetantur* Ps 66,5 a nemzetek örülnek; *nationes subicere pedibus* Ps 46,4 a nemzeteket lába alá veti (=meghódolásra kényszeríti előtte); *nationum caput* Ps 17,44 első a nemzetek között; *nationum coetus* Ps 7,8 a népek serege (=a pogányok); *nationum consilium dissipat Dominus* Ps 32,10 a pogány népek terveit felforgatja az Úr; *nationum terrae* Ps 104,44 a pogány nemzetek országai; *nationum tumultus* Ps 64,8 a nemzetek lázadása; *de nationibus congregare eos* Ps 105,47 a pogány nemzetek közül (=a diaszpora szétszórtságából) összegyűjti őket; *in nationibus celebrare Dominum* Ps 17,50 a pogány nemzetek között dicsőíti az Urat; *in nationibus laudare Dominum* Ps 56,10 a pogány nemzetek között magasztalja az Urat; *in nationibus psallere Domino* Ps 56,10; 107,4 a nemzetek között zsoltárt énekel az Úrnak; *inter nationes dispergere semen eorum* Ps 105,27 a pogány népek közé szétszórja ivadékokat; *super nationes regnare* Ps 46,9 a nemzeteken uralkodik; *ulli nationi non fecit ita* Ps 147,20 egyetlen néppel sem bánt így

natus, us, m. (nascor) születés, kor; *natu humilis* Ps 48,3 alacsony származású, közember gyermeke; *natu minimus* Ps 67,28 (születésre) a legfiatalabb

navis, is, f. hajó; *naves confringit ventus* Ps 47,8 a hajókat összetöri a szél; *naves perambulant in mari* Ps 103,26 hajók járnak a tengeren; *naves Tharsis* Ps 47,8 tarzisi (=nagy tengerjáró) hajók; *navibus descendere in mare* Ps 106,23 hajón a tengerre száll

ne, nem, ne
 ne, vajjon?, -e?
nebula, ae, f. köd; *nebula et nix* Ps 148,8 köd és hó
nec, sem
necessitas, atis, f. (necesse) szükség(esség); ínség, hiány; *in necessitatis tempore* Ps 31,6 ínség idején
nefarius 3 (ne, fas) istentelen, gonosz, gaz; *nefaria excogitare* Ps 63,7 gázságot gondol ki
neglego 3 lexi, lectus (lego) elhanyagol; *neglegere petram quae genuit alqm* Cant Mo II,18 elhanyagolja, nem törődik a Sziklával (=Istennel), aki az életét adta
nego 1 nemet mond, megtagad; *negare bona alci* Ps 83,12 megtagadja javait tőle
nemo, neminis, m. (non, homo) senki
neomenia, ae, f. Gr. újhoid (ünnepe); *in neomenia clangere tuba* Ps 80,4 újhoid ünnepén megfűjja a harsonát (vö. Lev 28,11—15)
nequaquam éppen nem, sehogysem, semmiképpen
neque sem
nequeo 4 ivi, itus (queo) nem képes, nem tud; *nequit salvare deus* Cant Is II,20 nem adhat szabadulást a bálványisten
nequitia, ae, f. (nequam) haszontalanság, semmirevalóság; gonoszság; *nequitia desinit* Ps 7,10 a gonoszság megszűnik; *nequitia dominatur in alqo* Ps 118,133 a gonoszság úrrá lesz rajta; *nequitia impiorum* Ps 7,10 az istentelenek gonoszsága; *nequitia insidiantium* Ps 48,6 az (álnok) leelkedők gonoszsága; *nequitiae in habitationibus (in medio) eorum* Ps 54,16 gonoszság lakik hajlékukban (=otthonos közöttük)
nervus, i, m. ín; húr (az íjon); *super nervum ponere sagittam* Ps 10,2 az íj húrjára teszi a nyílveaszót
nidus, i, m. fészek; *nidum excitat aquila* Cant Mo II,11 fészket (=fészekben lakó fiókáit) ösztönzi (a repülésre) a sasmadár; *nidum invenire sibi* Ps 83,4 fészket talál magának; *nidum ponere* Ps 103,17 fészket rak; *in nido ponere pullos* Ps 83,4 fészekbe rakja fiókáit

nihil indecl. n. semmi

nimis nagyon, méreteken túl, módfelett

nimium nagyon, méreteken túl, módfelett

nimium, ii, n. nagy mennyiség, érték; *nimio constat* Ps 48,9 sokba kerül

nisi ha (csak) nem

niteo 2 ui csillog, pompázik; *nitere argento et flavore auri* Ps 67, 14 ezüstösen és aransárgán csillog

nix, nivis, f. hó; *nivem dare sicut lanam* Ps 147,16 gyapjúként (=gyapjúfehén?) küldi a havat (az Isten); *nives cadunt* Ps 67,15 esik, hullik a hó; *nives et pruina* Cant 3 puer 70 hó és dér; *nix et nebula* Ps 148,8 hó és köd; *super nivem dealbari* Ps 50,9 a hónál fehérebb

nobilis, e nemes, előkelő; *nobiles alligare manicis ferreis* Ps 149,8 a nemeseket vasbilincsbe veri

noctua, ae, f. (nox) éjjeli bagoly, kukuk; *noctua in ruinis* Ps 101,7 éjjeli bagoly a romok között

nocturnus 3 (nox) éjszakai; *nocturna vigilia* Ps 89,4 az éjszakai őrállás; *nocturnis horis* Ps 133,1 az éjjeli órákban; *nocturnus terror* Ps 90,5 éjszakai rémalak

nolo, nolle, noli (non, volo) nem akar, nem kíván, nem óhajt
nomen, inis, n.

1. név (tulajdonnév), elnevezés; emlékezetes név, hírnév; maga a személy; *nomen benedictum in saecula* Ps 71,17 (a Messiás-király) nevét örökre áldják; *nomen delere* Ps 91,6; 108,13 a nevét kitörli; *nomen Israel* Ps 82,5 az Izrael név; *nomen memorare* Ps 44,18; 82,5 nevét emlegetik; *nomen perit* Ps 40,6 a neve kivész; *nomina deorum pronuntiare labiis* Ps 15,4 a pogány istenek nevét ajkára veszi; *nomine imprecari* Ps 101,9 nevét átkozza; *nomine vocare singulas stellas* Ps 146,4 nevének hívja (az Úr) az egyes csillagokat; *nominebus suis appellare terras* Ps 48,12 a maguk nevével országokat neveznek el

2. az Isten, az Úr neve: körülírás Isten személyének kifejezésére; Isten fönsége, dicsősége, tekintélye, hatalma, ereje;

nomen Dei blasphemare Ps 73,10 az Isten nevét káromolja; *nomen Dei (Domini) bonum* Ps 51,11; 53,8 az Isten (az Úr) jószágos neve (=személye); *nomen Dei cantare* Ps 60,9; 65,4 Isten nevééről énekel; *nomen Dei celebrare* Ps 43,9 Isten nevét magasztalja; *nomen Dei diligere* Ps 5,12; 68,37 az Isten nevét szereti; *nomen Dei Iacob* Ps 19,2 Jákob (a választott nép) Istenének a neve; *nomen Dei inclitum* Cant Dav 13 az Isten dicső neve; *nomen Dei laudare* Ps 68,31; 144,2; Cant Dav 13 az Isten nevét magasztalja; *nomen Dei magnum* Ps 75,2; 137,2 az Isten nagy neve; *nomen Dei oblivisci* Ps 43,21 az Isten nevééről megfeledkezik; *nomen Dei pertingit ad fines terrae* Ps 47,11 az Isten neve (=főnsége) elér a föld (legvégső) határáig; *nomen Dei praedicare* Ps 51,11; 79,19 az Isten nevét magasztalja; *nomen Dei protegit alqm* Ps 19,2 az Isten neve (meg)oltalmazza; *nomen Dei timere* Ps 60,6 az Isten nevét féli (félve tiszteli); *nomen Deo Dominus* Ps 67,5 az Isten neve „az Úr”; *nomen Domini admirabile* Ps 8,2.10 az Úr neve csodálatos; *nomen Domini annuntiare* Ps 101,22; Cant Is 1,4 az Úr főlséges nevét (=dicsőségét) hirdeti; *nomen Domini benedictum* Ps 71, 19; 112,2 az Úr neve áldott; *nomen Domini celebrare* Ps 53,8; 96,12; 98,3; 105,47; 137,2; 139,14 az Úr nevét magasztalja; *nomen Domini cognoscere* Ps 90,14 az Úr nevét megismeri; *nomen Domini diligere* Ps 118,132 az Úr nevét szereti; *nomen Domini enarrare* Ps 21,23 az Úr nevét (=dicsőségét) hirdeti; *nomen Domini excelsum* Ps 148,13; Cant Is 1,4 az Úr főlséges neve; *nomen Domini extollere* Ps 33,4 az Úr nevét magasztalja; *nomen Domini gloriosum* Ps 71,19 az Úr dicsőséges neve; *nomen Domini in omnes generationes* Ps 101,13 az Úr neve mindörökké (megmarad); *nomen Domini invocare* Ps 98,6; 114,4; 115,4.8 az Úr nevét segítségül hívja; *nomen Domini laudare* Ps 73,21; 112,1.3; 134,1; 148,5.13; 149,3 az Úr nevét magasztalja; *nomen Domini magnum* Ps 98,3 az Úr nagy neve; *nomen Domini manet in aeternum* Ps 134,13 az Úr neve örökre megmarad; *nomen Domini novisse* Ps 9 A,11 az Úr nevét megis-

meri; *nomen Domini praedicare* Ps 74,2; 85,9; Cant Mo II,3 az Úr nevét magasztalja; *nomen Domini quaerere* Ps 82,17 az Úr nevét (=az Urat) keresi; *nomen Domini revereri* Ps 101,16 az Úr nevét tiszteli; *nomen Domini sanctum* Ps 29,5; 32,21; 96,12; 98,3; 102,1; 104,3; 105,47; 110,9; 144,21; Cant 3 puer 52; Cant BMV 49 az Úr szent neve; *nomen Domini timere* Ps 85,11 az Úr nevét féli (félve tiszteli); *nomen Domini tremendum* Ps 98,3 az Úr félelmetes neve; *nomen Domini venerabile* Ps 110,9 az Úr tiszteletreméltó neve; *nomen et promissum Domini* Ps 137,2 az Úr neve és ígérete; *nomen Israel memoratur* Ps 82,5 Izrael nevét emlegetik; (=az Úr méltó nevéhez ígéretének beváltásában); *nomen gloriae Domini sanctum* Cant 3 puer 52 az Úr dicsőséges szent neve; *nomine Domini Dei fortis* Ps 19,8 az Úristen nevében bátor; *nomine Domini vocari* Cant Eccl 14 az Úr nevét viseli; *nomini Dei benedicere* Ps 144,1 az Isten nevét áldja; *nomini Dei psallere* Ps 67,5 az Isten nevének dalt zeng; *nomini Domini acclamare* Ps 104,1; Cant Is I,4 az Úr nevének ujjong (ujjongva hódol); *nomini Domini agere gratias* Ps 29,5; 141,8 az Úr nevének (=az Úrnak) hálát mond; *nomini Domini benedicere* Ps 95,2; 99,4; 102,1; 144,21 az Úr nevét áldja; *nomini Domini dare gloriam* Ps 113 B,1 az Úr nevének megadja a dicsőséget; *nomini Domini gratias agere* Ps 29,5; 141,8 az Úr nevének hálát ad; *nomini Domini maledicere* Ps 73,18 az Úr nevét szidalmazza; *nomini Domini dicere psalmum* Ps 17,50 az Úr nevének zsoltárt énekel; *nomini Domini (Altissimi) psallere* Ps 7,18; 9 A,3; 91,2; 134,3 az Úr nevének dalt zeng; *nominis Dei gloriam cantare* Ps 65,2 az Isten nevének dicsőségét énekkel magasztalja; *nominis Dei tabernaculum* Ps 73,7 Isten nevének hajléka (=Isten temploma); *nominis Domini gloriam Domino tribuere* Ps 28,2; 95,8 az Úr nevének megadja a (kijáró) tiszteletet; *nominis Domini memor* Ps 118,55 az Úr nevére (=az Úrra) gondol; *de nomine Domini exsultare* Ps 88,13 az Úr nevének ujjong; *de nomine Domini gloriari* Ps 104,3 az Úr nevével dicsekszik, büszkélke-

dik; *de nomine Domini laetari* Ps 88,17 az Úr nevében örvendezik; *in nomine Dei attollere manus* Ps 62,5 az Isten nevében (imádságra) emeli a kezét; *in nomine Dei calcare insurgentes* Ps 43,6 az Isten nevében eltiporja a rátámadó ellenséget; *in nomine Dei extollere vexilla* Ps 19,6 az Isten nevében magasra emeli a zászlót; *in nomine Domini adiutorium* Ps 123,8 az Úr nevében a segítsége (az Úr a segítője); *in nomine Domini benedicere alci* Ps 128,8 az Úr nevében áldást mond rá; *in nomine Domini confidere* Ps 32,21 az Úr nevében (=az Úrban) bízunk; *in nomine Domini contere gentes* Ps 117,10.11.12 az Úr nevében (=erejével) megsemmisíti a pogány nemzeteket; *in nomine Domini extollitur cornu alcs* Ps 88,25 az Úr nevében magasra emelkedik hatalma; *in nomine Domini venire* Ps 117,26 az Úr nevében jön; *in nomine Domini saluum facere alqm* Ps 53,3 az Úr nevében megmenti; *propter gloriam nominis Dei* Ps 78,9 az Isten nevének dicsőségéért (=Istenért); *propter nomen Domini (Dei, Altissimi)* Ps 22,3; 24,11; 30,4; 78,9; 105,8; 108,21; 142,11 az Úr (az Isten, a Magasságbeli) nevéért (=Istenért, az Úr kedvéért); *propter nomen suum saluat Dominus alqm* Ps 105,8 a maga nevéért (=önmagáért) megmenti az Úr (=mintegy tartozik ezzel sajátmagának)

non nem

nondum még nem

nonne nemde? ugye?

nos mi

noster, nostra, nostrum mienk

notitia, ae, f. (notus) ismeret, tud(om)ás; *notitiam tradit nox nocti* Ps 18,3 tanítja éj az éjszakát

noto 1 (nota) megjegyez, följegyez; *notare vias exsilii* Ps 55,9 följegyz, számontartja számkivettségének útjait

notus 3 (nosco) ismeretes, ismerős; *notis terror factus* Ps 30,12 ismerőseinek réme lett; *notos removere ab alqo* Ps 87,9 ismerőseit eltávolítja tőle; *notum alci* Ps 49,11 ismeretes előtte; *notum facere alqd* Ps 38,5; 76,15; 77,5; 97,2; 102,7; 104,1; 142,8;

144,12; Cant Is I,4; Cant Ez 19; Cant Hab 2 megismerteti, tudtul adja, hirdeti, hírül adja

novacula, *ae, f.* borotva; *novacula acuta* Ps 51,4 éles borotva

novi, *novisse* (*nosco*) (meg)ismer, (meg)tud; *novisse abscondita cordis* Ps 43,22 ismeri a szív rejtékét (=rejtett titkait); *novisse alqd* Ps 134,5; 139,13 tud valamit; *novisse alqm* Ps 138,1 ismeri; *novisse animam alcs perfecte* Ps 138,14 ismeri lelkét (=őt) tökéletesen; *novisse cogitationes hominum* Ps 93,11 ismeri az emberek gondolatait (=gondolkodását); *novisse linguam* Ps 80,6 ismer (egy idegen) nyelvet; *novisse nomen Domini* Ps 9 A,11 megismeri az Úr nevét; *novisse populum* Ps 17,44 ismerős neki a nép; *novisse verbum alcs* Ps 138,4 ismeri beszédét; *novisse viam alcs* Ps 141,4 ismeri élete útját (=sorsát); *novisse vias Domini* Ps 94,10 ismeri az Úr útjait; *novisse volatilia caeli* Ps 49,11 ismeri az ég madarait; *novit Dominus alqm* Ps 39,10; 138,1.2.4 ismeri (tudja) az Úr; *novit exsultare* Ps 88,16 tud ujjongani

novus 3 új; *novi qui recens venerunt* Cant Mo II,17 az újak, akik nem régen jöttek; *novum canticum cantare Domino* Ps 32,3; 95,1; 97,1; 143,9; 149,1 új dalt énekel az Úrnak; *novum canticum ponere in ore* Ps 39,4 új dalt ad ajkára; *novum hymnum cantare Deo* Cant Iud 13 új himnuszt dalol az Istennek

nox, *noctis, f.* éj(szaka); *nocte ac die* Ps 1,2; 41,4; 54,11 éjjel-nappal; *nocte canere Deo* Ps 41,9 az éjszakában Istenhez énekel; *nocte clamare ad Deum* Ps 21,3 az éjszakában Istenhez kiált; *nocte, interdiu* Ps 87,2 éjszaka, nappal; *nocte lamentari coram Domino* Ps 87,2 az éjszakában (éjszaka) siránczik az Úr előtt; *nocte media surgere ad celebrandum Dominum* Ps 118,62 (már) éjfélkor fölkel, hogy az Urat magasztalja; *nocte meditari in corde* Ps 76,7 éjszaka töpreng szívében; *nocte memor esse nominis Domini* Ps 118,55 (még) éjszaka (is) megemlékezik az Úr nevével; *nocte visitare alqm* Ps 16,3 éjszaka meglátogatja; *noctes et dies benedicunt Domino* Cant 3 puer 71 az éjszakák és a nappalok áldják az Urat; *nocti nox tradit*

notitiam Ps 18,3 az éj az éjszakát tanítja; *nocti praesunt luna et stellae* Ps 135,9 az éjszakát uralja a hold és a csillagok; *noctis vigilias praeveniunt oculi* Ps 118,148 éberebb a szeme mint az éjszakai őrállás (mint az éjszakai őré); *nox circumdat alqm* Ps 138,11 az éjszaka befödi; *nox est Dei* Ps 73,16 az éjszaka (és a nappal egyaránt) az Istené; *nox instar lucis* Ps 138,11 az éjszaka nappal helyett; *nox lucet sicut dies* Ps 138,12 az éjszaka olyan lesz mint a fényes nappal; *nox nocti tradit notitiam* Ps 18,3 az éj az éjszakát tanítja; *nox oritur* Ps 103,20 az éjszaka leszáll; *nox sicut dies lucet* Ps 138,12 az éjszaka olyan lesz mint a fényes nappal; *in nocte vagari* Ps 103,20 az éjszakában kóborol; *in noctem multam sedere* Ps 126,2 késő éjjelig fennmarad (= ül a munkája mellett); *per noctem extenditur manus indefessa* Ps 76,3 éjszaka (is) lankadatlanul felé nyújtja kezét; *per noctem lucet ignis* Ps 77,14; 104,39 az éjszakában világít a tűz; *per noctem, per diem* Ps 120,6 éjjel-nappal; *per noctem totam ducere alqm* Ps 77,14 egész éjszaka vezeti; *per noctes annuntiare fidelitatem Domini* Ps 91,3 éjszakánként hirdeti az Úr hűségét; *per noctes singulas rigare fletu lectum* Ps 6,7 minden éjszaka könnyekkel áztatja az ágyát; *die noctuque* Ps 31,4; Cant Ez 12.13 éjjel-nappal

nubes, *is, f.* felhő, felleg; *nube ducit Deus per diem eos* Ps 77,14 a felhőoszlopból vezeti Isten őket (= a választott népet a pusztai vándorláskor) nappal; *nubem expandit Dominus in tegumentum* Ps 104,39 felhőt terjeszt fölénk az Úr oltalmul; *nubes adducit Dominus ab extremo terrae* Ps 134,7 odatereli az Úr a fellegeket a föld széléről; *nubes constituit Dominus curriculum suum* Ps 103,3 a fellegeket teszi meg az Úr kocsijának; *nubes contingit fidelitas Domini* Ps 35,6 a feilegekig ér az Úr hűsége; *nubes emittunt vocem* Ps 76,18 a fellegek megdördülnek; *nubes et caligo circumdant Dominum* Ps 96,2 felhő és köd (sötét pára) veszi körül az Urat; *nubes et fulgura benedicunt Domino* Cant 3 puer 73 a fellegek és a villámok áldják az Urat; *nubes in tegumentum* Ps 104,39 oltalmazó felhő (= a felhőoszlop a pusztai vándorláskor)

tai vándorlaskor); *nubes tonans* Ps 80,8 dörgő felleg; *nubibus mandare desuper* Ps 77,23 a fellegeknek az égből parancsot ad (az Isten); *nubibus operire caelum* Ps 146,8 fellegekkel beborítja az eget; *nubis columna* Ps 98,7 felhőoszlop; *in nubibus potentia Dei* Ps 67,35 a fellegekben (=az egekben) az Isten hatalma; *in nubibus quis aequabitur Domino* Ps 88,7 a fellegekben (=az egekben) ki fogható az Úrhoz? *usque ad nubes fidelitas Domini* Ps 56,11; 107,5 a fellegekig (ér) az Úr hűsége

nubilum, *i*, *n*. felhőzet; *plur.* felhők, fellegek; *nubila densa* Ps 17,12 sűrű (vihar)fellegek; *nubila emittunt vocem* Ps 76,18 a fellegek megdördülnek; *nubila profundunt aquas* Ps 76,18 a felhők öntik az esőt; *nubila sub pedibus Domini* Ps 17,10 fellegek az Úr lába alatt (=rajtuk jár mintegy); *nubilum atrum* Ps 17,10 sötét felhő

nudo *1* (*nudus*)

1. lemezteleníti, (leplet, ruhát, burkot, tokot) leveszi róla; *nudatum profert arcum* Cant Hab 9 előhúzza tokjából az íjat

2. felfed, napfényre hoz; *nudata fundamenta orbis terrarum* Ps 17,16 kilátszanak (előtűnnek) a földkerekség alapjai

nullus *3* egy sem, semmiféle; senki

num ugye nem? vajjon talán?

numero *1* (*numerus*)

1. (meg)számlál, számbavesz; *numerare turres Sion* Ps 47,13 számbaveszi Sion tornyait (=szemlét tart)

2. felsorol, elsorol, elszámlál; *numerare mirabilia Domini* Ps 39,6 (felsorolja az Úr csodáit

numerosus *3* számos, nagyszámú; *numerosae familiae* Ps 106,41 népes családok; *numerosae greges* Ps 106,41 nagyszámú csorda

numerus, *i*, *m*. szám, mennyiség; *numero pauci* Ps 104,12 kisszámú; *numerus stellarum definire* Ps 146,4 a csillagok számát meghatározza (az Úr); *non est numerus malorum* Ps 39,13 számtalan (a) baj; *secundum numerum filiorum Israel* Cant Mo II,8 Izrael fiainak száma szerint (vö. Gen 46,27: az Egyip-

tomba költözésnél 70 volt Jákob — Izrael — családjának létszáma); *sine numero bruchi* Ps 104,34 számtalan sáska; *sine numero reptilia* Ps 103,25 számtalan csúszómászó

nunc most

nuntio *1* (*nuntius*) jelent, hírt hoz; *nuntiare laeta* Ps 67,12 jó hírt hoz

nuntius, *ii, m.*

1. hírvivő, hírnök, követ; *nuntios facit Dominus ventos* Ps 103,4 követeivé teszi az Úr a szeleket

2. hír, üzenet; *nuntius tristis* Ps 111,7 szomorú hír

nuto *1* inog; *transl.* ingadozik; *nutant pedes* Ps 72,2 inog a lába; *nutare et titubare ut ebrii* Ps 106,27 inog és támolyog mint a részegek; *nutare sinit pedem* Ps 120,3 meginogni hagyja a lábát

O

ob -ért, miatt

obdormio 4 *ivi* (*dormio*) elalszik; *obdormire in morte* Ps 12,5 halálba szenderül; *decumbere, obdormi(sce)re, exsurgere* Ps 3,6; 4,9 lefekszik, elalszik, fölkel

obdormisco 3 *ivi* (*dormio*) elalszik; *obdormiscere in pace* Ps 4,9 békében (=békésen, nyugodtan) elalszik

obduro 1 *avi* (*durus*) megkeményít, érzéktelenné tesz; *obdurare corda* Ps 94,8 megkeményíti szívét (=megátalkodik)

oberro 1 *avi* (*erro*) ide-oda bolyong, jár-ke, tévelyeg; *oberrare sicut ovis quae periit* Ps 118,176 tévelyeg mint az elveszett juh (bárány)

obesus 3 (*edo*) jól táplált, kövér, elhízott, dagadt; *pinguis, saginatus, obesus* Cant Mo II,15 kövér, elhízott, elhájásodott

oblatio, onis, f. (*offero*) áldozat, áldozati adomány; *oblatio et sacrificium* Ps 39,7 az ételáldozat és a véres áldozat; *oblationes oris accipere* Ps 118,108 ajkuk áldozatát (=az emberek ajkáról a könyörgést és az ígéreteket) elfogadja (az Úr); *oblationes, holocausta, (sacrificia legitima)* Ps 19,4; 50,21 ajándékok, égő áldozatok, (törvényes áldozatok); *oblationum memor* Ps 19,4 áldozatáról megemlékezik (az Úr)

obliquus 3 ferde; *transl.* nem egyenes, hamis, téves; *in obliquas vias declinare* Ps 124,5 ferde utakra téved

oblivio, onis, f. (*obliviscor*) feledés; *oblivione excidere ex corde* Ps 30,13 feledésbe megy és kiesik a szívkéből (=elfelejtik); *oblivioni dare alqm* Ps 9 A,19 a feledésnek átengedi (=feledésbe

hagyja merülni); *oblivioni datur dextera* Ps 136,5 feledésbe megy (=elzsibbad? elszárad?) a jobbkeze; *oblivionis terra* Ps 87,13 a feledés földje (=az enyészet helye: az alvilág, ahol az ember már nem érdeklődhetik a földiek után)

obliviscor, *oblivisci*, *oblitus sum* elfelejt, megfeledkezik; *oblivisci beneficia Domini* Ps 102,2 megfeledkezik az Úr jótéteményeiről; *oblivisci clamoris pauperum* Ps 9 A,13 megfeledkezik a szegények jajkiáltásáról; *oblivisci Dei* Ps 9 A,18; 105,21; Cant Mo II,18 megfeledkezik az Istenről; *oblivisci domum patris* Ps 44,11 elfelejti az atyai házat; *oblivisci factoris sui* Cant Mo II,18 megfeledkezik teremtőjéről (Istenéről); *oblivisci Ierusalem* Ps 136,5 elfelejti Jeruzsálemet (=a szent várost); *oblivisci legem Domini* Ps 118,61.109.153 elfelejti az Úr törvényét; *oblivisci mandata Domini* Ps 118,176 elfelejti az Úr parancsait; *oblivisci miseriae alcs* Ps 43,25 megfeledkezik róla nyomorúságában; *oblivisci mirabilia Dei* Ps 77,11 elfelejti az Isten csodatetteit; *oblivisci nomen Dei* Ps 43,21 megfeledkezik az Isten nevééről; *oblivisci oppressionis alcs* Ps 43,25 elfeledkezik róla elnyomatásában; *oblivisci opera Dei (Domini)* Ps 77,7.11; 105,13 elfelejti az Isten (az Úr) tetteit; *oblivisci pauperum* Ps 9 B,12 megfeledkezik a szegényekről; *oblivisci populum suum* Ps 44,11 elfelejti népét; *oblivisci praecepta Domini* Ps 118,93.141 elfelejti az Úr parancsait; *oblivisci statuta Domini* Ps 118,83 elfelejti az Úr törvényeit; *oblivisci verba Domini* Ps 118,16.139 elfelejti az Úr szavait (parancsait); *oblivisci vitam pauperum* Ps 73,19 megfeledkezik a szegények életéről; *oblivisci voces adversariorum* Ps 73,23 (nem!) felejt el (=számontartja) az ellenség kiáltozását; *obliviscitur comedere panem suum* Ps 101,5 elfelejti megenni a kenyerét (=nem esik jól neki az étel); *obliviscitur Deus* Ps 9 B,11 elfeledkezik (talán) az Isten; *obliviscitur Dominus alcs* Ps 12,2 megfeledkezik róla az Úr; *obliviscitur misereri* Ps 76,10 elfelejti a könyörületességet; *obliviscitur Petra sua alcs* Ps 41,10 elfeledkezik róla Kősziklája (=az Isten) *obliviscitur sol lumen ortus sui* Cant

Hab 10,11 megfedekezik a nap keltének fényéről (=hajnali fényéről)

obmutesco 3 *mutui* elnémul, elhallgat; *obmutescere* Ps 4,5 elhallgat; *obmutescit silens* Ps 38,3 elnémul csendben

oboedio 4 *ivi, itus (ob, audio)* engedelmeskedik, szótfogad; *oboedire ad primum auditum* Ps 17,45 engedelmeskedik első halálásra (az első szóra, azonnal); *oboedire Domino* Ps 105,25 szót fogad az Úrnak; *oboedire sermoni Domini* Ps 102,20 engedelmeskedik az Úr (parancs)szavának

obrigesco 3 *rigui (rigeo)* megdermed, megmerevedik; *obrigescere ut lapis* Cant Mo I,16 kővé mered; *obrigescit cor intra alqm* Ps 142,4 megdermed benne a szív

obruo 3 *ruí, rutus, ruiturus (ruo)* betemet, befed, betakar, elborít; *obruit malitia labiorum alqm* Ps 139,10 elborítja ajkának gonoszsága; *obruunt fluctus alqm* Ps 68,3.16 összecsapnak a hullámok fölötté

obryzum, i, n. *Gr.* egészen tiszta, finom arany; *obryzum et aurum* Ps 18,11; 118,127 szinarany és arány

obscuro 1 (*obscurus*) elhomályosít, homályba borít; *obscurantur oculi* Ps 68,24 elhomályosul a szeme

obscurus 3 homályos; sötét; zavaros; *obscurae tenebrae* Ps 138,12 sötét (a) homály; *ex obscuro educere alqm* Ps 106,14 a homályból kivezeti; *in obscuro loco terrae* Cant Is II,19 a föld sötét helyén (=rejtett zúgban); *in obscuro sagittare rectos corde* Ps 10,2 a sötétben (=csellel, lesből) lenyilazza az igazszívűeket; *in obscuro sedere* Ps 106,10 ül a homályban (=a börtön homályában)

obsecratio, onis, f. (*obsecro*) kérés, esedezés, könyörgés; *obsecrationem percipere* Ps 142,1 könyörgését meghallgatja (figyel rá); *obsecrationis vocem audire* Ps 27,2.6; 30,23; 114,1 esdeklő szavát, esdeklését meghallgatja; *obsecrationis vocem auscultare* Ps 139,7 esdeklő szavát, esdeklését meghallgatja; *ad vocem obsecrationis attendere* Ps 85,6 könyörgő szavára

figyel; *ad vocem obsecrationis intentae aures* Ps 129,2 a könyör-
gő szóra figyel(mes) a füle

obsecro 1 (*sacro*) kér, esedezik, könyörög; *obsecrare voce magna*
Dominum Ps 141,2 könyörög hangos szóval az Úrhoz

obsequium, ii, n. (*obsequor*) engedelmesség; szolgálat; *obsequi-
um praestare Domino* Ps 2,11 szolgálatot teljesít (=szolgál)
az Úrnak

obsequor, *sequi*, *secutus sum* (*sequor*) engedelmeskedik; hódol;
obsequi regi Ps 44,12 hódol a királynak

observo 1 (*servo*)

1. figyel, néz, lát, ügyel rá, szemmel tartja, leselkedik
utána; *observant inimici alqm* Ps 70,10 szemmeltartják ellen-
ségei; *observant oculi Dei gentes* Ps 65,7 figyel a nemzeteket
az Isten szeme; *observare haec* Ps 106,43 figyel erre; *obser-
vare probum* Ps 36,37 megfigyeli a becsületes embert; *obser-
vare prosperitatem peccatorum* Ps 72,3 látja a bűnösök jó sor-
sát; *observare vestigia alcs* Ps 55,7 figyel lépteit; *observat*
impius iustum Ps 36,32 leselkedik az istentelen az igazra

2. megtart, követ (törvényt, utasítást); *observare foedus*
Domini Ps 24,10 tartja az Úrral kötött szövetséget *observare*
legem (leges) Domini Ps 118,34; 104,45 megtartja az Úr tör-
vényét (törvényeit); *observare mandata Dei (Domini)* Ps 77,7;
118,115 követi az Isten (az Úr) utasításait; *observare prae-
cepta Domini* Ps 24,10; 105,3; 118,69.100 megtartja az Úr
parancsait; *observare praescripta Domini* Ps 118,2.22.129 meg-
tartja az Úr előírásait; *observare statuta Domini* Ps 118,145
megtartja az Úr rendelkezéseit; *observare viam Domini* Ps
36,34 kitart az Úr útjain

obsideo 2 *sedi*, *sessus* (*sedeo*) körülzár, ostromol; *obsidere alqm*
Ps 52,6 ostromolja

obsigno 1 (*signo*) lepecsétel; *obsignari in thesauris* Cant Mo
II,34 lepecsételve ott van kincstárában

obstruo 3 *struxi*, *structus* (*struo*) elzár, eltorlaszol, elrekeszt
obstruitur os Ps 62,12 betömik a száját

obstupesco 3 *ui* (*stupeo*) meghökken, megtorpan, elámul, elbámul; *obstupescere* Ps 39,16; 47,6 elámul

obtego 3 *texi, tectus (tego)* befed, elrejt; *transl.* eltitkol, elpalástol; *obtectum peccatum* Ps 31,1 elfödi (Isten irgalma) a bűnét

obtempero 1 (*tempero*) engedelmeskedik, szót fogad; *obtemperare Deo* Ps 80,12 hallgat Istenre

obtineo 2 *ui, tentus (teneo)* bír, birtokában van; eléri, hozzájut; *obtinere ius suum in Domino* Cant Is II,25 jogosultságot (=jogot a megigazulásra) kap az Úrtól; *obtinere proventus frugum* Ps 106,37 betakarítja a bőséges termést

obtrecto 1 (*tracto*) becsmérel, gyaláz; *obtrectare alci* Ps 55,6 gyalázza, becsmérli

obturo 1 betöm, bedug; *obturare aures* Ps 57,5 betömi a fülét

obtusus 3 (*obtundo*) eltompult, tompa; *obtusae sagittae* Ps 57,8 tompa nyílvevesszők

obvenio 4 *veni, ventus (venio)* szembejön, elébe jön; *obvenit misericordia Domini alci* Ps 78,8 elébe siet az Úr irgalmassága

obviam útjába, szembe, elébe;

occasus, us, m. (*occido*) lenyugvás; *transl.* nyugat; *occasum suum cognoscit sol* Ps 103,19 a nap tudja lenyugvásának idejét; *a solis ortu usque ad occasum* Ps 49,1; 112,3 napkelettől napnyugatig; *ex oriente et occasu* Ps 106,3 keletről és nyugatról

Occidens, ntis, m. (*occido*) nyugat; *Occidens — Oriens* Ps 64,9; 74,7 Nyugat-Kelet; *ab occidente distat oriens* Ps 102,12 napnyugattól messze van napkelet

occido 3 *cidi, cisus (caedo)* megöl, meggyilkol, levág; *occidere afflictum corde* Ps 108,16 megöli a keseredett szívű (=elkeseredett) embert; *occidere et vitam restituere* Cant Mo II,39 megöli és visszaadja életét; *occidere impium* Ps 138,19 elpusztítja a gonoszt; *occidere innocentem in occultis* Ps 9 B,8 megöli az ártatlant alattomban; *occidere pisces* Ps 104,29 elpusztítja halaikat (az 1. egyiptomi csapás Ex 7,17); *occidere pupillos* Ps 93,6 öldöklí az árvákat; *occidere reges potentes* Ps 134,10; 135,18 megöli a hatalmas királyokat; *occidere studet impius*

iustum Ps 36,32 halálra keresi az istentelen az igazat; *occidit Deus alqm* Ps 58,12; 77,34 megöli (megsemmisíti) az Isten; *occisi qui in sepulcro iacent* Ps 87,6 a legyilkolt (áldozatok) a sírban; *occisorum memor* Ps 87,6 a legyilkolt áldozatokról (többé nem!) emlékezik; *occisorum sanguis* Cant Mo II,42 a legyilkolt (áldozatok) vére

occludo 3 *clusi, clusus (claudo)* elzár, bezár; *occludere misericordiam* Ps 76,10 elzárja, visszatartja (az Isten) az irgalmát; *occludit puteus os super alqm* Ps 68,16 bezárul fölötte a verem (a sír, az alvilág) szája

occulto 1 (*occulo*) elrejt, titokban tart, eltitkol, elhallgat; *occultare a filiis alqd* Ps 77,4 eltitkolja fiait előtt; *occultare a iurgio linguarum alqm* Ps 30,21 elrejt a cívódó nyelvek elől; *occultare cogitationes excogitatas* Ps 63,7 titkolja kitervelt szándékát; *occultare gratiam et fidelitatem Domini* Ps 39,11 elhallgatja az Úr kegyességét és hűségét (nem hallgatja el = nyíltan hirdeti); *occultare in abdito tabernaculi alqm* Ps 26,5 elrejt a sátra mélyén; *occultare in tentorio alqm* Ps 30,21 elrejt a sátrában

occultus 3 (*occulto*) elrejtett, eldugott, titkos; *occulta peccata* Ps 89,8 titkos bűnök; *occulte detrahare proximo* Ps 100,5 titokban becsmérli felebarátját; *occulte devorare pauperem* Cant Hab 14 alattomban elemészti a szegényt; *occulte laqueos tendere* Ps 63,6 alattomban tört vet (csapdát állít); *ab occultis mundare alqm* Ps 18,13 rejtett hibától megtisztítja; *in occultis occidere innocentem* Ps 9 B,8 alattomban megöli az ártatlant; *in occulto formari* Ps 138,15 titokban készül; *in occulto loqui* Cant Is II,19 rejtekben beszél

occupo 1 (*capio*) elfoglal; *occupare gladio terram* Ps 43,4 elfoglalja karddal az országot; *occupare sibi regiones Dei* Ps 82,13 elfoglalja magának az Isten földjeit (=a Szentföld városait)

occurro 3 *curri, cursus (curro)* elé(be)fut, elé(be)siet; megtámad, ráront; odamegy; *occurrere alci, prosternere alqm* Ps 16,13 ráront, leteríti; *occurrere alci, et videre* Ps 58,5 odaáll mellé és látja

oceanus, i, m. *Gr.* a világtenger, az óceán, az őstenger; *oceanus edit vocem suam* Cant Hab 10 az óceán hallatja hangját; *oceanus ut vestimento tegere terram* Ps 103,6 a tengerrel köntösként beborítja (az Úr) a földet

octoginta nyolcvan

oculus, i, m. szem; *transl.* látás, tekintet; *oculi ad Dominum* Ps 24,15; 122,2 szeme az Úrra (néz); *oculi ancillae ad manus dominae* Ps 122,2 a rabszolgalány szeme az úrnője kezén; *oculi convertuntur ad Dominum* Ps 140,8 szeme az Úr felé fordul; *oculi deficiunt* Ps 68,4; Cant Ez 14 szeme elbágyad (elhomályosul); *oculi deficiunt desiderio* Ps 118,82.123 szeme eleped a vágyakozástól; *oculi Dei observant gentes* Ps 65,7 Isten szeme figyel a nemzeteket; *oculi Domini respiciunt* Ps 10,4 az Úr szeme látja; *oculi Domini respiciunt fideles terrae* Ps 100,6 az Úr szeme letekin az ország megbízható embereire; *oculi Domini respiciunt iustos* Ps 33,16 az Úr szeme az igazakon; *oculi super timentes eum* Ps 32,18 az Úr szeme az istenfélőkön; *oculi Domini vident actus alcs* Ps 138,16 az Úr szeme látja (=ismeri) tetteinket; *oculi elati* Ps 17,28 dölyfös szemek; *oculi extolluntur* Ps 130,1 szemét (tekintetét) fennhordja (gőgösen); *oculi obscurantur* Ps 68,24 szeme elhomályosul; *oculi observant* Ps 65,7 szeme figyel; *oculi praeveniunt vigilias noctis* Ps 118,148 szeme éberebb mint az éjszakai őrállás (mint az éjjeli őré); *oculi pupillam custodire* Ps 16,8; Cant Mo II,10 (mint) a szemevilágára vigyáz rá; *oculi servorum ad manus dominorum* Ps 122,2 a rabszolgák szeme uruk kezén; *oculi speculantur in pauperem* Ps 9 B,8 szeme kémleli a szegényt; *oculi sperant in Domino* Ps 144,15 szeme bízik az Úrban (=bizalommal tekint az Úrra); *oculi suspicientes in altum* Cant Ez 14 magasba tekintő (=égre néző) szeme; *oculi tabescunt ob miseriam* Ps 87,10 szeme elbágyad az inségtől; *oculi vident (alqd)* Ps 16,2; 68,24; Cant Sim 30 szeme lát(ja = tudja); *oculis annuere* Ps 34,19 szemével hunyorgat, kacsingat; *oculis concedere somnum* Ps 131,4 szemének álmot engedélyez; *oculis*

spectare Ps 90,8 (saját) szemével lát(hat)ja; *oculis superbus* Ps 100,5 kevély tekintetű, nagyralátó; *oculis videre* Ps 34,21 (saját) szemével látja; *oculorum lux* Ps 37,11 szeme világa; *oculus aperire* Ps 118,18; 145,8 szemét megnyitja; *oculos attollere ad Dominum* Ps 122,1 szemét (tekintetét) az Úrhoz emeli; *oculos attollere in montes* Ps 120,1 szemét (tekintetét) a hegyekre emeli (=amelyeken a szent város és a templom épült); *oculos avertere* Ps 118,37 szemét (tekintetét) elfordítja; *oculos caecorum aperire* Ps 145,8 a vakok szemét megnyitja; *oculos demittere in caelum et in terram* Ps 112,6 alátekint (Isten) az égre és a földre; *oculus elatos affligere* Ps 17,28 a dölyfös szemeket megalázza; *oculos eripere a lacrimis* Ps 114,8 szemét megmenti a könnyhullatástól; *oculos firmare super alqm* Ps 31,8 tekintetét rászegezi; *oculos habere et non videre* Ps 113 B,5; 134,16 szeme van, mégsem lát; *oculos illustrare* Ps 12,5; 18,9 szemét földeríti („kinyitja”, tiszta látást ad); *oculos intendere* Ps 16,11 szemét rászegezi; *oculos tenere vigiles* Ps 76,5 szemét ébren tartja; *oculum fingit Dominus* Ps 93,9 a szemet (is) az Úr alkotja; *oculus caligat maerore* Ps 6,8 szeme elhomályosul a bánkódástól; *oculus despicit alqm* Ps 91,12 szeme megvetéssel tekint rá; *oculus inveterascit* Ps 6,8 szeme elöregszik (elgyengül); *oculus tabescit maerore* Ps 30,10 szeme sorvad bánatában; *oculus videt inimicos confusos* Ps 53,9 szeme megszegyenülten látja ellenségeit; *ante oculos benignitas Domini* Ps 25,3 szeme előtt az Úr jósága; *ante oculos pandere alqd* Ps 49,21 szeme elé tárja; *ante oculos ponere Deum* Ps 85,14 tekintetbe veszi Istent; *ante oculos ponere rem iniustam* Ps 100,3 szemét vmi igaztalanra veti; *ante oculos proponere Deum* Ps 53,5 tekintettel van Istenre; *ante oculos timor Dei* Ps 35,2 (lelki) szeme előtt az istenfélelem; *coram oculis alcs* Ps 78,10 szemeláttára; *coram oculis Domini puritas manuum* Ps 17,25 az Úr előtt tiszta a keze; *coram oculis Domini subsistere* Ps 100,7 az Úr színe előtt megáll; *de oculis fluunt rivi aquarum* Ps 118,136 szeméből könnyár patakzik; *in oculis Domini* Ps

89,4; 115,6 az Úr szemében; *in oculis mirabile* Ps 117,23 csodálatraméltó a szemében (=csodálatosnak látja); *in oculis pretiosus* Ps 115,6 (az Úr) szemében becses; *prae oculis habere mandata Domini* Ps 17,23 szem előtt tartja az Úr parancsait; *ut pupillam oculi custodire alqm* Ps 16,8; Cant Mo II,10 mint szemevilágára vigyáz rá

odi, odisse (odium) gyűlöl, utál, nem szeret, megvet; *odisse alqm* Cant Zach 71 gyűlöl; *odisse Deum (Dominum)* Ps 20,9; 67,2; 80,16; 82,3; 138,21 gyűlöl az Istent (az Urat); *odisse disciplinam* Ps 49,17 gyűlöl a fegyelmet; *odisse iniquitatem* Ps 44,8 gyűlöl a gonoszságot; *odisse iniuste alqm* Ps 37,20 igaztalanul gyűlöl; *odisse iustum* Ps 33,22 gyűlöl az igaz embert; *odisse malum* Ps 96,10 gyűlöl a gonoszságot; *odisse odio perfecto alqm* Ps 138,22 gyűlöl teljes gyűlölettel; *odisse odio violento alqm* Ps 24,19 gyűlöl ádáz gyűlölettel; *odisse pacem* Ps 119,6 gyűlöl a békét; *odisse qui colunt idola vana* Ps 30,7 gyűlöl azokat, akik hamis bálványokat imádnak *odisse qui diligit iniquitatem* Ps 10,5 gyűlöl azt, aki szereti a gonoszságot; *odisse qui patrant iniqua* Ps 5,6 gyűlöl a gonosztevőket; *odisse sine causa alqm* Ps 34,19; 68,5 gyűlöl ok nélkül; *odisse Sion* Ps 128,5 gyűlöl Sion (=az Úr népét); *odisse viam iniquitatis* Ps 118,104 gyűlöl a hamis utat; *odit anima alqm* Ps 10,5 lelke gyűlöl

odium, ii, n. (odi) gyűlölet; *odii sermones* Ps 108,3 gyűlölködő szavak (beszéddek); *odio habere duplices corde* Ps 118,113 gyűlöl a kétszínűsködőket; *odio habere facientem praevaricationes* Ps 100,3 gyűlöl a törvényszegőt; *odio habere qui oderunt Dominum* Ps 138,21 gyűlöl azokat, akik gyűlölik az Urat; *odio habere populum Domini* Ps 104,25 gyűlöl az Úr népét; *odio habere viam falsam* Ps 118,128 gyűlöl a hamis utat; *odio perfecto odisse alqm* Ps 138,22 teljes gyűlölettel gyűlöl; *odio violento odisse alqm* Ps 24,19 ádáz gyűlölettel gyűlöl; *odium pro dilectione retribuere* Ps 108,5 gyűlölettel viszonzozza a szeretetét

- odor, oris, m.** szag, illat; kellemes illat; *in odorem suavitatis sacrificium* Cant Iud 16 kellemes illatú (illat)áldozat
- odoror 1 (odor)** megszagol; szagot érez; *nares habere et non odorari* Ps 113 B,6 orra van, mégsem érez szagot
- offendiculum, i, n.** (*offendo*) akadály; *offendiculum ullum alci* Ps 118,165 valami bántódás (bosszúság) éri
- offendo 3 fendi, fensus (fendo)** beleüt, megsért; *transl.* megsért, megbánt; *offendere Altissimum* Ps 77,17 megsérti a Fölségest; *offendere pedem ad lapidem* Ps 90,12 kőbe üti a lábát
- offensa, ae, f.** (*offendo*) sérelem; megütődés, botránkozás, botrány; *offensae esse populo Dei* Ps 58,12 botránkoztatja az Isten népét
- offero, ferre, obtuli, oblatus (fero)** eléje visz, ajánl; nyújt; felajánl; *offerre holocausta ovium pinguium* Ps 65,15 égő áldozatot mutat be kövér juhokból; *offerre munera, adducere dona* Ps 71,10 felajánlja az (áldozati) adományokat, ajándékokat hoz; *offerre munera Deo* Ps 67,30 felajánlja áldozati adományait Istennek; *offerre sacrificium* Ps 95,8 felajánlja az áldozatot; *offerre vitulos super altare* Ps 50,21 felajánl tulkokat (az áldozati) oltáron
- Og indecl. m. Hebr.** Og, Básán királya, az ammoreusok északi birodalmának uralkodója; *Og, rex Basan* Ps 134,11; 135,20 Og, Básán királya (vö. Num 21,33—35)
- oleum, i, n. Gr.** olaj; *oleo exhalare faciem* Ps 103,15 olajjal vidámitja az arcát (sima, derüs, „ragyog”); *oleo inungere caput* Ps 22,5 olajjal megkeni a fejét; *oleo laetitiae ungere alqm* Ps 44,8 az öröm olajával fölkeni; *oleo molliores sermones* Ps 54,22 olajnál lágyabb (simább) a beszéde (=„sima beszédű”); *oleo perfundere alqm* Ps 91,11 olajjal (bőségesen) elárasztja (=felüldíti kegyelmével); *oleo sancto ungere alqm* Ps 88,21 szent olajjal fölkeni; *oleum capitis* Ps 140,5 (mint) olaj a fejnek (olyan kellemes); *oleum defluit in barbam Aaron* Ps 132,2 az olaj lecsordul Áron szakállára (vö. főpapszentelés Ex 30,30); *oleum defluit in oram vestimenti* Ps 132,2 az olaj végig-

csordul ruhája szegélyén (=bőséges, túláradó); *oleum et vinum* Cant Ier 12 olaj és bor (=csorduló bőség); *oleum optimum in capite* Ps 132,2 legfinomabb (drága) olaj a fejére (=főlkenés); *oleum purissimum* Ps 91,11 szintiszta olaj; *oleum sugere de saxo durissimo* Cant Mo II,13 olajat szív a kemény sziklából (nehéz viszonyok közt — ellenére — bőségben él); *sicut oleum intrare in ossa* Ps 108,18 mint az olaj átjárja csontjait (=mint csontot a velő: egész a velejéig)

olim egykor, hajdan

oliva, *ae, f. Gr.* olajfa; *oliva virens* Ps 51,10 zöldelő (viruló) olajfa; *olivae opus fallit* Cant Hab 17 az olajfa termése csalódást okoz (=várakozáson aluli); *olivarum surculi* Ps 127,3 olajfa csemeték

olla, *ae, f. (aula)* fazék, katlan; *ollae sentiunt veprem* Ps 57,10 a katlan kezdi érezni a tüskerőzse hevét

omnino egészen, teljesen

Omnipotens, *ntis, m.* a Mindenható (=az Isten); *Omnipotens dispergit reges* Ps 67,15 a Mindenható szétszórja a királyokat; *sub umbra Omnipotentis commorari* Ps 90,1 a Mindenható árnyékában (=oltalmában) nyugszik

omnis, *e* minden

onager (onagrus), *i, m. Gr.* vadszamár; *onagri extinguunt sitim* Ps 103,11 a vadszamarak szomjukat oltják

onus, *eris, n.* teher, súly; *onus grave gravat alqm* Ps 37,5 súlyos teher nehezedik rá; *onus grave imponere lumbis* Ps 65,11 súlyos terhet rak ágyékára (hátára = keményen próbára teszi); *onera portare* Ps 67,20 a terhet hordozza; *ab onere liberare humerum alcs* Ps 80,7 a tehertől (=a kényszermunkától) megszabadítja a vállát (leemeli a terhet róla)

onustus 3 (*onus*) megterhelt, megrakott; *onusta iumenta* Ps 143, 14 megrakott igásállatok

operio 4 *operui, opertus* beföd, betakar, eltakar; *operire caelum nubibus* Ps 146,8 beborítja az eget fellegekkel; *operire caligine alqm* Ps 43,20 elborítja a (halálos) homállyal (=végső nyomo-

rúságba dönti); *operire ignominia alqm* Ps 88,46 szégyennel borítja; *operire peccata alcs* Ps 84,3 elfödi (irgalmasan) a bűneit; *operire quasi (ut) vestis alqm* Ps 72,6; 108,19 beborítja mint valami ruha; *operire terram* Ps 103,9 elborítja a szárazföldet a tenger; *operiri confusione* Ps 39,16; 69,4; 70,13; 108,29 elborítja a szégyen; *operiri pallio* Ps 108,29 befödi a palást; *operiri pudore* Ps 70,13 elborítja a szégyen; *operiri umbra* Ps 79,11 árnyék borítja; *operit confusio faciem* Ps 43,16; 68,8 szégyen borítja arcát; *operit horror alqm* Ps 54,6 ráborul az irtózat; *operit maiestas Dei caelum* Cant Hab 3 beborítja Isten fönsége az eget; *operit mare inimicos* Ps 77,53; Cant Mo I,10 elborítja a tenger (vize) az ellenséget (vö. Ex 14); *operit terra catervam Abiron* Ps 105,17 elnyeli a föld Abiron bandáját; *operit violentia ut vestis alqm* Ps 72,6 beborítja az erőszak mint valami ruha; *operiunt aquae adversarios* Ps 105,11 elborítja a (tenger) vize az ellenséget (vö. Ex 14); *operiunt aquae terram* Ps 103,9 a tenger elborítja a szárazföldet; *operiunt fluctus alqm* Cant Mo I,5 elborítják a hullámok; *operiunt tenebrae alqm* Ps 138,11 betakarja a sötétség; *operiuntur valles frumento* Ps 64,14 gabona borítja a völgyeket; *operti umbra montes* Ps 79,11 beborítja árnyéka a hegyeket

operor 1 (*opus*) dolgozik, munkálkodik; *operari opus* Ps 43,2 végbeviszi művét; *operari pro alqo* Ps 67,29 munkálkodik érte, elkészíti neki

Ophir indecl. *Hebr.* Ofir: Dél-Arábia vagy Kelet-Afrika tengerpartján fekvő vidék, ahonnan Salamon és Hiram hajói az aranyat hozták; *ex Ophir aurum* Ps 44,10 Ofir-arany

opimus 3 (*ops*) kövér, termékeny; dús, gazdag; *opimus adeps frumenti* Cant Mo II,14 a búza legjava (tisztá búza, zsíros gabona)

opitulator 1 (*tulo*) segítségére siet, segít; *surgere et opitulari alci* Cant Mo II,38 fölkel és segítségére siet

opportunus 3 kedvező, alkalmas; *opportunum refugium temporibus angustiae* Ps 9 A,10 biztos menedék szükség idején

oppressio, onis, f. (*opprimo*) elnyomás, elnyomatás, erőszak; *oppressio et iniquitas* Ps 54,11 elnyomás és gonoszság (=gonosz elnyomás); *oppressio et iniuria* Ps 71,14 elnyomás és erőszak; *oppressio et miseria* Ps 43,25 szorongatás és ínség; *oppressio in medio civitatis* Ps 54,11 elnyomatás bent a városban; *oppressionem ex alto minari* Ps 72,8 erőszakkal fenyegetődzik a magasból (=fennhéjázva); *oppressioni confidere* Ps 61,11 az erőszakban bízik; *oppressionis oblivisci* Ps 43,25 elnyomatásáról megfeledkezik (=elnyomásában megfeledkezik róla); *ab oppressione liberare alqm* Ps 71,14; 118,134 az elnyomatástól megmenti

oppressor, oris, m. (*opprimo*) elnyomó; *oppressor et improbus* Ps 70,4 a garázda (és) gonosz; *oppressorem conterere* Ps 71,4 az elnyomót összezúzza; *oppressoris pugnus* Ps 70,4 a garázda ökle

opprimo 3 *pressi, pressus (premo)* elnyom; *transl.* szorongat; *oppressi ius* Ps 9 B,18 az elnyomott ember joga; *oppressi sub manu inimicorum* Ps 105,42 elnyomatást szenvednek az ellenség hatalma alatt; *oppressis ius reddere* Ps 102,6; 145,7 az elnyomottaknak igazságot szolgáltat; *oppressum defendere* Ps 81,3 az elnyomottat megvédi; *oppressum liberare* Ps 81,4 az elnyomottat megszabadítja; *oppressus ab inimico* Ps 41,10; 42,2 szorongatja az ellenség; *oppressus et egenus* Ps 81,4 az elnyomott szegény; *oppressus et orphanus* Ps 9 B,18 az elnyomott és árva (=az elnyomott árva); *oppressus et pupillus* Ps 81,3 az elnyomott és árva (=az elnyomott árva); *opprimentibus tradere alqm* Ps 118,121 az elnyomóknak kiszolgáltatja; *opprimentium rabies* Ps 7,7 a támadók dűhe (=a dühösen támadó ellenség); *opprimere fluctibus alqm* Ps 87,8 elborítja hullámaival; *opprimere permittit alqm* Ps 104,14 hagyja, hogy elnyomják; *opprimi ab inimico* Ps 41,10; 42,2 szorongatja az ellenség; *opprimi sub manu inimicorum* Ps 105,42 elnyomást szenved az ellenség hatalma alatt; *opprimit perpetuo pugnans alqm* Ps 55,2 szorongatja a szüntelenül hadakozó ember;

opprimunt delicta alqm Ps 64,4 (nyomják) ránehezednek bűnei;
opprimunt superbi alqm Ps 118,122 elnyomják az elbizakodottak
opprobrium, *ii, n. (opprobrio)* gyalázás, szidás, szidalom; *transl.*
szégyen, gyalázat; *opprobria exprobrantium Deo cadunt super*
alqm Ps 68,10 az istengyalázók szidalmi reáhullanak; *oppro-*
briis (opprobrio) afficere alqm Ps 49,20; 56,4; 78,12 gyalázattal
illeti (gyalázkodik ellene); *opprobrio fieri alci* Ps 108,25 gúny
tárgya lesz; *opprobrium auferre* Ps 118,22.39 a gyalázatot le-
veszi (róla); *opprobrium et confusio et ignominia* Ps 68,20 gya-
lázat, megszégyenülés, szégyen; *opprobrium et contemptum*
auferre ab alqo Ps 118,22 a gyalázatot és a megvetést leveszi
róla; *opprobrium (facere alqm) fieri (vicinis)* Ps 30,43.14;
78,4 gúny tárgya lesz (a szomszédok előtt); *opprobrium fran-*
git cor Ps 68,21 a gyalázat megtöri szívét (=életerejét); *oppro-*
brium formidare Ps 118,39 a szégyentől retteg; *opprobrium*
hominum et despectio plebis Ps 21,7 az emberek (emberiség)
csúfsága és a nép megvetésének tárgya; *opprobrium inferre*
alci Ps 14,3 gyalázattal illeti (gyalázza); *opprobrium, irrisio,*
ludibrium Ps 43,14 gyalázat, nevetség, gúny (tárgya); *oppro-*
brium retribuere in sinum vicinis Ps 78,12 visszaszórja a gya-
lázkodást a szomszédok ölébe (szívébe); *opprobrium scire* Ps
68,20 (a szenvedő ember) gyalázatát ismeri az Úr; *opprobrium*
sustinere Ps 68,8 a gyalázatot (el)viseli; *in opprobrium verti*
Ps 68,11 gyalázatra fordul (=válík)

oppugno *1 (pugno)* ostromol, megrohan, megtámad, rátámad;
oppugnare a iuventute alqm Ps 128,1.2 ostromolják ifjúságától
kezdve; *oppugnat populus alqm* Cant Hab 16 ellene támad
a nép

ops, *opis, f. (sg. nom. és dat. nem használatos)*

1. segítség, támogatás; *opem ferre alci* Ps 40,4 segítséget
visz, megsegíti

2. *transl. pl. opes, opum* vagyon, gazdagság, jólét, befo-
lyás; *opes crescunt* Ps 48,17; 61,11 vagyona szaporodik; *opes*
domus Ps 48,17 házának vagyona; *opes et divitiae in domo*

Ps 111,3 jólét és gazdagság a házában; *opes non descendunt cum divite* Ps 48,18 a vagyon nem száll sírba együtt a gazdaggal (=nem viheti magával vagyonát a sírba); *opes populorum* Ps 104,44 a népek javai; *opibus adhaerere corde* Ps 61,11 a kincsekhez tapad szívével; *opibus confidere* Ps 48,7 kincseiben bízuk; *opibus implere ventrem* Ps 16,14 javaival megtölti gyomrát; *opibus potiri* Ps 104,44 javainak birtokába jut, vagyonát hatalmába keríti

opto *l*

1. kiválaszt, kiszemel; *optare requiem* Ps 131,14 (azt) választja pihenőhelynek; *optare sedem sibi* Ps 131,13 kiszemeli lakóhelyéül

2. kíván, óhajt; *optat cor* Ps 19,5 óhajtja a szíve; *optatus portus* Ps 106,30 a várvavárt kikötő

opulentia, *ae, f. (opulens)* gazdagság, bőség; *opulentia impiorum* Ps 36,16 a gonoszok gazdagsága; *in opulentia permanere* Ps 48,13 állandó jólétben él; *in opulentia vivere* Ps 48,21 bőségben, jólétben él

opus, *eris, n.*

1. munka, tett, cselekedet; *opera Dei oblivisci* Ps 77,7,11 az Isten tetteit elfelejti; *opera Domini annuntiare* Ps 9 A,12 az Úr tetteit hirdeti; *opera Domini diligere* Ps 110,2 az Úr tetteit szereti; *opera Domini enarrare* Ps 72,28; 106,22; 117,17; Cant Eccl 10 az Úr tetteit hirdeti, emlegeti, magasztalja; *opera Dei grandia* Ps 150,2; Cant Is I,4 az Úr hatalmas tettei; *opera Domini iusta* Ps 110,7 az Úr művei igazak; *opera Domini magna* Ps 110,2; Cant Eccl 10 az Úr nagy tettei; *opera Domini meditari* Ps 76,13 az Úr tetteiről elmélkedik; *opera Domini nota facere* Ps 102,7; 104,1; Cant Is I,4 az Úr tetteit hirdeti; *opera Domini oblivisci* Ps 105,13 az Úr tetteit elfelejti; *opera Domini perfecta* Cant Mo II,4 az Úr cselekedetei tökéletesek; *opera Domini praedicare* Ps 144,4 az Úr tetteit magasztalja; *opera Domini stupenda* Ps 65,3 az Úr csodálatos tettei; *opera Domini terribilia* Ps 144,6 az Úr félelmetes tettei; *opera Domini videre*

Ps 45,9; 65,5 (*Dei*); 94,9; 106,24 az Úr (az Isten) tetteit meglátja; *opera gentium discere* Ps 105,35 a pogányok cselekedeteit (=a bálványozást) eltanulja; *opera iustitiae patrare* Ps 102,6 igaz tetteket cselekszik (=tetteiben igaz); *opera manuum fidelia et iusta* Ps 110,7 (az Úr) kezének tettei helytállóak és igazak; *opera potentiae Domini* Ps 105,2 az Úr hatalmas tettei; *operibus manuum irretitus peccator* Ps 9 A,17 saját tettei miatt hálóba kerül a gonosz; *operum Domini potentiam dicere* Ps 144,6 az Úr tetteinek hatalmát (=hatalmas tetteit) elmondja; *operum fructu satiatur terra* Ps 103,13 (az Úr) kezeművének gyümölcseéből jóllakik a föld; *operum potentiam manifestare* Ps 110,6 hatalmas tetteit megmutatja; *opus audire* Ps 43,2 (Isten) művéről hall; *opus Dei narrare* Ps 43,2 az Úr tettét (tetteit) elbeszéli; *opus Domini apparet* Ps 89,16 az Úr tette nyilvánvaló lesz; *opus Domini fidum* Ps 32,4 az Úr tette hűséges (=az Úr hűséges cselekedeteiben); *opus Domini maiestas et magnificentia* Ps 110,3 az Úr minden tette fönség és nagyszerűség (=fönséges és nagyszerű); *opus manuum secundare alci* Ps 89,17 keze munkáját sikeressé teszi; *opus operari* Ps 43,2 művét végbeviszi; *ad opera attendere* Ps 32,15 cselekedeteit megfigyeli; *ad opus exire* Ps 103,23 munkája után lát; *ad opus manuum attendere* Ps 27,5 az Úr kezemunkájára figyel; *de operibus Domini meditari* Ps 142,5 az Úr tettein elgondolkodik; *de operibus manuum Domini exsultare* Ps 91,5 az Úr kezének tettein ujjong; *in operibus sanctus Dominus* Ps 144,13.17 cselekedeteiben szent az Úr; *secundum opus manuum tribuere alci* Ps 27,4 tettei szerint visszafizet neki; *secundum opus reddere alci* Ps 61,12 cselekedete szerint megfizet neki

2. mű, alkotás, teremtmény; készítmény, termés; *opera Dei videre* Ps 45,9; 65,5; 94,9; 106,24 meglátja az Úr műveit; *opera Domini benedicunt Domino* Ps 102,22; Cant 3 puer 57 az Úr művei áldják az Urat; *opera Domini celebrant Dominum* Ps 144,10 az Úr teremtményei magasztalják az Urat; *opera Domini magnifica* Ps 91,6 az Úr nagyszerű művei; *opera Do-*

mini mirabilia Ps 138,14 az Úr csodálatos művei; *opera Domini multa* Ps 103,24 az Úr művei számosak; *opera manuum Domini* Ps 8,7; 137,8 az Úr kezének művei; *opera manuum hominum* Ps 134,15 emberkezek művei; *operi Domini simile opus* Ps 85,8 olyan mint az Úr műve; *operibus contaminati* Ps 105,39 csinálmányaik (=a bálványok, amelyeket maguknak készítenek) megfertőzik őket; *opus Dei praedicare* Ps 63,10 az Isten művét dicsőíti; *opus Domini videre* Cant Hab 2 az Úr művét látja; *opus digitorum Domini* Ps 8,4 az Úr ujjainak (=kezének) műve; *opus manifestare* Cant Hab 2 művét bemutatja; *opus manuum Dei annuntiat firmamentum* Ps 18,2 az Isten kezeművét hirdeti az égboltozat; *opus manuum Dei caelum* Ps 101,26 Isten kezeműve az ég(boltozat); *opus manuum derelinquit Dominus* Ps 137,8 kezeművét (ne!) hagyja el az Úr; *opus manuum hominum* Ps 113 B,4; 134,15 emberkéz alkotása; *opus notum facere* Cant Hab 2 művét megismerteti; *opus olivae fallit* Cant Hab 17 az olajfa termése csalódást okoz (=várakozáson aluli); *opus operari* Ps 43,2 művét véghezviszi; *opus simile operi Domini* Ps 85,8 olyan mint az Úr műve; *erga opera sua misericors Dominus* Ps 144,9 teremtményeihez irgalmas az Úr; *de operibus laetari* Ps 103,31 műveiben (alkotásában) örömet találja

ora, *ae, f.* széle, szegélye vminek; *ora vestimenti* Ps 132,2 a ruhaszegély; *in oram vestimenti defluit oleum* Ps 132,2 ruhája szegélyén végigcsordul az olaj (=bőséges, túláradó)

oratio, *onis, f. (oro)* ima, imádság, kérés, könyörgés; *oratio ad Dominum* Ps 68,14 könyörgése az Úrhoz; *oratio dirigitur ad Dominum* Ps 140,2 imádsága az Úrhoz száll; *oratio inopum* Ps 101,18 a szegények imája; *oratio mea, clamor meus* Ps 16,1; 60,2; 87,3; 101,2 imádságom, könyörgésem; *oratio pervenit ad Dominum* Ps 87,3 imádsága eljut az Úrhoz; *oratio venit ad Dominum* Ps 87,14 imádsága eljut az Úrhoz; *orationem audire* Ps 53,4; 83,9; 105,44; 142,1 imádságát meghallgatja; *orationem auscultare* Ps 85,6 imádságát (figyelmesen) meg-

hallgatja; *orationem exaudire* Ps 4,2; 101,2 imádságát meghallgatja; *orationem percipere auribus* Ps 16,1; 54,2; 83,9 imádságát (figyelmesen) meghallgatja; *orationes suscipere* Ps 6,10 imádságát elfogadja; *orationi intendere* Ps 60,2 könyörgésére figyel; *orationis voci advertere* Ps 5,3 könyörgő szavára (könyörgésére) figyel; *ad orationem inopum convertere se* Ps 101,18 odafordul a szegények imájához (=figyelemmel meghallgatja)

orbis, *is*, *m.* kör; a földkerekség, a világ, a föld; *orbem collustrant fulgura* Ps 76,19; 96,4 a földet bevilágítják a villámok; *orbem habitare* Ps 48,2 a földkerekséget lakják; *orbem iudicat Dominus* Ps 9 A,9 a földkerekséget jogszolgáltatással kormányozza az Úr; *orbem ponit Dominus super columna terrae* Cant An 8 a világot az Úr a föld oszlopaira helyezi (világkép!); *orbem replere* Ps 49,12 a világot betölti(k az élőlények); *orbem stabilire* Ps 95,10 a földkerekséget szilárdná teszi (az Úr); *orbem terrarum firmare* Ps 92,1 a földkerekséget szilárdnak alkotja (az Isten); *orbem terrarum firmare super flumina* Ps 23,2 (az Úr) a földkerekséget szilárdnak alkotja a folyók fölé (világkép!); *orbem terrarum fundare* Ps 88,12 a földkerekséget megalkotja (az Úr); *orbem terrarum fundare super maria* Ps 23,2 a földkerekséget megalkotja (az Úr) a tengerek fölé (világkép!); *orbis et quod eum replet* Ps 49,12 a földkerekség és ami betölti azt; *orbis et terra* Ps 89,2 a világ és a föld; *orbis fines* Ps 18,5 a föld határai (=a legtávolabbi földrészek); *orbis incolae* Ps 32,8 a föld lakói; *orbis movetur* Ps 95,10 a földkerekség megrendül; *orbis nascitur* Ps 89,2 a világ megszületik; *orbis terrarum* Ps 17,16; 23,1; 88,12; 92,1; 95,13; 97,7,9 a földkerekség; *fundamenta orbis terrarum* Ps 17,16 a földkerekség alapjai

ordino *1* (*ordo*) sorbaállít, rendez; *ordinare pompam cum frondibus densis* Ps 117,27 ünnepi körmenetet rendez lombos ágakkal

ordo, *inis*, *m.* (*ordior*) rend; papi rend; *secundum ordinem Melchisedech* Ps 109,4 Melkizedek papi rendje szerint pap (=valóban pap mint Melkizedek)

Oreb indecl. m. Hebr. Oreb, mádiánita hadvezér, akit Gedeon győzött le (Bir 7,25; 8,5.10—21) *Oreb et Zeb similes principes* Ps 82,12 olyan (legyőzött) fejedelmek mint Oreb és Zeb

organum, i, n. Gr. sipos hangszer; orgona; *organo et chordis laudare Dominum* Ps 150,4 fuvolán és húros hangszerezen dicséri az Urat

Oriens, ntis, m. (orior) napkelet, Kelet; *oriens distat ab occidente* Ps 102,12 napkelet messze van napnyugattól; *Oriens ex alto* Cant Zach 78 a Napkelet (=a Messiás) a magasságból (=az égből); *Oriens — Occidens* Ps 64,9; 74,7 Kelet- Nyugat; *Orientis ventus* Ps 47,8 a keleti szél (=a Földközi-tenger heves és veszedelmes keleti szele); *ex oriente et occasu* Ps 106,3 keletről és nyugatról

orior, oriri, ortus sum

1. feljön, láthatóvá lesz (csillag); *oriri facit sicut lumen* Ps 36,6 fölkelti mint a napfényt; *oriri facit sicut meridim* Ps 36,6 fölkelti mint a déli verőfényt; *oritur sol* Ps 103,22 fölkel a nap

2. *transl.* keletkezik, támad; *oritur dies angoris* Cant Hab 16 felvirrad a szorongattatás (az isteni ítélet) napja; *oritur laetitia rectis* Ps 96,11 öröm derül az igazszívűekre; *oritur lumen in tenebris* Ps 111,4 világosság támad a sötétségben; *oritur lumen rectis* Ps 111,4 fényesség támad az igazaknak; *oritur lux justo* Ps 96,11 fény (szabadulás) virrad az igazra; *oritur nox* Ps 103,20 leszáll az éjszaka

ornatus, us, m. (orno) dísz, ékesség; ruha, díszruha; *ornatus et decor* Ps 44,4 ékesség és dísz; *in ornatu sacro* Ps 28,2; 95,9 szent ékességben, pompában

orno I

1. felékesít, feldíszít; *ornata auro regina* Ps 44,10 arannyal ékes királynő

2. *transl.* megtisztel, kitüntet; *ornare humiles victoria* Ps 149,4 a diadallal kitünteti az alázatosakat

oro *1* (*os*) imádkozik; kér, könyörög, esedezik; *orare* Ps 108,4 imádkozik; *orare ad Dominum* Ps 31,6 könyörög az Úrhoz; *orare pro rege* Ps 71,15 imádkozik a királyért; *orare sub malis* Ps 140,5 imádkozik a bajban; *orat populus* Ps 79,5 imádkozik a nép

orphanus, *i, m. Gr.* árva; *orphani et oppressi ius* Ps 9 B,18 az árva és az elnyomott joga; *orphani filii* Ps 108,9 árvaságra jutó gyermekek; *orphano adiutor* Ps 9 B,14 az árvának segítője; *orphanorum pater* Ps 67,6 az árvák atyja

ortus, *us, m. (orior)*

1. fölkelés, feljövetel (csillagé); *ortus solis* Cant Hab 10 napkelte; *a solis ortu usque ad occasum* Ps 49,1; 112,3 napkelettől napnyugatig

2. származás, eredet, születés; *ortus dies* Ps 109,3 születésnap; *inde ab ortu* Ps 21,11 születése óta

os, *oris, n.* száj, ajak; *ore aggredi caelum* Ps 72,9 szájával az ég ellen támad; *ore annuntiare fidelitatem* Ps 88,2 szája hirdeti (az Úr) hűségét; *ore benedicere* Ps 61,5 szájával (ajkával) áldást mond; *ore celebrare Dominum* Ps 108,30; Cant Tob 7 ajkával (=szóval) magasztalja az Urat; *ore clamare* Ps 65,17 szájával kiáltozik; *ore decipere alqm* Ps 77,36 szavával félrevezeti; *ore iactare se* Ps 58,8 szájjal kérkedik (=hányaveti szájhűs); *ore loqui* Ps 16,10 beszél a szájával, járattja a száját, szájaskodik; *ore pleno celebrare Dominum* Cant Tob 7 teli (lelkes) ajakkal (szóval) magasztalja az Urat; *ori apponere frenum* Ps 38,2 a szájára (nyelvére) féket tesz; *ori super mel eloquia Domini* Ps 118,103 szájának méznél (édesebb) az Úr szava; *oris Domini decreta* Ps 118,13 az Úr szájának parancsai (=ajkáról jött parancsok); *oris Domini iudicia* Ps 104,5 az Úr szájának ítéletei (=ajkáról elhangzó ítéletek); *oris Domini lex* Ps 118,72 az Úr szájának törvénye (=ajkáról jött törvény); *oris Domini praescripta* Ps 118,88 az Úr szájának rendelkezései (=ajkáról származó rendelkezések); *oris Domini spiritus* Ps 32,6 az Úr szájának (teremtő) lehelete; *oris eloquia*

Ps 18,15 ajkának szavai; *oris oblationes accipere* Ps 118,108 ajkuk áldozatát (=az emberek ajkáról a könyörgést és az ígéreteket) elfogadja (az Úr); *oris peccatum* Ps 58,13 ajkának bűne; *oris verba audire* Ps 137,1.4; Cant Mo II,1 szájának igéit (=beszédét) meghallgatja; *oris verba iniquitas et dolus* Ps 35,4 szájának igéi (=beszéde) gonoszság és cselszövés; *oris verba percipere auribus* Ps 53,4 beszédét (figyelmesen) meghallgatja; *os annuntiat iustitiam et auxilia Dei* Ps 70,15 szája hirdeti az Isten igazvoltát és segítségét; *os annuntiat laudem Domini* Ps 50,17 szája hirdeti az Úr dicséretét; *os aperire* Ps 37,14; 118,131 száját (szólásra) nyitja; *os aperire ad parabolas* Ps 77,2 ajkát példabeszédekre (=tanításra) nyitja; *os aperire contra alqm* Ps 21,14; 108,2 száját nyit ellene (=nagy szájjal rátámad); *os aperire et attrahere auram* Ps 118,131 kinyitja száját és levegőt szív (magába); *os aperitur late contra inimicos* Cant An 1 nagy száját nyit(nak) ellenségükre; *os claudit malitia* Ps 106,42 száját befogja (elhallgat) a gonoszság; *os dilatare* Ps 34,21; 80,11 száját szélesre tátna (=nagyhangú), tágra nyitja (evéshez); *os dolosum* Ps 108,2 álnok száj; *os habere et non loqui* Ps 113 B,5; 134,16 szája van, mégsem beszél; *os impium* Ps 108,2 gonosz száj; *os iusti eloquitur sapientiam* Ps 36,30 az igaz ajka bölcsességet beszél; *os laudat exsultantibus labiis* Ps 62,6 szája dicséretet mond ujjongó ajakkal; *os laxare ad malum* Ps 49,19 száját gonoszságra nyitja; *os leonis* Ps 21,22 az oroszlán torka (=halálos veszedelem); *os loquitur laudem Domini* Ps 144,21 ajka hirdeti az Úr dicséretét; *os loquitur mendacium* Ps 148,8.10 ajka hazugságot beszél, hazudozik; *os loquitur sapientiam* Ps 48,4 ajka bölcsességet beszél; *os obstruitur* Ps 62,12 száját betömik; *os occludit puteus super alqm* Ps 68,16 száját bezárja fölötté a verem (=a sír, az alvilág szája bezárul fölötté); *os plenum gloria et laude Dei* Ps 70,8 szája telve az Isten dicsőítésével és dicsőségével; *os plenum maledictione, fraude, dolo* Ps 9 B,7 szája tele átokkal, csalárdsággal, álnoksággal; *os promittit vota in tribulatione*

Ps 65,14 szája fogadalmat (mond) tesz szorongatásában; *os repletum risu* Ps 125,2 szája tele nevetéssel; *os transgreditur* Ps 16,3 szája hibázik (elszólja magát); *ad os ponere custodiam* Ps 140,3 szájához őrséget állít (=lakatot tesz a szájára); *de ore auferre verbum veritatis* Ps 118,43 szájából elveszi az igazság szavát; *de ore exit veritas* Cant Is II,23 száját igaz szó hagyja el; *ex ore ignis* Ps 17,9 (Isten) szájából tűz (=villám); *ex ore infantium et lactentium* Ps 8,3 a gyermekek és a csecsemők (=az ártatlanok) ajkán; *ex ore prodit insolentia* Cant An 6 ajkán dölyfösség fakad; *in ore conterere dentes* Ps 57,7 szájában szétzúzza a fogakat; *in ore esca* Ps 77,30 szájában az étel; *in ore habere foedus Dei* Ps 49,16 ajkán hordja az Istennel kötött szövetséget; *in ore halitus* Ps 134,17 lehellet a szájban (=lélegzet); *in ore laus Domini* Ps 33,2 ajkán az Úr dicsérete; *in ore ponere canticum* Ps 39,4 ajkára dalt ad; *in ore responsum habere* Ps 37,15 ajkán a felelet; *in ore sinceritas* Ps 5,10 ajkán őszinteség; *per os prophetarum, sanctorum loqui* Cant Hab 70 a próféták, szentek ajkán beszél

os, ossis, n. csont; (holt)test; szilárdság, életerő (kép a jó és a rossz sors, főleg azonban a nyomorúság és a sanyargatás ábrázolására); *os confringitur* Ps 33,21 csontját összetörik; *ossa adhaerent cuti* Ps 101,6 csontja bőréhez tapad (=sovány); *ossa ardent ut ignis* Ps 101,4 csontjai égnek mint a tűz (mintha tűz égne a csontjaiban = láz); *ossa confringere ut leo* Cant Ez 13 csontjait összetöri oroszlán módjára; *ossa conturbata* Ps 6,3 csontjai reszketnek; *ossa dinumerare* Ps 21, 18 csontjait megszámlálhatja (olyan sovány); *ossa disiuncta* Ps 21,15 csontjai szétválnak; *ossa dissipare* Ps 52,6 csontjait szétszórja; *ossa exsultant* Ps 50,10 csontjai (=teste) ujjonganak; *ossa conterere* Ps 50,10 csontjait (=testét) összetöri; *ossa franguntur* Ps 41,11 csontjait törik (=sanyargatják); *ossa iusti custodit Dominus* Ps 33,21 az igaznak csontjait (=az igaz embert) oltalmazza az Úr; *ossa sparsa ad fauces inferni* Ps 140,7 csontjait az alvilág torkába szórják (=a sír szélére

juttatják); *ossa tabescunt* Ps 30,11; 31,3 csontjai (=életerejé) sorvadnak; *in ossa intrare sicut oleum* Ps 108,18 csontjait átjárja mint az olaj (=mint csontot a velő = egész a velejéig); *in ossa penetrat tabes* Cant Hab 16 csontjaiba behatol a sorvadás (=életerejé sorvad); *in ossibus nihil integri* Ps 37,4 csontjaiban semmi ép, semmi épség (=egy ép csontja nincsen); *validiores quam ossa* Ps 68,5 erősebbek mint a csontjai

osculator 1 (*osculum*) csókol; *osculari inter se* Ps 84,11 megcsókolják egymást

osor, oris, m. (odi) gyűlölő; *osores alcs* Ps 17,18 gyűlölői; *de manu osoris salvare alqm* Ps 105,10 gyűlölője kezéből kimentí **ostendo** 3 *tendi, tensus (tendo)*

1. mutat, megmutat; *ostendere bona alci* Ps 4,7 jótéteményt gyakorol vele; *ostendere mirabilia* Ps 77,11 megmutatja csodáit; *ostendere misericordiam* Ps 16,7; 84,8 megmutatja irgalmasságát; *ostendere salutem Dei alci* Ps 49,23 megmutatja az Istentől küldött üdvösséget neki; *ostendere se pium* Ps 17,26 jámbornak mutatkozik; *ostendere se sanctum* Cant Eccl 4 szentnek mutatkozik; *ostendere semitam vitae alci* Ps 15,11 megmutatja neki az élet ösvényét; *ostendere viam statutorum alci* Ps 118,33 megmutatja neki az Úr rendelkezéseinek útját; *ostendere vias alci* Ps 24,4 megmutatja neki útjait

2. rámutat, kinyilvánít, hirdet; *ostendere magnitudinem Dei (Domini)* Cant Tob 4.8 hirdeti az Úr nagyságát; *ostendere potentiam Domini* Cant Tob 8 hirdeti az Úr hatalmát

ostium, ii, n. (os) ajtó, kapu, bejárat; *ad ostium labiorum excubias ponere* Ps 140,3 ajkának kapujához őrt állít

ovis, is, f. juh, birka, bárány; *oves augentur in myriades* Ps 143, 13 a juhok tízezrekre szaporodnak; *oves educere* Ps 77,52 a nyáját kivezeti; *oves et boves* Ps 8,8 juhok és szarvasmarhák; *oves fecundae milies* Ps 143,13 ezerszeresen szaporodnak juhok; *oves in caulis* Cant Hab 17 a juhok az aklokban; *oves mactandae* Ps 43,12.23 levágásra szánt juhok; *oves manus Domini* Ps 94,7 az Úr kezes bárányai; *oves pascuae Domini* Ps 73,1; 78,13;

99,3 az Úr legelőjének (nyájának) bárányai; *ovis perit et oberat* Ps 118,176 az elveszett, eltévedt bárány; *ovium caulae* Ps 77,70 juhakol; *ovium lac* Cant Mo II,14 a juhok teje; *ovium pinguum holocausta* Ps 65,15 kövér juhokból álló égő áldozat; *sicut oves educere populum* Ps 77,52 nyájként kivezeti (Isten) a népet; *sicut oves ponuntur in inferno* Ps 48,15 juhok módjára terelődnek az alvilágba

P

pacificus 3 (*pax, facio*) békeszerző, békés; *pacificus vir* Ps 36,37
békés ember

paco 1 (*pax*) lecsendesít, megbékéltet; *pacare et componere animam* Ps 130,2 lecsendesíti és megnyugtatja lelkét

pactum, *i, n.* (*paciscor*) megegyezés, szerződés; *pactum Domini custodire* Ps 131,12 az Úrral kötött szövetséget megtartja; *pactum violare* Ps 54,21 megszegi a szerződést

paene majdnem, csaknem

paenitet (*paeniteo*) megbán, bán; szájalomra gerjed; *paenitet Dominum propter multam misericordiam suam* Ps 105,45 szájalomra gerjed az Úr nagy irgalmában; *non paenitet Dominum* Ps 109,4 nem bánja meg az Úr (=fenntartja adott szavát)

palam nyilvánosan, nyíltan

palatium, *ii, n.* palota; *palatium regis* Ps 44,16 a királyi palota; *in palatiis securitas* Ps 121,7 a palotákban biztonság; *in palatium ingredi* Ps 44,16 a palotába bevonul

palatum, *i, n.* íny; *palato dulcia eloquia Domini* Ps 118,103 ínyének édes az Úr szava (=„ínyére való”)

palea, *ae, f.* polyva; *palea ante ventum* Ps 34,5 polyva a szélben; *paleam dissipat ventus* Ps 1,4 a pelyvát szétszórja a szél

pallesco 3 (**palleo** 2), *lui* sápadt színe van; *transl. fél; pallescunt, exeunt alienigenae* Ps 17,46 sápadoznak (a félelemtől) és kivonulnak az idegenek

pallium, *ii, n.* (*palla*) görög köpeny, köpeny, palást; *pallio amictus* Ps 103,2 a palást beborítja; *pallio operiri* Ps 108,29 a palást befödi

palma, *ae, f.* pálma; *palma floret* Ps 91,13 a pálmafa virul; *ut palma floret iustus* Ps 91,13 mint a pálmafa virul az igaz

palmes, *itis, m.* (*palma*) hajtás, ág, inda; *palmites et propagines extendit vitis* Ps 79,12 indáit és vesszőit kiterjeszti a szőlő (Izrael ivadéakai elérik a távoli tengert); *palmites vitis* Ps 79,12 szőlőindák

palmus, *i, m.* (*palma*) hosszmérték: a „kézszerűség” (palma = tenyér), 4 ujjnyi: 75 mm; népszerűsítve a kifejezést: egy arasz; *paucorum palmorum facere dies alcs* Ps 38,6 néhány arasznyira szabja életidejét

palpebra, *ae, f.* szempilla; *palpebrae Domini scrutantur filios hominum* Ps 10,4 az Úr szempillái (=szeme) vizsgálják az embereket; *palpebris quitem concedere* Ps 131,4 szempilláinak pihenést enged (=szemét lehúnyja)

palpito *1 avi (palpo)* rángatózik, vergődik; *palpitat cor* Ps 37,11 vergődik a szíve

palpo *1* cirógat, simogat, tapint; *manus habere et non palpare* Ps 113 B,7 keze van, mégsem tapint

pando *3 pandi, passus* kinyit, feltár; *pandere aenigma* Ps 48,5 feltárja a rejtélyt; *pandere angustiam coram Domino* Ps 141,3 feltárja szorult helyzetét az Úr előtt; *pandere ante oculos alqd* Ps 49,21 szeme elé tárja

pango *3 pepigi, pactus* beüt; *perf.*-ban: elhatároz, megállapít; *pangere foedus* Ps 49,5 szövetséget köt

panis, *is, m.* kenyér; táplálék, étel; *pane caeli saturare alqm* Ps 104,40 égből jött kenyérrel jóllakatja (vö. manna az égből Ex 16,13); *pane lacrimarum cibare alqm* Ps 79,6 könnyek kenyerével eteti; *pane saturare alqm* Ps 104,40 kenyérrel jóllakatja; *pane saturare pauperes* Ps 131,15 kenyérrel jóllakatja (jól tartja) a szegényeket; *panem caeli dare alci* Ps 77,24 égből jött kenyeret (=táplálékot) ad nekik (vö. Ex 16,13); *panem*

comedere Ps 13,4; 40,10; 52,5; 101,5.10 a kenyeret (kenyerét) eszi; *panem dare esurientibus* Ps 145,7 enni ad az éhezőknek; *panem dare populo* Ps 77,20 kenyeret ad a népnek; *panem duri laboris manducare* Ps 126,2 kenyerét kemény munkával eszi; *panem fortium manducare* Ps 77,25 az erősek (=angyalok?) kenyerét eszi; *panem mendicare* Ps 36,25 kenyeret kéreget; *panem trahere de terra* Ps 103,14 kenyeret hoz elő (termel) a földből; *panis frustula proicere* Ps 147,17 (mint) a kenyérmorzsát szórja; *panis lacrimae die ac nocte alci* Ps 41,4 könny a kenyere éjjel-nappal; *panis reficit cor hominis* Ps 103,15 a kenyér megerősíti (=táplálja) az ember szívét; *panis subsidium subtrahere* Ps 104,16 a kenyérkészletet elvonja (tőle); *pro pane se locare* Cant An 5 kenyérért (munkába) elszegődik

par, *paris* felérő vmivel, egyenlő; *par alci* Ps 70,19; 85,8; 88,9; Cant Mo I,11 egyenlő vele; *par Domino sanctus non est* Cant An 2 olyan szent mint az Úr nincsen; *pari modo* Ps 48,3 ugyanúgy; *pariter* Ps 48,11 ugyanúgy

parabola, *ae, f. Gr.* példabeszéd; *ad parabolas aperire os* Ps 77,2 példabeszédekre (=tanításra) nyitja ajkát

parens, *entis, f. m. (pario)* anya; szülő; *parens multorum languescit* Cant An 5 sok gyermek anyja, mégis meddővé válik

paries, *etis, m.* (oldal)fal; *paries inclinatus* Ps 61,4 megdőlt fal

pario 3 *peperi, partus* szül; *parere dolum* Ps 7,15 álnokságot szül; *parit sterilis septies* Cant An 5 hétszer szül a meddő

paro 1 készít, szerez, küld, ad; *parare carnem populo* Ps 77,20 húst szerez a népnek; *parare domum derelictis* Ps 67,7 házat épít az elhagyottaknak; *parare hereditatem in bonitate pauperi* Ps 67,11 megszerzi (Isten) jóságosan az örökséget (=Kánaán földjét) a szegénynek (=népének); *parare frumentum* Ps 64,10 gabonát termel; *parare laudem* Ps 8,3 dicséretet szerez (magának); *parare locum ad habitandum* Cant Mo I,17 lakóhelyet készít; *parare lucernam uncto* Ps 131,17 fényt gyújt a fölkenetnek (=előkészíti a fölkenet király — a Messiás — megjelenését); *parare mensam* Ps 22,5; 77,19 asztalt terít; *parare plu-*

viam terrae Ps 146,8 esőt küld a földre; *parare rete gressibus* Ps 56,7 hálót vet lépteinek; *parare ruinam alci* Ps 63,9 előkészíti bukását; *parare salutem* Cant Sim 30 készíti a szabadulást (=elküldi az Üdvözítőt); *parare tela mortis* Ps 7,14 halálos fegyvert készít; *parare terram* Ps 64,10 előkészíti a földet (az Ígéret-földjét); *parare vias Domini* Cant Zach 76 előkészíti az Úr útját (=jövetelét); *parare victoriam alci* Ps 97,1 győzelmet szerez

pars, partis, f. rész, osztályrész; *pars calicis alcs* Ps 10,6; 15,5 osztályrésze; *pars cum adulteris* Ps 49,18 cimborál a házasságtörőkkal; *pars Domini populus eius* Cant Mo II,9 az Úr osztályrésze az ő népe; *pars hereditatis Dominus* Ps 15,5 örökrésze az Úr; *pars Deus* Ps 72,26 osztályrésze az Isten; *in partes dividere Mare Rubrum* Ps 135,13 kettéosztja (az Úr) a Vörös-tengert

partior, partiri, partitus sum (pars) feloszt; *partiri Sichem* Ps 59,8; 107,8 Szikhem földjét felosztja (az Isten mint az Ígéret-földjének feltétlen ura)

parturio 4 ivi (pario) vajúdik; *parturientis dolor* Ps 47,7 a vajúzó asszony kínja

partus, us, m. (pario) szülés; *transl.* magzat, gyermek; *partus primus* Ps 77,51 első magzat

parvulus 3 (parvus) igen kicsiny, fiatal; *parvuli filii* Ps 16,14 a kicsinyek; *parvulos apprehendere et allidere ad petram* Ps 136,9 a csecsemőket megfogja és sziklához csapkodja (=elfoglalt város kiirtásakor); *parvulus et contemptus* Ps 118,141 kicsiny és megvetett; *parvulus in gremio matris* Ps 130,2 gyermek az anyaölbén

parvus 3

1. kis, kicsiny, apró; *parva animalia cum magnis* Ps 103, 25 az apró állatok a nagyokkal együtt (=az apró és a nagy állatok); *minimus natu* Ps 67,28 a legfiatalabb; *minor angelis* Ps 8,6 kisebb az angyaloknál (=mögöttük elmarad méltóságban)

2. jelentéktelen, csekély; *parvum omne sacrificium* Cant Iud 16 csekély minden áldozat

pasco 3 *pavi, pastus* legeltet, vezet, kormányoz (=a király, az Isten mint a nép pásztora); *pascere cum probitate cordis alqm* Ps 77,72 vezetí becsületes szívvel; *pascere et portare alqm* Ps 27,9 pásztora és gondozója; *pascere Iacob populum Domini* Ps 77,71 kormányozza Jákobot, az Úr népét; *pascere Israel hereditatem Dei* Ps 79,2 kormányozza Izraelt, az Isten örökségét; *pascit Dominus alqm* Ps 22,1; 27,9 pásztora (=gondviselője és parancsolója) az Úr; *pascit mors alqm* Ps 48,15 legelteti a halál (=a halál az alvilágra jutó lelkek korlátlan pásztora)

pascua, *ae, f. (pascua, orum, n. pasco)* legelő; *pascua deserti stillant* Ps 64,13 a pusztai legelők (víztől) csurognak (=vízben bővelkednek); *pascuae virentes* Ps 22,2 zöld (kövér, dús) legelő; *oves pascuae Dei (Domini)* Ps 73,1; 78,13; 99,3 az Isten (az Úr) legelőjének (nyájának) bárányai; *populus pascuae Dei* Ps 94,7 Isten legelőjének népe

passer, *eris, m.* veréb; *passer invenit domum* Ps 83,4 (még) a veréb (is) otthont talál; *passeris pulli* Ps 83,4 a verébfiókák

passus, *us, m. (pando)* lépés; *passus circumdant alqm* Ps 16,11 lépéseik (fenyegetően) körülveszik

pastor, *oris, m. (pasco)* pásztor; *pastor custodit gregem* Cant Ier 10 a pásztor őrzi nyáját; *pastorum tentorium* Cant Ez 12 pásztorsátor (=hol itt, hol ott ütik fel)

pateo 2 *ui*

1. terjeszkedik, kinyúlik, kiterjed; *patens sepulcrum* Ps 5,10 tátongó sír; *patens late mare* Ps 103,25 a messze-széles (hatalmas kiterjedésű) tenger; *patet latissime mandatum Domini* Ps 118,96 mindenre kiterjed (mindent felölel) az Úr törvénye (=tökéletes)

pater, *tris, m.* atya; családapa; ösatya; *pater Abraham* Cant Zach 73 ösatyánk Ábrahám; *pater Deus* Ps 88,27 atya az Isten; *pater et mater* Ps 26,10 az atya és az anya; *pater facit*

notam filiis fidelitatem Domini Cant Ez 19 az atya tudtul adja fiainak az Úr hűségét; *pater Israel* Cant Dav 10 ősatyánk Izrael (=Jákob); *pater miseretur filiorum* Ps 102,13 az atya irgalmas fiaihoz; *pater noster* Cant Dav 10 a mi ősatyánk; *pater orphanorum Deus* Ps 67,6 az árvák atyja az Isten; *pater qui creavit te* Cant Mo II,6 atyád (az Úr), aki teremtett; *pater usque in aeternum* Cant Tob 4 atyánk mindörökké (az Úristen); *Pater: vocare Deum* Ps 88,27 Atyám: így szólítja az Istent; *patrem interrogare* Cant Mo II,7 az atyjától megkérdezi; *patres in Aegypto* Ps 105,7 az ősatyák Egyiptomban; *patres nostri, (vestri, eorum)* Ps 21,5; 43,2; 77,3.5; 105,6.7 őseink, ősatyáink (-tok, -ik); *patres coluerunt deos* Cant Mo II,17 az ősatyák bálványisteneket imádtak; *patres narrant* Ps 77,3 az ősatyák elbeszélnek; *patres tentant Dominum* Ps 94,9 az ősatyák megkísértik az Urat; *patri Abrahae iurat Dominus* Cant Zach 73 Ábrahám ősatyá(nk)nak megesküszik az Úr; *patribus mandat Dominus alqd* Ps 77,5 az ősatyáknak parancsot ad az Úr; *patris Deum laudare* Cant Mo I,2 ősatyjának Istenét magasztalja; *patris domum oblivisci* Ps 44,11 az atyai házat elfelejti; *patris Israel Deus* Cant Dav 10 ősatyáknak Izraelnek (Jákobnak) Istene; *patrum culpa memoratur* Ps 108,14 az ősatyák vétkét emlegetik; *patrum filii* Ps 77,4.5 az ősatyák, a pátriárkák leszármazottai; *patrum loco filii* Ps 44,17 az atyák helyébe fiak (=nagy gyermekáldás); *patrum nostrorum Deus* Cant 3 puer 52 (ős)atyáink Istene; *ad coetum patrum ire* Ps 48,20 az (elhunyt) ősök gyülekezetébe megy (=meghal, megter őseihez); *ad patres loquitur Deus* Cant BMV 55 az ősatyákhoz szól(t) az Isten; *coram patribus facit Deus miracula* Ps 77,12 az ősatyák (szeme) előtt csodákat művel az Isten; *cum patribus facit misericordiam Dominus* Cant Zach 72 az ősatyákkal irgalmasságot gyakorol(t) az Úr; *sicut patres* Ps 77, 8.57; 105,6 mint az ősatyák

patior, pati, passus sum elvisel, elszenved, tűr, szenved; *pati afflictionem ab inimicis* Ps 9 A,14 sanyargatást szenved ellen-

ségeitől; *pati castigationem* Ps 72,14 elszenvedi a megfenyítést; *pati flagella* Ps 72,14 elszenvedi az ostorcsapásokat, az ostoroztatást (=tűri, hogy ostorozzák); *pati vim* Cant Ez 14 erőszakot szenved

patrator, *oris*, *m.* (*patro*) cselekvő, elkövető; *patrator doli* Ps 51,4 cselszövő

patro *1* véghezvisz, végrehajt; cselekszik, tesz, művel; *patrare facinora impie* Ps 140,4 istentelen(ül) gonosztetteket művel, istentelen gonosztevő; *patrare iniqua* Ps 5,6; 93,4.16 gonoszat cselekszik, gonosztevő; *patrare iniquitatem* Ps 35,13; 58,3 gonoszságot cselekszik; *patrare iniquitates in corde* Ps 57,3 gonoszságot forgat szívében (gonoszságon töri a fejét); *patrare mirabilia* Ps 76,15; Cant Mo I,11 csodákat művel; *patrare opera iustitiae* Ps 102,6 igaz tetteket cselekszik (igaz cselekedeteiben); *patrare signa et prodigia* Ps 77,43; 104,27 csodajeleket és csodákat művel; *patrare stupenda* Ps 65,5 bámulatos tetteket visz végbe

paucus *3* csekély, kicsi; *plur.* kevés, néhány; *pauci dies* Ps 108,8 néhány nap (=rövid élet); *pauci et abiecti* Ps 106,39 megfogyatkozottak és nyomorultak; *pauci numero* Ps 104,12 kisható; *paucorum palmorum facere dies alcs* Ps 38,6 néhány arasznyira szabja életidejét; *non pauca pecora* Ps 106,38 nem csekély (számos) jószág

paulo kevéssel, kissé

pauper, *eris* szegény, vagyontalan, szűkölködő; *pauper committit se Deo* Ps 9 B,14 a szegény rábízta magát Istenre; *pauper datur oblivioni* Ps 9 A,19 a szegényt átengedik a feledésnek; *pauper et dives* Ps 48,3 szegény és gazdag; *pauper et egenus* Ps 40,2; Cant An 8 szegény és szűkölködő; *pauper et humilis* Ps 81,3 a szegény és ínséges; *pauper et inops* Ps 71,13; 73,21; 112,7 nyomorult szegény; *pauper et miser* Ps 34,10; 36,14; 39,18; 69,6; 71,12; 85,1 nyomorult szegény; *pauperem attollere e stercore* Ps 112,7 a szegényt kiemeli a szemétből; *pauperem devorare occulte* Cant Hab 14 a szegényt alattomban elemész-

ti; *pauperem erigere e stercore* Cant An 8 a szegényt fölsegíti a szemétből; *pauperem eripere a praedatore* Ps 34,10 a szegényt megmenti a fosztogatótól; *pauperem facere et ditare* Cant An 7 szegénnyé tesz és gazdaggá; *pauperem facere saluum a iudicibus* Ps 108,31 a szegényt megmenti (igazságtalan) bírától; *pauperem liberare* Ps 71,12 a szegényt megmenti; *pauperes audit Dominus* Ps 68,34; 81,3 a szegényeket meghallgatja az Úr; *pauperes cadunt* Ps 9 B,10 a szegények (földre) esnek; *pauperes edunt* Ps 21,27 a szegények esznek; *pauperes facti potentes* Ps 33,11 szegénnyé vált hatalmasok; *pauperes saturantur* Ps 21,27 a szegények jóllaknak; *pauperes saturare pane* Ps 131,15 a szegényeket jóllaktatja (jól tartja) kenyérrel; *pauperi parare hereditatem in bonitate* Ps 67,11 a szegénynek megszerzi (Isten) jóságosan az örökséget (=Kánaán földjét); *pauperi reddere ius* Ps 81,3 a szegénynek igazságot szolgáltat; *pauperibus donare* Ps 111,9 a szegényeknek ajándékot ad; *pauperibus reddere iustitiam* Ps 139,13 a szegényeknek jogot szolgáltat; *pauperis misereri* Ps 71,13 a szegényen megkönyörül; *pauperum clamoris oblivisci* Ps 9 A,13 a szegények jajkiáltásáról megfeledkezik; *pauperum filii* Ps 71,4 a nyomorultak; *pauperum gemitus* Ps 11,6 a szegények sóhajtozása; *pauperum oblivisci* Ps 9 B,12 a szegényekről megfeledkezik; *pauperum vitam oblivisci* Ps 73,19 a szegények életéről megfeledkezik; *pauperum sanguis pretiosus coram rege* Ps 71,14 a szegények vére (=élete) becses a (Messiás) király előtt; *pauperum vitam salvare* Ps 71,13 a szegények életét megmenti; *a dextris pauperis astare* Ps 108,31 a szegények jobbára (=pártjára) áll; *in pauperem speculantur oculi alcs* Ps 9 B,8 a szegényt kémleli szeme

pavor, oris, m. (*paveo*) remegés, félelem; *pavor corripit alqm* Cant Mo I,14 elfogja a rettegés, meglepi a félelem; *pavor in conclavibus* Cant Mo II,25 félelem az otthonukban; *pavor mortis cadit super alqm* Ps 54,5 halálfélelem szállja meg; *in pavore dicere* Ps 115,2 aggodalmában (így) beszél

pax, *pacis*, f. (*paciscor*) béke, békesség; *pacem afferre populo* Ps 71,13 békességet hoz a népnek; *pacem loqui* Ps 27,3; 84,9; 119,7 békét (békességet) hirdet; *pacem odisse* Ps 119,6 a békét gyűlöli; *pacem quaerere* Ps 33,15 békességre törekszik, a békességet keresi; *pacem sectari* Ps 33,15 békességre törekszik; *pacis abundantia* Ps 71,7 a béke teljessége (=teljes béke); *pacis multitudo* Ps 36,11 nagy (teljes) béke; *pacis vis* Cant Zach 79 a békesség útja; *pax ab iis qui infestant alqm* Ps 54,19 békesség támadóitól (ellenségeitől); *pax et iustitia osculantur inter se* Ps 84,11 a béke (=irgalom) és az igazságosság (=szigor) megcsókolják egymást; *pax in moenibus* Ps 121,7 béke a város falai között; *pax in Ierusalem* Ps 121,8 békesség Jeruzsálemben; *pax multa diligentibus legem Domini* Ps 118,165 bőséges békesség az Úr törvényét szeretőknek; *pax super Israel* Ps 124,5; 127,6 békesség Izraelnek; *cum pace benedicere populo* Ps 28,11 békességgel megáldja a népet; *in pace componere fines* Ps 147,14 békességben elrendezi határait (=békét ad vidékének); *in pace dimittere alqm* Cant Sim 29 békességben elbocsátja; *in pace obdormiscere* Ps 4,9 békében (=békésen, nyugodtan) elalszik; *in pacem redimere alqm* Ps 54,19 megszabadítja és békességre juttatja; *in viam pacis dirigere pedes* Cant Zach 79 a békesség útjára vezérli lábát (=lépteit); *quae ad pacem sunt rogare* Ps 121,6 a békességet kívánja (kéri); *quae pacis sunt loqui* Ps 34,20 a békességről beszél

peccator, *oris*, m. (*pecco*) bűnös, vétkes, gonosz, gonosztevő; *peccator et malignus* Ps 9 B,15 a bűnös és a gonosz; *peccator gloriatur* Ps 9 B,3 a bűnös kérkedik; *peccator indignatur* Ps 111,10 a bűnös bosszankodik; *peccator irretitus* Ps 9 A,17 a gonosz hálóba kerül; *peccator videt et indignatur* Ps 111,10 a bűnös látja és bosszankodik; *peccatores augent potentiam* Ps 72,12 a bűnösök növelik hatalmukat; *peccatores convertuntur (ad Deum)* Ps 50,15; Cant Tob 8 a bűnösök megtérnek (az Istenhez); *peccatores edocere viam* Ps 24,8 a bűnösöket

a (helyes) útra tanítja; *peccatores expectant alqm* Ps 118,95 a gonoszok lesben állnak rá; *peccatores extirpantur* Ps 36,38 a bűnösöket kiirtják; *peccatores in iudicio non consistunt* Ps 1,5 a gonoszok az ítéletkor nem állják meg helyüket; *peccatores inferunt vim* Ps 16,9 a gonoszok erőszakoskodnak; *peccatores perdunt alqm* Ps 118,95 a bűnösök elpusztítják (végzetére törnek); *peccatores pereunt* Ps 67,3 a bűnösök elvesznek; *peccatores recedunt* Ps 9 A,18 a gonoszok visszahúzódnak; *peccatores reputare scorias* Ps 118,119 a bűnösöket szemét számba veszi; *peccatores tendunt arcum* Ps 10,2 a gonoszok megfeszítik íjukat (=támadásra készülnek); *peccatores terrae perdere* Ps 100,8 az ország (minden) bűnösét elpusztítja; *peccatores terrae reputare scorias* Ps 118,119 a föld bűnöszeit szemét számba veszi; *peccatores tolluntur de terra* Ps 103,35 a bűnösök kivésznek a földről; *peccatores tranquilli* Ps 72,12 a bűnösök nyugodtan élnek; *peccatori dicit Deus* Ps 49,16 a gonoszhoz így beszél az Isten; *peccatoris brachium conterere* Ps 9 B,15 a bűnös hatalmát megtöri; *peccatoris manus movet alqm* Ps 35,12 a gonosz keze megingatja (=elűzi); *peccatorum dentes confringere* Ps 3,8 a bűnösök fogát szétzúzza (=harapós kedvét megtöri); *peccatorum desiderium perit* Ps 111,10 a bűnösök vágyakozása meghiúsul; *peccatorum figmenta spernere* Ps 72,20 a bűnösök képzelgését elveti; *peccatorum fini attendere* Ps 72,17 a bűnösök végét (=halálát) megfigyeli; *peccatorum funes circumplectuntur alqm* Ps 118,61 a gonoszok kötelékei befonják; *peccatorum lingua perstringit terram* Ps 72,9 a bűnösök nyelve a földet seprí (=a földieken jár, forog); *peccatorum mercedem videre* Ps 90,8 a bűnösök bűnhődését meglátja; *peccatorum prosperitatem observare* Ps 72,3 a bűnösök jó sorsát látja; *peccatorum viam ingredi* Ps 1,1 a bűnösök útjára tér; *peccatorum viam perturbare* Ps 145,9 a bűnösök útját megzavarja; *a peccatore eripere animam alcs* Ps 16,13 a bűnöstől megmenti lelkét (=életét); *a peccatoribus longe salus* Ps 118,155 a bűnösöktől távol az üdvösség; *cum*

peccatoribus abripere alqm Ps 27,3 a bűnösökkel együtt elragadja (=megsemmisíti); *cum peccatoribus auferre animam alcs* Ps 25,9 a bűnösökkel együtt elpusztítja életét; *in tabernaculis peccatorum morari* Ps 83,11 a bűnösök sátrában lakik; *ob clamorem peccatoris conturbari* Ps 54,4 a bűnösök szavától megzavarodik; *propter peccatores indignatio tenet alqm* Ps 118,53 a bűnösök (jó) sorsa miatt bosszúság fogja el; *super peccatores pluere carbones ignitos* Ps 10,6 a bűnösökre izzó paraszat szór

peccatrix, *icis* (*peccator*) *f.* bűnös, vétkes; *peccatrix gens* Cant Tob 8 bűnös nemzetség (népség)

peccatum, *i, n.* (*pecco*) bűn, vétek; *peccata dimittere* Ps 78,9 bűneit megbocsátja; *peccata iuventutis* Ps 24,7 ifjúkori bűnök; *peccata occulta* Ps 89,8 titkos bűnök; *peccata operire* Ps 84,3 bűneit (irgalmasan) elfödi; *peccata proicere post se* Cant Ez 17 bűneit a háta mögé veti (=nem törődik velük); *peccati culpam remittere* Ps 31,5 súlyos vétkét megbocsátja; *peccatorum remissio* Cant Zach 77 bűnbocsánat; *peccatum confiteri* Ps 31,5 bűnét megvallja; *peccatum coram alqo semper* Ps 50,5 bűne szüntelenül előtte van; *peccatum deletur* Ps 108,14 bűnét eltörlik; *peccatum dimittere* Ps 24,11 bűnét megbocsátja; *peccatum grande* Ps 24,11 nagy (főbenjáró) bűn; *peccatum in alqo* Ps 58,4 bűne; *peccatum matris* Ps 108,14 anyjának bűne (=az ősök gonoszsága); *peccatum obiectum* Ps 31,1 bűnét elfödte (Isten irgalma); *peccatum oris* Ps 58,13 ajkának bűne; *a peccatis avertere faciem* Ps 50,11 a büntől elfordítja tekintetét; *a peccato mundare alqm* Ps 50,4 a büntől megtisztítja; *in peccato concipit mater alqm* Ps 50,7 bűnben (=bűnre való hajlandósággal) foganja az anyja; *ob peccatum anxius* Ps 37,19 bűne miatt nyugtalanodik; *pro peccato victima* Ps 39,7 bűnért való (=engesztelő) áldozat; *propter peccatum nihil integri in ossibus* Ps 37,4 bűne miatt semmi ép(ség) csontjaiban (=nincs egy ép csontja); *secundum peccata agere cum alqo* Ps 102,10 bűnei szerint bánik vele

pecco 1 téved, hibázik, vétkezik, bünt követ el; *peccando recedere a Deo* Ps 17,22 vétkezik és elhagyja az Istent; *peccare alci* Ps 40,5; 50,6 vétkezik ellene; *peccare contra Dominum* Ps 118,11 vétkezik az Úr ellen; *peccare in Deum* Ps 77,17 vétkezik Isten ellen; *peccare lingua* Ps 38,2 vétkezik nyelvével; *peccare nolite* Ps 4,5 ne vétkezzetek; *peccare pergit* Ps 77,17 tovább vétkezik; *peccare sicut patres* Ps 105,6 vétkezik mint az ősatyák (tették); *peccare ultra* Ps 77,32 tovább(ra is) vétkezik (bünt követ el)

peculium, *ii, n.* (*pecu*) vagyon, jószág, tulajdon, birtok; *in peculium eligit Dominus Israel* Ps 134,4 birtokául választja az Úr Izraelt

pecunia, *ae, f.* (*pecu*) vagyon; pénz; *pecuniam dare ad usuram* Ps 14,5 pénzt ad uzsorakamatra

pecus, *oris, n.* aprómarha (nyájban, csordában); állat, barom, jószág; *pecora campi* Ps 8,8 a mező vadjai; *pecora et bestiae* Cant 3 puer 81 jószágok és vadállatok; *pecora non pauca* Ps 106,38 nem csekély (számos) jószág; *pecorum et armentorum pulli* Cant Ier 12 bárányok és borjak (növendékmarhák és kisbárányok); *homines aequae ac pecora* Ps 134,8 ember és állat egyaránt

pecus, *udis, f.* egy darab aprómarha (juh stb.); *pecudes quae pereunt* Ps 48,13.21 pusztulásra szánt jószágok

pelagus, *i, n. Gr.* tenger; *pelagi undas efferre in altum* Ps 106,25 a tenger hullámaint magasba veri; *in pelago* Ps 106,24 a tengeren

pelicanus, *i, m. Gr.* pelikán; *pelicanus deserti* Ps 101,7 pusztai pelikán-madár (= az elhagyatottság jelképe)

pello 3 *pepuli, pulsus*

1. lök, üt; *pulsus, impulsus ut caderet* Ps 117,13 lökik, taszítják, hogy eleessék

2. elkerget, elzavar, elűz; *pellere e loco excelso alqm* Ps 61,5 magas méltóságából elkergetik; *pellere molitur alqm*

- Ps 61,5 próbálja elúzni; *pellit angelus Domini alqm* Ps 34,5 elúzi az Úr anyala
- pelvis**, *is, f.* tál, medence; *pelvis lotionis Moab* Ps 59,10; 107,10 mosdótálam Moáb (=alacsony szolgálatra rendelt edényem =rabszolgám)
- penes** -nál, -nél
- penetrare**, *is, n. plur. penetralia, ium, n.* közepe, belseje vminek; *penetralia regum* Ps 104,30 a belső királyi termék; *penetralia domus* Ps 127,3 a ház belseje
- penetro** 1 (*penitus*) bejut, behatol; *penetrat gladius in corda* Ps 36,15 szívébe hatol a kard; *penetrat tabes in ossa* Cant Hab 16 behatol a sorvadás csontjaiba (=életereje sorvadásnak indul)
- penitus** mélyen; egészen, teljesen
- penna**, *ae, f.* (szárny)toll; szárny; *pennae columbae* Ps 67,14 galambszárnyak; *pennas aurorae sumere* Ps 138,9 a hajnal szárnyait ölti magára (=gyorsan szárnyal mint a hajnal); *pennas habere sicut columba* Ps 54,7 szárnya van mint a galambnak; *pennis protegere alqm* Ps 90,4 szárnyaival oltalmazza (=védőszárnya alá veszi); *super pennas portare alqm* Cant Mo II,11 tollazatán hordozza (fiókáit a sasmadár)
- pennatus** 3 (*penna*) szárnyas, tollas; *pennata volatilia* Ps 77,27 szárnyasok (madarak); *pennatae volucres* Ps 148,10 szárnyasok (madarak)
- perambulo** 1 (*ambulo*) bejár; jár-kel; *perambulant naves in mari* Ps 103,26 járnak a hajók a tengeren; *quidquid perambulat semitas marium* Ps 8,9 ami csak a tenger útjait járja
- percipio** 3 *cepi, ceptus (capio)*
- átvesz, kap, megkap, elnyer; *percipere alqd* Ps 38,7 megkapja (amit gyűjtött a másik); *percipere gratiam Domini* Ps 142,8 elnyeri az Úr kegyelmét
 - transl.* észrevesz, felfog; *percipere auribus alqd* Ps 5,2; 16,1; 48,2; 53,4; 83,9 fülével felfogja, figyel rá, figyelemre méltatja, meghallgatja; *percipere obsecrationem alcs* Ps 142,1

meghallgatja könyörgését (figyel rá); *percipere orationem auri-*
bis Ps 16,1; 54,2; 83,9 meghallgatja (figyelmesen) könyörgé-
sét; *percipitur vox* Ps 18,4 meghallják a hangját

percurro 3 (*cu*)*curri, cursus (curro)* keresztül fut, végig fut;
percurrere arces Sion Ps 47,14 végigfutja Sion (hegyének)
várait; *percurrere civitatem* Ps 58,7.15 végigfut a városon;
percurrere viam Ps 18,6 (élet)útját befutja

percutio 3 *cussi, cussus (quatio)*

1. üt, ver, sújt, lesújt; rajtaüt, rátör; *percutere Aegyptios*
in primogenitis Ps 135,10 lesújt az egyiptomiakra elsőszülöt-
teikben; *percutere et sanare* Cant Mo II,39 sebet üt és gyógyít;
percutere ficus Ps 104,33 elveri a fügefákat (vö. a 7. egyiptomi
csapás Ex 9,22 kk.); *percutere gentes multas* Ps 134,10 lever
sok népet; *percutere inimicos a tergo* Ps 77,66 hátba (fenékbe)
döfi az ellenséget (Isten a filiszteusokat alfelükön támadt
kelésekkel büntette (vö. 1 Kir 5,6.12; 6,5); *percutere inimicum*
Cant Mo I,6 megveri az ellenséget; *percutere inopinantem*
Ps 34,15 rajtaüt (rátör) váratlanul; *percutere maxillam* Ps 3,8
arcul veri; *percutere petram* Ps 77,20 megüti a sziklát (Mózes
a vesszejével vö. Ex 16); *percutere reges magnos* Ps 135,17
megveri a hatalmas királyokat; *percutere sycomoros pruina*
Ps 77,47 elveri a fügefákat dérral (vö. Ex 9,22—35); *percutere*
vineas grandine Ps 77,47 elveri jégesővel a szőlőket; *percutere*
vites Ps 104,33 elveri a szőlőt; *percuti de improviso vulneribus*
Ps 63,8 sebet ütnek rajta váratlanul; *percutit Dominus alqm*
Ps 68,27; 88,24 lesújt rá az Úr; *percutit iustus alqm* Ps 140,5
megveri (=megfeddi) az igaz

2. megöl, elpusztít; *percutere primogenita Aegypti* Ps
134,8 megöli Egyiptom elsőszülötteit (Ex 12,29); *percutere*
primogenitos in terra Ps 104,36 megöli az elsőszülötteket az
országban (vö. uo.); *percutere primogenitum omne in Aegypto*
Ps 77,51 megöl minden elsőszülöttet Egyiptomban (uo.)

perdo 3 *didi, ditus (do)* tönkretesz, elpusztít, kiirt, megsemmisít
perdere animam alcs Ps 62,10; 140,8 elpusztítja életét; *perdere*

detrahentem Ps 100,5 elpusztítja a becsmérlőt; *perdere impium* Ps 9 A,6 elpusztítja a gonosztevőt; *perdere in ira alqm* Ps 58,14 elpusztítja haragjában; *perdere omnes qui fornicantur a Deo* Ps 72,27 elpusztítja mindazokat, akik hűtlenül elpártolnak Istentől; *perdere omnes qui loquuntur mendacium* Ps 5,7 elpusztítja mindazokat, akik hazudoznak; *perdere omnes qui tribulant animam alcs* Ps 142,12 elpusztítja mindazokat, akik sanyargatják életét; *perdere peccatores terrae* Ps 100,8 elpusztítja az ország (minden) bűnösét; *perdere prolem de terra* Ps 20,11 kipusztítja ivadékát a földről; *perdere semen e filiis hominum* Ps 20,11 kiirtja nemzetségét az emberek közül; *perdit (Dominus) Deus alqm* Ps 77,38; 93,23 kiirtja az (Úr)isten; *perdit malitia alqm* Ps 93,23 vesztét okozza a gonoszság; *perdunt peccatores alqm* Ps 118,95 elpusztítják (vesztére törnek) a bűnösök; *perdunt terrores Domini alqm* Ps 87,17 megsemmisítik az Úrtól (rázúdított) borzalmak

perduco 3 *duxi, ductus (duco)* elvezet; *perducere in terram sanctam eos* Ps 77,54 elvezeti (az Úr) a szent földre (a Szentföldre) őket

peregrinatio, onis, f. (peregrinor) vándorlás idegen földön, zarándoklás, bujdosás; *peregrinationis locus* Ps 118,54 zarándokságunk helye (=a föld)

peregrinus 3 *(peregre)* idegen, vándor, jövevény, hontalan; *peregrini in terra illa* Ps 104,12 jövevények azon a vidéken; *peregrinos custodire* Ps 145,9 a hontalanokat oltalmazza; *peregrinum et viduam trucidare* Ps 93,6 az idegent és az özvegyet (=a védteleneket) gyilkolja; *peregrinus deus* Ps 80,10 jövevény (idegen) isten

pereo 4 ii, *periturus (eo)*

1. tönkre megy, elpusztul, életét veszti, elvész; *pereunt consilia alcs* Ps 145,4 megsemmisülnek tervei; *pereunt gentes de terra populi Domini* Ps 9 B,16 kivesznek a pogányok az Úr népének földjéről; *pereunt impii* Ps 36,20; Cant An 9 elpusztulnak az istentelen gonoszok; *pereunt insipiens et stultus*

pariter Ps 48,11 elpusztul az oktalan és balga egyaránt; *pereunt inimici Domini* Ps 82,18; 91,10 elpusztulnak az Úr ellenségei; *pereunt ista (caelum et terra)* Ps 101,27 elpusztul mind ez (az ég és a föld); *pereunt peccatores* Ps 67,3 elvesznek a bűnösök; *pereunt qui recedunt a Deo* Ps 72,27 elpusztulnak, akik elhagyják az Istent; *perire a facie Domini* Ps 9 A,4 elpusztul az Úr színe elől; *perire comminatione vultus Dei* Ps 79,17 elpusztul az Isten fenyegető (haragos) tekintete előtt; *perire de terra* Ps 9 B,16 kipusztul az országból; *perire de via* Ps 2,11 elpusztul a helyes útról (=pusztulásba visz az útja); *perire in afflictione* Ps 118,92 elvesz (elpusztul) a nyomorúságban; *perire in tenebris* Cant An 9 elvesz a sötétségben; *perit et oberrat ovis* Ps 118,176 elveszett, eltévedt bárány; *perit via impiorum* Ps 1,6 a pusztulásba visz a gonoszok útja; *quae pereunt pecudes* Ps 48,13.21 pusztulásra szánt jószágok

2. eltűnik, elillan, elenyészik; *perit desiderium peccatorum* Ps 111,10 megsemmisül a bűnösök vágyakozása; *perit fiducia miserorum* Ps 9 A,19 eltűnik a nyomorgók reménye; *perit memoria alcs* Ps 9 A,7 elenyészik emléke; *perit nomen alcs* Ps 40,6 kivész a neve

perfectio, *onis*, *f. (perficio)* tökéletesség; *perfectionis terminus* Ps 118,96 (minden földi) tökéletességnek határa van (=véges)

perfectus 3 (*perficio*) befejezett, tökéletes; *perfecta lex Domini* Ps 18,8 tökéletes az Úr törvénye; *perfecta opera Domini* Cant Mo II,4 tökéletesek az Úr cselekedetei; *perfecte novisse animam alcs* Ps 138,14 tökéletesen ismeri lelkét (=őt); *perfecto odio odisse alqm* Ps 138,22 teljes gyűlölettel gyűlöli; *perfectum cor in statutis Domini* Ps 118,80 tökéletes a szíve az Úr rendelkezései szerint

perficio 3 *feci, fectus (facio)* elvégez; véghezvisz; *perficere coepta* Ps 137,8 véghezviszi, amit megkezdett

perfidus 3 (*fidus*) hitszegő, hűtlen, álnok; *perfide efferre se* Ps 138,20 álnokul döllyfösködik; *perfidorum misereri* Ps 58,6 a hitszegőknek irgalmaz

perfringo 3 *fregi, fractus (frango)* áttör; *perfringere acies* Ps 59,3 áttöri a csatasort

perfugium, ii, n. (*perfugio*) menedék(hely); *perfugium a turbine et procella* Ps 54,9 menedék a forgószél és vihar elől; *perfugium praestare alci* Ps 103,18 menedéket ad neki; *perfugium quaerere sibi* Ps 54,9 menedéket keres

perfundo 3 *fudi, fusus (fundo)* ráönt; megöntöz, áztat, eláraszt; *perfundere oleo alqm* Ps 91,11 elárasztja (bőségesen) olajjal; (=felüdíti kegyelmével) *perfundere stratum lacrimis* Ps. 6,7 könnyeivel áztatja fekhelyét

pergo 3 *perrexi, perrectus (rego)* folytat; *pergit peccare* Ps 77,17 tovább vétkezik

periclitor 1 (*periculum*) veszedelemben forog; *periclitatur vita alcs* Ps 118,109 veszélyben forog az élete

peritus 3 tapasztalt, jártas; *perite incantans incantator* Ps 57,6 ráolvasásban jártas varázsló

peritia, ae, f. (*peritus*) tapasztalat, jártasság; *peritia absorbetur* Ps 106,27 a bölcsesség elenyészik (odalesz)

perlustro 1 (*lustro*) bejár; átvizsgál; *perlustrare Sion et circumire* Ps 47,13 körüljárja Siont és szemlét tart (Jeruzsálem fellegvárában)

permaneo 2 *mansi, mansus (maneo)* állandóan megmarad; *pernare et stare* Ps 19,9 szilárdan áll; *permanere in aeternum* Ps 18,10 megmarad mindörökre; *permanere in opulentia* Ps 48,13 állandó bőségben él; *permanet Deus* Ps 101,27 megmarad (változatlanul) az Isten; *permanet terra* Ps 118,90 szilárdan áll a föld

permitto 3 *misi, missus (mitto)* megenged; *permittit opprimere alqm* Ps 104,14 engedi, hogy elnyomják

perniciēs, ei, f. (*neco*) teljes romlás, pusztulás; *perniciem meditari* Ps 51,4 más vesztén töri a fejét; *perniciem minari* Ps 37,13 romlással fenyegeti; *perniciēs quae vastat meridie* Ps 90,6 a délben (=forró hőségben) pusztító veszedelem (=dögvész?)

pernicius 3 (*perniciēs*) veszedelmes, ártalmas; *perniciosa pestis* Ps 90,3 veszedelmes járvány; *perniciosi sermones* Ps 51,6 ártalmas beszédek; *perniciosi torrentes* Ps 17,5 veszedelmes zuhatagok (végzeteš örvények)

perpendo 3 *pendi. pensus (pendo)* megvizsgál, mérlegel, (alaposan) megfontol, átgondol, meggondol; *perpendere acta Dei* Ps 63,10 fontolgatja az Isten tetteit; *perpendere annos omnium generationum* Cant Mo II,7 átgondolja az összes korszakokat; *perpendere dies antiquos* Ps 76,6 átgondolja a régmúlt napokat; *perpendere facta manuum Domini* Ps 142,5 fontolóra veszi az Úr kezeműveit; *perpendere gesta Domini* Ps 76,13 végiggondolja az Úr tetteit; *perpendere indignationem Domini* Ps 89,11 mérlegeli az Úr haragját; *perpendere misericordias Domini* Ps 106,43 megfontolja az Úr irgalmasságát; *perpendere potentiam irae Dei* Ps 89,11 mérlegeli az Isten haragjának hatalmát; *perpendere probe alqd* Ps 106,43 alaposan megfontolja; *perpendere vias suas* Ps 118,59 megfontolja (élet)útját (=élete folyását, erkölcsi életét)

perperam tévesen, fonákul, helytelenül; *perperam intellegere* Cant Mo II,27 félreérti, helytelenül fogja fel

perpetuus 3 (*peto*) folytonos, állandó, örök; *perpetuae ruinae* Ps 73,3 az örök romhalmaz, romhalmaz mindörökre (=a jeruzsálemi templom romjai); *perpetuo* Ps 34,28; 43,9.16; 55,2.3; 71,15; 78,5; 83,5; 87,18; 101,9; 118,112 állandóan, szüntelenül, mindig; örökké, örökre, mindörökre; *in perpetuum* Ps 5,12; 9 A,19; 15,11; 43,24; 73,1.10.19; 76,9; 80,16; 102,9; Cant Tob 2 mindörökké, mindörökre, örökösen; *in perpetuum manere* Cant Tob 2 örökre megmarad

perplaceo, ere (placeo) igen tetszik; *perplacet hereditas sua alci* Ps 15,6 tetszik neki öröksége (=kijelölt sorsa)

persequor, sequi, secutus sum (sequor) üldöz; *persequentes appropinquant* Ps 118,150 üldözői közelednek; *persequentes cohibere* Ps 34,3 az üldözőket visszaszorítja (feltartóztatja); *persequentes fortiores* Ps 141,7 üldözői erősebbek (nála); *persequi alqm*

- Ps 56,4 üldözi; *persequi animam alcs* Ps 142,3 üldözi lelkét (=életére tör); *persequi, capere* Cant Mo I,9 üldözi, elfogja; *persequi et comprehendere alqm* Ps 70,11 üldözőbe veszi és elfogja; *persequi et tribulare alqm* Ps 118,157 üldözi és szorongatja; *persequi hominem miserum et inopem* Ps 108,16 üldözi a nyomorult szegényt; *persequi immerito alqm* Ps 118,86 ártatlanul üldözi; *persequi inique alqm* Ps 118,150 álnokul üldözi; *persequi quem Dominus percutit* Ps 68,27 üldözi azt, akire lesújt az Úr; *persequi sine causa alqm* Ps 118,161 ártatlanul üldözi; *persequi tempestate alqm* Ps 82,16 elűzi zivatarával (az Isten); *persequitur unus mille* Cant Mo II,30 egy ember megfutamít ezret; *persequuntur principes alqm* Ps 118,161 üldözik a fejedelmek; *a persequentibus eripere alqm* Ps 30,16; 141,7 üldözőitől megmenti; *a persequentibus salvare alqm* Ps 7,2 üldözőitől megszabadítja; *de persequentibus facere iudicium* Ps 118,84 üldözői fölött ítéletet mond, ítélkezik
- persolvo** 3 *solvi, solutus (solvo)* fizet, leró, teljesít, fogadalmának eleget tesz; *persolvere Deo sacrificia laudis* Ps 55,13 bemutatja Istennek a dicsérő áldozatot
- perspicio** 3 *spexi, spectus (specio)* tisztán lát, lát, átlát; *perspicit Dominus* Ps 138,3 tisztán lát(ja) az Úr
- perstringo** 3 *strinxi, strictus (stringo)* érint, hozzáér; *perstringit lingua peccatorum terram* Ps 72,9 sepri a földet (=a földieken jár, forog) a bűnösök nyelve; *perstringit ventus florem agri* Ps 102,16 átsöpör a mezei virágon a (forró sivatagi) szél
- perterreo** 2 *ui, itus (terreo)* megijeszt, megrémít; *perterriti principes Edom* Cant Mo I,15 a megrémült edomita fejedelmek
- pertingo, ere (tango)** kiterjed, elér; *pertingere ad fines terrae* Ps 47,11 elér a föld (legvégső) határáig
- pertranseo, ire, ivi, itus (eo)**
1. átvonul, átmegy, elhalad; *pertransit populus* Cant Mo I,16 átvonul a nép
 2. *transl.* elmúlik, elenyészik; *pertransit homo ut umbra* Ps 38,7 elenyészik az ember mint az árnyék

perturbo 1 (*turbo*) összezavar; megzavar; *perturbare viam peccatorum* Ps 145,9 megzavarja a bűnösök útját

pervenio 4 *veni, ventus (venio)* célhoz ér; eljut; *pervenire ad finem* Ps 138,18 végére ér; *pervenire ad sapientiam cordis* Ps 89,12 eljut a szív bölcsességére (=a szívbeli bölcsességre); *pervenit gemitus captivorum ad Deum* Ps 78,11 eljut a rabok sóhajtozása az Istenhez; *pervenit oratio ad Dominum* Ps 87,3 eljut imádsága az Úrhoz; *pervenit precatio ad Dominum* Ps 118,170 eljut könyörgése az Úrhoz; *perveniunt aquae ad alqm* Ps 31,6 eléri az áradat (=a baj, a szerencsétlenség)

perversus 3 (*perverto*) elfordított, kifordított, helytelen, fonák; *per-versa et prava generatio* Cant Mo II,5 elvetemült (és) gonosz-nemzedék; *per-versa generatio* Cant Mo II,20 elvetemült nemzedék

pervulgo 1 (*vulgo*) közzétesz, kihirdet, elterjeszti híret; *pervulgare mirabilia Domini* Ps 144,5 hirdeti az Úr csodatetteit

pes, pedis, m. láb; *pedem commoveri sinis* Ps 65,9 lábát meginogni hagyja; *pedem intingere in sanguine* Ps 67,24 lábát vérben áztatja (=„vérben gázol”); *pedem nutare sinis* Ps 120,3 lábát meginogni hagyja; *pedem offendere ad lapidem* Ps 90,12 lábát kőbe üti; *pedes celeres* Ps 17,34 gyors lábak; *pedes cervarum* Ps 17,34; Cant Hab 19 (gyors) szarvaslábak; *pedes cohibere a via mala* Ps 118,101 lábát visszatartja a rossz úttól; *pedes consistunt in portis* Ps 121,2 lába ott áll a kapuban (=éppen belép); *pedes convertere ad praescripta Domini* Ps 118,59 lábát (=életútját) az Úr parancsai szerint irányítja; *pedes dirigere in viam pacis* Cant Zach 79 lábát (=lépteit) a békesség útjára vezérli; *pedes eripere de lapsu* Ps 55,14; 114,8 lábát megmenti a botlástól; *pedes et manus* Ps 21,17 a lábak és a kezek; *pedes eruere de laqueo* Ps 24,15 lábát kiszabadítja a csapdából; *pedes facere sicut cervarum* Cant Hab 19 lábát olyanná teszi (=gyorssá) mint a szarvas lába; *pedes figere* Ps 68,3 lábát megveti; *pedes fodere* Ps 21,17 lábát átszúrja; *pedes habere et non ambulare* Ps 113 B,7 lába van, mégsem jár; *pedes lavare in sanguine iniqui* Ps 57,11 lábát a gonoszok

véreben mossa (=„vérben gázol”); *pedes nutant* Ps 72,2 lába inog; *pedes statuere in loco spatioso* Ps 30,9 lábát tágas térre állítja (=szabadságra. vezeti); *pedes statuere super petram* Ps 39,3 lábát sziklára állítja (=szilárdan megtámasztja); *pedes stringere vinculis* Ps 104,18 lábát bilincsbe (béklyóba) veri; *pedes titubant* Ps 16,5 lába ingadozik; *pedes vacillant* Ps 17,37; Cant Mo II,35 lábai meginognak; *pedibus lucerna verbum Domini* Ps 118,105 lábának (=lépteinek) mécses az Úr igéje; *pedibus subicere nationes* Ps 46,4 lába alá veti (=meghódolásra készíteti előtte) a nemzeteket; *pedibus transire flumen* Ps 65,6 (száraz) lábbal átkel a folyón; *pedum Domini scabellum* Ps 98,5; 131,7 az Úr lábának zsámolya (=a frigyláda vö. 1 Krón 28,2); *pedum scabellum ponere inimicos* Ps 109,1 lába zsámolyává teszi az ellenséget (=nyakára hág); *pes captus laqueo* Ps 9 A,16 lába csapdába kerül; *pes et manus* Ps 35,12 láb és kéz; *pes labitur* Ps 37,17 lába megcsúszik; *pes stat in via plana* Ps 25,12 lába egyenes úton áll (=megtartja a törvényt); *pes superbi supervenit alci* Ps 35,12 a gőgös ember lába (=a kevély erőszak) föléje kerekedik; *pes vacillat* Ps 93,18 lába meginog; *ad scabellum pedum Domini procumbere* Ps 98,5 az Úr lábának zsámolyához (=a frigyszekrény elé) leborul; *ante scabellum pedum Domini procidere* Ps 131,7 az Úr lábainak zsámolya (=a frigyszekrény) elé leborul; *sub pedibus cadere* Ps 17,39 lábai elé hullik (=meghódol); *sub pedibus Domini nubila* Ps 17,10 az Úr lába alatt a fellegek (=mintegy rajtuk jár)

pestis, *is*, *f.* ragályos betegség, dögvész, járvány; romlás, pusztulás; *pesti tradere animalia* Ps 77,50 a dögvésznek kiszolgáltatja állataikat; *pestis amara* Cant Mo II,24 a keserves dögvész; *pestis graditur ante faciem Dei* Cant Hab 5 a dögvész (mint vésztojósó hirnök) az Isten színe előtt jár; *pestis maligna* Ps 40,9 gonosz (veszedelmes) betegség; *pestis perniciosa* Ps 90,3 veszedelmes járvány; *pestis quae vagatur in tenebris* Ps 90,6 a sötétben bujkáló járvány; *a peste liberare alqm* Ps 90,3 a ragálytól megmenti

petitio, onis, f. (*peto*) kérés; *petitio labiorum* Ps 20,3 ajkának kérése (=amit ajka kér); *petitionem concedere alci* Ps 105,15 kérését teljesíti; *petitionem denegare* Ps 20,3 kérését megtagadja; *petitiones implere* Ps 19,6 minden kérését teljesíti

peto 3 *ivi, itus* óhajt, kér, könyörög; *petere cibum* Ps 77,18 eledelet (ennivalót) kér; *petere escam sibi a Deo* Ps 103,21 enni kér az Istentől; *petere unum a Domino* Ps 26,4 egyért könyörög az Úrhoz; *petere vitam a Domino* Ps 20,5 életet kér az Úrtól; *petierunt et adduxit coturnices* Ps 104,40 könyörögtek és odahozta (az Úr) a fürjeket; *petit cor alqd* Ps 36,4 vágyik rá a szíve; *quod petit cor dare* Ps 36,4 amire vágyik a szíve, megadja

petra, ae, f. *Gr.* szikla, szirt, kő; Isten mint kőszikla, kőszirt (=erős oltalom); hegy; *Petra benedicta* Ps 17,47 az áldott Kőszikla (=az Úr); *petra cordis Deus* Ps 72,26 szívének sziklája (=oltalma) az Isten; *Petra (petra) Deus* Ps 17,32; 27,1; 30,4; 70,3; 77,35; 91,16; 143,1; Cant Mo II,4 kőszikla, kőszirt az Isten; *petra et arx* Ps 30,4 sziklavár; *Petra et redemptor* Ps 18,15; 77,35 Kőszikla és megváltó; *petra et salus* Ps 61,3,7 szikla és menedék; *Petra gignit alqm* Cant Mo II,18 a Szikla (=az Isten) megalkotja; *petra obliviscitur alcs* Ps 41,10 kősziklája (=az Isten) elfeledkezik róla; *petra praeter Deum* Ps 17,32 (más) kőszikla (=menedék) Istenen kívül (nincsen!); *petra refugii* Ps 30,3; 70,3; 93,22 sziklamenedék; *petra roboris: refugium* Ps 61,8 erős kőszikla: menedék; *petra (Petra) salutis* Ps 88,27; 94,1; Cant Mo II,15 a szabadítás (az üdvösség) kőszirtje (=az Isten); *petra similis Deo* Cant An 2 olyan (erős) kőszikla mint az Isten (nincs!); *petrae et montes* Cant Iud 15 a sziklák és a hegyek (=a sziklás hegyek); *petrae praestant perfugium hyracibus* Ps 103,18 a sziklák menedéket adnak a borzoknak; *petrae liquescunt sicut cera* Cant Iud 15 a szikla-(hegyek) megolvadnak mint a viasz; *petram convertere in stagna aquarum* Ps 113 A,8 a sziklát állóvízzé (bővízű tóvá) változtatja (=vizet fakaszt népének a sziklából!); *petram neg-*

legere Cant Mo II,18 a Sziklával (=Istennel) nem törődik; *petram percutere* Ps 77,20 a sziklát megüti (vesszejével Mózes vö. Ex 16); *petram salutis despicere* Cant Mo II,15 a mentő-sziklát (=Istent) lekicsinyli, semmibe veszi); *petras scindere in deserto* Ps 77,15 a kősziklákat meghasítja a pusztaságban (=vízfakasztás a pusztában vö. Ex 17; Num 20); *ad petram allidere parvulos* Ps 136,9 a sziklához csapkodja a csecsemőket (=elfoglalt város kiirtásakor); *ad petram confugere* Cant Mo II,37 sziklára (=biztos helyre) menekül; *de petra elicere rivos* Ps 77,16 a sziklából patakokat fakaszt; *de petra mel* Ps 80,17 a szikla(hasadék) méze (=még a sziklák is mézzel folynak); *de petra saturare melle alqm* Ps 80,17 a szikla(hasadék) mézével jól tartja; *de petra sugere mel* Cant Mo II,13 a sziklából mézet szopik (=„tejjel-mézzel folyó ország”); *in petram extollere alqm* Ps 26,5; 60,3 kősziklára (=biztonságba) emeli; *iuxta petram demissi principes* Ps 140,6 a kősziklák mellé letaszították fejedelmeiket; *super petram statuere pedes* Ps 39,3 sziklára állítja lábát (=szilárdan megtámasztja); *usque ad petram denudare fundamentum domus* Cant Hab 13 alapkövéig felforgatja a házat

Pharan indecl. *Hebr.* Fárán, hegyes vidék Palesztínától délre; *Pharan mons* Cant Hab 3 Fárán hegye

Pharao, onis, m. a fáraó, Egyiptom uralkodója; *Pharao et exercitus eius* Ps 135,15 a fáraó és serege; *Pharaonis currus et exercitus* Cant Mo I,4 a fáraó harcoszerekei és hadserege; *Pharao et servi eius* Ps 134,9 a fáraó és szolgái

pharetra, ae, f. *Gr.* tegez, nyíltartó; *pharetram implere sagittis* Ps 126,5 tegezét megtölti nyilakkal; *pharetram replere sagittis* Cant Hab 9 tegezét megtölti nyilakkal

Philistaea, ae, f. *Hebr.* a filiszteusok népe és országa: Kisázsia délnyugati részéből származó nép, Izrael egyik állandó ellensége; *Philistaea cum incolis Tyri* Ps 82,8 a filiszteusok és Tyrus lakói; *Philistaea et Tyrus* Ps 86,4 Filisztea és Tyrus; *Philistaeae incolas corripit pavor* Cant Mo I,14 a filiszteuso-

kat elfogja a rettegés; *de Philistaea triumphare* Ps 59,10; 107,10
Filiszteán diadalmaskodik

Phinees indecl. m. Hebr. Fíneesz (Pineász) Eleázárnak, Áron pap fiának a fia, aki megszünteti Izrael paráználkodását Moáb leányaival (vö. Num 25,7); *Phinees surgit et iudicat* Ps 105,30
Fíneesz fölkel és ítéletet tart

pietas, atis, f. jóság, jóakarat; *haec pietas est* Ps 140,5 az jóakarat

pinguedo, inis, f. (pinguis) kövérség, bőség; *pinguedine et adipe satiari* Ps 62,6 kövérséggel és zsírral eltelik (= zsíros jó falatokkal, bőséges lakomával jóllakik); *pinguedine reficere animam sacerdotum* Cant Ier 14 bőséggel táplálja a papok lelkét (=életerejét); *pinguedinem stillare* Ps 64,12 bőségtől kicsordul; *pinguedo domus Domini* Ps 35,9 az Úr házának bősége

pinguis, e, kövér; *pingue et sanum corpus* Ps 72,4 kövér jóltáplált test; *pingue omne in holocaustum* Cant Iud 16 (az áldozati állat) egész kövérét egészen eléggő áldozatul (hozza); *pinguis fieri* Cant Mo II,15 kövér lesz; *pinguis, obesus, saginatus* Cant Mo II,15 kövér, elhajasodott, elhízott; *pinguium ovium holocausta* Ps 65,15 kövér juhokból álló égő áldozat

pio, are csipog, csicsereg; *pipiare ut hirundo* Cant Ez 14 csipog mint a fecske

piscis, is, m. hal; *pisces maris* Ps 8,9 a tenger halai (a tengeri halak); *pisces occidit Dominus* Ps 104,29 halaikat elpusztítja az Úr (vö. az 1. egyiptomi csapás Ex 7,17 kk.)

pius 3 jámbor, istenfélő, vallásos, igazlelkületű; *pii deficiunt* Ps 11,2 az istenfélő emberek fogynak; *pium se ostendere* Ps 17,26 jámbornak mutatkozik; *pius et integer* Ps 17,26 jámbor és igaz; *pius orat ad Dominum* Ps 31,6 az igaz az Úrhoz esedezik; *pius vir* Ps 17,26 jámbor ember

placeo 2 ui, placitus

1. tetszik, tetszésre talál; kedvét találja benne, szívesen teszi, szíveskedik; *placent Domino qui timent eum* Ps 146,11 tetszésre találnak az Úrnál az istenfélők; *(non) placent Domino crura viri* Ps 146,10 nem a harcos lábszára (=a gyalogos had-

sereg ereje) talál tetszésre az Úrnál; *placet Deo habitare in monte* Ps 67,17 úgy tetszett az Istennek, hogy ott lakik (Sion) hegyén; *placet Deo magis quam taurus etc.* Ps 68,32 jobban tetszik az Istennek mint az (áldozati) bika stb.; *placet Deo (Domino) ut eripiat alqm* Ps 39,14; 69,2 az Isten (az Úr) kedvét találja abban, hogy kiragadja (=szívesen megmenti); *(non) placet Deo iniquitas* Ps 5,5 nem tetszik a hamisság az Istennek

plaga, *ae, f. Gr.* csapás, szerencsétlenség; *plaga appropinquat tabernaculo* Ps 90,10 csapás közelít sátrához (=szerencsétlenség fenyegeti); *plaga cessat* Ps 105,30 a csapás megszűnik; *plaga et malum* Ps 90,10 csapás és baj; *plaga irruit super alqm* Ps 105,29 csapás tör rá; *procul a plaga subsistere* Ps 37,12 szerencsétlenségétől távol marad (=szerencsétlenségében távol marad tőle)

planctus, *us, m. (plango)* jajveszékelés, siráncokzás; *planctum convertere in chorum* Ps 29,12 a sírást (víg) táncra fordítja; *planctus in plateis* Ps 143,14 jajveszékelés az utcákon

planta, *ae, f.* növény; *plantae crescunt* Ps 143,12 a palánták növekednek; *plantis similes filii* Ps 143,12 mint a (növekedő) palánták olyanok a fiai

planto *1 (planta)* ültet, plántál; telepít; *plantare aurem* Ps 93,9 (az Úristen, aki) a fület telepítette (alkotta); *plantare cedros* Ps 103,16 (az Úr) ültette (Libanon) cédrusait (=ősfák); *plantare in monte possessionis alqm* Cant Mo I,17 elülteti tulajdon hegyén (termékeny hegyvidéken); *plantare manu sua alqm* Ps 43,3 elülteti (letelepíti) saját kezével; *plantare vineas* Ps 106,37 szőlőt ültet (telepít); *plantare vitem* Ps 79,9.16 szőlőt ültet (telepít); *plantata arbor iuxta rivos aquarum* Ps 1,3 folyóvíz partjára ültetett fa; *plantati in domo Domini* Ps 91,14 az Úr házában (=a templom udvarán) elültetett (fák=erősek, életerősek)

planus *3* lapos, sík, sima; *plana semita* Ps 26,11 sima ösvény (=biztos út); *terra plana ducere alqm* Ps 142,10 sima föld

(ahol nem sérti meg a lábát); *plana via* Ps 25,12 sima (egyenes) út (az elbukás veszélye nélkül)

platea, *ae, f. Gr.* utca; út; *plateae civitatis* Ps 54,12 a város utcái; *platearum lutum* Ps 17,43 az utcák (utca) sara; *in plateis plactus* Ps 143,14 az utcákon jajveszékelés

plaudo 3 *plausi, plausus* tapsol; *plaudere manibus* Ps 46,2; 97,8 tapsol kezével

plebs, *plebis, f.* köznép, nép, tömeg; *plebis despectio* Ps 21,7 a nép megvetésének tárgya (=megvetett a nép szemében); *plebis gloria* Cant Sim 32 (az Úr) népének dicsősége; *plebis proceres* Ps 44,13 a nép előkelői; *plebs Domini Israel* Cant Sim 32 az Úr népe Izrael

plenilunium, *ii, n. (plenus, luna)* holdtölte; *in plenilunio, die sollemni* Ps 80,4 holdtöltekor, az ünnepnapon (vö. Num 28, 11—15; holdtöltekor kezdődött a húsvét és a sátoros ünnep)

plenus 3 (*pleo*) tele, telt; *plena creaturis terra* Ps 103,24 tele a föld (az Úr) teremtményeivel; *plena decore Sion* Ps 49,2 a tökéletes szépségű Sion; *plena gratia Domini terra* Ps 32,5; 118, 64 tele az Úr jóságával a föld; *plena horrea, copiosa fructibus* Ps 143,13 teli, terményben gazdag csűrök; *plena iustitia dextera* Ps 47,11 telve igazsággal a jobbja (=hűséggel megvéd); *plena laudis Dei terra* Cant Hab 3 tele az Isten dicséretével a föld; *plena muneribus dextera* Ps 25,10 tele jobbkeze megvesztegetéssel; *pleni inflammatione lumbi* Ps 37,8 gyulladással teli az ágyéka; *pleno ore celebrare Dominum* Cant Tob 7 teli szájjal (lelkes ajakkal, szóval) magasztalja az Urat; *plenum dolo, fraude, maledictione os* Ps 9 B,7 teli álnoksággal, csalárdsággal, átkozódással a szája; *plenum gloria et laude os* Ps 70,8 telve (az Úr) dicsőítésével és dicséretével a szája; *plenus ignominia abito* Cant Is II,16 (gyalázattal telve) megszégyenülten távozik; *plenus misericordiae Dominus* Ps 85,5 irgalommal teljes az Úr; *plenus mixto calix* Ps 74,9 keserű itallal teli serleg (=az isteni harag jelképe); *plenus violentiae* Ps 73,20 tele erőszakkal

- plerique, pleraeque, pleraque** a legtöbben, a többség
- ploro** 1 sír, jajgat, jajveszékkel; *plorant dolentes* Cant Iud 17 sírnak kínjukban; *plorant viduae* Ps 77,64 sírnak az özvegyek; *euntes eunt et plorant* Ps 125,6 könnyhullatással indulnak útnak
- plumbum, i, n.** ólom; *ut plumbum submergi* Cant Mo I,10 mint az ólom elmerül
- pluo, ere, plui (pluvi)** esőt hullat; hullat, szór; *pluere carbones ignitos et sulphur super peccatores* Ps 10,6 szórja az izzó parazsat és a ként (Isten) a bűnösökre; *pluere carbones ignitos super alqm* Ps 139,11 izzó parazsat szór rá; *pluere carnes ut pulverem super alqm* Ps 77,27 hullatja (az Úr) rájuk a húst, mintha csak por lenne; *pluere manna ad manducandum* Ps 77,24 mannát hullat (az Isten) eledelül
- plus, pluris (multus)** több, nagyobb; *plura quam quae numerari possint* Ps 39,6 több mintsem elszámálhatnánk; *plures quam capilli capitis* Ps 39,13; 68,5 több mint a hajszála; *plus quam arena* Ps 138,18 több mint a fövény(ben a homokszem)
- pluvia, ae, f.** (zápor)eső; *pluvia prima* Ps 83,7 a korai eső; *pluvia vestit benedictionibus vallem* Ps 83,7 az eső áldással borítja a völgyet; *pluviae et rores* Cant 3 puer 68 az eső és a harmat; *pluviam copiosam demittere* Ps 67,10 bőséges (kiadós) esőt hullat alá; *pluviam facere fulguribus* Ps 134,7 esőt teremt (Isten) a villámokkal (világkép!); *pluviam parare terrae* Ps 146,8 esőt küld a földre; *pro pluvia grandinem dare* Ps 104,32 eső helyett jégesőt ad; *sicut pluvia super gramen descendere* Cant Mo II,2 mint ahogyan az eső aláhullik a pázsitra; *ut pluvia descendit doctrina* Cant Mo II,2 mint az eső hullik tanítása; *ut pluvia super gramen descendere* Ps 71,6 mint ahogyan az eső aláhullik a pázsitra
- poena, ae, f.** Gr. bűnhődés, büntetés; *poena sanguinis* Ps 50,16 a vérontásért járó büntetés
- polluo** 3 lui, lutus (luo) megszenségtelenít, meggyaláz; *polluere templum sanctum Dei* Ps 78,1 megszenségteleníti Isten szent

templomát; *polluta sanguine terra* Ps 105,38 'megfertőzi az országot a vérontás

pompa, *ae, f. Gr.* felvonulás, körmenet, díszmenet; *pompam ordinare cum frondibus densis* Ps 117,27 ünnepi körmenetet rendez lombos ágakkal

pondero 1 (*pondus*) megmér, mérlegel, megítél; *ponderantur actiones a Domino* Cant An 3 leméri tetteinket az Úr

pono 3 *posui, positus*

1. odatesz, odahelyez, odaállít, rátesz, rárak; *ponere ante oculos alqd* Ps 85,14; 100,3 tekintetbe veszi, szemét ráveti; *ponere calceamentum super alqm* Ps 59,10; 107,10 rádobja (rárakja) saruját (=a birtokbavétel jeléül); *ponere canticum (carmen) in ore* Ps 39,4 dalt ad ajkára; *ponere custodiam ad os* Ps 140,3 őrséget állít szájához (=lakatot tesz szájára); *ponere decorem super alqm* Ps 20,6 elhalmozza ékességgel; *ponere Deum ante oculos* Ps 85,14 tekintetbe veszi az Istent; *ponere excubias ad ostium labiorum* Ps 140,3 őrt állít ajkának kapujához; *ponere fluctus in receptaculis* Ps 32,7 a hullámokat (az Úr) tartályba rakja (világkép!); *ponere in conspectu alqd* Ps 15,8; 40,13; 89,8 tekintetbe veszi, szem előtt tartja; *ponere in fornace ignis alqm* Ps 20,10 tüzes kemencébe rakja; *ponere in nido pullos* Ps 83,4 fészekbe rakja fiókáit; *ponere in manibus* Ps 9 B,14 kezébe veszi; *ponere in receptaculis fluctus* Ps 32,7 tartályba rakja (az Úr) a hullámokat (világkép!); *ponere maiestatem super alqm* Ps 20,6 elhalmozza méltósággal; *ponere manum super alqm* Ps 138,5 felette tartja a kezét; *ponere orbem super columnas terrae* Cant An 8 a világot a föld oszlopaira helyezi (az Úr — világkép!); *ponere pullos in nido* Ps 83,4 fiókáit fészekbe rakja; *ponere rem iniustam ante oculos* Ps 100,3 igaztalanra veti a szemét; *ponere sagittam super nervum* Ps 10,2 az íjj húrjára teszi a nyílveesszőt; *ponere super columnas terrae orbem* Cant An 8 a föld oszlopaira helyezi (az Úr) a világot (világkép!)

2. *transl.* helyez vmibe, alapít vmire; tesz vmivé; juttat vhova; tart, tekint vminek; *ponere inimicos scabellum pedum* Ps 109,1 lába zsámolyává teszi az ellenséget (=nyakára hág); *ponere refugium in Domino* Ps 72,28 menedéket keres az Úrnál; *ponere scabellum pedum inimicos* Ps 109,1 lába zsámolyává teszi az ellenséget (=nyakára hág); *ponere signa in tropaeum* Ps 73,4 kitűzi a zászlót győzelme jeléül; *ponere spem in Deo (Domino)* Ps 39,5; 77,7 az Istenbe (az Úrba) veti reményét; *ponere super omnem laetitiam Ierusalem* Ps 136,6 többre tartja minden örömnél Jeruzsálemet; *ponuntur in inferno sicut oves* Ps 48,15 az alvilágba terelődnek juhok módjára

3. felállít, felépít; *transl.* megállapít, meghatároz, megszab; *ponere castra circa alqm* Ps 33,8 tábort út körülötte; *ponere laqueum alci* Ps 118,110; 140,9 tört vet, csapdát állít neki; *ponere nidum* Ps 103,17 fészket rak; *ponere sedem in monte Sion* Ps 73,2 székhelyül választja Sion hegyét; *ponere terminum* Ps 103,9 határt szab; *positae sedes iudicii* Ps 121,5 áll a bírói szék, az ítélőszék; *ponit soli tabernaculum Deus* Ps 18,5 a napban üti fel sátrát (=lakóhelyét) az Isten

populus, *i, m.* nép, nemzet; *plur.* (gyakran) a pogány népek; elsősorban Izrael népe; tömeg, sokaság, hadi nép; *populi audiunt* Cant Mo I,14 a (pogány) népek hallják; *populi celebrant Deum* Ps 66,4,6 a népek magasztalják Istent; *populi celebrant regem* Ps 44,18 a népek ünneplik a (Messiás) királyt; *populi coetus* Ps 106,32 a nép gyülekezete (=az istentiszteletre egybegyűlt nép); *populi congregantur simul* Ps 101,23 a népek összegyűlnek; *populi contentiones* Ps 17,44 a nép viszálykodása; *populi culpa* Ps 84,3 a nép bűne; *populi gaudium* Ps 105,5 a nép öröme; *populi humiles tueri* Ps 71,4 a megalázott (=elnyomott) népet megvédi; *populi ius tuetur Dominus* Cant Mo II,36 a nép jogát (jogait) védi az Úr; *populi laudant Dominum* Ps 148,11 a nemzetek magasztalják az Urat; *populi meditantur inania* Ps 2,1 a népek hiábavalóságokat terveznek; *populi milia* Ps 3,7 ezernyi (hadi)nép; *populi misereri* Cant Eccl

14 a népnek irgalmaz; *populi movent caput de alqo* Ps 43,15 a népek fejcsóválva emlegetik; *populi plaudunt manibus* Ps 46,2 a népek tapsolnak kezükkal; *populi praedicant Dominum* Ps 116,1 a népek magasztalják az Urat; *populi principes* Ps 112,8 a nép főemberei; *populi sors* Ps 13,7; 52,7 a (választott) nép sorsa; *populi sortem vertit Dominus* Ps 13,7; 52,7 a (választott) nép sorsát az Úr irányítja; *populi subduntur alci* Ps 44,6 a népek meghódolnak előtte; *populi terra* Ps 9 B,16 (az Úr) népének földje; *populi tremunt* Ps 98,1; Cant Mo I,14 a népek reszketnek; *populi vident gloriam Domoni* Ps 96,6 a népek meglátják az Úr dicsőségét (=nagyságát); *populis dicere ius* Ps 9 A,9 a népeknek igazságot szolgáltat; *populis statuere terminos* Cant Mo II,8 a népeknek kiszabja a határokat; *populo afferre pacem et iustitiam* Ps 71,3 a népnek békét és igazságot hoz; *populo benedicere cum pace* Ps 28,11 a népet megáldja békességgel; *populo dare fortitudinem* Ps 28,11 a népnek erőt ad; *populo dare potentiam et robur* Ps 67,36 a népnek hatalmat és erőt ad; *populo dare scientiam salutis* Cant Zach 77 a népnek az üdvösség ismeretét adja; *populo dare terram in possessionem* Ps 134,12 a népnek birtokul adja (azt) a földdarabot; *populo imponere dura* Ps 59,5 a népre kemény terhet rak; *populo loqui pacem* Ps 84,9 a népnek békét (békeséget) hirdet; *populo manifestare potentiam operum* Ps 110,6 a népnek megmutatja hatalmas tetteit; *populo mittere redemptionem* Ps 110,9 a népnek szabadulást küld; *populo offensae esse* Ps 58,12 a népet botránoztatja; *populo parare carnem* Ps 77,20 a népek húst szerez; *populo robur Dominus* Ps 27,8 a nép ereje az Úr; *populo tribuere cornu altum* Ps 148,14 a népnek nagy erőt ad; *populorum cogitationes irritas facere* Ps 32,10 a nemzetek terveit meghíúsítja; *populorum familiae* Ps 95,7 a népcsaládok (=a pogány népek); *populorum iudex* Ps 7,9 a népek bírása (=az Úr); *populorum liber* Ps 86,6 a népek könyve (jegyzéke); *populorum opibus potiri* Ps 104,44 a népek (=Kánaán népeinek) vagyonát hatalmába keríti; *populorum princeps* Ps 104,20

a népek fejedelme (=a fáraó vö. Gen. 41.); *populorum principes congregati* Ps 46,10 a (pogány) népek fejedelmei egybe-
gyűlnek; *populorum vituli* Ps 67,31 a népek borjai (=a népek,
akik borjakként követik vezéreiket); *populos prosternere in ira*
Ps 55,8 a népeket földresújtja haragjában; *populos regere
cum aequitate* Ps 66,5; 95,10; 97,9 a népeket méltányosságában
(=méltányosan) kormányozza; *populos regere cum fidelitate*
Ps 95,13 a népeket hűségben (ígéretei szerint, ígéreteihez hí-
ven) kormányozza; *populos subdere alci* Ps 143,2 a népeket
meghódoltatja előtte; *populum acquirit Dominus* Cant Mo I,16
a (választott) népet megszerzi magának az Úr; *populum affli-
gere* Cant Eccl 11 a népet sanyargatja; *populum circumdat
Dominus* Ps 124,2 népét körülveszi (oltalmazóan) az Úr; *popu-
lum conculcare* Ps 93,5 a népet elnyomja; *populum condit Do-
minus* Cant Mo II,6 a (választott) népet megalkotja az Úr;
populum devorare Ps 13,4; 52,5 a népet falja (=pusztítja);
populum diligit Dominus Ps 149,4 népét szereti az Úr; *popu-
lum ducit gratia Dominus* Cant Mo I,13 népét irgalmával (=ir-
galmasan) vezeti az Úr; *populum ducit per desertum Dominus*
Ps 135,16 népét vezeti a pusztában az Úr; *populum ducit poten-
tia Dominus* Cant Mo I,13 népét hatalmával vezeti az Úr; *popu-
lum ducit ut gregem Dominus* Ps 76,21 népét nyájként tereli
az Úr; *populum educit cum gaudio Dominus* Ps 104,43 népét
kiszabadítja örömujjongásban az Úr; *populum educit de
terra Aegypti Deus* Ps 80,11 népét kihozza Egyiptom földé-
ről az Úr; *populum educit sicut oves Deus* Ps 77,52 népét ki-
vezeti az Úr mint a nyáját; *populum eligit Dominus* Ps 32,12
népet választ az Úr; *populum expiat Dominus* Cant Mo II,43
népet kiengeszteli az Úr; *populum fovet Dominus* Cant Mo
II,10 népét dédelgeti az Úr; *populum gubernare cum iustitia*
Ps 71,2 a népet igazságosan kormányozza; *populum habere
odio* Ps 104,25 (az Úr) népét gyűlöli; *populum iudicat Deus*
Ps 49,4 a népet igazságban (igazságos jogszolgáltatással) kor-
mányozza az Isten; *populum multiplicat Dominus* Ps 104,24

népét megsokasítja az Úr); *populum novisse* Ps 17,44 a nép ismerős neki; *populum oblivisci* Ps 44,11 népét elfelejti; *populum pascere* Ps 77,71 népét legelteti (=a király a nép pásztora); *populum redimit Dominus (bracchio)* Cant Mo I,13; Cant Zach 68; Ps 76,16 népét megszabadítja az Úr (karjával) = hatalmával; *populum reicit Deus* Ps 93,10 népét elveti az Isten; *populum salvum facere* Ps 17,28; 27,9 népét megmenti; *populum tradere gladio* Ps 77,62 a népet kardélre juttatja; *populum tuetur Dominus* Ps 134,14 népét védelmezi az Úr; *populum vendere* Ps 43,13 népét eladja (=kiszolgáltatja); *populus Aethiopum* Ps 86,4 az etiópok népe; *populus audit Dominum* Ps 80,12. 14 a nép hallgat az Úrra; *populus barbarus* Ps 113 A,1 idegen nép; *populus beatus* Ps 88,16; 143,15 boldog nép; *populus collaudat Dominum* Ps 101,19 a nép magasztalja az Urat; *populus convertit se ad impios* Ps 72,10 a nép átáll a gonoszokhoz; *populus creatur* Ps 101,19 megszületik, támad egy nép; *populus Dei Abraham* Ps 46,10 Ábrahám Istenének a népe (=a választott nép); *populus Dei (Domini) Israel* Ps 80,9; 134,12; Cant Zach 68 az Isten (az Úr) népe Izrael; *populus Domini Iacob* Ps 77,21 az Úr népe Jákob; *populus Domini pars Domini* Cant Mo II,9 az Úr osztályrésze az ő népe; *populus Domini et oves pascuae eius* Ps 78,13; 99,3 az Úr népe és legelőjének bárányai; *populus errans corde* Ps 94,10 a nép tévelyeg szívében; *populus est* Ps 82,5; Cant Mo II,21 nemzet; *populus et domus patris* Ps 44,11 népe és atyai háza; *populus et terra Domini* Cant Mo II,43 az Úr népe és földje (=ország); *populus humilis* Ps 17,28 az egyszerű nép; *populus insipiens* Ps 73,18; Cant Mo II,6 az okatlan nép; *populus laetatur in Deo* Ps 84,7 a nép örvendezik az Istenben; *populus maledicit nomini Domini* Ps 73,18 a nép szidalmazza az Úr nevét; *populus novit exultare* Ps 88,16 a nép (amely) tud ujjongani; *populus omnis* Ps 105,48 az egész nép, tömeg (sokaság); *populus oppugnat alqm* Cant Hab 16 a nép ellene támad; *populus orat* Ps 79,5-a nép imádkozik; *populus pascuae Dei* Ps 94,7 az Isten

legelőjének a népe; *populus pertransit* Cant Mo I,16 a nép átvonul; *populus propinquus Domino* Ps 148,14 az Úrhoz közelálló nép; *populus qui nascitur* Ps 21,31 az eljövendő (születendő) nép; *populus satiatur bonis Domini* Cant Ier 14 a nép eltelik az Úr javaival; *populus sperat in Deo* Ps 61,9 a nép bíz az Istenben; *populus stultus* Cant Mo II,6 a balga nép; *populus Tyri* Ps 44,13 Tyrus népe; *ad populum illum de regno hoc migrare* Ps 104,13 egyik országból a másik néphez vándorol; *ad populum salvandum egredi* Cant Hab 13 a nép szabadítására kivonul; *ante faciem populorum* Cant Sim 31 minden nép szemeláttára; *ante populum exire* Ps 67,8 a nép élén kivonul; *contra populum insurgere* Cant Iud 17 a (választott) nép ellen támad; *contra populum moliri consilia* Ps 82,4 a nép ellen terveket sző; *cum vitulis populorum turma taurorum* Ps 67,31 a népek borjaival a bikák csordája (=a vezérek csapata együtt a népekkel, amelyek azt borjakként követik); *de populo efferre electum* Ps 88,20 a népből kiemeli választottját; *de populo exultare* Cant Mo II,43 (az Úr) népének örvendezik; *de gaudio populi gaudere* Ps 105,5 a nép örömeiben osztozik; *in populis annuntiare opera Domini* Ps 9 A,12 a (pogány) népek között hirdeti az Úr tetteit; *in populis enarrare mirabilia Domini* Ps 95,3 a (pogány) népek között magasztalja (hirdeti) az Úr csodatetteit; *in populis facere castigationes* Ps 149,7 a népeket megfenyíti; *in populis laudare Deum (Dominum)* Ps 56,10; 107,4 a (pogány) népek között dicséri az Istent (az Urat); *in populis nota facere opera Domini* Cant Is I,4 a (pogány) népek között hirdeti az Úr tetteit; *in populis notam facit Deus potentiam suam* Ps 76,15 a (pogány) népekkel megismerteti az Isten a hatalmát; *in populo multo laudare Deum* Ps 34,18 nagy tömeg előtt magasztalja az Istent; *in populo stulti* Ps 93,8 a nép oktalanjai (=a gonoszok, az istentelenek); *in populum exardescit furor Domini* Ps 105,40 a nép ellen felgyullad az Úr haragja; *in populum benevolentia Domini* Ps 105,4 az Úr jósága népéhez; *super populos excelsus Dominus*

Ps 98,2 a nemzetek fölött fenséges az Úr; *super populum benedictio Domini* Ps 3,9 az Úr áldása népén

porrigo 3 rexi, rectus kinyújt; *porrigit Dominus manum de alto* Ps 143,7 kinyújtja az Úr kezét a magasból

porta, ae, f. kapu, ajtó; *porta Domini* Ps 117,20 az Úr kapuja; *portae aereae* Ps 106,16 érckapuk; *portae attollunt capita sua* Ps 23,7.9 a kapuk felemelik fejüket (=magasra-szélesre tárulnak); *portae filiae Sion* Ps 9 A,15; 72,28 Sion lányának (városának = Jeruzsálemnek) kapui; *portae Ierusalem* Ps 121,2 Jeruzsálem kapui; *portae mortis* Ps 9 A,14; 106,18 a halál kapui (=végső, halálos veszedelem); *portae Sion* Ps 86,2 Sion kapui; *portarum seras firmare* Ps 147,13 a kapuzárakat erőssé teszi (=erős zárat tesz a kapukra); *portas aereas confringere* Ps 106,16 az érckapukat összetöri; *portas Domini introire cum laude* Ps 99,4 az Úr kapuján (=a templom kapuján) belép dicsőítéssel (dicsőítő énekkel); *portas iustitiae aperire* Ps 117, 19 a megigazulás kapuit (=a templom „Igazság kapui” nevű bejáratát) megnyitja; *ad portas inferi vadere* Cant Ez 10 az alvilág kapuihoz megy (=átlépi a halál küszöbét); *ad portas mortis appropinquare* Ps 106,18 a halál kapujához közel jut (=halálveszélybe jut); *de portis mortis extollere alqm* Ps 9 A,14 a halál kapujából (=a halálveszélyből) fölemeli; *in porta contendere cum inimicis* Ps 126,5 a (város)kapuban (=a keletiek „fórumán”) vitatkozik ellenfeleivel; *in porta sedere* Ps 68, 13 a (város)kapunál (=a nyilvános összejövetelek helyén) üldögel; *in portis consistunt pedes* Ps 121,2 a kapuban ott áll a lába (=éppen belép); *per portam Domini intrare* Ps 117,20 az Úr kapuján belép; *per portas iustitiae ingredi* Ps 117,19 a (templom) Igazság-kapuján bevonul (körmenetnél)

portentum, i, n. (*portendo*) csoda, csodajel; *portenta et signa edere* Ps 134,9 csodákat és csodajeleket művel; *portenta facere* Ps 105,21 csodákat visz végbe

portio, onis, f. (*pars*) rész, osztályrész, örökség; *portio haec vita* Ps 16,14 osztályrészük ez a (földi) élet; *portio in terra*

viventium Ps 141,6 osztályrésze az élők országában (=a földön); *portio linguis canum ex inimicis* Ps 67,24 falat a kutyák nyelvére az ellenség (teste); *portio vulpium* Ps 62,11 sakálók zsákmánya (=temetetlen); *portionem dicit custodire verba Domini* Ps 118,57 állítja: osztályrésze, hogy megtartsa az Úr igéit (=parancsait)

porto 1 vizs, hord, visel, hordoz; *portare et pascere alqm* Ps 27,9 gondozója és pásztora; *portare in manibus alqm* Ps 90,12 kezében (tenyerén) hordozza; *portare in sinu alqd* Ps 88,51 keblében (szívében) hordozza; *portare lignum sculptile* Cant Is II,20 hordozza a faragott bálványt; *portare manipulos* Ps 125,6 hordja a kékéket; *portare onera* Ps 67,20 hordozza (viseli) a terhet; *portare semen spargendum* Ps 125,6 viszi a vetőmagot; *portare super pennas alqm* Cant Mo II,11 tollazatán hordozza (fiókait a sasmadár); *portare terrores Domini* Ps 87,16 hordozza az Úr(tól rázúdított) borzalmakat

portus, us, m. (*porto*) kikötő, rév; *portus optatus* Ps 106,30 a várvavárt kikötő; *ad portum deducere alqm* Ps 106,30 a ki kötőbe elvezeti, révbe juttatja

possessio, onis, f. (*possideo*) birtok, ingatlan, vagyon; *possessio gentium* Ps 110,6 a (kánaáni) néptörzsek birtoka; *possessioni insidiari* Ps 108,11 vagyonára les; *in possessionem dare alqd* Ps 2,8; 134,12; 135,21 birtokul ad egy földdarabot; *in possessionem redimere sibi alqd* Ps 73,2 kiváltja és birtokba veszi; *mons possessionis Domini* Cant Mo I,17 az Úr tulajdon hegye (=termékeny hegyvidék); *princeps super omnem possessionem* Ps 104,21 az egész birtok vezetője (=jószágkormányzó)

possideo 2 *sedi, sessus (sedeo)* birtokában tart, birtokol, birtokba vesz; *possidere gentes* Ps 81,8 birtokában tartja (Isten) a nemzeteket; *possidere Iudam* Ps 68,36 birtokba veszik Judát; *possidere terram* Ps 24,13; 36,9.11.22.29.34 birtokba veszi a földet, az országot (=az Ígéret-földjét)

possum, posse, potui (pot, sum) -hat, -het, bír, tud, képes
post után; ezután

posteritas, *atis*, *f.* (*posterus*) jövő, utókor, utódok; *posteritas impiorum excinditur* Ps 36,38 a gonoszok utódai kivesznek; *posteritas traditur excidio* Ps 108,13 utódai kipusztulnak; *posteritas viro pacifico* Ps 36,37 utódai (az Ószövetségben áldás!) a békés embernek vannak

postremus 3 (*post*) legutolsó, végső; *postremi sunt citharoedi* legvégén jönnek (a körmenetben) a lantosok

postulo 1 (*posco*) követel, kér, óhajt, kíván; *postulare et dare* Ps 2,8 kéri és odaadja; *postulare holocaustum et victimam pro peccato* Ps 39,7 (az Úr nem) kívánja az égő áldozatot és a bűnért való (=engesztelő) áldozatot

potens, *ntis* hatalmas, erős; *potens auxilium* Ps 139,8 erős, hathatós segítség; *potens brachium Domini* Ps 88,11.14 az Úr hatalmas keze (=nagy hatalma); *potens Deus (Dominus)* Ps 75,5; 88,9; 92,4 erős, hatalmas az Isten (az Úr); *potens et fortis* Ps 23,8 hatalmas és erős; *potens in excelsis Dominus* Ps 92,4 hatalmas az égben az Úr; *potens in proelio* Ps 23,8 erős a harcban; *potens in terra semen alcs* Ps 111,2 hatalmas a földön ivadéka; *Potens Iacob* Ps 131,2.5 Jákob Erőse (=az Isten vö. Gen. 49,24; Iz 1,24; 49,26; 60,16); *potens regnat* Ps 98,4 a hatalmas uralkodik (=hatalmas uralkodó); *potens viribus* Ps 146,5 hatalmas erejű (=erős és hatalmas); *potentem vocem edere* Ps 67,34 hatalmas szavát hallatja; *potentes conspirant contra alqm* Ps 58,4 a hatalmasok összeesküsznek ellene; *potentes deponere de sede* Cant BMV 52 a hatalmasokat letaszítja székekből; *potentes dicunt ius* Ps 57,2 a hatalmasok ítélkeznek; *potentes esuriunt* Ps 33,11 a hatalmasok éhséget szenvednek; *potentes facti pauperes* Ps 33,11 szegénnyé vált hatalmasok; *potentes reges occidere* Ps 134,10; 135,18 a hatalmas királyokat megöli; *potentes sunt qui adversantur alci* Ps 37,20 hatalmasok ellenfelei; *potentes virtute angeli* Ps 102,20 hatalmas erejű (hatalmas és erős) angyalok; *potenti brachio dispergere inimicos* Ps 88,11 hatalmas erővel (=nagy hatalommal) szétszórja az ellenséget; *potenti imponere coro-*

nam Ps 88,20 a hőst megkoronázza; *potenti manu et extento brachio* Ps 135,12 hatalmas kézzel és kinyújtott karral (=nagy hatalommal és erővel); *potentis sagittae acutae* Ps 119,4 a harcos éles nyilai; *potentior aestibus maris* Ps 92,4 hatalmasabb (az Úr) mint a tenger tajtékzása (=mint a tajtékzó tenger); *potentior voce aquarum multarum* Ps 92,4 hatalmasabb (az Úr) mint a tenger zúgása (=mint a zúgó tenger); *potentissimus* Ps 44,4 a hős; *qui potens est* Cant BMV 49 a Hatalmas (=az Isten)

potentia, *ae, f.* (*potens*) erő; hatalom; *potentia accinctus Deus* Ps 64,7 erő övezi az Istent; *potentia adducere Austrum* Ps 77, 26 hatalmával elhozza (Isten) a déli szelet; *potentia brachii Dei* Ps 78,11 az Isten hatalmának ereje (=hatalmas ereje); *potentia Dei in nubibus* Ps 67,35 Isten hatalma a fellegekben (=az egekben); *potentia Dei velatur radiis* Cant Hab 4 az Isten hatalma sugarakba rejtőzik (=a nap ragyogó sugarai takarják?); *potentia Deo* Ps 61,12 a hatalom Istené; *potentia dirumpere mare* Ps 73,13 hatalmával szétválasztja (az Isten) a tengert; *potentia dominari* Ps 65,7 hatalmával uralkodik; *potentia ducere populum* Cant Mo I,13 hatalmával (=hatalmasan) vezeti a népet; *potentia et gratia Domino* Ps 61,12 a hatalom és az irgalom az Úristené; *potentia et honor* Ps 29,8 hatalom és méltóság; *potentia et iustitia in Domino* Cant Is II,24 a hatalom és az igazságosság az Úrban; *potentia et magnificentia Domino* Cant Dav 11 a hatalom és a fönség az Úré; *potentia et magnitudo* Cant Tob 8 hatalom és nagyság; *potentia et robor* Cant Dav 12 hatalom és erő; *potentia et splendor in sede sancta Domini* Ps 95,6 hatalom és tündöklés az Úr szent trónusánál (=tündöklő hatalomban trónol); *potentia excellere* Cant Mo I,6 hatalmával kitűnik (kiválik); *potentia in manu Domini* Cant Dav 12 hatalom az Úr kezében; *potentia irae Domini* Ps 89,11 az Úr hatalmának haragja (=hatalmas haragja); *potentia mirabilis Dominus* Cant Iud 13 hatalmában csodálatos az Úr; *potentia operum Domini* Ps 110,6; 144,6

az Úr tetteinek hatalma (=hatalmas tettei); *potentiae Domini opera* Ps 105,2 az Úr hatalmának tettei (=hatalmas tettei); *potentiae sceptrum protendere* Ps 109,2 hatalmának jogarát (=hatalmas jogarát) kiterjeszti; *potentiae splendor* Ps 88,18 hatalmának tündöklése (=tündöklő hatalma); *potentiam augere* Ps 72,12 hatalmát növeli; *potentiam dare alci* Ps 67,36; Cant An 10 hatalmat ad neki; *potentiam Dei agnoscere* Ps 67,35 Isten hatalmát elismeri; *potentiam Dei annuntiare* Ps 70,18 Isten hatalmát hirdeti; *potentiam Dei cantare* Ps 58,17 Isten hatalmáról énekel; *potentiam Dei enarrare* Ps 70,16 Isten hatalmát hirdeti; *potentiam Dei videre* Ps 62,3; Cant Eccl 3 Isten hatalmát (meg)látja; *potentiam Domini annuntiare* Ps 144,4 az Úr hatalmát hirdeti; *potentiam Domini considerare* Ps 104,4 az Úr hatalmát szemléli; *potentiam Domini narrare* Ps 77,4 az Úr hatalmát hirdeti; *potentiam Domini notam facere* Ps 144,12 az Úr hatalmát hirdeti; *potentiam Domini ostendere* Cant Tob 8 az Úr hatalmát hirdeti; *potentiam et brachium Dei annuntiare* Ps 70,18 az Isten hatalmát és karját (=hatalmas karját = erejét) hirdeti; *potentiam et gloriam Dei videre* Ps 62,3 az Isten hatalmát és dicsőségét (=nagyságát) meglátja; *potentiam et gloriam tribuere Domino* Ps 28,1; 95,7 a hódolatot (hatalmat) és dicsőséget megadja az Úrnak; *potentiam et honorem praestare alci* Ps 29,8 hatalmat és méltóságot ad neki; *potentiam et magnitudinem Domini ostendere* Cant Tob 8 az Úr hatalmát és nagyságát (másoknak) megmutatja (=hirdeti); *potentiam et robur dare* Ps 67,36 hatalmat és erőt ad; *potentiam excitare* Ps 79,3 hatalmát előveszi; *potentiam exserere* hatalmát megmutatja; *potentiam facere brachio* Cant BMV 51 hatalmas erőt fejt ki, hatalmas erővel működik; *potentia indutus* Ps 92,1 hatalomba öltözik; *potentiam loqui* Ps 144,11 (az Úr) hatalmát hirdeti; *potentiam manifestare* Ps 105,8; 110,6 hatalmát megmutatja; *potentiam notam facere* Ps 76,15 hatalmát megismerteti; *potentiam terribilium operum Domini dicere* Ps 144,6 az Úr félelmetes tetteinek hatalmáról

(félelmetesen hatalmas tetteiről) beszél; *cum potentia vox Domini* Ps 28,4 az Úr hatalmas szava (=mennydörgése); *de potentia Domini laetatur rex* Ps 20,2 az Úr hatalmának (erejének) örvend a király; *in potentia exurgere* Ps 20,14 hatalmával fölkel, előlép

potestas, *atis, f. (potis)* hatalom; *potestatem dare alci* Ps 8,7 hatalmat ad neki; *loci potestatis Domini* Ps 102,22 az Úr hatalmának (minden) helye (=mindenütt, ahol uralkodik)

potior, *iri, itus sum (potis)* hatalmába kerít, megszerez, elfoglal; *potiri opibus alci* Ps 104,44 hatalmába keríti vagyonát

poto 1 itat; *potare aceto in siti alqm* Ps 68,22 ecettel itatja szomjúságában; *potare lacrimis copiose alqm* Ps 79,6 megitatja könnyekkel bőségesen; *potare torrente deliciarum alqm* Ps 35,9 megitatja a gyönyörűségek patakjából; *potare vino inebrianti alqm* Ps 59,5 megitatja kábító borral

potus, *us, m. (poto)* ivás, ital; *potum miscere cum fletu* Ps 101,10 italát könnyekkel vegyíti; *potum praeberere alci* Ps 103,11 italt (inni) ad neki

prae elől, előre

praebeo 2 *ui, itus (prae, habeo)*

1. odatart, odanyújt; *praeberere aurem* Ps 9 B,17 odatartja a fülét, meghallgatja; *praeberere brachia alci* Ps 82,9 felé nyújtja (segítő) karját, segítséget nyújt

2. ad, nyújt, tanúsít; *praeberere fructum* Ps 1,3 termést hoz; *praeberere misericordiam alci* Ps 30,22 irgalmasságot gyakorol vele; *praeberere potum alci* Ps 103,11 italt (inni) ad neki

3. mutat; *refl.* mutatkozik; *praeberere se gloriosum* Cant Eccl 4 dicsőségesen megmutatkozik (bemutatkozik); *praeberere se prudentem erga versutum* Ps 17,27 okosnak mutatkozik (okosan viselkedik) a ravasszal szemben; *praeberere vultum serenum alci* Ps 30,17; 66,2; 79,4.8.20; 118,135 derült arcot mutat feléje

praecedo 3 *cessi, cessus (cedo)* elől megy, előtte jár, vonul; *praecedens Benjamin minimus natu* Ps 67,28 elől vonul (az ünnepi

körmenetben) a kis (a fiatal) Benjámin; *praecedit ad domum Dei alqm* Ps 41,5 legelől vonul be az Isten házába; *praecedit ignis ante Dominum* Ps 96,3 tűz (=villám) jár az Úr színe előtt (mint a büntető isteni ítélet jelképe); *praecedit ignis consumens Deum* Ps 49,3 pusztító tűz vonul az Isten előtt; *praecedunt cantores* Ps 67,26 elől mennek (a körmenetben) az énekesek; *praecedunt gratia et fidelitas Dominum* Ps 88,15 kegyesség és hűség jár az Úr előtt; *praecedunt maiestas et decor Deum* Ps 95,6 fönség és pompa jár az Isten előtt

praeeptum, *i. n.* (*praecipio*) szabály, utasítás, parancs; Isten parancsa, törvénye, tanítása; *praecepta annuntiare alci* Ps 147, 19 parancsait tudtul adja; *praecepta custodire* Ps 104,45; 118, 4.63.134.168 parancsait megtartja; *praecepta dare alci* Ps 118,4 parancsokat ad; *praecepta derelinquere* Ps 118,87 parancsait elhagyja (=figyelman kívül hagyja); *praecepta desiderare* Ps 118,40 parancsait vágyódva várja (=lesi); *praecepta diligere* Ps 118,159 parancsait szereti (=szívesen fogadja); *praecepta docere alqm* Ps 131,12 parancsaira megtanítja; *praecepta eligere sibi* Ps 118,128.173 a parancsokat magáévá teszi; *praecepta enarrare* Ps 49,16 rendelkezéseit hirdeti; *praecepta exquirere* Ps 118,45 parancsait kutatja (=tanulmányozza); *praecepta facere* Ps 102,18 parancsát teljesíti; *praecepta firma* Ps 110,7 erőteljes, határozott parancsok; *praecepta manifestare alci* Ps 147,20 parancsait megismerteti vele; *praecepta oblivisci* Ps 118,93.141 parancsait elfelejti; *praecepta observare* Ps 24,10; 105,3; 118,69.100 parancsait megtartja; *praecepta quaerere* Ps 118,94 parancsait kutatja (=tanulmányozza, fűrkészi); *praecepta recta* Ps 18,9 helyes parancsok; *praecepta remove a se* Ps 17,23 parancsait elveti; *praecepta servare* Ps 77,56; 118,56 parancsait megtartja; *praeceptis fieri intellegens* Ps 118,104 parancsaitól értelmessé válik; *praeceptorum memor* Ps 102,18 (az Úr) parancsairól megemlékezik; *praeceptorum via* Ps 118,27 a parancsok útja; *praeeptum audire* Ps 98,7 (az Úr) parancsára figyel; *praeeptum dare alci* Ps 98,7;

- 148,6 parancsot ad, törvényt szab; *praeceptum Dei Iacob* Ps 80,5 Jákob (=a választott nép) Istenének törvénye; *praeceptum statuere* Ps 77,5 parancsot ad; *praeceptum transit* Ps 148,6 a parancs megszűnik; *a praeceptis aberrare* Ps 118,110 a parancsoktól eltér (eltévelyedik); *de praeceptis meditare* Ps 118,15.78 parancsain elgondolkodik; *in praeceptis ambulare* Ps 88,31 parancsai szerint él; *in praeceptis vitam dare alci* Ps 118,93 parancsaiban (boldog) életet ad (az Úr)
- praecido** 3 *cidi, cisus (caedo)* levág; elvág; megszakít; *praecidere dies alcs* Ps 101,24 elvágja (megszakítja) napjait (=életét)
- praecingo** 3 *cinxi, cinctus (cingo)* körülövez, felövez; *praecingere ad proelium alqm* Ps 17,40 felövezi a harcra; *praecingere fortitudine alqm* Ps 17,33.40 erővel övezi (az Isten); *praecingere se* Ps 92,1 felövezi magát (=összeszedi az erejét)
- praecipito** 1 (*praeceps*) letaszít; romlásba dönt; *praecipitare in ruinas alqm* Ps 72,18 romlásba taszítja
- praeclarus** 3 (*clarus*) ragyogó, dicső, kiváló; *praeclara gesta* Ps 44,5 dicső tettek; *praeclara laus* Ps 65,2 lelkes dicsőítés; *praeclarus collis* Ps 47,3 a híres halom (=Sion hegye)
- praeccludo** 3 *si, sus (claudio)* elzár, elcsuk; *praeccludere cor* Ps 16,10 elzárja a szívét
- praeconium**, ii, n. dicsőítés, magasztalás, dicséret; *praeconia Dei in gutture* Ps 149,6 az Isten magasztalása az ajkán (nyelvén); *praeconio venerandus Dominus* Cant Mo I,11 (minden) magasztalásra méltó az Úr
- praecordia**, orum, n. (*cor*) szív, kebel, benső; *in praecordiis lex Dei* Ps 39,9 szívében (szíve mélyén) az Isten törvénye; *in praecordiis sapientiam docere alqm* Ps 50,8 bensőjében bölcsességre tanítja (=szívbeli bölcsességre tanítja)
- praeda**, ae, f. zsákmány, préda, martalék; *praedae inhiare* Ps 16,12 zsákmányra sóvárog; *praedam dividere* Ps 67,13 a zsákmányt szétosztja; *praedam multam invenire* Ps 118,162 bőséges zsákmányra bukkan; *ad praedam rugire* Ps 103,21 prédáért

üvöltözik; *in praedam dentibus dare alqm* Ps 123,6 fogaik martalékául átengedi

praedator, oris, m. (*praedor*) fosztogató; *a praedatore eripere miserum et pauperem* Ps 34,10 a fosztogatótól megmenti a szegény nyomorultat

praedico 1 (dico)

1. hirdet; *praedicare beatum alqm* Ps 71,17 boldognak hirdeti; *praedicare gloriosa de alqo* Ps 86,3 dicső dolgokat hirdet róla (felőle)

2. *transl.* dicsőít, magasztal; dicsér; *praedicare alqm quod bene fecit sibi* Ps 48,19 dicséri, hogy jót tett sajátmagával (=jól élt); *praedicare Deum (Dominum)* Ps 29,2; 62,4; 68,31; 116,1; 144,1; Cant Mo I,2 dicsőíti, magasztalja az Istent (az Urat); *praedicare fidelitatem Domini* Ps 29,10 magasztalja az Úr hűségét; *praedicare iustitiam Domini* Ps 70,16 magasztalja az Úr igaz voltát; *praedicare nomen Dei (Domini)* Ps 51,11; 74,2; 79,19; 85,9; Cant Mo II,3 magasztalja az Isten (az Úr) nevét; *praedicare opera Domini* Ps 144,4 magasztalja az Úr tetteit; *praedicare opus Dei* Ps 63,10 dicsőíti az Isten művét

praedico 3 dixi, dictus (dico) előre megmond; *praedicere pridem alqd* Cant Is II,21 megmondja jóelőre

praedictio, onis, f. (*praedico*) jövőndölés; *praedictio impletur* Ps 104,19 a jövőndölés beteljesedik

praedor 1 (praeda) zsákmányol; *praedari sibi* Ps 43,11 zsákmányt szerez, fosztogat

praeo 4 ivi, itus (eo) előremegy, előtte jár; *praeire ante faciem Domini* Cant Zach 76 előhírnökként jár az Úr előtt

praenuntio 1 (nuntio) előre hirdet, hirdet; *praenuntiare aequa* Cant Is II,19 hirdeti a méltányosságot

praeparo 1 (paro) előkészít; *praeparare solum* Ps 79,10 előkészíti a talajt

praepotens, entis, (potens) igen hatalmas, hatalmaskodó, erőszakos; *praepotens infamis* Ps 51,3 hirhedt hatalmaskodó;

praepotentium turba Ps 85,14 erőszakosak csapata (=egy egész csapat erőszakos ember); *a praepotente eripere miserum* Ps 34,10 a hatalmaskodótól megmenti a nyomorultat; *de manu praepotentis liberare alqm* Cant Ier 11 a hatalmaskodó kezéből (hatalmából) megszabadítja

praescriptum, *i. n.* szabály, rendelet, előírás, rendelkezés, törvény; *praescripta cognoscere* Ps 118,125 az előírásokat megismeri; *praescripta curare* Ps 118,79 parancsával törődik; *praescripta custodire* Ps 118,88.146.167 a parancsokat megtartja; *praescripta deliciae alcs* Ps 118,24 az előírásokban gyönyörűsége telik; *praescripta diligere* Ps 118,119.167 (az Úr) parancsait szereti (=szívesen fogadja); *praescripta fundare in aeternum* Ps 118,152 parancsait felállítja (Isten) mindörökké; *praescripta hereditas alcs* Ps 118,111 előírásait örökségül kapja; *praescripta imponere* Ps 118,138 a parancsokat kiszabja; *praescripta mirabilia* Ps 118,129 előírásai csodálatosak (csodálatra méltóak); *praescripta observare* Ps 118,2.22.129 az előírásokat megtartja; *praescripta oris Domini* Ps 118,88 az Úr szájának rendelkezései (=ajkáról származó rendelkezések); *praescriptis adhaerere* Ps 118,31 a parancsokhoz (hűségesen) ragaszkodik; *praescriptorum iustitia aeterna* Ps 118,144 (az Úr) parancsainak örökérvényű igazságossága; *praescriptorum via* Ps 118,14 a parancsok útja; *praescriptum firmum* Ps 18,8 erős parancs; *praescriptum instituens rudem* Ps 18,8 előírása tanítja a tudatlant; *a praescriptis declinare* Ps 118,157 előírásaitól elhajlik; *ad praescripta attendere* Ps 118,95 (az Úr) parancsaira figyel; *ad praescripta convertere pedes* Ps 118,59 a parancsok szerint irányítja lábát (=életútját); *de praescriptis loqui* Ps 118,46 a törvényről beszél; *de praescriptis meditatio* Ps 118,99 elmélkedés a parancsokról; *ex praescriptis cognoscere alqd* Ps 118,152 az előírásokból megtudja; *in praescripta inclinare cor* Ps 118,36 a parancsokra hajlik (=készséges) a szíve

praesens, *entis (praesum)* jelenlévő; *praesens Domino semper* Ps 108,15 az Úr előtt van mindig

praesidium, *ii, n. (praesideo)* védelem, menedék, oltalom, segítség; *praesidium Deus (Deus Iacob, Dominus)* Ps 17,3.19; 45,12; 58,10.17.18; 60,4; 61,3.7; 93,22 oltalma(zója), menedéke az Isten (az Úr); *praesidium et liberator* Ps 143,2 menedéke és szabadítója; *praesidium salutis* Ps 27,8 megmentő oltalom (=menedék; *praesidium suum statuere Deum* Ps 51,9 oltalmazónak választja az Istent; *praesidium vitae Dominus* Ps 26,1 életének oltalma (=életét oltalmazza) az Úr; *in praesidio Altissimi degere* Ps 90,1 a Mindenható oltalmában él

praestituo *3 ui, utus (statuo)* előre meghatároz, előre megállapít; *praestitutum iudicium facere alci* Ps 149,9 megállapított ítélet végrehajtja

praesto *1 stiti, stitus (sto)* tanusít, nyújt, ad, megad; *praestare bonitatem confugientibus* Ps 30,20 jóságot tanusít a menekülőkhöz (=jóssággal fogadja a hozzá menekülőket); *praestare honorem alci* Ps 29,8 méltóságot ad neki; *praestare obsequium Domino* Ps 2,11 szolgál az Úrnak; *praestare perfugium alci* Ps 103,18 menedéket ad neki; *praestare potentiam alci* Ps 29,8 megadja a hatalmat neki

praestolor *1 (praesto)* vár; *praestolari auxilium a Domino* Ps 118,166 segítséget vár az Úrtól

praesum, esse, fui (sum) élén áll, kormányoz, uralkodik, igazgat, vezet, irányít; *praeest diei sol* Ps 135,8 uralja a nappalt a Nap; *praesunt nocti luna et stellae* Ps 135,9 uralja az éjszakát a hold és a csillagok

praeter mellett, túl, kívül

praetereo *4 ivi, itus (eo)* mellette elmegy, elhalad; *praeterire et quaerere alqm* Ps 36,36 elmegy és keresi; *qui praetereunt, dicunt* Ps 128,8 akik elhaladnak mellette, azt mondják

praevaleo *2 ui (valeo)*

1. nagyon erős, hatalmas; *praeualet manus alcs* Cant Mo II,27 erős a keze (=hatalmas); *praeualet misericordia Domini* Ps 102,11 nagy az Úr irgalma

2. győz, diadalmaskodik, sikerül neki; elbizakodik; *prae-valet homo* Ps 9 A,20 gögösen szembeszáll az ember (az Istennel); *non praevalent* Ps 20,12 nem sikerül nekik
- praevaricatio, onis, f.** (*praevaricor*) kötelességszegés, törvénszegés, bűn; *praevaricationes facere* Ps 100,3 törvénszegést követ el: törvénszegő
- praevaricor** 1 kötelességét megszegi, törvénszegő; *praevaricantes videre* Ps 118,158 a törvénszegőket látja; *deficere et praevaricari* Ps 77,57 elpártol és hűtlenné lesz
- praevenio** 4 *veni, ventus (venio)* megelőz; *praevenire benedictionibus faustis alqm* Ps 20,4 elébe siet boldogító áldásával; *praeveniunt oculi vigilias noctis* Ps 118,148 éberebb a szeme mint az éjszakai őrállás (mint az éjjeli őr)
- pratium, i, n. rét;** *pratorum decor* Ps 36,20 a mezők pompája
- pravus** 3 ferde, görbe; visszás; rossz gonosz, álnok; *prava atque perversa generatio* Cant Mo II,5 gonosz, elvetemült nemzedék; *prava via incedere* Ps 138,24 rossz úton jár; *pravum cor* Ps 100,4 álnok szív (lelkület)
- precatio, onis, f.** (*precor*) kérés, könyörgés, esdeklés, ima; *precatio pervenit ad Dominum* Ps 118,170 kérése eljut az Úr elé; *precationem audire* Ps 6,10 könyörgését meghallgatja; *precationem repellere* Ps 65,20 elutasítja esdeklését; *precationis voci attendere* Ps 65,19 könyörgő szavára (könyörgésére) figyel
- preces, um, f.** (*precor*) kérés, könyörgés; ima, imádság; *preces exaudire* Ps 64,3 könyörgését meghallgatja; *preces fundere intra se* Ps 34,13 buzgón imádkozik magában; *preces proponere Domino* Ps 5,4 kérését előadja az Úrnak; *a precibus longe abesse* Ps 21,2 könyörgésében nincs segítségére, cserbenhagyja
- precor** 1 (*preces*) kér; kíván; *precari bona alci* Ps 121,9 kívánja a javát (=jóletét)
- premo** 3 *pressi, pressus* nyom; lenyom, földreszorít; *pressa tentoria Cusan* Cant Hab 7 földreszorítva (=földre omolva = nyomorúságban) Kusán sátrai

pressura, *ae, f. (premo)* nyomás; nyomasztó teher; *pressura malorum et afflictionis* Ps 106,39 a csapások és bajok terhe

pretiosus 3 értékes, drága, becses, nagyértékű; *pretiosa gratia Dei* Ps 35,8 Isten drágalátos kegyelme; *pretiosa mors sanctorum in oculis Domini* Ps 115,6 becses az Úr szemében szentjeinek (=a jámboroknak) halála; *pretiosus sanguis pauperum coram rege* Ps 71,14 becses a szegények vére (=élete) a (Mesiás) király előtt

pretium, *ii, n.* érték, becs, ár; *pretio nullo vendere alqm* Ps 43,13 potomáron eladja (=elárulja, kiszolgáltatja); *pretium redemptionis suae dare alci* Ps 48,8 váltságdíjat ad magáért

pridem régen, azelőtt, egykor

primitiae, *arum, f. (primus)* első termés, első zsengeje vminek; *primitiae roboris alcs* Ps 104,36 (élet)erejének zsengeje (=elsőszülött gyermekei)

primogenitus 3 (*primus, gigno*) elsőszülött; *primogenita Aegypti percutere* Ps 134,8 Egyiptom elsőszülötteit megöli (az Úr vö. Ex 12,29); *primogenitos percutere* Ps 104,36 az elsőszülötteket megöli (u.o.); *primogenitum appellare Israel* Cant Eccl 14 elsőszülöttének nevezi (=elsőszülöttté teszi) Izraelt (=a választott népet); *primogenitum constituere alqm* Ps 88,28 elsőszülöttté teszi (=neki adja az elsőszülött kiváltságait); *primogenitum omne percutere in Aegypto* Ps 77,51 minden elsőszülöttet megöl (az Úr) Egyiptomban (vö. Ex 12,29); *in primogenitis percutere Aegyptios* Ps 135,10 elsőszülötteiben lesújt az egyiptomiakra (=az egyiptomiak elsőszülötteit megöli vö. u.o.)

primordium, *ii, n. (primus, ordior)* első kezdet, eredet; *in primordiis fundat Deus terram* Ps 101,26 kezdetben teremti Isten a földet

primus 3 legelső, első; *prima pluvia* Ps 83,7 a korai eső; *primo diluculo* Ps 45,6 kora hajnalban

princeps, *ipis, m. (capio)*

1. fejedelem; *princeps populorum* Ps 104,20 a népek fejedelme (=a fáraó vö. Gen. 41); *princeps eminent super omnes* Cant Dav 11 a fejedelem mindenki fölött áll; *princeps et regnum* Cant Dav 11 a fejedelem és az ország; *principes super totam terram* Ps 44,17 fejedelmek az egész világ fölött (=a világ urai)

2. vezető, vezér, a feje vminek; *princeps super omnem possessionem* Ps 104,21 az egész birtok vezetője (jósáágkormányzó); *principes cum turmis suis* Ps 67,28 a vezérek csapa-
taikkal; *ex principibus quivis* Ps 81,7 bármelyik fejedelem

3. a pogány (ellenséges) fejedelmek, vezetők, főemberek, előkelők, nemesek; *principes considunt* Ps 118,23 a fejedelmek összeülnek (tanácskozássra); *principes conspirant simul* Ps 2,2 a fejedelmek összeesküsznek; *principes demissi iuxta petram* Ps 140,6 a fejedelmeket letaszították a szikla mellé; *principes Edom* Cant Mo I,15 az edomita fejedelmek; *principes et iudices terrae* Ps 148,11 a fejedelmek és a föld bírái (=a pogány népek vezetői); *principes facere similes Oreb et Zeb* Ps 82,12 fejedelmeikkel úgy bánik mint Oreb és Zeb vezérekkel (=legyőzi őket vö. Bir 7.); *principes inimici* Cant Eccl 12 az ellenséges fejedelmek; *principes Iuda, Zabulon, Nephtali* Ps 67,28 Juda, Zabulon, Neftáli (=a déli és az északi rész) fejedelmei; *principes persequuntur sine causa alqm* Ps 118,161 a fejedelmek ok nélkül (=ártatlanul) üldözik; *principes populorum congregati* Ps 46,10 a (pogány) népek fejedelmei egybegyűlnek; *principes populi Domini* Ps 112,8 az Úr népének főemberei; *principes super totam terram* Ps 44,17 fejedelmek az egész föld (=világ) fölött (=a világ urai); *principum inimicorum capita conterere* Cant Eccl 12 az ellenséges fejedelmek fejét össze-
zúzza (=életét megsemmisíti); *principum spiritum cohibere* Ps 75,13 a fejedelmek lelkét fékezi (=gőgjüket megfékezi); *cum principibus collocare alqm* Ps 112,8 a főemberek közé helyezi; *in principibus confidere* Ps 117,9; 145,3 a fejedelmekben bizakodik; *inter principes dare sedem alci* Cant An 8 a

fejedelmek közt ad neki helyet; *sicut quivis ex principibus* Ps 81,7 mint bármelyik fejedelem; *super principes effundere contemptum* Ps 106,40 a vezetőkre gyalázatot zúdít

principatus, *us, m.* (*princeps*) elsőség; főhatalom uralom; *tecum principatus* Ps 109,3 tied az uralom

pristinus 3 (*prior*) előbbi, megelőző, egykori; *pristini anni* Ps 76,6 az egykori évek (=idők)

priusquam mielőtt

pro -ért, helyett

probitas, *atis, f.* (*probus*) becsületesség, jóra valóság; *probitas cordis* Ps 77,72 szívbeli becsületesség, becsületes szívűség; *probitas et innocentia* Ps 24,21 becsületesség és ártatlanság

probo 1 (*probus*)

1. megvizsgál, próbára tesz; *probare Deum* Ps 94,9 próbára teszi Istent (=az Isten türelmét = istenkisértés); *probare igne alqm* Ps 16,3; 17,31 tűzpróbának veti alá; *probat Deus (Dominus) alqm* Ps 25,2; 65,10; 80,8; 138,23 próbára teszi, megvizsgálja az Isten (az Úr); *probatum argentum* Ps 11,7 (tűz)próbás (=valódi) ezüst; *probatum igne() eloquium Domini* Ps 17,34; 118,140 megállja a (tűz)próbát az Úr szava (=tisztaság, megbízható)

2. elismer; *pass.* és *refl.* bizonyul vminek; *probare se valde adiutorem in angustiis* Ps 45,2 hatalmas segítőnek bizonyul a nehéz helyzetben; *probare sese munimen tutum* Ps 47,4 biztos oltalomnak bizonyul

probus 3

1. jó, alapos; *probe perpendere alqd* Ps 106,43 alaposan megfontolja; *probe scire alqd* Ps 55,10 jól tudja

2. becsületes, derék, igaz; *proborum hereditas* Ps 36,18 az igazak öröksége (=az Ígéret-földje); *proborum vita* Ps 36,18 az igazak (=a becsületes emberek) élete; *probum observare* Ps 36,37 a becsületes embert megfigyelik; *probus et iustus* Ps 36,37 a becsületes és az igaz

procedo 3 *cessi, cessus (cedo)* előrelép, előremegy, előrehalad; *transl.* halad, sikerre jut; *procedere de robore in robur* Ps 83,8 halad erőt erővel tetézve; *procedere prospere* Ps 1,3 sikerrel jár; *procedere prospere in via* Ps 36,7 sikeresen halad (élet)-útján; *procedit sol* Ps 18,6 előjön a nap

procella, *ae, f.* vihar, szélvész, zivatar; *procella conturbare alqm* Ps 82,16 viharral rémületbe ejti (Isten az embereket); *procella et turbo* Ps 54,9 vihar és forgószél; *procellae ventus* Ps 148,8 szélvihar; *procellam sedare* Ps 106,29 a vihart lecsendesíti; *a procella perfugium quaerere* Ps 54,9 a vihar elől menedéket keres

procellosus 3 (*procella*) viharos, zivataros; *procellosum ventum concitare* Ps 106,25 viharos szélvészt (szélvihart) támaszt

proceres, *um, m.* előkelők, főemberek, vezetők; *proceres erudire* Ps 104,22 a vezetőket oktatja; *proceres plebis* Ps 44,13 a nép előkelőségei; *proceres terrae* Ps 46,10 a föld előkelőségei; *procerum caedem facere* Ps 77,31 a vezetők között vérfürdőt rendez; *humiles natu aequae ac proceres* Ps 48,3 közemberek és főemberek egyaránt

procido 3 *cidi (cado)* előrebukik, előreesik, leborul; *procidere ante scabellum pedum Domini* Ps 131,7 leborul az Úr lábának zsámolya (=a frigyszekrény) elé; *procidere et adorare* Ps 94,6 imádattal leborul; *procidere et genua flectere* Ps 94,6 leborul és térdet hajt; *procidunt inimici coram rege* Ps 71,9 földreborul az ellenség a király előtt

proclamo 1 (*clamo*) hangosan kiált, hirdet; *proclamare laudem magnae bonitatis Domini* Ps 144,7 hirdeti az Úr nagy jószágának dicséretét

procul messze, távol

procumbo 3 *cubui, cubitus (cumbo)* leborul; *procumbere ad montem sanctum Domini* Ps 98,9 leborul az Úr szent hegyén; *procumbere ad scabellum pedum Domini* Ps 98,5 leborul az Úr lábának zsámolyához (=a frigyszekrény elé); *procumbere in conspectu Domini* Ps 21,28 leborul az Úr színe előtt

procurro 3 (*cu*)*curri, cursus (curro)* előrefut, kifut, előront; *procurrere et aggredi* Ps 58,5 előront és támad

prodeo 4 *ii, itus (eo)*

1. előjön; előtör; felfakad; *prodeunt radii e manu Dei* Cant Hab 4 fénysugarak törnek elő az Isten kezéből; *prodit iniquitas ex corde* Ps 72,7 előtör szívéből a gonoszság; *prodit insolentia ex ore* Cant An 3 dölyfösség fakad az ajkán; *prodit iudicium a conspectu Domini* Ps 16,2 ítélete az Úr színe elől (= az Úrtól) ered

2. előrehatol, előrenyomul; kivonul, felvonul; *prodire contra alqm* Ps 80,6 felvonul ellene (a csapat)

prodigium, *ii, n.* csoda, csodajel; *prodigia Domini* Ps 104,5 az Úr csodái; *prodigia et signa patrare* Ps 77,43; 104,27 csodákat és csodajeleket művel; *tamquam prodigium apparere alci* Ps 70,7 csodajelnek látszik

produco 3 *duxi, ductus (duco)* létrehoz; *producere gramen et herbam* Ps 103,14; 146,8 füvet sarjaszt (az Isten)

proelium, *ii, n.* csata, ütközet, harc; *proelii die terga vertere* Ps 77,9 harc idején meghátrál; *proelium docere manus* Ps 143,1 csatára tanítja a kezét; *ad proelium exercere manus* Ps 17,35 harcra gyakorlatoztatja kezét; *ad proelium praecingere alqm* Ps 17,40 a harcra felövezi; *in proelio potens* Ps 23,8 harcban erős; *in proelio sustentare alqm* Ps 88,44 a harcban segíti

profano 1 (*profanus*) megszentéstelenít; meggyaláz; *profanare humi coronam alcs* Ps 88,40 földre tiporja koronáját; *profanare in terra tabernaculum nominis Dei* Ps 73,7 földre gyalázza (porig alázza, porba alázza) az Isten nevének hajlékát

profectio, *onis, f. (proficiscor)* elindulás, elutazás, elvonulás; *de profectioe laetari* Ps 104,38 elvonulásának örül (= örül, hogy elment)

profecto valóban, igazán

profero, *ferre, tuli, latus (fero)*

1. előhoz, elővesz, előhúz; *proferre arcum nudatum* Cant Hab 9 előhúzza csupaszon (= tokjából) az íjat

2. nyilvánosságra hoz, kinyilvánít, elmond, előad; *proferre arcana aetatis antiquae* Ps 77,2 elmondja a régi kor titkait; *proferre verba (verbum)* Cant Is II,21; 67,12 megmond; *proferre vota* Ps 65,14 fogadalmat tesz; *proferunt labia vota* Ps 65,14 fogadalmat tesz az ajka

profligo 1 (*fligo*) leterít, megsemmisít; *profligare alqm* Ps 17,15 leteríti

profundo 3 *fudi, fusus (fundo)* kiönt, áraszt; *profundunt nubila aquas* Ps 76,18 öntik a felhők az esőt (=ömlik a felhőkből az eső)

profundum, i, n. (profundus) mélység; a tenger mélye, a mélységes tenger; *transl.* mély szenvedés; *profunda aquarum* Ps 134,6 a tenger mélye; *profunda intueri* Cant 3 puer 55 a mélységet szemléli; *profunda maris* Ps 148,7 a tenger mélye; *profunda terrae in manu Domini* Ps 94,4; 138,15 a föld mélységei az Úr kezében; *profundi limus* Ps 68,3 a mély iszap; *profundum absorbet alqm* Ps 68,16 a mélység elnyeli; *de profundis aquarum liberare alqm* Ps 68,15 a mély vizekből (a szenvedésből) kiment; *de profundis clamare ad Dominum* Ps 129,1 a mélységből (=mély szenvedésből) kiált az Úrhoz; *de profundis inferni eripere animam alcs* Ps 85,13 az alvilág mélységétől megmenti lelkét (=életét); *de profundis terrae extollere alqm* Ps 70,20 a föld mélységéből (=az alvilágból) kiemeli; *e profundo maris reducere alqm* Ps 67,23 a tenger mélyéről (is) visszahozza; *in profunda terrae introire* Ps 62,10 a föld mélységébe (=az alvilágba) leszáll; *in profundis aquarum* Ps 134,6 a (tenger)víznek a mélyén; *in profundis terrae* Ps 138,15 a föld mélyében; *in profundum descendere* Cant Mo I,5 a mélybe lesüllyed; *in limo profundi immergi* Ps 68,3 a mély iszapba belesüllyed

profundus 3 (*fundus*) mély; magas; *transl.* feneketlen, megmérhetetlen; *profunda mens cuiusque et cor* Ps 63,7 kifürkészhetetlen mélységű az esze és a szíve; *profundae cogitationes* Ps 91,6 nagy mélységű (mélységes) gondolatok; *profundum mare* Ps

35,7 a mély tenger; *in profunda fovea collocare alqm* Ps 87,7
a mély sírgödörbe veti

progenies, *ei, f. (progigno)* nemzetség, nemzedék; *a progenie in progenies* Cant BMV 50 nemzedékről nemzedékre; *in progeniem et progeniem* Ps 48,12 nemzedékről nemzedékre

prohibeo 2 *ui, itus (habeo)* távoltart, visszatart; *prohibere a superbia alqm* Ps 18,14 visszatartja a dölyfösségtől; *prohibere miserationes suas ab alqo* Ps 39,12 megvonja irgalmát tőle

proicio 3 *ieci, iectus (iacio)*

1. elédob, odadob, szór, dobál; *transl. rábiz; proicere curam super Dominum* Ps 54,23 rábizza gondját az Úrra; *proicere glaciem ut frustula panis* Ps 147,17 szórja a jeget mint a kenyérmorzsát; *proicere in mare alqm* Cant Mo I,4 a tengerbe veti

2. eldob, elvet; megvet; *proicere a facie alqm* Ps 50,13 elveti színe elől; *proicere laqueos* Ps 2,3 lerázza a hurkot (magáról); *proicere post se peccata alcs* Cant Ez 17 a háta mögé veti a (másik) bűneit (=nem törődik velük); *proicere post se verba alcs* Ps 49,17 a háta mögé veti (=megveti) szavait

proles, *is, f. (alo)* sarjadék, ivadék, gyermek, utód; *prolem perdere de terra* Ps 20,11 ivadékát kipusztítja a földről

promissio, *onis, f. (promitto)* ígéret; *promissio irrita* Ps 76,9 üres ígéret

promissum, *i, n. (promitto)* ígéret; *promissum adimplere* Ps 118,38 ígéretét beteljesíti; *promissum celebrare* Ps 55,5.11 (az Isten) ígéretét magasztalja; *promissum dare alci* Ps 118,38.76 ígéretet tesz; *promissum disponere in mille generationes* Ps 104,8 ígéretet ad ezernyi nemzedékre (=minden korszakra); *promissum et nomen magnum facere* Ps 137,2 ígéretét és nevét (az Úr) naggyá teszi (=nagyszerű és nevéhez méltó ígéretének beváltásában); *promissum firmum iurare* Ps 131,11 erős fogadással esküszik; *a promisso recedere* Ps 131,11 ígéretétől eltér (=megmásítja); *secundum promissum Domini* Ps 118,76 az Úr ígérete szerint; *secundum promissum auxilium* Ps 118,41 ígérete sze-

- rinti segítség; *secundum promissum misereri alcs* Ps 118,58 ígérete szerint megkönyörül rajta; *secundum promissum sustentare alqm* Ps 118,116 ígérete szerint támogatja
- promitto** 3 *misi, missus (mitto)* megfogad, megígér; *promittere iusta* Cant Is II,19 igazat ígér (=igaz, amit ígér); *promittere vota in tribulatione* Ps 65,14 fogadalmat tesz szorongattatásában; *promittit os vota* Ps 65,14 ajka fogadalmat tesz (mond)
- promo** 3 *prompsi, promptus (emo)* elővesz, előhoz; *promere ventum de receptaculis* Ps 134,7 előhossa (Isten) a szelet tárházai-ból („kinyitja a zsákot” — világkép!)
- promulgo** 1 nyilvánosan kihirdet, közlétesz; *promulgare decretum Domini* Ps 2,7 kihirdeti az Úr rendelkezését
- pronuntio** 1 (*nuntio*) elmond, kimond; *pronuntiare nomina labiis* Ps 15,4 ajkára veszi a nevét
- propago**, *inis, f.* bujtóág, (ültetni való) vessző; *propagines et palmites extendit vitis* Ps 79,12 vesszőit és indáit kiterjeszti a szőlő; *propagines extendere usque ad flumen* Ps 79,12 vesszőit kiterjeszti egész a folyamig (=ivadékai elérik az Eufráteszt); *propagines vitis* Ps 79,12 szőlővesszők
- prope** közel; majdnem
- propemodum** majdnem, csaknem
- propheta**, *ae, m. Gr.* próféta, Istentől adott jövődölés hirdetője; *propheta Altissimi* Cant Zach 76 a Magasságbeli prófétája; *prophetae Domini* Ps 104,15; Cant Zach 70 az Úr prófétái; *prophetis inferre malum* Ps 104,15 (az Úr) prófétáit bántalmazza; *non est propheta* Ps 73,9 nincsen próféta
- propino** 1 *Gr.* egészségére iszik; ráköszönt; *inni ad; propinare ex calice* Ps 74,9 inni ad a serlegből
- propinquo** 1 (*propinquus*) közeledik, közeleg; *propinquat sors mala alcs* Cant Mo II,35 közeleg balsorsa; *propinquat vita inferis* Ps 87,4 közeledik élete az alvilág felé (=tart a halál felé)

propinquus 3

1. közeli (térben, időben); *propinqua salus alci* Ps 84,10 közeledik szabadulása

2. közelálló, rokon; *propinqui* Ps 37,12 a rokonok, a rokonság; *propinqui stant e longinquo* Ps 37,12 a közelállók (hozzátartozók) messze állnak (elkülönülnek) tőle; *propinquus Domino populus* Ps 148,14 az Úrhoz közelálló nép

propitius 3 (*peto*) szives, kegyes, jóindulatú; *propitius Deus alci* Ps 98,8 kegyes az Isten hozzá; *propitius et misericors Dominus* Ps 102,8 kegyes és irgalmas az Úr; *propitius servis suis Dominus* Ps 89, 13 kegyes szolgálóihoz az Úr; *propitius Sion Dominus* Ps 101,14 kegyes Sionhoz (irgalmas választottaihoz) az Úr; *propitius terrae suae Dominus* Ps 84,2 irgalmas országához az Úr; *propitius ultra Deus* Ps 76,8 továbbra is kegyes (irgalmas) az Isten

propono 3 *posui, positus (pono)*

1. maga elé állít; szem előtt tart; *proponere decreta Domini sibi* Ps 118,30 szem előtt tartja az Úr parancsait; *proponere Deum ante oculos* Ps 53,5 tekintettel van az Istenre

2. elmond, előad; *proponere preces Domino* Ps 5,4 előadja kérését az Úrnak

3. feltesz magában, elhatároz; *proponere firmiter sibi alqd* Ps 63,6 elhatározza elszántan; *proponere rem malam sibi* Ps 63,6 elhatározza magát a gonoszságra

propter -ért, miatt

propterea azért

propugnaculum, i, n. (*pugno*) sánc, bástya, védőfal; *propugnacula Sion* Ps 47,14 Sion bástyái, őrtornyai

prosequor, sequi, secutus sum (*sequor*) üldöz, kerget, hajszol; *prosequi res grandes, altiores* Ps 130,1 nagy, megerőltető dolgokat hajszol

prospecto 1 (*prospicio*) kinéz, kitekint; *prospectat Dominus de loco habitationis suae* Ps 32,14 rátekint az Úr lakóhelyéről;

prospectat Dominus omnes qui habitant terram Ps 32,14 ráte-
kint az Úr a föld minden lakójára

prosper(us) 3 kedvező; szerencsés; *prosperae viae* Ps 10,5 szeren-
csés az életútja; *prosperare procedere in via* Ps 36,7 szerencsésen
halad életútján; *prosperare procedunt quaecumque facit* Ps 1,3
sikerrel jár, bármit tesz

prosperitas, atis, f. (prosperus) siker, szerencse, jósors, jólét;
prosperitas peccatorum Ps 72,3 a bűnösök jó sorsa; *prosperi-
tatem dare* Ps 117,25 sikert ad; *prosperitatem Ierusalem videre*
Ps 127,5 jólétben látja Jeruzsálemet; *ad prosperitatem educere
captivos* Ps 67,7 kiszabadítja (és) jobb sorsra (juttatja) a fog-
lyokat

prospicio 3 spexi, spectus (specio)

1. kitekint, lenéz; *prospicit Dominus de caelo in terram*
Ps 101,20 letekint az Úr az égből a földre; *prospicit Dominus
de caelo super filios hominum* Ps 13,2; 52,3 letekint az Úr az
égből az emberekre; *prospicit iustitia de caelo* Ps 84,12 alá-
tekint az igazságosság az égből

2. gondoskodik; *prospicere vitae alcs* Ps 141,5 gondos-
kodik életéről

prosterno 3 stravi, stratus (sterno)

1. földre terít, ledob, ledönt; *pass. és refl. leborul, oda-
veti magát; prosternere se ad templum sanctum Domini* Ps
137,2 leborul az Úr szent templomában; *prosternere se ante
Dominum* Ps 96,7 leborul az Úr színe előtt; *prosternere se
humi* Ps 9 B,10 földre borul; *prosterni ad templum sanctum
Domini* Ps 5,8 leborul az Úr szent templomában; *prosterni
in timore* Ps 5,8 leborul félelmében

2. lesújt, lever, megsemmisít; *prosternere honorem in
pulverem* Ps 7,6 porba („sárba”) tiporja a becsületét; *prosternere
in terram* Ps 16,11 földre sújt (tapos); *prosternere in terram
vitam alcs* Ps 142,3 földre tapossa életét; *prosternere iuvenes
Israel* Ps 77,31 letiporja Izrael ifjait; *prosternere miserum et
pauperem* Ps 36,14 letiporja a szegény nyomorultat; *prosternere*

nere populos in ira Ps 55,8 (földre) sújtja a népeket haragjában; *prosternere vitam in terram* Ps 142,3 földre sújtja (tapossa) életét; *prosternit Deus alqm* Ps 58,12 lesújtja az Isten; *prosternit Dominus (in deserto) alqm* Ps 16,13; 105,26 lesújt rá az Úr (a pusztában); *prostrata in pulvere(m) anima* Ps 42,26; 118,25 porba tiporják lelkét (=öt); *prostrati ob iniquitates* Ps 105,43 lesújt rájuk bűneik miatt; *cadere non prosterni* Ps 36,24 elesik, el nem bukik

protectio, *onis*, *f.* (*protego*) védelem, oltalom; *protectio a latere dextro* Ps 120,5 oltalma(zója) jobbra felől; *protectioni esse alci* Cant Mo II,38 oltalmazza; *protectione vultus protegere alqm* Ps 30,21 arca oltalmával védelmezi (=védő tekintetével oltalmazza)

protector, *oris*, *m.* (*protego*) oltalmazó, védő; *protector et clipeus Dominus* Ps 118,114 oltalmazója és védőpajzsa az Úr; *protector Dominus* Ps 70,6 oltalmazója az Úr

protego 3 *texi, tectus (tego)* védelmez, oltalmaz; *protecti Dei* Ps 82,4 az Isten védenecsei; *protegere a concilio malignorum alqm* Ps 63,3 megoltalmazza a gonoszok gyülekezetétől; *protegere pennis alqm* Ps 90,4 oltalmazza szárnyaival (=védő-szárnyai alá veszi); *protegere protectione vultus alqm* Ps 30,21 védelmezi arca oltalmával (=oltalmazza védő tekintetével); *protegere vitem suam* Ps 79,16 oltalmazza (Isten) a szőlőjét (=választott népét); *protegit Deus (Dominus) alqm* Ps 5,12; 90,14 védelmezi, oltalmazza az Isten (az Úr); *protegit nomen Dei Iacob alqm* Ps 19,2 oltalmazza Jákob Istenének neve (=Jákob Istene)

protendo 3 *tendi, tentus (tendo)* előrenyújt, kinyújt, kiterjeszt; *pass.* elnyúlik; *protendere sceptrum impiorum* Ps 124,3 kiterjeszti a gonoszok uralkodói jogarát (=hatalmát); *protendere sceptrum potentiae* Ps 109,2 kiterjeszti hatalma (=hatalmas) jogarát; *protensa umbra* Ps 101,12 elnyúlt (hosszúra nyúlt) árnyék

protervus 3 szemtelen, vakmerő, arcátlan, elbizakodott, hetvenkedő; *proterva loqui contra Deum* Ps 74,6 vakmerően beszél

az Isten ellen; *protervorum conventus* Ps 1,1 a hetvenkedők gyülekezete

proveho 3 *vexi, vectus (veho)* előrevisz; felemel, támogat; *provehere alqm* Ps 36,34 felemeli, felmagasztalja

provenio 4 *veni, ventus (venio)* előjön; ered; *provenit vitis de vite Sodomorum Cant Mo II,32* a szodomaiak szőlőjéből ered szőlőjük (=Isten haragjának borát termi)

proventus, us, m. (provenio) termés; jövedelem; *proventus dare brucho* Ps 77,46 termésüket (Isten) a sáskáknak (cserebogaraknak) adja; *proventus frugum obtinere* Ps 106,37 bőséges termést takarít be; *ex proventu agrorum cibare alqm* Cant Mo II,13 a mezők terméséből táplálja

proverbium, ii, n. (verbum) közmondás, példabeszéd; *in proverbium inclinare aurem* Ps 48,5 a példabeszédre (=az oktatásra) odafigyel

provoco 1 (*voco*) kihív; ingerel, izgat; *provocare Deum* Ps 77,40. 56; 105,29; *Cant Mo II,16.21* (haragra) ingerli (maga ellen) Istent

proximus 3

1. igen közeli, közel álló (térben, időben); *proximus lapsui* Ps 37,18 közel van a bukáshoz

2. felebarát, embertárs; *proximo detrahare occulte* Ps 100,5 felebarátját becsmérli titokban; *proximo facere malum* Ps 14,3 felebarátjának rosszat tesz; *proximo iurare cum dolo* Ps 23,4 felebarátjának hamisan esküszik; *ad proximum unusquisque* Ps 11,3 ki-ki a felebarátjához; *cum proximis loqui pacem* Ps 27,3 embertársainak békét (békességet) hirdet

prudens, entis okos, bölcs; *prudentem se praeberere* Ps 17,27 okosnak mutatkozik (okosan) viselkedik; *prudenter agere* Ps 110,10 okosan cselekszik; *prudenterior decentibus* Ps 118,99 bölcsőbb mint a tanítói

prudentia, ae, f. (prudens) okosság; *prudentia manuum ducere alqm* Ps 77,72 okos kézzel vezeti

pruina, *ae, f.* zuzmara, dér; *pruina percutere sycomoros* Ps 77,47 dérről elveri a fügefákat (vö. Ex 9,22—35); *pruinae et nives benedicunt Domino* Cant 3 puer 70 a dér és a hó áldja az Urat; *pruinam spargere sicut cinerem* Ps 147,16 a deret szórja mint a hamut

psallo 3 *psalli* *Gr.* citerázik, citerán játszik, citerakisérettel énekel, zsoldárt zeng(edez); *psallere (cum) cithara Deo* Ps 70,22; 97,5; 146,7 citeraszóra (citerakisérettel) zsoldárt zeng(edez az Istennek); *psallere cum sonitu psalterii Domino* Ps 97,5 zsoldárt zeng az Úrnak hárfazengéssel; *psallere Deo (Deo Iacob) Domino* Ps 9 A,12; 26,6; 29,5.13; 46,7; 67,33; 74,10; 100,1; 103,33; 104,2; 145,2; 146,1; Cant Is 1,5 zsoldárt zeng(edez az Istennek (Jákob Istenének, az Úrnak)); *psallere et cantare* Ps 56,8; 67,5; 103,33; 104,2; 107,2 zsoldárt zeng és énekel (=zsoldárt énekel); *psallere et exsultare* Ps 74,10 zsoldárt zeng(edez és ujjong (=ujjongó zsoldárt zeng(edez); *psallere et gaudere et laetari* Ps 97,4 zsoldárt zeng(edez és örvendezik (=örömszoldárt zeng(edez); *psallere hymnum* Ps 46,8 himnuszt zeng; *psallere in conspectu Angelorum* Ps 137,1 zsoldározik az angyalok színe előtt; *psallere in nationibus* Ps 56,10; 107,4 zsoldárt énekel (az Úrnak) a nemzetek között; *psallere nomini Dei (Domini, Domini altissimi)* Ps 7,18; 9 A,3; 67,5; 91,2; 134,3 zsoldárt zeng az Isten (az Úr, a fönséges Úr) nevének; *psallere psalterio decachordo* Ps 32,2; 143,9 zsoldárt zeng(edez tízhúrú lanton; *psallere regi (Deo)* Ps 46,7 (bis) zsoldárt zeng (Istennek) a királynak; *psallere tympano et cithara* Ps 149,3 zsoldárt zeng(edez dob és citerakisérettel

psalmus, *i, m. Gr.* zsoldár; *psalmos cantare* Cant Ez 20 zsoldárt énekel; *psalmum dicere nomini Domini* Ps 17,50 zsoldárt énekel az Úr nevének

psalterium, *ii, n. Gr.* húros hangszer, citera, hárf; *cum psalterii sonitu et cithara* Ps 97,5 citerával és hárfazengéssel; *psalterio celebrare fidelitatem Dei* Ps 70,22 lantszóval magasztalja az Isten hűségét; *psalterio decachordo psallere* Ps 32,2; 143,9

tízhúrú lanton zsoldárt zengedez; *psalterio et cithara laudare Dominum* Ps 150,3 citerán és hárfán dicséri az Urat; *psalterio sonare* Ps 80,3 a hárfát pengeti; *psalterium decachordum et lyra* Ps 91,4 a tízhúrú lant és a (koboz) lant; *psalterium et cithara* Ps 56,9; 107,3; 150,3 hárfá és citera

pudor, oris, m. (*pudeo*) szégyen; *pudor et confusio* Ps 69,3,4; 70,13 szégyen és megszégyenülés; *pudore affici* Ps 34,4; 39,15; 69,3 a szégyenkezés elfogja (=szégyenli magát); *pudore operiri* Ps 70,13 a szégyen elborítja

puer, eri, m. gyermek, gyerek; *puer senex* Ps 36,25 gyerek és öreg; *puer, propheta Altissimi* Cant Zach 76 gyermek, a Magasságbeli prófétája; *inde a puero* Ps 87,16 gyermekkorára óta; *una cum pueris senes* Ps 148,12 együtt a gyerekek és az öregek

puella, ae, f. (*puellus, puer*) lány; *puellae tympana sonant* Ps 67,26 lányok verik a dob

pugna, ae f. (*pugno*) harc, csata, ütközet; *pugnae die tegere caput* Ps 139,8 harc közben védi a fejét

pugnax, acis (pugno) harcias; *pugnax cor* Ps 54,22 harcias a szíve

pugno *l* harcol, küzd; támad, hadakozik; *pugnans perpetuo homo* Ps 55,2 szüntelenül hadakozó ember; *pugnare adversum alqm* Ps 55,3 harcol ellene; *pugnare arcu* Ps 77,9 harcol íjjal

pugnus, i, m. ököl; *de pugno improbi et oppressoris eripere alqm* Ps 70,4 a gonosz és a garázda öklétől megmenti

pulchritudo, inis, f. (*pulcher*) szépség; *pulchritudinem concupiscere* Ps 44,12 szépségét megkívánja

pullus, i, m. (*pullus* 3) állatfióká, kölyök; *pulli corvorum* Ps 146,9 hollófiókák; *pulli hirundinis et passeris* Ps 83,4 fecske- és verébfiókák; *pulli pecorum et armentorum* Cant Ier 12 bárányok és borjak (kis bárányok és növendékmarhák); *pullos ponere in nido* Ps 83,4 fiókáit fészekbe rakja; *super pullos volitat aquila* Cant Mo II,11 fiókái fölött röpdös a sas; *ut pullus bubalorum subsilire* Ps 28,6 mint fiatal bölény úgy ugrándozik

- pulso** 1 (*pello*) ütöget, verdes; *pulsare citharam* Ps 80,3 pengeti a citerát; *pulsare tympanum* Ps 80,3 veri a dobót
- pulvis**, *eris*, *m.* por; holtak hamva; *transl.* lesújtottság, nyomorúság; *pulverem lingere* Ps 71,9 a földet nyalja; *pulvis est* Ps 102,4 por(ból) van; *pulvis laudat Deum* Ps 29,10 (talán) a por (=a porladó ember) dicséri az Istent? *pulvis mortis* Ps 21,16 a halál pora (=a sír); *a pulvere sublevare inopem* Ps 112,7 a porból fölemeli a szegényt; *e pulvere erigere egenum* Cant An 8 a porból fölemeli a (szűkölködőt) szegényt; *in pulvere(m) prostrata anima* Ps 43,26; 118,25 porba tiporják lelkét (=öt); *in pulverem descendere* Ps 21,30 porba száll (=visszatér a földre); *in pulverem mortis deducere alqm* Ps 21,16 a halál porába juttatja; *in pulverem prosternere honorem alcs* Ps 7,6 porba („sárba”) tapossa a becsületét; *in pulverem reverti* Ps 89,3; 103,29 a (föld) porába visszatér; *ut pulverem discere alqm* Ps 17,43 mint a port szétszórja; *ut pulverem plure carnes* Ps 77,27 mint a port (mintha csak por lenne) hullatja (az égből Isten) a húst (vö. fürjek a pusztai vándorlásnál Num 11, 31—34)
- pungo** 3 *pupugi*, *punctus* szúr; *transl.* megsért, megbánt; *pungitur cor* Ps 72,21 bánkódik a szíve
- punio** 4 büntet, megbüntet; *punire culpam verberibus* Ps 88,33 bünteti vétkét veréssel; *punire delictum virga* Ps 88,33 bünteti bűnét vesszővel; *puniri* Ps 33,22.23 bűnhődik
- pupilla**, *ae, f.* szembogár; *ut pupillam oculi custodire alqm* Ps 16,8; Cant Mo II,10 mint a szemvilágára vigyáz rá
- pupillus**, *i, m.* árvagyermek, árva; *pupillorum misereri* Ps 108,12 az árvákon megkönyörül; *pupillos occidere* Ps 93,6 az árvákat öldöklő; *pupillum defendere* Ps 81,3 az árvát megvédi; *pupillum et viduam sustentare* Ps 145,9 az árvát és az özvegyet (=a védtelent) gyámolítja; *pupillus et oppressus* Ps 81,3 az árva és az elnyomott (=az elnyomott árva)
- purgo** 1 (*purgus, ago*) tisztít; *purgatum septies argentum* Ps 11,7 hétszeresen megtisztított ezüst

- puritas**, *atis, f. (purus)* tisztaság; *puritas manuum* Ps 17,21.25 kezének tisztasága (=tisztá keze)
- purus** 3 tiszta; színtiszta; *transl.* mocsoktalan, szeplőtelen, feddhetetlen, (vallásilag) szent (=meg nem szentségtelenített); *puram servare viam* Ps 118,9 tisztán megőrzi életútját; *purissimum oleum* Ps 91,11 színtiszta olaj; *puro corde esse* Ps 72,1 tiszta szívű; *purum aurum* Ps 20,4 színarany; *purum se monstrare erga purum* Ps 17,27 mint tiszta bánik a tisztával; *purus timor Domini* Ps 18,10 szent az Úr félelme
- pusillus** 3 kicsiny; *tam pusilli quam maiores* Ps 113 B,13 kicsinyek és nagyok
- puteus**, *i, m.* gödör, verem, sírgödör; *puteus occludit os super alqm* Ps 68,16 a verem (=a sír, az alvilág) szája bezárul fölötte; *in puteum interitus deducere alqm* Ps 54,24 a pusztulás vermébe taszítja

Q

quadraginta negyven

quaero 3 *quaesivi, quaesitus*

1. keres; *quaerere cibum* Ps 58,16 keresi az élelmet (kutat eleség után); *quaerere Deum (Dominum)* Ps 9 A,11; 13,2; 21,27; 23,6; 26,8; 33,5.11; 39,17; 52,3; 62,2; 68,7.33; 69,5; 76,3; 77,34; 104,3; 118,2.10; Cant Is II,19 keresi az Istent (az Urat); *quaerere faciem Dei Iacob (Domini)* Ps 23,6; 26,8; 104,4 keresi Jákob Istenének (az Úrnak) az arcát; *quaerere nomen Domini* Ps 82,17 keresi az Úr nevét (=az Urat); *quaerere per iugium sibi* Ps 54,9 menedéket keres; *quaerere implium superbientem* Ps 36,36 (hiába) keresi a kérkedő istentelent (=nincs többé); *quaerit Dominus servum suum* Ps 118,176 keresi az Úr az ő szolgáját

2. törekszik, tör vmire; kíván; hajszol; *quaerere mala (malum) alci* Ps 37,13; 70,13.24 vesztére tör, rosszakarója; *quaerere mendacium* Ps 4,3 hajszolja a hazugságot; *quaerere pacem* Ps 33,15 törekszik a békességre (keresi a békességet); *quaerere vitam alcs* Ps 34,4; 39,15; 53,5; 55,7; 69,3 életére tör; *quaerit perdere animam alcs* Ps 62,10 törekszik elpusztítani életét (=életére tör)

3. kérdez, kutat; *quaerere ab alio quorum non est conscius* Ps 34,11 (azt) kérdezi tőle, amiről nem tud; *quaerere praecepta Domini* Ps 118,94 kutatja az Úr parancsait (=tanulmányozza, fűrkészi)

quam mennyire; amint, mint

quamdiu (*diu*) meddig; ameddig
quando mikor; amikor
quandocumque amikor csak, valahányszor; valamikor
quantum mekkora; akkora (amekkora)
quantumvis bármekkora
quare miért; amiért
quasi (*quam, si*) mintegy
-que és, meg
quemadmodum (*modus*) hogyan; ahogyan, amint
queror, queri, questus sum panaszkodik; *queri* Ps 63,2 panaszkodik
quercus, us, f. tölgy; *quercus contorquere* Ps 28,9 a tölgyfákat (tőből) kicsavarja
qui, quae, quod aki, amely, ami
quia mert, mivel
quicquam, quidquam valami, bármi
quicumque, quaecumque, quodcumque akárki, bárki; akármelyik, bármelyik
quidem bizony, mégpedig; *ne ... quidem* még ... sem
quies, etis, f. nyugalom, pihenés; *quietem concedere palpebris* Ps 131,4 pihenést enged szempilláinak (=lehunyja szemét); *quietem dare alci* Ps 60,3 nyugalmat ad neki; *in locum quietis surgere* Ps 131,8 nyugvóhelyére tér (=megállapodik)
quiesco 3 *evi* (*quies*) nyugovóra tér, megpihen, pihen; *quiescere ad aquas* Ps 22,2 megpihen a forrásnál; *quiescere in Deo* Ps 61,2,6 megnyugszik Istenben; *quiescere inter caulas gregum* Ps 67,14 pihen a nyájaklok között; *avolare et quiescere* Ps 54,7 elröpül és megpihen; *noli quiescere Deus* Ps 82,2 ne pihenj tovább Istenem (=ne tūrd tovább)
quietus 3 (*quiesco*) nyugodt, csendes; békés; *quieti terrae* Ps 34,20 akik békésen élnek az országban; *quietus exspectat* Cant Hab 16 nyugodtan vár
quis, quid ki, kicsoda, mi, micsoda

quis, quid (*ne quis, si quis etc.*) valaki, valami (nehogy valaki...
ha valaki...)

quisnam, quidnam ugyan ki, ugyan mi, melyik

quisquam, quidquam (*quicquam*) valaki, valami; bárki, bármi

quisque, quaeque, quidque kiki, mindegyik, bárki, bármi; aki
csak, ami csak

quivis, quaevis, quodvis bármelyik, bármilyen

quo merre, hová; minél, mennél (középfok mellett)

quod azért hogy; mert

quomodo (*modus*) hogyan? ahogyan

quoniam (*iam*) minthogy, mert

quoque is

quot hány? ahány

quoties hányszor? ahányszor

quousque (*usque*) meddig? ameddig

—

R

- rabies**, *ei, f.* veszettség, düh; *transl.* dühöngés, harag; *rabies opprimentium* Ps 7,7 a támadók dühe (=a dühödten támadó ellenség)
- racemus**, *i, m.* szőlőbogyó, szőlőfürt; *racemi amari* Cant Mo II,32 keserű szőlőbogyók
- radius**, *ii, m.* pálcika; *transl.* fénysugár; *radii prodeunt e manu Dei* Cant Hab 4 fénysugarak törnek elő az Isten kezéből; *radiis velatur potentia Dei* Cant Hab 4 sugarakba rejtőzik az Isten hatalma
- radix**, *icis, f.* gyökér; *radices agit vitis* Ps 79,10 gyökeret ereszt a szőlő
- Rahab** *indecl. Hebr.* Ráháb („rahab” = vadság, kegyetlenség, kevélység, dölyfösség) Egyiptom allegórikus neve, amely kevélységére utal: a Kevély; *Rahab et Babel* Ps 86,4 Ráháb (=Egyiptom) és Bábel (a két nagy bálványimádó birodalom); *Rahab transfixum conculcare* Ps 88,11 Ráhábot (=a kevélység és lázadás szörnyetegét) átszúrja és eltiporja
- ramus**, *i, m.* ág, gally, vessző; *rami vitis* Ps 79,11 szőlővesszők; *ramis operti cedri* Ps 79,11 (szőlő)vesszők borítják a cédrusfákat (=bőség képe!); *inter ramos edere vocem* Ps 103,12 az ágak között hallatják hangjukat (=csicseregnek a madarak)
- rana**, *ae, f.* béka; *ranae infestant alqm* Ps 77,45 békák támadnak rá; *ranis scatet terra* Ps 104,30 békáktól hemzseg az ország

- (vö. egyik egyiptomi csapás); *ranas mittere* Ps 77,45 békákat bocsát rájuk (Isten: egyiptomi csapás)
- rapax**, *acis*, (*rapio*) rabló, ragadozó; *rapax blasphematus, Dominum spernit* Ps 9 B,3 a rabló káromkodik, megveti az Urat; *rapax et rugiens leo* Ps 21,14 ragadozó, ordító oroszlán
- rapina**, *ae, f.* (*rapio*) rablás; *transl.* rablott jószág, zsákmány; *in rapina gloriari* Ps 61,11 a rablott jószággal nagyra van
- rapio** 3 *rapui, raptus* magához ragad, megragad, elragad, elhurcol; *elrabol; rapere animam ut leo* Ps 7,3 elragadja életét mint valami oroszlán; *rapere et reddere alqd* Ps 68,5 elrabolja és visszaadja; *rapere miserum* Ps 9 B,9 megkaparintja a szegényt (t.i. a gazdag uzsorás); *rapit Deus nec sit qui salvos reddat* Ps 49,22 elragadja az Isten és nincs, aki megmentené
- raucus** 3 rekedt; *raucæ factæ fauces* Ps 68,4 bereked a torka
- reaedifico** 1 (*aedifico*) újra felépít; *reaedificare muros Ierusalem* Ps 50,20 újra felépíti Jeruzsálem falait
- rebellis**, *e* (*rebello*) felkelő, lázadó, pártütő; *rebelles extollunt se* Ps 65,7 a lázadók elbizakodnak; *rebelles tantum degunt in torrida terra* Ps 67,7 egyedül a lázadók élnek (tengődnek) a sivatagban; *rebellis contra alqm* Ps 5,11 lázadozik ellene; *rebellis et contumax generatio* Ps 77,8 pártütő (és) makacs nemzedék
- rebello** 1 (*bello*) felkel, fellázad; ellenszegül; *rebellare contra Altissimum* Ps 105,7 föllázad a Magasságbeli ellen; *rebellare contra Deum* Ps 138,20 föllázad az Isten ellen; *rebellare contra eloquia Dei* Ps 106,11 ellenszegül az Isten szavának, fellázad parancsa ellen
- recalcitro** 1 (*calcitro*) kirúg, hátrarúg; *recalcitrare* Cant Mo II,15 kirúg (a hámból), rugdalózik (az ösztöke ellen)
- recedo** 3 *cessi, cessus* (*cedo*)
1. visszamegy, visszahúzódik; *recedere ad inferos* Ps 9 A,18 visszahúzódik az alvilágba (= „vissza a pokolba”); *recedere et erubescere* Ps 6,11 visszavonul és szégyenkezik; *recedere retrorsum* Ps 55,10 visszavonul (= meghátrál); *recedunt peccatores* Ps 9 A,18 visszahúzódhatnak a gonoszok

2. elmegy, eltávozik, otthagyja; *recedere a Deo* Ps 17,22; 72,27; 79,19 elhagyja az Istent; *recedit benedictio ab alqo* Ps 108,17 otthagyja az áldás (=elhagyja a szerencse); *recedunt ab alqo qui faciunt iniquitatem* Ps 6,9 otthagyják (=nyugton hagyják) a gonosztevők; *recedunt ab alqo viri sanguinum* Ps 138,19 otthagyják (=nyugton hagyják) a vérszomjas férfiak

3. eltér vmitől, felhagy vmivel, eláll vmitől; *recedere a malo* Ps 33,15; 36,27 felhagy a gonoszsággal; *recedere a promisso* Ps 131,11 eltér ígététől (=megmásítja)

recens, *entis* új, fiatal; *adv.* éppen, az imént; *recens venire* Cant Mo II,17 nem rég jött

receptaculum, *i. n. (recepto)* tartály, lerakat, raktár; *de receptaculis promere ventum* Ps 134,7 tárházaiból előhossa (Isten) (a szelet (=„kinyitja a zsákot” — világkép!); *in receptaculis ponere fluctus* Ps 32,7 tartályba rakja (Isten) a hullámokat (világkép!)

recogito *1 (cogito)* újra átgondol, megfontol; *recogitare* Ps 76, 4,7 gondolkodik, visszagondol; *recogitare in cordibus* Ps 4,5 megfontolja szívében

recolo *3 colui, cultus (colo)* visszaemlékezik; *recolere misericordiam Dei* Ps 47,10 visszaemlékezik Isten irgalmasságára
recondo *3 didi, ditus (condo)*

1. eltesz, elrak, tartogat; *recondere in utre* Ps 55,9 tömlőbe gyűjt; *reconditae lacrimae in utre Dei* Ps 55,9 tömlőbe gyűjtik könnyeit Istennél (=nem feledkeznek meg róla)

2. elrejt, eldug; *recondere in corde eloquium Domini* Ps 118,11 elrejtí szívébe az Úr szavát

recordor *1 (cor)* megemlékezik; visszaemlékezik, visszagondol, rágondol, emleget; (Isten) irgalmasan megemlékezik; *recordari bonitatis* Ps 97,3 megemlékezik (az Isten) jóságáról; *recordari culpas maiorum* Ps 78,8 emlékeztetésében tartja az ősök bűnét; *recordari Dei (Domini)* Ps 6,6; 41,7; 76,4 rágondol az Istenre (az Úrra); *recordari Deum esse petram* Ps 77,35 megemlékezik róla, hogy az Isten a kősziklája (=erős mene-

déke); *recordari Deum Altissimum redemptorem* Ps 77,35 megemlékezik a fölséges Istenről, megváltójáról (megszabadítójáról); *recordari diem Ierusalem* Ps 136,7 visszagondol Jeruzsálem nagy napjára (=a város elpusztításának napja 586-ban); *recordari eos esse carnem, halitum* Ps 77,39 megemlékezik róla, hogy (csak) test és pára (lehelet) minden ember; *recordari et converti ad Dominum* Ps 21,28 visszaemlékezik és megtér az Úrhoz; *recordari fidelitatis* Ps 97,3 megemlékezik hűségéről; *recordari foederis* Ps 105,45; Cant Zach 72 emlékezetben tartja a (megkötött) szövetséget; *recordari haec* Ps 73, 18 visszaemlékezik erre; *recordari illud et effundere animum* Ps 41,5 visszaemlékezik arra és kiönti (lelkének) érzését; *recordari pristinos annos* Ps 76,7 visszaemlékezik az egykori évekre (=időkre); *recordari impropertii* Ps73, 22 visszaemlékezik a gyalázkodásra; *recordari in humilitate alcs* Ps 135,23 megemlékezik nyomorúságában róla; *recordari manus Dei* Ps 77,42 megemlékezik az Isten kezéről (=hatalmas tetteiről); *recordari misericordiae* Cant BMV 54 megemlékezik irgalmáról (=gondol irgalmas ígéreteire az Úr); *recordari nos esse pulverem* Ps 102,14 gondol arra, hogy (csak) por vagyunk; *recordari Sion* Ps 136,1 emlegeti Siont (=Jeruzsálemet); *recordari sodalitatis* Ps 73,2 megemlékezik (Isten) az ő gyülekezetéről (=az istenfélők közösségéről, a választott népről); *recordatur Dominus alcs* Ps 9 A,13; 113 B,12; 135,23 megemlékezik róla az Úr

recreo *1 (creo)* újjáteremt; *transl.* felüdít; *recreare animam* Ps 18,8 felüdíti a lelkét

recrudesco *3 crudui (cruesco)* újra felszakad; *transl.* kitör, megújul; *recruescit dolor* Ps 38,3 újra előtör a fájdalom

rectitudo, *inis, f. (rectus)* egyenesség; *transl.* egyeneslelkűség, őszinteség; *in rectitudine cordis* Ps 118,7 őszinte szívvel

rectum, *i, n. (rectus)* az igazság, a jog, a helyes, az igaz (dolog); *recta cogitare in corde* Ps 14,2 igazat gondol szívében (=igazlelkületű); *recta stabilire* Ps 98,4 megállapítja, mi a helyes;

recta videre Ps 16,2 tudja, mi az igazság; *rectum effari* Ps 36, 30 igazat beszél

rectus 3 (rego)

1. egyenes; *recta via ducere alqm* Ps 106,7 egyenes úton vezeti

2. helyes, szabályos; igaz, igazságos; *recta praecepta Domini* Ps 18,9 helyesek az Úr parancsai; *recte iudicare* Ps 57,2 helyesen (igazul) ítélezik; *rectum iudicium Domini* Ps 118,137 igazságos az Úr ítélete; *rectum verbum Domini* Ps 32,4 igaz az Úr szava; *rectus Deus in iudicio suo* Ps 50,6 igazságos az Úr ítéletében; *rectus Dominus* Ps 91,16 igaz az Úr; *rectus et bonus Dominus* Ps 24,8; 33,9 igaz és jó az Úr; *rectus, iustus, fidelis, absque iniquitate* Cant Mo II,4 igaz, igazságos, hűséges, gonoszság nincs benne

3. becsületes, nyílt, őszinte, igaz, igaz lelkű; *recta via incedere* Ps 36,14 igaz úton jár; *rectae semitae* Ps 22,3 igaz (élet)ösvények; *recte ambulare* Ps 49,23 helyes életúton jár, (= helyesen = Isten parancsai szerint él); *rectus corde* Ps 7,11; 10,2; 31,11; 63,11; 93,15; 96,11; 124,4 az igaz szívűek, igaz lelkűek; *recti habitant in conspectu Domini* Ps 139,14 az igazak az Úr színe előtt élnek; *recti laetantur* Ps 106,42 az igazak örvendeznek; *recti vident faciem Domini* Ps 10,7 az igazak meglátják az Úr arcát; *rectis bonus Deus* Ps 72,1 az igazakhoz jószágos az Isten; *rectis oritur lumen* Ps 111,4 az igazaknak fényesség támad; *recto corde esse* Ps 35,11 igaz lelkű; *rectorum generatio* Ps 111,2 az igazak nemzetsége, (= fia, leszármazottai); *rectos decet collaudatio* Ps 32,1 az egyeneslelkűekhez jól illik az (Isten)dicséret; *rectum cor* Ps 77,8.37 igaz lelkelet

recumbo 3 cubui (cumbo) hanyatt dől, fekszik, lefekszik; *recumbunt in cubilibus catuli leonum* Ps 103,22 nyugszanak tanyájukon az oroszlánkölykök; *ambulare et recumbere* Ps 138,3 fennjár, majd lefekszik

recuso 1 (*causa*) kifogást emel; vonakodik, visszautasít; *recusat caput alqd* Ps 140,5 vonakodik tőle a feje (=visszautasítja)

reddo 3 *reddidi, redditus (do)*

1. visszaad, visszajuttat, visszaszolgált; *reddere ius egeno* Ps 139,13 igazságot szolgált a szegénynek; *ius reddere humili et pauperi* Ps 81,3 igazságot szolgált a nyomorultnak és a szegénynek; *reddere ius oppressis* Ps 102,6; 145,7 igazságot szolgált az elnyomottaknak; *reddere ius secundum iustitiam alci* Ps 7,9 igazságot szolgált neki (az Úr) igaz volta szerint; *reddere iustitiam pauperibus* Ps 139,13 igazságot (jogot) szolgált a szegényeknek; *reddere laetitiam alci* Ps 50,14 visszaadja örömet; *reddere vitam alci* Ps 118,25 visszaadja életét; *reddidit Deus (Dominus) ius alci* Ps 7,9; 25,1; 42,1 igazságot szolgált neki az Isten (az Úr); *mutuari et reddere* Ps 36,21 kölcsönvesz, visszaad; *rapere et reddere alqd* Ps 68,5 elrabolja, visszaadja

2. megad; *reddere laudem Deo* Ps 65,2 megadja a dicsőítést Istennek; *reddere vota* Ps 21,26 megadja, amit fogadott; *reddere vota Altissimo* Ps 49,14 beváltja fogadalmát a Magaságbelinek; *reddere vota Domino* Ps 65,13; 115,5,9 beváltja fogadalmát az Úrnak; *reddere votum Deo* Ps 64,2 beváltja fogadalmát az Istennek

3. viszonz, visszafizet, megfizet; *reddere jacta sua alci* Ps 27,4 visszafizet tetteiért; *reddere secundum opus eius unicuique* Ps 61,12 megfizet cselekedete szerint mindenkinek; *reddere superbis quod merentur* Ps 93,2 megfizet a gőgösöknek érdemük szerint; *reddere ultionem adversariis* Cant Mo II,41.43 bosszút áll ellenségein

4. visszaállít; tesz vmivé; *reddere excelsum* Cant An 7 fölmagasztal; *reddere humilem* Cant An 7 megaláz; *reddere salvum alqm* Ps 49,22 megmenti

redemptio, onis, f. (redimo) megváltás; szabadulás; *redemptio copiosa* Ps 129,7 bőséges (=teljes) megváltás; *redemptionem*

mittere populo Ps 110,9 szabadulást küld népének; *redemptionis suae pretium dare alci* Ps 48,8 váltságdíjat ad magáért

redemptor, oris, m. (*redimo*) szabadító; megváltó; *redemptor Deus Altissimus* Ps 77,35 megváltójuk a fölséges Isten; *redemptor et Petra* Ps 18,15; 77,35 megváltója és kősziklája

redeo 4 ii, itus (eo) visszamegy, visszatér; *redire ad tranquillitatem* Ps 114,7 újra megnyugszik; *redit iudicium ad iustitiam* Ps 93,15 visszatér az ítélkezés az igazságossághoz; *redit violentia in verticem* Ps 7,17 visszahullik erőszakossága önféjére

redigo 3 egi, actus (ago) tesz vmivé; *redigere Ierusalem in ruinas* Ps 78,1 romhalmazzá teszi Jeruzsálemet

redimo 3 emi, emptus (emo) visszavásárol, kivált; megszabadít, megment; *redempti a Domino* Ps 106,2 akiket megváltott az Úr; *redimere ab interitu vitam alcs* Ps 102,4 megmenti a pusztulástól életét; *redimere animam alcs* Ps 68,19; 70,23 megmenti (megszabadítja) lelkét (=őt); *redimere animam in pacem* Ps 54,19 megszabadítja lelkét (=őt) és békességre juttatja; *redimere de manu adversarii alqm* Ps 77,42 megmenti az ellenség kezéből (=hatalmából); *redimere de manu inimici alqm* Ps 106,2 kiváltja az ellenség kezéből (=hatalmából); *redimere ex iniquitatibus alqm* Ps 129,8 megváltja bűneiből; *redimere filios Iacob et Ioseph* Ps 76,16 megszabadítja Jákob és József fiait (=leszármazottait); *redimere populum (braccio)* Ps 76,16; Cant Mo I,13; Cant Zach 68 megszabadítja a népet (karjával = hatalmával); *redimere sibi in possessionem alqd* Ps 73,2 kiváltja és birtokba veszi; *redimere vitam ab interitu* Ps 102,4 megmenti életét a pusztulástól; *redimit Dominus alqm* Ps 25,11; 77,42; 118,154 megszabadítja az Úr; *redimit Dominus Iacob* Cant Ier 11 megváltja az Úr Jákobot (=a választott népet)

reduco 3 duxi, ductus (duco) visszahoz, visszavezet, hazavezet; *reducere captivos Sion* Ps 125,1 hazavezeti Sion rabjait (=a fogásba hurcolt zsidó lakosságot); *reducere e profundo maris* Ps 67,23 visszahozza a tenger mélyéről (is); *reducere ex Basan* Ps 67,23 visszahozza Básánból (=a magas hegyek közül);

deducere ad inferos et reducere Cant An 6; Cant Tob 2 elviszi az alvilágba és visszahozza

reficio 3 *feci, fectus (facio)* felfrissít; megerősít, felüdít; *reficere animam* alcs Ps 22,3 felüdíti lelkét (=felfrissíti életkedvét); *reficere animam sacerdotum pinguedine* Cant Ier 14 a papok lelkét (=életerejét) bőséggel táplálja; *reficere fatigatum* Ps 67,10 felüdíti az elfáradtat; *reficit panis cor hominis* Ps 103,15 megerősíti (=táplálja) a kenyér az ember szívét

refugium, ii, n. (*refugio*) menedék(hely); *refugii petra* Ps 30,3; 70,3; 93,22 sziklamenedék; *refugium die angustiae* Ps 58,17 menedék szorongatás idején; *refugium Dominus (Deus)* Ps 13,6; 61,9; 89,1; 90,9 menedéke az Úr (az Isten); *refugium et arx* Ps 90,2 mentsvár; *refugium et clipeus* Ps 143,2 oltalom és menedék; *refugium et robur* Ps 45,2 menedék és erő (=erős menedék); *refugium in Deo* Ps 61,8 menedéke az Istennél (Istenben); *refugium iustorum* Ps 36,39 az igazak menedéke; *refugium meum (mihi)* Ps 30,5; 141,6 menedékem (az Isten); *refugium opportunum temporibus angustiae* Ps 9 A,10 biztos menedék szükség idején; *refugium suum ponere in Domino* Ps 72,28 menedéket keres az Úrnál

regina, ae, f. (*rex*) királynő; *regina ad dexteram regis* Ps 44,10 a királynő a király jobbján; *regina ornata auro* Ps 44,10 arannyal ékes királynő

regio, onis, f. (*rego*) vidék, tájék, föld; *regio viventium* Ps 114,9 az élők országa (=a föld: ellentéte a halál országának, az alvilágnak); *regiones Dei occupare sibi* Ps 82,13 az Isten földjeit (=a Szenföld városait) elfoglalja magának

regnum I (*regnum*) uralkodik; *regnare coram Deo in aeternum* Ps 60,8 uralkodik az Isten színe előtt örökre; *regnat Deus (Dominus)* Ps 92,1; 95,10; 96,1; 98,1; 145,10 uralkodik az Isten; *regnat Deus ab aeterno* Ps 54,20 uralkodik az Isten öröktől fogva; *regnat Deus in Iacob et usque ad fines terrae* Ps 58,14 uralkodik az Isten Jákob (=Izrael népe) fölött és a legtávolabbi földrészekig; *regnat Deus super nationes* Ps

46,9 uralkodik Isten a nemzetek fölött; *regnat potens* Ps 98,4 uralkodik a hatalmas (=hatalmas uralkodó)

regnum, i, n. (rego)

1. királyság; ország, birodalom; *regna commota* Ps 45,7 megrendülnek a birodalmak; *regna et populi congregantur simul* Ps 101,23 az országok és a népek egybegyűlnek; *regna quae non invocant nomen Domini* Ps 78,6 országok, amelyek nem hívják segítségül az Úr nevét; *regna terrae* Ps 67,33 a föld országai; *regnum et princeps* Cant Dav 11 az ország és a fejedlem; *regnum Israel* Ps 113 A,2 Izrael országa; *de regno ad populum illum migrare* Ps 104,13 egyik országból a másik néphez vándorol

2. uralom, kormányzás; *regnum est Domini* Ps 21,29 az uralom az Úré

3. az Isten (az Úr) országa; *regni gloriam dicere* Ps 144,11 (az Úr) országának dicsőségét hirdeti; *regni magnifici gloria* Ps 144,12 (az Úr) nagyszerű országának dicsősége; *regni sceptrum* Ps 44,7 (az Isten) országának királyi jogara; *regni thronus* Cant 3 puer 54 (az Úr) országának királyi széke; *regnum Dei (Domini)* Ps 102,19; 113 A,2; 144,13; Cant Tob 2 az Isten (az Úr) országa; *regnum magnificum Domini* Ps 144,12 az Úr nagyszerű országa; *regnum omnium saeculorum* Ps 144,13 (az Úr) örökkévaló országa (=az örök Istenország)

rego 3 rexi, rectus kormányoz, uralkodik; Isten uralma a világ és a népek fölött; *regere gentes virga ferrea* Ps 2,9 vasvesszővel (=szigorúsággal) kormányozza a népeket; *regere omnia imperio* Cant Dav 12 a mindenséget (=mindent a világon) uralmával kormányozza; *regere orbem terrarum cum iustitia* Ps 95,13; 97,9 a földkerekséget igazságosan kormányozza; *regere populos cum aequitate* Ps 66,5; 95,10; 97,9 a népeket méltányosan kormányozza; *regere populos cum fidelitate* Ps 95,13 a népeket hűségben (=ígéretei szerint) kormányozza; *regere terram* Ps 95,13 kormányozza a földet (=a világot)

reicio 3 *ieci, iectus (iacio) transl.* visszautasít, elutasít, elvet, eltaszít; *reicere acriter Israel* Ps 77,59 (Isten) zordonan elveti Izraelt (=választott népét); *reicere orationem inopum* Ps 101,18 elutasítja a gyámoltalanok könyörgését; *reicere populum suum* Ps 93,14 (az Úr) elveti népét; *reicere tabernaculum Ioseph* Ps 77,67 (az Úr) elveti József sátrát(=a silói szentélyt Efraim földjén = Izrael külön istentiszteletét)

relaxatio, *onis, f. (relaxo)* megkönnyebbülés, megpihenés; *relaxationem dare alci* Ps 65,12 enyhülést ad neki

relinquo 3 *liqui, lictus (linquo)*

1. visszahagy, hátrahagy; *relinquere divitias alienis* Ps 48,11 gazdagságát idegenekre hagyja

2. meghagy; *relinquere quod superest alci* Ps 16,14 meghagyja a maradékot maga után

3. otthagyn, átenged; *relinquere apud inferos animam alci* Ps 15,10 otthagynja lelkét az alvilágban (=elfeledkezik róla a másvilágban)

4. elhagy; *relinquere habitaculum Silo* Ps 77,60 (Isten) elhagyja lakóhelyét Silót; *relinquere hereditatem* Ps 93,14 (az Úr) elhagyja örökségét (=népét)

remaneo 2 *mansi, mansus (maneo)* visszamarad, megmarad; *ne unus quidem remanet* Ps 105,11 egy sem marad meg (belőlük)

reminiscor, *reminisci (memini)* emlékezetébe visszaidéz; visszaemlékezik; *reminisci miserationum et misericordiarum* Ps 24,6 visszagondol könyörületességére és jóságára (=könyörületességére)

remissio, *onis, f. (remitto)* elengedés, megbocsátás; *remissio peccatorum* Cant Zach 77 bűnbocsánat

remitto 3 *misi, missus (mitto)* megbocsát; *remittere culpam peccati* Ps 31,5 megbocsátja súlyos vétkeket; *remittere culpas alci* Ps 102,3 megbocsátja vétkeiket; *remissa iniquitas* Ps 31,1 megbocsátották bűnét

removeo 2 *movi, motus (moveo)* elmozdít, eltávolít; elvet, elűz; *removeo amicum et sodalem ab alio* Ps 87,19 eltávolítja tőle

barátját és társát; *removere delicta longe ab alqo* Ps 102,12 messzire elúzi tőle vétkeit; *removere in sempiternum alqm* Ps 51,7 örökre elveti; *removere notos ab alqo* Ps 87,9 eltávolítja tőle ismerőseit; *removere praecepta Dei a se* Ps 17,23 elveti az Isten parancsait

renes, (*i*)*um*, *m.* a vesék, az elrejtett szervek; *transl.* az elrejtett érzések, gondolatok; *renes et cor explorare* Ps 25,2 veséit és szívét (=legelrejtettebb érzéseit) átkutatja; *renes et corda scrutans Deus* Ps 7,10 a veséket és a sziveket vizsgáló Isten; *renes formare* Ps 138,13 (Isten, aki) teremti (az ember) veséit (=megalkotja legbensejét)

renovo *1* (*novo*) megújít, felújít; *renovare faciem terrae* Ps 103,30 (Isten) megújítja a föld (fel)színét; *renovare signa* Cant Eccl 6 megújítja csodajeleit (=újabb csodajeleket művel); *renovare spiritum firmum in alqo* Ps 50,12 megújítja az erős lelket benne (=megszilárdítja jellemét); *renovatur ut aquilae iuventus alcs* Ps 102,5 megújul ifjúsága mint a sasmadáré („a sasok öregségét megfiatalítja a vedlés” — Szt. Jeromos Iz 40,31-hez)

renuo *3 ui* (*nuo*) nemet int; ellenez, nem fogad el; nem hajlandó; *renuere consolationem* Ps 76,3 elfordul a vigasztalástól; *renuit ambulare in lege Dei* Ps 77,10 nem hajlandó az Isten törvénye szerint élni

repello *3 repuli, repulsus* (*pello*)

1. visszakerget, visszaver, elűz, elkerget, eltaszít; *repellere adversarios* Ps 43,6 visszaveri az ellenséget; *repellere animam alcs* Ps 87,15 eltaszítja lelkét (=öt); *repellere et abicere* Ps 88,39 elűz és eltaszít; *repellere et confundere alqm* Ps 43,10 elkergeti és megszégyeníti; *repellere faciem alcs* Ps 131,10 eltaszítja arcát (=öt magát); *repellere in aeternum* Ps 76,8 elvet örökre; *repellere in ira alqm* Ps 26,9 elkergeti haragosan; *repellere in perpetuum* Ps 43,24 elvet örökre

2. elutasít; *repellere precationem alcs* Ps 65,20 elutasítja esdeklését; *repellit Deus alqm* Ps 42,2; 59,3.12; 107,12 elutasítja az Isten

rependo 3 *pendi, pensus (pendo)* visszamér; *transl.* viszonzoz, visszafizet (bosszú); *rependere iniquitatem suam alci* Ps 93,23 visszafizet az igazságtalanságért neki; *rependere mala alci* Ps 136,8 visszafizet gonoszságáért; *rependere pro iniquitate alci* Ps 55,8 megfizet gazságáért; *rependere secundum iustitiam suam alci* Ps 17,21 igaz volta szerint megfizet neki

repente, hirtelen

repentinus 3 (*repens*) hirtelen, nem sejtett, váratlan; *repentino exitio consumere alqd* Ps 77,33 hirtelen pusztulással végét veti; *repleo* 2 *evi, etus (pleo)* (meg)tölt; betölt, eltölt; *replere gaudio alqd* Ps 64,9 eltölti örömmel; *replere mare* Ps 97,7 betölti a tengert (a sok élőlény); *replere orbem (terrarum)* Ps 49,12; 88,12 betölti a földkerekséget (a sok élőlény); *replere pharetram sagittis* Cant Hab 9 megtölti a tegezét nyilakkal; *replere Sion laudibus* Cant Eccl 16 (az Úr) betölti Siont a maga dicséretével (=főnségével); *replere templum gloria* Cant Eccl 16 (az Úr) betölti a templomot dicsőségével (=dicsőséges megjelenésével); *replere terram* Ps 23,1 betölti a földet (a sok élőlény); *repleta lingua exultatione* Ps 125,2 telve a nyelve ujjongással; *repletum risu os* Ps 125,2 tele a szája nevetéssel; *repletur terra gloria Domini* Ps 71,19 tele a föld az Úr dicséretével; *repletus aquis rivus Dei* Ps 64,10 vízzel teli (=bővizű) az Isten patakja; *orbis et quod eum replet* Ps 49,12 a földkerekség és ami betölti azt

reprehendo 3 *endi, ensus (prehendo)* *transl.* rendreutasít, megfedd *reprehendere de sacrificiis alqm* Ps 49,8 megfeddi az áldozatokkal kapcsolatban

reprobo 1 (*probus*) elvet; *lapis quem reprobaverunt aedificantes* Ps 117,22 elvetették az építők ezt az építőkövet

reptile, *is, n. (repo)* csúszómászó; *reptilia et volucres pennatae* Ps 148,10 a csúszómászók és a madarak; *reptilia sine numero* Ps 103,25 számtalan csúszómászó

repto, *are (repo)* mászik; csúszik; *ptc.* kígyó; *reptantium venenum* Cant Mo II,24 kígyóméreg; *reptare in terra* Cant Mo II,24 csúszik-mászik a földön (=földi csúszómászó)

- repugno** 1 *avi (pugno)* ellenáll; ellentmond, tusakodik ellene; *repugnare Domino* Cant Is II,24 tusakodik az Úr (az Isten) ellen
- reputo** 1 (*puto*) számít; tart, gondol; *reputare scorias peccatores* Ps 118,119 szemét-számba veszi a bűnösöket
- requies**, *etis, f. (quies)* nyugalom, pihenés, megpihenés; nyugvóhely; *requiem dare a diebus malis alci* Ps 93,13 megpihenést ad a balszerencse idején; *requiem optare* Ps 131,14 pihenőhelynek választja; *requies in sempiternum* Ps 131,14 végleges nyugvóhelye; *in requiem Domini introire* Ps 94,11 az Úr nyugalomába (= az Úrtól készített boldog nyugalomba = az Igéret-földjére) bemegy
- requiesco** 3 *quievi, quietus (quiesco)* megnyugszik, megpihen; *requiescit caro securo* Ps 15,9 megpihen teste nyugodtan
- requiro** 3 *quisivi, quisitus (quaero)* keres, kutat; kér; *requirere algu* Ps 26,4 kér; *requirere Deum* Ps 77,34 keresi az Istent
- res**, *rei, f.* dolog; ügy; valami; *rem iniustam ponere ante oculos* Ps 100,3 igaztalan dologra (vmi igaztalanra) veti a szemét; *rem malam proponere sibi* Ps 63,6 a gonoszságra elhatározza magát; *res grandes prosequi* Ps 130,1 nagy dolgokat hajszol; *res suas disponere cum iustitia* Ps 111,5 ügyeit igazságosan intézi; *ad rem malam inclinare cor* Ps 140,4 a rosszra elhajlik szíve
- reservo** 1 (*servo*) eltesz, félretesz; tartogat; *reservare bonitatem timentibus se* Ps 30,20 (az Úr) tartogatja jószágát az istenfélőknek
- residuum**, *ii, n. (residuus)* maradék; *residuo annorum frustratus* Cant Ez 10 maradék (élet)éveitől elesik (= hiába vár további éveket = csalódik, hogy még vannak hátra évei)
- resipisco** 3 *resipii (resipui)* észhez tér; magához tér, magára eszmél; *resipiscunt qui faciunt iniquitatem* Ps 13,4; 52,5 észre térnek a gonosztevők
- resisto** 3 *stitti (sisto)* ellenáll, ellenszegül; *resistentes curvare sub se* Ps 17,40 az ellenállókat meghódításra kényszeríti; *resistere Deo* Ps 75,8 ellenszegül Istennek; *resistere verbis*

Domini Ps 104,28 ellenszegül az Úr igéinek (parancsainak); *resistere voci Domini* Cant Iud 14 ellenszegül az Isten szavának (parancsának); *super resistentes effere alqm* Ps 17,49 az ellenállók (=ellenfelei) fölé emeli

respicio 3 *spexi, spectus (specio)*

1. alátekint, letekint; meg szemlél, szemügyre vesz; *respicere ad dexteram* Ps 141,5 jobbra tekint; *respicere de caelo (caelis)* Ps 32,13; 79,15 alátekint az égből; *respicere de excelso sanctuario* Ps 101,20 alátekint az égi szentélyéből; *respicere inimicos* Ps 24,19 szemügyre veszi ellenségeit; *respicere terram* Ps 103,32 alátekint a földre; *respicit Dominus in alqm* Ps 24,16; 68,17; 85,16; Cant Eccl 1 rátekint az Úr; *respicit Dominus in alqm et miseretur eius* Ps 85,16; Cant Eccl 1 rátekint az Úr és irgalmaz neki; *respicit Dominus secundum multitudinem miserationum eius in alqm* Ps 68,17 rátekint az Úr nagy irgalmaságában; *respiciunt oculi Domini* Ps 10,4 látja az Úr szeme; *respiciunt oculi Domini fideles terrae* Ps 100,6 az Úr szeme letekint az ország megbízható embereire; *respiciunt oculi Domini iustos* Ps 33,16 az Úr szeme az igazakon

2. rátekint, törődik vele; tekintettel van rá, kegyesen néz rá (Isten), rajta a szeme; *respicere, exaudire alqm* Ps 12,4 rátekint, meghallgatja; *respicere faciem uncti* Ps 83,10 föltekint, megtekint az arcára tekint (=tekintetre méltatja, kegyesen reátekint, törődik vele); *respicere humilem* Ps 137,6 (az Úr) reátekint az alázatosra; *respicere humilitatem ancillae* Cant BMV 48 reátekint szolgálójának alázatosságára; (=alázatos szolgálóleányára) *respicere in foedus suum* Ps 73,20 tekintettel van a szövetségére; *respicere miseriam* Ps 30,8 észreveszi nyomorúságát (tekintetre méltatja); *respicere tribulationem alci* Ps 105,44 törődik vele szorongatottságában

respondeo 2 *spondi, sponsus (spondeo)* felel, válaszol; *respondere verbum exprobrantibus* Ps 118,42 megfelel szidalmazóinak; *respondet Deus ex nube tonanti* Ps 80,8 válaszol az Isten dörgő fellegéből

responsum, *i. n.* (*respondeo*) felelet; *responsum habere in ore*
Ps 37,15 (ott) a felelet az ajkán

restituo 3 *ui, utus (statuo)*

1. visszatesz, visszahelyez; *restituit Deus (Deus exercituum; Deus, Salvator; Dominus) alqm* Ps 59,3; 79,4.8.20; 84,5 helyreállítja az Isten (a seregek Istene, az Úr, az Üdvözítő Isten)

2. visszaad; *restituere vitam (alci)* Ps 84,7; Cant Mo II,39 visszaadja életét

3. helyreállít, visszaállít; *destruere et restituere* Ps 27,5 lerombol és helyreállít

resurgo 3 *surrexi, surrectus (surgo)* ismét fölkel; *non amplius resurget* Ps 40,9 nem kel föl többé; *non resurgunt iniqui* Ps 139,11 nem kelnek föl (a sírveremből) a gonoszok

rete, *is, n.* halászháló, vadászháló (csapda); *rete abscondere alci* Ps 30,5 hálót vet titokban eléje; *rete capit alqm* Ps 34,8 a (saját) hálóját megfogja; *rete parare gressibus alcs* Ps 56,7 hálót vet lépteinek; *rete tendere alci* Ps 34,7.8 hálót vet neki; *e reti educere alqm* Ps 30,5 kihúzza a hálóból; *in rete trahere alqm* Ps 9 B,9 hálójába vonja (= behálózza); *in retia sua cadere* Ps 140,10 saját hálójába jut (kerül); *ut rete extendere funes* Ps 139,6 csapdának köteleit feszít eléje

retineo 2 *ui, tentus (teneo)* visszatart; *retinere dexteram in sinu* Ps 73,11 jobbát ölében tartja (= hatalmát tétlenül pihenteti)

retorqueo 2 *torsi, tortus (torqueo)* visszacsavar, visszafordít; *retorquere malum in adversarios* Ps 53,7 visszafordítja a veszedelmet az ellenségre

retribuo 3 *ui, utus (tribuo)* visszaad, ad, viszonzoz; visszafizet bosszút áll; *retribuere abundanter* Ps 30,24 visszafizet bőségesen (bosszút áll); *retribuere agentibus superbe* Ps 30,24 megfizet a gőgösködőknek; *retribuere desolationem animae* Ps 34,12 elhagyatottságba juttatja lelkét (= őt magát); *retribuere Domino pro omnibus quae tribuit alci* Ps 115,3 viszonzozza az Úrnak mindazt, amit neki adott; *retribuere eis qui oderunt*

alqm Cant Mo II,41 megfizet azoknak, akik gyűlölik (bosszút áll gyűlölködő ellenfelein); *retribuere in sinum opprobrium vicinis* Ps 78,12 visszaszórja a gyalázkodást a szomszédok szívébe; *retribuere mala pro bonis* Ps 34,12; 108,5 a jót rosszal viszonozza; *retribuere malum pro bono* Ps 37,21; 40,11 a jót rosszal viszonozza; *retribuere odium pro dilectione* Ps 108,5 gyűlölettel viszonozza a szeretetet; *retribuere opprobrium alci* Ps 78,12 gyalázkodást visszaszórja rá; *retribuere secundum culpas alci* Ps 102,10 visszafizet neki bűnei szerint; *retribuere secundum iustitiam suam alci* Ps 17,25 megfizet neki igaza szerint; *retribuere secundum puritatem manuum suarum alci* Ps 17,21 kezének tisztasága szerint megfizet neki

retro vissza, hátra

retrosum hátra, hátra felé, vissza

retundo 3 *retudi*, *retunsus* (*tundo*) visszatart, mérsékel, zaboláz; *retundere aciem gladii* Ps 88,44 visszafordítja kardja élet támadója ellen;

revelatio, *onis*, *f.* (*revelo*) kinyilvánítás, kinyilatkoztatás; *ad revelationem gentium* Cant Sim 32 a pogányok megvilágosítására

revelo *i* (*velo*) leleplez, fölfed; *revelat Dominus iustitiam suam* Ps 97,2 bemutatja az Úr igaz voltát

reverentia, *ae*, *f.* tisztelet, hódolat; *cum reverentia servire Domino* Ps 129,4 hódolattal szolgál az Úrnak

revereor, *eri*, *itus* (*vereor*) tisztel, nagyrabecsül; *revereri gloriam Domini* Ps 101,16 (félve) tiszteli az Úr dicsőségét; *revereri nomen Domini* Ps 101,16 (félve) tiszteli az Úr nevét

revertor, *reverti*, *reversus sum* visszafordul, visszatér; *reverti in pulverem* Ps 89,3; 103,29 visszatér a (föld) porába (=a földbe halálakor); *reverti in terram* Ps 145,4 visszatér a földbe (=a halálban); *reverti iubet mortales in pulverem* Ps 89,3 visszaparancsolja (az Úr) a halandókat a (föld) porába; *reverti vespere* Ps 58,7.15 visszatér este; *revertitur Deus* (*Deus exercituum, Dominus ad alqm*) Ps 6,5; 79,15; 89,13; Cant Tob 6

visszatér az Isten (a seregek Istene, az Úr hozzá); *revertitur humilis confusus* Ps 73,21 szégyennel távozik a megalázott; *revertuntur filii hominum* Ps 89,3 visszatérnek az emberek fiai (=az emberek) a földbe; *non reverti donec* Ps 17,38 nem tér vissza mindaddig; *vadere et reverti* Ps 77,39 megy és jön

revivisco 3 *revixi* (vivo) újraéled, feléled; *reviviscit cor* Ps 68,33 újjáéled a szíve

rex, regis, m. király, uralkodó (Isten); *plur.* pogány népek királyai, vezérei; *regem constituere alqm* Ps 2,6 királlyá teszi; *reges adorant alqm* Ps 71,11 a királyok leborulnak előtte; *reges alligare compedibus* Ps 149,8 a királyokat lábbilincsbe (béklyóba) veri; *reges Arabum* Ps 71,10 az arabok királyai; *reges celebrant Dominum* Ps 137,4 a királyok magasztalják az Urat; *reges Chanaan* Ps 134,11 Kánaán királyai; *reges congregati* Ps 47,5 a királyok egybegyűlnek; *reges consurgunt* Ps 2,2 a királyok támadásra indulnak; *reges conterere* Ps 109,5 a királyokat megsemmisíti; *reges corripere* Ps 104,14 a királyokat megfenyíti; *reges dispergere* Ps 67,15 a királyokat szétszórja; *reges exercituum fugiunt* Ps 67,13 a seregek királyai (=a királyok seregestől) futnak; *reges intellegunt* Ps 2,10 a királyok belátják (belátásra jutnak); *reges laudant Dominum* Ps 148,11 (a pogány) királyok magasztalják az Urat; *reges magnos percutere* Ps 135,17 a nagy királyokat megveri (csatában); *reges occidere* Ps 134,10; 135,18 a királyokat megöli; *reges otterunt munera Deo* Ps 67,30 a királyok (áldozati) adományokat ajánlanak fel az Istennek; *reges percutere* Ps 135,17 a királyokat megveri (csatában); *reges potentes occidere* Ps 134,10; 135,18 a hatalmas királyokat megöli; *reges reverentur gloriam Domini* Ps 101,16 a királyok tisztelik az Úr dicsőségét; *reges Saba* Ps 71,10 Szába királyai; *reges terrae* Ps 2,2; 75,13; 88,28; 101,16; 137,4; 148,11 a föld(kerekség) királyai; *reges Tharsis et insularum* Ps 71,10 Tárzis és a (Földközi tenger) szigeteinek királyai; *regi benedicere* Ps 71,15 áldja a királyt; *regi dare iudicium* Ps 71,1 a (Messiás) királynak átadja az

ítélőhatalmat; *regi dare potentiam* Cant An 10 a királynak átadja a hatalmat; *regi dare victorias magnas* Ps 17,51 a királynak nagy győzelmet ad; *regi dicere carmen* Ps 44,2 a királynak dalt zeng; *regibus dare victoriam* Ps 143,10 a királyoknak győzelmet ad; *regibus terrae terribilis* Ps 75,13 a föld királyai előtt féltelmetes; *regis caeli laudes dicere* Cant Tob 9 az ég királyának dicséretét zengi; *regis dies* Ps 60,7; 71,7 a király napjai (=uralkodása és életideje); *regis filia* Ps 44,14 a királyleány; *regis filio dat Deus iustitiam* Ps 71,1 a királyfiúnak (=a Messiásnak) átadja az Isten ítélőhatalmát; *regis inimici* Ps 44,6 a király ellenségei; *Regis magni civitas* Ps 47,3 a nagy Király (=Isten) városa (=Jeruzsálem); *regis manus* Ps 20,9 a király (büntető) keze; *regis palatium* Ps 44,16 a királyi palota; *regis saeculorum laudes dicere* Cant Tob 7 az örökkévalóság királyának dicsőségét zengi; *regum filiae* Ps 44,10 a királyleányok; *rex Amorrhaeorum* Ps 134,11; 135,19 az amorreusok királya; *rex Basan* Ps 134,11; 135,20 Básán királya; *rex caeli* Cant Tob 9 az ég királya; *rex concupiscit pulchritudinem* Ps 44,12 a király megkívánja szépségét; *rex confidit in Domino* Ps 20,8 a király (erősen) bíz az Úrban; *rex Deus* Ps 144,1 király(a) az Isten; *rex Dominus* Ps 9 B,16; 28,10; 73,12; 83,4; 97,6 király(a) az Úr; *rex gloriae* Ps 23,7.8.9.10 a dicsőség királya (=a dicsőséges király = az Isten); *rex in aeternum* Ps 28,10 király mindörökre; *rex in saeculum saeculi* Ps 144,10 király mindörökre; *rex laetatur in Deo* Ps 62,12 a király örvend az Istenben; *rex laetatur de potentia Domini* Ps 20,2 a király örvend az Úr hatalmának; *rex magnus super omnem terram* Ps 46,3 (Isten) a nagy Király az egész világ fölött; *Rex magnus super omnes deos* Ps 94,3 (Isten) nagy Király az összes istenek fölött; *rex meus* Ps 5,3; 67,25 királyom (=parancsolóm); *rex mittit et solvit alqm* Ps 104,20 a király érte küld és feloldja (bilincseiből); *rex saeculorum* Cant Tob 7 az örökkévalóság királya; *rex Sancti Israel* Ps 88,19 a király Izrael Szentjéé (=az Úré = a király az Úr kezében van);

rex Og Ps 134,11; 135,19 *Og* királya; *rex omnis terrae Deus* Ps 46,8 az egész világ királya (ura) az Isten; *rex Sehon* Ps 134,11; 135,19 *Szechon* királya; *rex super Sion* Ps 2,6 *Sion* királya; *rex vincit multo exercitu* Ps 32,16 a király győz nagy hadseregével; *ad regem adduci* Ps 44,15 a királyhoz bevezetik; *de rege exsultant filii Sion* Ps 149,2 királyuknak ujjonganak *Sion* (=Jeruzsálem) lakói; *in conspectu regum loqui* Ps 118,46 a királyok színe előtt beszél; *inter reges terrae celsissimus* Ps 88,28 a föld királyai között a legfölségesebb; *pro rege orare* Ps 71,15 a királyért imádkozik; *super regem fulget diadema* Ps 131,18 a királyon korona ragyog

rideo 2 *risi, risus* nevet, mosolyog, kinevet, kigúnyol; *ridet iusti de praepotenti infami* Ps 51,8 kinevetik az igazak a hirdet hatalmaskodót; *ridet qui habitat in caelis* Ps 2,4 az egekben lakó (=az Isten) mosolyog (ellenségein)

rigesco 3 *rigui (rigeo)* megmerevedik, megkeményedik; *rigescunt aquae coram frigore* Ps 147,17 befagy a víz a hidegben

rigo 1 öntöz; *transl.* megnedvesít, áztat; *rigare fletu lectum* Ps 6,7 könnyekkel áztatja ágyát; *rigat Dominus montes de conclavibus* Ps 103,13 öntözi az Úr a hegyeket égi lakóhelyéről

risus, us, m. (*rideo*) nevetés; *risu repletum os* Ps 125,2 nevetéssel tele a száj

rivulus, i, m. (*rivus*) kis patak; *rivuli fluminis* Ps 45,5 folyóvízű (bővizű) patakok

rivus, i, m. patak, folyó(víz); *rivi aquarum* Ps 1,3; 41,2; 118,136 folyóvíz, patakvíz, patak; *rivi aquarum fluunt de oculis* Ps 118,136 könnyár patakzik a szeméből; *rivi manant inter montes* Ps 103,10 patakok csörgedeznek a hegyek között; *rivos convertere in sanguinem* Ps 77,44 a folyókat vérré változtatja; *rivos elicere de petra* Ps 77,16 patakokat csal elő a sziklából; *rivus Dei repletus aquis* Ps 64,10 Isten vízzel teli (=bővizű) patakja; *in rivos defluunt fontes* Ps 103,10 a patakokba folynak a források; *iuxta rivos aquarum plantata arbor* Ps 1,3 folyóvíz partjára ültetett fa

roboro 1 (*robur*) erősít; edz; nevel; *roborare sibi alqm* Ps 79, 18 fölneveli magának; *roborare surculum* Ps 79,16 fölneveli a (fa)csemetét; *roboratur cor* Ps 26,14; 30,25 erős a szive

robur, oris, n. erő, szilárdság, keménység; *robore cinguntur debiles* Cant An 4 erő övezi a gyengéket (=erőre kapnak); *robore conturbare alqm* Ps 58,12 erejével szétzavarja (megfutamítja); *robore magno* Ps 32,16 nagy erővel; *roboris Dei magnitudo* Ps 65,3 az Isten erejének nagysága (=nagy ereje); *roboris equi magnitudo* Ps 32,17 a ló erejének nagysága (=nagy ereje); *roboris petra* Ps 61,8 erős kőszikla; *roboris primitiae* Ps 104,36 (élet)erejének zsengéje (=elsőszülött gyermekei); *robur consumitur* Ps 31,4 életereje tönkremegy; *robur dare alci* Ps 67,36; 85,16 erőt ad neki; *robur deficit in afflictione* Ps 30,11 ereje elfogy a gyötrődésben; *robur derelinquit alqm* Ps 37,11 ereje cserbenhagyja; *robur Dominus dominator* Cant Hab 19 erőssége az Úristen; *robur equi* Ps 146,10 a ló ereje (=a lovas hadsereg); *robur et clipeus Dominus* Cant Hab 19 erőssége és védőpajzsa az Úr; *robur et fortitudo Dominus* Ps 117,14; Cant Mo 1,2; Cant Is 1,2 ereje és bátorsága az Úr; *robur et gloria Dei* Ps 77,61 az Isten ereje és dicsősége; *robur et potentia* Cant Dav 12 erő és hatalom; *robur et potentiam dare* Ps 67,36 erőt és hatalmat ad; *robur et refugium Dominus* Ps 45,2 erőssége és menedéke az Úr; *robur in manu Domini* Cant Dav 12 erő az Úr kezében; *robur meum* Ps 58,10.18 erősségem; *robur multiplicare in anima* Ps 137,3 megsokszorozza lelki erejét; *robur populo Dominus* Ps 27,8 erő (ereje) a népnek az Úr; *de robore in robur procedere* Ps 83,8 erőt erővel tetézve halad; *in robore suc fortis* Cant An 9 önerejéből erős

robustus 3 (*robur*) erős, kemény; *robustus corde* Ps 75,6 bátor szivü

rogo 1 kér, kíván; *rogare cantica et laetitiam ab alqo* Ps 136,3 követeli az éneket és a vigasságot (=víg éneket) tőle; *rogare quae ad pacem sunt* Ps 121,6 a békességet kívánja (kéri)

ros, roris, m. harmat; *rores et pluviae* Cant 3 puer 68 harmat és eső; *ros descendit super montem Sion* Ps 132,3 a harmat aláhull Sion hegyére; *ros et imber* Cant 3 puer 64 harmat és záporosó; *ros Hermon* Ps 132,3 Hermon (hegyének) harmata (=mint a Hermon hegyéről aláhulló harmat, olyan bőséges); *tamquam rorem gignere alqm* Ps 109,3 mint a harmatot úgy szüli (=titokzatosan és láthatatlanul, ahogyan a harmat képződik); *ut ros stillat eloquium* Cant Mo II,2 harmatként csepeg a beszéde
roto 1 (*rota*) körben forgat; *rotata turbine folia* Ps 82,14 szélvihartól (forgószelettől) kergetett falevelek

ruber, bra, brum piros, vörös; *Mare Rubrum* Ps 105,7.9.22; 135,13. 15; Cant Mo I,4 a Vöröstenger; *Mare Rubrum dividere in partes* Ps 135,13 a Vöröstengert kettéosztja; *in Mare Rubrum detrudere Pharaonem* Ps 135,15 a Vöröstengerbe taszítja a fáraót

rudis, e nyers; műveletlen; tudatlan, járatlan; *rudem instituere* Ps 18,8 a tudatlant tanítja

rugio 4 *ivi* ordít (állat), üvölt(özik); *rugiens et rapax leo* Ps 21,14 ordító ragadozó oroszlán; *rugientes leones* Ps 34,17 ordító oroszlánok; *rugire ad praedam* Ps 103,21 prédáért üvöltözik; *rugire propter fremitum cordis* Ps 37,9 üvölt szívének keserűségében; *rugiant adversarii* Ps 73,4 üvöltözik az ellenség; *rugiant catuli leonum ad praedam* Ps 103,21 prédáért üvöltöznek az oroszlánkölykök

ruina, ae, f. (*ruo*)

1. omlás, esés, bukás; romlás; *ruinam parare alci* Ps 63,9 bukását előkészíti; *in ruinas praecipitare alqm* Ps 72,18 romlásba taszítja; *in ruinas sempiternas* agi Ps 9 A,7 a végleges megsemmisülésbe rohan

2. rom, romhalmaz; *ruinae perpetuae* Ps 73,3 örök romhalmaz (romhalmaz mindörökkre = a jeruzsálemi templom romjai); *ruinae Sion* Ps 101,15 Sion romjai; *in ruinis noctua* Ps 101,7 a romok közt az éjjeli bagoly; *in ruinas redigere Ierusalem* Ps 78,1 romhalmazzá teszi Jeruzsálemet

ruo 3 *ruī, rutus (ruiturus)*

1. özönlik, rohan; *ruere in interitum* Cant Eccl 11 rohan a pusztulásba;

2. ledől, leomlik; *ruens murus* Ps 61,4 omladozó fal

rupes, *is, f.* szikla, szirt; *rupem convertere in fontem aquarum* Ps 113 A,8 a sziklát forrásvizzé változtatja (=a sziklából forrást fakaszt); *rupes mea* Ps 17,3 kősziklám, kőszirtem (=szilárd, biztos menedékem); *in rupem confugere* Ps 17,3 a kősziklára menekül (=a szilárd biztos menedékhez)

ruptura, *ae, f. (rumpo)* törés, szakadás, rés; *ruptura moenium* Ps 143,14 rés a falakon; *rupturas terrae sanare* Ps 59,4 az ország sebeit meggyógyítja

rursus ismét, megint

S

Saba, *ae, f. Hebr.* Sába: aranyban gazdag vidék az Arab-öböl nyugati partján (a mai Masszaua vidéke); *Saba et Arabum reges* Ps 71,10 Szába és az arabok királyai (a héberben: Szebá és Sebá királyai; Szebá = vidék Arábiában)

saccus, *i, m. Gr.* zsák; szőrzsák, vezeklőruha, gyászruha; *saccum induere pro vestimento* Ps 68,12 szőrzsákba öltözik ruha helyett; *saccum solvere* Ps 29,12 gyászruháját leoldja, leveti

sacer, *cra, crum (saucio)* szentelt, szent; *sacra itinera* Ps 83,6 szent (zarándok)út, zarándoklat; *in sacro ornatu* Ps 28,2; 95,9 szent ékességben, pompában

sacerdos, *dotis, m. (sacer,do)* pap; *sacerdos secundum ordinem Melchisedech* Ps 109,4 pap Melkizedek (papi) rendje szerint (=pap valóban mint Melkizedek); *sacerdotes Domini* Cant 3 puer 84 az Úr papjai; *sacerdotes gladio cadunt* Ps 77,64 papjaik kard által (kard élén) elhullanak; *sacerdotes induere salute* Ps 131,16 papjait körülveszi (üdvöztető) segítségével; *sacerdotum animam pinguedine reficere* Cant Ier 14 a papok le'két (=életerejét) bőséggel táplálja; *inter sacerdotes Domini Moyses et Aaron* Ps 98,6 az Úr papjai között (ott van) Mózes és Áron

sacrificium, *ii, n. (sacer, facio)* áldozat; áldozat bemutatása; áldozati állat; *sacrificia deorum comedere* Ps 105,28 a bálványistenek áldozati lakomájából eszik; *sacrificia iusta sacri-*

ficare Ps 4,6 igaz áldozatokat mutat be; *sacrificia laudis persolvere* Ps 55,13 dicsérő áldozatot mutat be; *sacrificia (sacrificium) laudis sacrificare (Domino)* Ps 106,22; 115,8 dicsérő áldozatot mutat be (az Úrnak); *sacrificia legitima, holocausta* Ps 49,8; 50,18.21 törvényes áldozatok, égő áldozatok; *sacrificia legitima, oblationes et holocausta* Ps 50,21 törvényes (a mózesi törvény szerinti) áldozatok, ajándékok, égő áldozatok; *sacrificia (sacrificium) sacrificare* Ps 4,6; 106,22; 115,8 áldozatot mutat be; *sacrificio delectari* Ps 50,18 az áldozatban örömét találja; *sacrificiorum adipem manducare* Cant Mo II,38 az áldozati állatok háját elfogyasztja; *sacrificium et oblatio* Ps 39,7 a véres áldozat és az ételáldozat; *sacrificium in odorem suavitatis* Cant An 16 kellemes illatú (illat)áldozat; *sacrificium laudis immolare Deo* Ps 49,14.23 dicsérő áldozatot mutat be Istennek; *sacrificium laudis sacrificare Domino* Ps 115,8 dicsérő áldozatot mutat be az Úrnak; *sacrificium offerre* Ps 95,8 az áldozatot felajánlja; *sacrificium omne parvum* Cant Iud 16 minden áldozat csekély; *sacrificium sacrificare* Ps 115,8 áldozatot mutat be; *sacrificium spiritus contritus* Ps 50,19 áldozata a töredelmes (bűnbánó) lelkület; *sacrificium vespertinum* Ps 140,2 az esti áldozat; *cum sacrificio pangere foedus* Ps 49,5 áldozat bemutatásával szövetséget köt; *de sacrificiis reprehendere alqm* Ps 49,8 az áldozatokkal kapcsolatban megfeddi

sacrificio *l* (*sacrificus*) áldoz, áldozatul bemutat; *sacrificare Domino* Ps 53,8 áldozatot mutat be az Úrnak; *sacrificare sacrificia iusta* Ps 4,6 igaz áldozatokat mutat be; *sacrificare sacrificia (sacrificium) laudis (Domino)* Ps 4,6; 106,22; 115,8 dicsérő áldozato(ka)t mutat be (az Úrnak)

saeculum, *i, n.* század; hosszú időszak; örökkévalóság; *saeculorum omnium regnum* Ps 144,13 az örökkévaló (Isten)ország; *saeculorum regis laudes dicere* Cant Tob 7 az örökkévalóság királyának dicséretét zengi; *saeculorum rex* Cant Tob 7 az örökkévalóság királya (=Isten); *a saeculo* Ps 24,6 mindörök-

től; *a saeculo in saeculum* Ps 40,14; 105,48 öröktől örökre (=örökkön örökké); *in saecula* Ps 21,27; 71,17.19; 77,69; 110,8; Cant 3 puer 52.53.54.55.56.57.74.81.88; Cant BMV 55 mindörökre, mindörökké; *in saecula omnia* Cant 3 puer 52 mindörökre, mindörökké; *in saeculum* Ps 20,7; 51,11; 118,44; 148,6 mindörökre, mindörökké; *in saeculum saeculi* Ps 9 B,16; 20,5; 44,7.18; 103,5; 144,1.2.21 hosszú századokra, örök időkre, örökre; *per omnia saecula* Cant Is II,17 örökre, mindörökre; *usque in saeculum* Ps 120,8; 130,3; 132,3 mindörökké, örökre

saepenumero (*numero*) gyakran, sokszor

sagino *1* (*sagina*) hizlal; *saginus* Cant Mo II,15 elhízott

sagitta, *ae, f.* nyíl, nyílvesző; *transl.* csapás, megpróbáltatás; *sagitta volans* Ps 90,5 repülő nyílvesző; *sagittae acutae* Ps 44,6; 119,4 hegyes nyílveszők, éles nyilak; *sagittae potentis* Ps 119,4 a harcos éles nyilak; *sagittae Dei (Domini)* Ps 37,3; 76,18; Cant Hab 11 az Isten (az Úr) nyilak (=a különféle csapások, az ég villámai); *sagittae Dei volant* Ps 76,18 az Isten nyilak (=a villámok) röpködnek („csapkod az istennyilak”); *sagittae et lanceae* Ps 56,5 nyilak és lándzsák; *sagittae infixae alci* Ps 37,3 a nyílveszők átverik; *sagittae in manu bellatoris* Ps 126,4 nyílveszők a harcos kezében; *sagittae obtusae* Ps 57,8 tompa nyílveszők; *sagittam ponere super nervum* Ps 10,2 a nyílveszőt az íj húrjára teszi; *sagittas dirigere* Ps 57,8; 63,4 nyilait kilövi, elröppenti; *sagittas emittere* Ps 143,6 nyilait kilövi; *sagittas facere ardentis* Ps 7,14 nyilait megtüzesíti; *sagittas inebriare sanguine* Cant Mo II,42 nyilait megrészegeti vérral; *sagittas mittere* Ps 17,15 nyilait (Isten a villámokat) elsújtja; *sagittas mittere in alqm* Cant Mo II,23 nyilait rálövi; *sagittis ferire alqm* Ps 63,8 nyilakkal leteríti (lenyilazza); *sagittis implere pharetram* Ps 126,5 nyilakkal megtölti tegezét; *sagittis replere pharetram* Cant Hab 9 nyilakkal megtölti tegezét; *lux sagittarum quae volant* Cant Hab 11 a cikkázó nyilak (=villámok) fénye; *ut sagittas dirigere verba venenata* Ps 63,4 nyílveszőként löveli a mérgezett szavakat

sagitto 1 (*sagitta*) nyilaz, lenyilaz; *sagittare in obscuro rectos corde* Ps 10,2 lenyilazza a sötétben (=csellel, lesből) az igaz szívűeket

Salem indecl. f. Hebr. Sále = Jeruzsálem; *in Salem tabernaculum Dei* Ps 75,3 Jeruzsálemben az Isten lakóhelye (=temploma)

salix, *icis*, f. fűzfa, fűz; *in salicibus suspendere citharas* Ps 136,2 a fűzfákra akasztja lantját (=„leteszi a lantot”)

Salmana indecl. m. Hebr. Szalmana, mádiánita vezér, akit Gedeon győzött le (Bir 7,25; 8,5.10—21); *Salmana et Zebée similes duces* Ps 82,12 mint Szalmana és Zebaa (=legyőzött vezérek) olyanok (úgy járnak) vezéreik

Salmon indecl. m. Hebr. Szalmon: az Auranitisz magas (kb. a Galileai tenger magasságában fekvő) hegyei; *in Salmon nives cadunt* Ps 67,15 Szalmon hegyén esik a hó

salsugo, *inis*, f. (*sal*) sótartalom; sós víz; szikes talaj; *in salsuginem convertere terram frugiferam* Ps 106,34 szikes talajjává változtatja a termőföldet

saltem legalább

salto 1 (*salio*) táncol; ugrál; *saltare ut arietes et agnelli* Ps 113 A,4.6 ugrál mint a bakkecskék és a kisbárányok

salus, *utis*, f. (*salvus*) megmenekülés, szabadulás, segítség, menedék; megváltás, üdvösség; *salus a Deo* Ps 3,3 menedéke Istenben; *salus Deus* Ps 67,20; Cant Is 1,2 Isten a szabadulása (=a szabadítója); *salus Domini* Ps 84,8; 97,2 az Úrtól (adott) üdvösség; *salus Dominus* Ps 26,1; 34,3; 37,23 az Úr az üdvössége (=az üdvözítője); *salus et gloria penes Deum* Ps 61,8 üdvössége és dicsősége az Istennél (=Isten ad szabadulást és sikert neki); *salus et lux Dominus* Ps 26,1 üdvössége és világossága (=boldogsága) az Úr; *salus et petra Deus* Ps 61,3.7 szabadulása és sziklája (=megszabadítója és oltalmazója) az Isten; *salus in via gressuum* Ps 84,14 üdvösség (jár az Úr) lépőteinek útján (nyomán); *salus Israel venit ex Sion* Ps 13,7; 52,7 Izrael (népének) szabadulása (=szabadítója) eljön Sionból

(=a jeruzsálemi templomból); *salus iustorum a Domino* Ps 36,39 az igazak szabadulása az Úrtól jön (=megmenti őket); *salus longe a peccatoribus* Ps 118,155 az üdvösség távol (van) a bűnösöktől; *salus penes Dominum* Ps 3,9 az Úrnál a szabadulás; *salus per hominem* Ps 145,3 az embertől jövő szabadulás (kétséges, bizonytalan!); *salus propinqua* Ps 84,10 szabadulása közeledik (közeli); *salus venit a Deo* Ps 61,2 a szabadulás eljön Istentől; *salus vultus* Ps 41,6.12; 42,5 arca üdvössége (=megszabadítója); *salute aeterna salvari* Cant Is II,17 örökös szabadulással (=örökre, végleg) megszabadul; *salute induere sacerdotes* Ps 131,16 (üdvözítő) segítségével veszi körül papjait; *salutem annuntiare* Ps 95,2 az üdvösséget hirdeti; *salutem cognoscere* Ps 66,3 az üdvösséget megismeri; *salutem conferre alci* Ps 11,6 szabadulást ad neki; *salutem cupire a Domino* Ps 118,174 a szabadulást óhajtja (=vágyva várja) az Úrtól; *salutem dare alci* Ps 84,8 menekülést ad, szabadulást hoz; *salutem desiderare* Ps 11,6 az üdvösségre vágyakozik; *salutem efficit Deus in medio terrae* Ps 73,12 szabadulást szerez Isten mindenütt (szerte) a világon; *salutem ostendere alci* Ps 49,23; 90,16 az üdvösséget megmutatja; *salutem parare* Cant Sim 30 a szabadulást készíti (=az Üdvözítőt elküldi); *salutem videre* Ps 97,3; Cant Sim 30 (az Úrtól, az Istentől küldött) szabadulást (=Szabadítót) meglátja; *saluti servi favere* Ps 34,27 szolgálja szabadulását elősegíti; *salutis calicem accipere* Ps 115,4 az üdvösség kelyhét (magához) veszi; *salutis cornu* Ps 17,3 szabadító erő, erős szabadulás (szabadító); *salutis cornu erigere* Cant Zach 69 erős szabadulást (szabadítót) támaszt; *salutis Deus* Ps 78,9 az Üdvözítő Isten; *salutis et exultationis vox* Ps 117,15 hangos diadal- és örömjongás; *salutis gaudium* Ps 31,7 a szabadulás öröme; *salutis laetitia* Ps 50,14 a szabadulás öröme; *salutis petra* Ps 88,27; 94,1 a szabadítás, az üdvösség kőszirtje (=az Isten); *salutis petram despicere* Cant Mo II,15 a mentősziklát (=Istent) lekicsinyli, semmibe veszi; *salutis praesidium* Ps 27,8 megmentő oltalom (=a menedék);

salutis scientiam dare populo Cant Zach 77 az üdvösség ismeretét nyújtja a népnek; *salutis vox* Ps 117,15 üdvkiáltás, diadalkiáltás; *de fontibus salutis haurire* Cant Is I,3 a szabadulás forrásából (=a Sílóé forrásból) merít; *in salutem mutare amaritudinem* Cant Ez 17 javára fordítja a keserűséget (=visszaadja egészségét)

salvator, *oris, m. (salvo)* megmentő, szabadító; megváltó, üdvözítő; *salvator Deus* Ps 17,47; 23,5; 24,5; 26,9; 50,16; 64,6; 84,5; Cant Hab 18; Cant BMV 47 a (meg)szabadító Isten, az üdvözítő Isten, a megmentő Isten; *Salvator, Deus Israel* Cant Is II,15 Izrael Istene, Szabadítója; *salvator factus (mihi)* *Deus* Ps 117,14.21; Cant Mo I,2; Cant Is I,2 Isten lett az (én) szabadító

salvo *I (salvus)* megment, megszabadít, szabadulást ad, üdvözít; *salvans clipeus* Ps 17,36 mentőpaizs; *salvans Deus* Cant Is II,21 szabadulást adó istenség; *salvare ab adversantibus confu-gientes* Ps 16,7 megmenti üldözőiktől a menekülőket; *salvare ab adversariis alqm* Ps 43,8 megmenti az ellenségtől; *salvare a manibus iniqui alqm* Ps 139,5 megmenti a gonosz kezéből (=hatalmából); *salvare a persequentibus alqm* Ps 7,2 megszabadítja üldözőitől; *salvare a viris sanguinum alqm* Ps 58,3 megmenti a vérszomjas férfiaktól; *salvare de manu osoris alqm* Ps 105,10 kimenti gyűlölője kezéből (=hatalmából); *salvare die malo alqm* Ps 40,2 megmenti veszedelem idején; *salvare e manu Dei alqm* Cant Mo II,39 megmenti az Isten (büntető) kezéből; *salvare ex angustis alqm* Ps 33,7 kimenti a szükség-ből; *salvare ex descendantibus in foveam* Ps 29,4 megmenti a sírba szállók (=a halálra szántak) közül; *salvare ex ore leonis alqm* Ps 21,22 megszabadítja az oroszlán torkából (=a halálos veszedelemből); *salvare in misericordia alqm* Ps 30,17 megmenti irgalmasan; *salvare magnitudine roboris sui* Ps 32,17 megmenti nagy erejével; *salvare magno robore* Ps 32,16 megmenti nagy erejével; *salvare miserum* Ps 21,22 megmenti a szénelomraméltó szerencsétlent; *salvare nequit deus* Cant Is

II,20 nem adhat szabadulást a bálványisten; *salvare rectos corde* Ps 7,11 megmenti az igaz lelkűeket; *salvare se* Ps 32,16 megszabadul; *salvare vitam alcs* Ps 114,4 megmenti életét; *salvare vitam pauperum* Ps 71,13 megmenti a szegények életét; *salvari salute aeterna* Cant Is II,17 megszabadul örökös szabadulással (=véleg, örökre); *salvat brachium Dei alqm* Ps 54,17; 56,4; 105,21; 108,21; 114,6; 144,19 megmenti az Isten karja (=ereje); *salvat Deus* Ps 67,21 menekülést ad az Isten; *salvat Deus Sion* Ps 68,36 megmenti az Isten Sion (=Jeruzsálemet); *salvat dextera Dei alqm* Ps 43,4 megmenti az Isten jobbjá; *salvat Dominus alqm* Ps 11,2; 30,3; 54,17; 56,4; 70,2.3; 105,21; 108,21; 114,6; 144,19 megmenti az Úr; *salvat Dominus homines et iumenta* Ps 35,7 megment az Úr állatot és embert (egyaránt); *salvat Dominus propter nomen suum alqm* Ps 105,8 megmenti az Úr a maga nevéért (=önmagáért = tartozik ezzel sajátmagának); *salvat Dominus secundum misericordiam suam alqm* Ps 108,26 megmenti az Úr irgalmaságában (irgalomból, irgalmasan); *salvat gladius alqm* Ps 43,7 megszabadítja kardja; *salvat serenitas vultus Dei alqm* Ps 43,4 megmenti Isten arcának derűs ragyogása; *salvati ex gentibus* Cant Is II,20 (akik) megmenekülnek a pogány népek közül (=a megtérő pogányok); *salvatus a Domino Israel* Cant Is II,17 megszabadítja az Úr Izraelt (=választott népét); *ad salvandum populum egredi* Cant Hab 13 a nép szabadítására kivonul; *ad salvandum unctum egredi* Cant Hab 13 fölmentje (=Dávid családja) megmentésére kivonul; *mittere de caelo et salvare* Ps 56,4 a mennyből küld szabadulást

salvus 3 ép, sértetlen; megmentett; *salvum facere alqm* Ps 3,8; 6,5; 17,20.28.42; 27,9; 53,3; 68,2; 71,4; 75,10; 79,3; 85,2.16; 105,47; 108,31; 117,25; 118,94.146; 137,7 megmenti (az Isten, az Úr); *salvum facere pauperem a iudicibus* Ps 108,31 megmenti a szegényt (igazságtalan) bírától; *salvum reddere alqm* Ps 49,22 megmenti; *salvus ab inimicis* Ps 17,4 megszabadul az ellenségtől; *salvus est* Ps 17,4; 79,4.8.20; 118,117; Cant Is

II,22 megszabadul, megmenekül; *salvus evadit* Ps 140,10 sér-
tetlenül megmenekül; *salvus fit* Ps 21,6 megmenekül

Samuel *indecl. m. Hebr.* Sámuel, Izrael népének utolsó bírása
a bírák korában Ps 98,6

sanctitas, *atis, f. (sanctus)*

1. szentség, Istennek szenteltség, sérthetetlenség; *sancti-
tas decet domum Domini* Ps 92,5 szentség illeti az Úr házá-
t; *sanctitas templi Dei* Ps 64,5 Isten templomának szentsége;
sanctitatis splendor Ps 109,3 szentséges fény; *per sanctitatem
iurare* Ps 88,36 (az Isten) szentségére megesküszik;

2. feddhetetlenség, erkölcsi tisztaság, életszentség; *sancti-
tas Dei* 88,36 az Isten szentsége; *sanctitate excellere* Cant Mo
I,11 (élet)szentségével kimagaslik; *in sanctitate et iustitia* Cant
Zach 75 szentségben és igazságban

sanctuarium, *ii, n. (sanctus)* szentély, szent hely; *sanctuarium Dei
in terra comburere* Ps 73,8 Isten szentélyeit a földön felégeti;
sanctuarium extruere Ps 77,69 szentélyét felépíti; *sanctuarium
factus Iuda* Ps 113 A,2 (az Úr) szentélye lett Jуда; *sanctuarium
fundant manus Domini* Cant Mo I,17 a szentélyt az Úr keze
alapítja; *sanctuarium tradere igni* Ps 73,7 (az Isten) szentélyét
felgyújtja; *de sanctuario excelso respicit Dominus* Ps 101,20
az ég szentélyéből alátekint az Úr; *in sanctuario contemplari
Deum* Ps 62,3 a szentélyben figyel Istenre; *in sanctuario habi-
tat Deus* Ps 21,4 a szentélyben ott lakik az Isten; *in sanctuario
laudare Dominum* Ps 150,1 a templom szentélyében magasz-
talja az Urat; *in sanctuario loquitur Deus* Ps 59,8; 107,8 a szent
helyen szól (beszél) az Isten; *in sanctuario vastat inimicus*
Ps 73,3 a szentélyben pusztít az ellenség; *in sanctuarium venit
Dominus de Sinai* Ps 67,18 szentélyébe felvonul az Úr a Sínai
hegyről

sanctum, *i, (sancta, orum) n. (sanctus)* a szentély; *ad sancta ex-
tollere manus* Ps 133,2 a szentély felé kitarja kezét; *de Sancto
mittere auxilium* Ps 19,3 szentélyéből segítséget küld neki
(az Isten); *in sancta Dei intrare* Ps 72,17 az Isten szentélyébe

bemegy (belép); *in sanctum ingressus Dei* Ps 67,25 Isten bevonulása a szentélybe; *sanctum Dei* Ps 67,36 az Isten (égi v. földi) szentélye

sanctus 3 (sancio)

1. szent, Istennek szentelt, szentséges, sérthetetlen, megszentelt; *sancta civitas Domini Ierusalem* Cant Eccl 15 az Úr szent városa Jeruzsálem; *sancta sedes Domini* Ps 95,6 az Úr szent trónusa; *sancta terra Dei* Ps 77,54 Isten szent földje (= az Ígéret-földje); *sanctae gloriae templum* Cant 3 puer 53 (az Úr) szent dicsőségének temploma; *sancti montes* Ps 86,1 a szent (megszentelt) hegyek (= Sion hegye és Jeruzsálem többi magaslatai); *sanctissimum tabernaculum Altissimi* Ps 45,5 a Magasságbeli szent temploma; *sancto nomini Domini benedicere* Ps 144,21 az Úr szent nevét áldja; *sancto oleo ungere alqm* Ps 88,21 szent olajjal fölkeni; *sanctum brachium Domini* Ps 97,1 az Úr szent karja (= hatalma); *sanctum caelum* Ps 19,7 (az Úr) szent ege (= égi lakóhelye); *sanctum et venerabile nomen Domini* Ps 110,9 az Úr szent és tiszteletreméltó neve; *sanctum foedus Domini* Cant Zach 72 szent szövetség az Úrral; *sanctum habitaculum Dei (Domini)* Ps 67,6; Cant Mo I,13 az Isten (az Úr) szent lakóhelye (= temploma); *sanctum nomen Dei (Domini)* Ps 29,5; 32,21; 96,12; 98,3; 102,1; 104,3; 105,47; 110,9; 144,21; Cant 3 puer 52; Cant BMV 49 az Isten (az Úr) szent neve; *sanctum nomen gloriae Domini* Cant 3 puer 52 az Úr dicsőséges neve; *sanctum solium Domini* Ps 46,9 az Úr szent trónusa; *sanctum scabellum pedum Domini* Ps 98,5 az Úr lábának szent számolya; *sanctum templum Dei polluere* Ps 78,1 Isten szent templomát megszentésteleníti; *sanctum templum Domini* Ps 5,8; 10,4; 27,2; 78,1; 137,2 az Úr szent temploma; *sanctum verbum dare alci* Ps 104,42 szent ígéretet tesz; *sanctus in operibus Dominus* Ps 144,13.17 szent a cselekedeteiben az Úr; *Sanctus Israel* Ps 70,22; 77,41; 88,19; Cant Is I,6 Izrael Szentje (= az Úr, a választott nép Istene); *sanctus locus* Ps 23,3 (az Úr) szent helye (= a templom); *sanctus mons*

Domini Ps 2,6; 3,5; 14,1; 42,3; 47,2; 98,9 az Úr szent hegye (=Sion); *ad sanctum templum prosternere se, prosterni* Ps 5,8; 137,2 (az Úr) szent templomában leborul; *in sancto loco stare* Ps 23,3 (az Úr) szent helyén (=a templomban) megáll; *in sancto templo Dominus* Ps 10,4 szent templomában az Úr

2. szent, életszentséggel bíró, szent életű; jámbor, vallásos; *sancta gens* Ps 42,1 szent (vallásos, jámbor) nemzetség; *sancta via Dei* Ps 76,14 az Isten szent útja (=magatartása, gondviselése); *sancti Dei (Domini)* Ps 29,5; 30,24; 33,10; 36,28; 49,5; 51,11; 78,2; 84,9; 88,20; 96,10; 115,6; 131,9.16; 144,10; 148,14; Cant An 9 az Isten (az Úr) szentjei (=az igazak, a jámborok, a választott nép); *sancti Domini exultantes exultant* Ps 131,9.16 az Úr szentjei ujjongva ujjonganak; *sancti et humiles* Cant 3 puer 87 a szentek és alázatos szívűek; *sancti exultant de gloria* Ps 149,5 a szentek ujjongva örvendeznek a dicsőségnek; *sancti laetantur in cubilibus* Ps 149,5 a szentek örvendeznek nyugvóhelyükön (a győztes harcosok megpihenése); *sancti in terra Domini* Ps 15,3 az Úr országának szentjei (=a jámbor, vallásos, igaz emberek); *sanctis Domini gloriae est* Ps 149,9 az Úr szentjeinek dicsőségére van (szolgál); *sanctis Domini laus* Ps 148,14 az Úr szentjei számára dicséret (tárgya = dicsérik az Úr szentjei); *sanctorum animas custodit Dominus* Ps 96,10 szentek életét őrzi az Úr; *sanctorum coetus* Ps 88,6; 149,1 (az Úr) szentjeinek (angyalainak) gyülekezete (társasága); *sanctorum concilium* Ps 88,8 a szentek gyülekezete (társasága); *sanctorum Dei carnes* Ps 78,2 az Isten szentjeinek holtteste; *sanctorum Domini mors* Ps 115,6 az Úr szentjeinek (=a jámboroknak) halála; *sanctorum gressus custodit Dominus* Cant An 9 szentjeinek lépkeit oltalmazza az Úr; *sanctos congregare Deo* Ps 49,5 a szenteket egybegyűjti Istenhez; *sanctos non derelinquit Dominus* Ps 36,28 szentjeit nem hagyja el az Úr; *sanctum ostendere se* Cant Eccl 4 szentnek (jámbornak) mutatkozik; *sanctum (non) sinit videre corruptionem* Ps 15,10 (nem) hagyja, hogy szentje (kiválasztottja) rom-

lást lásson (=meghaljon és véglegesen romlásra jusson, elpusztuljon); *sanctus Domini Aaron* Ps 105,16 az Úr szentje (=választottja) Áron; *sanctus Dominus Deus* Ps 98,9; 144,13. 17 a szentséges Úristen; *sanctus in operibus Dominus* Ps 144, 13.17 szent cselekedeteiben az Úr; *sanctus par Domino* Cant An 2 olyan szent mint az Úr; *sanctus spiritus Dei* Ps 50,13 az Isten szent lelke; *in sanctos affectus mirabilis* Ps 15,3 (Isten) szentjeihez (=az istenfélő, igaz emberekhez) csodálatos vonzódás; *non sancta gens* Ps 42,1 istentelen nemzedék; *per os sanctorum loquitur Dominus* Cant Zach 70 a szentek ajkán az Úr beszél

sanguis, inis, m.

1. vér, kiontott vér; *sanguine inebriare sagittas* Cant Mo II,42 vérrel megrészegíti nyilait; *sanguinem effundere ut aquam* Ps 78,3 ontja a vért mint a vizet; *sanguinem hircorum bibere* Ps 49,13 a kecskék véréet issza (az áldozat bemutatásakor); *sanguinem servorum vindicat Dominus* Cant Mo II,43 szolgálóinak kiontott véréet megbosszúlja az Úr; *sanguinem uvae bibere* Cant Mo II,14 a szőlő véréet (=kipréselt vörös levét) issza; *sanguinum viri* Ps 25,9; 54,24; 58,3; 138,19 vérszomjas férfiak; *sanguis libationum* Ps 15,4 a vágóáldozatok vére; *sanguis occisorum et captivorum* Cant Mo II,42 a legyilkolt (áldozatok) és (hadi)foglyok vére; *sanguis servorum Dei effusus* Ps 78,10 az Isten szolgálóinak kiontott vére; *in sanguine iniqui lavare pedes* Ps 57,11 a gonoszok véreben mossa a lábát (=„vérben gázol”); *in sanguine intingere pedem* Ps 67,24 vérben áztatja a lábát (=„vérben gázol”); *in sanguinem convertere aquas* Ps 104,29 vérré változtatja a vizeket; *in sanguinem convertere rivos et flumina* Ps 77,44 vérré változtatja a folyókat és a folyamokat

2. vérontás; *sanguine polluta terra* Ps 105,38 a vérontás megfertőzi az országot; *sanguinis poena* Ps 50,16 a vérontásért járó büntetés; *sanguinis ultio* Ps 78,10 a vérontásért járó büntetés (vérbosszú); *sanguinis ultor* Ps 9 A,13 aki számonkéri

a vérontást, vérbosszút áll; *ex sanguine quid lucri* Ps 29,10
a vérontásból mi haszna van?

3. vérrokon, gyermek; *sanguinem innocentem effundere* Ps 105,38 ártatlan vért (=gyermekei vérét) ont(ja)

4. ember; *sanguinem innocentem condemnare* Ps 93,21 az ártatlan vért (=az ártatlan embert) elítéli

5. élet; *sanguis pauperum pretiosus coram rege* Ps 71,14 a szegények vére (=élete) becses a (Messiás)király előtt

sano 1 (*sanus*) gyógyít; *sanare fractos corde* Ps 146,3 meggyógyítja a megtört szívűeket; *sanare infirmitates alcs* Ps 102,3 meggyógyítja gyengeségeit; *sanare rupturas terrae* Ps 59,4 meggyógyítja az ország sebeit; *sanat Dominus alqm* Ps 6,3; 29,3; 40,5; 106,20 meggyógyítja az Úr; *percutere et sanare* Cant Mo II,39 sebet üt és gyógyít

sanus 3 ép, egészséges; *sanum et pingue corpus* Ps 72,4 jóltáplált kövér test; *sanum facere aqm* Cant Ez 16 meggyógyítja; *nihil sani in carne* Ps 37,4 semmi egészség a testében; *nec quicquam sani in carne* Ps 37,8 semmi egészség a testében

sapiens, entis (sapio) okos, értelmes, bölcs; *sapiens est* Ps 106,43; Cant Mo II,29 bölcs; *sapientes intellegunt* Cant Mo II,29 a bölcsök megértik, belátják; *sapientes mori videt* Ps 48,11 látja, hogy a bölcsök (is) meghalnak; *sapientiore inimicis facere alqm* Ps 118,98 bölcsőbb teszi mint ellenségei

sapientia, ae, f. (sapient) okosság, bölcsesség, (vallásos) belátás; *sapientia cordis* Ps 89,12 a szív bölcsessége (=szívbeli bölcsesség); *sapientia Dei* Ps 146,5 az Isten bölcsessége; *sapientiae initium timor Domini* Ps 110,10 a bölcsesség (=a valóság) kezdete az Úr félelme; *sapientiae mensura* Ps 146,5 (az Úr) bölcsességének (nincs!) mértéke (=határa); *sapientiam docere alqm* Ps 50,8; 104,22 bölcsességre tanítja; *sapientiam eloqui* Ps 36,30 bölcsességet (=bölcsen) beszél; *sapientiam loquitur os* Ps 48,4 a bölcsességet hirdeti ajka; *ad sapientiam cordis pervenire* Ps 89,12 a szív bölcsességére (=a szívbeli bölcsességre) eljut; *cum sapientia facit Dominus caelos* Ps

135,5 bölcsességgel alkotja meg az Úr az eget; *cum sapientia facit Dominus omnia* Ps 103,24 bölcsességgel alkotja meg az Úr a mindenséget

sapio 3 *sapii* okos, eszes, belátása van, belátja, észbekap; *sapere et bene agere* Ps 35,4 okos és jót tesz; *sapiunt insipientes* Ps 93,8 észbekapnak az esztelenek; *non sapiunt neque intellegunt* Ps 81,5 balgák és értelmetlenek

Sarion indecl. m. Hebr. a Hermon hegység főnői neve (vö. Deut 3,9); *Sarion facit subsilire ut pullum bubalorum* Ps 28,6 a Szarion hegyet ugráltatja mint fiatal bölényt

satio 1 (*satis*) jóllakat, táplál; *transl.* bőségesen ellát, eltölt, kielégít; *pass.* jóllakik, eltelik, kielégül; ráun, elege van; *satiare animam famelicam* Ps 106,9 kielégíti az éhező lelket (=az éhezőt); *satiare bonis vitam alcs* Ps 102,5 betölti javakkal életét; *satiare cum benevolentia omne vivens* Ps 144,16 táplál jó-ságában minden élőlényt; *satiare longitudine dierum alqm* Ps 90,16 kielégíti hosszú élettel; *satiare medulla tritici alqm* Ps 147,14 jóllakatja a búza javából (=tisza búzából); *satiare misericordia alqm* Ps 89,14 eltölti irgalmával; *satiari adipe et pinguedine* Ps 62,6 eltelik zsírral és kövérséggel (=zsíros jó falatokkal); *satiari aspectu Domini* Ps 16,15 eltelik az Úr színelátásával; *satiari bonis* Ps 64,5; Cant Ier 14 eltelik javakkal; *satiari despectione* Ps 122,3,4 elege van a lenézésből; *satiari irrisione* Ps 122,4 elege van a gúnyolódásból; *satiari multum* Ps 122,3 nagyon elege van; *satiari pinguedine et adipe* Ps 62,6 eltelik kövérséggel és zsírral (=zsíros jó falatokkal); *satiari pinguedine domus Dei* Ps 35,9 eltelik az Isten házának bőségével; *satiata anima alcs* Ps 122,4 eltelt a lelke (=elege van); *satiatur furor alcs* Cant Mo I,9 kielégül a dühe; *satiatur terra de fructu operum Domini* Ps 103,13 jóllakik a föld az Úr kezeművének gyümölcséből; *satiatus Iacob* Cant Mo II,14 jóllakott Jákob (=az Isten népe, a választott nép); *non satiati ululatum edunt* Ps 58,16 ha nem laktak jól, üvöltenek

saturitas, atis, f. (satur) jóllakottság, gazdagság, bőség; *ad saturitatem mittere cibaria alci* Ps 77,25 bőséggel küld ételt neki

saturō 1 (satur) jóllakot, táplál; *transl.* kielégít; *pass.* jóllakik, eltelik, dúslakodik, megerősödik; *saturantur arbores Domini* Ps 103,16 megerősödnek az Úr fái (=a szabadon növő ősfák); *saturantur filii* Ps 16,14 dúslakodnak fiai; *saturantur pauperes* Ps 21,27 jóllaknak a szegények; *saturare melle de petra alqm* Ps 80,17 jóltartja a szikla(hasadék) mézével; *saturare pane alqm* Ps 104,40 jóltartja kenyérrel; *saturare pane pauperes* Ps 131,15 jóllakítja kenyérrel a szegényeket; *saturata malis anima* Ps 87,4 eltelik a lelke a bajokkal, elege van a bajokból

satur, ura, urum (satis) jóllakott, telített, eltelt; gazdag; *saturi pro pane se locant* Cant An 5 a gazdagok kenyérért elszegődnek (munkába)

saucio 1 (saucius) megsebesít, sebet üt; *sauciatum cor* Ps 108,22 sebzett a szíve

saxum, i, n. kő, szikla, kőszál; *de saxo durissimo sugere oleum* Cant Mo II,13 a kemény sziklából olajat szív (=nehéz viszonyok közt — ellenére — bőségben él)

scabellum, i, n. zsámoly; *scabellum pedum Domini* Ps 98,5; 131,7 az Úr lábának zsámolya (=a frigyláda vö. 1 Krón 28,2); *scabellum pedum ponere inimicos* Ps 109,1 lába zsámolyává teszi az ellenséget (=nyakára hág); *ante scabellum pedum Domini procidere* Ps 131,7 az Úr lábának zsámolya (=a frigszekrény) elé leborul

scateo 2 ui hemzseg; *scatet terra ranis* Ps 104,30 hemzseg az ország a békáktól (=az egyik egyiptomi csapás)

scelus, eris, n.

1. álnokság, gonoszság; *scelus in manibus peccatorum* Ps 25,10 gonoszszággal tele a bűnösök keze

2. vétek, bűn, gáztett; *in sceleribus invalescere* Ps 51,9 a gáztetteknek nekibátorodik

sceptrum, *i, n. Gr.* jogar, királyi pálca; *transl.* uralom; *sceptrum aequitatis* Ps 44,7 az igazságosság kormánypálcaja (=igazságos kormányzás, uralom); *sceptrum Dei Iuda* Ps 59,9; 107,9 az Isten királyi jogara (=királyi székhelye) Juda; *sceptrum impiorum protendere super sortem iustorum* Ps 124,3 a gonoszok uralkodói jogarát (=hatalmát) kiterjeszti az igazak sorsára; *sceptrum potentiae protendere* Ps 109,2 hatalma (=hatalmi) jogarát kiterjeszti; *sceptrum regni Dei* Ps 44,7 Isten országának királyi pálcaja (=kormánypálcaja); *sceptrum impiorum manet super sortem iustorum* Ps 124,3 a gonoszok uralkodói jogara (=hatalma) megmarad az igazak sorsa fölött

scientia, *ae, f. (scio)* ismeret, tudás, tudomány; *scientia Domini mirabilis* Ps 138,6 az Úr tudása csodálatos; *scientia Domini sublimis* Ps 138,6 az Úr tudása magasztos (=felérhetetlen); *scientiae Deus est Dominus* Cant An 3 a (minden)tudás Istene (=mindentudó Isten) az Úr; *scientiam Domini capere* Ps 138,6 az Úr tudását megérti; *scientiam docere homines* Ps 93,10 tudományra tanítja az embereket; *scientiam et iudicium docere alqm* Ps 118,66 tudományra és ítélkezésre tanítja; *scientiam salutis dare populo* Cant Zach 77 az üdvösség ismeretét adja a népnek

scindo 3 *scidi, scissus* széttép, széthasít; kettéoszt; *scindere mare* Ps 77,13 kettéosztja a tengert; *scindere petram* Ps 104,41 meghasítja a kősziklát; *scindere petras in deserto* Ps 77,15 meghasítja a kősziklákat a pusztaságban (=vízfakasztás a pusztában vö. Ex 17; Num 20); *scindere terram* Ps 59,4 meghasogatja a földet (=rések a földben földrengéskor); *scindere terram in flumina* Cant Hab 9 folyókat hasít a földbe (=sebes patakokat nagy esőzéseknél)

scio 4 *scivi, scitus* tud; ismer; *scire Deum regnare in Iacob* Ps 58,14 megtudja, hogy Isten uralkodik Jákob (=a választott nép) fölött; *scire Dominum esse Deum* Ps 99,3 megtudja, hogy az Úr az Isten; *scire hanc esse manum Domini* Ps 108,27 megtudja, hogy ez az Úr keze; *scire iusta esse decreta Domini*

Ps 118,75 megismeri, hogy igazságosak az Úr rendelkezései; *scire probe alqd* Ps 55,10 tudja jól; *scire quam caducus sit* Ps 38,5 megismeri, milyen esendő; *scire quousque* Ps 73,9 (nincsen), aki tudná meddig még; *scit Deus* Ps 72,11 tudja az Isten; *scit Deus insipientiam alcs* Ps 68,6 ismeri balgaságát (=bűneit az Isten); *scit Dominus opprobrium, confusionem, ignominiam alcs* Ps 68,20 ismeri az Úr (a szenvedő ember) gyalázatát, megszégyenülését, szégyenét; *scitote* Ps 4,4 tudjátok meg; *sciunt gentes* Ps 9 A,21 megtudják a pogányok

scoria, *ae, f.* Gr. fémsalak, salak; *scorias reputare peccatores* Ps 118,119 szemét számba veszi a bűnösöket

scriba, *ae, m.* (*scribo*) írnok, íródeák; *scriba velox* Ps 44,2 gyorsíró; *scribae velocis stilus* Ps 44,2 a gyorsíró íróvesszeje

scribo 3 *scripti, scriptus*

1. ír, leír, megír; *scribere in libro populorum* Ps 86,6 beírja (az Úr) a népek könyvébe; *scribere pro generatione ventura* Ps 101,19 megírja a jövőendő nemzedék számára; *scribi in libro Dei* Ps 138,16 beírják az Isten könyvébe; *scriptum de alqo* Ps 39,8 megírták róla
2. összeír, számbavesz; *scribi cum iustis* Ps 68,29 az igazakkal veszik számba (=az igazak közé számítják)

scrutor 1 átvizsgál; kutat, fürkészk, vizsgál, próbára tesz; *scrutanda opera Domini* Ps 110,2 kutatásra méltók (megfontolásra érdemesek) az Úr tettei; *scrutans corda et renes Deus* Ps 7,10 a szíveket és veséket vizsgáló Isten; *scrutantur palpebrae Dei filios hominum* Ps 10,4 az Úr szempillái (=szeme) vizsgálják az embereket; *scrutari alqm et cognoscere cor alcs* Ps 138,23 megvizsgálja és megismeri szívét (=lelkületét); *scrutari cor (corda) alcs* Ps 7,10; 16,3 próbára teszi a szívét (bátorságát); *scrutari et novisse alqm* Ps 138,1 megvizsgálja és megismeri; *scrutari et probare alqm* Ps 25,2 megvizsgálja és próbára teszi; *scrutari opera Domini* Ps 110,2 kutatja az Úr tetteit; *scrutatur Dominus iustum et impium* Ps 10,5 megvizsgálja az Úr az igazat és a gonoszt; *scrutatur spiritus* Ps 76,7 töpreng a lelke

sculpo 3 *psi*, *ptus* farag, metsz, vés; *sculptae columnae templi* Ps 143,12 a templom faragott oszlopai

sculptile, *is*, *n.* (*sculptilis*) faragott kép, szobor, bálvány; *sculptilia colere* Ps 96,7; 105,36 faragott bálványokat imád; *sculptilia Chanaan* Ps 105,38 Kánaán bálványai; *sculptilibus immolare* Ps 105,38 bálványoknak áldoz; *sculptilibus excitare aemulationem Dei* Ps 77,58 bálványaival felkelti az Isten féltékenységét

sculptilis, *e* (*sculpo*) faragott, metszett, vésett; *sculptile lignum portare* Cant Is II,20 a faragott fabálványt hordozza

scutum, *i*, *n.*

1. pajzs (fából készült, bőrrel átvont harci védőeszköz); *scuta comburere igni* Ps 45,10 a pajzsokat megégeti tűzben (=megsemmisíti a katonai felszereléseket); *scutum et clipeum apprehendere* Ps 34,2 pajzsot és vértet ragad (=védekezik); *scutum et gladium et arma confringere* Ps 75,4 a pajzsot, a kardot, és a harci fegyvereket összetöri

2. oltalom, védőpajzs; *scutum et clipeus fidelitas Domini* Ps 90,4 pajzs és vért az Úr hűsége; *velut scuto circumdare benevolentia alqm* Ps 5,12 mint védőpajzssal körülveszi (oltalmazó) jóságával

se, *sui*, *sibi*, *a se* magát, önmagát stb.

sector 1

1. kísér, követ, utána jár; *sectari cultores idolorum* Ps 39,5 követi a bálványimádókat; *sectari declinantes ad falsa* Ps 39,5 követi a hamisságra tévelyedetteket

2. törekszik vmire; *sectari bonum* Ps 37,21 törekszik a jóra; *sectari pacem* Ps 33,15 törekszik a békességre

secundo 1 (*secundus*) kedvez vminek; előmozdítja, segíti; *secundare opus manuum alcs* Ps 89,17 sikeressé teszi kezemunkáját
secundum szerint

securis, *is*, *f.* (*seco*) balta, fejsze, bárd; *securim vibrare in condenso* Ps 73,5 baltáját forgatja a sűrűben (=nekivág fejszéjével az erdő sűrűjének)

securitas, atis, f. (securus) gondtalanság; biztonság; *securitas in palatiis* Ps 121,7 biztonság a palotákban; *securitate frui* Ps 36,3 biztonságot élvez; *in securitate constituere alqm* Ps 4,9 biztonságba helyezi, biztonságban megőrzi

securus 3 (sine, cura) gondtalan, nyugodt; biztonságban élő; *secura requiescit caro alcs* Ps 15,9 nyugodtan megpihen a teste; *securi habitant filii servorum Dei* Ps 101,29 nyugodt biztonságban élnek Isten szolgáinak (=a választott népnek) fiai; *securus ducit eos* Ps 77,53 nyugodt biztonságban vezeti őket; *securum facere alqm* Ps 21,10 megnyugtatja; *securus est* Ps 121,6 biztonságban van

secus másképpen, egyébként

sed azonban, de

sedeo 2 sedi, sessus

1. ül, leül, trónol; *sedere a dextris alcs* Ps 109,1 jobbjára ül; *sedere et flere* Ps 136,1 leül és sír; *sedere et surgere* Ps 138,2 leül és fölkel; *sedere in insidiis* Ps 9 B,8 lesben ül; *sedere in obscuro* Ps 106,10 ül a homályban (=a börtön homályában); *sedere in tenebris* Ps 106,10; Cant Zach 79 ül a sötétségben (=a börtön — a bűn — sötétjében); *sedere in umbra mortis* Cant Zach 79 ül a halál (=az alvilágnak, a bűn halálának) árnyékában; *sedere super Cherubim* Ps 79,2; 98,1; Cant 3 puer 55 (az Isten, az Úr) trónol a kerubok fölött (=felhő alakjában megjelenik a frigyláda kerubjai fölött); *sedere super coetum nationum* Ps 7,8 (az Úr) trónol a népek serege (=a pogányok) fölött; *sedere super solium* Ps 9 A,5; 46,9; 131,12 (az Isten, az Úr) ül trónusán; *sedet in abditis catulus leonis* Ps 16,12 meglapul búvóhelyén az oroszláncölök; *sedet in aeternum Dominus rex* Ps 28,10 örökké ül (trónján) mint király az Úr; *sedet in alto Dominus* Ps 7,8; 112,5 trónol a magasságban az Úr; *sedet super diluvium Dominus* Ps 28,10 trónol (=uralodik) a vízözön fölött az Úr

2. tartózkodik, időzik, odatelepszik hozzá, együtt időzik vele; *sedens adversus fratrem loquitur* Ps 49,20 odaül és saját

testvére ellen beszél; *sedere cum viris iniquis* Ps 25,4 együtt időzik a gonoszokkal; *sedere in multam noctem* Ps 126,2 fennmarad (=ül munkája mellett) késő éjjelig; *sedere in porta* Ps 68,13 üldögél a (város)kapunál (=Keleten a nyilvános összejövetelek helye)

sedes, is, f. (sedeo)

1. ülőhely, szék, trón, hely; *sedem dare inter principes alci* Cant An 8 helyet ad neki a fejedelmek közt; *sedem statuit Dominus in caelo* Ps 102,19 trónusát felállítja az égben az Úr; *sedes domus David* Ps 121,5 Dávid királyi törvényszéke; *sedes firma ab aevo* Ps 92,2 (az Úr) trónusa erős öröktől fogva; *sedes in caelo* Ps 10,4 (az Úr) trónusa az égben; *sedes iudicii* Ps 121,5 bírói szék, ítélőszék; *sedes sancta Domini* Ps 95,6 az Úr szent trónusa; *de sede deponere potentes* Cant BMV 52 székeükből letaszítja a hatalmasokat

2. lakóhely, otthon; székhely; *sedem ponere in monte Sion* Ps 73,2 székhelyül választja Sion hegyét; *sedem sibi optare Sion* Ps 131,13 lakóhelyül választja Siont

sedo 1 (sedeo) leszállít, leszállásra bír; *transl.* lecsillapít, lecsendesít; *sedare procellam* Ps 106,29 lecsendesíti a vihart

sedulus 3 (sine, dolus) serény, buzgó; *sedulus in custodiendis iudiciis* Ps 18,12 serény az Úr ítéletei (a parancsok) megtartásában, figyel rájuk

Sehon indecl. m. Hebr. Széhon, az amorreusok királya (vö. Num 21,21—30) Ps 134,11; 135,19

seiungo 3 iunxi, iunctus (iungo) elválaszt, távoltart; *seiungi a cura Dei* Ps 87,6 kiesik az Isten gondoskodásából

semel egyszer

semen, inis, n. (sero)

1. mag, csira; *semen spargendum* Ps 125,6 vetőmag

2. *transl.* utód, ivadék, gyermek, nemzetség; *semen Abraham* Ps 104,6; Cant BMV 55 Ábrahám ivadéka (=gyermekai, Jákob fiai, a választott nép); *semen aeternum facere* Ps 88,30 ivadékát örökkévalóvá teszi (=mindig lesz leszármazottja);

semen David Ps 17,51; 88,37; Dávid ivadéka; *semen dispergit Dominus inter nationes* Ps 105,27 ivadékukat szerteszét szórja az Úr a (pogány) nemzetek közé; *semen durat coram Deo* Ps 101,29 nemzetsége tartósan megmarad Isten előtt; *semen Iacob (universum)* Ps 21,24; Cant Is II,19 Jákob (minden) ivadéka (=az egész választott nép); *semen impiorum* Ps 36,28 az istentelenek nemzetsége; *semen Israel omne* Ps 21,24; Cant Is II,25 Izrael minden ivadéka (=az egész választott nép); *semen iusti* Ps 36,25.26 az igaz ember ivadéka; *semen perdere e filiis hominum* Ps 20,11 nemzetségét kiirtja az emberek közül; *semen possidet terram* Ps 24, 13 utódja birtokába veszi a földet; *semen potens* Ps 111,2 ivadéka hatalmas; *semen servit Domino* Ps 21,31 ivadéka (gyermekai) szolgál(nak) az Úrnak; *semen servorum Dei* Ps 68,37; 101,29 Isten szolgáinak utódai (=az istenfélők, a jámborok)

semino *1 (semen)* vet, ültet; *seminare in lacrimis, metere in exultatione* Ps 125,5 könnyek közt vet, örömujjongással arat; *seminare agros* Ps 106,37 beveti földjét

semita, *ae, f.* keskeny út, gyalogút; életösvény, életút; az Úr gondviselésének, parancsainak útja; *semita Dei per aquas multas* Ps 76,20 Isten útja a tengeren keresztül; *semita mandatorum Domini delectari* Ps 118,35 az Úr parancsainak útján örömet találja; *semita recta* Ps 22,3 igaz (élet)ösvény; *semitae Dei stillant pinguedinem* Ps 64,12 az Isten útjai bőségtől csordulnak (=amerre jár, bőség fakad); *semitae Domini gratia et fidelitas* Ps 24,10 az Úr (minden) ösvénye (=gondviselésének útjai) kegyesség és hűség; *semitae lumen verbum Domini* Ps 118,105 (élet)ösvényének világossága az Úr igéje; *semitae marium* Ps 8,9 a tengerek ösvényei; *semitam vitae ostendere alci* Ps 15,11 az élet ösvényét megmutatja neki; *semitas edocere alqm* Ps 24,4 (az Úr) megtanítja ösvényeire (=megismerteti vele gondviselésének útjait); *semitas marium perambulare* Ps 8,9 a tengerek ösvényein jár (=a tengerben mozog, él); *semitis Domini inhaeret gressus alcs* Ps 16,5 az Úr ösvényén

szilárd a járás(a); *a semita Dei deflectit gressus* Ps 43,19 az Isten ösvényéről letér a lépte; *in semita mandatorum deducere alqm* Ps 118,35 (az Úr) parancsainak útján vezeti; *in semita plana deducere alqm* Ps 26,11 sima ösvényen (=biztos úton) vezeti; *per semitas rectas deducere alqm* Ps 22,3 igaz utakon vezeti

semper mindig

sempiternus 3 (*semper*) állandó, folytonos, örökös; *sempiternae ruinae* Ps 9 A,7 végleges megsemmisülés; *sempiternum excidium* Ps 91,8 örök pusztulás; *in sempiternum* Ps 36,27.29; 51,7.10; 118,44; 131,12.14 mindörökké, mindörökre

senecta *ae, f.* aggkor, vénség, öregség; *senecta et senium* Ps 70,18 aggkor és öregség

senectus, *utis, f. (senex)* aggkor, vénség; *senectutis tempore* Ps 70,9 a vénség idején; *senectute fructum ferre* Ps 91,15 (még) öregkorában (is) termést hoz

senex, *senis m.* öregember, aggastyán, vén; *senes docere sapientiam* Ps 104,22 a véneket bölcsességre tanítja; *senes interrogare* Cant Mo II,7 az öregeket megkérdezi; *senes una cum pueris* Ps 148,12 az öregek együtt a gyermekekkel (öregek és gyermekek együtt); *senex homo* Cant Mo II,25 öreg ember; *senex est* Ps 36,25 megöregszik; *senibus intelligentior* Ps 118,100 az öregeknél okosabb; *seniorum consessus* Ps 106,32 az öregek tanácsulése; *cum sene consumere lactentem* Cant Mo II,25 aggastyánt és csecsemőt egyaránt elemészt; *iuvenes et senes simul* Cant Ier 13 öregek és ifjak együtt

senium, *ii, n. (senex)* aggság, öregség; *senecta et senium* Ps 70,18 aggkor és öregség

sensa, *orum' n. (sentio)* gondolatok, vélemények, érzület; *sensa cognoscere* Ps 138,23 érzületét megismeri

sensus, *us, m. (sentio)* értelem; *sensus in alqo non est* Cant Mo II,28 nincs bennük értelem

sententia, *ae, f. (sentio)* ítélet; *in sententia iustus Deus* Ps 50,6 ítéletében igazságos az Isten

sentio 4 *sensi*, *sensus* megérez, észlel; *sentiunt ollae veprem* Ps 57,10 érezni kezdi a katlan a tüskerőzse hevét

separo 1 (*paro*) elkülönít, elválaszt; *separatum a terra argentum* Ps 11,7 földtől (salaktól) elválasztott ezüst

sepelio 4 *ivi*, *sepultus* eltemet, elhantol; *non erat qui sepeliret* Ps 78,3 nem volt, aki eltemesse

septies hétszer

septuaginta hetven

sepulcrum, *i, n.* (*sepelio*) sir, sírgödör; *sepulcra sunt domus eorum* Ps 48,12 a sir a házuk; *sepulcrum patens guttur eorum* Ps 5,10 tátongó sir a torkuk (=elnyelik a másikat); *in sepulcro iacere* Ps 87,6 a sírban fekszik; *in sepulcro non enarratur bonitas Domini* Ps 87,12 a sírgödörben nem hirdetik az Úr jóságát (=nem a holtak, hanem az élők magasztalják Istent)

sequor, *sequi*, *secutus sum* követ, kísér, utána jár; *sequi consilium impiorum* Ps 1,1 követi a gonoszok tanácsát; *sequi deos alienos* Ps 15,4 követi az idegen isteneket; *sequi vestigia alcs* Cant Hab 5 követi lépteit (nyomában jár); *sequitur lactantes David* Ps 77,71 tereli a szoptató juhokat Dávid (=pásztorkodik); *sequuntur gratia et benignitas alqm* Ps 22,6 nyomon követi (vele jár) az Úr kegyelme és jósága

sera, *ae, f.* retesz, tolózár; *seras portarum firmare* Ps 147,13 a kapuzárakat erőssé teszi (=a kapukra erős zárat tesz)

serenitas, *atis, f.* (*serenus*) derű, derűltség; *serenitas vultus Dei* Ps 43,4 az Isten arcának derűs ragyogása

serenus 3 (*seresco*) derült, derűs; *serenum vultum praebere alci* Ps 30,17; 66,2; 79,4.8.20; 118,135 derült arcot mutat feléje

sermo, *onis, m.* beszélgetés, beszéd; szó, parancsszó; *sermo labiorum* Ps 58,13 a szó az ajkán; *sermones et verbum* Ps 18,4 beszéd és szó; *sermones odii* Ps 108,3 gyűlölködő szavak (beszédek); *sermones oleo molliores* Ps 54,22 olajnál lágyabb beszéd (=sima, behizelgő szavak); *sermones perniciosi* Ps 51,6 ártalmas beszédek; *sermones sunt gladii stricti* Ps 59,22 minden szava (vág mint) a kivont kard; *sermoni Domini*

oboedire Ps 102,20 az Úr (parancs)szavának engedelmeskedik;
sermonibus odii circumdare alqm Ps 108,3 gyűlölködő szavakkal
veszi körül; *sermonum vox* Ps 18,4 hallható igék, szavak

serpens, entis (*serpo*) kígyó; *serpentis venenum* Ps 57,5 kígyó-
méreg; *serpentium virus dirum* Cant Mo II,33 veszedelmes
kígyóméreg; *ut serpens acuere linguas* Ps 139,4 mint a kígyó
kösörűli nyelvét

servio 4 *ivi, itus* (*servus*)

1. szolgál (az Úrnak), hódol; *servire Domino cum laetitia*
Ps 99,2 jókedvvel szolgál az Úrnak; *servire Domino cum reve-*
rentia Ps 129,4 hódolattal szolgál az Úrnak; *servire Domino*
in timore Ps 2,11 félelemmel (=félő tisztelettel) szolgálja az
Urat; *servire Domino sine timore* Cant Zach 74 félelem nélkül
(=anélkül, hogy rettegnie kellene ellenségeitől) szolgál az
Úrnak; *servit Domino omnis creatura* Cant Iud 14 szolgál
(=hódol) az Úrnak minden teremtménye; *servit Domino*
semen alcs Ps 21,31 szolgál az Úrnak az ő ivadéka (=leszár-
mazottai); *servit populus alci* Ps 17,44 szolgál (=meghódol)
neki a nép; *serviunt gentes regi* Ps 71,11 (minden) nép szolgál
a (Messiás) királynak; *serviunt regna Domino* Ps 101,23 szol-
gálnak az országok az Úrnak; *serviunt universa Domino* Ps
118,91 minden (=a mindenség) az Úrnak szolgál

2. szolgálatára van; *servit herba homini* Ps 104,13; 146,8
szolgálatára van a fű az embernek

servitus, utis, f. (*servus*) szolgaság, rabszolgaság; *in servitutum*
venumdari Ps 104,17 rabszolgaságra (=rabszolgának) eladják

servo 1 (*servus*)

1. szemmel tart, ügyel, figyel, vigyáz vmire, megtart,
megőríz; *servare fidem* Ps 145,6 megőrzi a hűséget; *servare*
foedus Dei Ps 77,10; 102,18 megtartja az Istennel kötött szövete-
séget; *servare praecepta Dei (Domini)* Ps 77,56; 118,56 meg-
tartja az Isten (az Úr) parancsait; *servare viam statutorum*
Domini Ps 118,33 figyel (követi) az Úr parancsainak az útját

2. megőríz, megoltalmaz, megment; *servare ab angustiis alqm* Ps 31,7 megőrzi a szorongatásoktól; *servare a fovea interitus alqm* Cant Ez 17 megőrzi a pusztulás sírgödritől (=a halálos veszedelemtől = a végzetes nyomorúságtól); *servare a morte alqm* Ps 77,50 megóvja a haláltól; *servare cor mundum* Ps 72,13 megőrzi tisztán a szívét; *servare, custodire alqm* Ps 11,8 megóvja, megoltalmazza; *servare se a culpa* Ps 17,24 őrizkedik a bűntől; *servare viam suam puram* Ps 118,9 megőrzi tisztán életútját; *servare vivum alqm* Ps 40,3; 79,19; 118,88.107.159; 137,7; 142,11; Cant Ez 16 életben tartja; *servat Dominus alqm* Ps 36,40; Cant Ez 20 megóvja az Úr

3. eltesz, tart, tartogat; *servare aequitatem alci* Ps 35,11 igazságát megtartja irányában; *servare gratiam alci* Ps 35,11; 88,29 megtartja neki kegyelmét; *servare memoriam delictorum* Ps 129,3 megőrzi bűneinek emlékét

servus, i, m. (*servo*) rabszolga, szolga; *servi animam laeificare* Ps 85,4 szolgájának lelkét (=szolgáját) megörvendeztet; *servi Dei (Domini)* Ps 33,23; 68,37; 78,2.10; 88,51; 89,13.16; 101,15.29; 104,25; 112,1; 133,1; 134,1.14; Cant Mo II,36.43; Cant 3 puer 85 az Isten (=az Úr) szolgái (=az istenfélők, a papok és leviták); *servi et liberi* Cant Mo II,36 szolgák és szabadok; *servi Pharaonis* Ps 134,9 a fáraó szolgái; *servi salutis* Ps 34,27 szolgája szabadulását elősegíti; *servis propitius Dominus* Ps 89,13 szolgáihoz kegyes az Úr; *servorum animas liberat Dominus* Ps 33,23 szolgái életét megmenti az Úr; *servorum contumeliae* Ps 88,51 (az Úr) szolgáinak bántalmazása; *servorum Dei corpora* Ps 78,2 Isten szolgáinak (holt)teste (=a legyilkolt jámborok); *servorum Dei sanguinem vindicare* Cant Mo II,43 az Isten szolgáinak (kiontott) vérért megtorolja; *servorum filii* Ps 89,16; 101,29 (az Isten, az Úr) szolgáinak utódai (=Izrael népe); *servorum misereri* Cant Eccl 15 szolgáján megkönyörül; *servorum oculi ad manus dominorum* Ps 122,2 a (rab)szolgák szeme uruk kezén; *servorum sanguis* Ps 78,10; Cant Mo II,43 (az Isten) szolgáinak (kiontott) vére;

servorum semen Ps 68,37; 101,29 (Isten) szolgálóinak utódai (=az istenfélők, a jámborok); *servum quaerere* Ps 118,176 szolgálóját keresi (az Úr); *servus Dei (Domini)* Ps 18,12.14; 26,9; 30,17; 34,27; 68,18; 85,2.4.16; 88,40; 104,6.42; 108,28; 115,7; 118,17.23.38.49.65.76.84.122.124.125.135.140.176; 135,2; 142,12; Cant BMV 54; Cant Sim 29 az Isten (az Úr) szolgálója (=kiválasztottja: Ábrahám, Dávid, Izrael, a választott nép, Mózes; a zoltáros általában így beszél sajátmagáról Istennel kapcsolatban: „a te szolgálád”); *servus Domini Abraham* Ps 104,6.42 az Úr szolgálója Ábrahám; *servus Domini David* Ps 77,70; 88,4.21; 131,10; 143,10; Cant Zach 69 az Úr szolgálója Dávid; *servus Domini Israel* Ps 135,22; Cant BMV 54 az Úr szolgálója Izrael (=a választott nép); *servus Domini Moyses* Ps 104,26 az Úr szolgálója Mózes

si ha

sibilus, *i. m.* sziszegés, fütyülés; *audire sibilum multorum* Ps 30,14 hallja sokak (a tömeg) sziszegését

sic így, úgy

siccus *1* (*siccus*) szárít, kiszárít; *siccare fluvios copiosos* Ps 73,15 kiszárítja a bővizű folyókat

siccus *3* száraz, kiszáradt; *sicca terra* Ps 94,5 szárazföld

Sichem *indecl. f. Hebr.* Szikem, város Efraim törzs területének északi részén (a Jordán jobbpartján); *Sichem et Succoth* Ps 59,8; 107,8 Szikem és Szukkoth (=a Jordánon inneni és túli részek); *Sichem partiri* Ps 59,8; 107,8 Szikem földjét felosztja (Isten mint az Igéret-földjének feltétlen ura)

sicut miként, mint ahogy(an)

signo *1* (*signum*) megjelöl, jelöl, jelez, mutat; *signat tempora luna* Ps 103,19 mutatja az időt a hold (a zsidó időszámítás és ünneprendszer a hold változatain alapult)

signum, *i. n.*

1. jel; *signum favoris dare alci* Ps 85,17 jóakarátának jelét adja

2. csodajel, csoda; *signa edere* Ps 134,9 csodajeleket művel; *signa et portenta* Ps 134,9 csodajelek és csodák; *signa et mirabilia* Cant Eccl 6 csodajelek és csodák; *signa et prodigia patrare* Ps 77,43; 104,27 csodajeleket és csodákat művel; *signa renovare* Cant Eccl 6 csodajeleit megújítja (=újabb csodajeleket művel); *signa stupenda* Ps 64,6 bámulatos csodajelek; *signa videre* Ps 73,9 a csodajeleket (=az Istentől művelt csodákat) látja; *propter signa Dei timere* Ps 64,9 az Istentől művelt csodajelek miatt retteg

3. hadi jelvény, zászló; *signa ponere in tropaeum* Ps 73,4 a zászlót kitűzi győzelme jeléül

sileo 2 ui hallgat, csendben van; *silens obmutescit* Ps 38,3 csendben elnémul; *silent fluctus* Ps 106,30 elcsendesednek a hullámok; *silet terra* Ps 75,9 elcsendesedik a föld; *noli silere Deus (Domine)* Ps 34,22; 82,2 ne hallgass Istenem (Uram) =ne törd szótlanul; *non silet Deus* Ps 49,3 nem hallgat az Isten (=nem tűri szótlanul)

silentium, ii, n. (*sileo*) csend, hallgatás; *in loco silentii habitare* Ps 93,17 a csendesség helyén (=az alvilágban) lakik

Silo indecl. f. Hebr. Siló, Efraim törzsének területén, Jeruzsálemtől északra kb. 30 km-re; *Silo habitaculum Dei* Ps 77,60 Siló az Isten lakóhelye (=itt állt az Úr szentélye a bírák korában)

silva, ae, f. vadon, erdő, erdőség; *silva et montes* Ps 82,15 az erdő és a hegyek (=erdős hegyek); *silvae arbores* Ps 95,12 az erdő fáai; *silvae bestiae* Ps 103,20 az erdei vadak; *silvam comburit ignis* Ps 82,15 az erdőt megemésztí a tűz (=leég az erdő); *silvarum ferae* Ps 49,10 az erdei vadak; *silvas decorticare* Ps 28,9 az erdőket lehántja (=az erdő sűrűjét megtrikítja)

silvestris, e (*silva*) erdős, erdei; *silvestris aper* Ps 79,14 erdei vadkan

similis, e hasonló. olyan mint, hasonló hozzá; *simile operi Domini* Ps 85,8 olyan mint az Úr műve (nincsen!); *simile veneno serpentis venenum* Ps 57,5 olyan mint a kígyóméreg; *similes faeno*

dies hominis Ps 102,15 olyan mint a lekaszált fű (=gyorsan hervad) az ember élete; *similes Oreb et Zeb facere principes* Ps 82,12 úgy bánik fejedelmeikkel mint Oreb és Zeb vezérekkel (=legyőzi őket, vö. Bir 7.); *similes plantis filii* Ps 143,12 mint a növekedő palánták olyanok a fiai; *similes Zebee et Salmana facere duces* Ps 82,12 úgy járnak vezérek mint Zebaa és Szalmana (=legyőzött vezérek); *similes umbrae dies* Ps 143,4 olyan (csak) mint az árnyék az élete; *similes umbrae protensae dies* Ps 101,12 élete olyan (csak) mint az elnyúlt (hosszúra nyúlt) árnyék; *similis alci qui* Ps 73,5; 113 B,8; 134,18 olyan mint az; hasonló hozzá; *similis Deo deus non est* Cant Mo II,31 olyan mint Isten nincsen a (bálvány) istenek között; *similis Deo petra non est* Cant An 2 olyan (erős) kőszirt mint az Isten nincsen; *similis descendantibus in foveam* Ps 142,7 olyan mint akik a sírba szállnak; *similis Deus tui (=peccatoris) non est* Ps 49,21 nem olyan az Isten mint te (bűnös); *similis Domino* Ps 34,10; 38,6; 88,7 olyan mint az Úr; *similis flatui aurae homo* Ps 143,4 olyan az ember mint a lehelet (=tova-túnik); *similis gramini tectorum* Ps 128,6 olyan mint a háztetőn nőtt fű (=nincs talaja); *similis leoni qui inhiat praedae* Ps 16,12 olyan mint a zsákmányra sóvárgó oroszlán; *similis pecudibus quae pereunt* Ps 48,13.21 olyan mint a pusztulásra szánt jószágok; *similis pelicano deserti* Ps 101,7 olyan mint a pusztai pelikán madár (=az elhagyottság jelképe); *similis viro invalido* Ps 87,5 olyan mint a tehetetlen ember

simplex, *icis* egyszerű; természetes, mesterkéletlen; *simplices custodit Dominus* Ps 114,6 az egyszerűket oltalmazza az Úr (=azok akik egyszerűen és természetesen reá hagyatkoznak)

simul egyszerre

simul ac mihelyt, amint

Sinai indecl. m. Hebr. a Sinai hegy a Sinai félsziget területén; *Sinai tremat* Ps 67,9 a Sinai hegy remeg (az Úr megjelenésekor vö. Ex 19,16 kk.); *de Sinai in sanctuarium venit Dominus* Ps 67,18 a Sinai hegyről felvonul az Úr a szentélybe

sinceritas, *atis, f. (sincerus)* őszinteség, becsületesség; *sinceritas in ore* Ps 5,10 őszinteség az ajkán; *in sinceritate cordis delectatur Dominus* Ps 50,8 a szívbeli őszinteségben örömet találja az Úr
sincerus 3 tiszta; *transl.* őszinte, becsületes, igaz; *sincera eloquia* Ps 11,7 őszinte beszéd; *sincere agere coram Deo* Cant Tob 6 igaz módon él az Isten színe előtt; *sincere invocare Dominum* Ps 144,18 igaz szívvel segítségül hívja az Urat

sine nélkül

singuli, *ae, a (singulus)* egy-egy

sino 3 *sivi, situs* enged, megenged, hagy; *sinit aberrare alqm* Ps 118,10 hagyja eltévelyedni; *sinit commoveri pedem* Ps 65,9 hagyja meginogni lábát; *sinit nutare pedem* Ps 120,3 hagyja meginogni lábát; *sinit vacillare alqm* Ps 54,23 hagyja inogni; *sinit videre corruptionem* Ps 15,10 hagyja, hogy romlást lásson (=meghaljon és véglegesen romlásra jusson, elpusztuljon)

sinus, *us, m.* ruha ránca; *transl.* kebel, öl, mell; belseje vminek, benseje vkinek (szív); *sinum implere alqo* Ps 128,7 az ölet megtölti; *inde a sinu matris* Ps 57,4 az anyaöltől fogva (=kora gyermekésgüktől); *in sinu portare alqd* Ps 88,51 keblében (szívében) hordozza; *in sinu retinere dexteram* Ps 73,11 ölében tartja jobbját (=„ölbetett kezekkel nézi”); *in sinum retribuere opprobrium vicinis* Ps 78,12 a szomszédok szívébe visszaszórja a gyalázkodást

Sion *indecl. f. Hebr.* Sion (sijjon jebus 2 Sám 5,8 a jebuzeusok fellegvára) Jeruzsálem régi neve a hiksosz fejedelmek korában: Dávid városa, a fellegvár, a templomdomb, a templom; később egész Jeruzsálem, a szent város, az őszövetségi üdvrend központja; Jeruzsálem lakói, a választott nép, az Úr népe; *Sion audit et laetatur* Ps 96,8 Sion (=a választott nép) hallja és örvendezik; *Sion cantica* Ps 136,3 Sion énekei (=a templom szent énekei); *Sion captivos reducere* Ps 125,1 Sion rabjait (=a fogságba hurcolt zsidó lakosságot) vissza vezeti; *Sion Deus* Ps 145,10 Sion (=a választott nép) Istene; *Sion eligit Dominus* Ps 131,13 Sion (=Jeruzsálemet) kiválasztja (szék-

helyéül) az Úr; *Sion filia* Ps 9 A,15; 72,28 Sion népe (városa); *Sion filii* Ps 149,2 Sion fiai (=Jeruzsálem lakói); *Sion firmare* Ps 86,5 Siont szilárd alapokra helyezi (a Fölséges, Isten); *Sion instaurat Dominus* Ps 101,17 Siont (=Jeruzsálemet) újra föl-építi az Úr; *Sion laetatur* Ps 96,8 Sion (=a választott nép) örvendezik; *Sion lapides* Ps 101,15 Sion kövei (=romjai); *Sion laudat Deum* Ps 147,12 Sion (=a választott nép) magasztalja Istent; *Sion misereri* Ps 101,14 Sionon megkönyörül; *Sion mons (sanctus Domini)* Ps 2,6; 47,3.12; 73,2; 77,68; 124,1; Cant Ier 12 Sion (az Úr szent) hegye (=eredetileg Jeruzsálem keleti dombjának dél felé néző része, később az egész templomdomb); *Sion odisse* Ps 128,5 Siont (=az Úr népét) gyűlöli; *Sion perlustrare* Ps 47,13 Siont körüljárja és (Jeruzsálem fellegvárában) szemlét tart; *Sion plena decore* Ps 49,2 a tökéletes szépségű Sion; *Sion portae* Ps 86,2 Sion (=Jeruzsálem) kapui; *Sion propitius Dominus* Ps 101,14 Sionhoz (=választottjaihoz) irgalmas az Úr; *Sion propugnacula* Ps 47,14 Sion bástyái, őrtornyai; *Sion recordari* Ps 136,1 Siont (=Jeruzsálemet) emlegeti; *Sion replere laudibus* Cant Eccl 16 Siont (=a templomot) betölti dicséretével (=fönségével) az Úr; *Sion ruinae* Ps 101,15 Sion romjai; *Sion salvat Deus* Ps 68,36 Siont (=Jeruzsálemet) megmenti az Isten; *Sion turre numerare* Ps 47,13 Sion tornyait számbaveszi; *de Sion canticis cantare* Ps 136,3 Sion énekeiből (=a templom szent énekeiből) énekel; *de Sion dicitur* Ps 86,5 Sionról (=Jeruzsálemről) így beszélnek; *de Sion sustentat Dominus alqm* Ps 19,3 Sionból (=a jeruzsálemi templomból) oltalmazza az Úr; *erga Sion benigne facit Dominus* Ps 50,20 Sionnal (=a szent várossal) jóságosan bánik az Úr; *ex Sion affulget Deus* Ps 49,2 Sionból felragyog az Isten (=jeruzsálemi templomában tündöklő fényben megjelenik); *ex Sion benedicit Dominus alci* Ps 127,5; 133,3 Sionból (=jeruzsálemi templomából) megáldja az Úr; *ex Sion benedictus Dominus* Ps 134,21 Sionban (=templomában) áldott az Úr; *ex Sion protendere sceptrum potentiae* Ps 109,2 Sionból (=Jeruzsálem-

ből) kiterjeszti (az Úr a Messiás) hatalma (hatalmas) jogarát; *ex Sion venit salus Israel* Ps 13,7; 52,7 Sionból (=a jeruzsálemi templomból) eljön Izrael (népének) szabadulása (szabadítója); *in Sion annuntiatur nomen Domini* Ps 101,22 Sionban (=a jeruzsálemi templomban) hirdetik az Úr nevét; *in Sion decet hymnus Deum* Ps 64,2 Sionban (=a jeruzsálemi templomban) dicsőítő ének illeti az Urat; *in Sion habitare* Cant Is 1,6 Sionban (=Jeruzsálemben) lakik; *in Sion habitatio Dei* Ps 75,3 Sion hegyén (a jeruzsálemi templomban) van az Isten lakóhelye; *in Sion magnus Dominus* Ps 98,2 Sionban (=templomában) hatalmas az Úr; *in Sion morari* Ps 68,37 Sion (hegyén) lakik; *in Sion nati viri omnes (populi)* Ps 86,5 Sionban (=Jeruzsálemben) születtek mind-mind a népek (=polgárjogot nyernek sorban a választott népnél a megtérő pogány nemzetek); *in Sion videre Deum deorum* Ps 83,8 Sionban (=a jeruzsálemi templomban) meglátja a főszege Istent; *in monte Sion ponere sedem* Cant Ier 12 Sion hegyét választja székhelyül; *super Sion montem sanctum Domini* Ps 2,6 Sionon az Úr szent hegyén; *super Sion rex* Ps 2,6 Sion királya; *super montem Sion* Ps 132,3 Sion hegyén

Sisara *ae, m. Hebr.* Sziszára, Jábin kananeus fejedelemnek hadvezére, akit Debbóra és Bára legyőzött (vö. Bir 4.5. fej.); *sicut Sisarae facere alci* Ps 82,10 mint Sziszarával úgy bánik vele (=hagyja, hogy vereséget szenvedjen)

sitio 4 *ivi, itus (sitis)*;

1. szomjazik, szomjuhozik, szomjas; *sitiens sine aqua terra arida* Ps 62,2 a szomjas, eső híján kiszáradt föld; *sitiens terra* Ps 106,33 a szomjas (=kiszáradt) föld; *sitire sicut terra arida* Ps 142,6 szomjazik mint a kiszáradt föld; *sitire et esurire* Ps 106,5 szomjas és éhes

2. vágyakozik, sóvárog vmi után; *sitit anima Deum* Ps 41,3; 62,2; 142,6 lelke szomjuhozza Istent, vágyakozik az Isten után

sitis, is, f. szomjuság; *sitim extinguere* Ps 103,11 szomját eloltja;
in siti potare aceto alqm Ps 68,22 szomjuságában ecettel itatja
socia, ae, f. társnő; *sociae filiae regis* Ps 44,15 a királyleány
 társnői
socio l (socius) egyesít; *pass.* egyesül, társul, szövetkezik; *sociari cum alqo* Ps 93,20 társul vele
sodalis, is, m. (sodalis) társ, pajtás; *sodalem et amicum remove ab alqo* Ps 87,19 társát és barátját eltávolítja tőle; *sodales et fratres* Ps 121,8 társak és testvérek; *sodales procul a plaga subsistunt* Ps 37,12 társai távolmaradnak szerencsétlenségétől; *sodalis alcs* Ps 54,14 társa; *sodalis et amicus* Ps 87,19 társ és barát; *propter sodales loqui* Ps 121,8 társai érdekében szól
sodalitas, atis, f. (sodalis) egyesülés, társulás; (vallási) gyülekezet; *sodalitatem condit Deus ab antiquo* Ps 73,2 (a választottak) gyülekezetét létrehozza az Isten ősidőktől fogva; *sodalitatis recordari* Ps 73,2 gyülekezetéről megemlékezik (az Isten)
Sodoma, orum, n. Hebr. Szodoma, a Jordán körüli Öt-város (Pentapolis) egyike, amit gonoszsága miatt az Úr elpusztított (vö. Gen 19); *de vite Sodomorum, de campis Gomorrhae vitis Cant Mo II,32* Szodoma szőlőjéből, Gomorra határából származó szőlő (=amely Isten haragjának borát termi)
sol, solis, m. nap (égitest); *sol cognoscit occasum suum* Ps 103,19 a nap tudja lenyugvásának idejét; *sol et clipeus Dominus Deus* Ps 83,12 nap és védőpajzs az Úristen; *sol et luna* Ps 71,5; 73,16; 103,19; 120,6; 148,3; *Cant 3 puer 62* a nap és a hold; *sol ferit alqm* Ps 120,6 a nap szúrja (=napszúrást kap); *sol lucet* Ps 71,17 a nap ragyog; *sol obliviscitur lumen ortus sui Cant Hab 11* a nap megfeledkezik keltének fényéről (=hajnali fényéről); *sol oritur* Ps 103,22 a nap fölkel; *sol praeest diei* Ps 135,8 a nap uralja a nappalt; *sol procedit* Ps 18,6 a nap előjön; *solem et lunam stabilit Deus* Ps 73,16 a napot és a holdat az Isten erősíti oda (az égre — világkép!); *solem facit Dominus* Ps 135,8 a napot az Úr alkotja; *solem videre* Ps 57,9 a napot (a napvilágot) meglátja (=a világra jön); *solis ponit tabernaculum suum Deus*

Ps 18,5 a napban üti fel sátrát (=lakóhelyét) az Isten; *solis ardori subtrahi* Ps 18,7 a nap hevétől elrejtőzik; *solis circuitus* Ps 18,7 a nap keringése, körútja; *solis egressus* Ps 18,7 napkelte; *solis occasus* Ps 49,1; 112,3 napnyugat; *solis ortus* Cant Hab 10 napkelte; *a solis ortu usque ad occasum* Ps 49,1; 112,3 napkelettől napnyugatig; *ut sol esse* Ps 88,37 olyan mint a nap (=örök); *ut sol vivere diu* Ps 71,5 mint a nap sokáig él (=örökre fennmarad)

solacium, *ii, n. (solor)* vigasz, vigasztalás; *solacium alci* Ps 118,52 vigasztalása; *solacium in afflictione* Ps 118,50 vigasztalás a nyomorúságban

soleo 2 *solitus sum* szokott vmit tenni; *solet Dominus misereri* Ps 118,132 irgalmazni szokott az Úr

solitarius 3 (*solus*) egyedüli, magányos; *solitaria avis in tecto* Ps 101,8 magányos madár a háztetőn

solitudo, *inis, f. (solus)* pusztaság, sivatag, elhagyatott hely; *in solitudine affligere Deum* Ps 77,40 a pusztaságban (a pusztai vándorlás idején) megszorítja az Istent; *in solitudine, in deserto errare* Ps 106,4 a pusztában, a sivatagban bolyong; *in solitudine tentare Deum* Ps 105,14 a pusztaságban (a pusztai vándorlás idején) megkísérte Istent; *in ululatu solitudinis* Cant Mo II,10 a kietlen sivatagban

solium, *ii, n. (sedeo)* szék, királyi szék, trón, trónus; *solii fundamentum iustitia et ius* Ps 96,2 (az Úr) trónusának alapja igazságosság és jog; *solium Domini* Ps 96,2 az Úr trónusa; *solium gloriae tribuere alci* Cant An 8 a dicsőség székét juttatja neki (=előkelő helyre ülteti); *solium sanctum Domini* Ps 46,9 az Úr szent trónusa; *solium stabilit Dominus ad iudicandum* Ps 9 A,8 trónusát az Úr ítéletre készen tartja; *super solium ponere alqm* Ps 131,11 királyi székre helyezi; *super solium sedere* Ps 9 A,5; 46,9; 131,12 trónuson ül

sollemnis, *e (soleo)* ünnepélyes, ünnepi; *sollemnis dies* Ps 80,4 ünnepnap

sollicitudo, *inis*, *f.* (*sollicitus*) nyugtalanság, gond; gondoskodás, fáradozás; *sollicitudinem effundere coram Domino* Ps 141,3 gondját kiönti az Úr előtt; *sollicitudinis meminisse* Ps 131,1 fáradozásáról megemlékezik (=nem felejtí el); *sollicitudo David* Ps 131,1 Dávid fáradozása; *sollicitudo Dei grandem facit alqm* Ps 17,36 Isten gondoskodása nagyvá teszi

sollicitus 3 (*cileo*) nyugtalan, aggódó, aggodalmas; *sollicite quærere Deum* Ps 62,2 nyugtalanul keresi Istent; *sollicitus alcs* Ps 39,18 gondoskodik róla

solum, *i*, *n.* talaj, föld; *solum praeparare* Ps 79,10 a talajt előkészíti

solus 3 egyedüli, egyetlen, magányos; *solus Dominus ducit populum* Cant Mo II,12 egyedül az Úr vezeti népét; *solus et miser* Ps 24,16 elhagyatott szerencsétlen

solvo 3 *solvi*, *solutus*

1. old, elold, leold, felold, kiszabadít; *solvere addictos morti* Ps 104,20 kiszabadítja a halálraitélteteket; *solvere captivos* Ps 145,7 leoldja a foglyok bilincseit; *solvere saccum alcs* Ps 29,12 leoldja gyászruháját; *solvere vincula alcs* Ps 115,7 leoldja bilincseit; *solvit rex alqm* Ps 104,20 feloldja (bilincseit) a király

2. *transl.* lefizet, kiegyenlít, megad; *solvere vota* Ps 60,9; 75,11 beváltja fogadalmát

somnio 1 (*somnus*) álmodik; *sicut somniantes* Ps 125,1 mint akik álmodnak

somnium, *ii*, *n.* (*somnus*) álom, álomkép; *sicut somnium* Ps 72,20 mint valami álomkép; *ut somnium matutinum* Ps 89,5 mint a hajnali álom (= gyors és tovatűnő)

somnus, *i*, *m.* álom, alvás; *somnum concedere oculis* Ps 131,4 álmod engedélyez szemének; *somnum dormire* Ps 75,6 álmod alussza; *e somno expergefieri* Ps 77,65 álmodból felébred; *in somno largitur Dominus dilectis suis* Ps 126,2 (még) álmodban (is) ajándékot osztogat az Úr kedveltjeinek

sonitus, *us, m. (sono)* hang, hangzás, zaj, zúgás; csengés, zengés; *sonitum maris compescere* Ps 64,8 a tenger zúgását megfékezi; *sonitus fluctuum maris* Ps 64,8 a tenger hullámainak zúgása; *sonitus psalterii* Ps 97,5 a hárfa zengése

sono *1 sonui, sonitus*

1. hangzik, visszhangzik, cseng, szól, zeng; *sonans dulce cithara* Ps 80,3 édesen zengő citera; *sonat laus Domini in coetu sanctorum* Ps 149,1 zeng az Úr dicsérete a szentek gyülekezetében; *sonat tonitrus in turbine* Ps 76,19 zúg a mennydörgés a förgetegben

2. hangoztat, megszólaltat; *sonant puellae tympana* Ps 67, 26 verik a dobot a lányok; *sonare citharam cum lyra* Ps 80,3 citerán játszik lantkísérettel; *sonare psalterio* Ps 80,3 pengeti a hárfát

sonor, *oris, m. (sono)* hang, csengés; *sonoris cymbalis laudare Dominum* Ps 150,5 zengő cintányérral dicséri az Urat

sonus, *i, m. (sono)* hang, hangzás, zaj, zúgás; *sonum edere gutture* Ps 113 B,7 hangot ad torkából; *sonus bucinæ* Ps 97,6 kürt-szó; *sonus exit* Ps 18,5 hangja elhatol; *sonus fidium* Ps 44,9 lantszó; *ad sonum fremunt labia* Cant Hab 16 hallatára reszket az ajka; *ad sonum lyrae* Ps 48,5 lantszó mellett

sorbeo *2 ui* szűrcsöl, szív, nyel; *sorbere sibi aquas abundantes* Ps 72,10 bőségesen issza a vizet; *sorbere usque ad faeces* Ps 74,9 fenékgig issza (seprejéig kiszűrcsöli, lehörpinti)

sors, *tis, f. (sero)*

1. sorsolás; *sortem mittere de alio* Ps 21,19 sorsot vet rá

2. emberi sors; *sorte delectari* Ps 48,14 (jó) sorsát élvezi; *sortem bene vertere* Ps 84,2 sorsát jóra fordítja; *sortem tenet Dominus* Ps 15,5 sorsát (kezében) tartja az Úr; *sortem populi vertit Dominus* Ps 13,7; 52,7 a (választott) nép sorsát irányítja az Úr; *sortem vertere* Ps 125,4 sorsát megváltoztatja; *sortes in manu Domini* Ps 30,16 (élet)sorsa az Úr kezében

3. végzet, balsors, büntetés; *sors mala appropinquat* Cant Mo II,35 balsorsa közeledik; *sors manet in perpetuum* Ps 80, 16 végzete örökös marad

4. osztályrész; örökség; *sors hereditaria Domini Iacob* Cant Mo II,9 az Úr örökségrésze (= birtoka) Jákob (= a választott nép); *sorte attribuere in hereditatem alqd* Ps 77,55 kiosztja örökségül; *in sortem hereditariam dare alci alqd* Ps 104,11 ráhagyja örökségül; *super sortem iustorum manet sceptrum impiorum* Ps 124,3 az igazak örökén állandó marad a gonoszok hatalma

spargo 3 *sparsi, sparsus* szór, hint, vet; *spargendum semen* Ps 125,6 vetőmag; *spargere pruinam sicut cinerem* Ps 147,16 szórja a deret mint a hamut; *sparsa ossa ad fauces inferni* Ps 140,7 odaszórják csontjait az alvilág torkába (= a sír szélére juttatják)

spatiosus 3 (*spatium*) tágas, terjedelmes, széles; *in spatiosa via ambulare* Ps 118,45 széles (= jól járható) úton halad (= az Úr törvénye szerint él); *in spatioso loco statuere pedes alcs* Ps 30,9 tágas térre állítja lábát (= szabadságra vezeti); *spatiosus campus* Ps 17,20 tágas mező

species, *ei, f. (specio)* látszat, külszín; *sub specie legis creare vexationes* Ps 93,20 törvény címén kellemetlenséget okoz (kellemetlenkedik)

speciosus 3 (*species*) szép, csinos, ékes; *speciosus forma* Ps 44,3 ékes külsejű (= csinos megjelenésű)

specto 1 (*specio*) néz, szemlél; *spectantibus adversariis* Ps 22,5 ellenségei szemeláttára; *spectare oculis* Ps 90,8 lát(hat)ja saját szemével

speculor 1 (*specula*) leskelődik, kémlel, kémkedik; *speculantur oculi in pauperem* Ps 9 B,8 szeme a szegényt kémleli

spelunca, *ae, f. Gr.* barlang, üreg; *in spelunca sua leo* Ps 9 B,9 barlangjában az oroszlán

sperno 3 *sprevi, spretus* elvet; *transl.* megvet, lenéz, lekicsinyel, semmibe vesz; *spernere Deum (Dominum)* Ps 9 B,3.13 meg-

veti az Istent (az Urat); *spernere figmentum peccatorum* Ps 72,20 elveti a bűnösök képzelgését; *spernere foedus* Ps 88,40 felmondja a szövetséget; *spernere miseriam miseri* Ps 21,25 megveti a szenvedő ember nyomorúságát; *spernere terram desiderabilem* Ps 105,24 semmibe veszi az Ígéret-földjét; *spernit Dominus disce dentes a statutis suis* Ps 118,118 elveti az Úr azokat, akik eltérnek rendelkezéseitől

spero 1 (*spes*) remél, reménykedik; bízik, bizakodik; *sperare fidelitatem Domini* Cant Ez 18 bízik az Úr hűségében; *sperare gratiam Domini* Ps 32,18 reméli az Úr irgalmát; *sperare in auxilio Dei* Ps 77,22 bízik az Isten segítségében; *sperare in decretis Domini* Ps 118,43 reménykedik az Úr döntéseiben; *sperare in Deo (Domino)* Ps 4,6; 9 A,11; 21,5.6; 24,3.5.21; 30,25; 31,10; 32,22; 36,3.5.7.9; 39,2.4; 54,24; 61,9; 68,7; 70,6; 85,2; 111,7; 130,3; 142,9; 144,15 bízik az Istenben (az Úrban); *sperare in Deum* Ps 41,6.12; 42,5 bízik az Istenben; *sperare in multitudine divitiarum* Ps 51,9 bizakodik nagy gazdagságában; *sperare in verba Domini* Ps 118,147 reménykedik az Úr ígéiben; *sperare in verbis Domini* Ps 118,42 reménykedik az Úr ígéiben; *sperare in verbum Domini* Ps 118,74.81. 114; 129,5 bízik az Úr szavában (ígéretében); *sperare semper* Ps 70,14 mindig bizakodik

spes, *ei, f.* várákozás, remény, reménység, reménykedés; *spem confundere* Ps 118,116 reménységét megghiúsítja; *spem dare alci* Ps 118,49 reményt nyújt neki; *spem ponere in Domino (Deo)* Ps 39,5; 77,7 reményét az Úrba (az Istenbe) veti; *spes a iuventute Dominus* Ps 70,5 reménysége ifjúságától az Úr; *spes in Domino Deo* Ps 145,5 reménye az Úristenben; *spes omnium finium terrae et marium procul* Ps 64,6 a legtávolabbi földrészek és a messzi tengerek reménye (=az Isten)

spina, *ae, f.* tövis, töviság, tüskés gally, tövisbokor; *spinas adurit ignis* Ps 117,12 a tüskés gallyakat felperzseli a tűz

spiritus, *us, m. (spiro)*

1. levegő, fuvás, fuvalat; *spiritus flatus* Ps 17,16 (az Úr haragos lehelletének fuvása (=a szélvihar))

2. lélegzet (mint az élet jele), élet, a lélek mint életelv; Isten életadó (teremtő) lelke; *spiritum auferre* Ps 103,29 elvonja tőle a lehelletet (=az életet); *spiritum commendare in manus Domini* Ps 30,6 lelkét (=életét) az Úr kezébe ajánlja; *spiritum emittit Dominus* Ps 103,30 (életadó) lelkét elküldi az Úr; *spiritum mittit Dominus* Cant Iud 14 (életadó) lelkét kiárasztja az Úr; *spiritus exit* Ps 145,4 a lélek (=az élet) elszáll belőle; *spiritus oris Domini* Ps 32,6 az Úr szájának (teremtő) lehelete; *spiritus vita completur* Cant Ez 16 lelkének élete bevégeződik (=élete végetér)

3. lélek, szellem, lelkület; *spiritum exacerbare* Ps 105,33 lelkét elkeseríti; *spiritum principum cohibere* Ps 75,13 a fejedelmek lelkét (=göggüket) megfékezi; *spiritum sanctum Dei auferre ab alqo* Ps 50,13 az Isten szent lelkét megvonja tőle; *spiritus anxietur in alqo* Ps 141,4 a lélek elcsügged benne; *spiritus bonus Dei* Ps 142,10 az Isten jóságos lelke; *spiritus contritus* Ps 50,19 a töredelmes (bűnbánó) lelkület; *spiritus deficit* Ps 76,4; 142,4.7 lelke eleped; *spiritus et animae iustorum* Cant 3 puer 86 az igazak lelkei (=az igaz lelkek); *spiritus exsultat in Deo* Cant BMV 47 lelke ujjong az Istenben; *spiritus firmus* Ps 50,12 szilárd lelkület; *spiritus irae* Ps 17,16 (az Úr) haragos lehelete; *spiritus sanctus Dei* Ps 50,13 az Isten szent lelke; *spiritus scrutatur* Ps 76,7 lelke töpreng; *spiritu confractus* Ps 33,19 töredelmes lelkületű; *spiritu generoso confirmare alqm* Ps 50,14 a nemes lelkületben megerősíti; *a spiritu Domini procul abire* Ps 138,7 az Úr lelke elől (=a mindenütt jelenlévő Isten elől) messzire menekül; *in spiritu dolus* Ps 31,2 lelkében csalárdság (=csalárd lelkületű)

spiro I

1.lélegzik, lehel (életlehelet); *omne quod spirat* Ps 150,5 minden élő(lény)

2. kilehel, áraszt; *spirare violentiam* Ps 26,12 liheg az erőszakról

splendeo 2 *ui* csillog, ragyog, tündöklík; fénylik; *splendent male agentes* Ps 91,8 tündökölnék a gonosztevők; *splendere facit lucernam alcs* Ps 17,29 felragyogtatja (meggyújtja) mécsesét; *splendere luce* Ps 75,5 fényben ragyog

splendor, oris, m. (splendeo)

1. fény, ragyogás; fényűzés, pompa; *splendor fulgurantis hastae* Cant Hab 11 a tündöklő lándzsa ragyogása; *splendor sanctitatis* Ps 109,3 szentséges fény; *splendor sicut lux* Cant Hab 4 ragyogása mint a napfény

2. tündöklés (hatalomban), tekintély, méltóság; *splendor et gloria et maiestas Domino* Cant Dav 11 a tündöklés, a dicsőség és a fönség az Úr (legyen); *splendor et potentia in sede sancta Domini* Ps 95,6 tündöklés és hatalom (=tündöklő hatalom) az Úr szent trónusánál; *splendor potentiae* Ps 88,18 hatalmának tündöklése (=tündöklő hatalma); *splendorem David cessare facit* Ps 88,45 Dávid tündöklésének véget vet

spolio 1 (*spolium*) ruhájától megfosztja; *transl.* kifosztja, kirabolja; *spoliari* Ps 75,6 zsákmányul esik; *spoliat manus alqm* Cant Mo I,9 kifosztja keze

spolium, ii, n. zsákmány, rablott holmi; *spolia dividere* Cant Mo I,9 a zsákmányt szétosztja

spondeo 2 *spopondi, sponsus* ünnepélyesen ígér; jótáll, kezeskedik; *spondere in bonum pro alqo* Ps 118,122 kezességet vállal javára

sponsus, i, m. (spondeo) jegyes, vőlegény; *ut sponsus de thalamo suo* Ps 18,6 mint a nászházából (kilépő) vőlegény (=ifjú, szép, erős, magabiztos)

spumo 1 (*spuma*) habzik, tajtékzik; *spumat vino calix* Ps 74,9 bortól habzik serlege

stabilio 4 *ivi, itus (stabilis)* megtámaszt, megszilárdít; *transl.* szilárdan megtart; *stabilire fidelitatem in caelo* Ps 88,3 szilárd az alapja (az Úr) hűségének az égben; *stabilire lunam et solem*

Ps 73,16 odaerősíti (az Úr) a holdat és a napot (az égre — világkép!); *stabilire orbem* Ps 95,10 szilárdná teszi (az Úr) a földkerekséget; *stabilire quae recta sunt* Ps 98,4 megállapítja (az Úr), ami helyes; *stabilire semen David usque in aeternum* Ps 88,5 (az Úr) fenntartja Dávid ivadékát mindörökre; *stabilire solium ad iudicandum* Ps 9 A,8 (az Úr) készen tartja trónusát az ítélkezésre; *stabilire terram* Cant Is II,18 (az Isten) meg-szilárdítja a földet

stabilis, *e* szilárdan álló, szilárd; *stabile ut caelum* Ps 118,89 szilárd mint az ég; *stabile verbum Domini in aeternum* Ps 118, 89 szilárd az Úr igéje (parancsa) mindörökre

stabulum, *i, n.* (sto) istálló, ól; *in stabulis armenta* Cant Hab 17 az istállóban szarvasmarhák

stagnum, *i, n.* állóvíz, tó; *in stagnum aquarum convertere petram* Ps 113 A,8 bővízű tóvá változtatja a sziklát (vö. Ex 17,6 és Num 20,11 = vízfakasztás a pusztában)

statera, *ae, f. Gr.* mérleg; *in statera ascendere in altum* Ps 61,10 a mérlegen magasba emelkedik (=könnyű, nincs súlya)

statuo 3 *statui, statutus (status)*

1. odaállít, felállít, állít; *statuere pedes in loco spatioso* Ps 30,9 tágas térre állítja lábát (=szabadságra vezeti); *statuere pedes super petram* Ps 39,3 sziklára állítja lábát (=szilárdan megtámasztja); *statuere sedem in caelo* Ps 102,19 felállítja (az Úr) trónusát az égben; *statuere super excelsa alqm* Ps 17, 34 magaslatra állítja; *statuere vexillum* Ps 59,6 felállítja a zászlót; *statuit Deus aquas ut aggerem* Ps 77,13 feltorlaszolja az Isten sáncként a vizet (vö. átkelés a Vörös-tengeren Ex 14,29)

2. alapít; *statuere foedus* Ps 110,9 szövetséget köt; *statuere in aeternum alqd* Ps 148,6 örökre megalapítja; *statuere legem* Ps 80,6 törvényt szab

3. *transl.* megállapít, meghatároz, kijelöl; *statuere decretum firmum* Ps 104,10 szigorú parancsot ad; *statuere finem*

Cant Eccl 10 megállapítja a véget; *statuere locum alci* Ps 103,8 kijelöli a helyét; *statuere praeceptum* Ps 77,5 parancsot ad; *statuere tempus* Ps 74,3 megállapítja az időpontot; *statuere terminos populis* Cant Mo II,8 kiszabja a határokat a népeknek; *statuere terminos terrae* Ps 73,17 megállapítja a föld határait

4. *transl.* választ, kiválaszt; *statuere Deum praesidium suum* Ps 51,9 Istent választja oltalmának (oltalmazónak)

5. *transl.* elhatároz; *statuere et iurare* Ps 118,106 felteszi magában és megesküszik

statutum, i, n. (statuo) rendelkezés, parancs, végzés, rendelet, törvény; *statuta annuntiare* Ps 147,19 törvényeit tudtul adja; *statuta carmina facta alci* Ps 118,54 az Úr törvénye dal neki; *statuta consilarii alcs* Ps 118,24 (az Úr) rendelkezései az ő tanácsadói; *statuta curare* Ps 118,155 (az Úr) rendelkezéseivel törődik; *statuta custodire* Ps 118,5,8 (az Úr) rendelkezéseit megtartja; *statuta discere* Ps 118,71 (az Úr) parancsait tanulmányozza; *statuta docere alqm* Ps 118,12.26.64.68.124.135.171 (az Úr) megtanítja parancsaira; *statuta et praecepta annuntiare Israel* Ps 147,19 törvényeit és parancsait tudtul adja (az Úr) Izraelnek; *statuta implere* Ps 118,112 (az Úr) rendelkezéseit végrehajtja; *statuta meditari* Ps 118,48 (az Úr) parancsain elmélkedik; *statuta oblivisci* Ps 118,83 (az Úr) törvényeit elfelejti; *statuta observare* Ps 118,145 (az Úr) rendelkezéseit megtartja; *statuta violare* Ps 88,32 (az Isten) rendelkezéseit megszegi; *statutis delectari* Ps 118,16 (az Úr) rendeleteiben gyönyörűségét találja; *statutorum via* Ps 118,33 (az Úr) parancsainak az útja; *a statutis discedere* Ps 118,118 (az Úr) rendelkezéseitől eltér; *ad statuta attendere* Ps 118,117 (az Úr) parancsaira figyel; *ad statuta inclinare cor* Ps 118,112 (az Úr) parancsaira hajlik (hajlékony) a szíve; *de statutis meditari* Ps 118,23 (az Úr) rendelkezésein elgondolkodik; *in statutis perfectum cor* Ps 118,80 (az Úr) rendelkezései szerint tökéletes a szíve

stella, *ae, f.* csillag, csillagzat; *stellae caeli* Cant 3 puer 63 az ég csillagai; *stellae et luna praesunt nocti* Ps 135,9 a csillagok és a hold uralják az éjszakát; *stellae lucentes* Ps 148,3 ragyogó csillagok; *stellarum numerum definire* Ps 146,4 a csillagok számát meghatározza (az Úr); *stellas et lunam facere ut praesint nocti* Ps 135,9 a csillagokat és a holdat megalkotja (az Úr), hogy uralják az éjszakát; *stellas et lunam fundare* Ps 8,4 a csillagokat és a holdat megalkotja (az Úr); *stellas et lunam videre* Ps 8,4 a csillagokat és a holdat nézi (szemléli az ember); *stellas singulas nomine vocare* Ps 146,4 mindenegyes csillagot nevéen szólít (az Úr)

stercus, *oris, m.* gané, trágya, szemét; *e stercore attollere pauperem* Cant An 8 a szemétből kiemeli a szegényt; *e stercore erigere pauperem* Ps 112,7 a szemétből fölsegíti a szegényt

sterilis, *e* terméketlen, meddő, magtalan; *sterilis in domo* Ps 112,9 a meddő asszony (is helyet kap) a házban; *sterilis parit septies* Cant An 5 a meddő hétszer szül

sterno 3 *stravi, stratus*

1. földre terül; *pass.* és *refl.* elterül, leheveredik; *sternere se apud inferos* Ps 138,8 leveti magát az alvilágba

2. egyenget, elsimít; *sternere viam Deo* Ps 67,5 utat készít Istennek

sterquilinium, *ii, n.* (*stercus*) szemétdomb; *sterquilinium terrae fieri* Ps 82,11 a föld trágyája lesz (a csatában elhullottak teste)

stillo 1 (*stilla*) csepeg, csurog; folyékonnyá válik; víztől árad; *stillant caeli ante Deum* Ps 67,9 csepeg (megolvad) az ég Isten színe előtt; *stillant pascua deserti* Ps 64,13 (víztől) csurognak (vízben bővelkednek) a pusztai legelők; *stillare lacrimas ex maerore* Ps 118,28 könnyeket hullat bánatában; *stillare pinguedinem* Ps 64,12 a bőségtől kicsordul; *stillare ut ros* Cant Mo II,2 harmatként csepeg (=jótekonny hatású)

stilus, *i, m.* íróvessző; *stilus sribae velocis* Ps 44,2 a gyorsíró íróvesszője

stipula, *ae, f.* szár, szalmaszál; tarló; *stipula ante ventum* Ps 82,14 szalmaszál a szélben; *ut stipulam devorare alqm* Cant Mo I,7 mint a tarlót (a tűz) elpusztítja

sto *1 steti, staturus*

1. áll, ott áll; *stant aquae super montes* Ps 103,6 (ott áll) elborítja a (tenger)víz a hegyeket; *stant castra adversum alqm* Ps 26,3 (egész) tábor áll szembe vele; *stant fluenta ut agger* Cant Mo I,8 sáncként állnak a hullámok; *stare a dextris alcis* Ps 108,6 jobbján áll; *stare e longinquo* Ps 37,12 megáll messze (elkülönül) tőle; *stare in atriis domus Dei* Ps 134,2 megáll az Isten házának csarnokában; *stare in domo Domini* Ps 133,1; 134,2 megáll (ott áll) az Úr házában; *stare in loco sancto* Ps 23,3 megáll (az Úr) szent helyén (=a templomban); *stare longe ab alqo* Ps 21,12.20 messze áll tőle (=magára hagyja); *stare pro alqo contra alqm* Ps 93,16 kiáll mellette másokkal szemben; *stare procul ab alqo* Ps 70,12 messze marad (távol marad) tőle; *stare ut agger* Cant Mo I,8 sáncként áll; *stat Deus, facit tremere terram* Cant Hab 6 megáll az Isten, megremegetti a földet; *stat pes in via plana* Ps 25,12 egyenes úton áll a lába (=megtartja a törvényt)

2. szilárdan áll, nem inog; *stare et permanere* Ps 19,9 áll és szilárdan megmarad; *stare ut halitus tantum* Ps 38,6 állandósága olyan csak mint a leheletnek

stratum, *i, n.* (*sterno*) fekvőhely; *stratum inter mortuos* Ps 87,6 fekhelye a halottak között (=a sírban); *stratum perfundere lacrimis* Ps 6,7 fekhelyét könnyeivel áztatja; *in stratum lecti ascendere* Ps 131,3 fekvőhelyére föllép; *super stratum memor Dei* Ps 62,7 fekvőhelyén (is) az Istenre gondol

strepo *3 ui, itus* lármáz, zajong, zúg; *strepit ut Libanus fructus frumenti* Ps 71,16 zúg mint a Libanon a gabonatermés (=reng a búzatábla)

stringo *3 strinxi, strictus*

1. kihúz, kiránt (kardot, tört, kést); *stricti gladii sermo-*

nes alcs Ps 54,22 (mint) a kivont kard olyan a beszéde (=vág = bántó minden szava)

2. összehúz, összeszorít; *stringere pedes vinculis* Ps 104,18 bilincsbe (béklyóba) veri lábát

studeo 2 *ui* fáradozik; törekszik, igyekezik; *studet occidere alqm* Ps 36,32 halálra keresi

stultus 3 (*stolidus*) ostoba, oktalan, együgyű; *stulta gens* Cant Mo II,21 ostoba népség; *stulte confidere* Ps 48,14 balgán elbízta magát; *stulti* Cant Is II,20 oktalanok; *stulti in populo* Ps 93,8 a nép oktalanjai (=a gonoszok, elvetemültek); *stultus et insipiens* Ps 48,11; Cant Mo II,6 balga és oktalan; *stultus non intellegit* Ps 91,7 az oktalan nem érti (Isten végzéseit)

stupeo, *ere* álmélkodik, ámul, bámul; *part. inst. pass. stupendus* 3 bámulatraméltó, csodálatraméltó, csodás; *stupenda agere in terra* Ps 45,9 csodálatos dolgokat visz végbe (az Úr) a földön; *stupenda facere* Ps 105,22 csodákat művel; *stupenda opera Dei (Domini)* Ps 45,9; 65,3 az Isten (az Úr) csodálatos tettei; *stupenda patrare* Ps 65,5 bámulatos tetteket visz végbe; *stupenda signa* Ps 64,6 bámulatos csodajelek

suavis, *e* édes, kellemes, kedves, nyájas; *suave nomen Domini* Ps 134,3 az Úr gyönyörűséges neve; *suavis Dominus* Ps 146,1 kedves (nyájas) az Úr

suavitas, *atis, f. (suavis)* édesség; kedvesség, nyájasság; *suavitas Domini* Ps 26,4 az Úr kedvessége, nyájas jósága; *suavitate frui* Ps 26,4 jóságát élvezzi; *in odorem suavitatis* Cant Iud 16 kellemes illatú

sub alá; alatt

subdo 3 *didi, ditus* alávet, alárendel; *subdere populos alci* Ps 143,2 meghódoltatja a népeket előtte; *subduntur populi regi* Ps 44,6 meghódolnak a népek a király előtt

subicio 3 *ieci, iectus (iacio)* leigáz, alávet; meghódulásra kényszerít; *subicere populos alci* Ps 8,7 meghódoltatja a népeket előtte; *subicere pedibus nationes* Ps 46,4 lába alá veti (=meg-

- hódolásra kényszeríti előtte) a nemzeteket; *subicere pedibus omnia* Ps 8,7 lába (=hatalma) alá vet mindent
- sublevo** 1 (*levo*) felemel, magasba emel; *sublevare egenum de miseria* Ps 106,41 fölemeli a szegényt bajában; *sublevare humiles* Ps 146,6 fölemeli az elnyomottakat; *sublevare inopem a pulvere* Ps 112,7 fölemeli a szegényt a porból; *sublevare in tribulatione alqm* Ps 4,2 fölemeli a szorongatásban
- sublimis**, *e* magasztos, fönséges; *sublimis scientia Domini* Ps 138,6 magasztos (=felérhetetlen) az Úr tudása
- submergo** 3 *mersi*, *mersus* (*mergo*) alámerít, elsüllyeszt; *pass.* alámerül, elsüllyed; *submergi* Ps 68,15 elmerül; *submergi in aquis vehementibus* Cant Mo I,10 elmerül a viharos tengerben; *submergi ut plumbum* Cant Mo I,10 elmerül mint az ólom; *submergit aqua alqm* Ps 123,4 elnyeli a víz (=a szerencsétlenség, a baj)
- suboles**, *is*, *f.* (*alo*) sarjadék, ivadék, utód; *suboles generis* Ps 131,11 nemzetségének sarjadéka (=utódja: Dávid nemzedékének sarjadéka = a Messiás)
- subsidium**, *ii*, *n.* (*sedeo*)
1. tartalék, készlet; *subsidium panis subtrahere* Ps 104,16 a kenyérkészletet elvonja (tőle)
 2. segítség, támogatás, védelem; *subsidium hominum vanum* Ps 59,13; 107,13 az emberi segítség meddő
- subsilio** 4 *silui* (*salio*) felugrik, ugrándozik; *subsilire ut pullus bubalorum* Ps 28,6 ugrándozik mint a fiatal bölény; *subsilire ut vitulus* Ps 28,6 ugrándozik mint a kisborjú
- subsisto** 3 *stiti* (*sisto*) megáll, megállapodik; helyt áll, megmarad, megvan; *subsistere coram oculis Domini* Ps 100,7 megáll az Úr színe előtt; *subsistere procul a plaga* Ps 37,12 távolmarad tőle a szerencsétlenségben; *non subsistit* Ps 9 B,15; 102,16 nincs többé, nem létezik
- substantia**, *ae*, *f.* (*substo*) létezés, állag, lényeg; *substantia non latet Dominum* Ps 138,15 lényege (=teste) nincs rejtve (=jól

ismert) az Úr előtt; *anima et substantia alcs* Ps 138,14.15 lelke és teste

subtraho 3 *traxi, tractus (traho)* elvon, kihúz; *pass.* és *refl.* kivonja magát, elfordul, elrejtőzik; *subtrahere animam e manu inferi* Ps 88,49 megóvja lelkét (=életét) az alvilág kezétől (=hatalmától); *subtrahere gratiam alci* Ps 88,34 megvonja tőle kegyelmét (az Úr); *subtrahere se supplicationi* Ps 54,2 elfordul könyörgésétől; *subtrahere subsidium panis* Ps 104,16 elvonja a kenyérből (tőle); *subtrahi ardori solis* Ps 18,7 elrejtőzik a nap hevétől

subtus lefelé, alant, lent

subvenio 4 *veni, ventus (venio)* segítségére jön, támogatja; *subvenit Deus alci* Ps 58,11 segít rajta az Isten; *nec fuit qui subveniret* Ps 106,12 nem volt, aki segített volna

subverto 3 *verti, versus (verto)* felfordít, feldönt, ledönt; *subvertere hominem* Ps 61,4 ledönti (földre teríti) embertársát; *subvertitur terra* Ps 45,3 megrendül a föld

succendo 3 *cendi, census (candeo)* meggyújt; *succensi carbones* Ps 17,9 lángragyúlt parázs

succenseo 2 *ui (censeo)* haragszik, neheztel; *succensere in aeternum* Ps 102,9 haragszik mindörökre; *succenset Deus exercituum* Ps 79,5 neheztel a seregek Ura

succido 3 *cidī, cissus (caedo)* levág; lekaszál; *succiditur herba* Ps 89,6 lekaszálják a fűvet és elszárad

Succoth indecl. f. Hebr. Szukkoth, város a Jordánon túl, közel a Jábok folyónak torkolatához a Jordán völgyében; *Succoth vallem dimeti* Ps 59,8; 107,8 Szukkoth völgyét felméri (=kiosztja); *Succoth et Sichem* Ps 59,8; 107,8 Szukkoth és Szikhem (=a Jordánon túli és inneni részek)

succurro 3 *succurri, succursus (curro)* segítségére siet; *succurrit Deus (Dominus) alci* Ps 69,6; 140,1 segítségére siet az Isten (az Úr)

sucosus 3 (*sucus*) leves, nedvdús; kövér, életerős, jóerőben van; *sucosi et vegeti* Ps 91,15 kövérek és életerősek

- sufficio** 3 *feci, fectus (facio)* odanyújt, ad, szolgáltat; *neque unquam sufficiet, ut vivat ultra in aeternum* Ps 48,9,10 nem adhat olyan (váltság)díjat, hogy örökké éljen
- sugo** 3 *suxi, suctus* szopik, szív; *sugere mel de petra* Cant Mo II,13 mézet szopik a sziklából („tejjel-mézzel folyó ország”); *sugere oleum de saxo durissimo* Cant Mo II,13 olajat szív a kemény sziklából (=nehéz viszonyok között — ellenére — bőségben él)
- sulco** 1 (*sulcus*) barázdát húz, szánt; *sulcare et findere terram* Ps 140,7 barázdát szánt és hasít a földbe (=felszántja a földet és barázdát von)
- sulcus**, *i, m.* barázda; *sulcos longos ducere* Ps 128,3 hosszú barázdákat húz; *sulcos terrae irrigare* Ps 64,11 a föld barázdáit megöntözi
- sulphur**, *uris, n.* kén; *sulphur et carbones ignitos pluere* Ps 10,6 ként és izzó parazsat szór rájuk
- sum**, *esse, fui, futurus* van, létezik
- summa**, *ae, f. (summus)* összeg; *summa annorum* Ps 89,10 éveinek összege (=életideje); *summa ingens* Ps 138,17 hatalmas a száma (=roppant sok)
- summum**, *i, n.* a legfelső, a teteje vminek; *in summis montium* Ps 71,16 a hegytetőkön
- summus** 3 legnagyobb, legfőbb, legkiválóbb; *summa maiestas Domini* Ps 150,2; Cant Mo I,7 az Úr igen nagy (=végtelen) fölsége; *summe clemens et fidelis* Ps 85,15 nagy irgalmú és hűséges; *summe eminens Dominus* Ps 96,9 a végtelenül fölséges Úr
- sumo** 3 *sumpsi, sumptus (emo)* vesz, fog, elvesz, felölt; *sumere pennas aurorae* Ps 138,9 magára ölti a hajnal szárnyait
- super** fent; fölött, fölé
- superbia**, *ae, f. (superbus)* gőg, kevélység, büszkeség; *superbia capi* Ps 58,13 a gőg rabja lesz; *superbia cingit alqm* Ps 72,6 kevélység körülövezi; *superbia dominatur in alqo* Ps 18,14 a kevélység erőt vesz rajta; *superbia et violentia* Ps 72,6 gőg és

erőszak; *superbia mentis* Ps 9 B,4 lelkiületének kevélysége (=kevély lelkiület); *superbiae maris imperare* Ps 88,10 a tenger gőgjének parancsol; *a superbia prohibere alqm* Ps 18,14 a döllyfősségtől visszatartja; *in superbia et contemptu loqui insolenter* Ps 30,19 kevélységgel és megvetéssel (eltelve) elbizakodottan beszél

superbio, *ire* (*superbus*) büszkélkedik, kérkedik; *superbiens impius* Ps 36,35 a kérkedő istentelen; *superbire contra alqm* Ps 37,17 kevélykedik ellene; *superbit cor alcs* Ps 130,1 döllyfős a szíve; *superbit impius* Ps 9 B,2 kérkedik az istentelen

superbus 3 (*super*) döllyfős, gőgös, büszke, felfuvalkodott, elbizakodott, kevély; *plur.* az istentelenek = a pogányok és a hitehagyott zsidók; *superbe agere* Ps 30,24 kevélyen cselekszik, gőgösen viselkedik, gőgösködik; *superbe loqui multa* Cant An 3 kevélyen sokat beszél; *superbe loqui ore* Ps 16,10 kevélyen beszél a szája; *superbi abscondunt laqueum* Ps 139,6 a döllyfösök (=az istentelenek) titkon tört vetnek; *superbi confunduntur* Ps 118,78 a döllyfösök (=az istentelenek) megszégyenülnek; *superbi fodiunt foveas* Ps 118,85 a döllyfösök (=az istentelenek) vermet ásna (a jámboroknak); *superbi insultant alci* Ps 118,51 a döllyfösök (=az istentelenek) gúnyt űznek (a jámborokból); *superbi insurgunt contra alqm* Ps 53,5; 85,14 a kevélyek (elbizakodottságukban) ellene támadnak; *superbi machinantur fraudes* Ps 118,69 a gőgösök (elbizakodottságukban) cselt szőnek ellene; *superbi opprimunt alqm* Ps 118,122 az elbizakodottak elnyomják; *superbi pes* Ps 35,12 a gőgös ember lába (=a kevély erőszak); *superbis reddere quod merentur* Ps 93,2 a gőgösöknek megfizet érdemük szerint; *superborum despectione satiata anima* Ps 122,4 a gőgösködők lenéző magatartásából elege van; *superbos dispergit Deus* Cant BMV 51 a gőgösöket szétszórja az Isten; *superbos increpare* Ps 118,21 a kevélyeket (=istenteleneket) megdorgálja; *superbum e longinquo contueri* Ps 137,6 a felfuvalkodottat (az Úr) messziről nézi; *superbus mente cordis sui* Cant BMV 51 gőgös szívének

lelkületében (=gőgös lelkületű); *superbus oculis* Ps 100,5 kevély tekintetű (nagyralátó)

superexalto 1 (*altus*) magasztal; *superexaltare Dominum* Cant 3 puer 74.81.88 magasztalja az Urat; *superexaltatus in saecula Dominus* Cant 3 puer 52.54.55 fölötté magasztos az Úr mindörökké

supergloriosus 3 (*gloria*) fölötté dicsőséges; *supergloriosus in saecula Dominus* Cant 3 puer 53 fölötté dicsőséges mindörökké az Úr

supergredior, *gredi*, *gressus sum* (*gradior*) túlhalad; *supergrediuntur caput culpa* Ps 37,5 túlnőnek fején (=elborítják) bűnei

superlaudabilis 2 (*laus*) fölötté magasztalásra méltó; *superlaudabilis in saecula Dominus* Cant 3 puer 56 fölötté magasztalásra méltó mindörökké az Úr

supero 1 (*superus*)

1. felülmúl, felülkerekedik, legyőz; *superare amaritudinem animae* Cant Ez 15 leküzdi lelke keserűségét

2. fölé emelkedik, túlemelkedik rajta; *superare caelum et terram* Ps 148,13 túlemelkedik az égen és a földön

superstes, *stitis* (*sto*) fennmaradó, életben maradó, maradék; *superstites Emath* Ps 75,11 Emáth maradéka (=akik Emáth népéből életben maradtak)

supersum, *esse*, *fui*, *futurus* (*sum*) fennmarad, megmarad; *quod superest alci, relinquere* Ps 16,14 a maradékot maga után meghagyja

supervenio 4 *veni*, *ventus* (*venio*)

1. fölé jön, fölé kerekedik; *supervenit pes superbi alci* Ps 35,12 föléje kerekedik a gőgös ember lába (=a kevély erőszak)

2. váratlanul odajön, meglep, rátör; *supervenit manus regis inimicis* Ps 20,9 rácsap a király keze az ellenségre; *superveniunt laquei inferorum alci* Ps 114,3 körülveszik a halál hurkai (=csapdái, veszedelmei)

supplicatio, onis, f. (*supplico*) könyörgés; *supplicationi subtrahere se* Ps 54,2 könyörgésétől elfordul

supplico 1 (*supplex*) térdreborulva kér, könyörög, esedezik; *supplicare deo* Cant Is II,20 könyörög a bálványistenhez

surculus, i, m. ág, gally, fiatal vessző; *surculi olivarum* Ps 127,3 olajfacsemeték; *surculum roborare sibi* Ps 79,16 (fa)csemetét nevel

surdus 3 süket; *transl.* érzéketlen; *surda aspis obturat aures suas* Ps 57,5 a süket áspis-kígyó betömi a fülét (=a mérges kígyó süket = nem hallgat az érvelésre); *surdus alci* Ps 27,1 süket hozzá (=nem hallgat rá); *surdus non audit* Ps 37,14 süketen nem hall (mint a süket ember nem hall)

surgo 3 surrexi, surrectus (rego) fölegyenesedik, fölkel, fölemelkedik; *surgere ad celebrandum Dominum* Ps 118,62 fölkel, hogy magasztalja az Urat; *surgere ante lucem* Ps 126,2 fölkel hajnal előtt; *surgere et narrare filiis suis* Ps 77,6 fölkel és elmondja fiainak; *surgere et opitulari alci* Cant Mo II,38 fölkel és segítségére siet; *surgere et sedere* Ps 138,2 fölkel és leül; *surgere in iudicio pro alqo* Ps 7,7 védelmére kel ítélkezéskor; *surgere in locum quietis* Ps 131,8 nyugvóhelyére tér (=megállapodik); *surgere media nocte* Ps 118,62 fölkel az éjszaka közepén; *surgere non possunt inimici* Ps 17,39 nem tudnak fölemelkedni ellenfelei; *surgere non possunt qui patrant iniquitatem* Ps 35,13 nem tudnak fölemelkedni a gonosztevők; *surgere pro alqo* Ps 7,7 védelmére kel; *surgit bellum contra alqm* Ps 26,3 háború indul ellene; *surgit Deus (Dominus)* Ps 72,20; 81,8 fölkel az Isten (az Úr), föllép a gonoszok ellen; *surgit Phinees et iudicat* Ps 105,30 Finesz fölkel (föllép) és ítéletet tart; *an defuncti surgent et laudabunt Dominum* Ps 87,11 talán majd a halottak kelnek föl és dicsérik az Urat (=az élők feladata!)

suscipio 3 cepi, ceptus (capio)

1. fölvesz, elfogad, befogad; *suscipere orationem alcs* Ps 6,10 elfogadja imádságát; *suscipit Dominus in gloriam suam*

alqm Ps 72,24 az Úr befogadja dicsőségébe (=dicsőséges országába)

2. *transl.* védelmébe vesz, támogat, felkarol; *suscipere causam alcs* Ps 9 A,5 védelmébe veszi ügyét; *suscipere iudicium alcs* Ps 9 A,5 felkarolja ügyét; *siscupit Dominus alqm* Ps 26, 10 felkarolja az Úr; *suscipit Dominus Israel servum suum* Cant BMV 54 felkarolja az Úr szolgáját Izraelt (=választottait)

suscito 1 (*cito*) fölemel; *transl.* felkelt, támaszt, éleszt, szít; *suscitare cornu David* Ps 131,17 fölemeli Dávid hatalmát; *suscitare impium contra alqm* Ps 108,6 rászabadítja a gonoszt; *suscitare inimicum contra alqm* Ps 108,6 rászabadítja ellenségét; *suscitare iram* Cant Eccl 8 felszítja haragját

suspendo 3 *pendi, pensus (pendo)* felfüggeszt, felakaszt; *suspendere citharas in salicibus* Ps 136,2 odaakasztja lantját a fűzfákra (=„leteszi a lantot”)

suspicio 3 *spexi, spectus (specio)* föltekint, fölnéz; *susplicere in altum* Cant Ez 14 a magasba tekint

suspirium, *ii, n.* sóhajzás; *ut suspirium finire annos suos* Ps 89,9 (gyorsan) mint egy sóhajt bevégezi éveit (=életidejét)

sustento 1 (*sustineo*) *transl.* fenntart, támogat, segít, oltalmaz, megőriz, *sustentare de Sion alqm* Ps 19,3 oltalmazza Sionból (=a jeruzsálemi templomból); *sustentare incolumem alqm* Ps 40,13 megőrzi sértetlenül; *sustentare in proelio alqm* Ps 88,44 segíti a harcban; *sustentare iustos* Ps 36,17 oltalmazza (az Úr) az igazakat; *sustentare pupillum et viduam* Ps 145,9 gyámolítja az árvát és az özvegyet (=a védtelent); *sustentare secundum promissum alqm* Ps 118,116 támogatja ígérete szerint; *sustentare vitam alcs* Ps 53,6 oltalmazza életét; *sustentat dextera Dei alqm* Ps 17,36; 62,9 fenntartja (=őrzi) az Isten jobbjá; *sustentat Dominus alqm* Ps 3,6; 54,23; 118,116 támogatja, megőrzi az Úr; *sustentat gratia Domini alqm* Ps 93,18 fönntartja az Úr irgalma

sustineo 2 *ui* (*teneo*)

1. feltart, feltartóztat, visszatart, megállít; *sustinere manus alcs* Ps 36,24 visszatartja kezét; *sustinere qui cadit* Ps 144,14 felfogja, ha elbukik

2. *transl.* kitart, elvisel, eltűr; *sustinere, si exprobrat inimicus* Ps 54,13 eltűri, ha az ellenség szidalmazza; *sustinere opprobrium* Ps 68,8 elviseli a gyalázatot; *quis sustinebit* Ps 129,3 ki állhat helyt?

susurro, *are* (*susurrus*) suttog, susog; *susurrare contra alqm* Ps 40,8 sugnak-bugnak ellene

sus 3 övé, övéké

sycomorus, *i. m. Gr.* (vad) fügefafa; *sycomoros percutere pruina* Ps 77,47 a fügefákat elveri dérrrel (vö. Ex 9,22—35)

T

tabernaculum, *i. n.* (*taberna*) sátor, sáto rtábor, lakóhely, hajlék, ház; Isten háza, lakóhelye, a szent sátor, Isten csarnoka (= a templom); *tabernacula Cham* Ps 77,51 Kám sátrai (= Egyiptom = Mizraim városaiban: Kám fia Meszraím vö. Gen 10,6); *tabernacula Dei* Ps 42,3 Isten hajléka; *tabernacula Iacob* Ps 86,2 Jákob hajlékai (= a Szentföld városai); *tabernacula iustorum* Ps 117,15 az igazak házai (= otthona; esetleg a Sátoros-ünnepen emelt hajlékok vö. Lev 23,42—43; Neh 8,14—17); *tabernacula terrae Madian* Cant Hab 7 a mádiániták országának sátrai; *tabernaculo appropinquat plaga* Ps 90,10 sátrához csapás közelít (= otthonát szerencsétlenség fenyegeti); *tabernaculum Altissimi* Ps 45,5 a Magasságbeli temploma; *tabernaculum Dei in Salem* Ps 75,3 az Isten lakóhelye (= temploma) Jeruzsálemben; *tabernaculum gloriae Domini* Ps 25,8 az Úr dicsőséges lakóhelye; *tabernaculum Ioseph* Ps 77,67 József sátra (a silói szentély Efraim földjén = Izrael külön istentisztelete); *tabernaculum nominis Dei* Ps 73,7 az Isten nevének hajléka (= az Isten temploma); *tabernaculum ponit soli Deus* Ps 18,5 sátrát (= lakóhelyét) a napban üti fel az Isten; *tabernaculum sanctissimum Altissimi* Ps 45,5 a Magasságbeli szent temploma; *tabernaculum ubi habitat Deus* Ps 77,60 a (szent) sátor, ahol az Isten lakozik; *circa tabernacula cadunt volatilia* Ps 77,28 a sáto rtáborra madarak hullanak alá (vö. Num 11,31—34); *in tabernaculis habitare* Ps 68,26; 77,55 sátorban él (sátor-

lakó); *in tabernaculis murmurare* Ps 105,25 a sátor táborban zúgolódnak (=a zsidók elégedetlenkedése a pusztai vándorlásban Num 14,1—4; Deut 1,27); *in tabernaculis peccatorum morari* Ps 83,11 a bűnösök sátraiban lakik (=a pogányok városaiban él; bűnökben él); *in tabernaculo Dei habitare* Ps 60,5 az Isten hajlékában (=különleges oltalma alatt) él; *in tabernaculo Domini commorari* Ps 14,1 az Úr házában lakik; *in tabernaculo Domini immolare* Ps 26,6 az Úr templomában áldozatot mutat be; *in abdito tabernaculi occultare alqm* Ps 26,5 sátra mélyén elrejt

tabes, *is, f.* (*tabeo*) sorvadás, senyvedés; *tabes penetrat in ossa* Cant Hab 16 a sorvadás behatol csontjaiba (=sorvadásnak indul életerejé)

tabesco 3 *tabui* (*tabeo*)

1. olvad, málik, rothad, sorvad; *tabescit caro macie* Ps 108,24 sorvad a teste a soványságtól; *tabescunt livores* Ps 37,6 rothadnak sebei; *tabescunt ossa* Ps 30,11; 31,3 elsorvadnak csontjai (=életerejé)

2. *transl.* elsorvad, elpusztul, elemészti, epezti magát, eleped, elbágyad; *tabescere et frendere dentibus* Ps 111,10 elpusztul (dühében) és fogát csikorgatja; *tabescere maerore* Ps 30,10 elsorvad bánatában; *tabescit anima malis* Ps 106,26 eleped lelke (=kimerül életerejé) a bajokban; *tabescunt oculi ob miseriam* Ps 87,10 elbágyad szeme az inségtől

taceo 2 *tacui, tacitus* hallgat; *tacere, silere, quiescere* Ps 82,2 hallgat, csendben van, nyugodtan marad; *tacet Deus (Dominus)* Ps 49,21; 82,2; 108,1 hallgat (szó nélkül tűri, elviseli) az Isten (az Úr); *tacet, tabescunt ossa* Ps 31,3 hallgat, elsorvad csontja (=életerejé); *psallit anima, nec tacet* Ps 29,13 lelke zsoltárt zeng (az Úrnak) és nem hallgat(hat)

taedet 2 *taeduit (taesum est)* undort kelt; undorodik; *taedet alqm* Ps 118,158 undorodik; *taedet Dominum generationis illius* Ps 94,10 utálja az Úr ezt a nemzedéket

taedium, *ii, n. (taedet)* undor, unalom; *taedio esse alci* Ps 138,21
utálja

talís, *e* ilyen, olyan

tam oly, olyan, annyira, éppenúgy

tamen mégis

tamquam úgy mint, éppenúgy mint

tandem végre, valahára

tango *3 tetigi, tactus* érint, megérint, hozzányúl; *tangere unctos Dei* Ps 104,15 hozzányul (ártó szándékkal) az Isten fölke-
ntjeihez; *tangit Dominus montes* Ps 103,32; 143,5 megérinti
(hatalmával) az Úr a hegyeket

Tanis, *eos, f. Gr.* Tánisz (héb. So'an) ősi alsóegyiptomi város
(vö. Num 13,22) a Nilus deltájában, ma Tell es-San, San el-
Hagar közelében, déli irányban a Menzale-tónál: a Biblia
korában Egyiptom fővárosa; *Taneos campus* Ps 77,12.43
Tánisz vidéke (a zsidó hagyomány szerint Isten itt művelte
csodáit Izrael népének kiszabadításakor)

tantum annyira; (éppen) csak, csupán

tantum ... *quantum* annyira ... amennyire

tantus *3* akkora, oly nagy

tardo *1 (tardus)* késleltet; késlekedik, késik; *non tardat Deus (Dominus)* Ps 39,18; 69,6 nem késlekedik (segítségével) az
Isten (az Úr)

tardus *3* lassú, lomha, késlekedő; *tardus ad iram* Ps 85,15; 102,8;
144,8 késedelmes a haragra (=nem haragszik meg egykönnyen)

taurus, *i, m. Gr.* bika; *tauri Basan* Ps 21,13; Cant Mo II,14 Básán
bikái (erőteljesek és messze földön ismertek vö. Ez 39,18;
Ám 4,1); *tauri effigies* Ps 105,20 bikakép (=bikaszobor =
az aranyborjú vö. Ex 32); *taurorum carnes comedere* Ps
49,13 az (áldozati) bikák húsából eszik; *taurorum turba cum vitulis populorum* Ps 67,31 bikák csordája a népek borjaival
(=a vezérek csapata együtt a népekkel, amelyek azokat borjak-
ként követik); *taurus comedens faenum* Ps 105,20 szénavevő

- bika (bálványszobor); *taurus placet Deo* Ps 68,32 az (áldozati) bika tetszik az Istennek
- tectum**, *i, n. (tego)* tető, fedél; *tectorum gramen* Ps 128,6 a háztetőn nőtt fű; *in tecto solitaria avis* Ps 101,8 magányos madár a háztetőn
- tegmen**, *inis, n. (tego)* takaró; *transl.* oltalom, védelem; *sub tegmen alarum Dei confugere* Ps 60,5 az Isten szárnyának oltalmába menekül
- tego** *3 texti, tectus* befed, beborít, betakar; *tegere caput die pugnae* Ps 139,8 védi a fejét harc közben; *tegere terram oceano ut vestimento* Ps 103,6 beborítja (Isten) a földet köntösként a tengerrel
- tegumentum**, *i, n. (tego)* takaró, fedél; *in tegumentum expandere nubem* Ps 104,39 oltalmul fölé terjeszti (az Úr) a felhőt; *ut tegumentum induere aquam tenebrosam, nubila densa* Ps 17,12 takaróként magára ölti (az Úr) a sötét esőfelhőt
- telum**, *i, n.* kopja, dárda, fegyver; *tela mortis parare* Ps 7,14 halálos fegyvert készít
- tempestas**, *atis, f. (tempus)* időjárás, vihar, zivatar; *tempestas furit circa Dominum* Ps 49,3 vihar tombol az Úr körül; *tempestate persequi alqm* Ps 82,16 zivatarral elűzi (az Isten)
- templum**, *i, n.* templom, szentély; *templi columnae sculptae* Ps 143,12 a templom faragott oszlopai; *templi sanctitas* Ps 64,5 a templom szentsége; *templum aspicere* Ps 26,4 (az Úr) templomát meglátja; *templum Dei* Ps 17,7; 26,4; 28,9; 47,10; 64,5; 67,30 az Isten temploma; *templum gloriae sanctae Domini* Cant 3 puer 53 az Úr szent dicsőségének temploma (=a mennyország); *templum replere gloria* Cant Eccl 16 (az Isten) betölti a templomot dicsőségével; *templum sanctum Dei (Domini)* Ps 5,8; 10,4; 27,2; 78,1; 137,2 az Isten (az Úr) szent temploma; *templum sanctum Dei polluere* Ps 78,1 az Isten szent templomát megszentelteleníti; *ad templum attollere manus* Ps 27,2 a templom felé kitarja kezét; *ad templum sanctum Domini prosternere se, prosterni* Ps 5,8; 137,2 az Úr szent templomában

leborul; *in templo sancto suo Dominus* Ps 10,5 szent templomában az Úr

tempus, oris, n. időszak, időpont, idő; *tempora signat luna* Ps 103,19 az időt mutatja a hold (a zsidó időszámítás és ünneprendszer a hold változatain alapult); *tempore calamitatis* Ps 36,19 csapás idején; *tempore gratiae* Ps 68,14 a kegyelem idején; *tempore omni* Ps 9,5; 33,2; 36,26; 37,13; 43,9.23; 51,3; 61,9; 72,14; 105,3; 118,20.91 minden időben (=mindig); *tempore senectutis* Ps 70,9 a vénség idején; *tempore suo dare escam alci* Ps 103,27; 144,15 kellő időben megadja eledelét; *tempore suo praebebat arbor fructum* Ps 1,3 kellő időben gyümölcsöt hoz a termőfa; *temporibus angustiae abscondere se* Ps 9 B,1 szükség idején elrejtőzik; *temporibus angustiae refugium opportunum* Ps 9 A,10 szükség idején biztos oltalom; *tempus accelerare* Cant Eccl 10 az időt sietteti; *tempus agendi* Ps 118,126 a cselekvés ideje; *tempus est, venit hora* Ps 101,14 itt az idő; *tempus statuere* Ps 74,3 az időpontot megállapítja; *in tempora longissima* Ps 22,6 hosszú-hosszú időkre; *in tempore necessitatis* Ps 31,6 inség idején

tendicula, ae, f. (tendo) kelepce, háló, hurok; *tendicula fit mensa alci* Ps 68,23 kelepccévé (csapdává) válik az asztala; *tendiculas collocare iuxta viam* Ps 139,6 kelepccét állít az út mentében; *a tendiculis custodire alqm* Ps 140,9 a kelepccéktől megőrzi

tendo 3 tetendi, tentus (tensus) feszít, kifeszít; *tendere arcum* Ps 10,2; 20,13; 36,14 megfeszíti íjját; *tendere et dirigere arcum* Ps 7,13 megfeszíti íjját és céloz vele; *tendere laqueos* Ps 37,13; 63,6 tört vet (csapdát állít); *tendere rete alci* Ps 34,7.8 hálót vet neki

tenebrae, arum, f. (temere) sötétség, homály, éjszaka; *tenebrae et lux* Cant 3 puer 72 sötétség és világosság; *tenebrae familiares alcs* Ps 87,19 a homály a bizalmasa; *tenebrae obscurae* Ps 138,12 sötét homály; *tenebrae operiunt alqm* Ps 138,11 a sötétség betakarja; *tenebras facere* Ps 103,20 az (éj) sötétjét elhozza (az Úr); *tenebras illuminare* Ps 17,29 a sötétséget világossá

teszi (=ami sötét benne v. előtte, megvilágítja); *tenebras induere* Ps 17,12 sötétséget ölt magára (=sötétségbe burkolózik); *tenebras mittere* Ps 104,28 az (éj) sötétjét bocsátja rá az Úr; *e tenebris educere alqm* Ps 106,14 a sötétségből kivezeti; *in tenebris ambulare* Ps 81,5 (lelki) sötétségben él; *in tenebris collocare alqm* Ps 87,7 a sötétségre veti; *in tenebris collocare sicut defunctos* Ps 142,3 sötétségre veti mint a megholtakat; *in tenebris sedere* Ps 106,10 a sötétben (=a börtön — a bűn — sötétjében) ül; *in tenebris non manifestantur mirabilia Domini* Ps 87,13 nem az (alvilág) sötétjében nyilvánulnak ki az Úr csodatettei; *in tenebris oritur lumen* Ps 111,4 a sötétben világosság támad; *in tenebris perire* Cant An 9 a sötétségben elvesz; *in tenebris sedere* Ps 106,10; Cant Zach 79 (a börtön, a bűn) sötétségében ül; *in tenebris vagari* Ps 90,6 a sötétben kószál (=lappangó betegség)

tenebrosus 3 (*tenebrae*) sötét, homályos; *tenebrosa aqua* Ps 17,12 sötét esőfelhő; *tenebrosa et lubrica via* Ps 34,6 sötét, csuszamlós út; *tenebrosa vallis* Ps 22,4 sötét völgy

teneo 2 *tenui, tentus*

1. tart, fenntart, kézben tart; *tenere vigiles oculos* Ps 76,5 ébren tartja a szemét; *tenet dextera Domini alqm* Ps 138,10 fenntartja az Úr keze; *tenet Dominus sortem alcs* Ps 15,5 kézben tartja az Úr a sorsát

2. *transl.* elfog, eltölt, erőt vesz rajta; *tenet indignatio alqm* Ps 118,53 elfogja a bosszúság

3. *transl.* kötelez; *teneri votis* Ps 55,13 kötelezik fogadalmi

tento 1 kipróbál, próbára tesz, kísért; *tentare alqm* Ps 34,16 próbára teszi; *tentare Deum (Dominum)* Ps 77,18.41.56; 94,9; 105,14 megkísérti az Istent (az Urat)

tentorium, *ii, n. (tendo)* sátor, sátortábor; *tentoria Cedar* Ps 119,5 Kédár sátrai (=a pogány népek); *tentoria Cusan* Cant Hab 7 Kusán (Etiópia) sátortáborai; *tentoria Edom* Ps 82,7 az edomiták sátortáborai; *tentorium pastorum* Cant Ez 12

pásztorsátor (=hol itt, hol ott ütik fel); *de tentorio extrahere alqm* Ps 51,7 sátrából kirángatja; *in tentoriis habitare* Ps 119,5 sátorban él, sátorlakó; *in tentorio abscondere alqm* Ps 26,5 sátrában elrejt; *in tentorio occultare alqm* Ps 30,21 sátrában elrejt

tergum, *i, n.* hát, háta vkinek; *terga vertere die proelii* Ps 77,9 hátat fordít (meghátrál) harc idején; *a tergo et a fronte complecti alqm* Ps 138,5 hátulról és elülről átkarolja (körülfogja); *a tergo percutere inimicos* Ps 77,66 hátba (fenékbe) döfi az ellenséget (=Isten a filiszteusokat alfelükön támadt kelésekkel büntette vö. 1 Kir 5,6.12; 6,5)

terminus, *i, m.* határ, vég; *termini terrae* Ps 2,8; 64,9; 71,8; 73,17 a föld határai (=a föld legtávolabbi részei = az egész világ); *terminos statuere populis* Cant Mo II,8 kiszabja a határokat a népeknek; *terminos terrae dare in possessionem* Ps 2,8 a föld határait birtokul adja; *terminos terrae habitare* Ps 64,9 a föld határain (=legtávolabbi részein) lakik; *terminos terrae statuere* Ps 73,17 a föld határait megállapítja; *terminum ponere* Ps 103,9 határt szab; *terminum transgredi* Ps 103,9 a (megszabott) határt átlépi; *terminum notum facere* Ps 38,5 (életének) határát megismerteti vele; *terminus alcis* Ps 38,5 (életének) határa; *terminus perfectionis* Ps 118,96 (minden földi) tökéletességnek határa (=véges); *a termino caeli egressus solis* Ps 18,7 az ég láthatára szélén a napkelte; *in termino maris habitare* Ps 138,9 a tenger tulsó szélén (=a tengeren túl = a legtávolabbi nyugaton) lakik; *usque ad terminum caeli circuitus solis* Ps 18,7 az ég láthatárának (másik) széléig (elér) a nap körútja; *usque ad terminos terrae* Ps 71,8 egész a föld határáig (=a föld legtávolabbi részéig)

terra, *ae, f.*

1. a föld felszíne, a talaj, a termőföld; *terra aperta* Ps 105,17 a föld megnyílik; *terra arida* Ps 62,2; 106,35; 142,6 a kiszáradt föld (talaj); *terra dat fructum suum* Ps 66,7; 84,13 a föld megtermi gyümölcsét; *terra deglutit alqm* Ps 105,17 a föld elnyeli

(Dátánt vö. 16,22—35); *terra deserta* Cant Mo II,10 kietlen föld (vidék); *terra devorat alqm* Cant Mo I,12 a föld elnyeli; *terra diffluit* Ps 45,7 a föld szétolvad (az Isten színe előtt); *terra et fructus eius* Cant Mo II,22 a föld és gyümölcse; *terra et insulae* Ps 96,1 a szárazföld és a szigetek; *terra et mare (maria)* Ps 68,35; 94,5; 134,6; 145,6 a tenger és a (száraz)föld; *terra et montes* Ps 79,11; 89,2; 103,13 a (sík)föld és a hegyek; *terra et orbis* Ps 89,2 a föld és a világ; *terra frugifera* Ps 106,34 termékeny föld, termőföld; *terra operit alqm (catervam Abiron)* Ps 105,17 a föld elnyeli (Ábiron bandáját); *terra sicca* Ps 94,5 szárazföld; *terra sitiens (sine aqua)* Ps 62,2; 106,33 az (eső híján) szomjas föld; *terra torrida* Ps 67,7 sivatag; *terrae fructus vorare* Cant Mo II,22 a föld termését megemészti; *terrae germini benedicere* Ps 64,11 a föld termését megáldja; *terrae glebas complanare* Ps 64,11 a talaj göröngyeit (=a göröngyös talajt) elegyengeti; *terrae gramina* Ps 71,16 a rét füve; *terrae parare pluviam* Ps 146,8 a földre esőt küld; *terrae sterquilinum fieri* Ps 82,11 a föld trágyája lesz (csatában elhullott testük); *terrae sulcos irrigare* Ps 64,11 a föld barázdáit megöntözi; *terram aridam convertere in fontes aquarum* Ps 106,35 a kiszáradt földet forrásvízzé változtatja; *terram findere* Ps 140,7 a földet hasítja (felszántja); *terram frugiferam convertere in salsuginem* Ps 106,34 a termőföldet szikes talajjává változtatja; *terram irrigant imbres* Ps 71,6 a földet záporosók öntözik; *terram irrigat Deus* Ps 64,10 a földet megöntözi az Isten; *terram locupletare* Ps 64,10 a földet gazdaggá (=bőven termővé) teszi (az Isten); *terram mollire imbris* Ps 64,11 (az Isten) a földet záporosókkal puhítja (=porhanyóvá teszi); *terram operiunt aquae* Ps 103,9 a szárazföldet elborítja a tenger; *terram perstringit lingua peccatorum* Ps 72,9 a földet sepi (=a földiken jár, forog) a bűnösök nyelve; *terram replere* Ps 23,1 a földet betölti (a sok élőlény); *terram scindere* Ps 59,4 a földet meghasogatja (=rések a földben — földrengéskor?); *terram scindere in flumina* Cant Hab 9 a földbe folyókat hasít (=sebes

patakokat a nagy esőzéseknél); *terram sulcare* Ps 140,7 a földbe fbarázdát szánt; *terram vorare* Cant Mo II,22 a (szántó)földet elpusztítja; *a terra separatum argentum* Ps 11,7 a földtől (salaktól) elválasztott ezüst; *de terra trahere panem* Ps 103,14 a földből kenyeret termel; *in terra abundantia frumenti* Ps 71,16 a földön gabonabőség; *in terra dormire* Ps 21,30 a földben alszik (=a sirban pihen); *in terra iacet venter alcs* Ps 43,26 a földhöz tapad teste (=a földön fetreng); *in terra plana ducere alqm* Ps 142,10 sima földön vezet (ahol nem sérti meg a lábát); *in terra profanare tabernaculum nominis Dei* Ps 73,7 földre gyalázza (porig alázza) az Isten nevének hajlékát; *in terra reptare* Cant Mo II,24 a földön csúszik-mászik; *in terram conculcare vitam alcs* Ps 7,6 a földre tiporja életét; *in terram deicere thronum David* Ps 88,45 földre dönti Dávid trónját, *in terram prosternere* Ps 16,11 földre sújtja; *in terram prosternere vitam alcs* Ps 142,3 földre tapossa életét; *in terram reverti* Ps 145,4 visszatér a földbe; *in terram sitientem convertere fontes aquarum* Ps 106,33 szomjas földdé változtatja a forrás-vizeket; *usque in terram deprimere impios* Ps 146,6 földre szorítja a gonoszokat

2. a föld mint az ember lakóhelye; táj, vidék, ország, terület; a lakott föld (és a rajta élő emberek); *terra Aegypti* Ps 77,12; 80,6.11 Egyiptom földje (=Alsó-Egyiptom, a Nilus deltavidéke, ahol Izrael népe élt); *terra aliena* Ps 136,4 idegen föld (ország); *terra australis* Ps 125,4 a déli vidék (=Negeb sivatagja); *terra Babylonis* Ps 136,2 Babilon földje (országa), Babilónia; *terra captivitatis* Cant Tob 8 a rabság földje (országa); *terra Cham* Ps 104,23.27; 105,22 Kám földje (országa) = Egyiptom; *terra Chanaan* Ps 104,11 Kánaán földje (vidéke); *terra desiderabilis* Ps 105,24 a kíváncsatos ország, az Igéret földje; *terra et populus Domini* Cant Mo II,43 az Úr földje (országa) és népe; *terra Galaad* Ps 59,9; 107,9 Gálaád földje (vidéke); *terra Iordanis et Hermon* Ps 41,7 a Jordán és a Hermon vidéke (=Palesztina); *terra Madian* Cant Hab 7 a mádiániták földje

(országa); *terra Manasse* Ps 59,9; 107,9 Mánásszé földje, törzsi birtoka; *terra polluta sanguine* Ps 105,38 az országot megfertőzi a vérontás; *terra populi Domini* Ps 9 B,16 az Úr népének földje; *terra sancta Dei* Ps 77,54 az Isten szent földje (=az Igéret-földje); *terra scatet ranis* Ps 104,30 az ország hemzseg a békáktól (=az egyik egyiptomi csapás); *terrae cantant Domino* Ps 95,1 az országok (=a világ összes országai) énekelnek az Úrnak; *terrae exsultant Domino* Ps 97,4; 99,1 az országok (=a világ összes országai) ujjonganak az Úrban; *terrae fideles* Ps 100,6 az ország megbízható emberei; *terrae latibula* Ps 73,20 az ország (minden) zuga; *terrae nationum* Ps 104,44 a (pogány) nemzetek országai; *terrae omnes* Ps 65,1; 95,1; 97,4; 99,1 (az egész világ) minden ország(a); *terrae peccatores omnes* Ps 118,119 az ország minden bűnöse; *terrae peccatores perdere* Ps 100,8 az ország bűnöseit elpusztítja; *terrae propitius Dominus* Ps 84,2 országához irgalmas az Úr; *terrae quieti* Ps 34,20 akik az országban békésen (élnek); *terrae rupturas sanare* Ps 39,4 az ország sebeit meggyógyítja; *terram dare in possessionem* Ps 134,12; 135,21 egy földdarabot (területet) birtokba ad; *terram desiderabilem spernere* Ps 105,24 az Igéret-földjét semmibe veszi; *terram expiat Dominus* Cant Mo II,43 földjét (országát és népét) kiengeszteli az Úr; *terram habitare* Ps 36,3 az országot (=az Igéret-földjét) lakja; *terram implet vitis* Ps 79,10 az országot (=az Igéret-földjét) betölti a szőlőtő (=a választott nép); *terram occupare gladio* Ps 43,4 az országot karddal elfoglalja; *terram parare* Ps 64,10 a földet (=az Igéret-földjét) előkészíti; *terram possidere* Ps 24,13; 36,9.22.29.34 a földet (=az országot, az Igéret-földjét) birtokba veszi; *terras appellare nominibus suis* Ps 48,12 országokat neveznek el a maguk nevével; *terras assignat Altissimus gentibus* Cant Mo II,8 az országokat kijelöli a népeknek a Magasságbeli; *de terra perire* Ps 9 B,16 az országból kipusztul; *ex terris congregat eos Dominus* Ps 106,3 az országokból összegyűjti őket az Úr; *in terra aliena* Ps 136,4 idegen földön (országban);

in terra australi torrentes Ps 125,4 a délvidéki sivatagban (=Negeb sivatagjában) patakok; *in terra captivitatis* Cant Tob 8 a rabság földjén (országában); *in terra dispensant manus iniquitates* Ps 57,3 az országban igazságtalanságot méreget a kezük (=igazságtalanul ítélkeznek); *in terra Domini sancti* Ps 15,3 az Úr országának szentjei; *in terra habitare* Ps 84,10; 106,34 a vidéken (az országban) lakik; *in terra habitat gloria* Ps 84,10 országában dicsőség lakozik; *in terra hospes* Ps 104,23; 118,19 az országban (=az Igéret-földjén) jövevény; *in terra percutere primogenitos* Ps 104,36 az országban (=Egyiptomban) megöli az elsőszülötteket; *in terra peregrini* Ps 104,12 (azon) a vidéken jövevények; *in terra torrida degere* Ps 67,7 a sivatagban él (tengődik); *in terram sanctam perducit eos* Ps 77,54 a Szentföldre elvezeti őket (az Úr); *per terram dare ignem flammantem* Ps 104,32 az országra perzselő tüzet zúdit; *per terras dissipat eos Dominus* Ps 105,27 (idegen) országokba szétszórja őket az Úr; *super excelsa terrae vehere alqm* Cant Mo II,13 hegyes tájra viszi

3. terület, hely; *terra oblivionis* Ps 87,13 a feledés helye (=az alvilág, ahol az ember már nem érdeklődhetik a földiek után); *terrae locus obscurus* Cant Is II,19 a föld sötét helye (=rejtett zuga); *in terra oblivionis gratia Domini* Ps 87,13 a feledés (az enyészet) helyén (=az alvilágban) az Úr jósága (nem úgy nyilvánul meg mint az élő világban); *in loco terrae obscuro* Cant Is II,19 a föld sötét helyén (=rejtett zugában); *per terram late conterere capita* Ps 109,6 a földön szerteszét (=a csatamezőn) szétzúzza fejüket (=életüket)

4. a világ, a földkerekség (az ég, a menny ellentéte); *terra a solis ortu usque ad occasum* Ps 49,1 az egész világ napkelettől napnyugatig; *terra audit verba oris alcs* Cant Mo II,1 a föld (a világ) meghallgatja szájának igéit (=beszédét); *terra benedicit Domino* Cant 3 puer 74 a föld (a világ) áldja az Urat; *terra commota* Ps 76,19 a föld megrendül; *terra concussa* Ps 17,8 a föld megrendül; *terra contremiscit* Ps 17,8; 95,9; 96,4; 113

A,7 a föld megrendül; *terra delectat alqm* Ps 72,25 a föld (a világ) örömet okoz neki; *terra Domini est* Ps 23,1; 88,12 a föld (a világ) az Úré; *terra et caeli laudant Dominum* Ps 68,35 a föld és az ég magasztalja az Urat; *terra et orbis nascitur* Ps 89,2 a föld és a világ megszületik; *terra expavescit* Ps 75,9 a föld (a világ) megrémül; *terra exsultat* Ps 95,11; 96,1 a föld (a világ) ujjong; *terra habitatur* Cant Is II,18 a földet (a világot) lakják; *terra mota (movetur)* Ps 67,9; 74,4; 98,1 a föld megrendül; *terra permanet* Ps 118,90 a föld szilárdan áll; *terra plena creaturis Domini* Ps 103,24 a föld tele az Úr teremtményeivel; *terra plena gratia Domini* Ps 32,5; 118,64 a föld tele az Úr jóságával; *terra plena laudis Dei* Cant Hab 3 a föld tele az Isten dicséretével; *terra repletur gloria Dei* Ps 71,19 a föld tele az Isten dicséretével; *terra satiatur de fructu operum Domini* Ps 103,13 a föld jóllakik az Úr kezeművének gyümölcséből; *terra silet* Ps 75,9 a föld elcsendesedik; *terra subvertitur* Ps 45,3 a föld megrendül; *terra timet Dominum* Ps 32,8 a föld (a világ) félve tiszteli az Urat; *terra tremet* Ps 76,19; 103,32 a föld megremeg; *terra universa* Ps 8,2; 47,3; 95,9; 96,5; 104,7; Cant Is I,5 az egész föld (világ); *terra vacua* Cant Is II,18 üres (néptelen) a föld; *terra videt et contremiscit* Ps 96,4 a föld (a világ) látja és megrendül; *terra viventium* Ps 26,13; 51,7; 141,6; Cant Ez 11 az élők földje, országa (ahol az ember élete folyik = a jelen világ); *terrae bestiae* Ps 78,2 a föld vadállatai; *terrae columnae* Cant An 8 a föld oszlopai (a biblia — népies felfogásu — világképe szerint a föld szilárd oszlopokon áll a világóceánban); *transl.* az erkölcsi világrend tartóoszlopai (elsősorban az igazságosság); *terrae columnas firmare* Ps 74,4 (az Úr) megerősíti a föld oszlopait (=erős oszlopokra helyezi); *terrae dominator* Ps 96,5 az (egész) föld uralkodója (=Isten a világ ura); *terrae extrema* Ps 60,3 a föld széle, vége (=igen messze vidék, „a világ vége”); *terrae faciem renovare* Ps 103,30 a föld (fel)színét megújítja (az Úr); *terrae fines* Ps 21,28; 47,11; 58,14; 64,6; 66,8; 97,3; Cant An 10; Cant Is II,22 a föld (leg-

végző) határai (=a legtávolabbi földrészek); *terrae fundamenta commoventur* Ps 81,5 a föld alapjai (=a régi keleti világkép szerint: oszlopai!) megrendülnek; *terrae habitatores* Cant Ez 11 a föld lakói; *terrae humiles* Ps 75,10 az elnyomottak a földön; *terrae impii* Ps 74,9 a föld gonoszai; *terrae incolae* Ps 74,4 a föld lakói; *terrae iudices* Ps 148,11 a föld bírái (=a pogány népek vezetői szerte a világon); *terrae omnis rex Deus* Ps 46,8 az egész föld királya (ura) az Isten; *terrae proceres* Ps 46,10 a föld előkelőségei; *terrae profunda* Ps 62,10; 70,20; 94,4; 138,15 a föld mélységei (sír, alvilág); *terrae reges* Ps 2,2; 75,13; 88,28; 101,16; 137,4; 148,11 a föld(kerekség) királyai; *terrae regna* Ps 67,33 a föld országai; *terrae rex Deus* Ps 46,8 a föld királya (ura) az Isten; *terrae termini* Ps 2,8; 64,9; 71,8; 73,17 a föld(kerekség) határai (=legtávolabbi részei = az egész világ); *terrae terminos habitare* Ps 64,9 a föld határain (=legtávolabbi részein) lakik; *terrae terminos statuere* Ps 73,17 a föld(kerekség) határait megállapítja; *terrae tribus* Ps 71,17 a föld nemzetségei (=a világ nemzetei); *terrae universae dominator* Ps 96,5 az egész föld uralkodója (=Isten az egész világ ura); *terrae universae gaudium* Ps 47,3 az egész föld (világ) öröme; *terram concutit Deus* Ps 59,4 a földet megingatja az Isten (=földrengés); *terram condit Dominus* Ps 118,90 a földet megalkotja az Úr; *terram creat Deus* Cant Is II,18 a földet (a világot) Isten teremti; *terram dat Dominus filiis hominum* Ps 113 B,16 a földet (a világot) odaadja az Úr az embereknek; *terram et caelos desursum vocare* Ps 49,4 a földet és az eget szólítja (az Isten) a magasból; *terram et caelum facit Dominus* Ps 113 B,15; 120,2; 123,8; 133,3; 145,6 a földet és az eget az Úr alkotja; *terram et caelum superare* Ps 148,13 földön és az égen túlemelkedik; *terram extendit Dominus super aquas* Ps 135,6 a földet az Úr kiteríti és megerősíti a vizek (a tenger) fölé (világkép: a föld a világtenger közepén oszlopokon nyugszik); *terram facit Deus* Cant Is II,18 a földet Isten teremti; *terram formant manus Domini* Ps 94,5 az Úr keze formálja

a földet; *terram format Deus* Cant Is II,18; Cant Hab 3 a földet Isten teremti; *terram fundat in primordiis Deus* Ps 101,26 a földet Isten kezdetben teremti; *terram fundat in saecula Dominus* Ps 77,69 a földet az Úr örökre megalapozza; *terram fundat super bases eius Dominus* Ps 103,5 a földet oszlopokra (=szilárd alapokra) helyezi az Úr (világkép!); *terram gubernare* Ps 2,10 a földet uralja; *terram habitare* Ps 32,14; Cant Is II,18 a földet (a világot) lakja; *terram iudicare* Ps 81,8; 93,2 a földet (a világot) igazságosan kormányozza (az Isten); *terram regere* Ps 95,13; 97,9 a földet (=a világot) kormányozza; *terram respicit Dominus* Ps 103,32 a földre alátekint az Úr; *terram stabilit Deus* Cant Is II,18 a földet megszilárdítja az Isten; *terram tremere facit* Cant Hab 6 a földet megremegteti (az Isten); *terram visitat Deus* Ps 64,10 a földet meglátogatja (áldásával) az Isten; *terram vocat Deus (Dominus)* Ps 49,1 a földet szólítja az Isten (az Úr); *terrarum orbis* Ps 17,16; 23,1; 88,12; 92,1; 95,13; 97,7.9 a földkerekség; *ab extremis terrae* Ps 60,3 a föld széléről; *ab extremo terrae adducere nubes* Ps 134,7 a föld széléről odatereli (Isten) a fellegeket; *de profundis terrae extollere alqm* Ps 70,20 a föld mélységéből (=az alvilágból) kiemeli; *de terra delere memoriam alcs* Ps 33,17 a földről eltörli emlékezetét; *de terra laudare Dominum* Ps 148,7 a földről magasztalja az Urat; *de terra perdere prolem alcs* Ps 20,11 a földről kipusztítja ivadékát; *de terra tolluntur impii, peccatores* Ps 103,35 a földről kivesznek a gonoszok, a bűnösök; *de terra viventium eradicare alqm* Ps 51,7 az élők sorából (=az élők világából = a földről) kiirtja; *ex terra extirpare memoriam alcs* Ps 108,15 a földről kiirtja emlékét; *ex terra germinat fidelitas* Ps 84,12 a földből (világból) kihajt a hűség; *in medio terrae efficit salutem Deus* Ps 73,12 szerte a földön (=mindenütt a világon) szabadulást szerez az Isten; *in profunda terrae introire* Ps 62,10 a föld mélyébe (=az alvilágba) leszáll; *in profundis terrae* Ps 138,15 a föld mélyén (=titokban, rejtetten); *in terra agere stupenda*

Ps 45,9 a földön csodálatos dolgokat visz végbe; *in terra beatus* Ps 40,3 (már itt) a földön (=e világban) boldog; *in terra cognoscere viam Dei* Ps 66,3 a földön (=az életben) felismeri Isten útját (=gondviselését); *in terra conficere alqm* Ps 118,87 a földről elemészti (=elirtja); *in terra durare* Ps 139,12 a földön maradása van; *in terra et in caelo* Ps 134,6; Cant Dav 11 a földön és az égen; *in terra excelsus* Ps 45,11 a földön (=a világon) felséges (az Isten); *in terra facit Dominus quaecumque vult* Ps 134,6 a földön megtehet az Úr mindent, amit csak akar; *in terra germinantia universa* Cant 3 puer 76 a föld minden sarja; *in terra iudicans Deus* Ps 57,12 a földön (a világon) ítélkezik az Isten; *in terra nationes* Ps 66,5 a föld népei; *in terra potens semen* Ps 111,2 a földön hatalmas az ivadéka; *in terra sanctuaria Dei* Ps 73,8 Isten szentélyei a földön; *in terra universa germinantia* Cant 3 puer 76 a föld minden sarja; *in terra universa innotescit alqd* Cant Is I,5 az egész földön ismeretessé válik; *in terra viventium portio alcs* Ps 141,6 az élők országában (=a földön) osztályrésze; *in terra viventium videre Dominum* Cant Ez 11 az élők országában (=itt a földön) meglátja az Urat; *in terram demittit Dominus oculos* Ps 112,6 a földre alátekint az Úr; *in terram emittit Dominus eloquium suum* Ps 147,15 a földre elküldi szavát (=kibocsátja parancsát) az Úr; *in terram exit sonus alcs* Ps 18,5 az (egész) földre elhatol a hangja; *in terram prospicit Dominus de caelo* Ps 101,20 a földre letekint az égből az Úr; *per terram incedere* Cant Hab 12 a földet bejárja; *super terram eminet caelum* Ps 102,11 a föld fölött magasan áll az ég; *super terram habitare* Ps 36,29 a földön lakik; *super terram omnem gloria Dei* Ps 56,6.12; 107,6 az egész földön (ragyog) az Isten dicsősége; *super terram omnem rex magnus Dominus* Ps 46,3 az egész föld fölött nagy Király az Úr; *super terram totam (omnem) Excelsus Dominus* Ps 82,19; 96,6 az egész föld (világ) fölött fönséges az Úr; *super terram totam principes constituit eos* Ps 44,17 az egész föld (=világ) fölött fejedelmekké (=a világ

uraivá) teszi őket; *super terram vocat Dominus famem* Ps 104, 16 a földre éhséget bocsát az Úr; *usque ad finem (fines) terrae* Ps 45,10; 58,14 a föld határáig (=a legtávolabbi földrészekig); *usque ad terminos terrae* Ps 71,8 egész a föld határáig (=legtávolabbi részéig)

terrenus 3 (*terra*) földből való; földi; *terrenus homo* Ps 9 B,18 a földből való ember, a por-ember

terreo 2 *terrui, territus* ijeszt, megijeszt, rémít, megrettent; *terrent torrentes perniciosi alqm* Ps 17,5 rémítik a veszedelmes zuhatagok (a végzetes örvények)

terribilis, e (*terreo*) borzasztó, rettenetes, félelmetes; *Terribili munus ferre* Ps 75,12 a félelmetes(en nagy) Istennek áldozati adományt visz; *terribilis Deus (Dominus)* Ps 46,3; 75,8.13; 88,8 a félelmetes(en nagy) Isten (Úr); *terribilis regibus terrae* Ps 75,13 félelmetes a föld királyai előtt; *terribilium operum Domini potentiam dicere* Ps 144,6 az Úr félelmetes tetteinek hatalmáról (=félelmetesen hatalmas tetteiről) beszél

terror, oris, m. (*terreo*) ijedtség, rémület, rettegés, félelem; borzalom, rém, rémalak; *terror factus notis* Ps 30,12 ismerőseinek réme lett; *terror nocturnus* Ps 90,5 éjszakai rémalak; *terror undique* Ps 30,14 rettegés mindenfelől; *terrore magno absumi* Ps 72,19 a nagy rettegésben tönkremegy; *terrorem incutere alci* Ps 9 A,21; 9 B,18 félelmet kelt benne; *terrores Domini circumveniunt alqm* Ps 87,18 az Úrtól (rázúdított) borzalmak körülveszik; *terrores Domini perdunt alqm* Ps 87,17 az Úrtól (rázúdított) borzalmak megsemmisítik; *terrores Domini portare* Ps 87,16 az Úrtól (rázúdított) borzalmakat hordozza

testa, ae, f. téglá, cserép; cserépdarab; *tamquam testa arescit guttur* Ps 21,16 mint a cserép kiszárad a torka

testimonium, ii, n. (*testis*) tanuságtétel; tanuság; *testimonia Domini fide digna* Ps 92,5 az Úr tanusága hitelt érdemel

testis, is, m. f. tanu; *testes mendaces* Ps 26,12 hamis tanuk; *testes violenti* Ps 34,11 erőszakos (hamis) tanuk; *testis est* Cant

- Mo II,31** tanu rá; *testis in caelo fidelis* Ps 88,38 hűséges tanu az égen (=a kiszabott pályáján rendületlenül keringő hold)
- testor 1** (*testis*) tanusít, tanuskodik; *testari contra alqm* Ps 49,7 bizonytságot tesz ellene
- texo 3** *texui, textus* sző, fon; *textit Dominus in utero matris alqm* Ps 138,13 az Úr szővi (=megalkotja az ember testének szövét) az anyaméhben; *textitur in profundis terrae* Ps 138,15 megszövődik a föld mélyén (=mint a föld rejtett mélyén ugyanúgy az anyaméhben)
- textor, oris, m.** (*texo*) takács, szövő; *sicut textor convolvere vitam suam* Cant Ez 12 mint a takács (a szövét) összegöngyöli életét (=befejezi, nem dolgozik tovább rajta)
- textura, ae, f.** (*texo*) szövet; *textura aurea* Ps 44,14 arannyal áttört (aranybrokát) szövet
- Thabor indecl. m.** *Hebr.* a Tábor hegy (kb. 18 km-re délnyugatra a Genezáret tó déli csücskétől); *Thabor et Hermon* Ps 88,13 a Tábor és a Hermon (a Szentföld 2 jellegzetes hegye)
- thalamus, i, m.** *Gr.* hálószoba; *transl.* nászház, nászágy; *de thalamo sponsus* Ps 18,6 (mint) a nászházból kilépő vőlegény (=ifjú, szép, erős, magabiztos)
- Tharsis, indecl. f.** *Hebr.* Tartzis (Tartesszus), város Hispániában a mai Guadalquivir folyó torkolatánál; *Tharsis naves* Ps 47,8 a társisi hajók (=a nagy tengerjáró hajók); *Tharsis et insularum reges* Ps 71,10 Tartzis és (a Földközi tenger) szigeteinek királyai
- Theman indecl. f.** *Hebr.* Temán, Edom egyik vidéke (törzse); *de Theman venit Deus* Cant Hab 3 Temá nból (Dél felől) érkezik (ítéletre) az Isten (=mint egykor, amikor népét vezette a délvidéki pusztaságban)
- thesaurus, i, m.** *Gr.* kincs, kincsraktár, kincstár; *in thesauris obsignata* Cant Mo II,34 a kincstárban (ott van) lepecsételve
- thronus, i, m.** *Gr.* trón, trónus, királyi szék; uralom; *thronei fundamentum* Ps 88,15 (az Úr) trónjának alapja; *thronum deicere in terram* Ps 88,45 trónját földre dönti; *thronum facere ut*

dies caeli Ps 88,30 trónját örökkétartóvá teszi (=amíg fennáll az ég); *thronum fundare in omnes generationes* Ps 88,5 trónját (uralmát) megalapozza mindörökre; *thronus Dei* Ps 44,7; 88,15 az Isten trónusa; *thronus regni* Cant 3 puer 54 (az Úr) országának királyi széke

timeo 2 *timui* fél, retteg; aggódik vmiért; tart vmitől; *timendus Deus* Ps 67,36; 95,4 félelmetes az Isten; *timent iusti* Ps 51,8 (isten)félők az igazak; *timent qui habitant terminos terrae* Ps 64,9 rettegnek a föld legtávolabbi lakói; *timentes Dominum honorare* Ps 14,4 az istenfélőket tiszteli; *timere a nuntio tristi* Ps 111,7 tart a szomorú hírtől; *timere a terrore nocturno* Ps 90,5 retteg az éjszakai rémalaktól; *timere decreta Domini* Ps 118,120 fél az Úr ítéleteitől; *timere Deum (Dominum)* Ps 14,4; 21,24.26; 24,12.14; 30,20; 32,8.18; 33,8.10; 54,20; 59,6; 65,16; 66,8; 84,10; 102,11.13.17; 110,5; 111,1; 113 B,13; 117,4; 118,38.63.74; 127,1.4; 144,19; 146,11; Cant Iud 15.16; Cant BMV 50 féli (félve tiszteli) az Istent (az Urat); *timere diebus malis* Ps 48,6 megijed balszerencse idején; *timere et praedicare opus Dei* Ps 63,10 félő tisztelettel magasztalja az Isten művét; *timere iactantiam inimici* Cant Mo II,27 fél (tart) az ellenség kérkedésétől; *timere mala* Ps 22,4 fél a bajoktól; *timere milia populi* Ps 3,7 retteg az ezernyi (hadi) néptől; *timere nihil* Ps 63,5 semmitől nem fél; *timere nomen Dei (Domini)* Ps 60,6; 85,11 féli (félve tiszteli) az Isten (az Úr) nevét; *timere propter signa Dei* Ps 64,9 retteg az isteni csodajelek miatt; *timet cor* Ps 26,3; 111,8 fél a szíve; *non timeo, quid faciat mihi caro (homo)* Ps 55,5.11; 117,6 nem félek, mit tehet nekem egy ember? *non timere* Ps 77,53 nem fél; *non timere, confidere* Cant Is I,2 nem fél, bizakodik (reménykedik); *non timere, confidere in Deo* Ps 55,5.12 nem fél, bízik az Istenben; *non timere, dum subvertitur terra* Ps 45,3 (még akkor) sem fél, ha megrendül a föld; *non timere, si quis factus sit dives* Ps 48,17 nem ijed meg (tőle), még ha gazdag is lett; *non timet cor constans* Ps 111,8 nem ijed meg az állhatatos szív

timor, *oris*, *m.* (*timeo*) félelem, rettegés, aggodalom; *timor cadit super alqm* Ps 104,38 félelem szállja meg; *timor debitus Deo* Ps 89,11 kellő félelem Istennel szemben; *timor Dei (Domini)* Ps 18,10; 33,12; 35,2; 110,10 az Isten (az Úr) félelme; *timor Dei ante oculos* Ps 35,2 az istenfélelem ott van (lelki) szemei előtt; *timor et tremor veniunt super alqm* Ps 54,6 félelem és rettegés szállja meg; *timor inimici* Ps 63,2 rettegés az ellenségtől; *timor invadit alqm* Ps 55,4 félelem szállja meg; *timore Domini horrescere* Ps 118,120 az Úr félelmétől borzong; *timore trepidare* Ps 13,5; 52,6 félelmében retteg; *timorem Domini docere alqm* Ps 33,12 az Úr félelmére oktatja; *timorem inicere gentibus* Cant Eccl 2 félelmet támaszt (Isten) a nemzetekben; *e timoribus eripere alqm* Ps 33,5 a félelemből (rettegésből) kimenti; *in timore prosterni* Ps 5,8 félelmében leborul; *in timore servire Domino* Ps 2,11 félelemmel szolgálja az Urat; *sine timore servire Domino* Cant Zach 74 félelem nélkül (=anélkül, hogy rettegnie kellene az ellenségtől) szolgál az Úrnak

titubo 1 inog, ingadozik, támolyog, tántorog; *titubare et nutare ut ebrii* Ps 106,27 támolyognak és inognak mint a részegek (részegen); *titubant pedes* Ps 16,5 ingadoznak lábai; *titubat subtus gressus* Cant Hab 16 tántorog a lépése

tolero 1 visel, elvisel, eltűr; *tolerare superbum et inflatum* Ps 100,5 eltűri a kevély felfuvalkodott embert

tollo 3 *sustuli, sublatus*

1. fölemel; vesz, visz; *tollere quidquam secum* Ps 48,18 elvisz magával valamit
2. elvesz, eltesz, eltávolít, elpusztít; *tollere adversarium* Cant Eccl 9 elpusztítja ellenfelét; *tolluntur impii, peccatores de terra* Ps 103,35 kivesznek a gonoszok, a bűnösök a földről

tonitrus, *us*, *m.* (*tono*) mennydörgés; *tonitrus sonat in turbine* Ps 76,19 a mennydörgés zúg a fergetegben

tono 3 *tonui* mennydörög; *tonans nubes* Ps 80,8 dörgő felleg; *tonante Domino trepidant montes* Ps 103,7 az Úr mennydör-

- gésére (mennydörgő szavára) rettegnek a hegyek; *tonare in caelis* Cant An 10 mennydörög az égben
- tormentum**, *i. n. (torqueo)* kín, gyötrellem, baj; *tormenta nulla alci* Ps 72,4 semmi gyötrellem nem éri
- torpesco** 3 *torpui (torpeo)* megmerevül, elzsibbad; *transl.* elakad, megbénul; *torpescunt currus et equi* Ps 75,7 megbénul a harci-szekér és a ló
- torquis**, *is, m. f.* nyaklánc; *ut torquis cingit superbia alqm* Ps 72,6 nyakláncként övezi a kevélység
- torrens**, *entis, m. (torreo)* sodró, vad hegyipatak, patak, gyors folyó; *torrens Cison* Ps 82,10 a Kison folyó (Endor közelében a Tábor hegynél); *torrens deliciarum* Ps 35,9 a gyönyörűségek patakja (=Isten házának patakozó bősége); *torrens transit super alqm* Ps 123,4 a sodró patak átsap fölötte; *torrentes emanant* Ps 77,20 patakok áradnak; *torrentes et fontes elicere* Ps 73,15 patakokat és forrásokat fakaszt; *torrentes in terra australi* Ps 125,4 patakok a délvidéki sivatagban (=Negeb sivatagjában); *torrentes perniciosi* Ps 17,5 veszedelmes zuhatagok (végzetes örvények); *de torrente bibere* Ps 109,7 a hegyipatakból iszik
- torridus** 3 *(torreo)* száraz, kiaszott; *in torrida terra degere* Ps 67,7 a sivatagban él (tengődik)
- totus** 3 egész, teljes
- trado** 3 *didi, ditus (do)*
1. átenged, rábíz, ráhagy; *tradere duritiae cordis alqm* Ps 80,13 átengedi szíve makacsságának; *tradere excidio munitiones* Ps 88,41 pusztulni engedi az erődítményeket; *tradere igni alqd* Ps 73,7 lángbaborítja, felgyújtja; *tradere morti alqm* Ps 117,18 átengedi a halálnak; *tradi excidio* Ps 108,13 kipusztul
 2. elárul, kiszolgáltat, odadob; *tradere alqm* Ps 43,12; Cant Mo II,30 kiszolgáltatja, elárulja; *tradere desiderio inimicorum alqm* Ps 26,12 kiszolgáltatja az ellenség kényekedvére; *tradere fulminibus greges* Ps 77,48 kiszolgáltatja a villámok (prédájául) a nyáját; *tradere grandini iumenta* Ps 77,48 kiszol-

gáltatja a jégesőnek (martalékul) a nyáját; *tradere opprimen-tibus alqm* Ps 118,121 kiszolgáltatja az elnyomóknak; *tradere pesti animalia* Ps 77,50 kiszolgáltatja (Isten) a dögvésznek az állatokat; *tradere velut oves mactandas alqm* Ps 43,12 kiszolgáltatja mint a levágásra szánt juhokat; *tradere voluntati inimicorum alqm* Ps 40,3 kiszolgáltatja az ellenség kénye-kedvére; *tradere vulturi vitam turturis* Ps 73,19 odadobja a héjjának a gerlice életét

3. átad, odaad, juttat; *tradere gladio populum* Ps 77,62 kardélre juttatja a népet; *tradere in captivitatem alqm* Ps 77,61 fogságba (rabságra) juttatja; *tradere in manum inimici alqm* Ps 30,9 az ellenség kezére juttatja; *tradere in manus inimici gloriam suam* Ps 77,61 az ellenség kezére juttatja ékességüket (=a frigyládát vö. 1 Kir 4,11); *tradere in manus gentium alqm* Ps 105,41 a pogányok kezére juttatja; *tradi in manus gladii* Ps 62,11 kardélre jut

4. *transl.* átszármaztat, hírül ad, tudat, elbeszél; *tradit nox nocti notitiam* Ps 18,3 tanítja az éj az éjszakát
traduco 3 *duxi, ductus (duco)* átvezet; *traducit Deus eos* Ps 77,13 átvezeti őket Isten (a tengeren); *traducit Dominus Israel per medium maris* Ps 135,14 átvezeti az Úr Izraelt a tengeren
traho 3 *traxi, tractus*

1. húz, von; *trahere in rete alqm* Ps 9 B,9 hálójába vonja
 2. *transl.* előhúz, előhoz, kap, nyer; *trahere panem de terra* Ps 103,14 kenyeret (hoz elő) termel a földből
tranquillitas, *atis, f. (tranquillus)* csend, nyugalom, békesség; *ad tranquillitatem redire* Ps 114,7 újra megnyugszik
tranquillus 3 csendes; nyugodt, nyugalmas; *tranquilli semper peccatores* Ps 72,12 mindig nyugodtan élnek a bűnösök
transeo 4 *ii, itus (eo)*

1. *intr.*

1. átmegy, áthatol, végigmegy; *transire per ignem et aquam* Ps 65,12 átmegy tüzön és vizen (=nyomorúságokon és veszedelmeken — „tüzön-vizen keresztül”); *transire per*

vallem aridam Ps 83,7 jár a kiaszott (kiszáradt) völgyben; *transire per viam* Ps 79,13; 88,42 átmegy az úton (*transeuntes per viam* Ps 88,42 az úton járók)

2. elmúlik eltelik; *transeunt anni* Ps 89,10 múlnak az évek; *transeunt dies in ira Domini* Ps 89,9 elsuhanak (gyorsan múlnak) napjai (=élete) az Úr haragja miatt; *transire cito* Ps 89,10 gyorsan elmúlik; *transit calamitas* Ps 56,2 elmúlik a baj; *transit dies* Ps 89,4.9 elmúlik a nap

3. eltűnik, elenyészik, megszűnik; *transire sicut limax quae diffluit* Ps 57,9 elenyészik mint a szétmáló csiga; *transit praeceptum* Ps 148,6 megszűnik a parancs; *transit umbra* Ps 143,4 tovatűnik az árnyék

4. rámeleg, rázúdul, átszap rajta; *transeunt aquae tumentes super alqm* Ps 123,5 átszap rajta a megáradt víz (=összecsap fölötte az áradat); *transeunt fluctus et undae super alqm* Ps 41,8 átszapnak rajta (fölötte) a hullámok; *transeunt irae Domini super alqm* Ps 87,17 rázúdul az Úr haragja; *transit torrens super alqm* Ps 123,4 átszap fölötte a sodró patak

II. *trans.* átmegy, átkel, átlábol; *transire flumen pedibus* Ps 65,6 átkel a folyón (száraz) lábbal

transfigo 3 *fixi, fixus (figo)* átszúr, átdöf; *transfixum Rahab conculcare* Ps 88,11 átszúrja Ráhábot (=a kevélység és lázadás szörnyetegét) és eltiporja

transgredior, gredi, gressus sum (gradior)

1. átlép, átmegy; *transgredi terminum* Ps 103,9 átlépi a (megszabott) határt

2. átlépi a helyes mértéket, hibázik, vétkezik; *transgreditur os* Ps 16,3 hibázik a szája (=elszólja magát)

transilio 4 *silui (salio)* átugrik; *transilire murum* Ps 17,30 átugorja a (vár)falat

transvolo 1 *avi (volo)* átrepül, elrepül; *transvolare in montem* Ps 10,1 elrepül a hegy(ek)be

tremendus 3 (*tremo*) rettentő, rémítő, félelmetes; *tremendum nomen Domini* Ps 98,3 az Úr félelmetes neve; *tremendus Deus* Ps 88,8 a félelmetes Isten

tremo 3 *ui* Gr. reszket, remeg, rezeg; *trementes exeunt* Ps 17,46 remegve kivonulnak; *tremere facit terram* Cant Hab 6 megremegteti a földet; *tremet caro* Cant Hab 16 remeg a teste; *tremet Sinai ante Deum* Ps 67,9 remeg a Sinai hegy Isten színe előtt (vö. Ex 19,16 kk.); *tremet terra* Ps 76,19; 103,32 megremeg a föld; *tremunt aquae* Ps 76,17 megremeg a tenger; *tremunt montes* Cant Hab 10 megrendülnek a hegyek; *tremunt populi* Ps 98,1; Cant Mo I,14 reszketnek a népek; *tremunt tabernacula terrae Madian* Cant Hab 7 reszketnek a madianiták országának sátrai; *audire et tremere* Cant Hab 16 hallja és remeg

tremor, *oris*, *m.* (*tremo*) reszketés, remegés; rettegés, félelem; *tremor corripit alqm* Cant Mo I,15 remegés fogja el; *tremor et timor veniunt super alqm* Ps 54,6 rettegés és félelem szállja meg; *tremor invadit alqm* Ps 47,7 rettegés fogja el; *cum tremore praestare obsequium Domino* Ps 2,11 rettegéssel szolgál az Úrnak

trepidatio, *onis*, *f.* (*trepido*) kapkodás, futkosás, zavar, nyugtalanság; *in trepidatione dicere* Ps 30,23 zavarában így beszél

trepido 1 (*trepidus*) futkos, nyugtalankodik, megriad, megijed, fél; *trepidant montes tonante Domino* Ps 103,7 rettegnek a hegyek az Úr mennydörgésére (mennydörgő szavára); *trepidare ab alqo* Ps 26,1 megijed (fél) tőle; *trepidare timore* Ps 13,5; 52,6 retteg félelmében

tribulatio, *onis*, *f.* (*tribula*) szorongatás, sanyargatás, nyomorúság, gyötrelem, megpróbáltatás, szenvedés; *tribulatio et angustiae* Ps 118,143 gyötrelem és szorongás; *tribulationem mittere in alqm* Ps 77,49 szorongattatást bocsát rá; *tribulationem respicere* Ps 105,44 a szorongattatásban törődik vele; *tribulationes imponere alci* Ps 70,20 megpróbáltatásokat küld reá; *tribulationis dies* Ps 19,2; 85,7 a szorongatás ideje; *tribulationis*

tempus Ps 36,39 a szorongatás ideje; *a tribulationibus eripere alqm* Ps 106,6 a szenvedésekből kimenti; *a tribulationibus liberare alqm* Ps 106,13.19 a gyötrelmekből megszabadítja; *de tribulatione invocare Dominum* Ps 117,5 szorongatásában segítségül hívja az Urat; *e tribulatione eripere alqm* Ps 53,9 a gyötrelmből kimenti; *e tribulationibus educere alqm* Ps 106,28 a szenvedésből kimenti; *in tribulatione clamare* Ps 80,8 bajban (segítségért) kiált; *in tribulatione esse cum alqo* Ps 90,15 a megpróbáltatásban vele van; *in tribulatione invocare Dominum* Ps 17,7 szorongatásában segítségül hívja az Urat; *in tribulatione proferre et promittere vota* Ps 65,14 szorongatásában fogadalmat tesz és fogadkozik; *in tribulatione sublevare alqm* Ps 4,2 a szorongatásban fölemeli; *in medio tribulationis ambulare* Ps 137,7 szorongattatás közt él

tribulo 1 (*tribulum*) sajtol; nyom, sanyargat, nyomorgat, szorongat; *tribulare alqm (animam)* Ps 3,2; 68,20; 105,42; 142,12 sanyargatja; *tribulare et persequi alqm* Ps 118,157 szorongatja és üldözi; *tribulari* Ps 21,12; 68,18; 119,1 szorongatást szenved

tribunal, *alis, n. (tribunus)* bírói emelvény; bíróság, törvényszék; törvénykezés; *tribunal iniquum* Ps 93,20 igazságtalan törvénykezés

tribuo 3 *ui, utus (tribus) transl.* ad, juttat; ajándékoz; *tribuere bona alci* Ps 12,6 jót tesz vele; *tribuere cornu altum populo* Ps 148,14 nagy szarvat (=hatalmat, képességet) ad népének (az Úr); *tribuere desiderium cordis alci* Ps 20,3 megadja szíve kívánságát; *tribuere gloriam Deo* Cant Mo II,3 megadja a dicsőséget (hódolatot) az Istennek; *tribuere gloriam et potentiam Domino* Ps 28,1; 95,7 megadja a dicsőséget és a (hatalmat) hódolatot az Úrnak; *tribuere gloriam nominis Domini Domino* Ps 28,2; 95,8 megadja az Úr nevének a tiszteletet; *tribuere longitudinem dierum alci* Ps 20,5 hosszú életet ad neki; *tribuere pecora non pauca alci* Ps 106,38 számos jószághoz juttatja; *tribuere quae optat cor* Ps 19,5 megadja, amit szíve óhajt; *tribuere secundum opus manuum* Ps 27,4 visszafizet

tettei szerint; *tribuere solium gloriae alci* Cant An 8 neki juttatja a dicsőség trónját (=előkelő helyre ülteti); *tribuere victoriam alci* Ps 19,7.10 neki juttatja a győzelmet; *tribuere victorias Iacob* Ps 43,5 győzelmet ad (az Isten) Jákobnak (a választott népnek); *tribuere vitam alci* Ps 20,5; 118,40 megadja neki az életet; *tribuit Dominus alci alqd* Ps 115,3 megadja neki (javait) az Úr

tribus, us, f. (*tres, tria*) törzs, néptörzs, nemzetség; *tribus Ephraim* Ps 77,67 Efraim törzse (nemzetsége); *tribus Iacob congregare* Cant Eccl 13 Jákob törzseit (=a választott népet) összegyűjti; *tribus Israel* Ps 77,55; 104,37 Izrael (népének) törzsei; *tribus Iuda* Ps 77,68 Juda törzse; *tribus quam redimit Deus* Ps 73,2 ezt a törzset kiválasztja magának az Isten; *tribus terrae* Ps 71,17 a föld nemzetségei (=a világ nemzetei)

tristis, e szomorú; *tristis incedit* Ps 34,14; 41,10; 42,2 szomorúan jár-kel; *tristis nuntius* Ps 111,7 szomorú hír

triticum, i, n. (*terro*) búza, gabona; *tritici medulla satiare alqm* Ps 147,14 a búza javából (=tisztá búzával) eteti (jóllakatja); *triticum abundare* Ps 4,8 gabonában bővelkedik; *triticum et vinum* Ps 4,8 búza és bor (=étel-ital); *de medulla tritici cibare alqm* Ps 80,17 a búza javából (=tisztá búzával) eteti

triumpho I (*triumphus*) diadalmenetet tart; győzedelmeskedik, diadalmaskodik; *triumphare de Philistaea* Ps 59,10; 107,10 diadalmaskodik Filiszteán (=a filiszteusok fölött)

tropaeum, i, n. Gr. győzelmi jelvény; *in tropaeum ponere signa* Ps 73,4 győzelme jeléül kitűzi a zászlót

trucido I (*caedo*) legyilkol, lekaszabol, lemészárol; *trucidare eos qui recta via incedunt* Ps 36,14 legyilkolja azokat, akik igaz úton járnak; *trucidare viduam et peregrinum* Ps 93,6 gyilkolja az özvegyet és az idegent (=a védteleneket); *trucidari propter Deum omni tempore* Ps 43,23 ölik (halálra üldözik) őket az Isten miatt minden időben (mindig)

tu te

tuba, *ae. f. (tubus)* hosszú egyenes trombita, harsona; *tubae clangore laudare Dominum* Ps 105,3 harsonazengéssel dicséri az Urat; *cum tubis et sono bucinæ* Ps 97,6 harsonával és kürt-szóval; *cum voce tubæ* Ps 46,6 harsonazengés közepett

tueor, *eri, tuitus sum* megőriz, védelmez, megvéd, megóv, oltalmaz; *tuentur innocentia et probitas alqm* Ps 24,21 védelmezi az ártatlanság és a becsület; *tueri ab insurgentibus alqm* Ps 58,2 megvédi a támadóktól; *tueri humiles populi* Ps 71,4 megvédi a megalázott (=elnyomott) népet; *tueri ius orphani et oppressi* Ps 9 B,18 védi az árva és az elnyomott jogát (jogait); *tueri ius populi* Cant Mo II,36 védi a nép jogát (jogait); *tueri populum* Ps 134,14 védelmezi a népet; *tuetur auxilium Dei alqm* Ps 68,30 oltalmazza az Isten segítsége (az isteni segítség); *tuetur Dominus alqm* Cant Ez 16 oltalmazza az Úr

tum akkor

tumeo 2 *tumui* dagad, duzzad; *tumentes aquae* Ps 123,5 a megáradt víz (= az áradat)

tumor, *oris, m. (tumeo) transl.* erjedés, forrongás, háborgás; *tumor fluctuum maris* Ps 88,10 a tenger hullámainak háborgása; *tumorem fluctuum compescere* Ps 88,10 a hullámok háborgását megfékezi

tumultuor 1 (*tumultus*) zavarog, háborog, zajong, nyugtalankodik; *tumultuantur, aestuant aquae maris* Ps 45,4 háborog, tajtékzik a tenger vize; *tumultuantur gentes* Ps 2,1 háborognak a nemzetek; *tumultuantur inimici Dei* Ps 82,3 háborognak az Isten ellenségei; *tumultuari inaniter* Ps 38,7 hiába nyugtalankodik; *tumultuatur anima* Ps 41,6.12; 42,5 nyugtalankodik a lelke

tumultus, *us, m. (tumeo)* láрма, zajongás; harci zaj; felkelés, lázadás; *tumultus agentium iniqua* Ps 63,3 a gonosztevők zajongása; *tumultus insurgentium* Ps 73,23 a lázadók harcizaja; *tumultus nationum* Ps 64,8 a nemzetek lázadása

turba, *ae, f. transl.* tömeg sokaság, csapat; *turba praepotentium* Ps 85,14 erőszakosak csapata (=egy egész csapat erőszakos ember); *in turba incedere* Ps 41,5 tömegben (fel)vonul

turbo, *inis, m. (turba) transl.* forgószél, vihar, fergeteg; *turbine rotata folia* Ps 82,14 szélvihartól (forgószéltől) kergetett levelek; *turbinis aestus* Ps 57,10 a forgószél heve (=a heves forgószél); *a turbine et a procella perfugium* Ps 54,9 a forgószél és a vihar elől menedék; *in turbine sonat tonitrus* Ps 76,19 a fergetegben zúg a mennydörgés

turbo 1 (*turba*) megzavar, zavarba hoz; *pass.* zavarba jut, megriad; *turbari* Ps 103,29 zavarba jut, megriad

turma, *ae, f.* csapat; *turma taurorum cum vitulis populorum* Ps 67,31 a bikák csordája a népek borjaival (=a vezérek csapata együtt a népekkel, amelyek azt borjakként követik); *turmae hostiles* Ps 17,30 az ellenséges csapatok; *cum turmis suis principes* Ps 67,28 csapataikkal a vezérek

turris, *is, f.* torony; *turres Sion numerare* Ps 47,13 Sion tornyait számbaveszi (=szemlét tart); *turris fortis contra inimicum* Ps 60,4 erős torony az ellenséggel szemben

turtur, *uris, m. (f.)* gerlice; *turturis vitam tradere vulturi* Ps 73,19 a gerlice életét odadobja a héjjának

tutor, *oris, m. (tueor)* védő, oltalmazó; gyámolító, gyám; *tutor viduarum* Ps 67,6 az özvegyek gyámola

tutus 3 biztosított; biztos; megbízható, akire számítani lehet; *tutum munimen* Ps 47,4 biztos oltalom (=megbízható oltalmazó)

tuus 3 tied

tympanum, *i, n. Gr.* kézi dob, tamburin; *tympana sonant puellae* Ps 67,26 a dobokat a lányok verik; *tympano et choro laudare Dominum* Ps 150,4 dobbal és körtáncsal dicséri az Urat; *tympano et cithara psallere* Ps 149,3 citera és dob kísérettel zsol-tárt zengedez; *tympanum pulsare* Ps 80,3 a dobot veri

Tyrus, *i, f. Gr.* Tírusz (Tyros), föníciai kikötőváros a Földközi tenger keleti partjának egy szikla (fél)szigetén (héberül: *sur* = szikla), Karthágó anyavárosa; *Tyri incolae* Ps 82,8 Tírusz lakói (a tírusziak); *Tyri populus* Ps 44,13 Tírusz népe; *Tyrus et Philistaea* Ps 86,4 Tírusz és Filisztea

U

- uber, uberis, n.** emlő; *ubera matris* Ps 21,10 az anyakebel
- uber, uberis** termékeny; bőséges, gazdag; *uberrimus calix* Ps 22,5 színültig telt serleg (=jó sors)
- ubertas, atis, f. (uber)** termékenység; *transl.* bőség, gazdagság; *ubertas gaudiorum* Ps 15,11 az örömek telje
- ubi** hol? ahol
- ubinam** ugyan hol?
- ulciscor, ulcisci, ultus sum** megbosszúl, bosszút áll; *ulcisci iniurias* Ps 98,8 megtorolja a jogtalanságokat
- ullus** 3 egy, valamely
- ultio, onis, f. (ulciscor)** bosszúállás, bosszú, büntetés; *ultio et vindicta* Cant Mo II,35 bosszúállás és megtorlás; *ultio sanguinis servorum Dei* Ps 78,10 bosszú Isten szolgáinak vérontásáért (vérbosszú); *ultionem dare alci* Ps 17,48 bosszút áll; *ultionem reddere adversariis* Cant Mo II,41.43 bosszút áll ellenségein
- ultor, oris, m. (ulciscor)** bosszuló, megtorló, büntető; *ultor Deus* Ps 93,1 a bosszúálló Isten; *ultor sanguinis* Ps 9 A,13 aki számonkéri a vérontást, vérbosszút áll
- ultra** tovább
- ululatus, us, m. (ululo)** üvöltés, ordítás; jajgatás, jajveszékelés; panaszos kiáltás; *ululatum edere* Ps 58,16 üvöltést hallat, üvölt; *in ululatu solitudinis* Cant Mo II,10 a kietlen sivatagban

umbra, ae, f.

1. árnyék, sötétség, homály; *umbra declinat* Ps 108,23 az árnyék elhanyaglik; *umbra evanescit* Ps 108,23 az árnyék tovatűnik; *umbra operit montes* Ps 79,11 árnyék borítja a hegyeket; *umbra protensa* Ps 101,12 elnyúlt (hosszúra nyúlt) árnyék; *umbra quae transit* Ps 143,4 tovatűnő árnyék; *umbræ protensae similes dies* Ps 101,12; 143,4 mint a hosszúra nyúlt árnyék olyan az élete; *umbræ similis homo* Ps 143,4 mint az árnyék olyan az ember; *sicut umbra evanescere* Ps 108,23 mint az árnyék tovatűnik; *ut umbra pertransit homo* Ps 38,7 mint az árnyék elenyézik az ember

2. oltalom, védelem; *umbra alarum Dei* Ps 16,8; 35,8; 56,2; 62,8 Isten szárnyainak árnyéka (=oltalom az Isten szárnyai alatt); *sub umbra alarum abscondere alqm* Ps 16,8 szárnyának árnyékában elrejt (oltalmazza); *sub umbra Omnipotentis commorari* Ps 90,1 a Mindenható oltalmában nyugoszik

3. az árnyékvilág, a holtak világa; *in umbra mortis sedere* Cant Zach 79 a halál árnyékában ül

unctus 3 (*ungo*) fölken; *uncti Domini* Ps 104,15 az Úr fölkenetjéi (=a pátriárkák); *unctus (Unctus) Domini* Ps 17,51; 19,7; 27,8; 83,10; 88,39.52; 131,10.17; Cant Hab 13; Cant An 10 az Úr fölkenetje (Fölkenetje): Dávid; a (Dávid családjából származó) király; a főpap; Dávid uralkodói családja; a választott nép és a belőle származó Messiás, a „Fölkent”;

unda, ae, f. hullám; *undae et fluctus Dei* Ps 41,8 az Isten(től küldött) hullámok és áradatok (=csapások); *undae transeunt super alqm* Ps 41,8 a hullámok átcsapnak rajta; *undas pelagi in altum efferre* Ps 106,25 a tenger hullámain magasba veri

unde honnan? ahonnan

undique minden oldalról, mindenfelől

ungo 3 *unxi*, *unctus* ken, megken, fölken; *ungere oleo laetitiae alqm* Ps 44,8 fölkeni az öröm olajával; *ungere oleo sancto*

alqm Ps 88,21 fölkeni szent olajjal; *ungere prae consortibus alqm* Ps 44,8 (kiválasztja és) fölkeni társai közül

ungulatus 3 (*ungula*) patás; *ungulatus et cornutus iuvenus* Ps 68,32 (jó) patájú és (fejlett) szarvú tulok (=kifogástalan jószág)

universus 3 (*verto*)

1. mindnyájan, együtt, valamennyi, minden; *universa delicta* Ps 24,18 minden bűne; *universa germinantia in terra* Cant 3 puer 76 a föld minden sarja; *universa mirabilia Dei* Isten minden csodatette; *universae generationes* Ps 144,13 az összes nemzedékek; *universae familiae gentium* Ps 21,28 valamennyi népcsalád; *universi* Ps 24,3; 144,9 mindnyájan; *universi boves et oves* Ps 8,8 az összes szarvasmarhák és juhok; *universi fines terrae* Ps 21,28 minden távoli földrész; *per universas generationes* Ps 144,13 minden nemzedéken át (=örökre)

2. az egész, az összes; *universa serviunt Domino* Ps 118, 91 a mindenség az Úrnak szolgál; *universa gubernare* Ps 102, 19 a mindenséget kormányozza; *universa terra* Ps 8,2; 95,9; 104,7; Is I,5 az egész föld (világ); *universa veterascunt* Ps 101, 27 minden megöregszik; *universae terrae dominator* Ps 96,5 az egész föld uralkodója (ura); *universae terrae gaudium* Ps 47,3 az egész föld (világ) öröme; *universi Deus* Cant Eccl 1 a mindenség Istene; *universum* Cant Eccl 1 a mindenség; *universum semen Iacob* Ps 21,24 Jákob minden ivadéka (=az egész választott nép)

unquam (*umquam*) valamikor, valaha, egykor

unus 3

1. egy; *unum loqui, duo audire* Ps 61,12 egyet (egyszer) szól, kétszer(esen) hallja (=jól megfigyeli, emlékezetébe vési)

2. egyetlen; *unus persequitur mille* Cant Mo II,30 egy ember megfutamít ezret

3. egyféle, ugyanaz, egyenlő; *in unum habitare* Ps 132,1 együtt lakozik

unusquisque 3 minden egyes

urbs, urbis, f. város; *urbes destruere* Ps 9 A,7 a városokat lerombolja; *urbium incolae* Ps 71,16 a városok lakói; *urbs munita* Ps 30,22 megerősített város

urgeo 2 *ursi* sürget, siettet; *urgere ad bellum* Ps 119,7 sürgeti (sietve előkészíti) a háborút

usque egyre, folyton; -ig

usura, ae, f. (utor) kamat, uzsorakamat; *ad usuram dare pecuniam* Ps 14,5 uzsorakamatra pénzt ad

ut hogy; hogyan

uter, utris, m. tömlő; *uter in fumo* Ps 118,83 füstre akasztott tömlő (=ráncos, összeaszott bőrtömlő); *in utre reconditae lacrimae* Ps 55,9 tömlőbe gyűjtik könnyeit (Istennél); *quasi in utre congregare aquas maris* Ps 32,7 (Isten) mintegy tömlőbe összegyűjti (=féken tartja) a tenger vizét

uterus, i, m. (uterum) anyaméh; *ab utero matris* Ps 21,11 az anyaméhtől (születésétől) fogva; *ab utero matris innixus Deo* Ps 70,6 születésétől fogva Istenre támaszkodik; *inde ab utero* Ps 21,10; 57,4 az anyaméhtől kezdve (születése óta); *in utero matris texit Dominus alqm* Ps 138,13 az anyaméhben szövö (=megalkotja az ember testének szövétét) az Úr

utinam (uti) vajha, bárha

utique mindenesetre, mindenképpen

uva, ae, f. szőlő, szőlőfürt, szőlőgerezd; *uvae sanguinem bibere* Cant Mo II,14 a szőlő vérért issza; *uvae venenatae* Cant Mo II,32 mérgezett szőlőfürtök;

uxor, oris, f. feleség, hitves; *uxor et filii alcs* Ps 127,3 felesége és gyermekei; *uxor sicut vitis fructifera* Ps 127,3 felesége mint a termékeny szőlőtő; *uxor vidua* Ps 108,9 az özvegységre jutott (megözvegyült) feleség

V

vacillo *1* inog, ingadozik, tántorog, meginog, megrendül; *vacillant genua ob ieiunium* Ps 108,24 remegnek térdei a böjtöléstől; *vacillant gressus* Ps 36,31 bizonytalanná válnak léptei (járása); *vacillant lumbi* Ps 68,24 roskadozik a dereka; *vacillant pedes* Ps 17,37; Cant Mo II,35 meginog a lába; *vacillare sinit alqm* Ps 54,23 meginogni hagyja; *vacillarunt nec fuit qui subveniret* Ps 106,12 meginogtak és nem volt, aki támogassa őket; *vacillat pes* Ps 93,18 meginog a lába; *vacillat terra* Ps 59,4; 103,5 megrendül a föld; *cum vacillat, laetantur* Ps 34,15 amikor ingadozik, örülnek neki; *non vacillare in aeternum* Ps 111,6 meg nem inog mindörökre (=soha); *non vacillat in Domino confisus* Ps 25,1 nem ingadozik, aki az Úrban bizakodik

vacuus *3* üres; *vacua terra* Cant Is II,18 üres (=néptelen) a föld
vado, *ere* lép, megy; *vadere ad portas inferi* Cant Ez 10 elmegy az alvilág kapuihoz (=átlépi a halál küszöbét); *vadere et reverti* Ps 77,39 megy és jön; *vadit et non revertitur halitus* Ps 77,39 a lehelet tovaszáll és vissza nem tér

vae jaj!

vagor *1* kóborol, barangol, csatangol, kószál; *vagantur bestiae silvae* Ps 103,20 kóborolnak az erdei vadak; *vagantur cibum quaerentes* Ps 58,16 kóborolnak eleség után; *vagantur instabiles* Ps 108,10 kóborolnak szerteszét; *vagari et mendicare* Ps 108,10 kóborol és koldul (=koldus csavargó); *vagari in nocte* Ps

103,20 kóborol az éjszakában; *vagari in tenebris* Ps 90,6 kószál a sötétben (a lappangó betegség)

vah! oh! ah!

valde (*validus*) igen, nagyon

valeo 2 *ui, valiturus transl.* érvényesül, érvénye van, érvényes; képes vmire; *valent iudicia Domini* Ps 104,7 érvényesek az Úr ítéletei; *quid facere valet* Ps 10,3 mit tehet?

validus 3 (*valeo*)

1. erős; *validior quam ossa* Ps 68,5 erősebb (még) a csontnál (is)

2. hatalmas; *validi* Ps 89,10 hatalmas (egészségű) emberek; *validiores osiores* Ps 17,18 gyűlöltői hatalmasabbak (mint ő maga)

vallis, (*valles*), *is, f.* völgy; *vallem vestit benedictionibus pluvia* Ps 83,7 a völgyet áldással borítja az eső; *valles descendunt* Ps 103,8 a völgyek lesüllyednek; *valles et montes* Ps 71,3; 113 A,4,6; 148,9; Cant 3 puer 75; Cant Hab 6 a völgyek és a hegyek; *valles operiuntur frumento* Ps 64,14 a völgyeket gabona borítja; *vallis arida* Ps 83,7 a kiszáradt (kiaszott) völgy; *vallis Succoth* Ps 59,8; 107,8 Szukkoth völgye; *vallis tenebrosa* Ps 22,4 sötét völgy

vanitas, *atis, f. (vanus)* hiábavalóság; hiúság; *vanitas et labor* Ps 89,10 hiábavalóság és szenvedés (=hiábavaló fáradalom); *vanitatem diligere* Ps 4,3 a hívságot (=semmirevaló dolgokat) szereti; *vanitatem videre* Ps 118,37 a hívságot (=az Isten törvényével ellenkező tanítást) látja

vanum, *i, n. (vanus)* üresség; hiábavalóság; *vanum est surgere ante lucem* Ps 126,2 hiábavalóság (hiábavaló dolog) fölkelni hajnal előtt; *ad vana intendere mentem* Ps 23,4 hiábavalóságokra figyel (hiábavalóságokkal törődik); *in vanum laborare* Ps 126,1 hiába dolgozik; *in vanum vigilare* Ps 126,1 hiába virraszt

vanus 3

1. hiábavaló, meddő, eredménytelen; *vane gloriari in rapina* Ps 61,11 hiába van nagyra a rablott jószággal; *vanum*

subsidium hominum Ps 59,13; 107,13 meddő az emberi segítség

2. hamis, hazug; *vana idola colere* Ps 30,7 hamis bálványokat imád; *vanis idolis irritare Dominum* Cant Mo II,21 hamis bálványaival (haragra) ingerli az Urat

variego 1 (*varius, ago*) tarkít, tarkává tesz, színessé tesz; *variatus amictus* Ps 44,15 színpompás öltözék

vas, *vasis*, *n. pl. vasa, orum* edény; *vas confractum* Ps 30,13 törött edény; *vas figuli* Ps 2,9 fazekas (alkotta) cserépedény

vastator, *oris, vastatrix, icis (vasto)* pusztító, dúló; *vastatrix filia Babylonis* Ps 136,8 Babilon öldöklő (pusztító) leánya (= népe)

vasto 1 pusztává tesz, elpusztít, feldúl; *vastare habitationem Iacob* Ps 78,7 feldúlja Jákob lakóhelyét; *vastat inimicus in sanctuario* Ps 73,3 pusztít az ellenség a szentélyben; *vastat perniciēs* Ps 90,6 pusztít a veszedelem (pusztító veszedelem)

vectis, *is, m. (veho)* vasrúd, ajtózáró rúd, retesz; *vectes ferreos contere* Ps 106,16 összetöri az érckapukat

vegetus 3 izmos, erős, friss erőben lévő; *vegeti et sucosi* Ps 91,15 életerősek és kövérek

vehemens, *entis (veho)* heves; *transl.* erős, hatalmas, nagy; *vehementer* Ps 6,11; 20,2; 118,51.107 nagyon; *in vehementibus aquis submergi* Cant Mo I,10 a viharos tengerben elmerül

vehementia, *ae f. (vehemens)* hevesség; *vehementia gemitus* Ps 101,6 nyögésének hevessége (= heves nyögései); *vehementia irae* Ps 75,8 haragjának hevessége (= heves haragja)

veho 3 *vexi, vectus* húz, visz, szállít, hord; *pass.* megy, utazik, átvonul; *vehere super excelsa terrae alqm* Cant Mo II,13 hegyes tájra viszi; *vehi et volare* Ps 17,11 megy és tovaszáll; *vehitur Deus per desertum* Ps 67,5 átvonul az Isten a pusztán; *vehitur Dominus per caelos* Ps 67,34 átvonul az Úr az egeken; *vehitur Dominus super Cherub* Ps 17,11 felszáll a kerubra (és tovaröpül) az Úr

vel vagy, akár

velamentum, *i, n.* (*velo*) takaró, lepel; *ut velamentum induere tenebras* Ps 17,12 lepelnek sötétséget ölt magára (sötétségbe burkolódnak)

velo *1* (*velum*) betakar, eltakar, beburkol; *transl.* elrejt; *velatur radiis potentia Dei* Cant Hab 4 sugarakba rejtőzik az Isten hatalma

velox, *ocis* gyors, sebes; *velociter* Ps 6,11; 36,2; 77,33; 101,3; 142,7; 147,15 gyorsan, sebesen, hamar; *velox scriba* Ps 44,2 gyorsíró

velut mint például, mint

venans, *ntis, m.* (*venor*) vadász; vö. *venor*

vendo *3 didi, ditus* (*venum, do*) árul, áruba bocsát, elad; *transl.* kiszolgáltat, elárul (pénzért); *vendere pretio nullo populum* Ps 43,13 potomáron eladja (=elárulja, kiszolgáltatja) a népet; *vendit Deus alqm* Cant Mo II,30 eladja (=kiszolgáltatja) az Isten

venenatus *3* (*veneno*) mérges, mérgezett; *venenata verba* Ps 63,4 mérgezett szavak; *venenatae uvae* Cant Mo II,32 mérgezett szőlőfürtök

venenum, *i, n.* mérge, mérgező nyál; *venenum aspidis* (*aspidum*) Ps 57,5; 139,4 vipera-mérge; *venenum draconum* Cant Mo II,33 sárkányok mérges nedve, sárkánymérge; *venenum impiis* Ps 57,5 mérge van az istenteleneknek; *venenum reptantium* Cant Mo II,24 kígyómérge; *venenum serpentis* Ps 57,5 kígyómérge

venerabilis, *e* (*veneror*) tiszteletreméltó; *venerabile nomen Domini* Ps 110,9 az Úr tiszteletreméltó neve

venerandus *3* (*veneror*) tiszteletreméltó; *venerandus Dominus* Cant Mo I,11 a magasztalásra méltó Úr

veneror *1* (*venus*) tisztel, imád; *venerari praeconio Dominum* Cant Mo I,11 magasztalja az Urat

venia, *ae, f.* bocsánat, megbocsátás; *venia peccatorum* Ps 129,4 bűnbocsánat

venio 4 veni, ventus

1. jön, megy, érkezik; *venire, accedere* Cant Is II,20 jön, odalép (hozzá); *venire, audire (alqm)* Ps 33,12; 65,16 jön (és) meghallgatja; *venire cum exultatione* Ps 125,6 ujjongva jön; *venire cum muneribus* Ps 44,13 ajándékokkal jön; *venire diluculo* Ps 118,147 már virradatkor megjön; *venire et exsultare in monte Sion* Cant Ier 12 jön és örvendezik Sion hegyén; *venire et videre* Ps 41,3; 45,9; 65,5 jön és látja; *venire in nomine Domini* Ps 117,26 az Úr nevében jön; *venire obviam alci* Ps 44,10; 84,11 szembejön vele (útjába kerül); *venire recens* Cant Mo II,17 nem rég jött; *venit agmen muscarum* Ps 104,31 jön a legyek csapata (=csapatostól a legyek); *venit auxilium alci* Ps 120,1 segítsége érkezik; *venit Deus a montibus aeternis* Ps 75,5 jön az Isten az örök hegyek felől (=Jeruzsálem felől kihirdeti az ítéletet); *venit Deus de Theman* Cant Hab 3 az Isten Temánból (=Dél felől) érkezik (ítéletre); *venit Dominus ad alqm* Ps 100,2 eljön hozzá az Úr; *venit Dominus de Sinai in sanctuarium* Ps 67,18 felvonul az Úr a Sinai hegyről a szentélybe; *venit Dominus regere terram* Ps 95,13; 97,9 eljön az Úr, hogy kormányozza a földet (=a világot); *venit, ut invisat* Ps 40,7 látogatóba jön; *venit, ut salvum faciat alqm* Ps 79,3 eljön, hogy megszabadítsa; *venite, adoremus* Ps 94,6 jöjjetek, imádattal boruljunk le; *venite, disperdamus* Ps 82,5 jöjjetek, pusztítsuk el; *venite, genua flectamus* Ps 94,6 jöjjetek, hajtsunk térdet az Úr előtt; *venite, procidamus* Ps 94,6 jöjjetek, boruljunk le; *veniunt culices in fines eorum* Ps 104,31 ellepik a szúnyogok (egész) határukat (az egyik egyiptomi csapás); *veniunt gentes in hereditatem Dei* Ps 78,1 pogányok jönnek az Isten örökségébe (=a választott nép hazájába); *veniunt gentes* Ps 85,9 eljönnek az összes (pogány) népek; *veniunt locustae* Ps 104,34 sáskák támadnak; *veniunt magnates ex Aegypto* Ps 67,32 eljönnek Egyiptom főemberei

2. jut, eljut, kerül vhová; *venire in altum aquarum* Ps 68,3 feneketlen vízbe (=veszedelembe) jut; *venire in civitatem*

habitabilem Ps 106,7 lakható városba jut (lakott városba kerül); *venit caro omnis ad Deum* Ps 64,3 Istenhez jut minden ember; *venit clamor ad Dominum* Ps 101,2; 118,169 eljut könyörgése az Úrhoz; *venit oratio ad Dominum* Ps 87,14 eljut az imádsága az Úrhoz

3. közeleg (idő), elérkezik, eljön, elérkezik, eléri; *venit hora* Ps 101,14 eljön az ideje; *venit interitus alci* Ps 34,8 eléri a pusztulás; *venit laudatio a Domino* Ps 21,26 az Úrról szól a dicséret; *venit maledictio alci* Ps 108,17 utoléri az átok; *venit salus a Deo* Ps 61,2; eljön a szabadulás Istentől; *venit salus Israel ex Sion* Ps 13,7; 52,7 eljön Izrael szabadulása (=szabadítója) Sionból (=a jeruzsálemi templomból); *veniunt angustiae et tribulatio super alqm* Ps 118,143 rászáll (megszállja) a szorongás és gyötrellem; *veniunt aquae usque ad collum* Ps 68,2 nyakig ér az áradat; *veniunt haec omnia super alqm* Ps 43,18 rázúdul mindez; *veniunt miserationes Domini alci (super alqm)* Ps 118,41.77 rászáll az Úr kegyelme (könyörülő irgalma); *veniunt timor et tremor super alqm* Ps 54,6 megszállja a félelem és a rettegés

venor *I* vadat űz, vadászik; *de laqueo venantium eripere alqm* Ps 123,7 a vadászok csapdájából kiszabadítja; *de laqueo venantium liberare alqm* Ps 90,1 a vadászok csapdájából kiszabadítja
venter, tris, m.

1. has; *venter iacet in terra* Ps 43,26 teste a földhöz tapad (=a földön fetreng)

2. gyomor, bendő; *ventrem implere opibus* Ps 16,14 gyomrát megtölti javakkal

3. anyaméh; *ventris fructus* Ps 126,3 az anyaméh gyümölcse (=a gyermekáldás); *a ventre matris* Ps 70,6 az anyaméhtől (=születésétől) fogva

venturus *3 (venio)* jövő, (el)jövendő; *ventura generatio* Ps 21,31; 77,6; 101,19 a jövendő nemzedék; *venturae generationes* Ps 70,18 a jövő (kor) nemzedékei; *venturus dies* Ps 36,13 az (isteni) ítélet eljövendő napja

ventus, i, m. szél; szélvész, szélvihar; *venti alae* Ps 17,11; 103,3 a szél szárnya; *venti benedicunt Domino* Cant 3 puer 65 a szelek áldják az Urat; *vento flare* Cant Mo I,10 a szélvészben fúj (az Isten); *ventos facere nuntios suos* Ps 103,4 a szeleket hírnökeivé teszi (az Isten); *ventum flare iubet* Ps 147,18 a szél (Isten) parancsára fúj; *ventum procellosum concitare* Ps 106,25 viharos szélvészt (szélvihart) támaszt; *ventum promere de receptaculis* Ps 134,7 a szelet előhossa (az Isten) a tárházaiból (= „kinyitja a zsákok” — világkép!); *ventus aestuans* Ps 10,6 perzselő szél; *ventus confringit naves* Ps 47,8 a szél összetöri a hajókat; *ventus dissipat paleam* Ps 1,4 a szél szétszórja a pelyvát; *ventus Orientis* Ps 47,8 a keleti szél (= a Földközi tenger heves és veszedelmes keleti szele); *ventus perstringit florem agri* Ps 102,16 a (forró sivatagi) szél átsöpör a mezei virágon; *ventus procellae* Ps 148,8 szélvihar; *ante ventum palea* Ps 34,5 szélben a pelyva; *ante ventum stipula* Ps 82,14 a szélben egy szalmaszál; *super alas venti ambulare* Ps 103,3 a szelek szárnyán jár (=repül); *super alas venti ferri* Ps 17,11 a szelek szárnyán tovaszáll; *ut pulverem ante ventum disicere alqm* Ps 17,43 mint port a szélvészben szétszórja

venundo, dare, dedi, datus elad; *venundari in servitutem* Ps 104,17 eladják rabszolgaságra (rabszolgának)

vepres, is, m. tövisbokor; *veprem abripit aestus turbinis* Ps 57,10 (a bogrács v. katlan alól) a rőzsét elragadja a forgószél heve (a heves forgószél); *veprem sentiunt ollae* Ps 57,10 a tüskérőzse hevét érezni kezdi a katlan; *vepres viridis* Ps 57,10 a zöld tövisbokor

verber, eris, n. vessző, virgács; *transl.* verés; *verberibus punire culpam* Ps 88,33 veréssel bünteti vétkét

verbum, i, n. szó, ige; felelet; Isten szava, ígéje (rendelkezése, parancsa, ígérete); *verba clamoris* Ps 21,2 (jaj)kiáltásának szava; *verba dolosa* Ps 33,14 álnok szavak; *verba Domini custodire* Ps 118,9.17.57.101 az Úr igéit (parancsait) megtartja; *verba Domini oblivisci* Ps 118,16.139 az Úr szavait elfelejti;

verba Domini vereri Ps 118,161 az Úr igéitől fél (=parancsait félve tiszteli); *verba labiorum* Ps 16,4 ajkának igéi (=parancsai); *verba lenia* Ps 140,6 szelíd szavak; *verba oris* Ps 35,4; 53,4; 77,1; 137,1,4; Cant Mo II,1 szájának igéi (=beszéde); *verba percipere auribus* Ps 5,2; 53,4 szavára figyel; *verba proferre* Cant Is II,21 megmond(ja); *verba proicere post se* Ps 49,17 szavait megveti; *verba venenata* Ps 63,4 mérgezett szavak; *verbi Domini caput constantia* Ps 118,160 az Úr igéinek (=rendelkezéseinek) a lényege az állandóság; *verbi memor* Ps 104,42; 118,49 ígéretéről megemlékezik; *verbi vox* Ps 18,4 hallható szó; *verbis (verbo) Domini (Dei) credere* Ps 105,12.24 az Úr (az Isten) szavainak hisz; *verbis Domini resistere* Ps 104,28 az Úr igéinek (parancsainak) ellenszegül; *verbo Domini caeli facti* Ps 32,6 az Úr igéje alkotta az eget; *verbo Domini credere* Ps 105,24 az Úr szavának hisz; *verborum Domini declaratio* Ps 118,130 az Úr igéinek magyarázata; *verbum annuntiare* Ps 147,19 ígét (=rendelkezését) tudtul adja; *verbum audire* Ps 16,6 szavát meghallgatja; *verbum bonum effundit cor* Ps 44,2 ünnepi szózat árad szívéből; *verbum dare alci* Ps 104,42 szavát adja (ígétet tesz); *verbum Domini annuntiare* Cant Ier 10 az Úr ígét hirdeti; *verbum Domini audire* Cant Ier 10 az Úr ígét meghallja; *verbum Domini comprobatur alqm* Ps 104,19 az Úr igéje igazolja; *verbum Domini currit velociter* Ps 147,15 az Úr igéje (=parancsa) gyorsan odaér (rendeltetési helyére); *verbum Domini facere* Ps 148,8 az Úr szavát (=parancsát) végrehajtja; *verbum Domini lucerna pedibus* Ps 118,105 az Úr igéje (=parancsa) mécses lábainak; *verbum Domini lumen semitae* Ps 118,105 az Úr igéje (=parancsa) világosság életösvényének; *verbum Domini rectum* Ps 32,4 az Úr szava igaz; *verbum Domini sanctum* Ps 104,42 az Úr ígérete szent; *verbum Domini servo suo* Ps 118,49 az Úr szava (=ígérete) szolgájához; *verbum Domini stabile in aeternum* Ps 118,89 az Úr igéje szilárd mindörökre; *verbum effundere* Ps 18,3; 44,2 szózatot áraszt, zeng; *verbum emittere* Ps 147,18

parancsát kibocsátja; *verbum et sermones* Ps 18,4 szó és beszéd; *verbum irrevocabile* Cant Is II,23 visszavonhatatlan szó; *verbum mittere* Ps 106,20 parancsát kiadja; *verbum novisse* Ps 138,4 beszédét ismeri; *verbum respondere exprobrantibus* Ps 118,42 megfelel szidalmazóinak; *verbum sanctum dare alci* Ps 104,42 szent ígéretet tesz; *verbum super linguam* Ps 138,4 nyelvén a szó; *verbum veritatis auferre de ore* Ps 118,43 az igazság szavát elveszi szájából; *in verba Domini sperare* Ps 118,147 az Úr ígéiben (ígéreteiben) reménykedik; *in verbis Domini sperare* Ps 118,42 az Úr ígéiben (ígéreteiben) reménykedik; *in verbis fidelis Dominus* Ps 144,13 ígéreteiben hűséges az Úr; *in verbum Domini sperare* Ps 118,74.81.114; 129,5 az Úr szavában (ígéretében) bízik; *secundum verbum Domini* Ps 118,25. 28.65.107.169; Cant Sim 29 az Úr szava (igéje, ígérete) szerint

vereor, *vereri*, *veritus sum* tiszteletből fél; fél; retteg; *vereri Dominum* Ps 32,8 félve tiszteli az Urat; *vereri, et sperare in Domino* Ps 39,4 félelem szállja meg, de bízuk az Úrban; *vereri verba Domini* Ps 118,161 fél az Úr ígétől

veritas, *atis, f. (verus)* igazság; *veritas exit de ore* Cant Is II,23 igaz szó hagyja el ajkát; *veritatis verbum auferre de ore* Ps 118,43 az igazság szavát elveszi szájából; *veritatis viam eligere* Ps 118,30 az igazság útját választja; *in veritate Domini ambulare* Ps 25,3; 85,11 az Úr igazsága (=törvényei) szerint él

vermis, *is, m.* féreg, gilisztá; *vermes et ignem mittere in carnes gentium* Cant Iud 17 férgek és tüzet bocsát a pogányok testébe (isteni büntetés!); *vermis et non homo* Ps 21,7 féreg, nem ember

vero (*verus*) valóban; de, azonban, mégis

versor 1 (*verto*) forgolódik; él; *versari in aerumnis* Ps 72,5 nyomorúságban él;

versutus 3 (*versus*) ravasz, furfangos, fondorlatos; *erga versutum praeberere se prudentem* Ps 17,27 a ravasszal szemben okosnak mutatkozik (okosan viselkedik)

vertex, icis, m. (verto) a teteje vminek; fejtető, fejbúbja; *vertex capillatus* Ps 67,22 bozontos üstök; *in verticem redit violentia* Ps 7,17 önfejére visszahullik erőszakossága

verto 3 *verti, versus*

1. fordít, megfordít; *refl.* és *pass.* fordul, megfordul; *vertere in fugam alqm* Ps 17,41 megfutamítja; *vertere manum contra adversarios* Ps 80,15 kezét (= hatalmát) ellenfelei ellen fordítja; *vertere se retrorsum* Ps 113 A,3.5 visszafordul; *vertere terga die proelii* Ps 77,9 meghátrál a harc idején

2. változtat, megváltoztat, átváltoztat; *transl.* (jóra vagy rosszra) fordít; *vertere sortem alcs* Ps 125,4 változtat sorsán; *vertere sortem alcs bene* Ps 84,2 jóra fordítja sorsát; *vertit Dominus sortem populi* Ps 13,7; 52,7 irányítja az Úr népe sorsát; *verti in opprobrium* Ps 68,11 gyalázatára fordul (= válik)

verumtamen mégis, mindamellett

verus 3

1. igazi, valóságos; *vere tu es Deus absconditus* Is II,15 valóban titokzatos Isten vagy te

2. igazságos; *vera iudicia Domini* Ps 18,10 igazak az Úr ítéletei; *vere dicere ius* Ps 57,2 igazul ítélkezik

vescor, vesci táplálkozik; eszik, étkezik; *vesci lautis cibis* Ps 140,4 lakmározik inyenc ételekből

vesper, vesperi, m. est, este; *usque ad vesperum* Ps 103,23 napestig
vespere (vesper) este; *vespere reverti* Ps 58,7.15 este visszatér
vespertinus 3 (*vesper*) esti; *vespertinum sacrificum* Ps 140,2 az esti áldozat

vester, vestra, vestrum tietek

vestigium, ii, n. (vestigio) lábnyom, nyomdok, nyom, lépés; *vestigia Dei* Ps 76,20 Isten nyomai; *vestigia observare* Ps 55,7 lépteit figyelni; *vestigia sequi* Cant Hab 5 lépteit követi

vestimentum, i, n. (vestio) ruhadarab; ruházat; *vestimenta dividere sibi* Ps 21,19 ruháit szétosztják egymásközt; *vestimenta fragrant* Ps 44,9 ruhája illatos (illatozik); *vestimenti ora* Ps 132,2 ruhaszegély; *vestimento indui* Ps 108,18 ruhát vesz magára; *vesti-*

mentum mutare Ps 101,27 (a) ruhát vált(ogatja); *pro vestimento saccum induere* Ps 68,12 ruha helyett szőrzsákba öltözik; *sicut vestimento indui maledictione* Ps 108,18 mint valami ruha körülveszi az átok; *ut vestimentum mutare alqd* Ps 101,27 mint a ruhát váltogatja

vestio 4 *ivi, itus* (*vestis*) ruház, felruház, öltöztet; *transl.* feldíszít, ékesít; *vestit benedictionibus pluvia vallem* Ps 83,7 áldással borítja az eső a völgyet; *vestiuntur gregibus arva* Ps 64,14 elborítják a (legelésző) nyájak a mezőket

vestis, *is, f.* ruha; *vestis operit alqm* Ps 72,6; 108,19 a ruha beborítja; *de veste mittere sortem* Ps 21,19 sorsot vetnek ruhájára; *quasi vestis quae operit alqm* Ps 108,19 mint egy ruha, amely beborítja; *ut vestis operit violentia alqm* Ps 72,6 mint ruha beborítja (elborítja) az erőszakosság; *sicut vestis veterascere* Ps 101,27 mint a ruha öregszik

veterasco 3 *veteravi* (*vetus*) megöregszik, megvénül; *veterascere sicut vestis* Ps 101,27 öregszik mint a ruha; *mutari, veterascere, perire* Ps 101,27 elváltozik, elöregszik, elpusztul

vexatio, *onis, f.* (*vexo*) zaklatás, gyötetés, sanyargatás; *vexatio et labor* Ps 9 B,7 zaklatás és gyötetés; *vexationes creare sub specie legis* Ps 93,20 kellemetlenséget okoz törvény címén

vexillum, *i, n.* (*velum*) zászló; *vexilla extollere* Ps 19,6 a zászlót magasba emeli; *vexillum statuere* Ps 59,6 a zászlót felállítja

vexo 1 (*veho*) kínoz, gyötör, zaklat; *vexatur miser* Ps 9 B,2 gyötörrik a nyomorultat

via, *ae, f.*

1. út, országút; utazás, vonulás, érkezés, megtett út; *transl.* szabad út, lefolyás; *via Dei per mare* Ps 76,20 az Úr útja a tengeren át; *via facta per mare* Ps 76,20 út nyílik a tengeren át; *via gressuum Domini* Ps 84,14 az Úr lépteinek útja (nyoma); *via incedere* Ps 141,4 úton jár; *via lata* Ps 17,37 széles (tágas) út; *via pacis* Cant Zach 79 a békeesség útja; *via recta ducere alqm* Ps 106,7 egyenes úton vezet; *viae exsili* Ps 55,9 számkivetésének útjai; *viam aperire irae* Ps 77,50 utat

nyit (=szabad folyást enged) a haragnak; *viam complanare coram alqo* Ps 5,9 az utat egyengeti előtte; *viam facere gressibus* Ps 17,37 utat készít lépteinek; *viam invenire ad civitatem habitabilem* Ps 106,4 utat talál a lakható város felé; *viam sternere Deo* Ps 67,5 utat készít Istennek; *vias Domini parare* Cant Zach 76 az Úr útját (=jövetelét) előkészíti; *vias exsilii notare* Ps 55,9 számkivetésének (számkivetettségének) útjait följegyzi (számontartja); *in via abscondere laqueum alci* Ps 141,4 útján titkon tört vet neki; *in via bibere de torrente* Ps 109,7 útján iszik a hegyi patakból; *in viam pacis dirigere pedes* Cant Zach 79 a békeesség útjára vezérli lábát (=lépteit); *iuxta viam collocare tendiculas* Ps 139,6 az út mentén kelepccét állít; *per viam transire* Ps 79,13; 88,42 az úton átmegy

2. felfogás, tanítás, nézet, világnézet; *via erroris* Ps 118,29 a tévelygés útja (=a tévtanok); *via falsa* Ps 118,128 hamis út (=a kinyilatkoztatással ellenkező világnézet); *via iniquitatis* Ps 118,104 a hamis út (=a kinyilatkoztatással ellenkező világnézet); *viae obliquae* Ps 124,5 ferde utak (=hittagadás); *viam falsam odio habere* Ps 118,128 hamis nézetét (=téves világnézetét, felfogását) gyűlöli; *viam iniquitatis odisse* Ps 118,104 hamis nézetét (=téves világnézetét, felfogását) gyűlöli; *a via erroris arcere alqm* Ps 118,29 a tévelygés útjától (=a tévtanoktól) távoltartja; *in vias obliquas declinare* Ps 124,5 ferde utakra (=hittagadásba) téved

3. életmód, életforma, (egyéni) életút, élet; magatartás, viselkedés; (Isten) gondviselése; *via eorum qui stulte confidunt* Ps 48,14 azok életútja, akik balgán elbázzák magukat; *via hominis* Ps 36,23 az ember életútja; *via immaculata* Ps 100,2,6; 118,1 szeplőtelen tiszta életút; *via impiorum perit* Ps 1,6 a gonoszok útja pusztulás(ba visz); *via incedere* Ps 36,14; 138,24; 141,4; 142,8 (jó,rossz) úton jár; *via integra* Ps 17,31.33 tiszta út (=egyenes és becsületes eljárás); *via iustorum* Ps 1,6 az igazak (élet)útja; *via mala* Ps 118,101 a rossz út (életmód, viselkedés); *via non bona* Ps 35,5 nem jó út (=rossz életirány);

via peccatorum Ps 1,1; 145,9 a bűnösök (élet)útja; *via prava incedere* Ps 138,24 rossz úton jár (rossz útra téved); *via recta incedere* Ps 36,14 igaz úton jár; *via sancta Dei* Ps 76,14 az Isten szent útja (=magatartása, gondviselése); *viae firmae* Ps 118,5 útjai szilárdak (=életmódja megbízható); *viae in conspectu Domini* Ps 118,168 életútja az Úr színe előtt, szemeláttára (folyik); *viae iustae Domini* Cant Mo II,4 az Úr igaz útjai; *viam acceptam habere* Ps 36,23 életútját helyesli; *viam committere Domino* Ps 36,5 (élet)útját az Úrra bízta; *viam Dei cognoscere* Ps 66,3 az Isten útját (=gondviselését) megismeri; *viam docere humiles* Ps 24,9 útjára megtanítja (az Úr) az alázatosakat (=gondviselésével megismerteti); *viam eligere* Ps 24,12 (élet) utat választ magának; *viam hominis acceptam habere* Ps 36,23 életútját helyesli; *viam novisse* Ps 141,4 életútját (sorsát) ismeri; *viam peccatorum non ingredi* Ps 1,1 a bűnösök (élet)útjára nem tér; *viam peccatorum perturbare* Ps 145,9 a bűnösök útját (=életét) megzavarja; *viam percurrere gigas* Ps 18,6 útját (=életútját, életét) befutja mint hős; *viam servare puram* Ps 118,9 életútját tisztán megőrzi; *vias Domini cantare* Ps 137,5 az Úr útjait (=gondviselésének intézkedéseit Izrael történelmében) megénekli (=gondviselésének útjairól énekel); *vias Domini considerare* Ps 118,15 az Úr útjait fontolóra veszi (=gondviseléséről elgondolkodik); *vias Domini novisse* Ps 94,10 az Úr útjait (=gondviselését) ismeri; *vias exponere* Ps 118,26 utait (=életét) föltárja; *vias perpendere* Ps 118,59 életútját (=élete folyását, erkölcsi életét) megfontolja; *vias suas notas facit Dominus* Ps 102,7 (gondviselésének) útjait megismerteti az Úr (Mózesrel); *a via mala cohibere pedes* Ps 118,101 a rossz úttól (életmódtól, viselkedéstől) visszatartja lábát; *ad vias advertere* Ps 138,3 utait (=életét, tetteit) figyeli; *in via consumere vires* Ps 101,24 (élet)útján fölemésztí erejét; *in via immaculata ambulare* Ps 100,6 szeplőtelen tiszta életúton jár; *in via immaculata incedere* Ps 100,1 szeplőtelen tiszta életúton jár, halad (=bűn nélkül él); *in via procedere prospere* Ps 36,7

(élet)útján sikeresen halad; *in viis custodire alqm* Ps 90,11 útain (=életében) oltalmazza; *in viis iustus Dominus* Ps 144,17 útjaiban (=intézkedéseiben) igazságos az Úr

4. követendő életút, (Istentől megszabott) életszabály, isteni parancs; *via ambulare* Ps 31,8 (az Úrtól megmutatott) úton jár, (az Úr törvényének) útján jár (=szerinte él); *via antiqua deducere alqm* Ps 138,24 az ősrégi úton (=a jámbor vallásos hagyományok útján) vezeti; *via mandatorum Domini* Ps 118,32 az Úr parancsainak útja; *via plana* Ps 25,12 sima (egyenest, elbukás veszélye nélküli) út (=a törvény útja); *via praeceptorum Domini* Ps 118,27 az Úr parancsainak útja; *via praescriptorum Domini* Ps 118,14 az Úr parancsainak útja; *via spatiosa* Ps 118,45 széles (=jól járható) út (=az Úr törvényének tanulmányozása); *via statutorum Domini* Ps 118,33 az Úr parancsainak útja; *via veritatis* Ps 118,30 az igazság útja; *viae legis* Ps 16,4 a törvény útjai (a törvényes út); *viam currere* Ps 118,32 (az Úr parancsainak) útján fut (=gyorsan halad); *viam docere alqm* Ps 26,11; 31,8; 85,11 utat mutat neki (=a törvényre megtanítja); *viam edocere peccatores* Ps 24,8 a (helyes) útra tanítja a bűnösöket; *viam mandatorum Domini currere* Ps 118,32 az Úr parancsainak útján fut (=gyorsan halad); *viam observare* Ps 36,34 (az Úr) útján (útjain) kitart; *viam ostendere alci* Ps 118,33 az utat megmutatja neki; *viam statutorum Domini ostendere alci* Ps 118,33 az Úr parancsainak útját megmutatja neki; *viam statutorum Domini servare* Ps 118,33 az Úr parancsainak útját követi; *viam veritatis eligere* Ps 118,30 az igazság útját választja; *vias custodire* Ps 16,4; 17,22; 38,2 útját követi, útjain jár (=a törvényt megtartja); *vias docere iniquos* Ps 50,15 (az Isten) útjára (=törvényére) tanítja a bűnösöket; *vias legis custodire* Ps 16,4 a törvény útjait (a törvényes utat) megtartja; *vias ostendit Dominus alci* Ps 24,4 az Úr megmutatja neki útjait (=törvényének útját); *de via perire* Ps 2,11 az igaz útról elvesz (=útja a pusztulásba visz = letér a törvény útjáról); *in via plana stat pes*

Ps 25,12 *sima* úton (= a törvény útján) áll a lába; *in via spatiosa ambulare* Ps 118,45 széles (=jól járható) úton halad (= az Úr törvénye szerint él); *in viis Domini ambulare* Ps 80,14; 118,3; 127,1 az Úr útjain jár (= útmutatásai szerint él); *per viam suam dat Dominus vitam* Ps 118,37 útján (= törvénye által) életet ad az Úr

5. jó v. rossz sors, szerencse; *via lubrica* Ps 34,6; 72,18 csuszamlós (sikos) út (= balszerencse); *via tenebrosa* Ps 34,6 sötét út (= balszerencse); *viae prosperae* Ps 9 B,5 szerencsés életút; *viam novisse* Ps 141,4 életútját (= sorsát) ismeri; *in via lubrica collocare alqm* Ps 72,18 sikos útra állítja (= balszerencsébe sodorja)

vibro 1 lóbál, forgat, csóvál; *vibrare lanceam* Ps 34,3 forgatja lándzsáját; *vibrare securim in condenso* Ps 73,5 forgatja baltáját a sűrűben (= a sűrű erdőben = nekivág fejszékével az erdő sűrűjének)

vicinus, *i. m.* (*vicus*) a szomszéd; *vicinis facere causam iurgii alqm* Ps 79,7 a szomszédok előtt vitás ügyet csinál belőle; *vicinis facere opprobrium alqm* Ps 43,14 a szomszédok előtt gúny tárgyává teszi; *vicinis fieri ludibrio* Ps 88,42 a szomszédok előtt csúffá lesz; *vicinis fieri ludibrium* Ps 30,12 a szomszédok előtt gúny tárgya lesz; *vicinis fieri opprobrium* Ps 78,4 a szomszédok előtt gúny tárgya lesz; *vicinis retribuere opprobrium* Ps 78,12 a szomszédoknak visszafizet a gyalázkodásért; *vicino inferre opprobrium* Ps 14,3 szomszédját gyalázattal illeti (gyalázza)

victima, *ae, f.* áldozati állat, áldozat; *victima pro peccato* Ps 39,7 bűnért való (= engesztelő) áldozat

victoria, *ae, f.* (*victor*) győzelem; *victoria ornare humiles* Ps 149,4 a (győzelem) dicsőségét az alázatosoknak juttatja; *victoriam dare regibus* Ps 143,10 győzelmet ad a királyoknak; *victoriam parare alci* Ps 97,1 győzelmet szerez neki; *victoriam tribuere regi* Ps 19,10 győzelmet ad a királynak; *victoriam tribuit Dominus uncto suo* Ps 19,7 győzelmet ad fölkentjének az Úr; *victorias*

dare regi Ps 17,51 győzelmet ad a királynak; *victorias tribuere Iacob* Ps 43,5 győzelmet ad Jákobnak; *ad victoriam fallax equus* Ps 32,17 a ló csalárd (még nem biztosíték) a győzelemhez; *de victoria laetari* Ps 19,6 örül a győzelemnek
victor, *oris, m. (vinco)* győztes, győző; *victores currus Domini* Cant Hab 8 az Úr győzelmes harciszekerei
victrix, *icis, f. (victor)* győztes, győző; *victrix dextera* Ps 19,7 (az Úr) győzelmes jobbjá
victus, *us, m. (vivo)* élelem, táplálék, étel; *victui benedicere* Ps 131,15 eleségét megáldja
vicus, *i, m.* tanya; falu, helység; *prope vicos in insidiis sedere* Ps 9 B,8 a falvak közelében lesben ül
video 2 *vidi, visus*

1. lát; *vident humiles et laetantur* Ps 68,33 látják a megalázottak és örvendeznek; *vident multi* Ps 39,4 sokan látják; *vident oculi (non vident, obscurantur)* Ps 68,24 (nem) lát szeme, (elhomályosul); *vident recti et laetantur* Ps 106,42 látják az igazak és örvendeznek; *vident reges, obstupescunt* Ps 47,6 látják a királyok (és) elámulnak; *videntes laetantur* Ps 21,18 láttára kárörvendeznek; *videre adversarios confusos* Ps 111,8 megszégyenülten látja ellenségeit; *videre afflictionem* Ps 9 A,14; 118,153 látja (nézi) nyomorúságát; *videre, audire* Ps 44,11; 47,9; 93,9 látja, hallja; *videre discordiam* Ps 54,10 látja a viszálykodást; *videre et confundi* Ps 85,17 látja és megszégyenül; *videre et fastidire* Cant Mo II,19 látja és megutálja; *videre et fugere* Ps 113 A,3 látja és elfut (a tenger = lefut a vize); *videre et indignari* Ps 111,10 látja és bosszankodik; *videre et laetari* Ps 106,42 látja és örvendezik; *videre et timere* Ps 51,8 látja és eltelik (isten)félelemmel; *videre et vereri* Ps 39,4 látja és félelem szállja meg; *videre furem* Ps 49,18 látja a tolvajt; *videre impium superbientem* Ps 36,35 látja a kérkedő istentelent; *videre ingressum Dei in sanctum* Ps 67,25 látja Isten bevonulását a szentélybe; *videre inimicos confusos* Ps 53,9; 117,7 látja megszégyenülten ellenségeit; *videre iustum dere-*

lictum Ps 36,25 látja elhagyottan az igazat; *videre lumen in lumine Dei* Ps 35,10 látja Isten világosságában a világosságot (=Isten tudásából kap ismeretet, jóságától boldogságot); *videre lumen* Ps 48,20 meglátja a napfényt (=felkerül újra az alvilágból); *videre non potest* Ps 39,13 (úgy hogy) nem képes látni; *videre oculis* Ps 34,21 látja saját szemével; *videre opera Dei (Domini)* Ps 45,9; 65,5; 94,9; 106,24 látja az Isten (az Úr) műveit; *videre opus Domini* Cant Hab 2 látja az Úr művét; *videre praevaricantes* Ps 118,158 látja a törvénszegőket; *videre prosperitatem Ierusalem* Ps 127,5 jólétben látja Jeruzsálemet; *videre sapientes mori* Ps 48,11 látja, hogy meghalnak a bölcsek (is); *videre signa* Ps 73,9 látja a csodajeleket (=az Istentől művelt csodákat); *videre vanitatem* Ps 118,37 látja a hiúságot (=az Isten törvényével ellenkező tanítást); *videre violentiam* Ps 54,10 látja az erőszakot; *videt Dominus et fastidit* Cant Mo II,19 látja az Úr és undorodik; *videt Dominus filios hominum* Ps 32,13 látja az Úr az embereket; *videt mare et fugit* Ps 113 A,3 látja a tenger és elfut (=lefut a vize); *videt oculus alqd* Ps 53,9 szeme látja; *videt peccator et indignatur* Ps 111,10 látja a bűnös és bosszankodik; *videt qui finxit oculum* Ps 93,9 lát, aki a szemet alkotta (=az Úr); *videt terra et contremiscit* Ps 96,4 látja a föld és megremeg; *oculos habere et non videre* Ps 113 B,5; 134,16 szeme van, mégsem lát; *respicere ad dexteram et videre* Ps 141,5 jobbra tekint és látja

2. meglát, megpillant, észrevesz, szemtől-szembe lát, megér (megél, átél) vmit; *vident aquae Deum* Ps 76,17 meglátja a tenger az Istent (Izrael kivonulásakor a Vörös-tenger); *vident fines terrae salutem Dei* Ps 97,3 meglátják a távoli földrészek az Istentől küldött szabadulást (Szabadítót); *vident oculi (salutem Domini)* Ps 16,2; Cant Sim 30 meglátja szeme (az Úrtól küldött szabadulást = Szabadítót); *videre, advertere* Ps 93,7 meglátja, észreveszi (=figyelemre méltatja); *videre bona Domini* Ps 26,13 meglátja (=eléri) az Úr javait; *videre corruptionem* Ps 15,10 romlást lát (=meghal és végleges rom-

lásra jut, elpusztul); *videre Deum (Dominum)* Cant Hab 10 meglátja az Istent (az Urat), eljut hozzá; *videre Deum deorum in Sion* Ps 83,8 meglátja a fölséges Istent Sion hegyén; *videre Dominum in terra viventium* Cant Ez 11 meglátja az Urat az élők földjén (=itt a földön); *videre faciem Dei* Ps 10,7; 16,15; 41,3 meglátja az Isten arcát (=az Istent); *videre filios filiorum* Ps 127,6 meglátja fiainak fiait (=unokáit = sokáig él); *videre gloriam Dei (Domini)* Ps 62,3; 96,6 meglátja az Isten (az Úr) dicsőségét (nagyságát); *videre interitum* Ps 48,10 halált lát (=meghal); *videre: laborem et maerorem considerare* Ps 9 B,14 meglátja: figyelni gyötrődését és bánkódását; *videre mori sapientes* Ps 48,11 látja, hogy a bölcsek (is) meghalnak; *videre mala* Ps 89,15 bajokat ér meg; *videre malignos* Ps 63,9 meglátja a gonoszokat; *videre mercedem peccatorum* Ps 90,8 meglátja (=megéri) a bűnösök bűnhődését; *videre mirabilia Domini* Ps 106,24 meglátja az Úr csodálatos tetteit; *videre mortem* Ps 88,49 halált lát (=meghal); *videre potentiam Dei* Ps 62,3; Cant Eccl 3 meglátja az Isten hatalmát; *videre salutem Dei (Domini)* Ps 97,3; Cant Sim 30 meglátja az Istentől (az Úrtól) küldött szabadulást (=Szabadítót); *videre solem* Ps 57,9 meglátja a napvilágot (=világra jön); *videre vindictam* Ps 57,11 meglátja (=megéri) a bosszúállást; *avertere faciem, non videre unquam* Ps 9 B,11 elfordítja arcát, soha meg nem látja; *quis nos videbit* Ps 63,6 ki láthat meg minket; *ut videat, prospicit Deus de caelo* Ps 13,2; 52,3 Isten letekint az égből, hogy meglássa; *videt lassare manum* Cant Mo II,36 észreveszi, hogy lankad a keze; *videt deficere servos et liberos* Cant Mo II,36 észreveszi, hogy csüggednek a szolgák és szabadok

3. felfog, megért, belát, tud, ismer; *vident oculi Domini recta* Ps 16,2 látja az Úr szeme, ami igaz (=tudja, mi az igazság); *videre actus alcs* Ps 138,16 látja (=ismeri) tetteit; *videre laborem et miseriam* Ps 24,18 látja (=ismeri) baját és nyomorúságát; *videre num* Ps 138,4 tudja, vajjon.. *videt Dominus diem venturum alcs* Ps 36,13 ismeri az Úr (az isteni ítélet) el-

jövendő napját; *gustare et videre* Ps 33,9 megízleli és látja (= megtudja, megismeri)

4. néz, ránéz, rápillant, megnéz; *vide (vidisti) Domine* Ps 34,22; 58,5; 118,159 lásd (látod) Uram; *videntes derident alqm* Ps 21,8 ránéznek és kinevetik; *videntes laetantur* Ps 21,18 megnézik és kárörvendve mulatnak rajta; *videntes movent caput* Ps 108,25 ránéznek és fejüket csóválják; *videre caelos* Ps 8,4 nézi (szemléli — csodálkozással!) az eget; *videre et inclinare aurem* Ps 44,11 ránéz és odafigyel; *videre excidium impiorum* Ps 36,34 nézi a gonoszok vesztét; *videt Deus et visitat vitem* Ps 79,15 Isten rátekint szőlőjére (= választott népére) és meglátogatja (kegyelmével)

5. *pass.* látszik, mutatkozik; *videtur laboriosum alci* Ps 72,16 nehéznek tűnik fel előtte

vidua, *ae, f.* özvegyasszony; *vidua uxor* Ps 108,9 özvegységre jutott (megözvegyült) feleség; *viduae plorant* Ps 77,64 az özvegyek sirnak; *viduam et peregrinum trucidare* Ps 93,6 az özvegyet és az idegent (= a védteleneket) gyilkolja; *viduam et pupillum sustentare* Ps 145,9 az özvegyet és árvát (= a védteleneket) gyámolítja; *viduarum tutor* Ps 67,6 az özvegyek gyámola

vigil, *vigilis* virrasztó, éber; *vigiles tenere oculos* Ps 76,5 ébren tartja a szemét

vigilia, *ae, f. (vigil)* virrasztás; éjjeli őrség, őrállítás; *vigilia nocturna* Ps 89,4 az éjszakai őrállítás; *vigilias noctis praeveniant oculi* Ps 118,148 az éjszakai őrállásnál (az éjjeli őrnél) éberebb a szeme

vigilo 1 (*vigil*) virraszt, ébren van; őrködik; *vigilat in vanum custos* Ps 126,1 hiába virraszt az éjjeli őr

vilis, *e* olcsó; értéktelen, hitvány; *vilissimi hominum* Ps 11,9 a leghitványabb (= hitvány) emberek

vincio 4 *vinxi, vinctus* köt; *transl.* megkötöz, bilincsbe ver; *vinctos contemnere* Ps 68,34 a foglyokat megveti

vinco 3 *vici, victus*

1. győz, győzelmet arat; *vincere multo exercitu* Ps 32,16
győz nagy hadseregével
2. legyőz; erőt vesz rajta, uralkodik rajta; *vinci a multo vino* Ps 77,65 legyőzi a bor (erőt vesz rajta = elbágyad a bortól)
- vinculum**, *i, n.* (*vincio*) kötél; *plur.* békó, bilincs; *vincula dirumpere* Ps 2,3; 106,14 bilincseit széttöri; *vincula solvere* Ps 115,7 bilincseit leoldja; *vinculis stringere pedes* Ps 104,18 bilincsbe (béklyóba) veri lábát
- vindemio** *1* (*vindemia*) szüretel; *vindemiare vitem* Ps 79,13 leszüreteli a szőlőt
- vindico** *1* (*vindex*) büntet, megtorol, megbosszul; *vindicare malitiam* Ps 9 B,15 megtorolja a gonosztságot; *vindicare sanguinem sanctorum Dei* Cant Mo II,43 megbosszulja Isten szolgáinak (kiontott) vérért; *vindicat Dominus* Ps 9 B,4.13 bosszút áll, büntet az Úr; *vindicat Dominus in alqm* Cant Iud 17 bosszút áll, rajta az Úr
- vindicta**, *ae, f.* (*vindex*) büntetés, bosszú, megtorlás; *vindicta et ultio* Cant Mo II,35 megtorlás és bosszúállás; *vindictam facere in gentibus* Ps 149,7 bosszút áll (Isten) a nemzeteken; *vindictam videre* Ps 57,11 a bosszúállást meglátja (=megéri)
- vinea**, *ae, f.* (*vinum*) szőlőtőke; szőlőhegy, szőlőskert; *vineam percutere grandine* Ps 77,47 a szőlőket jégesővel elveri (Isten; vö. Ex 9,22—35); *vineas plantare* Ps 106,37 szőlőt ültet (telepít); *in vineis fructus* Cant Hab 17 termés s szőlőben
- vinum**, *i, n.* bor, *vino abundare* Ps 4,8 borban bővelkedik (=bőven van bora); *vino inebrianti potare alqm* Ps 59,5 kábító borral itatja; *vino spumat calix* Ps 74,9 bortól habzik a serlege; *vinum bibere* Ps 68,13 bort iszik; *vinum et frumentum* Cant Ier 12 bor-buza; *vinum et oleum* Cant Ier 12 bor és olaj (=a csorduló bőség); *vinum et triticum* Ps 4,8 bor és búza (=étel-ital); *vinum generosum* Cant Mo II,14 a nemes bor (=fajbor); *vinum inebrians* Ps 59,5 kábító bor; *vinum laetificat cor hominis* Ps 103,15 a bor vidámítja az ember szívét; *vinum libatum bibere* Cant Mo II,38 az italáldozat borából iszik; *vinum venenum draconum*

Cant Mo II,33 bora sárkányméreg; *a vino vinci* Ps 77,65 a bor legyőzi (erőt vesz rajta = elbágyad a bortól)

violentia, *ae, f.* (*violens, vis*) erőszakosság, erőszak; *violentia cadunt pauperes* Ps 9 B,10 erőszakosságától földre esnek a szegények; *violentia et discordia in civitate* Ps 54,10 erőszak és viszály(kodás) a városban; *violentia et superbia* Ps 72,6 erőszak és gőg; *violentia redit in verticem* Ps 7,17 erőszakossága visszahull önfejére; *violentia ut vestis operit alqm* Ps 72,6 az erőszak mint ruha beborítja; *violentiae plena latibula terrae* Ps 73,20 erőszakkal tele az ország minden zuga; *violentiam spirare* Ps 26,12 az erőszaktól liheg; *violentiam videre* Ps 54,10 az erőszakot látja

violentus 3 (*vis*) erőszakos, indulatos, heves; *violentia quaerunt vitam alcs* Ps 53,5 az erőszakosak életére törnek; *violentia testes* Ps 34,11 erőszakos (=hamis) tanuk; *violentum odium* Ps 24,19 ádáz gyűlölet; *violentus et malus* Ps 139,2 erőszakos és gonosz; *violentus vir* Ps 17,49; 139,2.5.12 erőszakos ember

violo 1 (*vis*) megsért; *transl.* megszeg; *violare foedus (Dei)* Ps 43,18; 88,35 megszegi (az Istennel kötött) szövetséget; *violare legem Domini* Ps 118,126 megsérti az Úr törvényét; *violare pactum* Ps 54,21 megszegi a szerződést; *violare statuta Domini* Ps 88,32 megszegi az Úr rendelkezéseit

vipera, *ae, f.* vipera, kígyó; *super viperam et aspidem gradi* Ps 90,13 viperán és áspiskígyón jár (=nagy veszedelemben forog)

vir, *virī, m.*

1. férfi; *vir dexterae Dei* Ps 79,18 Isten jobbjának férfja (=Isten választottja, Izrael népe); *vir fortis in robore suo* Cant An 9 önerejéből erős férfi; *virī sanguinum* Ps 25,9; 54,24; 58,3; 138,19 vérszomjas férfiak; *virorum conspiratio* Ps 30,21 férfiak összeesküvése; *virum mittere* Ps 104,17 egy férfit küld

2. harcos, katona; *virī crura* Ps 146,10 a harcos lábszára (=a gyalogos hadsereg, haderő)

3. ember; *vir agens iniqua* Ps 140,4 gonosztevő; *vir beatus* Ps 1,1; 33,9; 39,5; 83,6; 93,12; 111,1; 126,5 boldog ember;

vir (cruentus et) dolosus Ps 5,7; 54,24 vérszomjas és álnok ember; *vir gravis corde* Ps 4,3 keményszívű (=megátalkodott) ember; *vir iniqua agens* Ps 140,4 gonosztevő; *vir iniquus* Ps 25,4 gonosztevő; *vir insipiens* Ps 91,7 az oktalan ember; *vir invalidus* Ps 87,5 a tehetetlen ember; *vir linguae malae* Ps 139,12 gonosz nyelvű ember; *vir pacificus* Ps 36,37 békés ember; *vir pius* Ps 17,26 a jámbor ember; *vir violentus* Ps 17,49; 139,2.5.12 az erőszakos ember; *virum violentum capiunt mala* Ps 139,12 az erőszakos embert elkapja a veszedelem; *virorum filii* Ps 61,10 az emberek fiai (=az emberek); *a viro violento custodire alqm* Ps 139,5 az erőszakos embertől megóvjá (megoltalmazza); *a viro violento eripere alqm* Ps 17,49 az erőszakos embertől megmenti

4. egy ember, egy valaki, egy egyén; *vir qui misereatur et commodat* Ps 111,5 aki könyörül és kölcsönad (=aki könyörületből kölcsönad); *vir qui timet Dominum* Ps 24,12; 127,4 az istenfélő

viens, entis (*vireo*) zöld, zöldelő; *viens oliva* Ps 51,10 a zöldelő (viruló) olajfa; *virentes pascuae* Ps 22,2 a zöld (dús, kövér) legelő

vireo 2 *virui* zöldel; *transl. virul; virere et florere* Ps 89,6 virul (diszlik) és virágzik

viresco 3 *virui* zöldül, kizöldül; *virescens herba* Ps 89,5 a kizöldülő (sarjadó) fű

virga, ae, f. vessző, bot, pálca; *virga et baculus Domini* Ps 22,4 az Úrnak (mint a választott nép vezérének és jópásztorának) pásztorbotja és vesszeje; *virga ferrea regere gentes* Ps 2,9 vasvesszővel (=szigoruan) kormányozza a népeket; *virga punire delictum* Ps 88,33 vesszővel bünteti bűnét

virgo, inis, f. szűz, hajadon, leány; *virgines et iuvenes* Ps 77,63; 148,12 leányok és fiúk; *virgines sociae filiae regis* Ps 44,15 a királyleány szüzi társnői; *virgo desponsata* Ps 77,63 eljegyzett hajadon; *virgo, iuvenes et senes* Cant Ier 13 a leány, az ifjak

és az öregek; *virgo et iuuenis* Cant Mo II,25 leány és fiú; *virgo laetatur in choro* Cant Ier 13 a leány körtáncot jár örömében
viridis, *e (vireo)* zöld; *transl.* friss, eleven; *viridis herba* Ps 36,2
zöldelő rét (gyep); *viridis vepres* Ps 57,10 a zöld tövisbokor
viritim (*vir*) fejenként, egyenként, külön-külön, sorban, egymás-
után Ps 85,5

virtus, *utis, f. (vir)* erő, hatalom; *virtus Dei* Ps 53,3 Isten ereje
(hatalma); *virtute agere causam alcs* Ps 53,3 ügyét erőteljesen
intézi (ügyében hatalmasan eljár); *virtute firmare montes*
Ps 64,7 erejével szilárdná teszi (Isten) a hegyeket; *virtute potentes*
Angeli Ps 102,20 hatalmas erejű (hatalmas, erős) angyalok
virus, *i, n.* méreg; *virus dirum serpentium* Cant Mo II,33 vesze-
delmes kígyóméreg

vis (*acc. vim, abl. vi*) *f. pl. vires, ium*

1. erő; erősség; *vires consumere* Ps 101,24 erejét föle-
mészti; *vires deficiunt* Ps 70,9 az ereje elfogy; *viribus potens*
Dominus Ps 146,5 hatalmas erejű (=erős és hatalmas) az Úr

2. erőszak; *vim inferre alci* Ps 16,9 erőszakoskodik vele;
vim pati Cant Ez 14 erőszakot szenved

3. *plur. transl.* képesség, tehetség; *vires omnes* Ps 34,10
minden képessége

viscera, *um, n. (viscus, eris)* a nemes belsőrészek; *transl.* a benső,
a szív (mint belső világunk központja és érzelmeink székhelye);
viscera misericordiae Dei Cant Zach 78 Isten irgalmas szive;
in visceribus cor Ps 21,15 (teste) bensejében a szív

visio, *onis, f. (video)* látás, látomás; *in visione loqui* Ps 88,20
látomásban szól (az Isten)

visito *1 (viso)* meglátogat (főleg Isten kegyelmi látogatása, ál-
dása); *visitare auxilio alqm* Ps 105,4 meglátogatja segítségével;
visitare nocte Ps 16,3 meglátogatja éjszaka (ellenőrzés cél-
jából); *visitat Deus terram* Ps 64,10 meglátogatja Isten (áldá-
sával) a földet; *visitat Deus vitem suam* Ps 79,15 meglátogatja
Isten (áldásával) szőlőjét (=választottját); *visitat et redimit*
Dominus populum Cant Zach 68 meglátogatja és megszaba-

dítja népét az Úr; *visitat Oriens ex alto alqm* Cant Zach 78 ellátogat hozzá a Napkelet (=a Messiás) a magasságból (=az égből)

vita, *ae, f.* (*vivus*)

1. életidő; *vita brevis* Ps 88,48 életideje rövid; *vita quasi nihil* Ps 38,6 életideje szinte semmi (=olyan rövid); *vitae dies* Ps 22,6; 26,4; 127,5; Cant Ez 20 életének napjai (=egész élete); *in vita benedicere Deo* Ps 62,5 életében (=amíg él) áldja az Istent; *in vita laudare Dominum* Ps 145,2 életében (=amíg él) magasztalja az Urat; *in vita benedicere sibi* Ps 48,19 életében szerencsésnek tartja magát; *per vitam totam* Ps 29,6 egész életében (=élethossziglan) egy egész életre

2. élet, fizikai élet (ellentéte a halálnak), életerő, életelv; *vita, anima* Ps 87,4; 142,3 élete, lelke; *vita consumitur aerumna* Ps 30,11 élete búslakodásban (emésztődik) tönkremegy; *vita deficit in algo* Ps 106,5 életereje elfogy; *vita et mors* Cant An 6 élet és halál; *vita periclitatur* Ps 118,109 élete veszélyben forog; *vita portio hominum* Ps 16,14 (ez a földi) élet az osztályrészük; *vita proborum* Ps 36,18 a becsületes emberek élete; *vita propinquat inferis* Ps 87,4 élete közeledik az alvilág felé (=a halál felé tart); *vita spiritus completur* Cant Ez 16 lelkének élete bevégeződik (=élete végetér); *vitae adversari* Ps 70, 13 életét üldözi; *vitae fodere foveam* Ps 34,7 életének vermet ás; *vitae insidiari* Ps 37,13; 58,4; 85,14 életére les; *vitae praesidium* Ps 26,1 életének oltalma (=életét oltalmazza); *vitae prospicere* Ps 141,5 életéről gondoskodik; *vitam auferre* Ps 25,9; 30,14; 39,15 életét elveszi (=megöli); *vitam conculcare in terram* Ps 7,6 életét földre tiporja; *vitam convolvere sicut textor* Cant Ez 12 életét összegöngyöli mint a takács (a szöveget = befejezi, nem dolgozik tovább rajta); *vitam custodire* Ps 63,2 életére vigyáz; *vitam dare animae alcs* Ps 65,9 életet ad lelkének (=neki); *vitam dare et mortem* Cant An 6 életet ad és halált (=élet-halál ura); *vitam diligere* Ps 33,13 az életet szereti (=élni akar); *vitam eripere a leonibus rugientibus* Ps

34,17 életét megmenti az ordító oroszlánoktól (=az ellenség-től); *vitam eripere de manu canis* Ps 21,21 életét megmenti a kutya karmából (=az ellenség hatalmából); *vitam eripere de morte* Ps 55,14 életét megmenti a haláltól; *vitam et mortem dare* Cant An 6 életet és halált ad (=élet-halál ura); *vitam pauperum oblivisci* Ps 73,19 a szegények életéről megfeledkezik; *vitam pauperum salvare* Ps 71,13 a szegények életét megmenti; *vitam prosternere in terram* Ps 142,3 életét földre sújtja (tapossa); *vitam quaerere* Ps 34,4; 39,15; 53,5; 55,7; 69,3 életére tör; *vitam redimere ab interitu* Ps 102,4 életét megmenti a pusztulástól; *vitam salvare* Ps 114,4 életét megmenti; *vitam satiare bonis* Ps 102,5 életét betölti javakkal; *vitam sustentare* Ps 53,6 életét oltalmazza; *vitam turturis tradere vulturi* Ps 73,19 a gerlice életét odadobja a héjjának; *melior quam vita gratia Dei* Ps 62,4 jobb mint az élet az Isten jósága (kegyelme)

3. *transl.* lelki élet, lélek; boldog, szerencsés élet, boldogság; az üdvösség, az igazak osztályrésze és jutalma; örök élet; *vitae Deus* Ps 41,9 életének (=boldogságának) Istene; *vitae fons apud Deum* Ps 35,10 az élet forrása Istennél; *vitae semitam ostendere alci* Ps 15,11 az élet ösvényét megmutatja neki; *vitam dat Dominus in praeceptis* Ps 118,93 (boldog) életet ad az Úr parancsaiban; *vitam dat Dominus per viam suam* Ps 118,37 életet ad az Úr útján (=törvénye által); *vitam dat Dominus secundum decretum suum* Ps 118,149 (boldog) életet ad az Úr parancsa szerint; *vitam et benedictionem largiri* Ps 132,3 életet és áldást ad; *vitam largitur Dominus secundum decreta sua alci* Ps 118,156 életet ad az Úr ítéletei szerint; *vitam largitur Dominus secundum eloquium suum* Ps 118,154 életet ad az Úr szava szerint; *vitam largitur Dominus usque in saeculum* Ps 132,3 életet ad az Úr mindörökre; *vitam largitur eloquium Domini* Ps 118,50 életet ad az Úr szava; *vitam petere a Domino* Ps 20,5 életet kér az Úrtól; *vitam reddere alci* Ps 118,25 életét visszaadja; *vitam*

restituere alci Ps 84,7; Cant Mo II,39 életét visszaadja; *vitam tribuere alci* Ps 20,5; 118,40 az életet megadja neki

vitis, *is*, *f.* venyige, szőlővessző, szőlőtőke; *transl.* Isten választott népe; *vitem comburere igni et concutere* Ps 79,17 a szőlőt felperzseli és kivágja (=kiirtja); *vitem depascuntur bestiae agri* Ps 79,14 a szőlőt lelegelik a mezei vadak; *vitem ex Aegypto aufert Deus* Ps 79,9 a szőlőtövet (=választott népét vö. Gen 49,22 József a buján sarjadó szőlőtő) kihozza az Isten Egyiptomból; *vitem plantare* Ps 79,9.16 szőlőt ültet (telepít); *vitem protegere* Ps 79,16 szőlőjét (=választott népét) oltalmazza (az Isten); *vitem vindemiare* Ps 79,13 a szőlőt leszüretelik; *vitem visitare* Ps 79,15 szőlőjét (választott népét) meglátogatja (áldásával) az Isten; *vites et ficus* Ps 104,33 a szőlő és a fügefa; *vitis agit radices* Ps 79,10 a szőlő gyökeret ereszt; *vites percutere* Ps 104,33 a szőlőt elveri; *vitis de vite Sodomorum* Cant Mo II,32 Szodoma szőlőjéből származó szőlő (=Isten haragjának borát termi); *vitis fructifera* Ps 127,3 termékeny szőlőtő; *vitis implet terram* Ps 79,10 a szőlőtő betölti az országot (=a választott nép az Igéret-földjét); *vitis palmitis* Ps 79,12 szőlőindák; *vitis propagines* Ps 79,12 szőlővesszők; *vitis provenit de vite Sodomorum* Cant Mo II,32 szőlőjük Szodoma szőlőjéből származik (=Isten haragjának borát termi); *vitis rami* Ps 79,11 szőlővesszők

vitulus, *i, m.* borjú; fiatal állat; tulok; *vitulos offerre super altare* Ps 50,21 tulkokat ajánl fel az (Úr) oltárán; *vitulum accipere* Ps 49,9 a tulkot elfogadja (áldozatnak az Isten); *vitulum facere in Horeb* Ps 105,19 (arany)borjút csinálnak Hóreb hegyénél (vö. Ex 32); *vitulus de domo* Ps 49,8 tulok a ház tájáról; *cum vitulis populorum turma taurorum* Ps 67,31 a népek borjaival a bikák csordája (=a vezérek csapata együtt a népekkel, amelyek azt borjakként követik); *ut vitulus subsilire* Ps 28,6 mint a kisborjú ugrándozik

vivo 3 *vixi, victurus*

1. él, életben van; *vivens celebrat Dominum* Cant Ez 19 aki él (életben van = nem halott), az magasztalja az Urat; *vivens descendit ad inferos* Ps 54,16 elevenen leszáll az alvilágba (=élve elnyeli a föld: vö. Kóré, Dátán és Abiron, Num 16); *vivens nemo iustus coram Domino* Ps 142,2 egyetlen élő sem igaz az Úr előtt; *vivens omne* Ps 144,16 minden élőlény; *viventium liber* Ps 68,29 az élők könyve (=Isten könyve a földön élő emberekről); *viventium lumen* Ps 55,14 az élők világossága (=a földön élők dicsősége, boldogsága); *viventium regio* Ps 114,9 az élők országa (=a föld: ellentéte a halál országa, az alvilág); *viventium terra* Ps 26,13; 51,7; 141,6; Cant Ez 11 az élők földje, országa (=ahol az emberi élet folyik, a jelen világ); *vivere, mori* Ps 117,17 él, meghal; *vivit Dominus* Ps 17,47 él az Úr! (esküforma); *coram omnibus viventibus* Cant Tob 4 minden élőlény színe előtt; *de libro viventium deleri* Ps 68,29 az élők könyvéből kitörlik (=Isten rábocsátja a halált); *de terra viventium eradicare alqm* Ps 51,7 az élők országából (=sorából) kiirtja; *in lumine viventium ambulare* Ps 55,14 az élők világosságában (=a földön élők dicsőségében, boldogságában) jár (=él, életükben résztvesz); *in terra viventium portio* Ps 141,6 osztályrésze az élők országában (=a földön); *in terra viventium videre bona Domini (Dominum)* Ps 26,13; Cant Ez 11 az élők földjén (=a jelen világban = a jeruzsálemi templomban) meglátja (eléri) az Úr javait (az Urat)

2. jól él, boldogan él, élvezi az életet; *vivens in opulentia homo* Ps 48,21 bőségben (jólétben) élő ember; *vivere et custodire verba Domini* Ps 118,17 él és megtartja az Úr ígét; *vivere nec videre mortem* Ps 88,49 él és halált nem lát (=nem hal meg); *vivere quia lex Domini delectatio* Ps 118,77 él, mert az Úr törvénye gyönyörűsége; *vivit anima et laudat Dominum* Ps 118,175 él a lelke (=ő) és magasztalja az Urat; *vivunt corda* Ps 21,27 él(ed) a szíve; *vivunt quos tuetur Dominus* Cant Ez 16 (jól) élnek, akiket az Úr védelmez; *instruit Dominus alqm*

et vivit Ps 118,144 tanítja (oktatja) az Úr és él; *sustentat Dominus alqm et vivit* Ps 118,116 támogatja (megőrzi) az Úr és él

3. él vkinek, szolgál vkinek; *anima vivit Domino* Ps 21,30 lelke (=ő maga) az Úrnak él (=szolgál)

4. fennáll, megmarad, fennmarad; *vivere diu ut sol* Ps 71,5 fennmarad soká (=örökké) mint a nap; *vivere et enarrare opera Domini* Ps 117,17 megmarad és hirdeti az Úr tetteit; *vivere in aeternum* Cant Mo II,40; Cant Tob 2 megmarad örökké; *vivere in omnes generationes* Ps 71,5 megmarad mindörökre; *vivere in saecula* Ps 21,27 megmarad (boldognak) tartósan; *vivere ultra in aeternum* Ps 48,10 él (megmarad) mindörökké; *vivere sicut luna in omnes generationes* Ps 71,5 megmarad (fennmarad) mint a hold mindörökre; *vivit rex* Ps 71,5.15 él (megmarad, hosszan él) a király; *donec vivam, cantabo Domino* Ps 103,33 amíg (csak) élek, éneklek az Úrnak
vivus 3 (*vivo*) élő, életben lévő; *transl.* eleven; *vivum deglutire alqm* Ps 123,3 élve (elevenen) lenyeli; *vivum servare alqm* Ps 40,3; 79,19; 118,88.107.159; 137,7; 142,11; Cant Ez 16 életben tartja; *vivus Deus* Ps 41,3; 83,3 az élő Isten; *rursus vivum facere alqm* Ps 70,20 újból életre kelti

vix alig, bajosan, nagynehezen

vixdum még alig

vociferor 1 (*vox, fero*) kiáltozik; *vociferari usque ad mane* Cant Ez 13 kiáltozik reggelig (egész éjszakán át)

voco 1 (*vox*)

1. kiált; *vocat gurgitem gurgis* Ps 41,8 örvény örvénynek kiált (=csapás csapást ér, elborítja a csapások özöne, örvénye)

2. hív, előszólít, szólít; *vocare Deum: Pater* Ps 88,27 így szólítja Istent: Atyám; *vocare in iudicium alqm* Ps 142,2 törvény elé idézi, ítéletre szólítja; *vocat Deus caelos deorsum et terram* Ps 49,4 Isten szólítja a magasból az eget és a földet; *vocat Deus terram* Ps 49,1 szólítja Isten a földet; *vocat Dominus famem super terram* Ps 104,16 az Úr éhséget bocsát a földre

3. meghív, kiválaszt; *vocat Dominus David* Ps 77,71 meghívja az Úr (kiválasztottjának) Dávidot

4. mond, nevez vminek; *vocare nomine singulas stellas* Ps 146,4 nevéen hívja (szólítja az Úr) az egyes csillagokat; *vocari nomine Domini* Cant Eccl 14 az Úr nevét viseli; *vocatur propheta Altissimi* Cant Zach 76 ez lesz a neve: a Magasságbeli prófétája

volatilia, *ium, n. (volatilis)* szárnyasok, madarak; *volatilia cadunt in castra* Ps 77,28 madarak hullanak alá a sátortáborra; *volatilia caeli novisse* Ps 49,11 az égi madarakat ismeri; *volatilia pennata* Ps 77,27 madarak (szárnyasok); *volatilibus caeli escam dare corpora servorum Dei* Ps 78,2 az égi madaraknak odaadja eledelül (a ragadozó madaraknak martalékul) Isten szolgálóinak a holttestét

volito *1 (volo)* repked, repdes; *volitat aquila super pullos* Cant Mo II,11 repdes a sasmadár fiókái fölött

volo *1 avi* repül; *volans sagitta* Ps 90,5 repülő nyílvesző; *volant sagittae Dei* Ps 76,18; Cant Hab 11 röpködnek Isten nyilai (=a villámok = csapkod az „istennyila”); *volat et fertur super alas venti* Ps 17,11 repül és tovaszáll a szél szárnyán

volo, *velle, volui* akar, óhajt, kíván

volucris, *is, f. (volo)* madár; *volucres caeli* Ps 8,9; 103,12; Cant 3 puer 80 az égi madarak; *volucres edunt vocem* Ps 103,12 a madarak hallatják hangjukat (=csicseregnek; *volucres pennatae* Ps 148,10 madarak (szárnyasok); *volucres ponunt nidum* Ps 103,17 a madarak fészket raknak

volumen, *inis, n. (volvo)* tekercs, írástekerces, könyv; *volumen libri* Ps 39,8 könyvtekercs; *in volumine libri scriptum* Ps 39,8 a könyvtekercsbe beírták (följegyezték)

voluntarius *3 (voluntas)* önkéntes, készséges, szives; *voluntarie sacrificare Domino* Ps 53,8 készséggel mutatja be az áldozatot az Úrnak

voluntas, *atis, f. (volo)* akarat, óhajtás, kívánság; *voluntatem Dei facere* Ps 39,9; 102,21; 142,10 az Isten akaratát megteszi;

voluntatem timentium se facit Dominus Ps 144,19 az istenfélők kívánságát teljesíti az Úr; *voluntati inimicorum tradere alqm* Ps 40,3 az ellenség kényekedvére kiszolgáltatja

voluptas, *atis, f. (volup)* gyönyör, gyönyörűség, öröm, élvezet; *voluptas in lege Domini* Ps 1,2 gyönyörűsége (telik) az Úr törvényében

volvo 3 *volvi, volutus* hengerít, forgat; *transl.* forgat magában; vmilyen érzést táplál, érez; *volvere dolores in anima* Ps 12,3 fájdalmat hordoz lelkében; *volvere maerorem in corde* Ps 12,3 szomorúságot hordoz szívében

vorago, *inis, f. (voro)* tátongó mélység, szakadék; *in voragine collocare alqm* Ps 87,7 szakadékba dobja

voro 1 nyel, elnyel, fal, felfal, emészt, megemészt; *vorare terram et fructus* Cant Mo II,22 megemészt a földet és termését; *vorari febris* Cant Mo II,24 emészt (sorvasztja) a láz; *vorat gladius carnes* Cant Mo II,42 falja kardja az (ember)húst

vos ti

votum, *i, n. (voveo)* fogadás, fogadalom, imádság; *vota audire* Ps 60,6 fogadalmait meghallgatja; *vota proferre* Ps 65,14 fogadalmat tesz; *vota promittere in tribulatione* Ps 65,14 fogadalmat tesz szorongatásában; *vota facere Deo* Ps 55,13; 75,12 fogadalmat tesz Istennek; *vota promittit os* Ps 65,14 fogadalmat mond ajka; *vota reddere* Ps 21,26; 49,14; 65,13; 115,5,9 fogadalmát beváltja (=amit fogadott, megadja); *vota solvere* Ps 60,9; 75,11 fogadalmát beváltja; *votis teneri* Ps 55,13 fogadalmait kötelezik; *votum reddere Deo* Ps 64,2 fogadalmát beváltja Istennek (=amit fogadott, megadja Istennek); *votum vovere Potenti Iacob* Ps 131,2 fogadalmat tesz Jákob Erősének (=Istennek)

voveo 2 *vovi, votus* fogad, fogadalmat tesz; *vovere votum Potenti Iacob* Ps 131,2 fogadalmat tesz Jákob Erősének (=Istennek)

vox, *vocis, f. (voco)*

1. hang, hangzás, zengés, zúgás; *voce clamare* Ps 3,5; 26,7; 141,2 fennszóval kiált; *voce intonat Deus* Ps 45,7 az Isten

hangja megdördül; *voce magna clamare ad Dominum* Ps 141,2 nagy hangon kiált az Úrhoz; *voce magna obsecrare Dominum* Ps 141,2 hangos szóval könyörög az Úrhoz; *vocem edere* Ps 67,34; 103,12; Cant Hab 10 hangot ad, hallatja hangját; *vocem emittere* Ps 17,14; 76,18 hangját nekiengedi, nagy hangot ad, megdördül; *vocem emittunt nubila* Ps 76,18 megdördülnek a fellegek; *vocem extollunt flumina* Ps 92,3 hangosan zúgnak a folyóvizek; *vox aquarum multarum* Ps 92,4 a tenger zúgása; *vox fletus* Ps 6,9 hangos sírás; *vox percipitur* Ps 18,4 hangját meghallani; *vox sermonum* Ps 18,4 hallható igék; *vox tubae* Ps 46,6 harsonazengés; *vox verbi* Ps 18,4 hallható szó

2. *transl.* hívás, kiáltás, kiáltozás; *voces adversariorum* Ps 73,23 az ellenség kiáltozása; *voces exsultationis et laudis* Ps 41,5 hangos örömujjongás és (Isten)dicséret (dicsérő ének); *vox exsultationis* Ps 117,15 hangos örömujjongás; *vox inimici* Ps 54,4 az ellenség kiáltozása; *vox laetitiae* Ps 46,2 örömkialtás; *vox salutis* Ps 117,15 üdvkiáltás, diadalkiáltás

3. szó, beszéd; *vocem audire* Ps 5,4; 17,7; 26,7; 54,18; 63,2; 80,12; 94,7; 114,1; 118,149; 129,2 szavát meghall(gat)ja, szavára figyel; *vocem auscultare* Ps 139,7; 140,1 szavát meghallgatja; *vocem edere* Ps 67,34 szavát hallatja; *vocem obsecrationis audire* Ps 27,2.6; 30,23; 114,1 esdeklő szavát (esdeklését) meghallgatja; *vocem potentem edere* Ps 67,34 hatalmas szavát hallatja; *voci advertere* Ps 5,3 szavára figyel; *voci attendere* Ps 65,19 szavára figyel; *voci orationis advertere* Ps 5,3 könyörgő szavára (könyörgésére) figyel; *vox ascendit ad Deum* Ps 76,2 szava Istenhez száll; *vox conviciantis* Ps 43,17 becsmérő szó, becsmérés; *vox Dei* Ps 94,7 Isten szava; *vox Domini* Ps 28,3.4.5.7.8.9 az Úr szava (=a mennydörgés); *vox exprobrantis* Ps 43,17 szidalmazó szó, szidalmazás; *vox fascinatum* Ps 57,6 a bűvölők szava; *vox incantatoris* Ps 57,6 a varázsló (ráolvasó) szava; *vox obsecrationis* Ps 27,2.6; 30,23; 85,6; 114,1; 129,2; 139,7 esdeklő szó, esdeklés; *vox orationis* Ps 5,3 könyörgő szó, könyörgés; *vox percipitur* Ps 18,4 a hang-

ját meghallják; *vox precationis* Ps 65,19 könyörgő szó, könyörgés; *ad vocem obsecrationis attendere* Ps 85,6 könyörgő szavára, esdeklésére figyel; *ad vocem obsecrationis intentae aures* Ps 129,2 könyörgő szavára figyel(mes) a füle

4. parancs, parancsszó; *vocem Dei non audit populus* Ps 80,12 az Isten parancsszavára nem hallgat a nép; *voci Domini resistere* Cant Iud 14 az Úr parancsszavának ellenszegül
vulnero *l* (*vulnus*) megsebesít; *vulnerat Dominus alqm* Ps 68,27 megsebesíti az Úr (=lesújt rá)

vulnus, *eris*, *n.* seb; *vulnera alligare* Ps 146,3 sebeit bekötözi; *vulneribus percutere alqm* Ps 63,8 seb(ek)et üt rajta

vulpes, *is*, *f.* róka; *vulpium portio* Ps 62,11 sakálók zsákmánya (=temetetlen) a héber *sucal* szó egyaránt fordítható „róka” — *vulpes* — vagy „sakál” — *thos, canis aureus* — szóval)

vultur, *uris*, *m.* saskeselyű, kánya, héja; *vulturi tradere vitam turturis* Ps 73,19 a héjának odadobja a gerlice életét

vultus, *us*, *m.* arc, ábrázat, tekintet; az arc, mint a személyiség kifejezője, személy; *vultum serenum praeberet alci* Ps 79,4.8.20; 30,17; 66,2; 118,135 derült arcot mutat feléje; *vultus comminatio* Ps 79,17 (az Isten) fenyegető tekintete; *vultus Domini* Ps 4,7; 33,17; 42,4; 88,16; 89,6 az Úr tekintete; *vultus lumen* Ps 4,7; 88,16; 89,8 (az Úr) arcának világossága, fényessége (=kegyes tekintete, megjelenése, figyelme); *vultus protectione protegere alqm* Ps 30,21 arca oltalmával védelmezi (=védő tekintetével oltalmazza); *vultus salus* Ps 41,6.12; 42,5 arcának üdvössége (=üdvözítője, megszabadítója); *vultus serenitas* Ps 43,4 (Isten) arcának derűs ragyogása (derűs tekintete); *in lumine vultus Domini ambulare* Ps 88,16 az Úr arcának világosságában jár (=kegyes színe előtt él)

Z

Zeb *indecl. Hebr. m.* Zeb, mádiánita vezér, akit Gedeon győzött le (Bir 7,25; 8,5.10—21); *Zeb et Oreb similes principes* Ps 82, 12 olyan (legyőzött) fejedelmek mint Zeb és Oreb

Zebee *indecl. Hebr. m.* Zebaa (Zebee), mádiánita vezér, akit Gedeon győzött le (Bir 7,25; 8,5.10—21); *Zebee et Salmana similes duces* Ps 82,12 vezérek olyanok (=úgy járnak) mint Zebaa és Szalmana (=legyőzött vezérek)

zelus, *i. Gr. m.* vetélykedés, féltékenység; bosszúság; buzgóság, serénység; *zelus consumit alqm* Ps 118,139 a buzgóság megemészt; *zelus Domini ardet* Ps 78,5 az Úr bosszúsága lobog; *zelus domus Dei* Ps 68,10 az Isten házáért való buzgóság

zona, *ae, f. Gr.* öv; *zona cingi* Ps 108,19 övet köt (magára).

105,— Ft